OLAUS RUDBECK

ATLANTICA

I

UPPSALA OCH STOCKHOLM
ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A.-B.

LYCHNOS-BIBLIOTEK

STUDIER OCH KÄLLSKRIFTER UTGIVNA AV

LÄRDOMSHISTORISKA SAMFUNDET

STUDIES AND SOURCES PUBLISHED BY THE SWEDISH HISTORY OF SCIENCE SOCIETY

ÉTUDES ET SOURCES PUBLIÉES PAR LA SOCIÉTÉ SUÉDOISE D'HISTOIRE DES SCIENCES

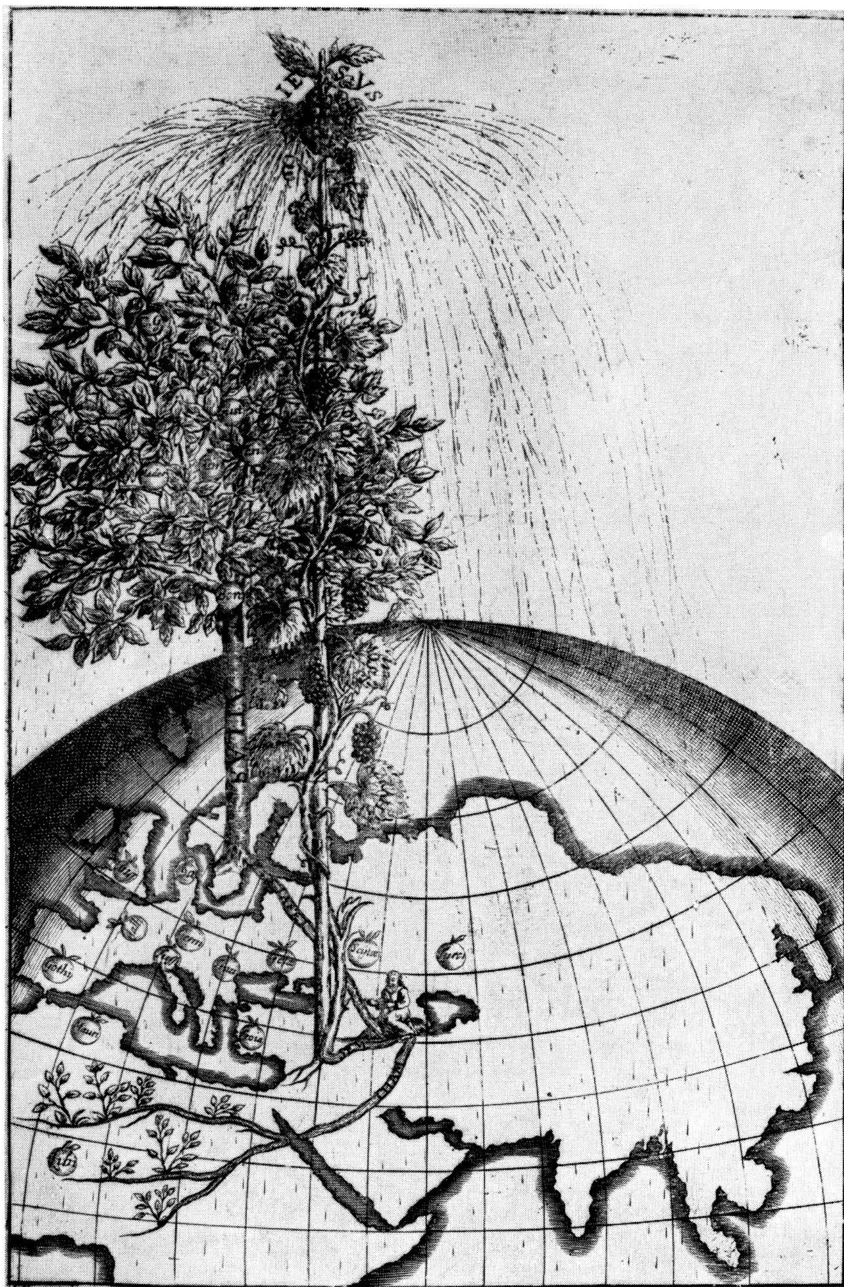
QUELLEN UND STUDIEN HERAUSGEGEBEN VON DER SCHWEDISCHEN GESELLSCHAFT FÜR GESCHICHTE DER WISSENSCHAFTEN

2: I

OLAUS RUDBECK

ATLANTICA

I

IESVS

OLF RUDBEKS

ATLAND

Eller

MANHEIM

Dedan

Japhetz afkomne, de förnämste Keyserlige och Kungelige
Slechter ut till hela werlden, henne att styra, utgångne äro,
så och desse efterföliande Folck utogade, nembligen

Skyttar, Borbarn, Asar, Jettar, Giotar, Phryger, Trojaner,
Amaizor, Traser, Lyber, Maurer, Tussar, Kaller, Kiempar,
Kimrar, Saxer, Germen, Swear, Longobarder, Wandaler,
Herular, Gepar, Tydskar, Anglar, Paiktar, Danar,
Siökampar, och flera de som i werket wisas skola.

OLAUS RUDBECKS
ATLANTICA
SVENSKA ORIGINALTEXTEN

På uppdrag av Lärdomshistoriska Samfundet utgiven
av
AXEL NELSON

Första delen

UPPSALA OCH STOCKHOLM
ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A.-B.

UPPSALA 1937
ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A.-B.

Ärlige och Redelige

Herr VERELI

Synnerlige gode wänn.

Detta mit ringa werck tilskrifwer iag Eder, i Ty att j äre både första orsak till des begynnelse, så och att det är kommit så hastigt i Liuset. Och såsom andra lära undra, huru iag kommer til att tenckia på sådanna gambla handlingar, som andra syslor handterar, så kunna j sielf detta bäst bewitna: att när såsom j läte i liuset komma Hervara Saga, som sannerlig utaf alla de wärck nontzin äro här i wårt Fädernesland utgångne, är det edelsta, både för Sagans eller Historiens ålder, i det hon begynner af den tiden Auden (Oden) kom tilbaka wid pas Alexandri Magni tid, och wisar många tilsammans stemningar med de Gräkers och Latiners Historie: sedan för språketz Ålder och de gambla Skalder der i finnas; så och för de merkeliga antekningar som j til den giort hafwen. Då, säger iag, begiärte i af mig att iag en Landtafla öfwer hela Swerige giöra wille, som tiäna skulle til denna Eder Hervara Saga. Hwilken när iag tog på att utarbeta, och hwad iag i Hervara läste, Jämförde med de Grekers och Latiners Historier, ran mig i hufwut, att iag något i min ungdom, hade i dem läst som kom öfwerens med rum, stellen, Personers och folkz namn, nu fundne i Hervara. Ty fattade |4| iag tag i pennan mina ringa tankar, och I hinte så inte förbida min Tafla, utan låte Edert werk gå fort ut i Liuset. När iag då hade den första tankan om wåras gamblas handlingar fattat, och sådan som hon war, ännu ey en gång renskrifwen eller af mig sielf igenomläsen, lät Eder se, och läsa; så fattade I derom goda tanckar, och bode att iag wille och det Doct. Loccenio wijsa, hwilken intet skred från Edert goda omdöme, utan begge drefwo att det motte i Liuset komma, såsom stycken af edra bref till H. Hög Grefl. Excellentz Rikz Cancel. MAGNUM GABRIELEM DE LA GARDI det utwisa, och äro dessa Cl. D. Locceni ord.

'Prof. Rudbeckius hafwer sammanskrifwit ett werk om Swergies första upkomst och ålder, med södan flijt och förstånd, at Swerige uti sådanna handlingar aldrig hafwer seet här tildagz des like. d. 28. Dec. 1673.' Edra ord lyda sålunda. 'Medan Prof. Ol. Rudbeck, hafwer haft sitt werck uti Sweriges gambla handlingar under händerna att fulborda, hafwer iag det styckwijs

igenomläsit; och betygar det i sanning att iag aldrig förmodat han skulle så wida komma der med som han giort hafwer; i det han icke allenast af de ringa grunder som de små saker gifwa kunnat, som reda i Liuset framkombne äro, många förnämbliga slutt och fulkombliga skiäl (*deductiones*) infört hafwer, utan och af sin egen snälheet, många sinrike stycken påfunnit, och uti wåra fäderneslandz sakers tidräckningar, om hwilka härtillz har warit aldrig at förhoppas någon wisheet, har han af en säker grund wijst en sådan sammanstemning emellan wåra gambla och de älsta Gräkernas Sagor, jämwäl och en wis och stadigt tilsammanshängiande ordning af wåras hanlingar, bedriffter, tider, Konungetaal och des Släcktestammar, at man sig ther öfwer hafwer att förundra: uptecknandes der bredewid många feel och willor som Saxo Grammaticus och flere hans likar, till wårt Fädernes-landz förfång wettandes och williandes uti sina skriffter infört hafwa. hwilket alt mig så mycket kiärare warit hafwer, som tet tiänar till en säker stadfästelse och bekräfftning på det ringa iag tilförende hafwer kunnat komma tilwäga med. Twiflar och intet att Eders Hög Grefl. Excellens skall hafwa sitt största nöye der af. Och emädan alt detta merkeligen |*5*| tiänar till Fädernes Landetz heder och beröm woro önskeligit at det ju för ju häller komme på trycket. Men E. G. Excelentz kan det wäl tänkia, att det wil falla Profess. förswårt sådant med sine egne medel utföra. Doch är iag uti den wisse tillförsicht, af det nijt E. G. Excellentz drager om Fädernesslans heder, att E. H. G. Excellentz warder det til en god fortgång befordrandes. d. 20. Dec. 1673.'

Hwad Omdöme som H. Gref. Excellentz hafwer både på C. D. Loccenii och eder tancka, så och af det H. G. Excellentz sielf stycketals hafwer der af läst, hafwer H. G. Excellentz både med ord och gerningar merkeligen wist. Jag hade wäl önskat att få först werket så fulkombligen fulborda, att för än det hade kommit på trycket, iag det några gångor sielf hade fått igenomläsit och låtit wäl renskrifwa. Men min gode H. Vereli I hafwa der uppå drifwit, at dett såsom i första utkastet fattat war, motte i Liuset komma, ty I hafwa intet trodt att iag skulle så länge lefwa, att det skulle komma til en rät fulkommenheet som sig borde. Sedan, hafwer iag och tänckt det allenast låta utgå på wårt Modersmål, såsom många andra Lärda giort hafwa i de saker som deras Fädernesland hafwer angådt, och om det woro af något wärde skulle wäl sedan finnas de, som det på Latin, Fransyska, eller annat språk skulle tolka, såsom det är skedt med andra mäns böcker. Men såsom både E. goda omdöme, så och andras som des stycken hafwa genomläsit, änteligen stått der på, och det werderat, att en Latinisk tolkning der jempte strax skulle föllia, den iag och gerna hade sielf giordt, fast det någen lång tid hade ut-

dragit, eme|6|dan iag nu många åhr det språket så wäl som andra ringa cultiverat hafwer, altid högre werderandes att bekoma om många saker en noga och wis kunskap, än länge bry sit hufwud med de Grammatiske curiositeter. Ty hafwer iag på Edert och andras inrådande wunnit en god wän der utinnan som störste omaket i tolkningen på sig tagit hafwer. Och till det tridie, hade ändå alt richtigare kunnat gådt, der som det hade blifwit wid det första utkastet men såsom j medler tid många merkelige witnessbörder wårt fäderneslånd angående, mig dageligen af de gamblas skriffter för ögonen komne äre, moste iag alt både i annan form och ordning föra, än första utkastet war, och större delen som skrifwit är lemna till wercketz tillägning, eller snarare sagt andra deel: så att, som j sielf och andra wetta, och tryckiarna skola bewitna, hafwa de allenast fåt ark effter arke och mången gång hafwer iag intet hint att dem lefwerera rena Copier. Detta lägger iag något widlöffteligare ut, än jag behöfde giörat, på det att om alt icke är så wäl och rent i trycket, så prydsampt och Zirligen talt, eller allestädes i den form och ordning som iag gerna hade önskatt det sket warit, så moste j min goda H. Vereli draga halfwa lasten, som der på drifwit hafwer. Doch förmodar iag hwad sielfwa hufwudsaken angår, att det skall wara Eder och den gunstige Läsaren til godt nöye. Altså, som iag först sade, är det orsaken hwij iag Eder min goda H. Verelij detta mitt ringa werck tillskrifwer, effter j ären den som först mig hafwer kommit åstad mina tankar om sådanna gambla handlingar låta utgå. Sedan hafwer iag detta mitt ringa wärck ingen mechtig hög och för|7|näm man, ey häller Rijk och frikostig welat tilskrifwa, på det iag icke skulle synas wänta gåfwor och skencker, eller den som skulle sit Fädernesland nogot med flaterning och skrymptande tilskrifwa, eller den som skulle sökia ynnest och gunst, eller sökia den, som mitt ringa werck motte förswara; och kanskie feel öfwerskyla. Hwilket alt iag intet söker.

Ty kan intet saningen det förswara, wil iag ingen bokstaf skal förswaras. Ty förmodar iag at I detta mitt ringa werk, i bästa måttan, för den hastigheet som skiedd är, uptagen.

T. T.

OLAUS RUDBECK. |8|

Gunstige Läsare.

Här förebringar iag honom något Gammalt nytt, eller Nytt gammalt; bediandes honom der han intet hafwer tijd, att detta werket en gång igenomläsa, han och intet blad der af läser, och der han intet hafwer tijd det tijo gånger igenomläsa, intet häller läser en gång särdeles, der han om det sina goda tankar sanningen til styrkio gifwa wil, hwilket mig mycket kiärkommet wara skall. Ty hela werket är som en keed, på hwilken om en länk är förglömd, så binder hon intet, fast hon aldrig så stark wore. Hoppandes och, att den gunstige Läsaren, han går sachta igenom werket, ty såsom iag hafwer tilbudit at upröja den wägen som för 3 eller 4000 år sedan är igengrod, med skräckeliga stora och höga trän, som Pindarus i sin Pyt. Od. 10 pekar på, och iag nu har knapt fått hugga mig igenom, men ståå wäl en deel stubbar qwara, och wägen än ojämn, för än han blifwer wäl nött ock brukat, hwilket iag hoppas alt med tiden genom Gudz dens högstas hielp, skal sig låta giöra. Orsaken att iag detta swåra wärcket hafwer mig företagit, kan den gunstige Läsaren inhämta af min Dedication eller Skrifft til Cl. Prof. Verel. så och werketz slut uti det 40. Capitlet. Här med önskar iag honom mycken wälsignelsse.

J. A.

OLAVI RUDBECKI

ATLANTICA

SIVE

MANHEIM.

C. Plinio Sec.

BANNOMANNA,

Hodie

SVEONIA.

CAP. I.

Om de ting som fordras at komma til en rätt kunskap i de gamblas handlingar.

All ting uti werlden, som ey igenom ens närwarelse och åskådande kunna till sin rätta och egenteliga beskaffenheet inhämtas, beskrifwas, fattas och dömas, the måste igenom andras bewitnande låta sig uti liuset föra oc rätteligen afdömas. Nu ju flera witnen och omständigheter til samma tings uplysning finnas, ju troligare är thet til sin sanning. Om uti någon saak witnen behöfwas, äro the wisserliga af nöden när man will handla om thet som uti gambla tider är händt och skedt. Hwarföre till at någon kundskap winna om the gamblas handlingar uthi werlden, särdeles om wårt fädernesland bebygnadt och des Inbyggiare, måste man fly til dessa witnen, som äro först, en Sägn (*traditio*) eller Berättelse, hwilken är grunden til the skrefna Sagor eller Historier. Och finna wij ingen skrifwen |2| för Mosis tiid, fast några stenar kunna kan ske finnas för hans tiid med bokstäfwer hugne, antingen the äro Egyptiske, Pheniciske, Grekiske, Chinesiske, Chaldeiske, eller Giöthiske, om hwilkas ålder the sin emellan twista, så äro dock på them inga fullkombliga Historier uthmärkte, och mycket mindre tiderna der til

satte. Alla måste erkiänna Mosen ibland de äldsta som skrifwit hafwa, och hwad han berättar wara skedt för Syndafloden, så och effter in till sin tiid, thet kunna wij intet annars finna, än han thet igenom Sägn måtte hafwa, fast det honom igenom Gud den Högsta sielf är berättat. Kan och till äfwentyrs hända, at endeel af samma handlingar honom igenom Heliga Menniskior äro förkunnade. Mycket mera måste man tilstå, att dhe Greker, Latiner och andra, hafwa sina gambla handlingar uthi senare tijder alt efter åldriga Menniskiors berättelse affattat och uti liuset låtit komma, det man uttryckeligen seer af theras egna bekiännelser. Herodotus som kallas alla Historiske Skribenters Fader, han bekiänner det offta, säjandes (vid: Steph: Apolog: pro Herodoto) 'som jag har hört, som de förtälia, som de tala'. Ja man skal ännu uti wårt fädernesland sådana Sägner hos gemene man, som hwarken kunna läsa eller skriwa, finna, hwilka tämmelig när skola drabba in med the fremmande Mäns gambla skrifter, som om wårt Fäderneslandz forna inbyggiare, des Gudsdyrkan och seder handla, fast the äro gemene man hel okunnige. Hwilket jag här och där, när man kommer till wåra handlingar att tala, införa skall.

II. Thet andra är en beskrifwen Saga *(Historia)* hwilken ju äldre hon är, och närmare in til the tiders handlingar, hon omrörer, |3| ju troligare synes hon wara, ty gemenligen såsom ryktet det wäxer, så är thet och beskaffat med Sagorna, hwilka ofta uti senare tijder, antingen genom afwund förwärras, eller hycklande förblommeras, eller igenom sådana, som the gamblas sätt, och bokstäfwer till at skrifwa, ey förstå, rätt afskrifwas. Therföre ju äldre skrift man in til sin tijd finner, ju bättre. Sedan är och thet aktandes, huru man skal bruka thessa Sagor. Intet måste man ändra the gamblas igenom deras som senare hafwa skrifwit: ty hafwa de intet som lefde in emot de gamla tiders handlingar hittat på sanningen, huru skulle de råkat på som några hundrade åhr senare hafwa lefwat? Hwarföre om man will bewijsa felen uthi the gamblas skriffter, måste det skee igenom theras som wid samma tid lefwat hafwa: och då bör flera skiäl och witnen mera giälla, än ens. Thet är och till märkiandes at theras Sagor som äro uti ens eget land skrifna, gemenligen mera troos än fremmandes, som sina berättelser måste igenom mångas Tungor och Öron hafwa.

Bägge thessa tings witnen som är Sägn och Saga äro af the Gambla på twäggehanda sätt handterade, antingen klarligen med gemena uttydeliga ordh, eller igenom lijknelser och fördålda Gåtor som kallas Mythologier, hwilka äro swåra att finna sig uthi; och många kan skee aldrig kunna utgrundas. Hwar af många Menniskior än i dagh, ja och ibland the Lärda, finnas, som meena

att thessa fördolda Sagor äro idelig Lögn. Men jag will draga them till minnes, hwad the uthi thessa tijder sielf-|4| wa giöra, när the uthi sina Almenackor skrifwa, Lejonet lärer speela uppå Harpan, men wakte sig at icke strängen springer af och slår uth ögat. Ther igenom afmålandes Holländernas Krig, som föra ett Leijon uthi Wapn, med England som hafwer Harpan. Med sådant fylles icke allenast Böcker och skrifter, uthan och Kopparstick, afmålningar och Pasquiller: särdeles behöfwas the intet medh lius sökias effter uthi Hollandh, ther the mena hafwa then frijheten att alla Konungar och Potentater på sådant sätt afmåla. Men thet finnes icke allenast Menniskior, som intet troo, sådana fördolda Sagor wara wissa och säkra tingh, utan och twijka om sådana som med klara och tydeliga ord äro framförde: af orsaak att the finna them af åthskilliga beskrifna, och dhet således, att dhen ena ey kommer öfwerens uthi alt medh then andra. Sådana will jag fråga, ther the sielfwa en ting för en annan skulle åthskilliga resor förtälja, om the thet kunna giöra medh samma ord, samma omständigheter, intet utlåtandes, intet tilläggiandes? ingalunda. The fyra Evangelister, fast the till sielfwa Sanningen och sakens beskaffenhet skrifwa ett, likwähl äro the intet uthi alla ord och omständigheeter ett. Konunge- och Crönike-Böckren uti gambla Testamentet beskrifwa samma tijds Historier, dock hafwer then ena Boken stundom thet, then andra intet hafwer, och wijsa således sigh in på hwar andra. Therföre måste en som will sökia Sanningen uthi en tingh wara där med nögd att han får hufwudstycket dher utur, såsom |5| wij här till Exempel willia indraga. Moses beskrifwer klarligen huru Syndafloden skedde; huru länge hon stod uppå; och huru många Menniskior uti Arken woro. Si om detta hade och Hedningarna igenom sägn, man effter man, hafft någon kundskap: men för många åhrs förfallande skull alltijd något bortglömtz eller tillagtz, af dem som skulle för hwar annan barn effter barn förtälja. The Chaldeers Saga finner man uti Syncello fol. 30. der Noach beskrifwes under Xisuthri nampn således.

'När Ardates war död, regerade hans Son uthi 18 Saris, (NB. är en särdeles Chaldeers Tideräkning) och uti hans Regemente kom Floden. Hwilcken förtälljes wed thenna ordning. Saturnus syntes honom uti en dröm, förkunnandes förut att Menniskiorna skulle förgöras igenom Floden på den 15 dagen uthi Dæsii Månadh. Ty befaller han alt som war uthi dhe första, senare, och yttersta tijder uthi bokstafwen antecknadt, skulle uthi Jorden nedergräfwas, och läggias uthi Solens Stadh Sispari: befaller så ett Skepp byggias, och när han hade stigit dher uppå medh sina Wänner och Slächt, skulle han gifwa sigh till Siös. Han lyder thetta rådh, bereder all Spijsning, sammansamkar

Maat och Drick, så och af Diuren både Fogel och Fää: strax när alt war sålunda förordnat, tilfrågader hwart han skulle segla? till Gudarna swarar han, och biuder them så fara wäl. Effter Gudarnas rådh bygde han ett Skep 5 stadier långt, och 2 stadier bredt och alt hwadh han hafwer sammanskaffat, förde han der in uppå, hustrun, barnen och sina wänner; Omsider när floden kom, och som hon hasteliga wände igen, utsände Xisuthrus några Foglar, hwilcka ingen mat finnandes, icke eller rum ther the kunde hwijla uppå, wände the om tilbaka åt Skepet. När några dagar woro förbij gångne, uthsände åter Xisuthrus Foglar, men the igenkommo gyttiuga om fötterna: the som tridie gången uthsläptes, kommo ingalunda igen til Skepet. |6| Ty förnam Xisuthrus Jorden uthaf watnet sig upsticka: och afrifwandes en del af skeppet öpnade thet, och förnimmandes sig föras til thet nästa bärget, utstiger han ther med Hustrun, Dottren och Styrmannen, tillbeder Jorden, upbygger itt altare, och offrar Gudarna; hwilket när thet war uträttat, syntes han intet mera på Jorden, eller the andra som med honom woro.'

Lucianus om the Syrers Gudinna kallar Noach Deucalionem Schytham, och med thessa ord förtäljer Floden.

'Therföre berätta många att Scytha Deucalion hafwer helgat Templet, nembligen then Deucalion, uti hwilkens tijd Watufloden kom. Men hoos the Græcher hörde jag, hwad the säija om Deucalione: med hwilkens Sägn är således beskaffat. Thetta menniskio slächte, som nu är, hafwer ingalunda warit af begynnelsen, utan thet som tå war blef aldeles förgångit. Men the som nu lefwa, äro utaf then andra Slächten, som på nyo af Deucalione hafwer blifwit till ett stort Folck. Om the förra menniskiorna förtälja the thetta: The woro stora försmädare, och giorde thet ondt war, i thet ingen eed blef af them hållin, och inga fremmande gäster togo the emot; ey heller ledo the then ödmiuka. För hwilken orsak the hafwa kommit uti en stoor älendighet: ty Jorden utgiöt hastigt mycket Watn, stoora Regnskurar kommo hopetals, skräckeliga strömar flödde, och blef ther af ett så stort Haaf, at alt war watn, och alla förginges. Men Deucalion blef allena af thet Slächtet qwar, för sin försichtighet och gudfruchtighet. Och blef bewarat på thetta sättet. Han steg uppå ett stort Skepp, hafwandes med sigh Hustro och Barn, så och Wildswin, Hästar, Leyon, Ormar, och andra diur, som födas uppå Jorden, ett par utaf hwartdera slaget. Hwilka alla fast han them emot togh, skadde the honom doch intet, utan thet war iblandh them igenom Gudarnas försyn en stor enigheet: och the fördes alla med Skeppet, så länge Watnet warade. Thetta förtällia the Greker om Deucalione.'

Den Norländska Edda ihopdragen af the aldraäldsta Skal|7|der kallar Noach Bergelmer, förmälandes om Floden sålunda Mythol: 6.

'Bores Söner dräpte Yme Jätte, och så mycken blod flöt utur hans Sår när han föll, at all Rhymtussa Slächten der uti drunknade, undantagandes en som kom undan med sin hustru och barn, then Jättarna kalla Bergelmer, han for med sin Hustru i en Båt, och af honom äro komne Rymthussa Ätter.'

Ovidius uthi sin första Book Metamorphos: v. 318. nämner Noach genom Deucalionis namn, och säger honom allena med sin Hustru blifwit behållin.

'När Deucalion med sin lilla Båt, uti hwilken han fördes med sin Hustru, stadnade, (nembligen uppå thet höga berget Parnasso, förty watnet hade eljest allt thet andra öfwertäckt) tilbeder han de bookliga konsters Gudinnor Musas, som thet berget innehade.'

Thenna floden säger Ovidius hafwa dränckt hela Werlden, hwilken somliga hafwa ment allenast gått öfwer några Rijken.

'Och nu war ingen åtskillnad emellan Hafwet och Jorden: alt war Haf, och Hafwet utan Strander.'

Josephus Flavius l. 1. c. 4. f. 8. antiquitatum, förmäler af dhe Chaldeers och af andras skrifter om samma flod, men utan theras namn som äro öfwerblefne.

'Thenna Syndafloden och Arcken komma alla Barbariske Historiers Skribenter ihog, och ibland thessa Berosus Chaldæus, hwilken sålunda här om skrifwer: thet säges en deel af thetta Skeppet hafwa warit qwar uti Armenien wid the Cordyærs Berg, oc föra några med sig dädan beket som the afskrapa, hwilket the bruka till läkedom emot förgift. Thetta kommer och Hieronymus Ægyptius ihog, som beskrifwer the Phæniciers gambla handlingar, Mnaseas och andra flera. Ther till med förtällier och Nicolaus Damascenus uti then 96 Boken om samma händelse med thessa ord: uti Armenien wid de Minyers land är ett |8| stoort Bergh benämt Baris, uppå hwilket the säya många hafwa flyt undan floden, och en hafwa blifwit qwar uppå högsta kullen tiit förd uthi en båt, hwars öfwerlefwor hafwa warat en lång tiid. Thenna synes warit den samma, om hwilken Moses the Judars Lagförare hafwer skrifwit.'

Af dessa så och andra seer man klarligen att the komma öfwerens om en stoor Flodh som hafwer fördränkt werlden, och en Man medh några allenast undan kommen, den Guds Ord kallar Noach, dhe Chaldeer Xisuthrum, Græci Deucalionem, Lucianus Deucalionem Scytham, andra Ogygem, våra Göthiska Sagor Bergelmer. Hwilket oss påminner, hwadh man bör i acht taga uti åthskilliga Historiers läsande, nembligen att fast dhe intet altiid komma öfwerens uti

personernes namn, och andra omständigheter, wijsa the likwäl af thet förnämsta hufwudstycket the innehålla, saken wara enahanda till des sanningh och wisshet. Then thetta ey will uthi acht taga widh Historier, han må intet sättia tro till något eller någon Historia läsa. Ja man skal äfwen sådan åthskillnad finna uthi thessa tijders och dagars Sagor, ty om man wil läsa the berättelser som förtällia om de drabningar nu äro skedde emillan Fransosen och Holländarn, eller oss och de Danska, så skall man ibland 100 ey 2 finna (ja utaf sina egna) hwilka uti alla omständigheters och Personers nampn skola hålla ett.

Sannerlig den som lijtet dhetta öfwerwäga will, han skal befinna en otrolig ting, lijkwäl sann, att then oenighet som finnes uti alla Sagor är then wissaste enighet. Och detta som en Guds försyn. Ty then som will alla the Lärdas Skrifter igenom läsa, han skall uthtryckeligen finna, honom som en ting med samma |9| ord och omstendigheter beskrifwer som den andra, strax dömas hafwa dhet af dhen andra stulit. Och altså om the Chaldeer, Schytter, Greker och Egyptier skulle hafwa ord ifrån ord fölgdt Mosen, eller någon af them som Syndafloden beskrifwa, skulle de komma under samma dom, och således allas deras bewitnande hållas för ens witne, och såsom en otrolig ting. Men äro the oenige, intet stämmandes öfwerens uthi alla ord och omstendigheter, utan allenast uti hufwudstycket, då hållas the före hafwa det samma af andras åtskilliga berättelser förnummit, hwilcka här och där i Werlden hafwa fått någorlunda kundskap om samma märckelige händelse, till hwilken man då sätter fullkomligare troo.

III. Är Jordennes beskrifning (*Geographia*) nödig, som uthwisar hwar åthskillige Folck hafwa bodt, hwilcken borde wäl wara giord igenom ens egen förfarenhet, effter Jordmätare-konst, men för des swårheet skull äro fåå Orter på sådant sätt i pennan fattade; utan större delen äro till sin längd och bredd beskrefne af resande Personers berättelse, effter theras dags-resor till Lands eller Siös, eller miilatalet, som doch hoos alla slags Folck äro olika, eller effter Norrstiernans högd, dagens längd och korthet om Midsommar och Medwinter, Solennes upgång och nedergång. Ty är så achtandes att Orterna till desse förtalde omstendigheter (allenast the af the gambla äro rätt uti acht tagne) hafwa intet heller ringa förändring tagit, der icke |10| stora floder eller Jordbäfningar hafwa någon ombytelse giordt: men ofta til nampnen förandrade, serdeles de som äro igenom stora Krig offta underkufwade. Ty uti förstonne effter Syndafloden, när hela Werlden såg ut såsom en will Skog, blefwo icke straxt alla orter bebygde, och altså woro the icke heller nampngifne; men sedan när Folket begynte på någon ort mächta förökas, och lifsmedlen feltes, bröt thet up med Man och Huse och flytte till andra obebygde

orter, therföre the och kallades *Nomades;* eller och igenom Wapn och Wärjor fördrefwos af det ena Landet til dhet andra, hwarföre och ofta Orterna förbytte sina nampn, och gafs ett nytt effter thet Folck som där inkom. Ofta och blefwo de som där inkommo, och woro doch af annan härkomst, Språk och Tungomål kallade wid thet nampn som the hafwa burit, hwilka ther woro utdrefne. Ja, the hade ofta 3, 4, och 5 nampn, antingen af Förnähme och mycket widt berömde Konungar, och dheras Slächt pålagde, eller och på Fremmande Språk annorledes nämbde, eller af serdeles gierningar och bedriffter med nya namn begåfwade. Hwilka namn äro och mechta af Fremmande Skribenter förwärrade, af den orsak, att de intet hafwa kunnat dem efter sin egenskap uthtala, såsom Pomponius Mela ibland de gambla bekänner (lib. 3. cap. 3. |11| fol. 52.) sig intet alla ord angående Tyskland kunna utsäia med en Romersk tunga. Hwilcket alt skall på sitt rum widare bewisas. Äro therföre wissaste witnen till orternas rätta nampn, der man them kan hafwa af Inbyggiarenas egna Sagor eller Sägner: ty uti nampnet kan intet befruchtas sådant hycklande, som der dhe ens persons bedrifter eller rums skönhet och lustighet hafwa afmåladt. Hwarföre måste man wäll tillsee, med hwad Folck och med hwad nampn en Orth hafwer warit uti förra tiider, och med hwad Folck och nampn han uti senare tider är bebygd och nämbd. Ty göra the illa som alt för lätt the gambla Geographos eller Historicos lasta för det at de sättia åtskilliga Folck på andra rum än dhe wid denna tiiden finnas, som alt effter en lång tiid hafwer kunnat ombytas. Utan wil man en gammal Geographi mening kullkasta, så måste det ske igenom dem som wid samma tiid lefwat hafwa och Orterna beskrifwit, och andra stora skiähl, som uti Naturen äro såsom oombyteliga. Ty intet gäller hwad wi wilja effter wår Hierna updichta. Man måste icke heller af dhe gamla Greker och Latiner wänta den fullkombligheten till Orternas beskrifning, som man nu i dagh them hafwer uthi Blau och Jansonii Atlante, utan när man finner dem hoos dhe gam-|12|bla til Norr, Öster, Wäster och Söder så afsatte, att the något så när swara emot andra tiders Sagor, så kan man them efter the skiäl och witnen, som fordras till en orts fullkombliga beskrifning ändra.

IV. Är det bewitnande som sielfwa Naturen här om gifwer: Ty ju mehra Naturen tyckes hafwa welat lika såsom draga eller låcka Folcket till en ort, ju likmätigare är det, att den orten fram för alla andra är worden intagen och bebygder. Nu består detta låckandet förnämligast uti sköne lägenheter med Marck, Skog, Fiske- och Foglefänge, Diurejagter, och mera sådant, som Naturen till Menniskiornas uppehälle och nödtorfter utan hennes handawärck

skaffar utaf sig. Och är det mycket likt, att Menniskiorna i förstonne, då Landet ännu låg obrukadt, och alla de Konster förborgade, them man sedermera til Bergwärks, Åkerbruks, Handwärks och Handels fortsättiande upfunnit hafwer, grepo genast till desse förtalde Näringsmedlen: Eller och åt minstonne, så frampt de alle desse Konster strax förstodo, twingades de ju lika fult till att upsökia först och främst sådana Orter som gofwo näringen, och der de sin Wetenskap eller Konst kunde anläggia uppå.

V. Et lands fullkomliga bebyggnad är och ett witne till des ålder, ty såsom man af unga Trän och andra sådana lika, dömer en Trägård nys wara anlagd: men af stoora, måssiga och lummuga Trän, honom wara gammal och af stoor ålder; altså skattar man af gambla |13| murar, Borgar och andra sådana ting, ett landskap af uhrminnes tider wara bebygt.

VI. Stenar med gambla bokstäfwer eller okiände märken huggne, de som med Måssa äro öfwerwäxte, och hwarken af hetta, köld, eld eller watn förderfwade, äro och witnen til ett landskaps ålder.

Thesse sex witnen äro the förnämste, som gifwa en wid handen och fullkommeligen betyga, att ett Landskap och af urminnes tider är bebygdt.

Nu wilja wii tilse, hurudana desse ting eller witnen kunna finnas hoos oss, där på jag tänker byggia, näst Guds hielp, mitt ringa Wärck.

1. Först hwad Sägner anlangar, så gå dhe hoos oss ibland gemene Man, så wähl som i alla andra Land, dageligen; och tror jag nappast, att i någon Orth dhe så behållas från Slächte till Slächte, som hoos oss: äro och mindre genom Tiderna ombytte, än hoos andra: af dhe skiähl, att vårt Land aldrig af fremmande Herskap är öfwerwäldigadt; icke heller med Handel och Wandel så öfwerhopadt, som andre, hwar igenom wåras Sägner äro då minst med fremmandes beblandade eller förfalskade.

2. Hwad Sagorna anlangar, så måste wi bekänna dem fåå hos oss finnas. Dock wet jag ey om det icke är mera til wår heder än wanheder: ty om alt wore af oss sielfwa antecknat, skulle dhe Fremmande mindre oss troo lika såsom skrifwit till wår egen heder. De Grekers, Latiners, Egyptiers, Chaldeers skrifter tala högst, berömligast och mäst |14| om sina egna, minst om Fremmande, hwilcka wij doch sättia tro till, hwad som de om sina Landsmän skrifwa; huru mycket mera må man tro det de om Fremmande eller oss förmäla? serdeles i det som stämmer öfwerens medh hwad som wåra gambla Förfäders skrifter eller Sägner sielfwe betyga.

3. Hwad Jordenes beskrifning anlangar, finnes den intet, serdeles af någon af wåra gambla antecknadt på det sättet, såsom Ptolomeus, Mela, Strabo, eller andra hafwa giordt, uthan hwad som här och där i Sagorna och Mytho-

logierna kan wara stycketals giordt. Hwarföre äro wi åter dher utinnan lyckelige, att dhe Fremmande, Egyptier, Greker och Latiner hafwa desse Orter beskrifwit, ehuruwäl de icke alldeles hafwa satt wåra Orter och Folck i den ordning som dhe både fordom dags och ännu äro till finnandes; så kan man dem likwäl i dhetta måhl tryggeligen rätta: ty wi hafwa den förmån nästan för alla andra i hela Werlden, att aldrig, såsom förr är sagdt, och widare här efter skall bewisas, något fremmande Folck är inkommit i wårt land, som hafwer ombytt des Folks och orters nampn, hwilket är mächta betänkeligit.

4. Hwad Ortens beqwämligheet anlangar för menniskiorna här at boo och sig föda, skal det wisas här och där i sielfwa Wärcket.

5. Gamla förfallna borgar äro här mehr till finnandes, än i något land. Hwilka ju enfaldi-|15|gare, och af gröfre ämne de äro giorde, ju äldre skattas de. Ty att icke de Romare hafwa allestädes lemnadt efter sig åminnelser med Triumph-portar, och andra härliga bygningar, twikar ingen, och synes af dem efterdömmen och förfallna stycken allestädes i Werlden: men när man åskådar des arbetes skiönhet, wisar wäl dhet sig ey wara af de äldsta stycken i werlden.

6. Märkte Stenar skall och Swerige wähl så många kunna som dhe Romarer framtee, der alla woro aftagna; och fast de ey woro så många, skola dhe doch wisa en större ålder, som på sina rum skall widlyfftigare uthföras.

CAP. II.

Om åtskillnaden på Folken.

Här til hafwer jag wiist hwad som synes witnesgillt till att bewiisa ett Land wara af gambla tider bebygdt, nu will man tillse hwad det är som gifwer åtskillnan på Folcken i hwart land, både i de gambla tider, så wäl som dessa: Först pläga de erkännas för ett slags Folck, som äro af en Fader eller Hufwud. Och så wida wi äro alle Adams och Noaks Barn, äro wi och ett slags Folk. Will man skiffta alt Folck efter Noaks Sönner, så blifwa där af tre slag, och åter efter deras Sönner så många de woro, så blifwa där än flere slag. Och på dhetta sättet kan man göra oändeliga Slächter och Folckslag; ja än uppå denna dag, så att hwart Huus skulle bli ett Folckslag. Will man och stadna uthi Noaks Sonasöner, och räkna alenast så många slags Folk som de till

talet woro, |16| så wore det ey en oliik sak; men huru många Folk i werlden kunna till wisso räkna sina Förfäder tilbaka in til Noaks Sonasönner? Jag wet ingen mera än Judarna. Chineserna wilja wäl långt tillbaka räkna sig och sina Konungars Slächt, ja in til Noaks tiid, om icke längre, men de wetta intet nämna deras hufwud af Noaks Sonasönner. Hwad som Schyterna eller Götherna förmå, wilja wi tillsee. Några Slächter finna wäl hufwuden, eller sina första Fäder i Guds ord, men så äro åter intet lederna antecknade: såsom Moses i sin 1. Boks 10 Capitel säger af Nimrod de Babylonier, och af Canaan de Cananeer wara kompne. Effter såsom således fåå Folck kunna wiisa sina första hufwud-Fäder, så lärer man och intet komma långt der med att deras åtskilnad igenom dhetta medlet igensökia. Josephus lib. 1. antiq., Chronic. Alexandr. och andra, de ställa fuller fram en hop Folcks första Fäder, men större delen af gissning, i det Fädernas nampn öfwerens stämma med Folckens nampn, hwilket de Lärda reda hafwa märkt, och wii en deel på sina rum skola indraga. Äro icke heller dhe samma Skribenter öfwerens om Slächternas första Fäder.

II. Den andra och största åtskilnan synes språket göra: ty hafwa uti alla tider de erkiäntz för et annat Folck, som hafwa haft ett annat Språk. Språken de äro mångahanda, och haft en underlig begynnelse, såsom man skal i det 3 Capitlet widare omtala. Hwilka skiljas mehr och mindre |17| åt, dem kallar man hufwudspråk, som heelt och hållit så skilias, att det ena ordet är intet lijkt det andra, såsom Folk på Swänska heter på Latin *Gens*: uti hwilket ord man ser icke den ringaste bokstaf wara i det ena ordet lijk den andra bookstafwen i det andra: med mindre man will icke giöra, som Cluverius i sin Germania Lib. I. Cap. 26. fol. 225. giör, i det han drager och byter Theut i Dan, och Dan i Godh, iag undrar att han icke byter det än uthi flera, såsom Häst, Båck, Galt, Biörn, Trol, Warg, att det på sidstone stannar i en Wurm. Och får man så byta, så kan man göra alla Språk till ett, och ett till alla; såsom wändh F, uthi *G*, O uthi *E*, L uthi *N*, och K uthi *S*, så har du aff Folk det ordet *Gens*.

Det är fuller wist att orden hafwa ifrån första begynnelsen i alla Språk, som hafwa antingen beståt aff många stafwelser, dragitz (genom det man hastigare hafwer welat utnämbt dem) tillsamman till kortare ord: såsom *Tioderik* kallas nu *Dirk:* hwilket ingen skulle troo: men sådant måste man bewisa genom åtskilliga Skribenter, som i förra och senare tijder samma ord nämbt hafwa: såsom uthi Procop. Lib. 1. fol. 207. kallas Götharnas Kung *Theudericus*, uti Jornande Cap. 34, fol. 659. *Theodoricus*, och på samma blad *Theodericus*, uthi gamla Swenska och Tyska wijsor så och Joh. Magn. Cap.

15. Lib. 9. fol. 281. *Diterich.* nu skrifwes han med det nampnet *Dirick*, och när man ropar een med det namnet, säger man Dirk. |18| äfwen så *Franconoword*, uthi Liudbrando Lib. 3. fol. 116. *Francofurt*, Annal. Rer. gest. Carol. Magn. fol. 29. sedan *Francoford* uthi Riccard. Barthol. Austriad. fol. 593. Skrifwes nu *Francfurt* uthi Atlante och andra taflor. Uthi alt detta moste och tillses hwilka Bookstäfwer som äro byteliga, och det alt aff Naturen och goda Historiska Skribenter bewisa: såsom först ähro alla (*Vocales* och *Dipthongi*) sielfliudande bookstäfwer aldraofftast ombytelige, och kommer myckit der aff, såsom man ypnar munnen till att dem utropa: ty när man storst gapar kommer A fram, och som man sedan fäller munnen i hoop, och sätter mehra och mehra ut truten, blifwa de andra skapade, såsom Æ, E, I, Å, O, Ö, U, Y. det man på sig sielf altid försökia kan. Derföre där wij säija Kung, säija de Danske Kång, de Tyske König, de Engelska King. Detta seer man och hoos Skribenterna, hwilka töra uti samma Capitel och på samma blad ombyta Vocales, såsom *Mikilinburg*, Helmold. Lib. 2. Cap. 3. fol. 219. *Mikelenborg*, och många annorstädes *Miklinburg*, *Meklenburg*, *Mekelenbyrg*, etc. Det Norska Hirdskrå hafwer Cap. 2. fol. 15. Åttini, Åttine, Åtten, fast det är i lijka händelse skrifwit. De medliudande bokstäfwer (*Consonantes*) bytas och offta om, särdeles de som äro aff een lijka nästan natur: såsom (B. P. F. W.) (C. K. Q. och G.) (I. cons. och G.) (D. och T.) (L. och R.) (M. och N.) etc. såsom sees aff nästfölliande lista och offtare skall wijsas här och där i wärcket. |19|

F ock P	
Fisk	*Piscis*
RiFfels-berg	*RiPhæi montes*
AlF	*AlP*
Fader	*Pater*
YFwer }	*HyPer Græc.*
YBer }	*SuPer*
PåFwen	*PaPa*
Fan	*Pan*
För	*Pro*
Fyr	*Pyr Græc:*
Fat	*Patina*
Fem	*Pente Græc:*

F ock B	
SkriFwa	*ScriBere*
AF	*AB*
HaFwer	*HaBeo*
älF	*AlBis*
GaFfel	GaBlin Dansk.
TaFla	*TaBula*
LiuFlig	LiBlig Tysk.
V ock B	
Vyk	*Bycus*
KranVyk	*CaramByce*
EneValdur	*EneBaldus*
OVis aa	*OBius fl.*

P ock B		
UPpe	OBe	Dansk.
DöPas	DoBis	
KiöPa	KioBe	
RePte	RaBte	
GriPa	GriBe	
öPen	ABen	
StooP	StooB	
KåPa	KaBe	
LäPpar	LäBe	
HooP	Hoob	
Grepa	GreBe	
K ock C		
Kiär	*Carus*	
Kanna	*Cantharus*	

Krona	*Corona*
Krita	*Creta*
Korp	*Corvus*
Kråka	*Cornix*
Kärra	*Carrus*
Karpebärg	*Carpatus mons*
Kolle	*Collis*
Krambyk	*Carambyce*
Knut	*Canutus*
Karl	*Carolus*

K ock G

Kesia	*Gesa*	
Kaute	*Guta*	
ÅKer	*AGer*	
Sta*K*e	Sta*G*e	Dansk.
Wi*K*en	WiGen	Dansk.
Ha*K*en	HaGen	Dansk.
Lij*K*	LyG	Dansk.
Bewe*K*ia	BeweGen	Dansk.
Dra*K*en	DraGen	Dansk.
Le*K*a	LeGe	Dansk.
TilliKa	Tilli*G*e	Dansk.
Myc*K*et	MeGit	Dansk.
Saa*K*	SaaG	Dansk.

T ock D

KristnaT	CristneD	Dansk.
LåTa	LaDe	Dansk.
FooT	FooD	Dansk.
WaTn	WanD	Dansk.
UtspriT	AdspreD	Dansk.
LoT	LoD	Dansk.
BaaTzmen	BaDzmen	Dansk.
SwiTe	SwiDe	Dansk.
AT	AD	Dansk.
UTi	UDi	Dansk.
JuTland	JoDeland	Dansk.

äTa	*EDere*
SeTia	SaDe; *SeDere*
Tunum, Tuna	*Dunum*

R ock L

KRita	KLita
GRisk	GLisk
GåRden	GåLen
GiäRde	GiäLe
ARdesci	*ALdeski*
GRina	GLina
KRema	KLemma
GRättug	GLettug
GRötug	GLötug
GååRd	GååL
WatnskiuR	WatnskiuL

L ock N

KLubba	KNubbe

G ock I

Grema	Jemra	Dansk.
SeGer	SeIer	Dansk.
WoGen	WoIen	Dansk.
Giöö	Joo	Dansk.
SeGa	SeIa	Dansk.
SeGlatz	SeIlatz	Dansk.
PleGade	PleIade	Dansk.
HöGtid	HöItid	Dansk.
FöGa	FöIa	Dansk.
EGendom	EIemon	Dansk.
GalGen	GalIen	Dansk.
LeGre	LeIre	Dansk.

G ock F

MaGer	MaFwer	Dansk.
WåGa	WaFwe	Dansk.
GaGn	GaFn	Dansk.
Trondela-Gen	Trondila-Fwen	Dansk.
FäGnade	FäFnade	Dansk.
SkoGen	Skofwen	Dansk.
Hårdma-Ge	HårdmaF-we	Dansk.

P ock V

KorP	*CorVus*

G ock E

BoGa	Bue
TruGa	TruEde

T och L

JeTte	JeLte
PiTter	PiLter
StyTtor	StyLtor
KuTtunge	KuLtung
StåTter	StåLter

M och F

SåMn	SöFn	Dansk.
NaMn	NaFN	Dansk.
StaMn	StaFn	Dansk.

N och D

PenNinge	Pen-Dinge	Dansk.
ForbanNa	Förban-De	Dansk.
SanNing	SanDing	Dansk.
EiNaGun-Narskog	EiDaGun-Darskog	
MunNen	MunDon	
MinNer	MinDer	
MynNig	MynDig	

CK eller	G uti N	*CaGganus*	KaNge	þyr	*Zyr*
TaKka	DaNken	*AGgathyr*	*ANgathyr*	Agaþyrii	*AggaZzyrii*
FraKker	FraNken			Þius Þys	*Zeus*
	Tysk.	þ som uttalas TSH uti Z		Þoroas	*Zoroaster*
LaCcobardi	*LaNgobardi*	Vid. Cl. Verelii Runo-		Þan	*Zan*
IGgwe	INgwe	graphiam.		Þisa	*Zisa*
IGgevones	*INgevones*	Þoor	*Zoor*		

Afkortade	Ord		Tillbaka satte	Bookstäfwer	
Fader	Faar	Grema	Giemra	Vicka	Jucka
Moder	Moor	Watn	Wand	Witar	Jutar
Hafwer	Har		Dansk.	*Vitungi*	*Jutungi*
Gifwer	Geer	*ALdejo*	*Ladejo*	Icke	Ecki
Tager	Taar	Grik }	Girk	Fruchta	Forda
Giörer	Giör	*Græcus* }		Kropp	*KoRpus*
Förer	Föör	Fogete	Foget		
Spörjer	Spöör	Wicka	Uge		

Förlängde ord af de Greker och Latiner.

Knut	*CAnutus*	Carl	*Carolus*
Olf	*Olavus*	Skiolder	*Scolotis*
Ludwig	*Ludovicus*	Helin	*Helena*
Kranwik	*Caranbyce*		|20|

Uti hwilka ord är til aktandes att der Latini eller Græci finna twenne dubbelliudande bokstäwer tilsamman; såsom uti Knut KN. sättia dhe straxt en sielfliudande bookstaf emillan, som här är A. äfwen så i de andra orden. Flera bokstäfwers ombytande kan man läsa hoos Priscianum och andra Grammaticos men serdeles de som angå de Norska språk finner man i Skinneri Ängliska Lexicon. Jag hafwer allenast dhet förnämbsta wårt språk angåendes indragit, intet här til at wisa hwilkets språk ord äro af hwar annan komne, utan hwad för Bokstäfwer allenast bytas, antingen inom ett språk eller uti flera, i samma ord.

Här af synes klart nog, att alla dhe Språk, som ingen annan åthskilnat hafwa, än at deras ord uttalas igenom hårdare eller lenare bokstäfwer, som bytelige äro, de hafwa tilförenne warit ett Språk, och kunna än i dag igenhämptas af sin första grund. Och äro allenast genom tijden dher igenom förbytte, att när

sådana swåra ord äro till fremmande orter komne, hafwa dhe dem ey kunnat så uttala som sig borde. Och derföre äfwen så förwäxlat des bookstäfwer, som Pomponius Mela bekänner.

Hårdare bokstäfwer kallas de som med öppen Munn eller med stort wäder måste utföras, såsom A. Å. U. Y. äfwen så Cons: F. K. R. M. P. S. T. Þ. Man måste icke heller tänkia det att något Hufwudspråk så fullkombligit och rent i Werlden är, att dhet icke hafwer några ord, som och i ett annat Språk brukas, emedan några sådana finnas, som liuda nästan lijka, och hafwa samma bemärkelse i det ena Språket som i många andra, |21| hwilka synas wara behållne uthi Babeloniska förbistringen, och alt sedan. Såsom Säck kallas på Hebraiska *Sak*, på Grekiska *Saccos*, på Latin *Saccus*, på Frantzöska *Sac*, på Italienska och Spanska *Sacco*, på Tyska och Holländska *Sack*, på Ungerska *Sak*, på Engelska *Sak*.

Många ord äro och införde uthi ett annat Språk genom dhe tingh, som genom Handel och Wandel äro inkompne uti ett annat Landh, såsom till Exempel Mejran af *Majorana*, Pioner af *Pæonia*, Petter af *Petro*, Pål af *Paulo* etc. Hwilket alt ey måste inräknas till ett modersmål och rätta landsspråk. Utan det allenast, som af gemene man fordras wara i bruk, til att kunna hwar annan i dageligit omgänge förstå. Och altså genom de mästa orden, som i ett Språk äro, helt och hållit åtskilde från ett annat till sina bokstäfwer, de kallas åtskilde Hufwudspråk; så och dhe ord som kunna wäl wara bytte till sina Bokstäfwer, men hafwa i hwart sitt Språk heelt åtskillige bemärkelser; såsom uti Estienne Guichards Etymologier *Baas* på Hebraisko betyder Ruttna, på Swenska Hugg: *Aggan* på Hebraiska är (*crater*, *phiala*) ett Kärl, på Swenska Regera eller straffa en.

III. Skiljas och Folcken genom Landen fast de kunna hafwa ett Språk, men dhet synes att den åtskilnan giör mächta ringa |22| till saken. Såsom här i Swerige en Westman skiljes från en Söderman eller Uplänning, fast de hafwa ett språk.

IV. Skiljas Folcken och åth genom Lag, Ordningar, Seder och Regemente. Och synes att de som sig hafwa sammanknippat att lefwa under en Herre, eller Öfwerhet, och hafwa sina serdeles Lag och Seder, kallas ett Fyllke. Desse fyra sätt, genom hwilcka Folcken skiljas, gifwer Gud sielf an genom Mosen uti sin 1. Books 10. Cap. 5 v. 20. v. 31 wersen, der som Moses säger att dhesse äro Sems, Hams och Japhets Barn, i theras 'Släkter, Tungomålom, Landom och Folckom'.

V. Än gifwes åthskilnan på Folcket till deras skapnat: Till stoorleken finnas the antingen långa eller stackoga, såsom Israels Bespejare tala om sigh emoth

Enakims Barn i den 33 och 34 v. af dhet 13 Capitlet i 4 Mosis bok: 'Och alt thet Folck som wij ther inne sågo, är ganska långt Folk. Och wij worom för wår ögon såsom Gräshoppor, och så worom wij och för theras ögon.' Äfwen så talar Cæsar de Bello Gall: lib: 1. S. 9. lib: 2. S. 8. 'Om Tyskarnas och Frantzosernas storleek mot de Romarer. Så at Frantzoserne intet kunde fördraga Tyskarnas storlek och deras skarpa opsyn. Och åter dhe Romaners klena wäxt till Kroppen war i förakt hoos de Fransoser, som woro större till wäxten än de.' Eller och finnes åtskillnat til andra Lemmar på Kroppen, som Ögon, Öron, Mun, Näsan etc. Alla Tattariske Chineser äro småögda och aflånga, det wij kalla Kissögda, det man kan läsa i de Chiniske Historier.

VI. Färgan på Hull och Hår giör och en särdeles skillnadt på Folcket, hwilcken förorsakas af Landemon och Wäderleken, som ombyta ens Hull och Hår. Diu-|23|ren här i Swerige, såsom Harar, Snöripor, och andra, hwijtna om Winteren, och gråna om Sommaren, det de intet göra i Tyskland, Franckrijke, Spanien, och andra Söderland. Sedan längre Norr finnas Biörnar, Räfwar och Korpar hwijta. Menniskiorna äro här alla hwijta til hull och håår: twärt emot uti Italien och de orter, äro mäst alla swarta til håret. Uthi Æthiopien hafwa de så stäckutt och knorlut håår som en ny klipt Tacka och kolhswart, äfwen så är deras hy. Der före far Hornius uti sin 1. Book fol. 25. om Americanernas ursprung wil, som säger at håretz åtskilnad kommer intet aff Landetz art och natur, utan aff Slächten. Så wil iag fråga honom hwad Noach hade för ett håår: Antingen måste det hafwa warit Hwitt, Gåålt, Rött, Askefärga, Brunt eller Swart, slätt eller knullrut, ty så många slags håår gifwas? war det hwitt, hwadan äro de swarta? War det swart, hwadan äro de hwijta. Altså seer man att Noachs afkomne hafwa bytt håår, färg, längd, stoorlek etc. Effter hwart och itt Landz natur, såsom iag widare här och där bewijsa skal. Det är wist, at Temperamentet giör mycket der til, så och maaten, ens lefwarne, siukdomar etc. Såsom iag will wijsa i några Personer, dhe ännu lefwa, som aff särdeles naturens beskaffenheet äro wordne aff hwijta så swarta nästan som en Murian: En Trägårdzmästare, som hade förr askefärga och slätt håår, föll i een |24| hetzig siukdom, och lopp håret mäst aff honom, lemnandes allenast något upp i skallan, när han blef bättre, så feck han stäckot, knorlot och kohlswart håår alt rundt nedan kring hufwudet, och det som qwart war up i skallan, wäxte sedan som förr långt, slätt och askefärgadt. Smeder och andra, som lefwa där hetta och myckin röök är, swartnar och håret temmeligen, så wäl som huuden. Men detta kommer som iag sade, alt aff särdeles orsaker, lijka som man och i Italien, Æthiopien finner stundom dhe som gåålt och hwitt hår hafwa, men öfwermåttan sällan.

VII. Kläden, Wapn och Wärior, Huus och Wåningar, och mehra sådant, hafwer och giordt åthskilnan på Folck. Men detta måste man och achta om dessa ting, såsom om Lag och Seder, att man aff Historierne wäl sig underrättar och tillseer om alla Folck tillijka hafwa en sådan Lagh, Seder, Kläder och slikt haft, eller den ena aff dhen andra genom tidherna tagit. Ty wij kunna intet säijas Abrahams Slächte effter kiöttet, fast wij hafwa nu både Lagen och Evangelium, och bära och många Judeska nampn, såsom Salomon, Dawid, Jonathan: uthan i Aandanom kunna wij wara Abrahams affkomne.

Om nu något Folck i wärlden har kunnat bewijsa sig skilias i forna tijder ifrån andra genom Språk, Sedher, Skapnadt, Lag och Rätter: Så äro wisserlig de Swenske eller Scytiske. Ty Swerige är aldrig aff fremmande Härskap underkuf-|25|wat, ey heller är så stoor Handel fördt med dhem, är altså ey nödgadt till att emottaga fremmande Afgudar, Språk, Lag, Seder och Rätter. Men see wij till andra, hwem är som icke weet, att Tyskland många fremmande ord i sitt språk hafwer, Seder, Lagar och Rätter ombytte, hwilket af de Romarer och Slawer är skedt, hwilcka Tyskland till större delen hade sig underkufwadt. Äfwen är sådant i andra Länder skedt. Frankrike war af dhe Romarer, Göther, Wandaler och Greker inkrektadt. Hispanien, Italien af Greker, Göther, Wandaler. Græcia af de Romarer, Göther, Hunner etc. Africa af de Romarer, Greker, Phenicer, Göther, Wandaler besatt. Asia af Greker, Romarer, Göther, Tartarer, Turckar etc. Hwilket alt finnes klart hoos alla Skribenter. Derföre är märkeligit, att det Swenska Språket wij nu tala, skiljes allenast från det gambla, som finnas på dhe aldraäldste Runstenarna, uti uttalande, såsom F a d e r, F a d u r, F o d u r, etc. Derföre wi och den förmon hafwa för andra, att wij lättare finna wåra, i denna tiid gängse ords uhrsprung igen i det gambla Språket, än Græci och Latini uti sitt. Hwilka derföre nödgas erkiänna många ord wara fremmande, och igenfinnas i dhe åthskilliga slags Folcks Språk, som hafwa deras Land härjadt och öfwerfallit.

Såsom då dhe Lärda ingen åtskilnad emillan Folken erkänna |26| större uthaf dhesse siu upräknade, än Språket, efter Gud den Högste sielfwer skilde dhem ifrån hwar andra, uthi Babeloniska Tornet genom des förbistring: ty wil jag något framföra som är der wid betänckeligit: De gambla Lärda, så wäl som dhe senare, tyckia sig ingen ting finna wissare, till att bewisa det ena Folcket wara kommit ifrån det andra, än genom Språket, såsom till efterdömme: En stoor deel af dhe Lärda mena, att Celtæ, som sutto uthi Hispanien och Gallia, förr än de Romarer kommo der in, woro ett med Tyskarna och Götherna, emedan många ord af dhes Städer och Byar, så och i sielfwa Språket wid de tider fundne, äro Göthiska och Tyska. Och åter, emedan nu sedermehra större

dehlen af dhe Spaniorers och Frantzosers ordh komma öfwerens med dhe Latiniska, ty troo dhe fullfast dhem wara ditt införda af dhe Romarer och Latiner, när dhe sedan desse Land underkufwade. Sammaledes är och deras mening om Gudarna, des nampn och dyrckan, så att der någon Afgud är dyrkadt uthi Ethiopien wid ett Grekiskt nampn, mena dhe honom wara ifrån Grekeland kommen.

Hafwa nu de Lärde den Friheten til att bewisa det ena Folkets uhrsprung af dhet andra, så och Afgudarnas eller Konungarnas dyrckan ifrån dhet ena Riket till dhet andra af blotta orden, hwi skulle dhet mehra wara migh förment än dem, att wiisa åthskillige Afgudar, Folck och Seder här ifrån komne, allena genom dhet Götiska Språket. Men hwad uthwäg skall man finna, när dhe Lärda twista sin emellan, om ett ords ursprung, och hwar |27| och en wil draga det til sit språk, fast det stundom skeer så laamt, at man må lee sig förderfwad der öfwer, eller wämjas der wid. Jag kan ingen annan uthwäg finna til at skilja de Lärda åth, än genom desse fåå reglor.

1. Först synes dhet erkännas för ett modersmåhls ord, som all Gemene Man bruka, och af dhes ords rätta förstånd kunna lämpa det til åtskilliga ting, och serdeles om ordets ursprung kan dragas af ett sådant ord, som ett wärkande betyder, hwilcket och dhe Hebreer achta i sitt språk. Till Exempel: Byggia det är ett wärckande. Der af är Byggning, Bygd, By, Byman, Byswen, Bywiisa, Byamål, Byamoot, Bylagd, Bygmästare. Bygdes aldrig, woro ingen Bygmästare, ingen bygning af, mycket mindre By. Twärt om: kunna gemene man ett fremmande ord ey bruka eller lämpa till allehanda ting, emedan dhe ey hafwa någon grund till des betydning och uhrsprung. *Petrus* är hoos oss i denna tiid ens Mans nampn, men fremmande, och såsom dhes betydning är okunnig, lämpas dhet ey till flera ting. Men wore des ords kraft kunnig, att dhet betydde en Klippa, skule dhet wäl snart lämpas till andra ting. Gård |28| kallas hoos oss en Stad eller By, så och hoos Ryssarna och andra, som på sitt rum skall wijsas, men dhet synes wara fremmande hoos dhem, medan det intet lämpas till andra ting, ey heller hafwa dhe dhes uhrsprung af ett wärkande, som liikwäl är af Menniskio-arbete uprunnit. Dherföre är dhet klarligen ett Giötiskt ord: Ty Giärda är instängia, förwara och omgiorda en ting. Dädan Gård, Månans-gård, Solens-gård, Giärdes-gård, Gärdsel, Giärde, Wiin-gård, Trägård, Hummel-gård, Kåål-gård, Spessgård, Garde, Stor-gård, Miklagård. Synes altså det ordet wara wisserligen ens Moders-måhl, som upsprungit är af ett wärckande, och hafwer många betydningar i samma språk.

2. Måtte och dhet ordet wisserligen wara ens Modersmål, som lämpadt

till en annan ting, uttrycker des rätta natur och egenskap: Altså emedan hoos oss dhet ordet Må, är dhet samma som dhe Latiner kalla *valere*, *posse*, och Macht (*potentia*) hafwer sitt ursprung der utaf; ty kan och icke något ord på wårt Språk närmare uthtryckia en Segerherres, den sina Fiender winner, eller en Konungs som öfwer sitt Folk härskar, eller och en mans egenskap som öfwer sitt sinne råder, än dhetta ordet Mächtig (*potens*.) Ja, när det lempas till Gud warder han kallad Alsmächtig, och bety-|29|des der igenom en af hans förnämsta egenskaper. Och synes mig detta skiäl wara af det wärdet, att ehwar dhet kunde finna sitt rum uti Gudarnas egne nampns uprinnelser och dheras upletande, så bör det fram för alt annat gälla och tagas i akt.

3. Är det ordet och wisserlig ens Modersmål, som kan bewiisas af alla Tiider genom skriffter och monumenter brukadt, men infördt sedermera uti andra land, är där fremmande. Wi wilja framdraga ett efterdöme: *Venus* erkiännes för en Afgudinna uti många delar af Werlden, dhen Ächtenskapet stiktade och kärleken. De lärda fråga flitigt efter det ordets ursprung. Många finna det ingestädes igen, ty låta de heller det stå, än att de skulle förgripa sig, och blifwa mångom till åtlöje. Doch hålla några det för ett Latinskt ord. Cicero som sielf war en så Höglärd ibland de Latiner, och det språket hans Moders-mål, hwij skulle icke han funnit des rätta ursprung, eller hwad behöfde han det sökia?

Ty en skulle lee, om man wille giöra stort wäsende, och fråga hwadan *Scriba* är kommen, efter allom är bekandt ordet *Scribere*, äfwen så woro *Veneris* nampn ett rätt Latinskt, skulle man straxt wetta des ursprung. Men Cicero menandes effter *Venus* dyrckades af de Latiner, att hon woro till sitt nampn Latinskt, och menar derföre det wara kommit af *Veniendo* eller *venire*, dhet är kommande eller komma. Men på detta sättet skulle alla Gudar och Gudinnor, och alla andra ting, som komma eller äro kommande, kallas *Venus*. Döme nu alle lärde i hela werlden, huru detta ordet öfwerens kommer med *Veneris* natur och |30| egenskap. Sedan, wisa de Latiner up huru många sätt Veneris nampn lämpas til andra ting i des språk: wiisa och de Latiner huru länge det nampnet är hoos dem brukadt. Eller om det ordet, hwar utaf Venus sitt uhrsprung förmenas hafwa, betyder något af dhen krafft och egenskap som dhenne Gudinnan tilkommer. Wi wilje altså tilse hwad det betyder i wårt Göthiska språk, och om det icke skal upfylla Veneris egenskap.

Wen	Wenskap
Wen	Wenskapas
Wenas	Wenamö

Wenapitter, Wenapilter	Owen
Wenlig	Owenskap
Wenadis	Owenligen
Wän	

Der til med finnes dhetta ordet af ålder i bruk på wåra Runstenar, de äldsta Skalder, Ulfilas Nya Testament och hoos gemene man, som alt widare skall wiisas i Capitlet om Gudinnorna. Twärt om hoos de äldsta Latiner bekräftas Veneris nampn hwarken hafwa warit hoos dem kunnigt i äldsta tijder, icke heller en gång Latinskt eller Grekiskt til språket. Macrobius l. 1. Saturnal. cap. 12. fol. 48. talar således:

'Cingius uti sin Book om deras Helgedagar, säger: sombliga mena Aprilmånan hafwa sitt nampn af Venere, men det sker af deras oförstånd, ty ingen Helgedag eller något stort offer sker Veneri till ära i hela den Månaden. Ja, uti de gambla |31| Sällars Skalder finnes icke en gång Veneris nampn (såsom dhe andra Gudars) berömmas eller nämnas. Jempte Cingium bekräftar Varro där och, säyandes: Veneris nampn alldrig wara nämbdt under de Romerska Konungars tiid, hwarken på Grekiska eller Latin.'

Är icke då detta klarare än Solen, att emedan det intet är Grekiskt eller Latinskt, ey heller Hebreiskt, Chaldeiskt, eller Egyptiskt, att det då hoos dem är fremmande, och altså med Götherna denna Gudinna diit kommen med sitt Götiska namn, som än widare skall wisas på sitt rum. Ja om Latini skulle förr hafwa henne dyrkadt, mon de intet skulle hafwa funnit ord i sit Språk henne lämpeligit, såsom *conjunx* af *conjugio*, *conjungere*, *amor* af *amare*, eller något annat, det ächtenskaps arten på något sätt hade utmärkt.

4. Är och achtandes hwad de Lärda säya om Språkens ursprung af hwar andra, nembligen att de som hafwa de mästa orden af monosyllabis, det är af en stafwelse bestående, de äro grunden till de andra Språken. Intet språk kan wisa flera monosyllaba än det Swenska, det man kan see af Rugmans Monosyllabis, ehuruwäl där intet alla äro införda.

5. Wisa och de Lärda, och besynnerligen Josephus Flavius, att dhe orden som äro med flere stafwelser i det ena Språket än i det andra, äro intet annat än af dem förderfwade, eller med flera stafwelser tillökte. Så talar han Antiq: lib. 1. cap. 7. fol. 11.

'De Hebreers nampn skapas hoos de Greker efter deras sätt i uttalande, på det de må lyda en wäl i öronen; men wi (nemligen de Hebreer) bruka det intet: utan orden lychtas altid med lika liud i hwad händelse de kunna komma. Adamus kallas hos oss Adam. och Noe som de Greker kalla Nochos, bytes på intet sätt hos oss om.' |32|

Äfwen är så de Latiners *Venustus* förökt af wårt Væn, som är ett monosyllabum.

6. Måste och de Lärda gifwa effter att dhe orden, som hafwa dubbla eller tredubbla liudande Bookstäfwer i ett Språk, och der fullkombligen uthtalas till sitt rätta liud, äro ursprunget till samma ord i ett annat Språk, som hafwer förwändt den dubbla eller tredubbla liudande Bookstafwen till en enfalldig, af orsak, att dhe ey heller förmått dhen dubbla för des swårheet skull uthtala: ty ingen byter ett lenare ordsätt att uthtala i swårare, uthan swårare i lenare, som dageliga förfarenheten medgifwer. Lius är på Latin *Lux*, på Holländska *Licht*, på Tyska *Liecht*. Mior är på Latin *Mare*, på Tyska *Meer*, Ryska *More*. Hade nu wij af Latinerna desse orden, kunde wij wähl uthtala både *Lux* och *Mare*, såsom wii finna i andra slika ordh: Lus, Lucht, Lufft etc. Madr, Man, Markatta etc. eller af Tyskarnas *Lickt* och *Meer:* såsom Liim, Liik, Lyckta, Lida, Lyda etc. Märkia, Märstad, Meer. Men see denna tweliudande Bokstafwen IU, IO, IE, IÆ, effter en Consonantem ståendes, kunna inga Latiner, Tyskar, Fransoser och många andra uttala, utan antingen måste dhe giöra twänne stafwelser der af, såsom *Tio-de-ric* uthtala Latinerna *Ti-o-de-ri-cus*, eller uthkasta dhe O, såsom Tyskarna, *Ti-deric*. I ordet Lius uthkasta |33| Latinerna I och säya *Lux*, och Tyskarna U säyandes *Lickt*, äfwen så i flera ord.

Gothic.	German.	Latin.
Lius, Liuts	*Likt*, *Lickt*	*Lux*
Biörn	*Beer*, *Bors*, *Berendt*	*Bero* nomen viri
Biarmia	*Permia*	*Permia*
Biesse	*Besse*	*Bessus*
Spiut	*Spitz*	*Spiculum*
Giöra	——	*Gerere.*
Miöla	*Malen*	*Molere.*
Miega		*Mingere*
Kiesia		*Gæsa*
Skiutte, Skytte	*Schytten*	*Scytha*
Skiälla	*Schelten*	
Tiodan		*Titan*
Mior	*Meer*	*Mare*
Skion	*Schon*	
Giöther	*Gothen*	*Getæ*
Raud	*Roth*	*Ruber*
Gauthe	*Gothe*	*Gutæ*

Gothic.	German.	Latin.
Liotarnäs	——	*Lytarmis* promontorium
Liusa	——	*Lucere.*
Biuda	*Bitten*	*Petere.*
Siö	*See*	
Giö	——	Γὴ Græc.
Þius, Þys	——	Deus, Δὶς, Ζεὺς.
Hierta	*Hertz*	*Cor.* Καρδιὰ.
Kiär	——	*Carus.*
Skiöld	*Schilt.*	Σκολοτις.
Liuga	*Lügen, Liegen.* Posteriore vocali E inter pronuntiandum suppressa	
Siuk	*Siech*	
Jag	*Ick.*	*Ego* Ἐγὼ.
Tiuf	*Dieb*	*Typho* nom. proprium.
Siu	*Sewen, Siben.*	*Septem.*
Diup	*Tieff.*	*Dubis* fluv. nom.

Läs Verelii Runographiam cap. 9. som om samma dubbel-liudande Bokstaf talar. Och om man än will i dag försökia, skall man i Swerje finna, de som äro ifrån Tysklandh, Franckrijke och andra Orther komne, som nu här i 20, 30, eller 60 åhr hafwa suttit, och ännu intet kunna uthtala dhe orden, utan mächta fåå, som antingen äro heel unga inkomne, eller med stoor fliit hafwa lagt sig dher uppå att öfwerwinnat. See desse fåå Reglor äro de som jag wil skola i acht tagas allestädes, hwar jag kommer att tala om ordens ursprung.

Cap. III.

När Swerige är först bebygt, och af hwad Folck.

Härtills äro wägar och medel framtedde, genom hwilka man kan någon kunskap, om ett Rijkes gambla Handlingar och dhes bebygnatz ålder bekomma, så och hwarigenom dhet ena Folket ifrån det |34| andra synes skiljas; nu will jag genom samma medel och wägar igensökia, när Swerige är först

bebygt, och af hwad Folck: om samma Folck det än bebor, och genom hwad de skiljas ifrån andra: Will altså först begynna af Syndafloden wid Noachs tiid. Ty om något Folck för Floden hafwa settat i Swerje eller intet, gifwer oss hwarken Guds Ord, eller någon annan af dhe gambla Scribenter tillkienna, icke heller finnas andra wissa teckn der till. När Syndafloden war, så förgicks alt Menniskiokönet med Fänaden, kräkande Diur och Foglarna, såsom Moses i dhet 7. Cap. sins 1. Book säger, undantagandes Noach med sina Sönner deras Hustrur och de Diur, som han till sig tagit hade. Floden hon steg uti 150 dagar för än Watnet begynte aflöpa, så att ifrån den tiden Noach ingick, och in till des han gick uth, förlop sig ett Åhr. Man kan nu wäl tänkia när denne Floden förbi war, huru Jorden såg ut: först är likt att all grönska af Örter och Gräs war förderfwat; ty när man allenast nu ser en liten Flod om Wåren uppstiga på 2. eller 3. alnar högt, så kastar hon Gyttia uppå landet på 1. 2. 3. fingers hög: hwilken i förstonne täcker wäl Gräs-wäxten, men giöder öfwermåttan sedan landet, det allom är bekandt skie i Ægypten, hwilken allenast genom strömens Nili flödande både watnas och giödes. Stiger hon högre på 3. eller 4 och mera alnar, och står länge uppå, så kastar hon Gyttia på en half eller heel foot diup, så att dhet första, ja och andra åhret ingen Gräswäxt der uppå är, utan några små piggar sticka sig upp; som sedan af den goda gödslen med tiden wäldigt tiltaga. Jag märk-|35|te 1673 Åhrs flod, att på sombliga orter hade gyttian satt sig 2 qwarter diup, der hon intet aff Strömen eller Wädret fördes. Man seer wed Haafs-stranderna, när stora Stormer äro, hwad för höga bänkiar och backar dhe kasta op af idelig Sten och sand, särdeles wed Holland, och andra Orter. Här för 8 åhr sedan wid Sundet, der allenast Eckolen en Wiik är af en mils längd, kastade Watnet en Sandbänck up genom Stormen tolf alnar bred, halfannan hög. Hwad skulle för omwändelse å Jorden hafwa warit, när alla Dalar, Backar och Berg öfwertäcktes med Watn. Huru mycken gyttia, sand, steen skulle då sig hafwa satt effter watnetz aflöpande, och der af i förstonne följjande ofruchtsamhet.

Att all Trän då hafwa förderfwats, kan den wäl tänkia, som weet at Trän när de allenast några månar af en liten Watuflod stå till roten under watnet, så förgås de, undantagandes några watnträn: såsom Piil, Sälg etc. Hwad skulle då här hafwa skedt? der dhe icke allenast till roten, utan hela stammen hafwa dränkts, och kanske större delen heelt öfwerhölts med Sand och gyttia.

Alt dhetta sant wara, wisar sielfwa förståndet och förfarenheten: men till öfwerflöd will jag indraga det D. Nicol. Witzens i sin Skeps-byggerijs book cap. 1. fol. 3. wisar wara genom Syndafloden af Jorden täckt. Nembligen at åhr 1462. är wid Bern i Switzerland, hundrade fambnar diupt neder i jorden,

i en Grufwa funnits en Skuta, ey mycket oliik dem som nu brukas, och 40 Menniskiors beenragel där uti. Wed Montaban i Frankrike äro och skeps-ankar fundna, långt under jorden. Uti |36| Peru i Wäst-Indien hafwer och funnits ett Skep, långt neder i en Gullgrufwa, på hwilket war en obekant Skrifft skurin. Sådant slikt säger han och förtälias af Strabone: I Mexico äro fundne diupt neder i Jorden Elephant-Tänder, där likwäl uthi hela Wäst-Indien inga Elephanter finnas. Ty måtte den wara af andra Orter genom Syndafloden diit förde och så af Gyttian blifwit öfwertäckte. Mera sådant kan man hoos D. Nicol. Witzens och andra läsa. Hwad nu alla Menniskior, Diuren och Foglarna är öfwergångit, synes klarligen af Guds Ord. Hwad war då Menniskian effter Floden till hennes bästa och största föda behållit? Fisken, hwilken i Floden ey med alla andra förgicks: utan då ingick hans största lust, förkofran och sötesta gästebod. Ty nu woro oändelige aas af Menniskior och Fänad, förutan hwad af Frucht och Frön, af Örter och Trän honom gifne till spilles och spiis, icke heller blef han då i sina lekar af Fiskiarena brydd och förödd, när nu Fiskiarena sielf wordo honom gifna till maats. Ty hwad Diuren anlangar, som Noach hade medh sig i Arken, kunde de intet göra tillfyllest för Menniskians föda effter Syndafloden, medan som Noach tog allenast ett par af dhe orena Diuren, och siu par af de rena, till at uppehållas i Arken, hwilka effter floden behöfde sig i sitt Slächte så wäll föröka som Menniskian i sitt. Och så mycket mehra som nu Menniskiorna woro fyra par, dhe innan kort mäkta till Barn och Barnabarn föröktes, och war lofgifwit att äta Kiött: vid. lib. 1. Mos. cap. 9. v. 3. der Adam allena med sin Hustru war föresatt att |37| allenast äta Frucht, vid. c. 1. lib. 1. v. 29. 30. på dhet Diuren förökas måtte. Will man då ställa att der Adam på 100 åhr hade förökts till 1000 Menniskior, så föröktes Sem, Ham och Japhet på 100 åhr till 3000. effter att tala uthi en jempnförd liknelse. Man will ändå det förbigå, hwad Noach ååt i Arken, och offrade sedan han kom der ut, af de rena Diuren. Synes altså klart nog, att Fisken war den förnämsta Spisen, hwilcken all war behållen, och nu af förberörde orsaker oändeligen tilltog.

§. II. Hwad jag af naturliga skiähl hafwer här talt, synes Guds ord widare medgifwa genom Mosen lib. 1. cap. 11. v. 1. Och all wärlden hade enahanda tungo och måål. Tå the nu drogo öster ut, funno the en Plan i Sinear Landh, och bodde thär. Af dhesse orden slutes klarligen, att ännu ingen i hela Wärlden hade fäst sigh något säte, eller brukat någon Åker: ty hade dhe bygt Huus, brukat Åker, planterat Trägårdar, och mera sådant, där af dhe kunnat hafft sitt uppehälle; Hwem skulle tro det, att dhe sielfkräfwiande skulle öfwergifwa sina Huus och Åkrar, särdeles då, när ingen

trängde dhem att sökia hiit och diit effter andra Platzer. Men effter de i förstonne sådant intet brukade, följdes dhe alla åth, och till äfwentyr hade med sig några hemtamde Diur, dem wij Fä och Boskap kalla, at upfostra till afwel, såsom af Abrahams och Lots lefwerne kunnigt är. (vid. 1. Mos. lib. cap. 13.) så och af de gamblas Sagor, såsom Herodot. och andras: de sådana, som flytte hiit och diit för god beet och Fiske skull, kallade |38| *Nomades*. För sådana orsaker drogo de (som Guds Ord talar) til en Plan uthi Sinear Landh. Hwilken Ort är både Fiskeriik, som synes af Herodoto: hwilken säger att hela Slächter sutto där sedan, som lefde allenast wed Fisk. Lib. 1. fol. 36.

'Detta är dhe Babyloniers seder, af hwilcka 3 stora Slächter, af ingen annan ting lefwa än af Fisk. Hwilken dhe torka i Solen och sedan i Mortar sönderstöta: och det såsom Miöl uti linpossar förwara, der af de sedan baka sig bullar, och såsom annat Bröd grädda.'

Sedan war och den Orten slät och plan, tiänlig för Boskap, Åkerbruk, Trägårdar, och att byggia där sig en Stad, hwilket och skedde. Och war detta den första ort, efter floden, som blef bebygdt och bebodt, där dhe tillförenne bodde i Tiäll, som synes af Noach, hwilcken, när han war drucken, låg i ena Hyddo eller Tiäll. 1. Moses B. cap. 9. v. 21. Widare synes af Guds ord i den 1. och 2. v. cap. 11, att hela Wärlden war församblat till denna lustiga Planen: sedan af de ord, som äro i 6 v. Och Herren sade: Sij thet är enahanda Folck och enahanda måhl. Hade då warit Folk på andra orter, eller Noach för sig allena, eller med någon af sina Sönner, eller dhes Slächt suttit afsides, hade Gud wisserligen tagit dem undan, och intet nämbt enahanda Folck. Än vidare synes aldraklarast af 9 och 10 v. där Gud säger: Ty att Herren ther förbistrade all lands tungomål, oc spridde them uti all land. Woro all Lands tungomål förbistrade, så war och intet Landstungomål undantagit. Hwilket och synes af hela thet 10 Cap. ty thet står i 5. 20 och 31. v. att Gudh skifftar alla Sems, |39| Hams och Japhets Barn till åthskilliga efter hwart sitt mål, Slächte, Folck och Tungomål, och tager så ingen undan. Kan jag så intet se hwad skiäl de hafwa, som willja antingen taga dhet Hebraiska språket undan, såsom Genebrardus i sin Chronologies 1. Book fol. 33. eller det Skytiska.

Hwad giorde nu alla Menniskior, när the kommo till Sinears Plan? the bygde ther en Stad (det är huus att boo uti) och ett Torn, hwars högd skulle räckia up i Himmelen, att de måtte giöra sig ett stort nampn, som synes af dhen 4. och 5. v. Att byggia en Stad kunde intet wara Gud emot, för dem att boo uthi, icke heller ett Torn. Ty jag kan intet tro, att större omkostnadh skulle hafwa warit på det, än som det war på Salomons Tempel, eller något

annat stort Wärck i Werlden giort. Men de som tänkia, att de hafwa welat giort det så stort, att dhe skulle hafwa kommit upp i himmelen, och trätt med Gud, eller Gudarna, som Hedningarna tala, de hafwa för barnsliga tanckar. Ty fast de hafwa tagit då hela Jordennes Krets till grundwal, och hafwa hafft än andra 10. så stora bållar som Jorden är, och satt dhem uppå hwar andra, så hafwa dhe intet hint up till Månan, och mycket mindre up til Guds säte: och om det än hade warit möyeligit, som doch omöyeligit för Menniskian är, så hade dhe Gud doch ingen skada kunnat giordt. Hwarföre behöfde Gud icke fruchta hwarken för dheras Stad eller Torn.

§. III. Hwad synes då liikt wara, hwarföre Gud skulle förbistra dem deras tungomål, och förskingra dem i all Land? Oss bör fuller intet stiga up i Guds rådkammar, doch hafwer Gud |40| intet förbudit att efftertänkia något hwad som han gifwer Menniskian nådh och anda till att förstå, allenast dhet intet förklenar Guds Nampn och Ähra. Mig faller före när dhe bygde dhenna stora Stad och Torn, såsom dhe dher stora Huus och Gårdar uppsättia, och räntan dher in under är ey så stor, att man kan hålla Fönstren wedh macht. Se hwad desse togo sig före? Nykompna woro dhe till denna Orth, Landet kring hela Werlden war obrukat, ingen handel och wandel war med andra: ty the bodde alla här. Än war hwarcken Åkerbruuk eller Bergsbruuk kommit i flor, the hade knapt sielfwe thet the kunde lefwa af, och likwähl byggia dhe Torn, som skulle nå upp i Himmelen. Hwarföre Gud, som dhen rätta Konungen och Huushålds mannen war, han såg dheras stora fåfängia, och wiste för alla, att Åker, Äng, och hela Werldennes upbrukande war nödigare än en stor Stad och högt Torn.

En Werldslig Konung han låter intet gierna en Stad i ett Rike blifwa alt för stoor, och alt Folcket med Handwärck och Åkermän sättia sig på en Orth. Ty då blifwer dhet, dhe måste lefwa af för dyrt, genom dhen långa wägen och stora beswärligheten att alt diit föra, uthan han skifftar ut dhet ena Handawärket och Åkerbruket til den orten, och annat till en annan, såsom Orterna kunna wara belägna till, såsom Fiskiarenar til sina Siöar, Bonden til åker, Bergsmannen til Grufworna, Smederna til Strömarna. etc.

En Trägårdsmästare, som will rätt anläggia en Trägård, han sätter intet Träna för tätt tilsamman, såsom dhe på första, |41| eller andra Åhret af Kiärnan upplupne kunna hwar andra efter Grenarnas, Löfwens och Röttrens widd fördraga, utan han sätter dem så wida från hwar andra, att dhe ey måge, när de till sin fullkomlighet äre wäxte, märckeligen skada hwar andra: gör han annars, så taga dhe straxt musten från hwar andra, grenarna under träna förtorkas, och på sidstonne heela Träet, så att sielfwa Trägården där af skämmes.

Alt detta hafwer Gud den högsta mycket bättre förut sedt. Desse Noachs Söner som woro nu mächta förökte, hade ingen Åker och Äng, ingen handel och wandel stort än brukat, men byggde en stoor Stad och Torn. Alla satte sig neder på en ort, och när dhe hade där sig fäst med bygnat, hwem skulle wäl wika undan för dhen andra? Där hafwer omöjeligit warit att för dhem alla lefwa efter naturligt sätt. Utan när födan hafwer begynt fela, hafwer änteligen följt dyr tiid, siukdom, trätor och blods utgiutelse. Derföre Gud den högsta, på det werlden, som en stor Trägård, snart skulle blifwa planterat, och den ena icke taga födan från den andra för bittigt, skingrade dem til all land, och det aldrabäst genom språkets förbistring: ty til att hålla dem ifrån Tornets bebyggjande, hade Gud kunnat genom en Storm, Tordön eller Jordbäfning kasta dhet öfwer ända, eller något annat som Gud den Högsta hafwer tusende utvägar til. Men genom språkets förbistring war det bästa medel att hålla dhen ena Menniskian ifrån dhen andra: såsom eljest ett enligt språk, det binder alla Menniskior tillsamman både i handel och wandel.

§. IV. Widare är til frågan-|42|des, om och uti förbistringen språken så helt och hållit skilldes, att icke ett ord ur det ena språket fans igen i det andra, på det dhe ey hwar annan skulle förstå?

Dhetta synes intet wara af nöden: ty när man nu hörer en som talar Swenska, wilja halfparten, eller twåtridiedelar eller trifierdedelar der till inkasta Latiniska eller Grekiska ord, så förstår ingen honom, som allenast Swenska kan: altså til at skilja Folcket och skingra dem, behöfdes intet att hwart ord skulle ombytas: derföre synes många ord än wara behållne uthi många språk, som nästan lijka lyda, och hafwa samma bemärkelse, såsom tilförenne är sagt om ordet Säck.

§. V. Det synes och wara wärt att fråga om dhenna förbistringen stog allenast på en dag eller några, såsom ett underteckn att förskingra dem, och de alla sedan komme til sitt förra Språk igen, som Herr Stiernhielm menar; Hwilket sedan genom dhe långa tijderna är ombytt till åtskilliga språk eller dialecter, såsom till ett effterdömme.

Wij wilje sättia att dhet Hebraiska Språket skulle hafwa warit dheras Modermåhl förr än förbistringen skedde. Nu när förbistringen kom, skilldes alla åt, och drogo wida från hwar andra, sombliga långt in i Asiam, till Chinam, till Africam, til Europam. Och när de tiit kommo, menas, att dhe skulle hafwa kommit till sitt Modersmål igen, nembligen til det Hebraiska språket. Detta kan jag ey see wara likt Sanningen: ty om de hafwa kommit til sitt förra Modermåhl igen, hwij skulle icke hwar och en hafwa det kunnat bewara i sitt slächte så rent såsom de Hebreer i sitt. Sedan huru kunde Guds ord då blifwa |43|

sant, som åtskillige resor, som förr är sagt, af det 10 Cap. v. 5. i 1. Moses Bok, at Sem, Ham och Japhets Barn dhe äro åthskilde genom hwar sitt Tungomål, hafwa de kommit till sitt tungomål igen, så hade ingen åtskilnad mera warit. Icke heller kunde deras afkommande, när handel och wandel begynte komma på gång, skiämma hwars annars språk; emedan the hade alla kommit till sitt förra Modersmål, och hade ett Språk. Icke heller kunna wij säya at de genom de långa tiderna sielfwa hafwa det så stort förandrat. Ty om man wil nu taga ett språk til exempel Italienska, och ransaka effter alla dhes ord, så skall största delen (undantagandes några Gotiska, Indianska och Africaniske etc. ord, som antingen genom Krig eller handel och wandel äro inkomne) wara dhe samme, som för 2000 Åhr taltes uti Italien, och skilja allenast något på ordens lychtande och uttalande, eller tilsammanssättiande. Äfwen så det Swenska språket: wil man taga de ord, som nu talas, och jämföra med de som i de gambla skriffter och på wåra Runstenar för 1 eller 2000 Åhr äre skrefne, skal man de samma til sitt ursprung igenfinna, fast de uti de sielfliudande bookstäfwerne eller i de hårdare och wekare medliudande Bookstäfwerne äre ombytte, såsom Faþur Fader etc.

Se nu hafwer på 2000 Åhr dhet Latinska Språket intet så mycket ombytts, der så många Främmande hafwa hafft sin Handel, såsom dhe Hebræer, Græcer, Syri, Africani, så många Krig förts in uthi dheras eget land, såsom af dhe Africaner, Gother, Wandler, Longobarder, Galler etc. hwilcka alla woro af andra språk, att |44| man icke ännu granneligen igenkänner dhet Latinska språket uti Italianskan: huru skulle då möjeligit hafwa warit, att alla dhe förströdde Folcken, der de skulle hafwa kommit till sitt förra modersmål igen, skulle det så hafwa i de förra 2000 Åhr näst effter förbistringen så ombytt, ja så att många språk äro de, som icke i ett ord komma öfwerens medh det andra, der likwäl ingen handel nästan och wandel war dhem emillan, uthan bodde wida från hwar andra, lembnandes stora Skogar och ödemarker sin emillan, inga stora migrationer eller Krig än då å färde woro, undantagandes några små som uti Asia kunde wara förelupne.

Hwarföre synes klarligen att hade de då alla talt Hebraiska effter förbistringen, hade hon wisserligen i dhe första 2000 åhren, förr än man hörde stort af handel och wandel, och att hela landskapen bruto up af den ena orten, att taga sig säten uti andra land, behållit sit språk; till det ringaste så wida att man kunde få grunden igen uti dhet Hebraiska.

Blifwer jag altså widh dhessa skiäl intagen, att alla Hufwudspråk äro skedde i förbistringen, men Hufwudspråkens afkomne och små åthskilningar äro skedde genom tiderna, i det Folken genom krig, handel och wandel äro

blandade, eller nya ord updichtade till Konsters och Handwärks förfrämiande.

§ VI. Emillan Syndafloden och Babels Stads bygning hafwer man och lust att eftertänkia, hwad på Jorden widare skiedde: Tiden som war millan floden och Babels stads bebygnadt, war wid pass 100 åhr, sombliga sättia flere åhr (vid. Voss:) somliga mindre. Folket de fölgdes nu |45| alla åt, såsom nog bewist är: alla orter i wärlden bewäxtes då med Trän, såsom man i alla tider och än i dag seer, att der någon åker eller äng lägges öde, så begynna strax Trän att wäxa; och är det gemenast af alla Furu och Gran, hwilka nästan på alla orter i werlden trifwas, sedan Biörkar, Ekar, *Cocus* trän, och en stor hoop andra; Hwilka Jorden snarare från sig gifwer, än Pomerantzer, Wijnträn och sådant, hwilcka wilja hafwa såsom säden sitt bruk, där de till någon ymnogheet skola wäxa. Och wäxa gemenligen Träna hwart åhr till en fotz högd, doch somliga mera och sombliga minder. Ja jag wet de som hafwa skutit på 4 och 5 fötter på ett åhr. Men man tager dhen gemenliga wäxten på Skogsträn, hwilcka när dhe hafwa stått 30 åhr, äro dhe 15 alnar eller 30 fötter wid pass höga, doch efter arten af Trän.

§. VII. Nu kan man wähl tänkia huru öde Jorden war, som ingen bebygde på 100 Åhr, förr än alle Noachs barn, som woro tilsammans på en ort, och bebygde då allenast Sinears plan. Huru skulle och då wid dhen tiden, Babels stad bygdes, Jorden sedt uth? Jo, som en stor Willmarck och ödemark af stora Skogar beklädd, 100 Åhrs gambla Trän, 30, 40, och 50, och mera alnar höga. Alla diur sökte efter sin art och natur, orter och rum som dhem tienlige woro att förökas på. Fisken huru han skulle hafwa i dhesse 100 åhr tilltagit, hwilcken war i floden behållen, är otroligt att tänkia, mycket omöyeligare att uthräkna. Menniskian kan intet på första 100 åhren naturligen säyas wara fruchtsamligare förökt, än om man will medgifwa att Noach så wähl som hans Sönner |46| skulle hwart åhr på dhesse 100 åhr fått ett Barn, hwilka man wil efftergifwa alla lefwat, och widh sina 15 åhrs ålder blifwit giffte, och dhe äfwen så bekommit hwart åhr ett Barn, och äfwen så dheras Barnbarn, in till dhe 100 åhr woro förlupne, så skulle Noach medh sine Barn och Barnabarn wara widh pass til 115720 stycken, som då bygde Babel. Men man kan wähl tänkia, att hwarken lefde alla, icke heller är troligit, att en Qwinna skulle kunna föda 100 Barn, ja swårt 50. särdeles uti desse Österländer, där alla Qwinfolck gemenligen äro ofruchtsamma moth dem som här norr äro: ty af Guds ord finner man sällan dhe Hebreers Hustrur hafwa hafft öfwer 5, 6, eller 7 Barn, uthan mästeparten 2, 3, ja och många inga. Där här norr dhe gemenligen bekomma 8, 10, 12, 16 Barn, ja offta til 24, ja och til 30 och 34,

dhe jag weet att nämpna, och sällan finnas dhe som heelt ofruchtsamma äro. Hwarföre kan jagh intet hoos Österlänningarna ställa naturligen högre än effter dhen fruchtsamheet som här norr i werlden är, med mindre man icke wil sättia att Gudh då hafwer giordt öfwer Naturen, dhet intet troligit är. Ja dhet wore nogh, att man skulle gifwa Noachs Barn dhen förökning, som Gud serdeles wijste på Abraham och hans Barn, dem han uthtryckeligen wille för alla andra i Werlden till dhen myckenhet såsom Stiernorna i Himmelen och Sanden i hafwet wälsigna, och lät derföre genom Mosen uthi sin 4 Books 1. och 2. Capittel särdeles wijsa och anteckna, huru starka dhe woro ingångne i Egypten och huru starka uthgångne, på dhet man ögonskinligen skulle see Gudz under och wälsignelse. |47|

Wii wilje så för oss taga Patriarchens Jacobs Slächts förökelse til Mosen och hans utgång utur Egypten. Jacob med 2 Hustrur, och 2 Frillor hade intet mera än 12 Sönner och en Dotter, som synes af 1. Mosis Boks 29 och 30 Capitel. Jakobs Son war Levi, Levi Son war Kahath; Kahaths Son war Amram; Amrams Söner woro Mose och Aaron; Arons Son war Eleazar; Eleazars Son war Pinehas, som finnes i 1. Krönike Boken c. 6. Denne Pinehas war med i Öknen, när Israels Barn drog ur Egypten, att intaga dhet förlofwade Landet, dhen Moses nämner i sin 4 books 25 Capitel, lefde och så i Domarenas tiid, som synes af Domare-Bokens 20 Cap. Woro altså ifrån Jakob till Pinehas 7 Leder. Hwilka då woro i öknene utkomne af Egypten 603550. allena män, utan qwinnor, räknade ifrån 20 åhr och der uthöfwer. (4 Moses Book 1 och 2 Cap.) Hwilka Moses i den 4 Book 11 Cap. v. 21. och 2 Moses Book 12. C. v. 37. utnämner med ett runt tahl 600000. undantagandes Lewiterna. Hwilka om man wille tilställa dhen samma wählsignelsen som Judæ skedde, nemligen till 74600, och läggia dem til alla dhe andra Israels Barn som woro 603550. så blir hela talet 678150 Mankön.

Til att nu enfaldeligen uthräkna huru stoor förökning skulle til Mankönen, i hwar led hafwa fallit, ifrån Jacob til Pinehas, så gifwer jag Jakobs 12 Söner hwar sina 9 Söner, undantagandes Döttrar, och äfwen så hwar Ledh in till Pinehas, såsom efterföljande räkning utwisar. |48|

1.	Jacob	1.	Jacobs
2. leden	Lewi	12.	Söner gif-
	wes hwardera	9.	Söner.
3. led.	Kahatz giör	108.	
		9.	
4. led.	Amram	972.	

		9.
5. led.	Aron	8748.
		9.
6. led.	Eleazar	78732.
		9.
7. led.	Pinehas	708588.

Blifwer så effter denna uträkningen 30438. flera, än som dhen förra effter Mosis anledning gifne Summa uthwisar. Will man derföre allenast gifwa 8 Barn till hwar leds förökning, så stiger åter Summan för liten: nemligen alenast til 393216. ty kommer altså det 9 talet närmast at denna uträkning giöra. Nu war emillan Noach och Peleg, under hwilken den Babyloniske förbistringen skiedde 6 leder (1 Chron. cap. 1. och 1 Mos. c. 11.) Hwilka wij wilja tilställa samma wälsignelse, ehuru intet troligit är, att dhe så föröktes, såsom Jacobs Barn, dem Gud särdeles för andra wille föröka.

1 Noach	1.	Noach
2 Noachs	3.	Söner gifwes
hwardera	9.	Söner.
3 Arphaxad	27.	
	9.	
4 Salach	243.	
	9.	
5 Eber	2187.	
	9.	
6 Peleg	19683.	

Men en kunde här säya och inwända, att Noachs Barn och Barnabarn till 4 och 5 leder |49| lefde länger (såsom Moses 1. Book 11 Capittel talar,) ja till 400 Åhr; än som Abrahams Barn och Barnabarn, hwilkas ålder ey högre kom än till 150 Åhr wid pass, och altså måste de förra mera hafwa afladt? Det är sant. Men här tages åter intet större tiid till, än dhe 100 Åhr widh pass till förbistringen:

ty Sem födde Arphaxad effter Floden	2 åhr
Arphaxad födde Salach på sitt	35 åhr
Salach födde Eber på sit	30 åhr
Eber födde Peleg på sit	34 åhr
hwilket giör tilsamman	101 åhr

Hwarföre ehuruwähl dhe födde Barn, effter dhessa förste 100 Åhren förflutne in til Babylons förbistring, så kunde dhe intet räknas med dhem som förr woro födde, och skulle byggia Tornet. Lägger man nu til dessa 19683 Sönner äfwen så många Döttrar 19683 så blifwer Summan 39366.

Will man nu medgifwa, att alla Föräldrarna än lefde, emedan då dheras ålder steg högt till några 100 Åhr, så lägger man alla Summorna tilsamman således:

Noach med sin Hustru	2.
Sem, Cham, Japhet med sina Hustrur	6.
Arphaxad med alla sina Syskon och Syskonbarn	54.
Salach äfwen så	486.
Ebers led	4374.
Pelegs led	39366.
	44288. |50|

Hwilcket synes nog wara, widh dhen tijden, dher Jorden war obrukat, ingen handel och wandel, inga Städer bygda, utan dhe flytte af och an, att så många kunde stå tilsammans på en Orth och taga sig en sådan stor bygning före, och finna där det de kunde lefwa af. Ty man seer nu i hela Werlden, om en Krigshär af 40000 man skulle stå på en orth, der inga Städer woro bygda, inga Åkrar, Trägårdar och Wiingårdar brukade, ingen handel och wandel woro, ingen spiisning tilförenne sammanförd, huru länge skulle wäl de där kunna stå? Gud den högsta när han förde Israels Barn ur Egypten, fast där på alla sidor om dem landet war så upbrukat, at det kallades flyta af miölk och Honung, spisade dem doch underligen med Mann och Åkerhöns, emedan dhe allestädes ey kunde af sina Fiender bekomma spiisning till kiöps, och i sådan myckenhet som behöfdes.

Jag will ännu en enfaldigh räkning framställa: Gif Noachs 3 Sönner hwart Åhr aflat Barn, altså hafwa de 3 Söner i 30 Åhr bekommit 90 Barn tilsamman, hwilcka ey göra mera än 45 par, ty the måste taga sina Systrar till Hustrur, effter ey andra funnes. Gif dessa i nästkommande 30 Åhr, doch effter handen, såsom dhe woro gifftwuxne till, 30 Barn hwart par, giör dhet 1350 Barn. Dessa giöra ey mehra tilsammans än 675 par. Hwilcka man åter will gifwa i nästkommande 30 Åhr 30 Barn til hwart paar. Blifwer så Summan på 90 Åhrs tiid 20250, hwilka giöra 10125 par: gif den på de resterande 10 Åhr i dhe 100 Åhr til Babylons Torns byggning 10. Barn hwart paar, giör dhet 101250 Menniskior. Här är |51| Summan dubbelt moth 44288. och kommer

närmast till första uthräkningen som war 115710. Men så är och här beräknat en Hustru hwart åhr ett Barn, och att alla hafwa lefwat, som är otroligt. Om en wille säya de hafwa hafft flera Hustrur dhen tiden, så måste man åter sättia mindre Män, ty man kan ändå intet gifwa högre än hwart Åhr 1. Barn. och 30 för en Hustru. Hwilcket stiger högre än Abrahams wälsignelse, ja fast twillingar och trillingar skulle stundom effterlåtas, så är dhet doch en sällan händelse.

Men om jag skulle min ringa mening säya likast effter dhen Österländska ortens natur, att dhe förökas skulle, kan jag intet se, at dhe woro öfwer en 18 eller 20000 Menniskior på 100 Åhr förökte, hwilka giöra en 10000 par Folck, som nu alla skingrades att bebyggia heela werlden, hwilka när de förskingrades, ey måtte hafwa flera följts åth, högre än til 4 eller 5 par, att Werlden bebyggia, der hon skulle snart på alla Orther blifwa besatt. Några mena att hela hopen hafwa skifftats i 72 delar effter de 72 Hufwudspråken, som somblige wilja i förstone hafwa warit. Och således effter det förslaget och uträkningen en 270 Menniskior följts åth til hwar sin ort. Men här uthinnan kan hwar och en tyckia dhet som likast är, allenast man hafwer en liten Skugga af hela wärcket.

§. VIII. Widare att de hafwa wida omkring werlden skingratz, bewises först af Guds Ord, som |52| stå i den 8. v. och 11 Cap. 1 Mos. Book. Att Gud skingrade them tädan i all land. Äfwen så dhen 9 versen. Och spridde them tädan i all land. Äfwen synes detta i det 10 Cap. 5. 20., och 31. v. Der Sems, Hams och Japhets barn skiljas til sina Land, Tungomål Slächt och Folk. Wore nu all land besatte, så wore intet något undantagit. Intet så förståendes, att all land blefwo upfyllte: ty dhet är ännu icke i denna dagh skiedt, och lär och intet blifwa för werldennes ända: ty skulle heela Jorden wara öfwertäckt med huus wid huus, så wore ingen åker för Menniskians föda, ingen Äng för Boskap, ingen Skog till byggningar, wed och brand, och mycket mindre kunde detta då skie, när än så fåå menniskior woro födde, utan dhet förstås att en, twå eller flere par Menniskior blefwo satte i hwart Land att där sig förkofra.

2. Synes dhet af dhe orden förströdde och spridde. Förty det war intet förströ och sprida, der somblige skulle bodt qwar i Babel och strax utan för Staden på 1, 2, 3, eller 10 miil skulle dhe andra hafwa satt sig; ty tå kan man än i dag säya, att alla Menniskior äro förströdde och utspridde. Utan det synes att de till 100, 300, 600, ja 1000. miil hafwa flydt ifrån hwar andra.

3. Wises dhet och dher af, som förr är bewist, att der dhe skulle så när settat hwar andra, antingen blifwit alla i Babel, och sedan småningom där ifrån satt sig uppå Landet, hade genom det att Folcket mächta föröktes, och

ingen welat öfwergifwit sina Fäders arf och egendom, oundwikeligen dher på följgt Trätor, dråp, örlig och krig, siukdomar, |53| dyr tiid och hunger, och således skulle mächta lång tiid gått uth förr än werlden skulle hafwa blifwit upfylt med Folck. Hwarföre, som förr är sagt, Gud som en all wiis Konung, och en wählförfaren Trägårdsmästare, satte dem långt från hwar andra, på det dhe des snarare i fred och roo förökas skulle.

4. War och hela Werlden upfyllt i alla Siöar och Strömar, medh Fisk, dhem Gud wille nu sättia Herrar öfwer, såsom dhe i första skapelsen woro Menniskian undergifne och henne til nytta.

5. Synes och af andra Folks historier, att de hafwa wida skingrats och skilts ifrån hwar andra: ty de Chineser bewisa sina Konungars historier och Lands beboende ifrån första uphofwet warit der på orten: äfwen så dhe Ægyptier ock Græci, äfwen och Wij, det sedan på sitt rum skall widlyfftigare bewisas. Äro så alla desse företalde, många 100 miil ifrån hwar andra skilde, och i första tiderna effter förbistringen där sig nedersatt, fast deras tiiders uthräkningar intet drabba aldeles öfwerens, utan är åtskilnat på 100 eller flere åhr. Men så weet man at de gambla tiders skriffter, hwilka i förstonne äro tilsammansatte genom Förfädernas sägner, aldrig så just hafwa kunnat drabba sanningen.

6. Then gyllende och rolige tijden som i förstonne war, hwilken förorsakade att inga historier skrefwes, gifwer och anledning, att dhe måtte hafwa warit långt ifrån hwar andra skingrade: ty hwad skulle då skrifwas, när här och där sutto allenast några par Folck, som inga stora bedrifter hade för händer, utan allenast giorde, hwad som til ens huusbehof tarwades, medh skiutande och fiskiande och |54| sådant mehra, som till dageligit uppehälle fordrades. Den ena wiste intet af den andra. Hwarföre war Werlden i förstonne såsom död, in till des dhe så förökte woro, att deras gränsor togo på att nalkas hwar andra. Menniskiorna begynte omgås medh åkerbruk och Trägårdsplanterning, Städers bebyggjande, metallers upfinnande, och allehanda handwärck, hwar igenom öfwerflödigheten tillwäxte, och der igenom förorsakades, att de, som intet hade, och förnummo hwar Werlden war rikare, och bättre uppbrukat, kände effter dessa med wapn och wärjor, och inkräktade sig deras Land. Och då begynte Historici få liif att skrifwa något, ty mäst dheras skriffter gå uth på sådant: man seer af alla tijder, att der Konungar hafwa warit, som stilla hafwa lefwat, är antingen om dem litet skrifwit, eller och deras nampn helt förgiätne. Men hafwa de fört örlig och krig, är dhet icke allenast hoos deras egna efftenkommandom ihogkommit, utan och hoos andra främmande Folck blifwit antecknadt och kring hela werlden rychtbart. Se Guds ord; hwad talar Josuæ, Domare, Konunga Böckren, och Cronikorna om annat än Krig? mächta fåå

Capittel uti dem tala om sådana, som hafwa bygdt, såsom Salomon, eller något annat giordt.

Synes så af alla dessa skiähl at menniskiorna i förstonne skingrades ifrån Babel, och uth till werldennes ändar, såsom bloden uti en Menniskias hierta; hwilken när Fostret blifwer först skapat, gifwer sig der ifrån, genom puls-ådrarna ut til yttersta delarna, och hinnorna, uti hwilket det ligger: och såsom det kommer omsider tilbaka til hiertat igen, och så föres och blandas kring hela Kroppen, äfwen så kommo se-|55|dermera alla Schyter, Gother, Wandaler, Hunner, Sarmater, Tattarer ifrån werldennes ändar, och sökte åter in til hiertat igen, dädan de först woro utgångne, när de förnummo att wällust och rikedomar hafwa in wid detta werldennes hierta, lungor och lefrar sig satt, som war til öfwerflöd uti dhe Egyptiers, Chaldeers, Grekers och Romarers land, det alla historier betyga.

§. IX. Nu wil man tilse, hwar de förskingrade menniskior effter Babylons förbistring sig aldraförst nedsatte, til hwad orter dhe först sökte, genom hwilka wägar och medel dhe fortkomne. När man betänker huru grym werlden såg ut wid Babylons torns förstörningh, när hon ännu intet war bebrukat och bebygd, mera än wid Babel, uthan all öfwer med Skogh bewäxt, såsom tilförenne kunnigt är. Diuren woro än icke stort förökte, åkerbruk war ey wida för sigh kommit; så måste Menniskiorna hafwa hällst dhe orter sökt, där Fiskeri war, derföre dhe och mångestädes af de gambla Skribenter kallas *Ictiophagi* (dhet är Fiskefrätarer) och uplete sådana Siöar och strömar, där lägeligit war att fiskia: Förty öfwer det stora stormande hafwet, eller på stora ypna Siöar, tordes än ingen wåga sigh, såsom troligit är, emedan ändå Skeps byggerie intet war kommit i så högt wärde och fullkomlighet, såsom det nu är. Man ser allenast på dhe Grekers, Latiners, Chinesers och wåra egna gamblas tider, att dhe icke större Farkostar hade wedh Trojarum tiid, och än långt dher effter, en sådana som dhe knapt tordes hålla sigh alt ut med landet och in om skärar. Derföre war intet för dem att fiskja uti stora Hafwet, utan i strömar och Holmuga Siöar, |56| där alltid war godt at taga hamnen, wände sig Wädret aldrig så offta om dagen, och med hwad storm det wille, så kunde de altid nåka Landet. Der til med så är gemenligen wid Siöar och strömar, Dalar för beet åt Boskap, och första lägenhet at bruka åkerbruk: derföre seer man och kring det Medel-ländska Hafwet Folk sig först nedersatt, såsom de Greker och Egyptier; wid det Persianske Hafwet dhe Chaldeer; kring det Ost Indiske Hafwet de Chineser; kring dhet östra Hafwet dhe Schyter. Hwilka alla räkna sigh wara dhe äldste af all Folck. Äro och desse haaf mycket rike af Holmar och lustige orter, och fiskrika wikar, som widare blifwer frambättre omtalt.

§. X. Men huru Menniskian fan wägar up til desse land, och när hon råkade uthi willa marker där ingen wacker och nyttig ort fans, måtte hitta wäg tilbaka, eller någon annan ort upsökia, dhet är swårare att omtala. Den tiid wiste man intet att leda sigh effter Compasen, såsom allom kunnigt är. Än war ey heller Stiernekonsten i sådant bruk, att gemene man kunde sig der effter rätta. Och der hoos är och offta Himmelen i många dagar så med Moln beklädd, att man intet wet, hwart ut Solen är, mycket mindre Månen och andra Stiernor. Inga wägar woro än uthuggna och upbrukade, emedan Werlden war all igenwäxt. Dherföre står intet mehra igen för Menniskian att henne hafwa ledsagadt, uthan Strömarna, hwilka sina lopp fort hålla dag och natt: utur dem hade Menniskian sin föda på resan, genom dhem kunde hon see om hon widare reste fram eller tilbaka: där uti hade hon lust att profwa först sina små Farkoster. |57|

Hwad jag här nu hafwer af naturliga skiähl wiist i första tider ey annars kunnat ske, det wisa de gambla Skribenter om Argonautarum resa up genom floden Tanaim och andra strömar, der om jag uti ett serdeles Capittel wiidlyffteligen handla skall. Herodotus lib. 4. f. 100. säger att Cimmerii, 'när dhe flydde för Schyterna, höllo dhe alt wägarna wid Hafsstranderna.' Cæsar lib. 6. säger att 'Galli sökte altid at boo in wid Strömarna.' Läs man och om Spaniorernas, Portugisernas, Engländernas, Holländernas och wåras resor till Ost- och Wäst-Indien uthi dhe Americaners och Ost-Indianers landz beskrifningar, finner man det samma at de många gånger hafwa ledt sig upp i landet genom oc wed strömarna.

War altså werlden först här och där wida från hwar andra besätt wid fiskrike siöar och strömar, som gofwo bästa födan.

§. XI. Widare will man tilse hwad för Folck satte sig uti den delen af werlden, som kallas Europa, förbigåendes de tre andra Asia, Africa och America, emädan det är nu intet mitt förehafwande.

Trenne slags Folck finner jag af första begynnelse hafwa satt sig uti Europa, ehuruwäl de Lärde, som enkannerligen der om widh dhenne tiiden skrifwit hafwa, sättia fyra, sombliga 5 eller 6. (se Schinnerum i förtalet på sit Lexicon, så och andra.) Men när jag går till de gamlesta Sagorna, finner jag intet mehra wid dhe äldsta tider wida i Europa uthspridde, än 3. nembligen Græcos, Celtas och Scythas. Dhet och dhe 3 Hufwud-Språken medgifwa, hwilka förnämligast göra Folksens åtskilnat, och någon wiss-|58|heet gifwa dem som der utinnan kundskap sökia.

Hwad de Slaver anlangar, under hwilka Ryssarna, Pålackarna, Ungrarna höra, så finner man dem i äldsta tider intet suttit i Europa. Om de Cambro-

Britanner och Cantabrer, eller Vasconer, som Schinnerus förmäler, kan jag intet säya: effter hwarken dhe gamblaste Authores något serdeles om dhet Folcket förmäla, eller dhes Språk. Om man skulle sökia dhet Europiska Folkets åthskilnad allenast igen uthi dhes första Fäder aff Japhetz afkompne så är dhet något owist, emedan dhe gambla Scribenter äro mycket oense dher uthinnan. Särdeles när andra omständigheter af Orternas och Folkens nampn, Seder och Språk ey stämma in dher medh, såsom man tilförenne här om talat hafwer. Jag will så först gå till de äldsta Sagorna. Herodotus som lefde 3490 talar således i sin 2. Book Euterpe f. 102.

'Ister (nu kallat Donau) han begynner flyta hoos dhe Celter och Staden Pyre, och går mitt igenom Europam. De Celter boo uthom Herculis Stötter närmast Cynesios, och äro dhe yttersta af alla, som sittia Wäster i Europa: hwilken när han hafwer flutit dhe Istrianer (som äro komne ifrån dhe Milesier) förbij, går hon in uthi Siön Euxinum.' Äfwen så talar han lib. 4. Melpom. f. 240. 'Genom hela Europam flyter Ister, begynnandes aff Celtis, som äro dhe yttersta moth Solennes nedergång i Europa näst dhe Cyneser. och när hon hafwer Europam heel igenom lupit, går hon twärt in i Scythiam.'

Här wisar Herodotus att Germaners och Kallers nampn war intet i hans tijd på dhe Orter bekant, icke heller heet den orten som Floden Ister (den och kallas Danubius) hafwer sit |59| uhrsprung då Gallia eller Germania; utan Celtia och Folcket Celtæ. Ister han hafwer sin begynnelse, som allom kunnigt är, nästan mitt uthi Tyskland, der nu Herodotus säger Celtas hafwa bodt och aldralängst i wäster af Europa. Scylax Caryadensis, som äldre war än Herodotus, han nämner icke heller de Kaller eller Germaner, men Celtas kommer han ihog f. 6. 'Effter dhe Tyrrhener är dhet Celtiska Folcket etc. Effter de Celter äro de Veneder.'

Dhetta kommer och öfwerens med Herodoto, att Celtæ de sutto in widh Istri Flods begynnelse, ty hon sträcker och några Grenar moth dhe Bergen Alpes, som liggja ofwan Wenetianerna. Xenophon hwilken lefde A. M. 3500. skrifwer l. 7. f. 483. 'När detta war förrättat, sändes de Lacedemonier hielp af Dionysio, nemligen mehr än 20 Skepp (Triremes widh nampn) desse förde med sigh Celter och Iberer widh pass 500 Ryttare.'

Xenophon han giör nu åthskillnad emellan Iberer och Celter, men de Kaller nämner han ingenstädes. Ty dheras nampn blef sedan bekant. Hwilket skedde A. M. 3600 wid Aristotelis tid, då dhe först inkommo uti Tyskland och Frankrike: hwilcka begge Landskap, som sagdt är och widare bewisas skall, kallades Celtia, uthi whilken mans ålder eller Seculo dhe och intogo Rom

(se Capitlet om Gallis.) Aristoteles nämner det Folcks Haafs nampn således lib. de Mundo: cap. 4. f. 850.

'Det stora Hafwet som är öfwer Hyrcaniam, begriper den stora widden som är öfwer det Mœotiska Träsket. Men sedan det har infattat Schyternas och Celternas Land, drager det småningom Werlden tillhopa in till den Gallatiske Wiiken och dhe förr nämde Herculis Stottor. Uti hwilket Haaf äro twå stora Öiar, som dhe kalla Britanniske: Albion nämbligen och Jerna.' |60|

Aristoteles låter temligen wäl see här, huru de Celtæ sutto, ty först nämner han Scythas och des Haaf ofwan Mœotin, sedan Celtas, och ytterst wid Herkols stöttor den Kalliske wiken.

Diodorus Siculus, som lefde A. M. 3890. sedan Galli hade inkommit i Tyskland, Frankrike, och Italien, han bekänner uthi sitt Förtal, sig hafwa rest med största Fahra genom större delen både af Asia, och Europa, och talar således i sina gambla Handlingars 6. Book, c. 9. fol: 139.

'I forna tider regerade (såsom de förtälja) en märkelig Man öfwer de Celter, hwilken hade en skiön och stoor till Kroppen för andra Dotter. Denna för sin Styrkja och Skönheet skuld förachtade alla Friare, ingen erkännandes sig nog god. I medler tid när Herkolr förde Krigh moth Gerionem, och kom in i Celtiam, och bygde den Staden Alexiam: förundrade hon sig öfwer hans Storleek och Dygder, och begärde af sina Föräldrar tillstånd att hafwa med honom Lägersmål. Blifwer så hon hafwandes af honom, och föder en wed namn Jalle: hwilken alla sina jämnlika öfwergick i Sinnes och Kropps styrkia. När han wardt Man, och hade sit Fädernes-lands Styrsel och Rike emottagit, lade han under sig många när omkring liggiande Landskap med Härskap. Hwar af när han ett stort Nampn bekommit hade, kallades alla hans Undersåtare aff honom Kaller, och Landet Kalland. Emädan många stora Floder igenom Kalland flyta, sombliga af diupa Träsk, sombliga af Bergen, så falla en dehl af dem i stora Hafwet, en dehl i wårt Haaf (Medelhafwet). Den största som faller i Medelhafwet, är Rhodanus, hafwandes sitt ursprung i Bergen Alpibus, och faller så i Hafwet medh fem oos eller ypningar. Men de som flyta in i stora Hafwet är Donau och Rheen: öfwer hwilken i desse dagar wår Keysare hafwer slagit en Bryggia, och dragandes sitt Footfolck der öfwer, lagt de Kaller som på andra sidan Rhen boo, under sig. |61|'

Diodorus wisar af detta rum uttryckeligen, att det Land, som nu i dag kallas Frankrike, der som Hercules bygde Staden Alexiam, hwilken än i dag är behållen mitt i Frankrike wid pass, nu kallat Alise: Se Thesaurum Geograph. Ortelii sub Alexia, och Ferrarii Lexicon Geograph. f. 15. så och Tyskland, der igenom Danubius och Rhenus flyta: kallades begge fordom Celtia, men

sedan af Herculis Son äro de samma Landskap kallade Galatia sive Kalland, och Folcket Kaller.

Widare att Tyskland kallades fordom Celtia, talar han och l. 3. c. 11. f. 61. 'Hecatæus och några andra förmäla, att mitt emot de Celter ligger uti stora Hafwet en Öö, intet mindre än Sicilien, när in till Norrstiernan: och beboos af dem som kallas Yfwerborne. &c.'

Denna Öö kunna de Lärde ingen annan erkänna wara än Swerige: ty först ligger hon mitt emot Tyskland, som då kallades Celtia, sedan är hon närmast under Norrstiernan, der till med är hon ey mindre än Sicilien, utan mycket större, som widare skall bewisas uti Capitlet om de Yfwerborne. Hecatæus lefde wid pass Anno 3400. af hwilken man ser än då Tyskland warit kallat Celtia.

Widare kommer Diodorus Siculus fol. 141. och wil tala om det som wid hans tid af mångom ey wistes, säyandes: 'Nu will jag skrifwa det som mångom ey är kunnigt. De som boo utom Massilien mitt i Landet, och bredo wid Alpes, och dhe Pyreniske Bergen, kallas Celtæ. Men de som boo åth wästerhafwet, och den stora Skogen Hartswald, och alt in till Schythien, heeto Kaller, men dhe Romare kalla dem nu alla tillsamman Kaller.' Widare talar han om huru dhe som nu kallas Spaniorer, heto då Celtiberi. 'Nu will iag förmäla om dhe Celtiberer, dhe Iberer och Celter förandes |62| en gång Krigh om Åker och Äng, hwem dhem skulle besittia: När dhe omsider sluto Fredh och inrättade Ächtenskaps Förbund medh hwar andra, så och bytte Landen sin emellan, fingo dhe dhetta ihopsatte nampnet af begge Parternas nampn, och kallades så Celtiberi. Desse twå starcka Folckslagh uthrättade så mycket i dhetta feta landet boendes, att dhe Celtiberers nampn blef nampnkunnigt.'

Strabo som lefde widh Christi tiid talar således af Ephoro, som några 100 åhr war för Strabonem l. 1. f. 33. 'Effter dhe gambla Grekers meningar talar iag detta, att de Folck som woro bekante Nordan till, dhe kallades alla medh ett nampn Schyter eller Fäles-folck (såsom Homerus dhem kallar) och i senare tider, när dhe som wästre delarna bebodde, worte bekante, kallades de Celter, Iberer, eller af desse förbenämde Folck blandade Celtiberer och Celto-Schyter, medan de tillförenne af dhet man ingen rätt kundskap om dhem hade, alla med ett nampn nämbdes. Äfwen så de som boo Söder åth wid Hafwet kallades alla Æthioper.'

Widare fol: 34. säger han: 'Ephorus talar af en gammal Saga om dhe Æthioper i sin Oration om de Europer, säyandes Himmelen och Jorden warit skifftat i fyra delar. Den som Öster åth är, (nembligen från Græcien) beboos af de Indianer: Söder åth, af dhe Æthioper: Wäster åth, af dhe Celter: Norr åth,

af dhe Schyter: säyandes Æthiopien wara större än Schytien. Ty det synes att de Æthiopers Folck sträcker sigh ifrån Solennes upgång om Winteren in till des nedergång: och twärt emot dem äro Schyterna belägne.'

Yttermera i sin andra Book fol: 75. säger han: 'Desförutan säger Hipparchus att wid Floden Borystenem, och hoos dhe Celter lyser Solen hela Natten, ifrån nedergången till upgången, och om Winteren stiger hon intet öfwer 9. Armbogar högt på Himmelen. Hwilcket sker dhem klarligen som boo ifrån Massilien (norr uth) 6300 stadier: hwilcka han menar kallas Celter, men jag (Strabo) Britanner, hwilcka äro 1500 stadier ifrån de Celter.' |63|

Än säger han lib. 3. f. 153. om dhe Hispanier: 'De Celter boo där rundt om, och äro skylla medh dhe Celter som sittia wid floden Aanam.'

Af alla dhessa rum som af Strabone äro tagne, och han åter ärkänner sig hafwa af dhem som många 100 åhr för honom lefde, såsom Homero, Ephoro, Hipparcho, är märkjandes först, såsom och förr är sagt, att inga Folck woro i dhe första tijder på dhe Orter nämbde Kaller och Germaner, utan Celtæ, Celtiberi och Celto-Scythæ. Sedan säger han att i dhe äldsta tijder woro de alla som norr bodde kallade Skyttar, hwilket tänkwärdigt är. Der om man widare uti Capitlet om dhe Schyter talar. Sedan att Schyternas, särdeles Hyperboreorum nampn och Folck war långt förr hoos dhe Greker wida bekandt, än dhe Celters, som bodde Wäster uth, hwilcket man och kan see af Orphei, Pytheæ, Ulyssis och andras resor att dhe hade stoor kundskap om dhesse Norske Schyters Folck, men intet om dhe Celter, som bodde i Wäster. Hwar af man nogsampt sluta kan, att de orter som woro emellan Swerje och Græciam, såsom Ryssland, Tysklandh, Pålandh, Danmarck, Frankrike, Hispanien, måste hafwa i dhe samma aldraäldsta Tijder mäst öde warit, eller med ringa Folck allenast här och där bebodt, dhe som hwarken något märckeligit hafwa uthrättat, dher igenom Græci hafwa kunnat haft orsak att dem i sina Skrifter ihogkomma, icke heller något uti Wijsdom, Gudsdyrkan, och mehra sådant låtit sigh see, såsom widare på sina rum wijsas skall. Ty Græci som foro hijt till oss, eller wåra, som foro dijt till dhem, måste antingen Öster genom Ryssland och Påland, eller och söder genom Dan-|64|marck och Tyskland, eller och siöledes kring Holland, Frankrike och Spanien kommit till hwar andra, och altså har något Folck warit här emillan hoos hwilka dhe något tänckwärdigt hade funnit eller hört af, wisserligen hade de anteknat dem.

Derföre säger Strabo, att 'i dhe senare tider när dhe wästra delar woro bekante,' funno dhe Celtas, Celtiberos och Celto-Scythas. Dhet war Folck som antingen woro blandade medh Iberis af Græcien, och kallades Celtiberi, eller och Celtæ allenast, eller och de som woro Scythæ till sielfwa Folkslaget,

men sutto uthi den wäster-nor dehlen af Celten, och wordo kallade Celto-Scythæ. Äfwen så talar Josephus i sin 1. Book moth Appionem fol. 831. om allahanda Folck, som woro mycket äldre och förra bekant i Europa än de Celter, Hispanier och Kaller. 'Dhe Thracier (säger han) äro för granskapet skull, och de Schyter hoos dem som besegla siön Pontum, länge bekante: ja och alla wed hafwet boendes HistorieSkribenterne nogsampt kunnige. Men de som boo långt up i landet från Hafwet, woro i långa tijder obekante. Och det synes hafwa skedt de Europeer, emedan hwarken Herodotus, Thucydides eller någon annan, hafwer en gång i de tijder skrifwit om dhe Romare, som tå tämligen begynte att härska: uthan dheras bedrifters kundskap kom sent till de Greker. Men om dhe Celter, Kaller och Hispaniorer, hade dhe, som likwähl mentes wara dhe aldraklokesta, så ringa kundskap (såsom Ephorus) att dhe höllo dhe Iberer (Spaniorer) som ett så mächta stort land i wäster bebo, för en Stad alenast. Och de förtälia om dem sådana seder som de aldrig hafwa brukat, eller andra nåntzin om dhem skrifwit.' Af dhetta och slikt annat sluter Voss. l. 1. c. 7. de Hist. Græc. 'Att om de Wästerländingars Folck som äro nu både Spaniorer, Fransoser och Tyskar då kallade Celter, fingo dhe Greker effter långa tiider först kunskap.' |65|

1. Derföre see på Herodotum, som Fadren är för alla Historie Skribenter och den äldsta, så och Diodorum Siculum, den endast tog sig före at skrifwa om gambla handlingar. Hwad hafwa dhe om Celtis att skrifwa? nästan intet. Jag hafwer med största fliit hoos alla Skribenter sökt, om deras handlingar, seder och Guds dyrckan, men nästan intet funnit. Ty hwad de senare Historier, om deras seder och Gudsdyrkan i senare tijder förmäla, kan man uthtryckeligen see dhet wara mästadelen inkommet med dhe många slags Folck som inkrächtade sig deras länder och där sig nedersatte, som woro dhe Kaller, Kiempar, Tiussar, Göther, Germaner, Romarer, Greker, Africaner, hwilka giorde med dhe Celter en bländing, så att man icke allenast till nampnen fan alla dhessa Folck igen hoos de Celter: utan och Lagh, Seder och Rätter, hwilcket wij här och där skola anteckna. See 1 Taflans 1 Figur, hwar dhesse Folck äro belägne.

2. Är dhet och märkeligit, at Asiæ, Europæ, och Africæ nampn, woro intet bekante hoos de aldraäldsta, såsom dhet först synes af den Helga Skrift, där desse nampn i de äldste böcker ey nämnas: sedan af de äldsta Grekers Skrifter finner man att Werlden war skifftat, som Strabo indrager af Ephoro, i fyra delar: Österdelen kallades India, södre delen Æthiopia, wästre delen Celtia, och norre dehlen Scythia. Hwilken han säger liggia mitt moth Æthiopiam. Hwar af så klart är som Solen, att dhe gambla hafwa rätt wettat af dhenne

Swenska Scythia, dhet jagh wijdare wijsar i Capitlet om |66| Scythia. Ty Schytingsberg, som ligger wid Kimmernäs eller Nortkap, dhet som är det längsta Näs i Nord af fasta landet (see 1. Tafl. 1 Fig.) och kallas af de gambla *Scythicum promontorium.* Det ligger i samma meridian med Æthiopia och Cap. de bon. Esperance, längst söder. Dhet man kan see af alla geographiske Taflor.

3. Wijsar han af Hipparcho, att på 6300 stadier ifrån Massilien i Frankrike till norr boo Celtæ, der Solen gifwer om Midsommar lius om natten. Men Strabo menar Britannos der hafwa sitt säte. Hwilket til bägge delarna är sant. Ty ifrån Massilien i norr 6300 stadier, dhet är widh pass 12 och en half grad, stijger öfwer Pommern i Tyskland och mitt på Britannien eller Engelandh. Af alla dhessa Skrifter, som för Strabonis tiidh lefwadt hafwa, är nu klart att dhe woro Celtæ och så kallade, som bodde i dhe orter, som nu nämpnas Spanien, Frankrike och Tyskland. Hwilket och Dio Cassius, som lefde 200 Åhr der efter klarligare än alla andra talar, lib. 39. fol. 113. 'Floden Rhen hafwer sitt uhrsprung litet ofwan för Rhetien, af dhe Celtiska Alpes, flytandes wäster åt, hafwer på wänstra sidan de Kaller och dhes land: på högra sidan de Celter, och faller så in i stora Hafwet (Wästerhafwet) hwilken är ett landmärke emillan dhesse land, ifrån de tijder att dhe fingo särdeles nampn, ty i gambla tiider hetto bägge slags Folcken, som bodde på båda sidor om Rhen, Celter.'

Hwad kan nu klarare af alla Skribenter framdragas än detta, att i de äldsta tijder hade |67| warit på bägge sidor om Rhen ett Folck och ett nampn. Men sedan de Kaller, satte sig neder på söder sidan om Rhen, blef dhen delen kallat Gallia eller Kalland. Här behåller Dio dhet nampnet som Tyskland hade i förra tider, och kallat dem där bodde alt Celtas, fast dhe kallades Germani reda för 200 åhr för hans tijd, så wähl som i hans tiid, dhe som bodde norr om Rhenströmmen alt in till Schytings-berg.

Dhe Skribenter som effter Strabonem lefde, som Mela, Plinius, Ptolomæus och andra, de kalla nu desse Celter åtskilligt effter dheras nampn, som dem sig underkufwade, och dheras landh inkräktade, såsom Hispaner, Kaller, Germaner etc. Om hwilcket wij här och där något skola förtälja.

§. XII. Hwad det andra slags Folcket anlangar, som kallas Græci, och hwar de sutto, så will jag korteligen der om förmäla, emedan dhet allom är ögonskijnligen bekant, och dhet göra allenast af dhen äldste, nembligen Scylace, ty dhen widare will om dhem kundskap hafwa, han kan läsa Herodotum, Strabonem, Plinium, Melam, Ptolomæum, Pausaniam etc. Och af dhe nyare Hornii dhen gambla Atlantem, och Ortelium. Græci förutan det att de bodde i det allom bekanta Landet Græcia, hade dhe och sina Städer ut med alla

Strander i det Medländska Hafwet, särdeles de som kommo Europam till. Emporium och Massiliam i Frankrike. Iberos uti Hispanien, see Scylacem f. 1. 2 Cyme, fol. 3. och Neapolis i Campania af Italien: förutan det att den större delen af Italien mot Sicilien kallas Magna Græcia. Uti Pannonien, som då kallades Illyrien, hade dhe Hera-|68|cleam. Scyl. fol. 8. Epidamnum fol. 9. Apolloniam f. 10. och flera andra. Sedan ofwan för Græciam i Thracia woro Grekiske Städer Amphipolis, Phagres, Galepsus, Oesyma, Sagium, Neapolis, Abdera, Sc. f. 26. och en stoor hoop andra som där nämnas. Sedan uti Scythia wid siön Euxinum, Niconium, Ophiusa, Chersonesus emporium, Theodosia, Cytæa & Nymphæa, Panticapæum, Myrmæcion. Sedan wid Mæotin war Hygris och wid Floden Tanaim Exapolis. Ptolomeus Tab. 8.

Dhessa Orter hade alt Græci inne wid Stranderna i Europa, förutan uti Asia och Africa, som kan sees uti Scylace och andra.

§. XIII. Dhet 3 slags Folck Scythæ hwar de hafwa först bot, är korteligen reda af indragne rum wiist, nemligen längst Norr twärt mot Ethiopien, uti samma Meridian, som man hoos alla Geographos och Landtaflor finner, och är Swerige, hwilkets yttersta udd kallas Skyttings-bärg, hwars Folck sedermehra hafwa sträckt sigh in till det Mæotiska Träsket, där som Europa hafwer sin ända, uti den floden Tanai, som de gamla ha ment komma från dhe Riphelske Bärgen. Hwilket klarare och widlyffteligare skall wijsas uthi Capitlet om dhe Schyter och Rifelske Bergen, diit jag wijsar dhen gunstige Läsaren, på dhet icke en ting må alt för offta till ledsamheet framdragas. Hafwa altså dhe gamblaste intet ärkiänt i Europa mehra än dhessa 3 slags Folck, Skyther, Celter och Greker. Dessa see uppå 1 Taflans 1 Figur. |69|

§. XIV. Wij wilja nu tilsee huru många hufwudspråk i de gambla tijder äro uti Europa brukade. Dem til at igenfinna är wäl något swårt, emedan intet hoos alla i första tijder äro Skriffter utgångne. Hwad Grekiskan anlangar, hafwer man wäl både Stenar, så och Sagor och Skalder af gambla tijder behållna. Dhet Schytiska, som intet annat är än Götiska, finner man och än på många gambla Stenar, så och Skalder, och många dhes ord ibland dhe Grekiske authores, som wijsa nogsamt des åtskilnadt ifrån det Grekiska. Men af dhet Celtiska finner man ringa: doch kallar jag det Celtisk, som är än i dag behållit hoos dhe Latiner, Spaniorer och Frantzoser. Och om än Skrifterna skulle wara förgångne, tyckes ändå gifwas medel att finna dhe gambla hufwudspråken igen, på dhetta sättet: nembligen om tu språk hade hwar sina 100000 ord, och alla orden kommo öfwerens uthi uhrsprunget, men skildes något åth genom dhe sielfliudande eller medliudande bokstäfwerna, såsom til Exempel:

Sveon: Jag kan så wäl rijda som du.
Danic. Jeg kan saa wäl rijde saam du.
German. Ich kan so wol reiten als du.

Dhesse orden håller jag för ett Språk af begynnelsen hafwa warit.

Skulle och iblandh 100000 ord allenast 100 eller 1000 åthskiljas, såsom Piga i Upländska Språket, säges på Småländska Grebba, hwilcka lijkwähl både äro Swenska, så kan jag af sådant icke strax döma det ena språket wara heelt och hållit skilldt ifrån det andra: icke heller, om |70| 100 eller 1000 ordh woro behållne uthi 3. Språk, såsom Säck, Fader, Moder, Broder etc. Finnes i Latin, Grekiska, Persiska, Swenska, Frantzyska, och alla dhe andra orden skildes åth, kan jag giöra alla tre eller flera Språk til ett, för dhe 100 eller 1000 ord som komma öfwerens. Men om till Exempel, ett Språk hade 50000 Tyska ordh, och 50000 Frantzyska, så kunde jag kalla dhet Gallo-Germanicam linguam, eller den, som det talar, Semigermanum, Semigallum, såsom man kan see af Strabone och andra, och är i dag brukeligit än att giöra, ty där man finner några tala halfparten Frantzöska eller Tyska mot Swenska, kallar man honom half Tysk, eller half Fransoos. Derföre till att finna intet mehra än 3 Språk warit i Europa synes än giörligit, om man wil utdraga alla orden som ännu talas i hela Europa, så och de man finner af alla tijder warit i pennan fattade, och dhem föra till sina uhrsprung, så skall man finna att dhe äro antingen Grekiska, Celtiska, eller Skytiska. Undantagandes de ord som kunna finnas qwar effter förbistringen, eller de få, som äro af Österländingarna inkompne genom Handel och wandel eller religionen införde, eller och Handwärcks updiktade nampn. Men nu är frågan hwilcket är Skytiskt, hwilcket Grekiskt, hwilcket Celtiskt.

§. XV. Om det Grekiska hafwer man intet att twifla, såsom och där utinnan alla lärda komma öfwerens, att dhet som finnes hoos dhe Grekiske äldste Skribenter för 3000 Åhr så och senare skrifwit, är dhet rätta Grekiska språket, kommer och öfwerens medh dheras monumenter |71| anten i Stenar hugne, eller på mynt gutne, så och än i dag brukas uti Græcia. Och fast det mycket är förderfwat, och swårligen förstås af den, som efter bookstafwen hafwer lärdt Grekiska, doch kan man mästadelen af des ord draga til sit ursprung af den gambla Grekiskan, lijka som wår Swenska af dhen gambla Swenskan.

§. XVI. Hwad det Skytiska, Götiska eller Swenska språket anlangar, så är det äfwen så fatt som med Grekiskan, at man finner dhet igen af gambla Skalder och skrifter så wäl på stenar och pergament, som uti trä infattade. Hwilcket skilies wäl ifrån det som nu i Swerje och Norje talas, doch mehr och minder:

ty de i Dalarna boo, och öfwerst mot Lappland, så och en dehl i Norje och Island, dhe komma närmare in till det, som finnes på de aldraäldsta stenar och skrifter. Men dhe som boo neder i Swerje mot söder, och sedan de i Danmarck, komma länger ifrån det gambla Språket; doch kan man mäst alla orden finna till sit ursprung igen i det gambla Språket. Dhe Skyter som sutto widh Pontum Euxinum, och woro här ifrån komne, brukade och samma språk, som uti Capitlet om Skytherna widlyffteligen skall wisas. Men den delen af dhesse Skyther som drogo där ifrån, widare in uti Asiam, och blandades med Tattarer, Slawer och Indianer, förlorade mästadeles sitt Språk, dock behöllo dhe nampnet, och fingo deslikes dhe Tattarer och Slawer, af det dhe wore af Skytherna underkufwade, heta Skyther. Men de wetta intet än hwad dhet nampnet Skyther är en gång, eller har att betyda än i denna dag. |72|

§. XVII. Hwad det Celtiska anlangar, så är det alraswårast att döma om, emedan man inga tecknade stenar af de äldsta tider, icke heller skrifter hafwer, dnerföre finner jag ingen annan wäg til att gå, än denna. Utaf alla Grekiske och Latinske Sagor finna wij, som endels wijst är, att Græci sutto icke allenast uti den Ort, som wij här till dags kalla Græciam, utan och alt upp till Tanaim kring alla Siökanterna, så och hela Italien, östersidan af Frankrike och Hispanien, hwilket at så wida sig uthsprida medgaf sielfwa ortens lägenhet widh Medelhafwet. Hwilcket ey war så stort och farligit att besegla som Wästerhafwet. Största dehlen af Italien blef för dhe Grekers beboende kallat Græcia magna. Dhe Greker som kommo ifrån Trojaniska slaget och foro wilse af och an, menandes när dhe kommo till Italien att finna annat slags Folck, funno dhe sina Landsmän Greker. Seer man och till dhet Latiniske och Italianske, Frantzöske och Spanske språket, så är nästan halfwa parten af orden, effter mångas meningar, Grekiska.

Dessa Språken erkiänna alla lärda hafwa en moder eller uhrsprung, doch af Latinen: men jagh menar Latinen sielf tillika med dhe andra wara ett afföde af dhet Celtiske, och dhet Celtiske Språket efter någon tijd af dhe Greker ombytt så att det til mästa orden består af dhet Celtiska egenteligen så kallat, och dhet Grekiska, och fördenskull nu ingen annorstädes är än uti dhet Latinske, Spanske och Frantzöske språket till finnande. De Latinska authores, som sielfwa hafwa om sit Modersmåhl skrifwit, och de Romerskas handlingar, erkänna först en stoor dehl |73| wara Grekiske ord. Nu när man uthtager alla dhe som äro Grekiska, hwad skal man kalla de andra? Hebreiske äro de intet, utan några få: Skythiske eller Göthiske icke heller, utan några som antingen medh dhe Tiussar, Fylker, Kiempar och Tiodaner äro inkompne, eller och sedan efter Christi tiid, när Giöterna kommo där in, som med Latinen giorde Italienskan,

dock så att Latinen är mästedeles i Italianskan behållen. Hwilcket skall på sit rum wijsas. Icke heller äro de Arabiske eller Ethiopiske. Ty kallar jag alla öfriga ord Celtiske med den mycket lärde Dionysio Halicarnasseo, som de Romerskas första ursprung och Språk således beskrifwer i dhe Romarers gambla handlingars första Book widh slutet, där han först säger att Roms första bebygnad är wäl af dhet Grekiska Folcket begynt, men sedan när Staden tilltog genom så mycket fremmande, blef Språket så blandadt och ombytt, att det intet war Grekiska, icke heller Spanska och Frantzyska (dhet fordom kallades Celtiska) så lyda hans ord: 'Dhet skal mången mächta underligit falla, som wilja lijka händelser öfwerläggia, hwarföre wårt Språk (nembligen det Grekiska, som han näst tilförenne omtalar) icke alldeles blef ett Barbariskt eller Fremmande, i det at in uti Staden Rom emottogos dhe Marser, Sabiner, Etrusser, Bruter, Umbrer, Ligurer och sedan af de Spanier och Kaller många tusende Menniskior.'

När han nu widare på samma rum wisar, att dhe Greker hafwa äfwen på andra Orter boendes hoos de Barbarer aldeles förglömt sitt språk, och lärdt det fremmande, säger han då om de Romarer således: 'Men de Romarer hafwa hwarken dhet Barbariske |74| språket, icke heller det Grekiska rent behållit, uthan giordt ett Språk blandat af bägge.'

Hwad han förstår genom dhe Barbarer är klart af föregående orden, der han säger att dhe Spanier och Kaller satte sig till många tusende i Rom, förutan de andra han upräknar, hwilka som tillförende wiist är af alla äldsta Skribenter, kallades Celter. Men Dionysius kallar dem nu wid de namn, som wore brukelige i hans tiid. Will man nu det Latinska språket wäll nagelfara, så skall man finna mäst alla dhes ord grunda sig i dhet Grekiska och Celtiska, nu kallat Spanska och Frantzyska språket.

Cluverius i sin Germania och alla andra Lärda, så många jag har kommit öfwer, wilja att Frantzyskan och Spanskan så wäl som Italienskan äro af Latinen komne, när dhe Romarer inkräktade sig deras Land. Men huru wilja wij skrifwa mot dem som sielfwa i så gambla tijder hafwa lefwat, och woro infödde Romarer, hafwandes så många skiähl af gamblas Skriffter, de nu alle äro förkomne. Sedan wil och Cluverius att Spanska och Frantzyskan war ett medh Tyskan, Engelskan och Giötiskan, hwilcka han alla tillsammans kallar dhet Celtiska, och wil det bewisa af några fåå ord, som äro i alla dessa Språk lijka finnandes. Såsom till Exempel, af ordet *Tunum* eller *Dunum*, hwilcket betyder en Stad på gambla och nu warande Swenskan, och emedan Städer i Spanien, Frankrike, Tyskland och Swerige finnas, som heto *Lugdunum*, *Carrodunum*, *Sigtunum*, för de Romarers ingång i Spanien, Frankrike och Tyskland,

ty will han derföre att alla dessa Språk hafwa warit ett. Men det följer |75| intet: ty först skulle Spaniorerna och Frantzoserna än bruka det ordet, eller och till det minsta wetta des betydning, såsom wij Swenske: sedan skulle och i det gambla Latinska Språket widh Dionysii tiid halfparten orden, effter de woro ett med Spanska och Frantzöskan, wara Götiska eller Tyska. Men hwar finnes thet?

Hwarföre såsom tillförende widlyffteligen är bewist, at intet språk kan kallas wara det andra, med mindre det icke till dhet ringaste hafwer halfparten af dhes ord: altså kan icke heller den gambla Spanskan eller Frantzöskan kallas Giötiska och Tyska, för några fåå ord skull.

Men hwadan äro då de Städers, Strömmars, Byars, Bärgs och Folcks Giötiska nampn inkomne i Spanien, Frankrike och Italien, det är hela Celtiam, förr än de Romare kommo så högt, att dhe alla sig underlade? Hade Cluverius wähl läst dhe Grekers och Latiners historier igenom, och jemfört med wåras och wårt språk, skulle han förnummit att de orden äro inkompne med Giöter, Kiempar, Tiussar, Kaller och andra, som både förr än Rom bygdes, och sedan alt in til Keysarenas tiid skiöflade och plundrade och sig nedersatte i de Spaniers, Latiners, Frantzosers och Tyskars Land, hwilket wij här och där skola framdraga.

§. XVIII. Såsom det är något tänkwärdigt om ett Språks införande i ett Land att döma, altså wil man widare något der om handla. Skal det görligit wara att föra ett Språk in uthi ett annat land, så måste antingen det Folcket som det införer och är af annat tungomål, helt och hållit uthdrifwa dhet Folcket af landet, som förr det besitter, om |76| det Språket skal blifwa behållit rent, som diit införes: eller och måste till det ringesta mera Folck med Hustrur och Barn der inkomma, än det som där för besitter, så att myckenheten förtager de förra Inbyggiarer sit språk, eller och måste så många Cancelier och Scholar inrättas att icke allenast Manfolcken, utan och Qwinnfolcken måtte twingas att lära de fremmande språken. Ty fast än alla Manfolcken i ett Rijke både Adel och Oadel, Präster, Borgare och Bönder hade ett fremmande Språk, så kan ändå det intet ombytas, så länge Mödrarna tala det inländska språket. Hwilket Barnen lika som med Miölcken insupa, och tillika medh Lifwet behålla. Derföre och ett infödt Språk mächta wackert kallas ens Modersmål, (*lingua materna*) och intet ens Fadersmål.

Nu hafwa intet dhe Romarer, när dhe begynte föra Krig på Spanien och Kalland, alla Inbyggiare uthkiört: det som uttryckeligen är att see af deras Historier, i det offta de Kaller och Hispanier woro dhe Romarer och Latiner affällige, och förde åter Krig emot dem. Altså kunde intet dhet Latinska

språket på dhet sättet där inkomma: icke heller kunde myckenheten det göra, om wij wilja sättia at de Romarer skulle hafwa satt mera Folck in i Hispanien och Kalland, än där förr wore. Ty först är alenast Kalland så stort, att om alla inwånare af Italien hade diit in rest, så hafwa de intet kunna upfyllt halfwa Kalland, mycket mindre hela Kalland med Hispanien. Sedan huru skulle Romani kunnat så mycket ändra deras Språk, som allenast hade Kalland och Hispanien under sig på en 400 Åhr wid pass, der Kiemperne och |77| Tiodarne så många åhr förr än Romani diit inkommo, och sedan dhe Göther, Wandaler, Longobarder, Swear, Normanner och Francker, af hwilka dhe än i dag heeta Frantzoser, och hade dem under sig i 1000 Åhr wid pass, intet kunde antingen bewara dheras Modersmål, dher Hispaner och Kaller skulle hafwa talat samma språk med dhe Göther, Wandaler, Longobarder etc. eller och ombytt dhet på nyo, dher dhe hade lärdt Latin af dhe Romarer? Dher till medh begynnte dhe Romarer förr intaga Græciam och andra Österländer än Spanien och Kalland, hade och dhe Orter länger under sig. Hwij talte icke de Greker och Österlänningar snarare Latin, som många 100 Åhr längre hade de Romarer hoos sig.

Icke heller finner mann att the Romarer hafwa så idkesamme warit, att dhe i hwar Stad, Bondby och Torp hafwa uprättadt Scholar att lära både Manfolck och Qwinfolck Latin, icke heller att the till hwar Maatmoder hafwa satt en Romersk Cantzelist, och till hwar Pijga och Amma en Romersk Soldat att dhem på sådant sätt samma sitt Språk lära. Ja, jag är försäkrat, at de intet hafwa giordt dhet som nu heela Europa och särdeles Pålandh och Tyskland hafwa uträttadt, att alla Städer hafwa sina Academier, Scholar och Gymnasier; och är nästan intet Torp, der icke en Barnschola är at lära Latin läsa och skrifwa, och är ingen nästan Bonde i Påland som icke kan något af det Språket.

Doch lijkwähl är omöjeligit att uthrota dhet Pålniska och Tyska Språket. Utan Polneska och Tyska blir som dhet är, |78| och Latin Latin: fast än man dageligen mehr och mer blandar de Latinske orden der in: ja fast i Tysklandh nu öfwer 800 åhr det Latinska Språket är infört med dhen Christna Religionen, är det ändå behållit, fast dhet i talande är något åtskillt från det gambla Tyska språket.

Hafwa intet Bokliga konster detta kunnat giort, mycket mindre kunde handel och wandel eller Krigsmachter det giöra. Ty om Italien som hafwer warit såsom ett Hierta i heela Werlden, diit alla slags Folck och Tungomåhl äro offta såsom en watnflod komna både för handel och wandel skull, så wäl som att undra på des stora härligheter och upkomst, ja des förutan af de Kiempar, Teutoner, Gother, Hunner, Wandaler, Heruler, Longobarder offta intagit,

och länge besutit, likwäl hafwer ey så mist sit Språk in till denna dag, at icke det som nu talas och kallas Italienska kan lätteligen utan stoor möda af en Italian på en mächta kortan tid, til alla orden nästan föras till sitt uhrsprung, af den Latinen som talades och skrefs för 2000 Åhr sedan. Huru mycket mindre kan någon inbilla mig att de Romarer skulle på 300 eller 400 Åhr ombytt de Spaniorers och Frantzosers språk, att dhet som tillförenne effter Cluverii mening skulle warit ett med Gothiska och Tyska, skulle på så kort tid blifwit en art af Latin: utan snarare twärt om, hade dhe Spaniorers och Frantzosers Språk ett warit med det Göthiska och Tyska, så skulle dhet än i dag warit behållit, emedan de Göther och Tyskar icke allenast sielfkräfwiandes drogo offta der in, utan och man läs af Cæsare och andra Latinska Historier att de Romarer förde många tu-|79|sende Menniskior på åtskilliga tider utur Tyskland öfwer Rhen och Danubium till at där boo. Hwij skulle icke de snarare bewarat det infödda språket, som likt war sitt, än dhe Romarer, som ringa tiid det innehade, införa ett annat.

Huru (kunde en säya) miste då Rom sitt Grekiska Språk, och blef af det och det Celtiska ett Latinskt? Se hwad Dionysius sielf talar, han upräknar en stoor hoop fremmande Folck, och der ofwan på många 1000 Spanier och Frantzoser, som mäst alla woro Celter, hwilcka öfwergingo dhe Greker, och kommo icke diit såsom ogiffta Soldater att Landet plundra, utan med Hustru och Barn satte sig där neder at boo hwilka sit Modersmåhl endels behöllo, endels blandade med Grekiskan. Hwarföre jag af alla dessa skiäl, så wäl som Dionysii ord, intet annat seer, än att dhet Celtiska språket är det, som fordom talades af de Latiner och alla som bodde i de Länder, som nu kallas Spanien, Franckrike och Tyskland, alt in til Österhafwet. Hwilcka alla fordom, som bewiist är, kallades Celter, och nu i senare tijder, fast det något förandrat är, talas under desse nampn Italienska, Fransöska och Spanska. Men utur Tyskland är dhet, tillika medh Folcket utdrifwit, när Tyskarna mehr och mera kommo der in och sig förökte, drifwandes de förra Inbyggiare undan sig.

De andra Språken som antingen uti några små Landskap finnes, såsom Skinnerus upräknar, såsom Cambro-Britanniska, så kan jag min ringa mening intet utlåta, såsom det intet af de äldsta sagor nämnes, icke heller hwad Folck dhet warit hafwer, icke heller hafwer |80| jagh kunnat bekomma någon heel skrift der af, at man kunde see med hwilket språk af desse tre wida i Europa utspridde dhet öfwerens kommer. Men hwad Finskan anlangar, under hwilken kommer Lappska, Estska, Biarmiska; och Slawiska, till hwilcket de Lärde räkna Ryskan, Polniskan, Ungerskan, Bömiskan och Moldawiskan, så synas de småningom med sina Folck hafwa trängdt sig öster ifrån, öfwer Floden

Obium, Volgam och Tanaim, som här och där skall widare uti Wärket omtalas.

Är så både utaf alla gambla Historier eller Sagor, så och af sielfwa Språken bewijst att tre allenast stoore och mächtige Folck hafwa i första tider efter förbistringen satt sig i Europa, dhe Skyther längst norr här i Swerige: de Celter wäster i Tyskland, Franckrike, Spanien och en del i Italien: och de Greker öster i Europa, uti Italien, Græcia magna och den rätta Græcia alt in till Tanaim. vid. Tab: 1. Fig. 1.

Cap. IV.

Hwad som haar låckat Menniskian dessa längsta orter norr åt att beboo.

Jag hafwer här tills wiist af Guds ord som är en oryggelig och fast Grund, att Språkens förbistring wid dhet Babeloniska Tornets förstörning war dhet förnämbsta medel (naturligen at säya) att skingra alt Folck wida ifrån hwar andra. Jag har och wiist att de som skingrades, kunde intet hafwa följts många åt, emädan då Menniskio-slächtet war |81| intet stort förökt, kunde och derföre intet Werlden öfwer alt besättias. Hwar af klarligen är att sluta, att stora ödes-platzer hafwa warit emellan dhen ena Slächten och den andra, hwilket war ännu widh Herodoti tiid, som synes af hans och andras äldsta Sagor.

Jag hafwer och wiist, att Menniskian då sökte (emedan Jorden nu war full af stoora Skogar, upwäxte effter Syndafloden på de 100 åhren, wid pass för förbistringen) att niuta till sin föda Fisken, som war i Syndafloden behållen, när ännu Diuren intet woro så mycket förökte, eller Åkerbruuk, handel och wandel för sig komne. Ty will man nu fråga, hwarföre att några af Menniskiorna skulle ändteligen hiit på dessa Norska Orter sökt sin föda och hemwist, emedan många utländska hålla denna Orten för en ofruchtsam, Bergachtig, swår och mächta kall, så att ingen skulle hafwa lust på en sådan ort nåntzin boo. Denna dheras mening willia wij tillsee om han någon grund hafwer.

1. Allom är kunnigt, som någon smaak hafwa fått om Jordenes beskrifning (*Geographia*) att hon är heel rund, beståendes af watn och land: eller som

Guds Ord talar, det wåta och torra, och at den ena halfwa delen wänder sig i norr, den andra i söder. Nu är det mächta märkeligit, att ehuruwäl Solen wistas halfwa åhret öfwer den södre sidan, och andra halfwa dehlen af åhret öfwer norre sidan, så att hon med sin wärma synes så wähl befordra alla Diurs, Fiskars, Foglars, Träns och Örters förkofran på dhen ena halfwa dehlen, som den andra, doch hafwer Gud behagadt låta större deel af dhet torra och sielfwa Jorden beboos |82| på den norre sidan, än på den södre, som allom kunnogt är.

2. Gud satte sielf Adam uti Paradis, som af allom Lärdom menas wara där Syrien är, och Euphrates förbi går med de andra tre floderna: hwilket alt är på norre sidan om medellinien.

3. Äfwen blef Noachs arck stadnader på norre sidan, och wid Ararat.

4. Gudz eget Folck Judarna war det förlofwade Landet gifwit, som war lijka som en Kiärna af hela Werlden på norre sidan om medellinien.

5. Alla Monarchierna hafwa warit på dhen norre sidan. Altså har den norre delen af hela Werlden warit lika såsom mera ansedd till Menniskians och alla Diurs boning än den södra.

6. Jag hafwer låtit see, att Fiskarna de hafwa warit Menniskians största föda i förstonne efter floden. Går man och tillser hwar deras största lust är, och Natur at förkofras, så äre inga Orter i hela Werlden moth dessa Norske, hwad för Sill, Lax, Strömming, Gäddor, Siik, Torsk, Bärgentorsk, Walfiskar och andra sådana, äro alt ifrån Holländska sidan, och igenom denna öster oc wästersiön, alt up under Island, kan ingen Menniskia beskrifwa, och huru många land och Folck der med födes.

7. Will man tillse dhe slags Foglar som uti hela werlden äro Menniskian mäst til födo skapade, som Artor, Änder, Gäss, Swanor, Starar, etc. Och der til andra, som Tranor, Lomar, Strandknipar: Så är dheras största föröknings rum här i Swerige och dhe Norska Orter, men serdeles här för dhe |83| oändeliga många Siöar, Insiöar, Moras, Kiärr, Strömar, Holmar, och Wijkar. Hwilka här äro flera än på någon ort i werlden, när man wil en liika stoor deel af henne moth Swerige jemnföra.

Ja dhet är så klart som Solen at aftaga, det i naturen måtte något särdeles sig insticka, att såsom i dhe hettzigare Ländren, hafwa örter och allehanda fruckt och rötter sin bättre wäxt än i de norre, så hafwa åter Diur, Foglar, Fiskar och Menniskian sin större fruchtsamheet, förkofring och hälsa i de norre, än i de södre: ty hwad har Gud i naturen liufligare skapadt än Kiärleken, som wid macht håller alt afwel och hela Werlden. Nu wet man at *sine Cerere & vino friget Venus*, det är, Kiärleken är kall utan Wijn och Sogel, ja utan

sin rätta Tiid och Rum. Ty man seer att största delen af alla Diuren, Fiskar och Foglar, de hafwa sin lek om Wåren, när Solen med sin liufliga warma nalkas de norska orter, och upqwickar Bloden i deras Kroppar. Hwad är då som låckar så många otaliga Diur fly dhe warmare Länder, och nalkas de norre. Det måtte wisserlig uti desse norske orter något wara af Naturen inplantadt, som lockar dhem att bruka dhen loflige Kärleken här till hela Werldens uppehållning mera än annorstädes.

8. Går man till Liuset och dhes liufligheet, så finner man det intet sant wara som dhe gambla hafwa ment, att här skulle wara ett oändeligit mörker. Ty här är mera Dag hoos oss räknandes heela Åhret igenom än för alla dhem som närmer boo alt in till Medellinien, om hwilket widare uti ett annat Capittel talas skal. |84|

9. När wintern är, så täckes här all Jorden, Berg, Skogar och Dalar med Snö, och der af sådan klarhet, at man kan resa Nätter och Dagar, der i andra länder Natten så mörck är, at man ey kan leda sig wäl, der icke Himmelen är stiernklar eller månliust: och åter här när månliust är, eller och fast Moln är på Himmelen, och hon är i fylle, så kan man af des wedersken mot Snön se att läsa, der något groft skrifwit är eller tryckt. Ja man kan här medh största nytta och lust resa dag och natt öfwer Land, Siöar och Strömar, dher man i andra Länder, såsom Tyskland, Franckrijke, Spanien, Italien etc. måste resa i största Mörcker, orenligheeten under Buken på Hästen, och i en osund Dimba och lucht. Ja Snön giör här det gagnet, at många örter, som hiit af fremmande Land äro införde, håller Snön warme uti Jorden, der dhe uti Tyskland, Holland oc Frankrike af en torr Köld förderfwas, det jag hafwer sielf uthi många ting försökt. Hwem skulle af alla wåra förfäder tro der the upstego, ja de gambla Medici och Philosophi, såsom Æsculapius, Hippocrates, Plato och Aristoteles, at under den 60 Grad af Norrstiernans högd, skulle Pomerantzer, Citroner, *Laurus*, *Myrtus*, *Ficus Indica* och andra sådanna kunna en gång wäxa och här blommas: alt kan hållas här för underligit nog, som utan från kommer af sköna ädla Stenar, Kläder, Tyg och Diur, så och härliga utarbetade wärck af Silfwer, Gull, |85| Elffenbeen och åthskillige fremmande Träwärcke. Hwilcket dock Kölden ey kan förderfwa. Men alt detta är intet så underligit som det, att här på en ort, så mång tusende slags Örter af hela Werlden samblade, kunna genom Naturen och Konsten bewaras och förkofras. Här kan man säya tryggt skee det Gud talar, att jag skall gifwa dhem Winter i sinom tiid och Sommar i sinom tid. När Winteren här är, är han klar, sund, nyttig och frisk: är här och Sommar, är han Natt och Dag så liuflig, at ingen ort söder till är med honom at jempnföras.

10. Ser man här till Menniskian sielf, med hwad hälsa hon är, så har man wist att tacka Gud, att sällan är här besmitteliga Siukdommar, såsom Pestilentia, Spettelska, Fläck-Feber etc. Med hwilka söderländerna nästan Åhrligen måste dragas. Hwarföre och Menniskian här i gemen till en mächta hög ålder stiger fram för dhe som i Söderländren boo, som och dhe gambla Greker och Latiner weta at bewitna, hwilka derförę kalla dem *Macrobios*, effter dhe hafwa lefwat till 100, ja 1000 Åhr, det som sees kan af Orpheo, Festo och andra. Denne Ortens Natur både till Jorden och Lufften, så och stadiga födan, gifwer dem en större styrkia än i Söderländerna, så och större Kroppar, det alla Fremmandes skrifter bewitna, och widare i Capitlen om Jotunheim skall wijsas. Ty säger Strabo uthtryckeligen lib. 4. f. 196. 'Att Folcken ju längre de boo norr, ju manhafftigare och stridsammare äro de.' |86|

11. Seer man till Menniskians uppehälle här på Orten och friska maga det att förtära, så äta de här dubbelt och tredubbet moth dhem i Söderlanden, och en stadigare Mat. Ty der de äta allehanda slags Frucht, såsom Castanier, Äplen, Walnötter, Morötter, allehanda slags Salater, och sällan Kiött och Fisk. Här äter man allehanda slags Willbråd, Oxkiött, Fårkiött, Fläsk, Skinkor, och otalig Fisk. Ja om alla Swenska skulle wara en dag uti Italien, skulle det sannerlig (angående sådan stadig Mat) allenast wara en Frukost för dem.

12. Går man til fruchtsamheten, så skal man finna sällan, såsom see af Guds egit Folck, at i Söderländren en Qwinna skal hafwa 4, 5, 6 Barn; men här är gement att afla 5, 6, 8, 10, 12, 14 Barn, och åter många som bekomma till 18, 20, 24, 28, ja 30. Hwarföre när man nu alt thetta betäncker och wähl öfwerwägar, så skall ögonskenligen finnas, att uthi the norska orter sticker något serdeles som både Menniskian och många Diur lockar till att sig här förkofra. Och så mycket mer; dragas Diuren hiit ifrån Söderländren, som räknas för mycket skönare och härligare än the norske orter, hwilka dock utan förstånd det giöra. Hwij icke mehra Menniskian? som kan besinna hwad till hennes Kropps nytta, styrkia, krafft, Helsa och Sundhet tienligit och gagneligit är. Thet är mechta tänkwärdigt att alla Land hafwa sin serdeles Natur och egenskap, så att alla Diur så wäll som Menniskian trifwas intet uti alla Orter lijka. Uti Ungern och flera sådana Orter, fostras bästa Hästarna af sin stoor-|87| lek och styrkia, uthi Hollandh the största Koor, som bäst miölcka, uti Persien the bästa Fåren, och altså widare, af hwilka Orter när man förskrifwer thessa Diur för sin skönhet, stoorlek och andra Dygder, att på andra fremmande orter plantera, så behålla the wäl en tiid sin art, men i hwart och ett afkomne slächte efter slächte, så blifwa the alt mindre. Såsom wij dageligen förfara dhet här uti Swerige, at Hästar, Oxar, Fåhr, Äpplen, Pärun: the aftaga til

sin storleek, och therföre efter 100, 200, eller flera åhr måste nya förskrifwas där man wil hafwa them wid samma art och stoorlek. Äfwen så hafwer Naturen skickadt medh dhet Göthiska eller Skythiska Folket som större och manhaftigare både til Kropp och Sinne hafwa warit än Söderlänningarna, som wijst är och på sitt rum widare bewisas skall, att the altiid efter några 100 Åhrs förlopp, måste hafwa giort stora uthtog att uprätta dhe södre orternas Menniskiosláchte, som igenom the Orters stoora hetta, och weka Maat äro af sig komne, hwilcket man seer sannt wara af alla Historier. Hwarföre hafwer Jornandes och andra intet oäwent kalladt Swerige *Vaginam Gentium*, dhet är många Folcks Moder.

Är så nogsamt bewist, icke allenast af Guds ord, att detta Land så wäl som alla andra äro straxt effter förbistringen medh några Menniskior först bebodde: utan och af thenna Ortens egenteliga Natur, som Menniskiorna hiit lockat hafwer, hwilken då ey stod uti stora Palatzer, högfärdiga Kläder, stora Rikedomar och Penningepossar: utan |88| uti lägelige Platzer för Menniskians Krops uppehälle som war Skytterij och Jägeri, och särdeles rikt och lägeligit Fiskeri, i hwilcket Swerige för alla uti werlden hafwer förmon. Thet uthi Capittlet om Sweriges fruchtsamhet skall widare omtalas.

CAP. V.

Sweriges ålder bewijses af dhe första tijder som dhes Inwånare hafwa begynt sin åhrs räkning.

Såsom alla Konster och wetenskaper uti Werlden hafwa haft en ringa och enfaldig begynnelse, och igenom tijderna tillwäxt och kommit till större fullkommenheet, altså är det och gångit med tijderäkningen. Jag will intet här tala om Judarna, eller the Hebreer, som sombliga Lärda mena hafft sin tideräkning efter Guds dens högstas anledning, sielf igenom Mosen gifwen, ifrån första skapelsen, då Solen förmenas hafwa stått uti medellinien, oc giort öfwer hela Jorden dag och natt lijka, och när Solen hafwer gångit både til norr och söder en gång och kommit tilbaka igen til samma rum, uti middagslinien, giort ett åhr. Här om läs Cl. Celsii Comp. Eccles. c. 8. fol. 159. Utan jag will tala om them som hafwa effter Naturens anledning, sedt effter Solens och Månans upgång och nedergång, och igenom hwad medel the thet hafwa

giordt oc begynt sina Åhr at räkna. Jag tror intet att man uthi aldraförsta tijder hafwer haft några sådana tyg och redskap, som man |89| nu brukar, de man kallar Astrolabier och Quadranter; utan the hafwa gått then wägen som många Bönder uthi Swerige än i dagh bruka, hwilcka intet förstånd hafwa på Runstafwen, och ehuruwähl dhe och des kunskap hafwa, likwäl tilsee om och Solens lopp sigh hafwer, såsom the then efter Runstafwen uträkna. Hwilcka uthaf wissa rum såsom af een medelpunkt på sina Gårdar och Heemwist, märkia emoth wissa Bergeklinter och särdeles märckte Trän uti skogen, Solens och Månans up och nedergång; Ja så wist, att the Åhrligen hafwa där af märkt timar och stunder, til Dagar, Månar och Åhr. Och må man intet räkna dhetta något owist, ty sannerlig man kan intet Astrolabium eller Quadrant hafwa, som hafwer een sådan widd, moot sitt Centrum, såsom Horizonten hafwer moth ens öga wid en wiss punkt. Thet synes at andra uti Werlden hafwa och utmärkt på thetta gemena sättet Solens och Månans gång, Åhret och Tidernas omlop: såsom Claudianus talar om en gammal Man uti Verona.

'Dhen olärde Landtman och på Stads seder oklok, han nyttiar heller det fria Fält och Himmelen bara. Han räknar intet Åhret effter Walburg, utan effter andetijden. Hösten aff Fruchten, och Wåhren aff Löfwen. Hwarest Solen mot Skogen neder och upgår, där effter mäter han dagen och åhret. Den stora Eeken mins han liten, och när aff Buskar är blifwen storan Skog.'

Marcus Paulus Venetus som wijda uti Werlden hafwer reest, hafwer uthmärkt Norrstiernans högd på Himmelen effter armbogarna, såsom man läser uti hans Resa till Chinam.

Till att enfaldeligen wijsa huru wåra Bönder dhe märkia Solens gång och Åhrets längd, |90| kan man see dhen 4 Tafl. 10. Figur. nembligen: likasåsom *L* thet wore en Bondegård eller Backa, och skogen där runt om, woro alla the punckter som där omkring äro giorde. *S* wore söderut och *N* norr. Om Solen nu upginge om Winteren widh Bergets högsta kull *D* längst söder dhen 11 December, och neder in emot *F*, och Dagen effter (12 December) stijger hon längre norr upp något ifrån *D*, och altså fort in till des hon Missommars tiid syntes emot Berget *C* upstiga, och neder mot *I*. Gingo åter effter Midsommar moth Hösten och Winteren tillbaka, till thes hon åter uppstijge mot Berget *D*, och där emellan wore 365 dagar förlupne, dhet kalla Bönderna ett Åhr; nembligen när Solen kommer moth samma rum och ställe uthi Skogen igen att synnas, en gång om åhret. Ty uti the andra rummen som äro emellan the 2 puncter eller ställen som längst norr och längst söder äro, synnes hon twå gånger hwart Åhr att stå, nembligen uthi framgången och bakgången. Men menniskiorna hafwa intet alla begynnt på samma tiid om Åhret, eller mot

samma Himmelens Wäder och Skog att räkna sin första Åhrs Dag och Solennes första stånd, uthan såsom Simplicius öfwer Aristotelis Physic: 5. Book säger: 'Att the Athenienser hafwa begynt sitt åhr af Midsommar; de som uthi Asia bodde af Hösten, De Romare af Winteren, och dhe Araber och Damascener af Wåren.'

§. II. Af hwad tiid wåra hafwa begynt räkna åhrets begynnelse, hafwer warit Winteren när Solen kommer till oss tilbaka igen, ty 1. är thenna åhrsens tiidh kalladt Juul, såsom Doct: Loccenius uthi the Swenskas |91| gamla handlingar eller antiquiteter c. 5. fol. 34. uthaf Beda bewisar, som lefde wid pass A. Christi 730. den uti sin book om Tidernas beskaffenhet säger således: 'December heter Juul så wäll som Januarius, bägge månar så kallade af det, att Solen wänder tillbaka att förlängia dagarna.'

Ty såsom den Julets deel uppå hwilket thet står, är nederst, och när thet omhwälwes, kommer högst mot Himmelen, och åter tilbaka til Jorden. Altså synnes Solen, särdeles hoos oss öfwerst uti Swerige, om winteren, icke allenast stå in wid Jorden, uthan och dhem som boo wid Skytingsberg på 80 och 90 dygn wara under Jorden, hwilcken sedan småningom och småningom hwälfwer sig till oss att hon öfwer samma Orter om Sommaren icke allenast är högst på Himmelen, utan och så högt, at hon på äfwen så många dygn intet synnes gå neder, och sedan åter hwälwer sig emoth Winteren Söder neder åth til Jorden. Derföre och wåra gambla Fäder på sina Runstafwar hafwa satt ett Juul til the tiderna som hon wänder om at hwälfwa sig up emot Himmelen eller tilbaka moth Jorden, som är Juul och Midsommar. Men hwarföre de särdeles hafwa kalladt Solens omwändning om Wintertiden Jul, och ey Sommaren, skall straxt omtalas.

2. Sedan när wi gå til alla de gambla så wäl som nya Runstafrar, äro dheras tiders begynnelse, när Julen om Winteren, när Solen stiger i Stenbocken, först skurin up wid handtaget på Stafwen, gångandes uthföre på then ena sidan, och åter tilbaka upföre åth andra sidan, till thes Årets ända stadnar wid handlaget.

3. Är klarligen att see Årets |92| begynnelse warit om Jul af de 12 Märkedagar som de hafwa tagit uti acht ifrån första Juledagen att räkna, att såsom the hafwa ställt sig til Wäderleken, så hafwa de af dem dömt hwar Månad uti följande Åhret sig wilja infinna. Thetta bewitnar och Vormius uthi sina Fastis Danicis första book 18 c. f. 59. 'Thes förutan hafwa (Runstafrarna) sina Märkedagar, af hwilka then första är Juledagen med the 11 effterföljande, så och många andra, af hwilcka om Wäderleken ställer sig klar, eller med Rägn, eller storm blandas, så afhämtar den försiktige Åkermannen där af huru

wäderleken hela Åhret sig ställa will, så och annat som länder till Bondens eller Landtmans handteringar.'

4. Gafs och om Juletiiden Nyårs-gåfwor, hwilcket än i denna dag brukeligit är, med en lyckönskan till thet nya Årets ingång så och utgång, hwilcket och Snorro Sturlison bewitnar uti gambla tiider brukeligit med thessa ord. 'Kongen giorde ett stoort gästebud i Juul, och många af hans bästa mend wera hoos hanem. Hand gick i det huus, som hand hafde kosteliga Klenodier och andet sadant inde, som hand wilde, effter sin sedwana skienke sine goda wend den siunde dag Juul.' Äfwen finnes uti Gretla c. 18. 'Effter Julen böd Þorfinnur til at hemferdas, och lät han många fara bort med goda gåfwor och skänker, de han hade til sig budit.'

Buchananus skrifwer Skottarna samma sed brukat, uti sin femte Book om Kung Arctur fol. 152. 'Hwilcken när han war öfwer Winteren qwar i staden Yorck uptoges ytterst i December Månad, de gamble Jule-lekar (*Saturnalia*) som bestodo i drickande och der af följande oseder, hwilkas dagar då fördubblades, men hoos de höga höllos dhe tredubbelt länger än want war: På hwilka dagar ingom lofli-|93|git war något ärbart handtera. Gåfwor och skänker sändes från den ena til den andra. Den ena böd den andra til gästebod: ingen fick då straffa sina Tienare och legfolck. Denna Fäst kalla de Jul.'

3. Äfwen kan man see af Menniskiornas ålders räkning, hwilken begyntes från winter til winter, och Julnatt til Julnatt at räknas, såsom Cl. O. Verelii Gothriks Saga talar fol. 21.

'Då war Starkater tre åhr [wetra] gammal; och nije åhr [wetur] war han i Fenring med Hrosshars grana.'

Vormius i sina Fastis l. 1. c. 12. af Is-lands Lagarna.

'Han är tiugu åhrs gammal, som hafwer lefwat 20 Julanätter.'

Götherna utom lands öfwade samma räkning: see Ulphil:

Luc: c. 2. v. 42. 'Och tå han war tolf Wintrar. (det är tolf åhr).'

Matth. 9: 20. 'Och si en Qwinna som hade blodgång i tolf Wintrar (åhr).'

Af hwilket man seer at Åhret är räknat från Winter til Winter, och Julnatt till Julnatt: ty om en skulle hafwa warit född på Juleaffton, och straxt der effter dödt, eller allenast den Winteren in til Wåren eller Sommaren lefwadt, kunde han intet räknas för åhrsgammal, med mindre han lefde Året igenom. Ty sades de rätteligen lefwadt til Julamoot (det är som lefde til Årets omlop) hwilket är ett beqwämligit ord, af de gamla Årets omgång gifwit, emedan det gambla Åretz utgång lika såsom möter det nya årets ingång. |94| Hwilket man kan see af ett stycke af de gambla Lagarna, som min Swåger Dn. Lundius mig meddelade. Orden lyda således:

'Om en utlänning dräpes, och hans arfwing kommer innan natt och Åhr med bref och Julla skiäl, må han taga arf och kräfwa böter. Kommer han ey innan natt och Julamoth (det är Åhr) tå tager Konungen hans arf, thet är danarf.'

'Uhr gamblom Lagom: Julamoot, thet är, Åhrsmoot, när Åhret wändes af Juul.'

Derföre och ännu gambla Bönder i lyckönskningen på det nya Året, önska hwar andra sådan hälsa och sundhet, att de måga råka hwar andra i många Julamot. Wåra Fäder och många än i dag, beskrifwa menniskiornas giärningar genom andra tider om Året, såsom när de säya: han for 12 Somrar i härnad eller wiking. Han war 6 Höstar i fiske: Boskapen har gått 3 Somrar eller Åhr på gräset. Men detta tages allenast för wissa tider hwart År. Ty bruka siöfart i dessa orter, så och beta Boskap, sker allenast om Sommaren, och det största Fiskeri mot Hösten. Och fast hela Året uti sådant fall stundom nämnes, så weet doch hwar och en, att Boskapen går allenast om Sommaren på gräset: och tages således här Året allenast för en wiss tiid af Åhret. Men när ens lefnads ålder är worden räknadt effter Årets omlopp, så är den namngifwen genom Wintern, Juulnatten eller Juulamotet.

6. Twänne märkeliga teckn hafwa de och brukadt förutan dhe på Runstafwen sattes, som |95| skulle betyda Åhrets omlop: som war Juulbullan och Juulklubban. Juulbullan bakades, som du ser af 15 Taf. 69. Fig. n. 1. 2. 3. 4. hwilkes omkrets betyder årets omgång och korset de fyra årets tider. Juulklubban hon hängdes under taket med en lång sträng, och dhen som skulle dricka Gudarnas Skålar och Lyckönskan till ett nytt Åhr, han måste sättia sig mitt under henne, och swängia henne så Cirkelrundt om sitt Hufwud att hon intet måtte honom röra; Imedlertiid hon så fritt swängde sigh kring hans Hufwudh, måste han dricka ut skålen; men råkade han henne ey rätt att swängia, uthan hon råkade honom någorstädes; moste han å nyo dricka skålen. Dhenne swängning betydde ey annat än Dagarnas och Solens omlopp i Åhret, som dhe gambla berätta. Dhenna Sed brukas än i dag, som många Fremmande Höga och Låga hafwa och försökt, men utan dhen förriga widskeppelse.

7. Procopius, som war en Grek och förnäm Man hoos Keysarena och lefde i dhet 500 Åhrtalet efter Christum, han tahlar mächta wackert om denna Juulhögtiid och Åhrets då begynnelse och slut, i sin Götiska Histories andra Book fol. 260 således:

'Dhet är en stoor Öö benämd Thule, hwilken 10 gånger i stoorleken öfwergår Britannien (Engelandh) och ligger långt ifrån henne i norr. En stoor dehl af samma Öö är öde, men där hon är bebygd, är hon skiftad i tretton

Folkland, hwilka hafwa hwar sin Konung. Där låter sig åhrligen en underlig saak synas. På dhen tijden om Som-|96|maren, som oss stadbragde är, så går Solen dem på 40 dygn aldrig neder under Jorden, utan skijn dhem stadeligen hell och klar. I 6 Månar der effter, då wij hafwa Winteren så är hon dem på äfwen så många Dagar osynlig öfwer heela Öön, så att ett osäyeligit och stadigt Mörcker håller Folcket där ifrån den wanliga gemenskap och omgänge. Fast mig ingen lägenhet har gifwits at resa till samma öö, ehuru stoor åtrå och längtan jag där til haft, hafwer jag dock granneligen frågat af dem som där ifrån komne, huru där medh all ting beskaffat är, moth dhe tijder som Solen går oss upp och neder. De hafwa berättat på god troo, att om Midsommar på 40 Nätter så giömmer Solen sig aldrig undan dheras åsyn, som förr är sagt. Men likwäl är Solen intet altiid på samma Himmelens sida, utan stundom i öster och stundom i wäster. Och när hon omsider hafwer så offta hwälft sig om in till den Jordennes punkt i Skogen, dädan hon först om Åhret plägar upstiga, räkna dhe alla åhrs dagar och nätter hafwa gått om. Och när då det långwarachtige Mörkret kommer, räkna dhe dygnen effter Månans upgång och nedergång då han synes. och när 35 Dygn äro förbij, uthi hwilka dhe i ett stadigt Mörker hafwa settat, sändas några effter en urminnes gammal wana, till de högsta kullar af Bergen att tilsee när Solen skall upkomma. Hwilka när de af högsta kullen få see Solen, förkunna de dem som på släta Fälte eller i dalarna boo, att innan fem dagar så få dhe see Solen. Desse fulla af glädie för de goda och nya tidender, fast de än sittia i mörkret, komma tillsammans i stora samqwäm. Och den dag är dem som boo på denna Öö Thule, den största Fäst och Hälg. Jag tror derföre att dennaÖöns Inwånare fruchta att Solen intet kommer mera igen, dherföre dhe henne dhetta till ähra giöra, ehuruwäl sådant åhrligen hoos dhem tilldrager. Uthaf alla slags Folck, som boo på denna öö, så lefwa SkrideFinnarna sämbst, intet långt från som andra Willdiur.'

Denna Öö, som Procopius kallar Thule, erkiänna alla Lärda wara Swerige, hwilkas skiähl jag alla framdrager i dhet |97| Capitlet om Thyle. På hwilken Öö Procopius uthtryckeligen wiiser, att Åhrets omgång är, när Solen om Winteren kommer till samma punckt i Skogen, och där sig fördöljer, på hwilken hon i det nya nästföljande Året upgår. Och at hon om Midsommaren är stadigt uppe på 40 dygn, såsom hon om Winteren är stadigt på 40 dygn under Jorden. Procopius säger wäl, att Solen i de 40 dygn om wintern på ingen ort af hela öön synes. Men der utinnan wiser Procopius sin oförfarenhet uti Stiernekonsten. Ty det kan intet wara mera än en rät rand från öster til wäster på hela öön, som Solen rätt just är 40 dagar helt uppe om Midsommar,

och helt borta om Medwinter. Alla de andra orter, ju längre norr de äro belägne om denna räta rand, ju flera dagar hafwa de Solen uppe, och ju längre de liggia söder uth, ju mindre dagar synas dem Solen stadigt uppe om sommaren, och twärt emot om wintern. Hwarföre måste Procopius allenast hafwa fått kundskap genom de Personer, som hafwa wistatz här i Swerige på den ort, som ligger under samma Himmelens rand, hwilken wi nu wilje upsökia. Det längsta Näs i Swerige eller Thyle, som sträcker sig mot nor i hafwet är Kimmernäs, Nortkiin eller Skytingsberg (se första Taflans under Norrstiernans högd 72. grad.) denna ort af Swerige skall hafwa effter Globens anwisning Solen wid pass 76 dagar mehr eller minder stadigt uppe om Sommaren. Men såsom Solen effter Mathematicorum mening synes när hon är wid skogen alltiid högre uppå Himmelen än hon borde, för des strimors afbrytande i tiocka luften, som altid mera är in moth |98| Skogen, ty lärer hon där wid Kimmernäs om Sommaren synas stadigt uppe på en 80 dagar wid pas. Holländarne som sökte den nya wägen, Åhret wid pass 1596 at komma till Chinam och Ost-Indien, ofwan för Kimmernäs, och måste för Wintern skul liggia stilla på den ny upfundna Ön, kalladt Nova Zembla. (see 1. Tab. fig. 1. det man kan läsa uti Ost Indiske sagornas tridie dehl fol. 118) sågo först den 24 Jan. det öfwersta af Solen sticka sig up öfwer skogen eller Horizonten, hwilcket är 45 dagar efter Solens ingång i Stenbocken, eller den kortaste dag, som man kallar, om winteren. Och altså har hon och warit 45 dagar bortta under Jorden, förr än hon steg i Stenbocken, hwilket giör 90 dygn tilsammans.

§ III. Sotankyle, som ligger i Swerige emillan dhen 67 och 68 Norrstiernans högd, och skulle efter Globens anledning hafwa Solen stadigt om Sommaren uppe til 28 dagar wid pass, men effter Solens Strimors afbrytande widh Skogen på 32 eller 34 dagar, synes där, af dem som där boo, hwilket de här studerande Lappar och Skridfinnar mig sielf berättadt hafwa, uti 90 dygn stadigt uppe, så att desse som likwäl liggia mera i söder, nemligen som sades under den 67 Norrstiernans grads högd, hafwa 5 dagar Solen för uppe, än dhe som liggia under yttersta Kimmernäs, som äro under 72 grad, och boo 4 grader länger norr. Och altså hafwa de wid Sotankyle 10 dagar länger Solen stadigt uppe midsommars tiid, hwilket sträfwer moth all Globens anledningh. Jag kunde icke heller tro det sant wara, för än jag betänkte att Sotankyle ligger högst up moth Fiällarna, så att Strömarna |99| som ifrån dhe Fiällar springa, falla endels i Botn af Österhafwet, och endels i Norrhafwet, eller Granwijken, och af denna ordsaken, att Berget så högt är, synes Solen 66 dagar längre uppe om Sommaren, än såsom där wore en slät plan utan Berg.

At detta således sker på andra Orter, wisar Vossius uti sina anteckningar öfwer Pompon: Melam till dhes 1. Book 1. Cap. fol. 91.

'Uthi Landet Tazatai bewitnar Vincentius Albus Massiliensis i sin ny utgångne Resebook, ett Berg så högt wara, at man af des öfwersta Kull kan see Solen 3 timar för än hon neder på slätten synes, det alla Indianer bekänna. — Uti landet Xantung är ett mächta högt Berg Tai benämbt, på hwilcket dhe säya (såsom Martinus Jesuita en trowärdig Man bewitnar) att Solen af des Kulle synes wid första Hönsegäle. Wij skulle wara alt för ledesamma, om man flera exempel skulle framdraga; det är allom bekandt som boo i de Alpiske Bergen, serdeles uppå dhe högsta uthi Rhætia och annorstädes, att wid Sommarstarbragde, är där wid natten en stadigwarande rönna på Himmelen, och Solen alenast på en kort tiid om natten nedre. Detta hwarken troo dhe eller det förstå, som boo neder på slätten, och mena detta sträfwa alldeles mot Stiernekikarenars och Jordmätarenas reglor.'

Af alt detta seer man nu huru såsom Solen synes altid på bergen förr än på slätten, oc mycket mera för des strimors afbrytande af wädrets tiockhet mot Skogen. Wij wilja så se närmare hwar detta rummet skal finnas i Swerige, som träffar in med Procopii ord.

De Orter, som liggia kring Tyrnæ, och nu kallas Torne eller Tornäs, hafwa Norstiernans högd af 66 och 67 grad. där som Solen efter Globens anledning om Sommaren bör wara emellan 20 och 30 Dygn |100| stadigt uppe, men för Bergens skull, och Solens strimors afbrytande, är på de högsta bergen 40 dygn uppe, och neder i dalarna på 30 dygn: desse orter äro de Procopius hafwer fått kunskap om, til hwilket han förutan ortens lägenhet som wijst är, sielf anledning gifwer: ty af alla slags Folck på öön boendes, nämner han inga wed sina egenteliga namn, mera än Skridefinnarna, hwilka begynna wid Tornäs och sträckia sig alt in til Kimmernäs.

§. IV. Utaf desse Procopii ord är nu klart, at åhrets begynnelse hafwer warit när Solen hon först om wintern af högsta Bergen syntes, som war 15 dagar efter hennes ingång uti Steenbocken, och 20 dagar där effter syntes hon neder på slätten, då största Julfästen firades. Hwilket nu är dhen 30 December, effter såsom Solen instiger först i Stenbocken, och då wänder sig tilbaka, som är den kortaste Dag och längsta Natt.

§. V. Men här kommer en mäckta tänckwärdig Fråga, hwarföre alla wåra Sagor och sägner bewitna att in wed Kung Olofs SkottKonungs tiid, som lefde Anno Christi 1000. uti den 10 mans åldren, hafwer denna högsta fäst, som i hedendomen här i Swerige firades, och kallades Juul och war åhrets begynnelse, då hölts wid pass den 24 Januarii. Hwilken sedermehra när dhe

blefwo Christne, blef tilbakaförd til den 25 Decembris, och dhet nya åhrets begynnelse till dhen 1 Januarii, som straxt wijsas skall. Wåras, de Norskas och Danskas gambla Sagor wetta intet att tala mehra än om 3 stora |101| Fäster och Offer om Året, af hwilka dhen största war Juul, som hölts mitt i Wintern. Så talar K. Olofs Saga cap: 109.

'Är det seder deras at de offra om Hösten at fägna Wintern. Sedan mitt i Wintern. Tridie gången moot Sommaren at fägna Sommaren.'

Cap. 117. talar han således:

'Sigurdr war waner hafwa tre stoora Offer hwart åhr, ett om Hösten, dhet andra om Medwinter, tridie om Sommaren: Men sedan han blef Christen hölt han gambla seden så wida det galt at hålla Gästeboden. Så at han om hösten böd goda Wänner. Men om Medwinter höll han stora Juulgestebod och böd dreffelig många. 3 gången höll han mot Påska och böd en temlig hoop.'

Här kallades dhet Offret och gästabod som stod om Medwinter Jolabod, då han böd mästa wännerna, hwilket så stort hölts i Swerige, at dhet blef kalladt Hufwud-offret, och blef då offrat för Fred och seger. Marknad och allmänt Ting höltz, och måste alla af Rijket komma tiit.

Så talar Olofs Saga cap: 69.

'I Swerige war en gammal sed, medan det war Hedniskt, att uthi Göjemånad, (eller åth Göja) skulle ett hufwudoffer stå uti Upsala. Då skulle offras för god fred, och at Kungen motte hafwa Seger. Dhet måste då alla af hela Riket sökia och måtte då ett allmänneligit Tingh wara; där war och marknad och stor köpslagning. som stod en heel Wicka. |102| Men sedan dhe i Swerige blefwo Christna, så hölts där allenast Lagating och marknan. Men åter när hela Swerige eller alla blefwo Christna, och Konungarna wände igen att sittia uthi Upsala, blef marknans tiden oombytt och hållin widh Kyndelmässa. Och efter den tiden är marknan hållin alltid wid sagdan tiid, men allenast på 3 dagar: til samma Ting är och hela Sweriges allmoga kommen.'

Herwarar Saga talar c. 14. f. 138 således om K. Heidrick.

'Han giorde stort blodoffer til Gudinnan Frigga, och dyrckade henne mäst af alla sina Gudar. Och war thet sidwänia, at taga den största Galt man kunde få, at göda, och offra honom til Frigga för god lycka och åhrswäxt uti begynnelsen på Göjemånad. Ty tå skulle man giöra Blodoffer till lycka och wälgång. Konungen sade, att denne Galt wore så helig, att man för dhes offer skull, skulle kunna rätt dömma uti alla swåra saker. Jula-affton skulle Galten framledas för Konungen: tå lade the händerna öfwer hans börster, och giorde löffte.'

§. VI. Af dessa rum är först märkiandes, at det förnämsta offret skedde

til lyckönskan af fred och Seger till nästföljande nya Åhr; såsom än klarare kan sees af K. Hagans uti Norrige lefwerne, uthi Snorro, från fol: 74 til 79. 'Der Bönderna wille twinga honom at hålla Juul som hans Fader, och at Kungen skulde offra dennem til itt gott Aar, det är för Jordenes gröde och till fred.' |103|

2. Sedan att Juulhelgen, som då stod moth Februarii begynnelse, flyttes ett helt Tungel tillbaka till December månad, hwilcket giör wid pass 30 dygn. Sedan heela Swerige blef Christet. Men Distings-marknaden med Tinget blef behållit wid Kyndelmässa, som är i Februarii ingång. Detta sees uttryckeligen af Runestafs reglorna:

'1. När Trattandags nyed i fulla fahr | A Disa Ting i Upsala star.

2. Thet Tungel som lyser på Himmelen om Trettonde dag Juul, är Julatunglet, och ther på följer Disatunglet.' Der tillförenne Juletunglet och Disatunglet war ett, såsom desse orden nog klart gifwa tillkienna, och mig en mycket klok Bonde benämd Anders i Röklunda wiiste af Runstafwarna, som hade kundskap både om de gambla och nyare.

De Norske hafwa äfwen dragit Jultiden tilbaka, som Snorro Sturleson bewitnar fol. 74. där han skrifwer: 'Kung Hagen war en god Christen, där han kom till Norrige, men fordi alt Landsfolcket war Hedenske, ok de ypperste i landet uppehollte stort afguderii och Hedenske offer, och Kongen hade megit Folck behof, ok hwar mands yndest och wenskap, da tog han det rad for sig at hand hölt den Christen Religion hemmelig hoos sig sielf, dog befalte hand att sette uti lougen, at holde Juulhoitid på ten tid, som de Christne den hulde.'

Dhe Fremmande hafwa och wettat, att dhenne Julfäst är hållen uti Januario efter Christi Födelse-fäst begången hoos dhe Christna såsom Ditmarus i sin Cronika lib. 1. p. 12. talar: 'Dhet är ett rum wid dessa (Norska) orter och des Rikes hufwudstad benämd Lädre, uti en By benämd Sola, der som effter hwart nijonde åhr uti Januario, efter den tiden som wij begå Christi Födelse, alla komma tillsammans, offrandes |104| sina Gudar 99 Menniskior, och så många Hästar med Hundar, och i Falkars ställe, Tuppar.'

Uthi detta indragne rum blandas många saker som böra åtskiljas: nemligen de offren som somblige höllo på alla rum om Julen uthi särskilte huus, med de som skulle hållas wid Konungarnas hof, så och här wid Upsala: sedan och blandas the som åhrligen skedde i Januario eller Julen med det som hölts hwart nijonde År; der om på sina rum skall ihogkommas: allenast man här utur märker den tiiden, at det hölts i Januario effter dhe Christnas Juulhelg, hwilken hoos sombliga lychtades den 13 Juuldagen, som war den 6. Januarii: hoos

andra 20 Juuldagen, som är S. Knuts dag, den 13 Januarii, der af ordspråket: Knut kiör Julen uth.

Detta bekräftar och Beda, i det han säger af förr indragne rum att December fick och kallas Juulmånad så wäl som Januarius, af ingen annan orsak än denna: at sedan såsom Årets begynnelse flyttiades uhr Januario, som war Julmånad, till December effter dhe Christnas sätt, ty fick han heeta sedan Julmånad den förre, och Januarius Juulmånad den senare. Och kallas hoos oss nu allenast December Julmånad, men Januario är det namnet fråntagit, behållandes allenast det namnet Thor, och kallas Thormånad.

Herr Rugman Islandus berättade mig och, att Isländerna wetta än i dag att förtällia, att Januarius hafwer hoos dem kallatz i gambla tiider den förra Juulmånad, och Februarius den senare, hwilket utwisar att Juulen måtte hafwa hållits |105| ytterst i Januario eller först i Februario. Men hwarföre nu Juul fördes tilbaka, kan man ögonskeenligen see, att det intet skedde till att införa en jämlikheet i Gudstiensten emillan de Christna och oss, ty wåra Fäder woro Hedningar, och dhe andra Europeer mäst Christne: icke heller war rimligit att giörat sedan, när wåra af-lade dhet Hedniska wäsendet; utan snarare, såsom dhe inga aflefwor wille låta blifwa qwar af dhe andra 2 stora Fäster, som hölles om Sommaren och Hösten: altså wille de icke heller att något af denne Fästs widskeppelse skulle qwarlembnas, men Åhrets begynnelse, som war en wilkorlig ting, och med denna Fäst hölts ytterst i Januario, den kunde dhe tryggt utan någon widskeppelse föra tilbaka, til de Christnas Års begynnelse, som war den första dag i Januario, på det en jämlikheet skulle blifwa i alla Kyrkio ceremonier. Och hade då Distings-tunglet följt med tillbaka, så hade dhe näst tilförende omtalte reglor intet giordts behof. Men såsom Distingen ingen Kyrkio-sed war, och Landet wille behålla Distingen, som af indragne Sagors rum förmäles wid sin gambla Tiid, nembligen emot Kyndelmässa eller Februari begynnelse; och på dhet då Distings fylles Tungel skulle igenfinnas på Runstafwen, giordes föresagde Reglor. Och hålles han wäl in till denna dag, så at Marknaden uti Fylle lyses, men det allmänneliga Tinget är nu aflagdt, som doch först i Christendomen wid samma tiid hölts. Denna urgambla sed är allenast här i Upsala af heela Swerige, ja heela Europa, jag tör säya hela Werlden än i dag allmänneligen |106| och uppenbarligen behållen, dhen Tacitus för 1600 Åhr sedan beskrifwer således hoos oss då gängse, Lib: de Morib: German: c. 2. 'De komma tilsamman på wissa dagar, (der icke något hastigt och olyckeligit är för handen) när Månan antingen tändes eller kommer i fylle. Ty til at några wichtiga ärender för sig taga, hålla de då lyckeligast.' Fara derföre de Norske och

Isländske Sagor något willa der utinnan, att de sättia Distingen eller des marknad hafwa stått den 1 Februarii på Kyndelmässa, hwilket intet bör förstås om den dagen, utan om dhet Fylle, som faller näst förr eller effter 1. Februarii. Hwilcketz Ny först tändes effter Trettonde dagen. Detta wil jag låta dem enfalldigom se af alla desse åhrs Almanackor; hwilcket och blifwer så stadigt här efter warande. Ty hwart 19 Åhr kommer Distings-fylle på samma dag som det war tilförenne: men huru många timar dhe stiga på 200. eller 300. åhr tilbaka, kan man läsa Cl. Celsii Comp: c. 2. f. 14.

			Distings O				
Cyclus Lun:	1.	1648.	Dist.	29:	Jan.	—	1667.
	2.	49.	—	17.	Feb.	—	68.
	3.	50.	—	6.	Feb.	—	69.
	4.	51.	—	26.	Jan.	—	70.
	5.	52.	—	13.	Feb.	—	71.
	6.	53.	—	3.	Feb.	—	72.
	7.	54.	—	22.	Jan.	—	73.
	8.	55.	—	10.	Feb.	—	74.
	9.	56.	—	31.	Jan.	—	75.
	10.	57.	—	18.	Feb.	—	76.
	11.	58.	—	8.	Feb:	—	77.
	12.	59.	—	28.	Jan:	—	78.
	13.	60.	—	16.	Feb.	—	79.
	14.	61.	—	4.	Feb:	—	80.
	15.	62.	—	24.	Jan:	—	81.
	16.	63.	—	12.	Feb:	—	82.
	17.	64.	—	1.	Feb:	—	83.
	18.	65.	—	19.	Feb:	—	84.
	19.	66.	—	9.	Feb.	—	85. |107|

Här af seer man at inom den 21 Januarii och dhen 19 Feb. falla alla Distingsfyllen, så at dhe ey närmare kunna komma Juulen nu i Christendomen än til den 21 Jan. och ey heller längre fram än 19 Feb. Och såsom då Disa-tings fylle altiid kom inom Åhrets begynnelse, emedan Åhret begyntes då af medwinter, och kallades Juul: altså kommer nu Juul-tunglet (som då war ett med Distingstunglet, men sedermera kastadt en heel Månad tilbaka) altiid emillan 21 Decemb. in til 21 Jan. ty seer man och att på dhe senare Runstawrar begynner Juulen af dhen 21 Decemb. der de gamblas begynnes af 21 Januarii.

3. Wijsar denna stora Julfests nampn, i det han kallades Medwintrabloot, att han stog wid dhen 24 eller 25 januarii, hwilket är mitt i Winteren. Ty ifrån dhen 11 December när Solen wänder tilbaka, stigandes i Stenbocken, och begynner ifrån den kortaste Dag Dagarna att förlängia, då begynnes Wintern, och alt in til den 25 jan. äro 45 Dagar: och åter dher ifrån in til dhen 11 Martii, när Solen stiiger i Wäduren, giörandes Dag och Natt lika, ingår Wåren. Hwarföre ännu i dag samma 25 jan. kallas Medwinters dag, såsom sees af Furmans Almanack på åhr 1668. och Voigtens 1670. 1671. 1672. Enhorns 1677.

§. VII. Af alt detta är nu wist, att Julen eller åhrets begynnelse är widh pass A. C. 1000 hållen i Medwinter widh pass dhen 24 eller 25 januarii, och hwarföre Juulen sedan är i Christendomen flyttiad tilbaka; men ännu har jag ey swaradt der uppå, hwarföre Juulen är kom mentill att hållas dhen 24 |108| Januarii, der Procopius säger henne hållits 20 dagar efter winter-starbragde, nembligen wid pass den 30 Decembris.

§. VIII. Wij willja altså tillse uthi alt hwad som wåras Sagor stämma in med Procopio om denna stoora Juulfäst, och i hwad de skillias åt, och om det kan förlikas. Här utinnan komma wåras Sagor öfwerens med Procopio:

1. att Julen är Åhrets begynnelse, och begynnes räknas om winteren.

2. När Solen först lyser på Bergsklinten, säger Procopius, så få dhe 5 dagar efter se henne neder på Fältet. Hwilka äro bebodelse och beredelse-dagar till dhen femte, då största Fästen angick. Hwilket icke allenast Sägnerna än i dag wetta bewitna, utan de gambla Runstafwar utmärkia desse 5 dagar för dhen största Juuldagen, hwilcken betecknas med ett dubbelt Horn, på hwilka de beredde sig til denna stora Helg, med små lustiga samqwäm och allehanda det till Helgens offer och lust hörde. Derföre den första dagen af dhe 4 Beredelsedagar hafwer ett upräckt horn: se Runstafs figuren utdragen af Verelii Herwarar Saga Tab. 14. fig. 55. der under n. 1. är den första beredelse-dagen och den 5 med 2 Horn i kors är största Juuldagen. Desse 4 dagar hafwa kallatz Fyrir Jool, (se Cl. Verelii notas til Herw:Saga c. 4. f. 60) Beredelse-dagar eller dagarna för Juulafton. Och dädan är det gemena ordspråket än i dag brukeligit, at hwem som kommer i ett hus, där ostökot är och Folcket löpa af och an, at det rent giöra och äro beställsamma till någon måltiid eller samqwäm, säger man: Här seer ut som dagen för Juulaffton. |109|

3. Procopius säger detta wara den största Fäst som de hade, äfwen såsom wåra och de Norske witna, och derföre kalla Julens Offer Hufwudblot och att då på all ting war mehra öfwerflödigt, än på någon annan Fäst i hela åhret, til det som höfdes till Gudstienstens lust och glädie: så talar Olafs Saga cap: 144. och Olaf Trygwasons Saga.

'Och när dhet led til Juul, så war där mycken förberedelse. Där woro många Juula-gästebod och stor tilförsel.'

Detta är och af Buchanano, Snorrone, Ditmaro och andra framfört.

4. Procopius säger at denna stora Juulfest war giord Solen till ära, effter de fruchtade hon ey annars skulle komma igen och begynna dhem till nytta ett nytt åhr, hwilket och wåra förfäders Hedningars Offer uthwisa; icke allenast der utinnan, at hennes namn nämnes, utan och at de Diuren, hwilka sades wara Solens wagns dragarer, henne til ära offrades. Så talar Heidriks Saga, vid: Cl. Verel: notas til Gotriks Saga, fol. 50.

'Kungen han offrade Frei en Galt, den han wiste Frej mäst älska. Denna höllo de så helig, at uthi the swåraste saker aflades eed, med händers läggiande öfwer hans börst. Denna Galt gafs Solen til offer, och skulle han Julaaffton ledas in för Konungen. Då lade de sina händer öfwer hans börst, och giorde sina löfften.'

Här säges at Galten offrades til Frei, och kallades Solens offer, hwar utaf man ser at Solen heet och Frei, det widare sees af Edd: Mythol: 22. |110|

'Frej han råder för Regn och Solskin.'

Derföre gafs honom Galten til at kutska med kring Himmelen, efter han hölts före at starkare löpa än något annat Diur. Så talar Edda:

'Frej gaf han Galten och sade att han månde ränna mera dag och natt än någon Häst.'

Der til med offrades Hästar Solen till åhra, hwilcket hoos andra Hedningar war och i bruk, såsom Solens wagn med 4 Hästar afmålades. Olafs Saga Cap: 107 således:

'Der woro offrade Nööt och Hästar.'

I desse 4. punkter komma wåra sägner och Sagor öfwerens med Procopio, men där uti skiljas, att Julen begyntes effter Procopii mening ytterst i Decembri, och effter Sagorna wid K. Olafs SkottKonungs tiid ytterst i Januario, hwars orsak wij wilja nu tillse. Procopius han lefde efter Christi Födelse wid pass 530 eller 540. om nu Julen skulle då hafwa stått, som han säger, när Solen hade warit 40 Dygn bortta, dhet är 20 Dagar efter längsta Natt och hennes ingång i Stenbocken, så har hon stått (som ofta sagdt är) den 30 December.

Emillan Procopii Tiid och Kung Olofs war wid pass 500 åhr. Nu måste i K. Olofs tiid antingen äfwen på samma sätt achtatz uppå Bergen effter Solens första upgång om wintern, och hafwa de då det giordt, skulle och Julen på samma tiid i Decembri begynts: eller och måtte de ifrån Procopii tiid begynt at räkna Åhret efter Dagarna, som äro 365. sedan dhe genom många åhrs förfarenheet af Solens lopp, hade märkt at hon |111| på 365 Dagar kom så när

till samma rum igen om Wintern dädan hon först upgick. Hwilket om det hade skedt, så skulle Juulen hafwa stigit tillbaka, att hon wid K. Olofs tid hade stått uthi Julio, efter de inga Skotåhrs dagar hafwa aktadt, ty det hänger så tillhopa med Solens lop, såsom jag dem enfalldigom will af den 32 Taflans 121 figur wisa. Solen såsom gemene man mena hon går up dageligen från öster till wäster, men dragandes sig sneckewiis ifrån söder om Wintern til norr om Sommaren, och åter igen til söder mot Winteren, såsom uti föresagde tafla wises, där hennes lop allenast wid pass en månads tid är afmåladt, effter der af nogsamt kan förstås hennes gång öfwer hela Åhret. Til exempel: Solen hon finnes wid den aldrakortaste Dag om wintern upgå den 11 December, wid Bergskullen *A* från öster, och nedergår 11 December mot wäster, snedt öfwer himmelen, så att hon ett streck mot norr mera är i nedergången än i upgången. Om natten är hennes gång med punkter afmålat, där hon åter ett streck längre snedt kommer up i öster, än där hon gick neder i wäster, upstiiger så dhen 12 December. där den numeren står, och far så alt fort in till dhen 11 Junii, då hon wänder tilbaka från norr til söder således, at hon då åter twärt om i nedergången är ett strek mera i söder än hon war i upgången, såsom sees af 26 Novemb: i öster moth 26 Nov: i wäster, på hwilket sätt hon så löper alt in til den 11 Decemb: dädan hon först om wintern upgick: Til denna hennes lops omgång, så hafwa Böndren märkt henne behöfwa 365 dagar, men när fyra Åhr hafwa gått förbi, är hon worden af dhem sedder |112| upgå mot skogen på den 11 Decemb: effter dagräkningen, där hon för 4 Åhr tilförenne upgick den 10 December wid Berget eller Trädet *B*, och altså blef den dagen kallad den 11 December, som borde heta den 10. och den 9 kallas den 10. och den 8 den 9. och altså fort.

Hwarföre på det den Dagen på hwilcken Solen upgår af samma rum, och nedergår, och giör kortaste dag som förra Året må få samma tahl och nummer igen, måste dhe tilläggia en dag eller fördubbla och upräkna den 10 December 2 gånger i detta fierde Åhret, hwilken dhe kalla Märkedan, och Året Skot Året effter denna Dagen skulle märkias och antecknas, och i detta Året inskiutas ibland de andra. Och således består detta Året af 366 dagar, hwar af då Solen syntes komma up i samma rum som tilförenne, nembligen den 11 Decemb. mot *A*. Här af slöto de at til hennes hela Års omlop behövdes hwart Åhr 365 och en fierdedels dag: hwilken fierdedels dag efter han ey hwart Åhr kunde inskiutas, altså spardes 4 fierdedelar tillsamman, att de kunde göra en heel dag, och så inskiöts hwart fierde Åhr. Men utaf de lärde är omsider märkt at Solen åter twärt emot, af det til hennes hela omgång gafs 365 och en fierdedels dag, har efter 132 Års wid pass lopp, stigit en dag längre fram, så

at hon syntes på den 11 December effter Dagtalet upgå mot Skogen *C*, där hon för 132 Åhr upgick den 12 December, och således fick den 12 December kallas den 11, och den 11 den 10 Decemb: och altså bort åt. Hwar af detta förorsakas, at wid hwart 132 Åhr wid pass, (sombliga sättia några Åhr mehr, sombliga mindre) bör en Dag utkastas. Af detta |113| hafwa då de Lärda utmärkt huru stoor tiid rätteligen Solen behöfwer till sin åhrs omgång, på det hon må synas just i samma rum igen, nembligen 365 dagar, 5 timar, och 5 siettedelar wid pass af en tjma, eller såsom du seer nogare uträknadt af dhe lärda (see Cl. Celsii Comp. c. 7. f. 124) så är det 49 minut. och 4 1/3 Secund: af en tima. Af indragne figur kan man nu se huru mycket det förgätna fierdedels dygnet giör hwart åhr, nembligen at på det 1 åhret hinner Solen allenast löpa ifrån 11 Decemb. wid *A* efter 365 dagars lopp til n. 1. til des dags midnat wid pass, och på det andra åhret til nedergången af 10 Decemb. wid Bärget *aa*. Och på det 3 åhret til middags punkten af 10 Decemb: n. 3. och på det 4 året til upgången af 10 Decemb. wid bärget *B*. Hwilken dag fast han är rätteligen den 10 Decemb: kallas nu den 11. och den 9 kallas den 10 för de förgätna 6. timar eller en fierdedels dygn i hwart Åhr: hwarföre denna 10 December, som sades, bör 2 gånger nämnas, eller och en annan dag af de föregående dagar i samma Månad eller en annan af de förflutne. Hwilket när det skier, sa hafwer Solen ett dygn än at löpa, nembligen från bärget *B* til nedergången *aa* och upgången wid bärget *A*. Hwar igenom hon til samma rum igenkommer, och då bekommer den dagen sit förra rätta namn igen att kallas den 11 Decemb.

Dhenna Märckedagen hafwa wåra inskutit i den yttersta Decemb: dagen för nya Årets ingång, som du seer af Fig: 55. Tab. 14. där under n. 12. twänne ᛘᛘ äro tilsamman satte. Men på dhe gambla Runstafwarna är han Juulaffton inskutin, som nu är den 24 Decemb. efter |114| de Romarers Calendarium seer man han inskiutes uthi Februario, utan twifwel af den orsak, att de gambla Romarer hafwa begynnt sit Åhr af Marsmånans dag när Solen gör dag och natt lika öfwer hela werlden. Men Numa Pompilius förde dhem sedan Årets begynnelse til Wintern, när Solen begynner komma tilbaka Norr åt: på hwad tid eller Måna andra inkasta sin märkedag, kan man läsa dheras skrifter, som der om widlyfteligare handla. Af detta ser man då om man förgiäter inskiuta denna Märkedagen eller Skottårsdagen, så seer man att Juulen eller Nyårets begynnelse stiger alt mer och mer tilbaka moth Hösten och Sommaren, så att om han wore på 40 Åhr der efter förgäten så skulle Året begynnas wid dhen 1. December. Utaf detta åter at man kastar in hwart fierde År en heel dag, som är nästan för mycket, och skulle allenast wara 23 timar och en tridiedeel wid pass af en Tima, så kan man see på samma Fig: at Solen kommer effter 365 1/4

dag på första Åhret om morgon den 11 Decemb. ståendes wid n. 1. och 6 Åhr der effter wid n. 6. och altså fort, till thes hon på 33 Åhr om middags tid den 11 Decemb: är wid num. eller talet 33. och på 66 År wid nedergången och Berget *bb* den 11 Decemb: och på 99 Åhr är om midnatts tiid wid n. 99 emellan den 11 och 12 December: och på det 132 Åhret wid upgången på den 12 December mot Berget *C*. Och altså fort. Derföre om man wil hafwa Solen wid samma Dag mot samma rum upgå som hon upgick för 132 Åhr sedan den 11 Decemb: wid *A*, men nu synes den 12 Decemb. wid *B* och likwäl kallas den 11. så bör man borttaga den 10 Decembris |115| dags namn, och strax effter den 9 December nämna den 11. så swarar både dagens namn, Solens gång och rum moth Berget *A* när hon där upgick.

Achtas intet detta så kommer på 500 wid pass Åhrs förlopp, Årets begynnelses dag den wi nu til ett exempel stadigt kalla 11 Decemb. in til den 15 Decemb. på 4 dagar längre fram. Denna Solens ringa omskifftning eller snarare sagdt, grannlaga tids räkning mot hennes stadiga lop på 132 År wid pass, hafwa Gemene Man intet aktadt: ty hwem af Böndren eller andra wille uti 132 Åhr hwar Dag, serdeles om Wintern, när stäckeste Dagen är, och Åhret begynnes, akta uppå hennes upgång, emedan en är icke försäkradt om så lång tiid att lefwa, och den ringa mon hon på 4, 6, 8 eller 10 Års tiid giorde i sin upgång mot samma Bergskull, kunde ingen så grant märkia: men den fierdedeel af dagen som borttogs och inkastades til Skotåhr, han war strax synlig.

§. IX. Såsom nu af detta Solens lop, klarligen, så wida göras kan, för dem enfaldigom framfördt är; så wilja wi komma til det förra som sades; nemligen at der wåra wid Procopii tid intet hafwa aktadt Märkedagarna eller Skotåren, så hade Juulen eller Årets begynnelse kommit tilbaka wid pass in uti Julii månad uti K. Olofs Skotkonungs tiid. Men såsom af alla Sagorne wises at Julen hafwer stigit längre fram in i Januarium: så bewiser det uttryckeligen at wåra Bönder hafwa granneligen acktadt Märkedagarna i skotåret, hwilket des förutan wåra äldsta Runstafwar bewisa, och til öfwerflöd |116| Diodorus Siculus, som lefde för 1700 Åhr sedan och skrifwer om wåra handlingar för Trojanernas tiid, som war A. M. 2700 wid pass, 1000 åhr efter Floden, säger uttryckeligen lib: 3. c. 11. f. 61. at wåra Norska hafwa achtadt de 19 års lopp af Månan mot Solen: derigenom nytänningar och fyllen på hwart 19 Åhr komma igen på samma dag, som wiist är, och widare uti det Capitlet skall wisas, där som omtalas att dhe Swenska Solens wissare lopp och Månans och Årsräkningen förr hafwa aktadt, än de Egyptier, Greker, Latiner och andra. Hwilka 19 Års omlopp af Månan moth Solen, intet swarade hwar andra, om Skotåhren hade

warit bortta, eller de fierdedels dygn uti alla Åren ey i ackt tagne och de Skotåren inkastade.

§. X. Hwarföre til att förlika Procopium med wåra Sagor, wilja wi tilse så at dheras Sägner bägge kunna blifwa ståendes. Man weet än i dag af Sägner, att wåra Fäder hafwa, som Procopius säger, aktat Solens lopp af Bergen, som och andra i Werlden hafwa giordt, läs Cl. Celsii Comput: och andra som om sådant förmäla.

Men detta är intet skedt i Procopii tiid, utan såsom hans egna märkeliga ord hafwa att betyda, dhe han nämpner, *more veteri*, det är, en Urminnes Gammal Wana, har warit att således akta efter Solens lopp; hwilken, när hon först begynnt är, wilja wi nu eftersökia. Det är nogsampt wiist, och widare kan sees af Cl. Verelii anteckningar öfwer Herwarar Saga att |117| wid pass den 20 eller 21 Januarii är Fyrir Jool hållen: och den 24 eller 25 sielfwa stora Juldagen och Årets begynnelse, hwilcket öfwer alla framdragne skiäl, detta ena nogsamt giör til fyllest at Juultunglet från Distingstunglet war wid K. Olofs tiid skilt, och just en månad dragit tilbaka, så at såsom Jultunglets fylle nu kommer alltiid emillan 21 Decemb: och 19 Ian: så kommer Distingstunglet emillan 21 Ian: och 19 Februarii och såsom på Runstafwen nu står Fyrir Jool på 21 December, och Juuldagen på 25 Decemb: så kom då fyrir Jool på 21 Ian: och Juldagen på 25 dagar effter som och Procopius talar.

Men hwarföre des Fäst och dag, war wid K. Olofs tiid så långt, nembligen til den 25 Ian. framkommen, så är nu orsaken snart till att förstå, af den underwisning som är framstält om Solens lopp, at den ena dagen som på hwart 132 åhr wid pass borde uthkastas, är intet i akt tagen. Hwarföre när man nu tillser, huru många dagar böra utkastas, så får man den rätta tiden igen, när första Åhrets begynnelse är effter Solens lopp här i Swerige aktadt, och åter der af sees huru länge Swerige är bebodt. Emillan 11 Decemb: och den 1 Ianuarii äro 20 dagar: ifrån 1 Ian: til den 21 Ianuarii som war Fyrir Jol, äro 21 dagar, eller från 1 Ian: till medwinter eller den stora Juldagen äro 25 dagar. Lägger man dessa tillhopa med de 20 i Decembri, så blir det 45. Nu måste man afdraga de 20 dagar effter Solens ingång i Stenbockcn, på hwilken wåra Tornäs-boor sittia i mörkret, som Procopius säger, (hwilken wäl nämner 40 dagar, men då räknas 20 för och 20 effter den korttaste dagen eller |118| Solens ingång i Stenbocken) och efter de 20 hölts största Julen. Hwilken sedermera är 25 dagar framstigen til Kung Olof Skautkonungs tiid, af den orsak, att Inwånarna intet hafwa kunnat märkt på några få Åhr den lilla och ringa åthskillnad på Solens upgång eller nedergång mot skogen, och som hon framåt än giör och til at gapa der effter på 132 Åhr war alt för ledsamt: derföre när

dhe hafwa märckt hennes omgång skie på 365 och en fierdedels dag, och den stora och märkeliga åtskillnan som hon mot Skogen gör tillbaka på 4 Åhr, nembligen en heel dags mon, ändradt genom en dags inskiutande hwart 4 År, så hafwa dhe hela hennes gång infördt på Runstafwen, och häller sedan den brukadt, än af Bergen akta Solens lop, emedan den är swår om winteren, både för köld och frost skull, och intet Himmelen altiid klar. Och efter såsom de intet hafwa aktadt eller förstådt, att i det dhe gofwo Solen till sitt Års omgång 365 och en fierdedel fyllest, det är 6 timar, der de allenast skulle gifwa henne fem siettedels timar, så borde de och på hwart 132 Års omlop, åter en dag utskiuta. Och såsom de ey detta giordt hafwa; altså til att finna huru många 132 Års omlopp äro af dem förgätne att för hwart omlop en dag utkasta, kan man strax see af Juulens framsteg ifrån des första sätning efter Solens lopp och achtning af Berget; nembligen efter hon effter Procopii och wåras Sägner är af urminnes seed, första gången sedder 40 Dagar effter hennes bortgång om Winteren, dhet är, 20 dagar effter hennes ingång i Stenbocken och korttaste dagen, som nu swarar mot den 11 December och då på |119| den 20 dagen största Juulfästen och Årets begynnelse hållin, hwilket swarar nu moth den 31 December, hwilken Juulfäst och Års begynnelse sedermera är in till K. Olafs Skautkonungs tiid 25 Dagar framstigen uthi Januario, och såsom Åhret på hwart 132 åhr skiuter en dag fram: altså är 25 gånger 132 åhr omlupne, för hwilkas hwardera omgång en Dag borde uthkastas. Hwarföre fördubbla dhesse 132 åhr med dhesse 25 dagar, så får du 3300 Åhr igen, hwilcka wisa tig tiden tillbaka ifrån K. Olofs tid til det första åhret, på hwilket denna urminnes Gambla Seden är i akt tagen att märkia Solens lopp och Årets begynnelse af Bergen.

K. Olof Skautkonung lefde wid pass Anno 1000 effter Christum: werlden steg effter de Hebreers räkning för Christum wår Frälsare wiid pass 4000 Åhr, hwilcka giöra tilsamman 5000. Drag der af 3300 så får man 1700 igen, ifrån första Skapelsen, hwilket träffar uti samma Åhrs ålder som Babylons Torns förbistring skedde, och hela Werlden war utdeladt bland Menniskiorna att bebyggias. Jag brukar uthi denna räkning altiid rundt taal, effter såsom de Lärda icke alldeles på några få Åhr komma öfwerens i tideräkningen, men det gör ingen märkelig åtskilnat til mitt förehafwande. Altså seer man af detta fasta skäl, att Swerige är straxt efter Babylons Torns förbistring bebygt, emedan årets ingång här i Swerige är då först genom Solens lop och första uppgång om Winteren af Bergen aktadt, och således Procopii ord om dhen uhrminnes |120| Gamla Seden förklarade, att dhet intet skedde wid hans tiid, utan 2500 Åhr wid pass för honom; eljest hade omöjeligen Juulen stigit så långt

fram, nembligen till dhen 25 januarii uti K. Olofs tiid. Eljest är och detta märkeligit, at en sådan tillsamman stämning är emellan Guds ord, de Hebreers Års uträkningar, och denna wår tideräkning efter Solens lopp. I det Guds ord wisar at på det 1700 Åhret efter Skapelsen blef alla Folck i werlden utspridde att den beboo, och at på samma 1700 wijses här Solens lop och första Åhrs ingång i ackt tagen, och Swerige blifwit bebodt.

§. XI. Är nu således genom dessa Procopii ord, wåras Sagor och Sägner och Runstafwens uträkningar hwad Åhret angår förlikte. Will man på samma sätt igensökia när dhe Romarer hafwa först begynnt räkna sitt Åhr om Winteren, så skal det äfwen igenfinnas.

Den 1. Januarii eller Åhrets begynnelse i dhetta Julianiske Calendario är nu 20 Dagar effter den 11 December, fördubbla 132 Åhr med desse 20 dagar, så får man 2640 Åhr sedan dhe Romarer begynte föra Årets begynnelse til Solens ingång i Stenbocken: af hwilcket taal, när man drager dhetta innewarande Åhr 1677, så blifwer 963 Åhr för Christi födelse. Drag desse 963 af Werldennes ålder för Christum, som äro 4000, så blir det åhret effter Werldennes Skapelse 3043. Hwilcken infaller wid Romuli tiid 200 åhr wid pass för Numam Pompilium. |121|

Denna Numam Pompilium som war de Romarers Konung säger Plutarchus i sina Romerska frågor fol: 168. hafwa warit den första, som förde åretz begynnelse til Solens omwändning om Winteren. Så talar han:

'Se man till om icke Numa Pompilius hafwer wijsare giordt, i det han hafwer tagit Åhrets begynnelse effter Naturens egen anledning. — Andra ställa på andra tiider Årets begynnelse, men de giöra klokast och försiktigast, som begynna Åhret wid Solens Winter-starbragd, (såsom är wiist aff Procopio och wåras handlingar, att wåra gambla Fäder hafwa giordt) när Solen lyktar att gå länger söder och wänder sig tilbaka till oss: ty det är en naturlig begynnelse af Åhret, när både liuset och dagen förökas, Mörkret och Natten tager af, och det som är uphofwet (nembligen Solen) till all Natursens förökning och förkofring, närmare till oss kommer.'

Numa Pompilius han lefde, som sades, på 200 eller 150 åhr efter Romulum Sylvium, och altså kommer icke alldeles uträkningen öfwerens med de Romerska Skribenters Sagor, men det är doch märkeligit at de så när träffa hwar andra till sanningen och tiden. Och det lilla manglet menar jag stå der uti, att Solens upgång då om winteren, på rätta kortesta dagen är intet just aktadt; ty man weet att uti Italien Solen intet så stoora steeg från morgon til morgon mot skogen eller Horizonten synes giöra, om kortesta dagarna i starbragde, som här i Swerige, där om widare skal talas i det Capitlet jag nämde, at wåra hafwa

för andra i werlden bästa lägenheten at märkia Solens gång, och äro dhe förste som den aktadt hafwa. Och af denna orsak att de 2 eller 3 stäckesta dagarna, äro, ju längre man söder kommer, ju swårare at skilja hwilken kortast är, ty är der af kommit, at efter på |122| et eller tu dygn, ingen nästan åtskilnad är i Solens upgång och nedergång, är lätteligen en dag missräknat. Och då strax för ett dygn skull, så blifwer uti räkningen 132 Åhr at afstå. Det skrifwes och om Julio Cæsare, att han skulle ändradt deras Calendarium, efter som uti det en wilfarelse war kommen om deras Helgedagar och Skotår. Men det synes klarligen att han ey hafwer des Åretz begynnelse fört tilbaka till Solens ingång i Stenbocken: ty hade han det giordt, skulle uti hans Calendario nu wid denna tiden, som skrifwes 1677. Nyåret som är den 1. Jan. falla på den 22 December, 11 dagar effter Solens ingång i Stenbocken, efter 12 gånger 132 åhr äro omlupne efter hans lifstiid, och der till 93 Åhr wid pass, som göra 11 dags framsteg på Årets begynnelse. Hwar af man seer att Julius Cæsar har allenast lagat, att det Calendarium, som i Numæ Pompilii tiid war inrättat, och nu i någon willfarelse af okloka råkat, kom alenast til sit förra lag igen. De lärda, som nättast synes hafwa uthräknadt Solens omgång, sättia wäl att på 133 åhr skal en dag utslutas. Men jag hafwer satt 132, för wigheten skull, att sönderdela hennes Åhr utan bråk för de enfaldige, efter på några 1000 Åhr allenast en dag skiljes, som intet giör till saken.

På det de enfaldige än klarare må detta förstå, skal jag, der Gud mig hälsan unnar, wid wärkets ända genom en Figur bättre alt wijsa. Eljest huru långt fram wår Års begynnelse eller Julfäst skulle hafwa stigit, om wij den hade behållit effter den gambla uthräkningen effter Runstafwarna, lemnar jag den Gunstige Läsaren eller Stiernkikaren widare sielf att uträkna, |123| så och den åtskilnan, som tungletz fylles tilbaka stijgande på hwart 300 Åhr wid pass gör en dag, och der af flytande åtskilnan emillan K. Olofs tiid och nu, som är wid 600 åhr, hafwer kunnat giort; hwilcken är ringa och intet stort ändrar i hela denna uträkning.

§. XII. Jag påminner mig hafwa låfwat att gifwa skiäl der till, hwarföre Solens omwändning om Winteren wardt kallat Jul, och henne då så stoor Fest til ähra höltz, och ey om Sommaren.

Ingen frögdar sig öfwer sin Wäns bortgång, uthan hans tillkomst; så giorde och wåra Förfäder Hedningarna; the sågo att igenom Sohlens återkomst förlängdes dagarna, warman tilltog, Sniön och Jsen försmälte, Gräs, Örter och Trän blomstrades, Diuren föröktes, och all ting blef som lefwande, ty giordes hennes återkomst denna Fäst till ähra, den dhe eljest fruchtade alldeles skulle blifwa borta, som och Procopius säger, der icke detta hade skedt henne til ett

offer. Sedan när hon om Winteren war bortta i 40 dygn och åter stack sig upp öfwer Jorden, hade the ett wist rum emot Skogen, och der af en wiss dag uthmärckte, när hon återkom eller hwelfde sig tilbaka: men om Sommaren när hon på 40 dygn war stadigt uppe, kunde the intet moot klara Himmelen, effter såsom om dagen inga stiernor synnes, ey eller något annat teckn på Himmelen finnes, så handgripeligen märkia hennes tilbakawändning, eller när hon julade om, såsom hon giorde mot skogen tå hon war bortta och återkom. Af dessa skiähl fick denna tijden på Året hwarken heeta Jul ey heller firas med någon lust och glädie.

Eljest hwad min mening om denna Julfästs nampn anlangar, antingen han heter Juul |124| af Jula om, det är wända och hwelfwa om, eller af Jola, Jula, Jala, dhet är wara lustig och gladh: Så bekiänner jag bägge komma öfwerens medh denna Fästs egenskap.

Jagh war wähl först i samma mening med Cl. D. Loccenio när hans Antiquitates Sveo-Gothicæ först utgingo, att Jul heter af Solens omwändning, men när jag en tiid ther effter såg Cl. Verelii skiäl af alla Historier uthdragne, att Juul hölts ytterst uthi Januario, så kunde jag intet see huru Julhelgen kunde hafwa sitt nampn af Solens omwändning, emedan then reda för 45 dagar war skedt i December: ty drefwo alla skiäl mig till att bijfalla Herr Verelii mening, att Julen hade sitt namn af Jola det är wara gladh och hålla sig lustig. Åter när jagh tog mig före thetta wärcket att skrifwa och jagh såg af bägge desse lärda Mäns skriffter, att the låta af hierta gierna hwar och en sin friheet uthi dhetta och andra måhl att mena hwad lijkast är, hafwa och offta sielfwa ändrat sina meningar, och jag widare öfwerlade moth Sohlens gång alla wåra Sagor, Sägner, Procopii ord, och wåra Runstafrar, så såg jag att Julen hade sitt nampn rätteligen af Solens omwändning.

1. Emedan Julens Fäst hölts uthi the äldsta tijder med Solens omwändning, men af förberörde skiäl är så långt framstigen.

2. Sedan ther til med, emedan Beda uthtryckeligen säger henne ther af hafwa sitt nampn, hwilcken för 1000 åhr lefde, i then tiden som Engländarna först begynte blifwa Christne, och wiste rätteligen bewittna hwad Hedningarna gofwo för skiäl till thetta ords ursprung. |125|

3. Står och på många Runstafrar ett Juul, wid åhrets och denna Fästs begynnelse.

4. Synes och ey olijkt, att the andra 2 Fäster om åhret, på hwilcka wåra Fäder höllo sigh lustiga, skulle och heeta Juul, der detta nampnet skulle kommit af Jola (wara glad.) Hwilket ord jagh twert emoth menar komma af dhenna stoora Fästs nampn Juul, emedan på ingen tiid i hela Åhret

större lust och glädie hölts, och nu hålles Christo till ähra, och der af säyes den som altiid sig lustigt och kräseligit håller, Jula ut, hafwa Juul och goda dagar.

Cap. VI.

Sweriges ålder bewijses af des Inwånares ättebackar.

Hela Jordennes krets eller boll består af twänne stora delar, såsom är det wåta och torra, eller Watnet och Jorden. Til det torras art och natur räknas Bergen, Stenar, Klapur, grof och grann Sand, Mojord och Lehr. Alla orters grund bestå af endera dessa, eller och någras dhes sammanblandning. Ofwan uppå dhem finner man en skorpa wid pass ett qwarter diup, som man kallar Swartmylla, och gemena Landtman kallar Matjord, medan hon är fruchtsam, att såå uthi, och uthtryckeligen skilies ifrån dhen slags Jordh, som under är. Denna swartmylla eller Matjord finnes in-|126|genstädes under Jorden, såsom de andra: utan det icke af andra händelser är skedt, att Hafwet hafwer någon onaturlig storm giordt, och häfwit utaf des botn sand in på landet, och täckt henne, eller stora stormar och watnfloder, eller och Menniskior med flit till at jämka Backar och Kullar, för byggningar, Trägårdar och sådant, kastat uppå dhenna Swartmylla, Sandh, Steen, Klapur eller annat. Men de andra slagen finnas så ombytte med hwar andra, at det är undrandes uppå. Stundom finner man några alnar Sandh ofwan på Leran, Leran ofwan på klapur, klapur ofwan på stenar: stundom stenar ofwan på klapur, klapur ofwan på Leran, Leran ofwan på Sanden, och så artigt kastade effter linien uppå hwar andra, såsom man än i dag allestädes in wedh Hafwen seer skie, där som widh en Strand, hwilken ligger rätt för ett östanwäder, en stoor Storm sig uphäfwer, och kastar en grann Sandbänk up: åter kommer östsunnan och kastar en gröfre eller grannare Sand af annan färg: än kommer östnolan, och drifwer til lands en annan art. Wil man sedan när Hafwet har stadnadt, gräfwa denna Sandbacka igenom, skall man så artigt see hwart slags sand effter sina linier liggia uppå hwar annan. Detta skal man uthtryckeligen finna uthi alla wåra Sandbackar, och i sielfwa Jorden, såsom jag sielf förfarit hafwer uti Konungens Trägårds afplanerningh, där jag 18 alnar diupt af högsta kullen hafwer låtit nedergräfwa. Äfwen så hafwer jag dhetta wid Jacobsdaals, Carlbergs, Ekol-

sunds, Lagårdens planeringar och flerestädes märkt, och här wijses af den 31 Taflans 120 Figur. |127|

Så att man uttryckeligen der kan see att denne kastningen synnes wara skedt, antingen när Noe flod war, eller och uti första skapelsen, när Gud skilde watnet ifrån thet torra att det synnas måtte. Ibland alla dessa kastningar finnes ingen swartmylla, som jag sade, antingen man gräfwer ther högt eller lågt är. Utan hon är allenast öfwerst på Jorden, ware sig Moo, Sand, Gryttie, Berg, Leer, eller annat inunder, allenast der Åkerbruk, wägar eller Trägårdar äro, hwarest man ofta rörer, omwänder eller af-förer Jorden eller och ther höga och twära Berg äro, finnes hon intet. Men där Jorden är slät, wågrätt och til ingen sida lutar, finnes hon högst 9 tijondelar, af ett qwarter eller 9 twärfinger diup: der som slutning är, är hon mindre, såsom Jorden slutter till, nembligen till 7, 6, 5, 4, 3, 2, ett finger; men der slutningen är reda så twär, nembligen til 35 grader, där är hon ingen til finnandes: Äfwen så och på twära eller och släta Berg, der watnet och wädret altiid sköljer henne sin koos. Men der flata Berg äro inom lung Skog eller andre Kullar, så att hårdt Wäder får ey föra henne bort, finnes hon äfwen som på Ler och Sand. Emillan backar der som dhe sluta sig alla tillsammans, der finnes hon til 10, 12, 16, 20 och flera finger, som uti Moras och Kiärr. Thenna Swartmylla är intet annat, som alla Menniskior för ögonen see och dageliga förfarenheten gifwer, än det som utaf Gräset på Marken, utaf bladen och baren på Trän, så och af rutnade och kullfallne trän som förrutna årligen til mull, så och af det granna Dambet som antingen blåser af Åkrar och Wägar om Som-|128|maren, det som följer Snön och Rägnet åt, ty ingen snö eller rägn är så reent, som icke hafwer jord med sig, det jag så wäl som andra Philosophi hafwa märkt och funnit. Jag samlade en winter, Snön på et rum och i et högt käril, der han sielf inblåste på 3 alnar hög och 1. qwarter bred, oc när han war smält, sattes wid botn en swart Jord, sedan watnet war uttorkadt, tunnare än thet grannesta Löfblad. Thenna granna Swartmylla synes och på all Snö när han om Wåren smälter, i dhet när dhet öfwersta på Snön som af Soolstrimans warma är smält, siger sig igenom then andra in till Jorden, lemnas altiid en swart Aska eller Mull uppå den osmelta Snön. Äfwen wetta alla de som hafwa reest öfwer wåra högsta Fiellar, huru swart den snön är om sommaren, som ey hinner all afsmeltas, och åter om Winteren när der kommer ny Snö uppå, blifwer han hwit. Thetta är det som Adamus Bremensis uthi sin Book om Danmarks lägenheet talar om skee på Island, f. 34. 'At Isen är så swart och torr för des ålder skull, att han itänder brinner.' Hwilcket intet måste förstås om sielfwa Isen, ty om han än wore ifrån Adams tiid, så smelter han uti Watn: utan dhetta är dhen feeta swarta Jorden, som

lemnas qwar efter den delen som afsmeltes af snön och isen om sommaren och ligger qwar ofwan på den Isen och Snön, som ey hinner smeltas. Thenna swartmylla är den samma som utför backarna uti skogen och eljest på slutta Fältet flyter tilsammans i Kiärren, och giör den feeta Jorden, af hwilken på sombliga orter uti Swerige, men serdeles uthi Holland och annorstädes til stoor myckenheet upgräfwas uti torfwar, och brukas att brännas |129| uti ställe för Wed, hwilken huru feter hon är wisar thes swafwelachtige luckt och låga. Äfwen så lembnar och Rägnet en Swartmylla efter sig. Huru grant detta doftet är som Snön och Rägnet med sig förer, skall jag gifwa ännu ett Exempel af förfarenheten. För några Åhr sedan när några här uti Staden hade färgadt sina huus utan til med röd färga, utan Tiära eller Tran blandat, kom winteren och föll nog Snö den ena tiden effter dhen andra medh starkt Urwäder: hela den tiden syntes ingen den ringaste färg på Snön der han låg på gatan, hwarken på den första som om Hösten föll eller om Winteren. Men om Wåren när den öfwersta begynte smelta, fast han ifrån byggningen på 30 och 40 alnar låg, begynte han synnas röd, ju mera han smelte bort, ju rödare syntes den osmelta, til des att han all war bortsmelt, tå låg qwar på Marcken en röd färg, hwilken ju närmare hon war in til bygningen, ju tiockare. Se, denna färg hafwer Snön med sig skrapat och tagit af wäggiarna, när han af stormen war emot wäggen drifwen, och der ifrån studsat uth på Gatan och Marcken.

§. II. Äfwen så finnes den swarta myllan på snön om Wåren, at ju diupare Snön är som smälter, ju mera Swartmylla finnes uppå honom. All thenna Swartmylla samlar sig Årligen meer och meer, men hafwer på åtskilliga orter någon åtskilnad til sin fetma och färg. Ty then uti stora Skogar finnes och ey af grann Sand och Damb genom Stormwäder blandas, som den som på släta Fältet är, är mycket swartare och fetare, men den uppå Backar och andra platzer finnes, är något sandachti-|130|gare och ey så swart: men den som uti Dalar, Engiar och sådana Orter finnes är något blekare, emedan till dem, flyter af Backarna den granna Leran och sanden med Slagregn eller flöding af Snön som smelter. Allestädes där nu jemn Jord är, så att denna Matjorden hwarken afflyter eller tillflyter, utan hon får sig sambla och fästa, där finner jag att hon på liika lång tiid hafwer sig liika ökt, så att jag på några öfwer 11000 rum pröfwade, hafwer funnit henne lika tiock eller så ringa åtskilnadt att man föga den hafwer kunnat märkt. Hwilket jag och igenom andra hafwer på åtskilliga Orter låtit försökia. Jag hafwer sielf sökt de Orter som aldrig hafwa kunnat af någon Menniskia beboos, och diit jag med största möda hafwer kunnat tillkomma ibland Berg, Alf, Klapur och Grytie, och hafwer doch funnit henne allestädes lika tiock, der Jorden aldrig sedan Floden är rörd. Hwilken,

som jag sade, håller sin tiockhet till 9 Finger wid pass. Om nu uthi andra hettsigare Land, där mehra Löf-trän finnas, som stå med gröna Bladh hela Året, och alt effter handen fälla the gambla, som blekna sin koos och ruttna till Mull, och der som mindre Snö faller eller mehra Regn, eller och mehra storm som Damb drifwer, denna Swartmylla skulle finna sig högre eller lägre hafwa satt, skulle jag gierna önska någon wille det förfara. På sombliga orter uti Werlden wet jag att Jorden stadigt ombytes, såsom någorstädes uti Indien, Egypten och in mot Westfalen, där jag sielf uti min resa till Holland med mina ögon såg, at hwita Sanden yr, som här hoos oss Snön och drifwer, så att den ena dagen låg han där, den andra där, |131| på sådana orter är fåfängt prof att giöra. Ty han kan intet fästa sig på släta Fältet, där icke först Leret och Sanden så grof är, at den ey af Wädret bortföres, emillan hwilckens små hål hon sig först insmyger, strax begynner där smått Gräs att wäxa, och när det är skedt, så kan det damb som Årligen sedan der inblås, eller efter Regn och Snö lemnas, eller af ruttit Gräs och Trän samblas och sig insticker ibland Gräsets stielkar och blad, blifwa behållne för blåsten, som den nu ey kan fördrifwa. Detta hafwer jagh ögonskeenligen pröfwadt och den det icke tro wil som nu hwar Bonde uti Swerige weet och tror, han kan det pröfwa. Och fast han aldrig komme utom sitt huus, kan han der see innom sina wäggiar, in i dhet Huset, som aldrig än då sopas eller något röres, om man wil allenast en gång om Åhret där ingå, och först der inläggia en Spegel eller poleradt Ten, Silfwer eller Sten, så skal han finna inom hwart Års omgång huru mycket Damb där skal sig uppå sättia, och desto mera när där ofta sopas eller röres.

§. III. Den som åter wil på marken profwa, han låte upkasta några Backar, en af Klapur, en af grof sand, en af grann sand, en af hwiit sand, en af Lera, så skal han få see huru lång tiid det behöfwes, innan hållarna på klapuren fylles med detta damb eller swartmylla och Gräs kan komma til att wäxa. Och at det snarare skier på de, som grannare sand och leer hafwa, efter denne mindre hål hafwer at fyllas, än den som gröfre är. Allenast sanden icke så grann är, at han af wädret bortblås. På röd, grå, hwiit sand eller lera, der hon sig sätter, är hon bäst at skilja, ty hon är altid swart: men der hon sät-|132|ter sig på en swart blålera, och en pröfwar när Regnwäder är, eller Jorden är igenom wåth, så är det något swårt at igenom färgen skilja den ena ifrån den andra. Ty af regnet ser Leran och Jorden swartare ut. Utan då måste man låta liggia Torfwen och torkas, och när hon då är torr blifwen, blifwer Leran gråachtig, men denna swartmylla är ändå swart. Des förutan kännes hon åtskild från den andra Jorden med fingren, såsom sammet från kläde, eller fint kläde från groft, i det denna är miuk, men den andra sträf och hård.

§. IV. Nu emedan såsom ifrån Noe flod alt in til denna dag äre förlupne wid pass 4000 Åhr, och ifrån den tiden all Swartmyllan, som sig ofwan på Jorden satt har, af det som af Gräs och blad förrutnat är, och af det Doft och Regn har lemnat, och det Damb som wädret har fört, intet hafwer högre stigit än till 8. eller högst 9. tijondelar af ett qwarter, så hafwer jag der efter giordt en mätstaf och skifftadt den i 10 delar, den jag hafwer altid med mig haft, och efter den delning så belöper sig på hwart 1000 Åhr en femtedeel, och på hwart 500 en tijondeel, som du ser af 31 Taflans 104 Figur.

§. V. Til at denna förfarenheten widare bekräffta, hafwer jag sökt att jämnföra de Orter, som jag säkert weet wara för 10, 40, 80, 100, 200, ja 800 Åhr omkastade, och huru hög swartmylla där hafwer sig satt. För 10 Åhr sedan lät jag omkasta watnkonsten upföre åt Slottet, och finner ännu intet, att man kan med ögonen märkia någon swartmylla sig satt, utan nogast att der hafwer wäxt gräs uppå, och Röttren sticka sig emillan sandmullen som der är. För 40. Åhr sedan, som Herr Ingel-|133|brecht Swensson mig berättade, lagades den gambla wägen öfwer Sandåsen till Lagården, där nu bredewid wägen in uthi Skogen wardt Sand utgräfwin och kastadt in på wägen til at fylla der han war låg. I de samma Gropar och Diken kan man knapt see swartmyllan sig hafwa som ett Löfblad tunnt satt, och smått Gräs ofwan på. För 100 Åhr wid pass under K. Johan Gustavi I. Son, bygdes Slottet här till en deel, hwilcket står på en Sandbacka, och den Sanden som upgrofs för grunden, kastades en deel åth wästersidan, på hwilcken jag intet fann högre swartmylla än en femtedeel af ett finger, och der ofwan på Gräs. När jag den lät bortkasta då nya Trägården anlades, så fans neder i Jorden på 1, 2 och somligstädes 3 Fötter diupt, allt såsom den gambla Wallen sluttade sig, den gambla Swartmylla uppå Sandebackan, som war 8 tijondedelar wid pass af ett qwarter, hwilcket wiiste wissheten af Swartmyllans tiockheet mot tiderna, som jag hade uthräknadt, att på 100 Åhr sätter hon sig ey mera än en femtedel af ett finger.

Allom är kunnigt, att för 7. a 800 Åhr sedan är hela Swerige wordet Christet, och sedan inga brände och högade.

Går man til de yngsta Ättebackar, som jag til 16000 profwadt hafwer, så får man ingen tunnare Swartmylla på dem, än 2 tijondelar. Uti dhe högsta Konungs-högar widh gambla Upsala, äro inga senare begrafne än wid pass 900 till 1000 åhr då Christendomen inkom. Dessas högsta kullar hålla 2 tijondelar af ett qwarter |134| swartmylla. Alt detta bekräftar denne uthräknings wissheet på Swartmyllan, at hwart tijonde deel af ett qwarter giör wid pass 500 Åhr, och en femtedeel af ett Finger 100 Åhr.

§. VI. Detta hafwer jag på flera orter befunnit, dem jag förbi går för wid-

lyftighet skull: en wil jag alenast indraga, som den 31 Tafl. 107 Fig. wisar, hwilken jag fann under Sandhögen utkastad i K. Johans tiid. Bokstäfwerna *d d d* wiisa den tunna Swartmyllan, som hade sig satt sedan K. Johans tiid, som war en femtedeel af et finger, hwilken giör 100 Åhr. När Backen nu afkastades til af-sätningarna i Konungens Trägård, hwilka finnas på 37 Tafl. 137 Fig. oc den grofwa Sanden war bortförd, råkade wi på en ny Swartmylla, som är afritad under bokstafwen *n n n*. Der jag strax lät skära backan mitt igenom, och fann där wara en Ättebacka. Dennas swartmylla emillan *n n* och *c c* som war öfwerst på Ättebackan, der han war slät och wågrätt, hon war tiockare, som i Figuren synes, nembl: 4 tijondedelar: men på slutningen af Ättebacken tunnare af de förberörde orsaker, ty när denna Ättebacka stod i fria wädret, för än som i K. Johans tiid sand wart ofwan på honom kastat, så hafwer Swartmyllan sig intet på honom fäst så wähl der han slutt war, som ofwan på, der han war slät, ty ju sluttare Backa, ju mindre Swartmylla. Under denna Swartmylla fans uti Sanden, brända Beenkohl och Jernpilar, som synes kring bokstafwen *a*, emellan den öfre Swartmyllan *e*, och den undre Swartmyllan *o*. Denna undre swartmyllan emillan *o* och *i* war så när och fyra tijondedelar på en femte deel nähr af ett Finger. |135| Där som ingen Ättebacka war upkastader, utan denne Ättebackan lyktade, nemligen emillan *n n* och *i i* där war Swartmyllans 8 tijonde del. In under denna Swartmylla war fasta hårda Sand, och der under starka Spikeleran. Utaf denna Figur seer man först, att effter Noe Flod hafwer först satt sig från *i i i* swartmyllan til *o o o* på 4 ottonde delar så när på en tijonde deel af ett finger, hwilket giör 1900 Åhr. Då hafwa de brändt några Skythar, som wijses af Pijlarna, där om widare uthi Capittlet om Ättebackarna oc dhe dödas begrafningar skall talas, och ofwan på deras aska och been och Krukor hafwa de kastat en Sandbacka, hwilken sedermera är intet rörd, som syntes af swartmyllan, hwilken lika sedan han satt sig ofwan uppå Ättebackan emillan *n* och *e* til 4 tijonde delar, som giör 2000 år, äfwen så högt som den swartmyllan emillan *oo ii* som tilförenne sig hade satt på fasta Jorden. Uppå dessa Swartmyllor som finnas både på fasta Jorden och Ättebackan, så hade K. Johan låtit kasta sanden, uppå hwilcken effter hans tiid hade Swartmylla satt sig en femtedel af ett finger, som gör 100 Åhr lägg dhetta alt tillsammans, nemligen fasta Jordens Swartmylla emillan *i* och *n*, som giör 3900 Åhr, till denna öfwersta, widd, som är 100, så får man 4000. äfwen så lägg

Ättebackans grunds swartmylla som är emillan *i* och *o*, som är .	1900.
Sedan Ättebackans Swartmylla emillan *n* och *e*	2000.
sedan sandbackens swartmylla *d d*	100.
Så giör det åhr	4000. |136|

Sådana Ättebackar, som hafwa jordenes Swartmylla under sig, äro sällan til finnandes, af denna ordsak, att när de hafwa brändt de döda, är Jorden af Bålan, på hwilken de Döda brändes, skadder och blandadt med de dödas aska, och rörder, när askan och benen uphämptades, hwilket grant märkes, när man en sådan backa skiär twärt igenom. Men där de Dödas Ben äro ihophämtade, och i krukor satte, och förde til en annan ort, och på släta Backan, som orörder har warit, nedsatte, och strax där in wed eller något där ifrån annan sand eller lera tagen och kastad up, til en kulle öfwer Krukan, där synes den förra Swartmyllan klar och orörder, så at när man där lägger hennes ålder til Ättebackens ålder, får man hela Werldennes ålder igen ifrån Noe tiid in til närwarande tiid. Man kan och skilja desse backar grant ifrån de andra, ty där Sand är tagen annorstädes ifrån, skiljes han gemenligen ifrån den sand och grund, uppå hwilken han är kastad til Kulle eller Ättebacka.

§. VII. Att intet alla hwar om annan, gemena med höga, den ena slächten med den andra, hafwa fått blandas, brännas och begrafwas på alt en Ättebacka, wisar Ättebackarnas myckenhet bredewid hwar andra på en ort, åtskilnaden i högden och bredden på Backarna, så och stenarnas sätning rundt om backarna, som sees af 9 Tafl. 27 fig: *Q. b. d. n. E.* och 31 Tafl. 114. 117. 119 fig. Der så hafwer händt, att uti en ålder några äro brände och i alt en Ättebacka insatte, och der ofwan på Swartmylla sig satt hafwer, och åter några hundrade Åhr der efter andra der ofwan på äro insatte, och åter på några 100 År ingen insatt: så fin-|137|nes äfwen en sådan klar uthräkning på hwar Swartmylla, att när hwarderas ålder tillhopa lägges, giör dhet alltiid mooth 4000 Åhr, der nembligen, som jag sade at grundens Swartmylla är behållin ren, antingen hon ey högre är än till 100. eller 1000 och flere Åhr, såsom Hans Excellentz Riks-Cantzeleren MAGNUS GABRIEL DE LA GARDIE sågh uthi en Ättebacka wid gamble Upsala. Men der som ofta nya Krukor och Been äro inlagde, så att ey längre tiid har warit emellan de Dödas bränning än 10, 20, 40, 80, 100, 120, 160, ja och stundom 200, där synes wähl stundom i Högen en liten swart rand twärt öfwer, men så grann att man föga wist kan dher af hafwa någon underrättelse, mera än af den yttersta Swartmyllan, hwilken ofelbart wisar när den senaste är bränd eller där inlagd.

§. VIII. Wij wilja nu wijsa uti afmålningar huru högt denna swartmylla finnes, och hwar hon är swårast till sin begynnelse att beräkna, och hwad ringa åthskilnat kan uthi henne stundom finnas, wisandes allenast här (som sagdt är tillförenne) dheras högd och art, som finnes uppå Högder, Berg, Kullar, Skogar, Slätter och flera sådana Orter, der man ett säkert proof kan hafwa, af det, att hwarcken af dem något stort bortflyter, ey heller tilflyter genom Regn

och Floder, uthan det som åhrligen tillsättes, blifwer behållit. Men om det som finnes i Moras, Kiärr och Siöar eller Dalar, där hon af åthskilliga höga orter mehr eller mindre tilflyter, skall jag på sitt rum ihogkomma. Förbigåendes här och andra tänkwärdiga ting dhetta angående, emedan dhe intet tiäna nu till mitt upsåth, uthan sparas till annan tiid där Gud |138| lifwet och hälsan unnar. Uthi dhen 31 Taflans 104 Figur är först ett mått afritat, wid pass en half foot, eller 1 qwarter skiftat i 10 delar eller 10 Finger. Der hoos är en Swartmylla afmålat som är funnen uti den aldrahögsta Gyttia ditt ingen Menniskia kan komma uthan Beswär. icke heller någon Boskap, hwilken hafwer sigh satt uppå små Steen eller Klapur som finnes wid *A*. uppå hwilcken man seer hennes tiockheet alt upp in till Gräswallen, wid pass 9 tijondedelar högh, hwilckens första begynnelse är swår att beräkna effter hon hafwer satt sig först ibland hollarna, som finnas ibland stenarna. Denna Swartmylla war nederst wid något blekare, mitt uthi något swartare, som finnes moot *B*, åter der ofwanföre något blekare; åter up mot Gräset något swartare och den randuger, af det at Barken och barren af trän, war somt orutin, somt halfrutin, somt heel ruttin, dock syntes han lika som en Falska effter ett bränt Paper eller Linne, at fast den synes heel effter ens brand, dock likwäl när man henne rör eller blås uppå, går hon till dofft. Dhenna underskillnat synnes hafwa skedt, såsom jag på andra Orter förfarit hafwer, när någon Skogh är afbränd, är Swartmyllan blifwen sedan blekare, af det hon allenast är tillsatt aff uppblåsit Damb, regn och sniös aflefwor: äfwen såsom dhen som altid på Fältet finnes, hwilken aldrig är så swart som dhen i Skogen blifwer satt. Och såsom sedan Skogen har tiltagit, är åter Swartmyllan blifwen swartare och swartare. Mitt uthi seer man här och där några Sandkorn, som synas wara komne af Foglars diitförande, eller Skogsdiur, under hwilckas Klo och |139| klofwar stundom Sandkorn fastna och åter här och där effter dem släppes.

Uthi dhen 2. afmåhlningen *C* är bara hårda och hwita Sanden, på hwilken swartmyllans första sättningh är mächta klar, lika som man medh en swart Färg och pensel stryker ofwan på en hwiit Färg ett strek, hwarest man wist och nätt kan taga dhes första begynnelse och följande högd eller tiocklek: denna Swartmyllans färg är blekast nederst, och swarter upp åth, hwilken nogsampt wisar att i förstone när trän och örter woro än småväxta effter Noe flod, war icke alt Damb som i wädret regn och Sniö fans och sig satte, så fett, matigt, dyut och mustigt, såsom dhet sedermehra är blifwit af åthskillige orsaker dhe dhen Gunstige Läsaren wähl sielf kan efftertänkia och jag spar för widlyfftigheten skull.

Den 3. afmåhlningen widh *D* wisar en grof sand och der ofwan på Swart-

myllan, hwilcken fans allestädes där Boskap gick i beet, och hade några sandkorn *E* i sig, små Steen, sampt effter såsom at Folck och Boskap sådant ofta af allehanda förr sagde orsaker inkastar eller med sig förer.

Den ytterste lilla afmålningen wisar en Ättebackas upkastades högd af grof Sand, der utinnan Kullen *a* fans och ett stycke af en Wärja *C* som war inhögder med dhen Dödas Been och Kåål. Dhenna Ättebackens grofwa Sand står afmålat emellan *b b*, och där ofwan på Swartmyllan *d d*, hwilcken är 3 finger wid pass tiock, dhet är 1500 Åhr wid pass.

§. IX. Åthskillnan emellan Swartmyllan som finnes uth på slätten, är wid pass aldrahögst til |140| 8 tijondelar, och dhen i willesta Skogen diit ingen kommer utan möda, wid pass 9 tijondedelar. Hwilcken är altid litet lösare så at när man stiger hårdt på henne ger hon sig ihop, så att hon giör föga mera än 8 tijondedelar: men den på släta Fältet, på Backar, Kullar och Högar finnes, är altid hårdare, så att hon föga sig sätter när man på henne stiger. Hwar af man kan see att ålderen litet annorledes på swartmyllan beräknas i Skogen än på Landet, dock är det ey stort när man achtar jämförningen: och söker man här inga Åhr, månar och dagar, uthan åthskilnat på några mans åldrar, huru gammal en Ättebacka är.

§. X. Thenna Swartmylla hafwer en Lärd Man benämd Josephus Barbarus Afgesandt ifrån the Venetianer till dhen Persianiske Keysaren, Åhr 1438 märkt och achtat i sin resa igenom Turkiet widh Floden Tanaim, på en Konungs Ättebacka, där Götherna eller Schytherna för hafwa settat: under hwilcken först fans Kåål och Been, sedan hwita Sanden, hwar af Backen war upkastadt och giordt. Men det är skada, att han intet hafwer märckt Swartmyllans tiocklek, så wäl som Kålens, Benens och andra sakers, samt hela Backens högd och widd. Dock will man hans ordh dherföre indraga, att man kan see åthskillnan som war emellan dhen uppkastade Ättebackens fundne Kål och Been, så och att man kan af dhessa Ättebackar see huru dhe träffa icke allenast in medh wåras (som till en otalig hoop än i dag här uthi Swerige finnas) anseende utan och innan, uthan och medh dhet som säges om de skatter som förmenas i många wara nederlagda, äro och sannerligen fundna, dhet wij uthi Capitlet om wåras |141| brännande, högande och begrafwande skall talas.

Således talar han. 'Uti detta Landh finnas Kullar igenom Menniskio arbete giorde, hwilka wijsa att the äro Ättebackar och teckn effter the Dödas begrafningar. Sombliga af desse Kullar eller högar hafwa öfwerst uppå en stoor Steen, med ett hål på ett wist rum giordt, uthi hwilket dhe inkasta ett Kors giordt af en heel Steen, och sådana äro ther otalige. Uthi en af desse Högar sades en stoor skatt wara nedergräfwen.'

Huru dhenna Afgesandt medh många andra till 120. Personer hafwa giordt skrifflteligit Förbund, att denna Ättebacka igenom gräfwa, och twenne gånger tiit reest, och på sidstonne igenom en ohörlig Storm, så att Stenarna äro dhem flugna i ögonen tillika medh Spadorna, måste sedan sargade och sårade fly och dhetta arbete afstå, kan man där widare läsa: här will jag allenast införa, huru denna Ättebackan såg uth. 'Här war en stoor Backa (säger han) 50 steg hög och slääät ofwan uppå. Uppå denna slätten war en annan Kulle trind som ett Juul, hwilken war rundt om med Sten belagd, så widt och bredt at twå Menniskior kunde gå i bredd rundt om. Denna lilla Backa war 12 stegh hög, så rund war han lika som han med en Cirkel hade warit giord, och innehöll 80 stegh uthi sin twärleek.' När han sedan hafwer beskrifwit huru hård Jord han först fan uti den undre större Backan, in wid den lillas grund, så at the knapt kunde komma der igenom med Hackor och Spadar, funno the sedan en lösare, åter där under en så hård att the måste draga där ifrån. Sedan kommo de igen med 150 Man och begynte på at utgrafwa den lilla backan och när de hade kommit i bägge diupt in uthi, beskrifwer han alt hwad där fans, nembligen: 'Först (säger han) fans där en Swartmylla, som såg swart uth effter hon war aff förrutnat Gräs, der näst fans där |142| Kål. Hwilket kunde lätteligen skee, emedan där näst hoos war små Skog som dhe kunde hafwa huggit och burit uppå Backen att bränna. Sedan fans där Aska till en twärhand, som synes och likt att den war bränd af dhe näst där wid wäxande Hwass. Ther under war Hirss-gryns skaal till 3 twärhänder eller halfannat qwarter tiockt. — Ther under fans Fiskfiäl af Råckor och andra sådana ting till en twär hands högd. — Sedan funno the en hwiit och hård Jordh, och när the hade kommit 5 steg diupt ned, funno the några Steenkrukor, aff hwilka somblige höllo Aska, sombliga Kål, sombliga woro toma, sombliga hade Fiskbeen och annat sådant: där funno the och ett stycke Silfwer på hwilket war intryckt eller skapat som ett Ormhufwud.'

Huru lika thenna Ättebacka är till dhess uthwärtes skapnadt, storleek, högd, bredd, wåra och alt som dher uthi fans, undantagandes Hirs-gryns skalen, skall som sagdt är widare på sitt rum wisas, allenast dhen Gunstige Läsaren seer att här talas både om Backens hwijta och hårda Jordh, hwar af han war upkastadt och giordh, och dher ofwan uppå bränd Aska och Kåhl, och sedan öfwerst der uppå igenom then långa tiiden tillsatte Swartmylla af gräsets förrutnande, som Herr Josephus Barbarus allena för thess ämpne antager.

Han wisar här intet hwadh först hafwer sigh satt ibland Kålen och Askan, der utinnan Gräset hafwer sig rotat och sedermera tilltagit och tillika med snöns Rägnets och Wädrets dofft samt Gräsets åhrliga förrutnande ökt denna

Swartmylla, utan dhetta hoppas jagh af mig wara nogh förklarat uthi föregående orden.

§. XI. Till att nu wisa Sweriges första beboende, hafwa wij intet klarare och wissare skiäl än af wåra Förfäders Ättebackar, där deras Been antin-|143|gen uti Krukor lagde eller inom kringlagda Stenar förgiömde, eller och uti klara Sanden nedergrafne, och der ofwan uppå kastader Sandhögd: uppå hwilken sedermehra dhenne Swartmylla sig satt hafwer til 2, 3, 4, 5, 6, 7, och högst in mot 8 tijondelar, som mätstafwen uthwisar på 31 Tafl. 104. Fig.

Sådana Ättebackar äro här allenast kringh gambla Upsala på en miil om alla sidor öfwer 12370 dhe jag räknat och profwat hafwer, så att jagh tror nappast i hela Werlden, så många märcken skola stå qwara effter dhe gamblas tijder och lefwerne. Hwar största hooparna finnas tillsamman, gifwer jag på hwar sin Ort tilkienna, och hwad som jag uthi them som genom grafne äro, funnit hafwer. Men af de aldraäldsta, hwilkas Swartmylla stiger till 7 tijonde- och mot 8 tijondedelar, wijses nu klarare än Solen, att Sweriges Rike är besatt på 200 åhr effter Syndafloden A. M. 1800. eller 1900 widh pass. Och är detta skiähl wissare än alla wåras, Grekers, Latiners, Egyptiers och Chaldeers Sagor. Ty här bedrages ingen af Skrifwarens Penna, Tryckiarens bookstaf och swarta, eller Historie-Skribenternas Troheet, eller någon falsk Beroso; ty dhetta wisar Naturen sielf och står än hwar och en i dhenne dagh att profwa. Har warit för oss och blifwer efter oss oföranderligit.

§. XII. Är och detta naturlige profwet, en mächta tänkwärdig ting och ett oryggeligit skiäl mot alla dem, som troo Werlden eller Jorden hafwa stått af Ewigheet, ingen Flodh hafwa henne öfwergått, dem som skulle hafwa hennes öfwersta Mull, och Sandbackar omwändt, så och dem, hwilka skrifwa Werl-|144| den sedan Noe Flod wara 6, 7, 8 eller 9000 Åhr gammal, emedan denne åhrliga tilsatte Swartmylla uthtryckeligen wisar Jordennes dageliga föråldring, och att dhess tillwäxts högsta ålder är wid pas 4000 Åhr gammal, sedan Jordens stora ombytningh eller förklädning igenom Floden skedde, hwilcket swarar emoth the förnämbsta Tideräknares eller Chronologorum uthräkningar, som följa Guds helga Ord och de förnämsta den Christeliga Församblingens Lärare effter.

Dens uthi detta Capittel indragnes 122 Figurs, på den 31 Tafla bookstäfwers bemärkelser förgätne blifwa nu här förklarade.

A H är en stoor Sandbacka igenom grafwin.

A B är den fundna Swartmyllan 8 twär-finger.

B C är grof Sand.

C D är en grannare Sand.

D E är Sand med Klapur.
E F är Mojord.
F G är Leera.
G H är gran Sand.
H är grof Sand.
Alla dhesse slags Sandh och Jord syntes från öster til wäster drefna.

CAP. VII.

Sweriges ålder bewisas utaf de äldste Egyptiers, Grekers och Latiners, så och Wåras Skrifter. Indrages här åthskillige nampn, och aldraförst Atland.

Jagh behöfwer intet här bewiisa att alla Orter i heela werlden hafwa haft åtskillige nampn, och dem offta ombytt af de orsaker som uthi dhet 2. Cap. |145| är nämdt, utan den som widare der om will läsa, han söke de Lärdas skrifter, och korteligast finner en det hoos dem som hafwa dragit tilsamman stora Register öfwer alla Orters namn i werlden, såsom Ortelius i sin Thesauro geographico, Ferrarius och andra.

§. I. Det är en Öö eller et Näs som de gambla Egyptier, Greker och Latiner kalla Atland, Atleeiar (*Atlanticam insulam*) hwilkens storlek, Folck, Seder, och Rätter serdeles Plato beskrifwer så widlyfteligen, att ingen ort i hela Werlden utaf de tiider han sätter henne hafwa warit namnkunnigast finnes med så många kännemärken beskrifwen. Hwarföre hafwer jag ey tilfyllest kunnat undra, hwi de Lärda som de gamblas Jordennes beskrifningar hafwa enkom tagit sig före at utolka, icke skulle hafwa råkat på henne, der de om många andra Orter, hafwa de gambla Skribenters meningar och namn, ofta utaf ett eller tu ringa skiäl, ja många gånger utan skiäl, allenast af en gissning rätt träffadt, såsom till efterdöme: dhe kalla Swerige *Scandinaviam*, *Balthiam*, *Elixonam*, *Bannomannam*, *Basiliam*. Hwilka namn och Orter med fåå kännemärken uthföras hoos dhe gambla Skribenter. Denna Atlantiske Öö hafwa många af de Lärde förbi gådt, men sombliga hafwa ment henne wara Americam; såsom man kan korteligen see af Ortelii Thesauro Geographico och Ferrarii Lexicon. Skälet der til är allenast ett, som de finna i Platone, hwilket intet är

moot dhe några och 20 kännemärken som Plato henne afmålar med. Will jag så först indraga dhet rum som de stödia sig uppå. Således talar Plato i sin Timæo fol: 24. |146|

'De (gamblas) skrifter förmäla huru stort wåld eder Stad (Athen) hafwer kunnat emotstå af det myckla Folket dem til skyndat, som uti en hoop hafwa rusat till och ödelagdt hela Europam och Asiam, kommandes ur detta Atlantiske hafwet. Ty då war det Atlantiske hafwet yppet. Men den (Atlantiske) Öö hon har legat wid ett Oos af Hafwet, och wid en tillgång af ett trångt Sund som j kalla Herkuls stabbar: Öön säges hafwa warit större än Libya och Asia, ifrån hwilken Öö till andra öar är mycket kort at öfwerfara: ifrån desse Öar är och öfwerfart till det fasta landet som ligger twert öfwer uti det Hafwet som kallas egenteligen Botn (Pontus) ty wid dessa orter inom det trånga Sund, är en smal och lång Wiik: men det landet som omfattar det watnet eller Siön som egenteligen kallas Haaf (Pelagus) är det stora fasta Landet.'

§. II. Utaf de orden som Plato uti indragne rum framförer att denna Atlantiske Öö war större än Asia och Libya, så mena några af desse tiders Lärde män, att där är America. Men wij wilja detta skiäl skärskåda. Asia hos de gambla Skribenter, togs egenteligen för den lilla Asia hwilken sträcker sig från söder, wid det medländska hafwet in til norr mot Botn Euxinum, til 8 eller 9 grader, nembligen från dhen 36 widh pass moth dhen 45 som sees af den 2 Fig: 2 Tafla emillan 55 och 60 middagstimen, och kallas Asia *propriè*. Widlyftigare kan man här om läsa uthi Orthelii Thesaur. Geogr. där han indrager alla gamla Sagor och sluter således: 'Detta är af mig i acht tagit hoos alla gambla Grekiska och Latiniska Skribenter, att när Asiæ nampn nämnes, förstås allena denna delen.'

Libya, den som egenteligen således kallas, war och intet större än mot 9 grader emillan den 22 grad til den 31 i norr in wed Egypten, emellan den 50 och 60 meridian, som sees i 1. Tafla 1. Fig: Libya: och i andra Taflans 2 Fig. kallas Skytharnas land *Scythica regio*. Här om kan widare läsas Ptolomæus uthi sin 4 Boks begynnelse fol. 92. där han skiftar Africam i åthskilliga delar, och der ibland up-|147|räknar Libyam egenteligen så kallat och den andra Libyam. Så och hans Africæ Tafla: äfwen så af andra gambla Skribenter wisar Ortelius. Utaf detta ser man klarligen nog mot hwilka orters storlek i werlden Plato han räknar dhenna Atlantiska Öö, eller Näs, och att han intet annorledes hafwer förståt, wijsar detta först att han henne kallar en Öö eller Näs, och skiljer henne från det fasta landet: nu, hwad will man kalla fasta Landet om man intet will taga dhet wij nu nämna den stora Asiam, som inbegriper Tartarnas, Indianernas, Persianernas och Turkarnas Länder, som stiga ifrån

den 1. grad in till den 70. och de Africaners, uti hwilken den stora Libya, och den egenteligen så kallade Libya bägge liggia, och sträcker sig ifrån dhen 35 grad norr om medellinien till söder om linien til den 35 wid pass. Som sees af de nya Landtaflor: och skulle då den Atlantiske Öö förståtts af Platone America, som är från söder 130 grader till norr och så kallas en Öö eller Nääs, så måste wisserligen Asia tillika med Africa kallas och en Öö, och wore så intet fast Landh att nämnas i hela Werlden. Sedan wiser Plato uttryckeligen att han ingen annan Asiam och Lybiam hafwer jempnfört mot denna Atlantiska Öö, än dhe som egenteligen så kallas, ty uthi sin Critia fol. 118. säger han uttryckeligen att heela öön ofwan för des hufwudstad war 3000 stadier och nedanföre till Hafwet war hon 2000. Altså war hela öns längd 5000 stadier. 500 stadier dhe giöra nu en grad, och altså är 5000 stadier 10 grader. Och blir så denna Atlantiske Öö just på 1 eller halfannan grad större än Lybia och Asia, såsom Plato talar at hon war något större: och at |148| Plato intet förstår dhem bägge tilsamman mot denna Öö, kan man uttryckeligen af desse orden taga, att han först nämner 5000 stadier, så och der af att det ena låg emellan Botn Euxinum och det medlänska hafwet och det andra uti Africa. Och må ingen tänkia att Plato hade icke warit så klok att han hade fått ett så stort land eller flera som hafwa tilsamman legat med hwilcket han kunde henne jempnföra, utan han skulle taga dhet ena här och det andra där.

Widare will jag här fråga intet dhe Lärda, Kloka och Höga i werlden, utan Gemena Båtzmän, huru likt de skulle hålla att för några 1000 åhr sedan när än ingen wiste att segla effter Composen, ingen tordes med någon Farkost wåga ifrån Landet, inga stora Skepp byggdes som kunde på det stora willa hafwet utstå des Böljor, at någon så stoor Flotta skulle gå ifrån America, hiit och intaga heela Europam, Asiam och Libyam, och fördt Kriig med dhe Greker; jagh frucktar om jag sådant en gång för Båtsmännen skulle framställa, skulle de lee mig ut. Läs alla Amerikaniske Sagor, så får man see hwad fartyg dhe än i dag hafwa, och huru widt dhe resa. Må ett så stort sammanhängiande Land, skulle förgiätit att byggia så stoora Skepp, om de förr hafwa dem brukat, eller må de skulle hafwa förgiätit den konsten att segla efter Magnet-nålen om de den hafwa haft? Ingalunda tror jag det.

§. III. Thes förutan strider detta emot den Helga Skrifft, och alla dhe gambla Lärdas skrifter, at denna Atlantiska Öö skulle wara America. Then Helga Skrift talar uti 1. Mose books 9 Cap: 26 och 27 wersen att Noach wälsignade Sem och |149| Japhet, dock Japhet uti werldsliga måtto således, at han skulle komma till at boo i Sems hyddor, men Ham förbannades med desse ord at hans efterkommande skulle blifwa bägges trälar. Japhets efterkommande

bebygde Europam, Sem Asiam, och Ham Africam, som sees af dhe Lärdas skrifter, och jag på sitt rum widare bewijsa skall.

Skulle nu America twingat heela Europam, Asiam och Africam, så skulle då där ifrån Japhets Slächt kommit: men wij finna twärt om uthaf alla tijders Sagor in till thenna dag att the Europeer hafwa icke alenast uprättat dhe första Monarchierna uthi Europa, Asia och Africa, utan och sedermera med sina mäktiga Siöflottar underkufwadt stora land uti OstIndien, Africa och andra förr obekante Öar, och sedan större delen af hela America sig underlagt, och med Folck besatt. Thes förutan finnes om America ingen den ringaste kunskap uti the gamblas Skriffter hwarken om des storleek, Folcks skapnad, seder, språk, Gudsdyrkan och mera sådant. Och skulle de uti gambla tijder hafwa underkufwat sig Europam, Asiam och Libyam såsom Plato talar om denna Atland, så skulle sannerlig några aflefwor wara qwar efter dhes språk, seder lag, rätter, Gudsdyrckan och sådant: der likwäl icke det ringaste finnes. Ther utaf äro somblige Lärde der hän komne, att the intet wetta hwar the willia giöra af dhetta Americaniske Folcket. Blau sluter dherföre rätteligen i sin America fol. 1. sedan han hafwer öfwerlagt dhet förnämsta som finnes i dhen Atlantiske ööns af Platone beskrifning, ey stämma öfwerens med America, således:

'Oändeliga andra ting finnas i (Platonis) Critia af hwilka man ögonskenligen seer, at |150| antingen är dhet dickt som talas om Atland: eller om det är sant, så måtte genom henne förstås ett annat Land eller öö.'

Widare: hwar wil man igenfinna dhe andra teckn som Plato beskrifwer Atland med uti America, nembligen Herculis stottor; dhen smala Wiken som henne på then ena sidan omflyter, egenteligen kallat Botn: Ther America twert om på båda sidor omflytes medh stora willande Haaf. Hwarföre såsom ingen ting af alt thet Plato skrifwer finnes igen i America, wilje wij henne låta fara, och igenom Platonis ord och alla Lärdas skrifter igensökia thet rätta Atland.

§. IV. Plato kallar henne på Grekiska Näsos (Νῆσος) hwilket gemenligen hoos de Greker tages för en Holma, men lijkwäl intet altijd, såsom man seer af Peloponeso, hwilken är intet en Holma, utan ett Nääs, som hänger fast wid Grecien, och kallas som man seer af Hornii Geogr: Antiqua i Janson: fol. 121. af en Konungh Pelops benämbd, Pelops Öö. Att Plato här intet förstår Atland en öö, wijsar nog hans beskrifning uthi Critia fol. 118. där han säger.

'Thetta Näsets längd så wida det sträcker sig till den ena delen, war dhet 3000 stadier; men ifrån des medla deel till Hafwet war det 2000 stadier.'

Om detta Näs hade warit en Öö, hade Plato wisserligen sagt att på then ena sidan till Hafwet war det 3000 stadier, och på then andra sidan 2000. Men här säger han Hafwet hafwa slutit en ända, och den andra sträckia sig till then andra dehlen, hwilcken kan ey annars förstås än om fasta Landet, som han talte om uthi Timæo, hwilken skilljes allena från Näset med en smal och lång Wiik. Hwilka ord bekräfta hwar andra, ty ther en wiik är, är altid ett Näs, och fasta landet. Detta seer man klarare af Maximo Tyrio uti hans 38 Taal fol. 290. |151|

‚De Hesperiske Libyar, säger han, boo på ett land, som är som en lång och trång hals, dragit uti längden, och med Haaf omflutit (ty Hafwet delas i tu in wid des hals eller Nääs begynnelse, och fattar så om landet med sitt watn) dessa Folks afgud är Atle.'

Wi hafwa altså här reda af Platone och Maximo Tyrio om detta Näs tre märken. 1. des längd 5000 stadier, som är 10 grader. 2. at på den ena sidan är ett stort Haaf. 3. och på andra sidan en wiik och den som egenteligen kallas Botn. Wi wilja nu färdas werlden omkring oc sökia hwarest wi ett sådant Näs eller Öö kunna finna. Engeland är helt omflutit af stora hafwet och hafwer ey mera än 9 grader i bredden och 5 i längden. se Tafl. 28. *PP.* (NB. bredden sätties efter jordmätarnas konst at tala ifrån Nor til Söder, om hwilken the altiid en wiss kundskap hafwa, men längden säges ifrån öster til wäster, hwilken är altiid owiss, och derföre komma de Lärde ey öfwerens om des första middagslinie hwar ifrån längderna begynna räknas, ty utlåta Hollendska siökorterna som hela werlden hafwa beseglat alla orters längder, och the andra Jordmätarena äro sin emillan här om skiljachtige.

Irland är af stora hafwet omflutit så wäl som Island, och är Irland 3 grad. i bredd. Italien är wäl ett Näs, men ligger uti medelhafwet och är alenast 8 gr. wid pass i längden, och 2 i bredden, se Tafl. 28. F. 95. *BB.* alla efterföljande hade the gambla ingen kunskap om, eller mechta ringa. Cuba i Westindien är ey 2 i bredden och 11 i längden, heel omflutit. California är 21 i bredden och 5 eller 6 i längden. Madagascar wid Africa är 14 i bredden och 5 uti längden. Summatra är 13 i bredden och 3 i längden Borneo är 12 i bredden och 10 i längden. The andra alla Öar äro så små, at the ey kunna komma att beräknas. Men wi be-|152|höfwa ey så wida sökia kring werlden, emedan Diodorus Siculus uttryckeligen wisar hwart ut hon ifrån Græcien ligger och des Folk. Så talar han om them uti sin 3 Books 5 cap. fol. 87.

'The innehade en stoor deel af Werlden, serdeles de Orter som lågo längst nordwäst.'

Intet så stoort Näs ligger westernor ut från Grekeland, ja och ifrån the andra orter der de Lärde hafwa settat och skrifwit, mera än det nu kallas Swerige, och fordom Atland. Se Tafl. 1. Fig. 1. Hwarföre wilja wi nu stiga til och wisa, att alt det de Lärda skrifwa om detta näs, hafwer alt fordom funnits här uthi Swerige, och än här till största delen finnes, och på ingen annan ort, hwarken fordom eller nu till finnandes. Och aldraförst thet som angår Ortens lägenheet, storleek och mera sådant som intet gierna i Naturen förandras, icke heller Skribenterna mycket gyckla med. Wij wilja och några ord som Plato, efter the gamblas sätt at skrifwa, med förtäckte ord framförer, förklara, så och några få stridiga rum ense giöra.

§. V. 1. Att Atland eller Swerige är ett Näs, såsom Plato och Maximus Tyrius tala, det seer man af alla Geographiske taflor Se Tafl. 1, 2, 28.

2. Att det är 5000 stadier til sin sträckning och förlängning, skola wij wisa af alla de wissaste Jordmätarenas Taflor. Thes hals, som hänger wid fasta landet, är på södre sidan Torne, och sträcker sig westsöder til Skåne, der des östersöder ända är. Tårne ligger effter

Blau Atlant.	Under middags linien	41	Till högden	65	Skåne ligger under mid-dagslinien	30	Till högden	55
Vol. 2. f. 1.		41		65				
fol. 3. fol. 25.		41		65				
V. 1.		50		65		40		55
Piscat: Tab.		45		65		35		55
Cluv. Germ.		45		66		35		56
Burei.		46		66		34		56
Janson.		46		66		35		56 |153|

Af detta seer man, att om des Middagslinier komma de ey öfwerens, utan skilja sig på 4, 5, 6, och 10 grader, men uthi des högd är intet mera än en grads åtskilnad, dock träffa de alla der utinnan, att längden blifwer ändå med Platone 10 grader, det är 5000 stadier. Ty de som sättia Skåne på 55 grad. the hafwa Torne på 65. Och de som som sättia Skåne på 56. the hafwa Torne på dhen 66. Uti den 6 Tafl. 14 Fig. hafwer jag följgdt de aldrawissaste landtaflor, uti hwilken strax wises under hwad grad begge Orter stå.

Atlands eller Sweriges hals norre deel kallas Kimmernäs, Nortkin, Nortkap eller Skyttingsberg, igenom hwilken det ihop hänger med fasta landet, och sträcker sig til wäster förudden, som kallas Söder-hook, hwilkets yttersta Holmar äro Kin och Ornal. Dessas högd ser man wissast af alla Engelska och Holländska siökort, så och de Geographiske Landkort.

	Kimmernäs ligger under Midd:		Högd	Söderhook wid Kin ligger under Midd:		Högd
Blau Atl. Vol. I orb. terr. Tab.		50	71		30	61
Orb. Ant. f. 1. Vol. 1.		40	71			
Vol. 2. f. 1.		43	71		21	61
Hindrik Donkerz Tab. 3.			71			61
Du-Vals			71			61
Ortel.		40	72		26	62
Mercat.		50	72		28	63
Burei.		50	71		24	61
Theunis Jacobson			71			61
Lucas Vagenar in Marg. not:			71			61
Johan von Loon.			71			61

Af detta ser man att the Holländska och Engelska som altiid förbisegla åhrligen dessa Orter sättia ingen middagslinies wissheet, utan allena högden, uti hwilken dhe komma mästedels öfwerens, så att bredden emillan bägge ändar den westsödre och östnorre, äro och 10 grader. Är således just effter Platonis skrift |153| detta Näsetz sträckning både på wästersidan som den östre 10 grader, det är 5000 stadier.

3. Ligger detta Näs in wid en trång Wiik eller Hamn som Plato talar, hwilken egenteligen heter Botn och hafwer intet annat tillnamn. Uppå alla land och siökort så finnas inga Botnar som egenteligen så nämnas, mera än denna, som ligger emillan Swerige och Finland, utan de andra som beskrifwas, hafwa sina tilnamn, såsom den Euxiniske Botn, Finske Botn emillan Finland och Lifland, oc Cråne-Botn. Thenna Botn skrifwes åtskilligt efter allehanda språks art och uttalande.

Theunis Jacobson.	skrifwer	*Bodem.*
Vagenar.		*Boddicus:*
Petter Clas M. S. Perg.		*Pontus.*
Johan von Loon.		*Boddem.*
Tab. Anon. Gust. Adolf: dedic.		*Boddia,*
Anon.		*Botner se.*
Al. Anon.		*Bonten.*
Sanson.		*Golfe de Botnie.*
Olaus Magnus.		*Pionthen.*
Finones.		*Piunthen. Pienten, Pionten.*
Sviones.		*Potten, Botn, Botten.*
Thesaurus Linguæ Latinæ.		*Pontus.*
Aristoteles.		*Pontus amnis* apud Scythas.

Ferrarius far derföre will, som wil ändra dens mening som Thesaurum Linguæ Latinæ hafwer tilsammansatt, för det han sätter Swerige eller Scandiam wara en Öö wid Pontum, hwilket är rätt: ty Thesaurus nämner allenast den siön som egenteligen såsom Plato talar, kallas Pontus. Men hade han lagt Euxinum till hade Thesaurus farit will. (Jag skal uti ett serdeles Capittel åtskilliga ord, såsom Näs, Botten etc. framdraga, och wisa at the äro närmare till wara Götiska ord än Grekeska.)

4. Ligger detta Näs som Plato och beskrifwer, till ett trångt Sund, hwilket i dag kallas Öresund, som ses af min 6 Tafl. och des 14 Figur. |155|

5. Är dhetta Nääs något större efter Platonis ord, än Asia egenteligen så kallad eller Libya, hwilka som förr är wist, ey högre stiga än til 8 eller 9 grader, men detta Näs till 10 grader.

6. Beskrifwer och Plato huru långt thetta land war ofwan des hufwudstad in til fasta landet der det fast widhängde, oc sedan huru långt det war nedan ifrån Staden in till stora Hafwet eller sundet. Så talar han i sin Critia fol. 117.

'Thetta är som wi om thenna gambla Stadsens bygnad och wäsende kunna oss än påminna, af det wi om honom hördt hafwa talas: nu wilja wij beskrifwa heela landets natur och egenskap. Först war hela landet högländt och mycket brant och twärt in wid Hafwet. Men den delen som låg kring Hufwudstaden, war mycket slät och plan, men sielfwa landet omgiordades ifrån hafwet med en stadiglöpande och jämlik utsträckt bergsrygg. Landets längd (nemligen ifrån staden) så wida det sträckte sig in til den andra delen (nemligen fasta landet) war det 3000 stadier, men ifrån des medla deel (eller hufwudstad) neder till hafwet, war det 2000 stadier.'

Jag will här allenast korteligen indraga Blaus ord af Bureo f. 17. at Upsala har warit den gamlaste Swerjes hufwudstad, emedan jag uti ett serdeles Capittel om dhes lägenheet widare handlar. Så äro hans ord: 'Näst Stockholm är Upsala, hwilket tilförene alla Nordeska länders Konungasäte war (dädan Konungs-tyttelen, att han kallades Upsala Konung) så och den äldste hufwudstad, där Konungsätet, högsta offret, Prästestolen så och högsta rätten stod.' Denna Hufwudstad ligger just efter Platonis ord, 2000 stadier det är 4 grader från stora hafwet der Skåne lyktar Österhafwet, och 3000 stadier det är 6 grader från Torne där Botn lyktar och näset sitter fast wid fasta landet. Se detta af de förnämsta Landkort, och min 6 Tafl. Fig. 14.

	Skåne ligger i högden	Gambla Upsala Hufwudstaden.	Tornäs
Blavii Atlas Vol. 2. fol. 1.	55.	59.	65.
fol. 3.	55.	59.	65.
fol. 27.		59.	
fol. 19.		59.	
Sanson de Abbeville.	56.	60.	66.
Piscat.	55.	59.	65. |156|

Af Nicolas Sanson ser man klarast, fast han ey stort skiljer ifrån the andra, doch är hans räkning utan bråk: nembligen ifrån 56 till 60 är 4 grader, och ifrån 60 till 66 är 6 grader.

7. Plato säger huru högländt detta Näs eller Land war. Wi wilja åter resa kring hela werlden, och wisa at intet land mera sådant är. Uti Tyskland, som alla Kiöpmän wetta, och mig nu de Danska fångna Officerare, som där rest hafwa, berättade, att Oder beseglas moth 60 mil ifrån Ratibor til hafwet. Elfwen, har allenast en Slys wid Magdeburg och seglas ifrån Prag till Hafwet på 70 miil. Rhen ifrån Lauffenburg til hafwet mot 80 miil. Donau har 2 mätteliga fall wid Pressburg oc Lintz, och beseglas alt in till Ulm på 200 miil. Rhodanus i Frankrike seglas up till Lyon, som är 40 miil. Seine och Loire faras på 50 a 60 miil. Och Garonne på 70 miil, så att Konungen uthi Frankrike låter nu henne gräfwa igenom landet ifrån Tolosa till Narbona, att man må kunna fara uhr Medelhafwet uti wästerhafwet. Spanske floderna kunna äfwen så faras up och neder, som Kiöpmännen mig berätta, till 40, 50, 60 miler. Po uti Italien såsom Maginus berättar, beseglas på många miler up i landet. Tams och Midvag uthi Engeland, beseglas på 20 eller 30 miil, om icke mera. Om desse Engelske, Franske, Spanske och Italianske floder wetta resande personer att berätta, efter såsom man intet stort |157| om dhem uthi Landkortens beskrifningar finner. Nilus beseglas i Africa ifrån Meroe, på 300 miler, som man ser af Diodoro Siculo och andra. Äfwen floden Niger mot 200 miil, som man ser af de nya Reseböcker. Euphrates beseglas öfwer 150 miil, som man läs af Arriani Indianiske handlingar fol. 588. 589. Äfwen på så många miil fares Indus neder till Hafwet, som läsas kan hoos Curtium uti Alexandri den stooras resa lib. 9. cap. 8. & 9. The Sinesiske floders besegling öfwer 200 miil läs Nieuhoff uti the Holländska Legaters resa till then stora Tattar-Kungen. Om Volgas, Dons, Winias, Borysthenis, Dynas uti Ryssland strömmar, hwilka faras up oc neder på 100, 200 och 300 miiler, läs Olearium, Blaus Atlantem, Heberstenium och andra, som Moscau beskrifwa. Uti Americas land Virginia kan Floden Pauwhatan beseglas till 200 miiler: Pameunke till 70 miil: Toppahanok til 130 miil: Patavonke till 140 miil; Se Blau fol. 9. Plata floden till 300

mil, fol. 10. Af alla desse floder kan man nu se huru hela werldsens landskap småningom stiga i sin högd. Men nu wilje wi komma till Swerige och Norige som detta Näs giöra. På norska sidan weet man att en intet på 3, 4 eller 5 miil kommer up i strömmarna, förr än stora fall möta, och är mästadeles ifrån sielfwa Hafwet, eller Skären, til högsta Fiällryggen ey mera än 5, 6, 7, 8, och högst 20 mil. Gautälwen kan ey beseglas fyllest 6 mil ifrån skären till sitt stoora fall Trollhättan. Motala hafwer fall in wed Norköpings hafs-skär, och kan intet beseglas. Dale-älfwen som är den största näst Gautälwen, hafwer sitt stora fall wid Elf-karlby |158| straxt in wed Botn. Äfwen äro så dhe andra floder som falla uthi Botn, hwilka ey högre än till 3, 4, 5, eller 7 miil kunna beseglas. Af alt detta ser man, som Plato uttryckeligen talar, huru högländt thetta landet är.

8. At det är allestädes twärt och mächta brant in wid hafwet, det wil jag ey widlyfteligen bewisa, utan man kan fråga alla Engelska, Holländska, Tyska och Skottska Båtsmän, de skola wäl säyat, at stranderna mestedels see intet uth såsom man skulle segla til något Land, utan såsom man skulle fara in uthi Berg och Klippor.

9. Then sköna Slätten som hufwudstaden låg uppå, behöfwer jag för ingen Swensk eller Fremmande, som uti Swerige warit hafwer, beskriwa: emedan dem allom är bekandt, att ett sådant slät fält är intet skönare uti Swerige att besee, doch will jag alenast en af de fremmande Skribenters ord indraga, nemligen Alberti Crantzii, hwilka så rätteligen äro af Messenio uti Sveopentatropoli förswenskade f. 25.

'Förty Kyrkian (med des Hufwudstad) ligger på en wiid och stoor slätt, som med berg är omkringhwerft.' Saxo lib. 1. f. 13. kallar 'thenna ort liuflig och skön.'

Widare hwad som detta Fältz skönhet anlangar, kan läsas Cl. Schefferi Upsalia antiqua c. 3. och aldrabäst ses uti min 19 tafl. 84 Fig. där det på alla sidor om gambla Upsala sträcker sig på 18000 aln. det är 36000 fötter.

10. Berget som alt ifrån hafwet omgiordade hela landet efter Platonis ord, de stå och än i dag orörde. Plinius beskrifwer dem nästan lika i sin 2 Boks 13 Cap. fol. 67.

'Sewa Berg är där skräckeligen stort och långt, intet mindre än de Rifelske bergen, sträckiandes sig uth alt in till Kimmernäs (Nortkim) och der med infattandes en stoor Botn.' Äfwen så och Damastes: 'Ifrån the Rifelske Bergen sträckia sig the Norska Bergen in till det andra Hafwet.' |159|

Adamus Bremensis talar något klarare uti sin Bok om Danmarks lägenhet fol. 27.

'Thet begynner (Norie) af dhe stoora Bergsuddar, som stiga in emot Sundet, (Öresund) af det Baltiska Hafwet, eller Botn, och sedan kröker dhet sigh medh sin Bergsrygg mot nordan, och sedan det hafwer Wästerhafwets stora fräsande wågar i runden bemött, så lyktar det uti de Rifelske Bergen.'

Desse Berg seer man bäst af alla Landkort och min 6 Tafl. 14 Fig. huru just the efter Platonis ord kringwärwa Swerige, begynnandes ifrån Sewe-härad, och lyckta uthi Finlandh moth Åboo, såsom i en Cirkel. Om hwilka berg widare skal talas uti Capitlet om the Rifelska och Bores Bergen.

11. Plato säger i sin Timæo fol. 24. att ifrån detta land war mycket lätt att fara till andra små Öar. Detta bewitna icke allenast Seland, Fyn, Langeland, Laland, Falster, Moen, Femeren, Hwen, Öland, Gotland, Ösel, Dagerö, Åland, Wermdöön, utan outsäyeliga många tusend, så at hela werlden tillika hafwer inga flera Öar, än detta Näs om sig, såsom wi uti Sweriges beskriwelse til des sköna fiskeri skola omtala.

12. Plato ropar af huru namnkunnige desse Bergen woro.

'De Bergen som omhwälwa detta Land wiste alla att omtala, för des längd skull, storlek och högd.'

Huru sant det är, woro förlångt att indraga, ty nästan ingen Skald är, som icke införer uti sina wisor Atleberg, Rifelsberg och Boresberg. Många sagor wetta och om dem att tala, hwilket alt widlyfteligare skall utur dem indragas uti ett serdeles Capittel. Här är och mäkta märkeligit, att uti hela Werlden finnes icke ett Berg som med en sådan hoophängiande rygg, rätt som uti en Cirkel omwälfwer efter Platonis ord ett land, mera än detta. |160|

13. Plato beskrifwer des lägenhet och utsträckiande således:

'De sträckte sig med en ända åth söder, men des högländigare ort war norr åt.'

Se detta utaf alla Taflor. Tafl. 1, 2, 6 wisar hwar des ena ända Skåne ligger uti söder med Östgötland oc Westgötland, och huru i Westergötland bergen begynna först stiga, alt mot Nortkin eller Kimmernäs som ligger längst norr, tiit Bergen, mer och mer wäxa och floderna stridast falla, för landets högd skull.

14. Thes skapnad förtäljer Plato således:

'Sielfwa landet är fyrhörnigt, doch mera utdragit i längden, och tämmeligen rätt, der icke Skärarna eller Wikarna des skapnad runt om något afbryta eller förkröka.'

Ericus Olai uti sin första Book om de Swenskas handlingar fol. 6 beskrifwer Swerige med samma ord de Messenius cap. 4. uti sitt Skådetorn rätteligen förswenskar: 'Thetta Riket är alldeles fyrhörnot.'

Se Tafl. 6. Fig. 14. der des fyra hörn äro alla utmärkta, och falla just efter

Platonis ord, och hans förr indragne mätning om des längd, uti hwilken afmålning 'man kan see huru Skärarna afbryta des rätta skapnad.'

15. Plato beskrifwer widare Skären och kallar henne Grafwar, äfwen såsom hon af oss kallas Skiär af skiära och ingrafwa: och såsom wi skilja Hafwet ifrån Skären, i det de som segla in om henne, säges segla in om Skiärs, och de som utom fara, segla utom Skiärs och uti öpna Hafwet, så beskrifwer och Plato henne, att han säger 'henne wara närmast landet som en graf och utom henne Siön, så att Floderna falla uti Skiären, och Skiären uti Hafwet.'

Och synnes af Platonis ord, att den som hafwer honom alt detta förtält, hafwer wiljat inbilla honom att hon heter Skiär, af det hon igenom Menniskioflit och arbete skulle hafwa warit |161| gräfwin, men liikare är, att Plato hafwer fått den tanckan af denna Ööns eller lands til en del fördolda och Mythologiska beskrifwelse utur Egypten, som han annorstädes sielf bekiänner, och de Egyptier här ifrån, hwilket nogsamt bewiser Mälarens och thes Skärs fördolda beskrifning af then gambla Edda 1. Myth: fol. 131.

'Gudinnan Gefion hon tog fyra Oxar nordan utur Jotunheim och the woro Neckens den Jettens och hennes Söner, och spänte dem för en plog: men plogen gick så bredt och diupt i jorden, at han uprykte landet, och drogo Oxarna landet ut om Hafwet och höllo stilla uti Sundet, där fäste Gefion landet, och gaf det nampn och kallade det Seland. Men där som landet skars up, där kom watn in, hwilket sedan i Swerige kallas Laugern, och ligger där nu sådana Skiärar eller Wikar, som uddar och Näs wid Seland.'

Men Plato, såsom en myket öfwer hela werlden för sin lärdom bekanter man, säger wara omöjeligit, att om än alla menniskior skulle hafwa et sådant wärk tagit sig före, hade det ändå warit dem omöjeligit fulborda. wi wilje så hans ord om hela Skiären indraga.

'Sielfwa landet är fyrhörnigt, doch mera utdragit uti längden, och tämeligen rätt, der icke skärarna eller wikarna des skapnad rundt om något afbryta och förkrökia. Hwilken är otrolig stoor till sin diupheet, längd och bredd: ty synes omöjeligit wara at något Folk warit så klokt, förståndigt och så mächtigt, som det och någonsin hade kunnat warit, hafwer kunnat det någonsin förfärdiga. Jag wil likwäl säja hwad jag hafwer hört. Skären war diup ett jugerum (det är 100 alnar) bredden mästedels en stadie (300 aln:) och emedan skiären sträkte sig kring hela Landet war hon 10000 stadier uti sin längd. Och the strömar som föllo utaf bergen, tog hon emot.'

Om denna underliga Siön hafwa ok andra gamla lärda fremmande uti werlden haft kunskap, och derföre intet wettat, om de skulle hafwa hållit dem för Haf, siöar eller åar. Så talar Pomp: Mela uti Werldens beskrifning, l. 3. c. 3. f. 52.

'Ofwan Älwen ligger Götha Skiären, en stor Invik, upfylter med stora och små holmar. och är hafwet der inwed stranderna mäkta smalt, så at det intet är likt ett haf, |162| utan efter det skärer sig hiit och diit längs och twärt efter, emillan Holmar och Wikar, är det likare åar.'

Hwar af och Aristoteles menar, denna Botn wara en stoor Åå der utinnan Glis eller Bernsten finnes, förtäljandes uti the sällsamme werldenes tings beskrifwelser fol. 131. således:

'Det säges, at wid de Skyther, Manheim och Thracer är en flod, som de kalla Botn, uti hwilken finnes Bernsten (Glis) hwilket hafwer en natur twärt emot brinnande Kål, ty när man blåser på denna Bernsten när han brinner slocknar han, men stänker man watn på honom, fräser han och lågar upp.'

Uthi detta giör han lika som Tiära, Beck och Kåda, och finnes denna Sten uti hela Ostersiön, men serdeles wid Prüssen och up uti Kiärr och Moras wid Norska Botn.

Längden på denna Skiären wijsar Plato effter längden på Öön, ty såsom han sade tilförenne att Näset war 5000 stadier, altså efter Skiären skal gå på både sidor, giör han henne dubbelt så stor, nembligen til 10000. Här ser man at Plato aktar allenast efter Orternas längd moth norstiernans högd, som förr sagt är, der om Jordmätarena kunna hafwa en wiss kundskap: men intet längden mot middagslinierne. Eljest må ingen troo Platonem warit så tokug, at efter han gör henne fyrkantig, nästan lika lång och bred, at han icke skulle hafwa satt moth 15000 stadier Skiärens widd, efter såsom på den ena sidan som hon hänger ihop med fasta landet, är ingen Skär. Denne Skärs skapnad ser man aldrabäst af 6 Tafl. 14 Figur.

16. Plato skrifwer Skiären wara diup ett jugerum, (det är 100 alnar, hwilket giör 33 famnar: eller som andra uträkna det på 120 alnar, hwilket är 40 famnar:) detta träffar och träffeligt in; ty ifrån strandernas och klippornas öfwersta, mäst kring hela Swerige, och til sielfwa botn i Skären, är gemenligast 30 eller |163| 40 famnar. Sielfwa landetz högd såsom jag sielf erfarit hafwer och allom står til profwa, är gemenligast 20 eller 30 famnar til watnets öfwersta: och Watnet til sielfwa botn är från 10 till 20. mycket sällan skal man finna skären wara under öfwersta watnet 50 famnar, såsom man ser af Johan Månssons Styrmans beskrifning af Östersiön eller det Baltiska Hafwet; så och af Vagenars, Theunis Jacobssons, Clas Petters Siökort. Af Johan Månsson seer man att alla Skiärar i Swerje och Finland, stiga gemenligen ey diupare under watnet, än från 4 til 20 famnar. Och allenast desse efterföljande stiga til 30 och 35 famnar.

'Remskers sund åt Åbo 30 famnar, emillan Bancken och Landsort 30 famnar,

emillan Landsort och Wiksten 35 famnar, emillan Wiksten och Molsta 35 famnar.'

Vagenar hafwer hela Götha skiären från Koll wid Swederö och Skåne, till Herhals och Herhammar wid Landsort från 6 famnar til 22.

Petter Clas från Herkoll wid Swederö til Herkoll wid Landsort, hafwer Skiärens diuphet från 6 till 20 famnar.

Theunis Jacobsson hafwer från Sunde til Marstrand från 7 til 30 famnar, och sedan alt up på Nordska sidan i Westersiön ey högre än 30 famnar. Ja sielfwa Östersiön, såsom man ser af honom och Johan Loon, så är Finska botn ey diupare mitt uppå än 40 famnar: emillan Bornholm och Reefkoll ey mehra än högst 28. emillan Bornholm och Öland 38 famnar. emillan Rügen och Skåne 35 famnar. emillan Gottlandh och Ölandh är 50 famnar. |164|

Här af ser man nu klart, att i all Skiärs diups mätning har Plato tagit öfwerst från strandens högsta och til det diupesta i Skiären: såsom och skal wisas i den Skiären, som han räknar ifrån Ostra-aros till siön Ekolen, diit wi straxt lära komma, så och af de ord han talar f. 115. 'Holmarnas strander de hade sin wissa högd öfwer Hafwet.'

17. Bredden af Skiären säger Plato wara en stadie, det är 600 fötter eller våra 300 alnar. Af hwilket rum man kan see Platonem hafwa alenast här räknat de smärsta och trångaste Skiärar som närmast landet äro. Men de widare och bredare Skiärar nämner han f. 115. de wi skola straxt framdraga. Och är det sant, at de trångaste äro ey mera än 300 alnar wid pass, såsom synes af Theunis Jacobssons tafla emillan Landsort och Dalarna, dher man med Båtar far igenom: Men den breda Skiären som stora Skeppen upfara, är på en half mil Swensk. Äfwen så den smala Skiären emillan Dalarna och Stockholm der Jagterna gå, så och annorstädes kring heela Swerige, är föga mera de små Skiärar eller emillan dhe små Holmarna än som Plato talar, nembligen 300 alnar wid pass.

18. Plato beskrifwer och de Större Skiärarna både till watnetz wikar så och holmarnas storlek, men något mera efter en Oratorisk arth, så att han utsmycker dem lika såsom dhe woro alt så just giorda efter mått, snöre och Cirkel; der han likwäl bortglömmer sitt förra tal som han hade om dem, der han beskref hela landetz skapnad och sade: 'At landet är tämlig rätt der icke Skärarna här och där afbryta eller förkröka des strander.' Wi wilja likwäl indraga hans ord och see huru nähr de |165| träffa in med sielfwa Orterna.

'De Backar (säger han fol. 115.) Holmar eller Jordhögar genom hwilka hafwetz skärar woro skilde från hwar annan, woro allestädes igenomskurne, at man kunde fara med en tretiugsessa från den ena till den andra, och bryggiorna

som woro lagda emillan holmarna, woro så giorda, at man kunde roo under dem. Backarnas eller Holmarnas strander hade sin wissa högd öfwer Watnet: den största Skären som gick rundt kring hela landet, in i hwilken Hafwet flödade, war 3 stadier bred. Skären af Holmarna som der näst woro, hade lika bredd. Den Watnskären som åter där näst war hade 2 stadier i bredden. Men Holmskären som war närmast hela landet och det infattade, hade allenast en stadie i bredden.'

Denna närmaste Skären är den samma som Plato har f. 118. widlyffteligen beskrifwit till sin längd, diuphet och bredd, och nu förklaradt är. De andra twänne äro klarast til at se, först på norska sidan uthi Johan Loons och Theunis Jacobs Siökort allt ifrån Druithem in til Kimmernäs på 100 miler, serdeles från Malström, där den yttersta skären af Watnet och Skiären af Holmarna äro störst, men stiga på 2 eller 3 Tyska miler, der Plato sätter dem på 3 stadier. De indre är på en eller halfannan Tysk mil som Plato sätter på 2 stadier, dhen innersta kommer närmast hans beskrifwelse: äfwen sådana många slags Skärar finnes wid Stockholms Skären och upp i Botn som norr ut är. Eljest är här och där kring hela Swerje 2, 3, 4, 5, 6 dubbla Skärar, men i Finland öfwer 10, 12, 13, och 14 dubbla Skärar. Detta hafwer alt Plato welat effter sin art at skrifwa som dem lärdom är bekandt, ziratligen utsmycka. Wid detta alt, är likwäl undrandes oc märkiandes, att i hela Werlden finner man intet något land kringflutit, som med sådana skärar år omwerft: ja det som mera undrandes är, att Tyskland och Lifland som liggia wid samma Botn, hafwa moth sin sida inga sådana Skiärar, utan allenast Swerige med Finland, hwilket kan sees af |166| min Tafl. 6. Fig. 14. Men dock klarare af Johan Loons, Theunis Jacobs och Peter Clas Siökort där desse Skärar äro bättre i akt tagne; och är jag säker att der de rätt efter Jordmätarkonst skulle aftagas, skulle de än bätter swara mot Platonis beskrifwelse.

Utaf desse 18 märkelige kännetekn med hwilka Plato beskrifwer detta land, är icke et som sträfwer mot Sweriges än i dag beskaffenhet: utan såsom det war för 4000 åhr sedan, så är det än, och alla desse Platoniske kännleteckn träffa ännu in med dhes lägenheet och omstendigheter, och kan till ingen annan Ort i hela werlden lämpas.

19. Nu wilje wi komma till des Hufwudstad och besee först om des platz med sin widd, längd, bredd, Backar, Kullar, Rännareban, Strömar, Åar, Hamner, som intet med tiden så kunna förandras, som Hus, Bygningar, Kläder, Seder, och mera sådant, äro icke än till denna dag behållne efter Platonis egen beskrifne mätning. Så talar Plato om Hufwudstadens ställe och platz fol. 113.

'In wid Hafs-stranden efter Hafs-näset och mitt uppå detta näs war en skiön Slätt som sades wara öfwer alla detta lands orter den wackraste och fruchtsammaste.'

Utaf Platonis förra ord att staden ligger 2000 stadier från Sunde och 3000 från Torne, såsom man seer af 6 Tafl. 14. Fig. så ligger det såsom mitt uppå Näset, så och in wed Hafwetz oos, aldeles som Plato talar. Ty Mälaren som är Hafwets wiik, som du ser af alla Landtaflor så och mina, löper up til Hufwudstaden Upsala.

20. Att denne Hufwudstads platz är den fruchtsammaste, af Swerjes orter, är nogsamt alla Swenska bekant: men wi wilja doch det bewisa af gambla Isländska och Nordska Sagor: |167| Snorro den Isländska Skribent talar i sin Krönika fol. 225.

'Tiendeland är den mäst fruchtbare part uti Swerige och bäst bebygt: där är Upsal och Erkie-biskops stolen, ock kalldis denne part Opsalle Rigdom (Upsala aud).'

Norska Kungs Sagorna tala lika §. 68.

'Tiendeland är förnämst oc bäst bygt i Swerige, där hafwer hela Riket sin tillit, ther är Upsala, hwarest den Konungsliga stolen är.'

Ericus Olai kommer nu som förr närmast in til Platonis ord, denna del at beskrifwa i sin Swenska Sagas 1 bok fol. 1. Derföre och jag dem indraga wil, serdeles medan det Plato tilförenne, och det han här efter om denne ort talar, är hans jämnlikt.

'Uti norr är ett stort land, hwilkes namn Gotaland är ryktbarare, men nu gemenligare kallas Swerige, och är såsom mitt uppå detta land en skön och höglänt ort, och såsom den förnämste för alla andra, utwald strax efter Syndafloden til Riketz hufwudstad, detta rum är omflutit med Källor och Bäcker, hafwandes å en sida en flod som inhämptar de andra på alla sidor omflytande strömar och dem förer i ett Kiärr eller skiär. Runt om är en mäkta skön Slätt af blomstrande äng och åker, så at de resande personer långt ifrån seendes des skönhet, wetta detta rum at wörda och berömma.'

21. Uppå denna Slättens medlesta rum, säger Plato fol. 113. war åter en stackot Backa som war 50 stadier ifrån Siön. Uppå hwilken han förmäler näst tilförene, så och f. 116, 117 Templet och Kung-salen ståt. Denne backa är ingen annan, än den du seer uti 19 Taflans 84 fig. som gamble Upsala står uppå. Hwilken är som Plato talar mitt på denna slätten, och kan så intet wara där nya Upsala är, som strax af flera skiäl skal wisas, hwilket ligger åth ena sidan på denna slätt och strax wid Skogens begynnelse, som sees af samma Tafla.

22. Denna backas storlek beskrifwer han fol. 115 och 116: 'Holmen eller

Backan (på hwilken Kungs-Salen stod) war 3 stadier.' det är 1500 Swenska alnar. Tag Cirkelen och mät samma backa på 9 Tafl. 27 fig. efter des utsatte alntal ifrån bokstawen *I* där |168| Kungsalen stod ok än i dag kallas Kungsgården in til bokstäfwerna *n*, *p*, så finnes just samma Platonis längd, och sluter han sig på alla sidor. såsom sees af 8 Tafl. 23 Fig. där *N* är den norre slutning. *S* den södre, och emillan bägge desse ändar är 1500 alnar effter det understående alntalet. *K* är Kungsgården. *AV* det gambla Templet. *H* de Kungliga ättebackar. *I* Tingshögen. *XX* många små Ättebackar. Uti den 24 Fig. är *W* denna backas wäster slutning. *O* östre slutning, alt efter wågens afmätning. Ingen sådan backa hwarken till längden eller slutningen finnes wid nya Upsala, ty åsen som begynnes i Fierdingen och lyktas wid Ultuna, är 8000 alnar eller 26 och twåtridiedels stadier. Och sluter allenast mot åån öster till, men wester åt är han mästedels lika med Jordmon, hafwandes allenast wid S. Olofs Dike så och in mot Ultuna en slutning wästan till. Et stycke af denna långa Åås seer man i den 22 Fig. der Stadsens deel Fierdingen står på en deel af honom emillan *e e*, och sedan sträcker sig under Slottet til *p* och alt fort in til Ultuna hamn som sees på 19 Taflans 84 Figur ifrån *B* in i Ultuna hamn.

23. 'Denna Backa säger Plato f. 113. att Nikudur bebodde och omstängde och wäl befästade. Ty han lät gräfwa kring om honom, och kasta Jordhögar up, och lät föra watn i grafwarna, at det blef som ett Kiärr eller Träsk ståendes. Jordhögarna stälte han rundt kring, sombliga större, sombliga mindre.'

Uti de nästföljande Platonis ord, hwilka hoos honom kunna läsas, blandar han desse Backar och Grafwar med dem, som han talade om f. 115. som äro i Hafwet och gå kring hela Näset eller Öön, och jag uthi det 16, 17, |169| och 18 skiälet förklarade: ty han talar både där och här fol. 113. om twenne Skiärar af Jordbackar eller Holmar, och 3 af Watn, sedan säger han uti begge rummen, dessa Skärar wara wid Hafwet, och att Öön eller Näset håller desse skiärar jämpt från hwar andra, och att Näset ligger mitt emillan dem omflutit. Hwarföre måste man med stoor fliit, betänkiande och öfwerwägande hans ena rum med det andra läsa, elliest skulle man säya honom skrifwa mot sig sielf: Äfwen som han fol. 113. talar, 'intet Skieps byggeri då warit än påfunnit, icke heller några farkostar warit i bruk wid denna Öö.' Der han twärt mot fol. 119 säger, dem hafwa hafft 1200 Skep. Hwilcket kan till bägge sant wara, men på åthskillige tider som strax wisas skall.

Wij wilje nu tillse hwad för grafwar och backar Plato här in wid Staden menar; Han talar wäl här, såsom de wore med menniskio-händer giorde; men han kullslår det fol. 118. sielf, såsom jag uthi dhet 15 skälet har wiist. Ehuru wähl möyeligit woro att desse grafwar, som rundt om den Högen äro kunde med

menniskio fliit wara grafne; emedan dhe en möyelig längd, bredd och diuphet hafwa. Huru stora de hafwa warit behållna för än 500 åhr, då den ena delen af Christna Kyrkian i gamla Upsala tillsattes till den Hedniska, kan man se af den 8 Tafla 21 Figur. Hwilken war genom Martinum Stenium Prof. Mathem. uttagen af gambla Archivet, och fans efter hans Sons Johan Stenii död ibland andra gamla handlingar, efter såsom honom blef pålagt af glorwyrdigste K. Gustavo Magno at göra Landtaflor öfwer hela Riket. Uppå desse Taflor gaf Secret. Hadorphius mig anledning. Och synes Taflans ritning wara gammal |170| emedan de 2 Kyrkians tillsättningar den ena wäster åt, för Gustavi I. tiid, och den andra öster åth af Gustavo I. tillgiord, stå ey på gambla Templetz grundritning, hwilken är utmärkt med bokstafwen *A*. Jemför denna Tafla som är tämmeligen slätt afritat, mot den 9 Tafl. 27. Figur, hwilcken med största fliit af mig sielf och 6 Matheseos Studiosis är aftagen. Denna wisar huru nu wid dessa tiider, alla grafwar befinnes, och huru såsom de på öster och norsidan äro mäst igenfallne, men på söder och wästersidan behållne. Hwarföre dhe på östersidan och norr äro mera förfallne synes orsaken wara Åkerbruket som sluter ifrån en tämmelig högd in till grafwen eller diket *Y Y*, *H*, *oo* på 9 Tafl. 27 Figur och dherföre med floderna jorden som altid upplöjes och lös giöres tillflyter och upfyller grafwen och dikerna. *a a* är åkeren som sluter från Kungshögarna *Q Q*, *b b* in till grafwen eller diket *Y Y*. *Z Z Z* är åkeren som sluter på andra sidan från gambla Stadens backar till samma dike. Äfwen så är det wid dikerna *H* och *oo*. Men träsket eller grafwen *cc*, *h*, *k* liggia uti Änge- och Kiärr-wall, *i i i i*, der Jorden intet så lös är och upbrukat, hwarföre ifrån henne intet så mycken gyttia tilföres: är icke häller så slutt, utan jämlåg. Åkeren *f f* på andra sidan Träsket *cc* sluter mera der ifrån åt Ängiarna och Åån *B*, än som til Träsket: hwilket alt synes bäst af linierna på Figuren, hwart de sig witta. Desförutan äro tre watngånger wid bokstafwen *m*, under den höga Riddaråsen *g*, der alt watnet med en stark strömm, löper in under åsen både om Wåren och Hösten, men när man dem förstoppar, står watnet högt up i diket *Y Y*, *X*, *p*, *h*, *k*. hwilket man och utan tilstopning kan se på samma tider, när |171| stor flod är och Watnet ey hinner löpa undan genom desse tre watngånger, hwilka föra samma watnet i Ån, doch kan aldrig Träsket eller Grafwen *cc* och *k* uthtömas, emedan des botn diupare ligger än desse 3 watngånger.

Cl. Professor Celsius som nyligen war ute med mig 22 Julii 1677. menar att man utur dessa största grafwar eller träsk hafwer farit in i åhn i de gambla tijder för än S. Olof utgrof Mälaren på söder sidan om Stockholm då söderström först feck sitt nampn, och der af hela Mälaren på många alnar sig satte. Och af den orsak blef gambla Upsala flytt till det nya, emedan farkosterna sedan

ey kunde så högt komma up i Fyrings-åhn, uthan måste stanna i Oset. Dessa grafwar hwilka lika som i en cirkel omfatta denna gambla Upsala Backan, och när stor Flod är gifwa honom ett anseende såsom en Holma, på hwilcken Kungsgården, Templet och dhe Kungliga begrafningar än i dag qwar stå, kallar Plato den mindre omkritz fol. 117. (*Gyrum*) och fol. 113. en Holma af 5 stadier, det är 1500 alnar: hwilket så just är träffat som wiist är i det 21 och 22 skälet, att om alla de gamblas Geographiske Skribenters afmätningar på andra delar i werlden, woro så rätt och nätt aftagne skulle man ey så will fara om dhe gamla orters igenfinnande. Denna Backa eller holma synes i den 19 Tafla 84 Figur innom dhe 4 bokstäfwerna *a*, *m*, *o*, *r*, och i den 9 Tafla 27 Figur inom Träsken och Dikerna *h*, *cc*, *x*, *oo*, *H*, *Y Y*. hwilka fordom större woro som synes i den 8 Tafla 21 Figur inom Träsken eller Grafwerna *N*, *M*, *H*, *P*, *O*. mät på 9 Taflan med en Cirkel från söder wid bokstafwen *p*, till *I* uti norr, effter des Taflas alntal, och äfwen så |172| på den 19 Taflan effter des Scal eller alntaal, ifrån *r* till *a*. så finner man just Platonis mätning. Sådana Grafwar, som just effter denna mätning insluta någon Backa wid nya Upsala, är fåfängt at igensökia.

24. Den större omkrissen af strömarna som Plato och stundom kallar Grafwar, tillika med den mindre omkrissen, beskrifwer han ok nämner på åtskillige rum. Så talar han fol. 117. där han den gamla stadsens bebygnat afmålar:

'Der woro många Offerplassar, Trägårdar, öfning- eller Tuchthuus, endels för Folck endels för Hästar, bägge särskilt bygde uppå de twänne öars omkrissar, men wid pass mitt uppå dhen större omkrissen eller Ön (som gick ut om den mindre) war en rundachtig och stoor högd; hwilckens bredd war en stadie, men des längd så stoor som han fordrades till ett ringrännande eller tornerande med Hästar. Men runt om denna rännarbahn bodde Hirdmännen eller Hofmännen. Dem trognestom af dem som finge wara innan om den mindre omkrissen in wid Kungens gård wardt wackten betrodt. Men dem aldratrognastom war in på sielfwa Kungens gård rum tillstälte.'

Denne större omkrissen säger han fol. 118. hafwa bestått af strömar, dem han understundom kallar grafwar, således:

'Strömmarna som fölle af Bergen, togo Skärarna emot, hwilcka gingo genom dhet sköna fältet eller slätten hiit och diit, och lika som i en ring omfattade Staden (utguto sig omsider i siön). Men åfwanföre ifrån staden gingo Grafwar eller Åar 100 fötter breda rätt igenom landet grafne, som föllo i den grafwen eller skiären som war närmast siön. Den ena ifrån den andra war 100 stadier belägen. Det flottades wed eller timber till staden af bergen och

skogarna och andra saker på sina tider, och således at twenne farkostar fingo rum i bredden i desse grafwar. Dessa grafwar mötte hwar andra snedt efter wid staden.'

Uti dhetta rummet är Plato något mörck, derföre och hans uttolkare läggia till de orden som stå inom de twå krokarna () med Latinsk styl, att göra honom något tydeligare: men det gör intet stort til saken. Ty man ser först Platonem säja: 'Strömarna falla af Bergen in i Skiären,' som sant är. Sedan 'att Weden flottas af Bergen til staden genom grafwar.' Hwar af klart är att Plato stundom förstår genom grafwarna åar. Ty det är |173| än i denna dag sant, at Wed och Timber flottas genom dem, både til gambla och nya Upsala. Sedan beskrifwer han: 'Skiäran lika som af henne skulle gå en graf, den hiit och diit såsom i en Circkel inslöt staden,' och således skulle af Hafwet watnet inflöda genom Skiären eller Grafwen up i Staden; där han för säger at watnet flyter af bergen in i skiärarna, som naturligare är och oftare skier; dock är det andra som Plato talar, ey aldeles utan skiäl: ty det är så beskaffat med östersiön att när i wästerhafwet starkt Wästnolan upblåser, och i några dagar påstår, så drifwer hela wästersiön in genom Öresund, in i Östersiön, oc då faller Hafwet högt up i alla skiärar, så at nor- och söderström i Stockholm, som mästedels falla starkt ut, falla då tilbaka och göra af sött watn salt; Då faller och Stäkes ström tilbaka, så och strömen här i sundet, så at när flod är af landet, och Hafwet då tillika drifwer tilbaka, täckes hela Kungsängen med watn, hwilken är utmärkt på 19 Tafla 84 Figur med *C C*. Men detta sker intet ofta om åhret, uthan 1, 2, eller 3 gånger allenast. Detta måtte wara som Plato här och annorstädes inblandar, der han säger at hafwet giuter sit watn in i skiäran; och åter skiäran tager emot watnet af Bergens floder. Wij wilja af hans ord dhet tydeligast först utdraga, som tienar til denna Hufwudstadsens omständighet, nembligen at han låg innom en omkress af Åar eller Grafwar hwilka efter hans ord, 'hiit och diit såsom en Cirkel omhwälfde Staden.' Dhetta beskrifwer han strax där hoos nästan medh samma ord: 'Och Grafwerna mötte hwar annan snedt effter kring staden.' Dessa Åar eller grafwar wilja wij först förklara på 19 Taflan. Tensta ström kommandes från Örby Siöar, faller ända rätt ifrån nordan till |174| söder på gambla Upsala, i hwilken snedt infaller Skytåån 20. stadier ifrån gambla Upsala, men inmot gambla Upsala faller dhen märckelige Åån Samnaå, snedt in i samma ström, wed hwilken fordom det yppersta Folket af hela Riket för samlades när något på galt, eller särdeles saker förhänder hades: der afbryter sig Åån som Plato säger i en Cirkel, ty hon stijger först ända nordwäst in til Ulfwafal, dädan åter i sudwäst, till thess Junkilsåån snedt effter möter, genom hwilken det mästa Timber och Wedh flottas. Effter deras tillsamman-

stötning faller hon södost in til Östraaroset eller nya Upsala, där henne möter Swartbäcken *F* ifrån nordost hwilken är skilnan emellan gamla Upsala stads ägor och Waxala ägor. Sluter så sielfwa Fyringsåån största omkrissen, eller 3 delar af honom, kring gambla Upsala, och Swartbäcken med Samnaån alenast den 4 delen. Denne Swartbäcken war fordom större, och lopp genom ett Träsk, det tilförenne så stort war, at det med farkoster upfors, så och hela östersidan af nya Upsala, som synes af de skutekölar som funnes wed Lars Markussons Torp beläget in wed bokstafwen *F*, då där Fiskedammar grofwos, det och Cl. Schefferus i sin Chronic: Episcop. fol. 27. bekräftar, säyandes:

'Det synes bewitna (att emellan gambla och nya Upsala har warit Träsk) dhe höga wägar steenlagde och stycken af Båtar fundne och med Jord öfwertäckte.'

Ja och i nya Upsala äro fundne Skutkölar här och där i staden när brunnar och Källarer äro grafne, och än i dag när stora floder äro, sker det som i detta åhret 1677 skedde, at watnet steg upp i nya Upsala norr på och flödde öfwer större delen af detta gambla träsket, kring Ladorna, och up i |175| halfwa Academiæ Trägård, och många der hoos belägne gårdar, der till med för 700 år sedan, för än Mälaren upgrofs af S. Olof (see Snorr. Sturl. fol. 184. och Kungsagorna c. 21. f. 23) kunde alla dessa orter kring Mälaren beseglas, som nu kunna knapt med en liten Båt upfaras, nemligen ifrån Funbo genom Danmarks åån, ut genom Lagga till Närtuna, Garn och in i Östersiön, som gamla Män weta att berätta och på gamla Landtaflor den utfarten finnes afritader. Se Jansons Uplands Tafla, och Burei. och min 43 Tafl. Sedan upfors Fyringsåån in till Ulfwa, denna är wid oset i nya Upsala med en Damb och Qwarn igenstängd, Anno 1282. vid. Scheff. Antiq. Upsal. cap. 15. fol. 290. dock fares ofwan denne Damben diit med små båtar. Utur Ekolen for man fordom genom Öresund till Torstuna Siön, men nu knapt med små Båtar. Och behåller wäl Öresund sit nampn hwilket ord betyder en Wiik, som är så stoor, att hon seglas up och bör med färjetyg öfwerfaras. Men är nu så smal, att en Bro är öfwerslagen. Flere exempel kunde indragas, men spars för widlyftigheten. Sådana dubbla större och mindre omkrissar innom hwar andra aff Åar och Grafwar, hwilka lika som i en cirkel infatta Atlands gambla Hufwudstadh Upsala, finnes ey kring nya Upsala. Hwarföre kan man ögonskenligen see, att Ericus Olai hafwer warit förledd, att mena det nya Upsala hafwa warit dhet gambla. Ty hans egna indragna ord röija honom der han säger: |176| 'Detta rum är omflutit medh Källor och Bäckar, hafwandes å en sida en flod.' Nu ser hwart Barn at på den ena sidan om gambla Upsala går Floden och på de andra sidor Samnan och Swartbäcken förutan de åtskillige Kiärren. Men om nya Upsala

gå hwarken Bäckar eller Floder utan mitt genom Staden går Åån vid. Tab. 34. Fig. 128.

25. 'Åfwan för Staden, (säger Plato,) woro twenne grafwar genom hwilka Timber och Wed fördes.' Här äro icke heller mera än 2 åer som sticka sig in i Stadsens omkretz nembligen Junkils åån, der åhrligen ännu föres Timber och wed, och den andra Tensta Åån, hwilken nu ey stort Wärcke kan föra, emedan Ekeby och Edshammars Damb och Qwarn det förhindra, och flera Jernbruk der ofwan före uprättade, som wärket behöfwa.

26. 'De woro så breda (förmäler han) att 2 Farkoster kunde gå i bredd', förståendes de största han der beskrifwer som woro trytiugsesser, lika till storleken med desse tiders Jachter. Han uttrycker widare ååns bredd, genom 100. fötter, (det är 50 alnar) hwilcket befinnes alt sant än i denne dag. Se 9 Tafla 27 Figur *B B*. Der hennes 50 alnars bredd finnes, så wähl som flerestädes, ofwan och nedan gambla Upsala: på få orter är hon bredare moth 60. alnar, såsom wedh hänge broon i nya Upsala, som man kan see af dhes afmålning och alntaal Fig. 128. Tafla 34.

27. '100 stadier det är 30000 alnar, säger han, war emellan begge Åarna': tag Cirkelen och mät emillan Junkils Åån och |177| Tensta, så finnes det på 19 Tafla 84 Figur.

28. 'Dessa twänne åar, talar Plato, mötte hwar annan snedt effter': Detta seer man aldraklarast på samma tafla, där den ena Tensta åån kommer ifrån nordan, den andra från Junkilen wäster, och göra de halfwa kroken från Samnaååns inlop, til Junkils ååns oos som kallas Åmote: de gå och rätt igenom det släta Landet eller åkeren för än de denna kroken göra, som Plato talar i samma rum.

29. 'Detta watn, säger han, falla i den Grafwen eller Skäran som är närmast Siön', äfwen som Ericus Olai han talar uthi förr indragne rum, 'att Floden inhämptar dhe omflytande strömmar och dem förer i ett Kiärr eller Skiär.' Hwilket på Taflan är emillan Fyres-hampn och Kungshamn, och är närmast siön Ekolen. Och kan här intet förstås en annan utwäg i hafwet än denna; ty ehuru wäl at Tensta åån kommer up ur Örbysiön, af hwilken en annan löper östernorr in mot Elfkarby i Botn, som sees af Burei Tafla och min Tafl. 43. och Jansons, så att alt en gång är emillan Ekolen och Botn, och både norr om gambla Upsala, så och söder om, synes dhesse Åars watn kunna ledas til hafwet: dock flyter detta allenast til denna skiär, som är emellan Fyreshampn och Kungshampn: hwilket utwisar watnets lopp och wärkets flottande till Staden, så och andra Platonis ord, som wij strax skola framdraga, hwilka til öfwerflöd uttryckeligen wisa denna Skiärs längd, högd och bredd, igenom hwilken de ännu fara up af Siön Ekolen in till den yttersta omkris af Staden.

30. Så talar han fol. 115. 'Ty de giorde en Skiär eller Graf in till den yttersta omkriss, som hade 3 jugera i bredden, 100 fötter i högden och 50 stadier i längden, på det, utaf Siön in til den yt-|178|tersta omkris, lika som til en hampn Farkosterna kunde anläggia. Sielfwa hamnen giorde de med så stoor yppning, at de största Farkoster kunde der ut och ingå och hafwa en trygg hampn.' Plato beskrifwer dhenna Skiärs samma längd ifrån Siön, och till dhenna yttersta Hufwudstadens omkritz uti dhet indragne rum af fol. 113. i mitt 21 skiäl, så lyda orden: 'Mitt uppå denna slätten war en backa (der Kungsgården låg uppå) 50 stadier ifrån Siön.' Tag med Cirkelen på 19 Taflans 84 Figur ifrån Kungshamn wid siön in til Östraoset, eller nya Upsala, der gambla Upsala ägor strax innan för den beskrefna Cirkelen, som Fyringsåån widh Swartbäcken å söder, göra, så får man just Platonis 50 stadier igen, det är 15000 alnar. Att gambla Upsala ägor där begynnas bewises yttermera af den Kongl. Commission som af deras Excellentier Riiksens Rådh Herr Steen Bielke Riks Skattmästaren, och Herr Clas Rålamb Governeur i Stockholm, och flera, som höltz Anno 1664. Då effter alla gambla Kl. Bref, och documenter trätan emellan gamla Upsala och nya skiltes, att gambla Upsalas jord och ägor äro in til Fyringsåhns oos och Swartbäcken. Der den yttersta gambla Upsalas omkriss lycktas.

31. Bredden af denna Skiär säger han wara 3 jugera det är 300 eller effter sombligas uthräkning 360 alnar. Wid denna mätning håller hon sig alt ifrån Tylesunds broo, och up til Ultuna hampn, hwar hon begynner widga sig på 500 till 700 alnar, in til Kungsängen: der ifrån hon sedan ymsar sin bredd alt in til Fyreshol-|179|men eller Aroset, såsom Watnet mer eller mindre flödar: emedan på den östre sidan som Kungsängen belägen är, är ett sidländt land, som sees widh bookstafwen *C C*. Men ifrån Tylesundh till Ultuna är högländt på båda sidor, så att när Watnet flödar Wåhr och Höst, giör dhet ingen märckelig åthskilnat, utan håller sig lika effter Platonis uthgifna bredd.

32. Skiärens högd sätter Plato 100 fötter, det är 50 alnar. Hwilken här af Platone är tagen öfwerst från Backans högd, och til botn, äfwen som han har mätt Hafsens Skiär: See mitt 16. Skiäl, och träffar detta just in: ty ifrån Kungshamn och til Ultuna är 50 alnar Jordmånen, eller Åsen på bägge sidor, och sedan är han allenast på wästersidan alt in till Fierdingen af nya Staden wid samma högd. Men på östersidan är den låga Ängen. Wästersidan är mäst allestädes lika hög, undantagandes några orter såsom där Slottet står och ändå 3 städes dher emillan och Sundet, som stiga till 55 och 60 alnar, se 22 Figuren 8 Taflan. Men en måste här, såsom uthi alla naturliga ting, hwilka intet äro giorda effter Byggmästarenas art, dhe dher bruka Lodh, Snöre, Winkelhaka och Linial,

taga alt så noga, utan effter ett rundt taal, såsom dhet sigh mästadeles hafwer i Naturen och man seer Platonem sielf här dhet samma öfwa.

33. Rännarbanan som Plato af indragne ord fol. 117. beskrifwer 'hafwa warit wid pass mitt uppå dhen större Öön eller omkrissen', finner man än qwar ståendes alldeles effter Platonis ordh, mitt uppå samma omkriss, af förbenämde Strömar och Bäckiar begripen, |180| wid Bokstafwen *K* på 19 Tafl. 84 Figur.

34. Rännarbanens bredd, säger han wara en Stadie, det som just finnes på 9 Tafl. 27 Figur wid bokstafwen *g*: så och 8 Tafl. 25 Figur emellan *ff*. Och hade denna Rännarbanens bredd wähl kunnat medh tiderna förminskas eller förökas, der det hade warit giordt eller ombygt på en stor slät plan: men det är på en stor sandhög, som hafwer alt stadigt behållit sin längd och bredd, och är ey lättelig att förandra: denne är brukat till ringrännande och sperriande in till K. Johans och K. Carls tiid, hwilka det nya Upsala Slott bygde tillika medh ett nytt Rännarban: dock hafwer Kung Carl brukat ringrännande några gånger på denna gambla Rännarban, som twänne til 98 års åldrige män mig wiste berätta. Nembligen Ingelbrecht Swenson Upsala Slotz Befalningsman, som under 7 Konungar har lefwat, och under 5 af dem tiänt, och Göstaf Larsson min Swärmoders Fader. Denna Rännarbans högd finnes af Herr Öfwerstens Trops egne curieuse afmätning, och dhe andre förnäme Officerares flitige besökning, med desse ord:

'Die Königliche Rennerbahn besehen wir auch, welche 59 ellen hoher war alz der Morast. Man künte da noch sehen die kreitz und tummelplatze der Pferdten. Ingleichen die drey grosse Hügel wor unter die Heidnische Könige sollen begraben liegen. Item drey zugefallene Brunnen, und noch treffeliche viel kleine Hügel: so auch unterschiedliche dar unter begraben liegen, wir sahen auch etzliche Ahorn und Aschenbaume, so gegen westen stunde vor dem alten Tempel.'

Eljest är dhenna Rännarban ifrån Foten 45 alnar hög, som sees af samma 25 Figur och des längd af den 26 Figur, der under alntalet står. *N* är des nordiska ända, *S* des södre, *W* wästre. |181| Hwar uppå alla sporren effter hästarnas tumlande synes diupare i marken och mindre gräswuxne än Jorden der emellan. *a*, är Drottningens högd och ställe; *i*, är Konungs säte, det och alt mig berättade Herr Erick, då warande Capellan där i Kyrkian, nu Kyrkioherde i Erntuna. Samma Rännarban finnes på 21 Figur wid bokstafwen *K*.

35. Sedan Plato hafwer beskrifwit Kungsgården f. 117 talar han om de 3 skepshamnar där ifrån in til Siön belägne, således:

'Sådan war Kungsgården: men sedan man hade ifrån honom förbifarit 3

Hamner in til Siöns ingång, war där en mur, som war 50 stadier, på alla sidor ifrån dhen yttersta omkrissen och hamnen belägen, hwilken inslötz af åar som gingo till hafwets munning eller inlop. Den slätten som således war insluten, war nog bebygd, men sielfwa inwiken och hamnen war full med Skep eller Farkåstar och Köpmän som kommo ifrån alla orter, ty hördes för den stora införsel och wäsende, slammer och buller både natt och dag.' Den första af desse 3 hamner beskrifwer och Plato i de för indragne rummen af fol. 115. 'wara in wid den största omkrissen', hwilken kallades Fyreshamn och Fyresholmen. See Stadsens gamla grundritning på 38 Tafl. 140 Fig. *P P* men nu är dhenna mästedels igenfallen: doch synes efter honom än twänne dammar, den ena på den delen som nu kallas Adolphs holmen wid num: 8. på 34 Tafl. 128 Figur. och den andra i gården n. 9. och endeel, som behållin är ifrån qwarnen 1. in til n. 2. på denna Fig. ock på 38 Tafl. 139. Fig: wed *Q*. Denna han war ännu mera behållen uthi S. Archiep: Lenæi tiid som dhet wiste berätta, men sedermera mer och mer förfallen, emedan såsom, sedan Mälaren wid södra ström i Stokholm af S. Olof utgrofs som för är omtalt, och han der af sig satte, hafwa Farkosterna sedan intet så högt här up i strömen kunnat komma, och denna hamn dem til nytta wara. För 40 a 50 åhr sedan kunde man komma up til Munkbron wid bokstafwen *u* på 34 Tafl. |182| men nu måste dhe anläggia på 100 alnar nedan Munckbroon 400 alnar från Fyresshampn. Hwarföre emedan här nu ingen Hampn är för Farkosterna, och de största skadan lida åhrligen när Iisgången är, ty nödgas både jag hafwa Jachthuus för mina Postjachter att dhem der updraga, och de andra i Staden måste draga sina upp på Landet hwar Höst. Och är icke allenast denne Hampn förfallen, utan hela strömen och hela öfre och nedre föret wallar sig dageligen, ty årligen efter Floden sätter sig Gyttian till ringaste ett halft qwarter det är en fierdedels fot, det jag nu i 14 åhr fliteligen har låtit pröwa: i detta åhr som större Flod war än eljest, satte sig Gyttian på Före, see Tafl. 19. *T T*, till 1. qwarter där diupast war och till 1. fingers tiockt öfwerst in wid Landet. Uti Archiep: Lenæi, Engelbrecht Swenssons och Gösta Larssons ungdoms tiid war hela Kungsängen *C C* en siö som nu alt är land, fast hon wår och höst öfwerflödas till en del. Detta utförer man något widlyffteligare, på det man må se huru Åhrligen alla Strömar, Insiöar, Kiärr och Moras alt blifwa mindre och mindre och förfalla, af den åhrlige tillflutne Swartmyllan och Gyttian, hwar af man kan döma hwad på några 1000 Åhr kan ombytas. Denna första Platonis hamn, Fyreshamn benämd belägen in wed gamble Upsala största omkriss är 400 alnar, från num. 1 til 8. på 34 Tafl. 128 Fig. och synes hans rundning wid desse num. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, och på 38 Tafl. 140 Fig. finnes hon widh book-

stafwen *P P*. Men Fyresholmen *R* som inslöt Hampnen, blef sedan omwänd til Academiens platz och grund af Ärchiebiskop Jacob, som kan läsas uthi Messenii Sveopentropol. cap. 9. fol. 46. |183|

'Och upbygde han Academiæ byggning ganska härligen, med starka murar, windbro och med portar, och rundt omkring med en starkan ström alldeles wäl bewarat, på thet rummet hoos Konungens qwarn ther Konungens Sågeqwarn nu står.'

Här af blef denna Holmen sedan kallader Studente-Holmen, som Cl. Schefferus i sin Upsal: Antiq. cap. 14. fol. 268. wisar af Olai Petri Krönika, och K. Carls den 9. Ordning om Studenternas Communitet.

36. 'Den andra Hampn som man förbi far, ifrån den yttersta gambla Upsala stads omkretz', effter Platonis ord, är Ultuna hamn: hwilken är på 19 Tafla 84 Figur til finnandes på 27 stadier, eller 8000 alnar wid pass, nedan för Fyreshamnen. Denna hampn är 1000 alnar lång, och 5 eller 600 bred. Wid denna hamn äro tilfinnandes öfwer 700 Ättebackar, af hwilcka jag en hoop lät igenomgrafwa, för en 5 åhr sedan med Ingelbrecht Otto Kronans Ingenieur, och andra, och fan i större delen af de Dödas krukor, öfwer 1000 Skepnaglar, i sombliga krukor 3, 4, 6, 8, 10, sombliga öfwer 40, til 50. des skapnat seer man Tafla 7. Fig. 15. *F*. Hwilka på den ena ändan hade ett stort hufwud, och på andra ändan woro genom en starck plåt nådade: dessa woro alla winda effter bolens rundheet. Syntes altså att wed dhenna Ultuna hampn mästadelen Siömän hafwa blifwit brända medh dheras Skep, som fordom wanan war, och widare skall wisas i Capitlet om de dödas bränning och begrafningar.

37. När man denna hampn förbifar, kommer man till den tridie som Plato talar, hwilken kallas Kungs-hampn, 5000. alnar eller 17. Stadier ifrån Ultunahampn, hwilcken är mot 2000. alnar lång, och 5- eller 600. alnar bred. Denna lät Hans Excell:tz Riksrådet Biörnkloo för några |184| åhr bebyggia, och gaf detta Säterie samma nampn, nembligen Kungshampn, och när en hans Bonde där grof, fan han ett stycke af en Gullkäd, hwilkens länkiar woro tiocka som ett Finger, det hans Excell:tz många wiiste och berättade. Wid denna hamn, effter han låg rätt i Siömun, lastades fordom alla Konungens skep till strids med sten, den hela Landet måste diit föra, så stora som man kunde med handen kasta, och finnes där än i dag öfwerst på Holmen åth norre ändan, en outsäyelig stoor hög af några tusende tusende lass, som jag sielf sedt hafwer, alla af en lika nästan storlek laglig att kasta af starka Karlar.

38. När man, effter Platonis ord, 'hafwer förbifarit alla dhesse 3 hampnar', hwilka hwarken mindre till talet eller flere kunna wara, som man seer af sielfwa ortens beskaffenheet, 'så war där en mur', säger han, 'som gik runt kring hela

Landet eller slätten, på 50 stadier', det är 15000 alnar ifrån den yttersta hufwudstadens omkris. Om denna Orts afmätning är Plato mäckta ricktig, så att han 3 gånger den indrager, först fol. 113. som är wiist i det 21 skiälet, och fol. 115. i dhet 30 skiählet, och i desse indragne ord, som fol. 117. finnes, hwilka alla beräkna stadigt 50 stadier, ifrån den första hampn in wid stadsens största omkritz, och in til den yttersta hamnen och muren. Och är dhetta märckeligit hwad Plato säger, att dhesse 3 Hampner lågo alla uthom yttersta Stadsens omkriss och Kungsgården. Hwar af åter slutes att dhet nya Upsala kan intet wara dhet gambla: ty nu ligger den första hamn ofwan för Slottet eller Kungsgården i dhet nya Upsala in om sielfwa Staden, ja mitt i Staden. |185|

39. Hwad Plato förstår genom denna muren wilja wi tilse: De gambla uti första tiderna efter Floden, hafwa intet brukadt andra murar kring stora platzer än sielfwa Bergen och Skogarna, och des ypningar eller trånga wägar genom bergen, hafwa de kallat portar. Derföre desse ord: Murar, Wallar, Gårdar, Fästen, Grafwar, förstås hos de gambla Skribenter för de tider, som Murar och Grafwar med menniskio-händer giordes, ja och ofta uti senare tider, om naturlige Berg, Klippor, Siöar och Strömmar. Inga murar med Menniskio-händer wilja de Lärda tilstå warit giorda för än emot det Trojaniske kriget, som man widlyfteligen läs hos Thucydidem fremst i hans första book, så och hoos andra. Hwad Plato skrifwer om detta Atland oc des murar, det war långt för de Trojaners tiid, som här efter skal omtalas. Man wil här icke tala om de Lacedæmonier som höllo sina stridbareste män för de bästa murar: hwarföre och en af them effter Plutarchi ord uthi Apopht. Lacon. 'När han wardt tilspord om Stadens Spartæ murar, pekade med sin hand uppå Borgerskapet som då stod i gewehr, såsom och swarade enom androm i samma ärende, att stadsens rätta murar intet woro sammansatte af sten och bielkar, utan bestode i des oförskräkte oc wälöfwade Manskap.' Och är det så i sanning ty der detta felar, så är med de högsta murar eller berg alsintet bewänt. Hwarföre och Alexander med rätta, när han såg sig oc sin krigshär wara oskadde komne igenom de Ciliciske bergsklyfter, log åt sina Fienders stora försummelse och oförstånd, emedan han der med blotta stenar hade kunnat nedergiordts eller förhindras. At och wäl i denne dag ärlige stridsmän kunna bära den tittelen af ett Landswärn och murar, det wisa oss wåra egna |186| Fiender, hwilcka effter det sidst hållne slaget wid Lund i Skåne emillan wår Stormäktigste Konung Carl den XI. och Konungen af Danmark, då å wår sida alenast Swenska och mästedelen nyskrifwit Folck, dem Fienden för den orsaken skul mycket försmådde, fäktade likwist emot sina fiender, som bestodo icke alenast af

Danske, utan och Keyserske, Brandeburgiske, Lüneburgiske och Holländske wälöfwade och gamble, ja oc til talet widt öfwergående Soldater, så wäl, och genom Guds nåd lyckeligen, at fienden wika måste och dem sedan detta berömmet förunnas. CopenHagen von 22 Decemb. 1677.

'Was für eine blutige Battaille zwischen beyden Nordischen Armeen vorgangen, ist fast unbeschreiblich, wir dan fast alle Cavaillers gesprachen, das wol ehe 50 a 60000 man an ein ander gewesen, und so scharf nicht hergangen als in diesem treffen. Die Schweden begärten kein qwartier, hatten gestanden als ein Eiserne Maur.'

Gård säges om Menniskiorna när de beringa en Stad och kallas Mangårdur, se Lexic. Runic. Vormii fol. 81. af Egla:

'De kommo diit för dager, och slogo en Mangård om Byn, ropade så härroop, hwaraf de waknade som inne woro.'

Naturliga Berg, Backar, och Dalar kallar Josephus i sin 7. Book 25 cap. fol. 812. om det Judeska Kriget, klarligen Wallar och Grafwar så diupa som afgrunden, hwilka lågo kring en hög Bergsklint, och där på Fästningen Machuron, således: 'Men på det man icke skulle komma in til denna Fästningen, hade naturen henne wäl föresedt och med wallar och grafwar på alla sidor befäst, hwilkas högd man kunde icke fatta med ögonen: icke heller war det lätt at komma öfwer, icke heller war det möjeligit att fylla dessa Grafwar.' Ammianus Marcell: i sin 15 Bok fol. 429. talar om 'de Alpiske Bergen at de insluta Frankrike lika som en Mur, den med konst wore giord.' De trånga ingånger genom Bergen kallas Portar, såsom man seer af Curt. lib. 3. c. 4. p. 54, om de Ciliciske Bergens |187| Portar, der Alexander Magn. 'sade all sin lycka hafwa kunnat förspillts, der någon hade funnits, som allenast med Stenar hade welat dhe Portar förswara.' Om de Susidiske Bergs portar läs man Curt. l. 5. c. 3, f. 286: 'där Alexander M. med skam måste gå tillbaka af bara stenar slagen.' Om flera sådana Portar finnes uti många gambla Sagor: såsom de Caspiske, Herminske, Amaniske Bergsportar. Äfwen så kallas den trånga ingång uti Fiällarna emillan Norrje och Swerje, Skarsdörren. vid. Tab. 43. fig. 149.

Skogar kallas och Murar eller Fästningar, som man seer af Strabon. i sin 7 Book fol. 292. 'Skogen Harsswald som består af stora trän insluter af naturen som en mur en stoor rund widd, hwar som mitt uti är en läglig plass att boo.' Detta är Behmen i Tyskland.

Matthias Dögen i sin Architect. milit: förutan det som sagdt är, kallar stora Hafwet kring Engeland en graf f. 3: Conringius i sin Thes: Rerump. part. 2. fol. 245. kallar wårt Haaf en graf, äfwen som Plato nämner alla wåra skärar. Men wi gå fåfängt öfwer Åån efter Watn: läs wåra egna Skalder och Edda

uti Sten och Bergs känningar, hwilka där kallas Dwergarnas Fästen, Land, Säten och Slott, och Siöar, sampt Åar uti Siöars kiänningar Grafwar och Diiken. Des utan kallas wår Östersiö Bälte, Giordel, Umgiord, Boga, Ring, Kiäd, Fiätror, som sees af Cl. Verelii notis til Hervar. cap. 1. f. 18. Wi wilja så tilse denne naturlige Muren som Plato nämner, om han swarar mot hans föreskrefne afmätning. Af Krantzii förr indragne ord ser man honom kallas Berg, hwilka de äro, see 19 Tafl. 84 Figur: där de upstiga med Gråberg och Skog beblandade, och följa Läbyåån alt |188| up till Läby och Wänge, sedan til Junkil, från Junkil til Skuttunge, Lenna, Rasbo, Frötuna, Funbo, Danmark, och lyktas i Kungshamn. Desse instängia och omgiorda denne Slätten rundt om på 50 stadier ifrån hufwudstaden eller gambla Upsala yttersta omkris efter Platonis ord det är 15000 alnar. hwar af åter wises intet kunna det nya Upsala wara det gamla, ty förutan det som wiist är, at det nya Upsala ingen hwarcken mindre eller större omkriss af watn hafwer, så faller ändå denna mätning det nya ey til pass: ty ifrån Slottet *B* til Siön eller Kungzhamn äro allenast 44 stadier, som skulle wara 50 förutan den större omkretzen. Ifrån Slottet till Junkil äro 66 stadier. Til Skuttunge hambrarna äro 80 stadier. Til Frötuna och Funbo Hambrarna äro 70 stadier, faller så nya Upsala mätning heel utur Platonis 50 stadier, som giör hufwudstaden med des stora omkritz som en medelpunkt af heela Slätten. Desse Berg och Skogar som i en ring insluta gambla Upsalas stora Slätt, berättade Hans Excell:tz Riksrådet Gabriel Oxenstierna mig af sin Sal: Faders och andra gambla Mäns berättelse, när jag honom följde till Ultuna effter Hans Konglige M:tz mig gifne skriftelige befallning att uprätta denna gambla Kungsgården Ultuna, ännu kallas gamla Upsalas Murar, och des Portar den trånga wägen som löper igenom de twå stora Klippor som stå högst på åsen in mot Ultuna, när man farer den gamla wägen som i alla tider är brukader, förr |189| än som Hans Excell:tz Bengt Skytt den nya förfärdigade, som går uti en rätt linie från Slottet *B* til Kungshamn.

40. Plato förmäler och om Åar eller Grafwar, som följde desse Berg eller murar åt, hwilka och wijsas just efter hans ord på samma tafla. Den ena kallas Wänge oc Läby åån in wid hwilken dhe Danske blefwo en gång slagne; och den andre Funbo Åå wid hwilken ofwan för Frötuna Ryssarna, och nedan mot Danmarck wid Falebro dhe Danske hwar sin gång blefwo slagne.

41. Widare effter såsom wi nu hafwe öfwerwägit 40 märkeliga teckn, som alla beskrifwa Sweriges orts och des hufwudstads lägenheter, effter Platonis mätning och des omstendigheter: så wilje wi nu komma til de naturliga rikedomar och håfwor hwilka intet heller gierna förandras. Detta Näs eller Land

säger han fol. 114. 'underhöllt sina Inwånare med alt nästan som de behöfde til en nödtorftig spisning.' Detta wet hela Werlden, och behöfwes intet widlyfteligen af mig bewisas, utan jag wil allenast en gammal fremlings Adami Bremensis kosteliga ord indraga af hans skrift om Danmarks lägenhet f. 18. de så lyda: 'Ingen kan säja att Swerige någon ting behöfwer til sitt uppehälle och ägodelar, undantagandes Högfärden, den wij älska, eller snarare sagdt, tillbidia. Ty alla dhe ting som höra den fåfänge Äran och Högfärden till, såsom Gull, Silfwer, stora Kungliga Hästar, Bäfwerskinn och Mårdar, hwilka til des älskande giöra oss galna, detta alt hålla de för Skarn och intet.' Desse Adami yttersta ord akta du tänker ey om dessa tider.

42. Widare talar Plato: 'Först alt hwad som utur jorden gräfwes, och har en fast och hård natur, eller som låter sig smälta finnes där. Och särdeles det Metall af hwilket wi nu föga hafwa mera än namnet qwar, nembl. Koppar, war där öfwerflödigt, och upgrofs då allestädes i landet. Detta Metall war den tiden närmast i wärde mot Gullet.' Några hafwa giort sig den meningen at efter det höltz så högt i wärde at det skulle haf-|190|wa warit ett metall af Gull och Koppar blandat, men läs Pancirollum och Vossii Etymol: så får man see dem wijsa af de gamblas skrifter at det war aldrig sådant Metall till utan Koppar, hwilken war då i sådant högt priis, emedan i de första tider ingen annan metall war bruklig til allehanda Krigstyg och hushåldssaker, ok Gullet war til sådant för blött, och Järnet än då icke upfunnit, som widare skall på sit rum wisas. Hwarföre och i de äldste Ättebackar än i dag finnes Koppar Krigsspadar, Kopparswärd, Pilar, Knifwar etc. Det är fåfängt at wisa någon ort i werlden wara så rik af Koppar som Swerige, emedan alla Land genom Holländernas, Engeländernas, Fransosernas, Hispaniorernas och wåras seglationer bespisas af den Swenska Kopparen, ja och West Indien. Läs der om de stora reseböckren. Wi wilja alenast draga några ord af Botero således af Messenio i sitt skådetorns cap. 14. fol. 11. förswenskade. 'De sambla och så utaf Bergsbruken härliga skattar, förty Bruken gifwa alt sådant rikeligen, Bly, Koppar, Silwer, och något Gull, att slätt intet Rike eller Land uti ganska Europa synes Swerige härutinnan öfwergå.' Conring: uti indragne rum f. 237 säger, at 'Swerige är den rikaste ort af Metaller, särdeles Jern och Koppargrufwor, hwilka äro i sådan myckenhet, at de kunna alldrig utödas.'

Ja, jag kan en försäkra, at om alla Jern-, Silwer-, Bly- och Kopparstrek skulle uptagas som här finnas wore omöjeligit at hela Sweriges skog hinte der til, derföre måste och många liggia öde.

43. 'Öfwerflödig Skog, (förmäler Plato) war där på Näset til allehanda byggeri, och dreffelig myckenhet af Diur, så och rikelig födo för hemtamda

och willa Diur.' Hwad Skogens öfwerflödighet anlangar wil jag låta den gunstige Läsaren sielf öfwertänkia och döma, när han weet 1. At alla hus i hela Swerige äro af Timber bygde, undantagandes Kyr-|191|kiorna, Slotten ok några städer och Herrhus på landet. 2. Swerige ligger längst norr som mångdubbelt mera wed måste bränna, än de andra Länder för Kölden skull. 3. Hwad wed och kohl alle de oändelige Bergsbruken draga. 4. Hwad Wed bortbrännes til Tiära, som bespisar hela Europam ja och en del af Asia oc Africa, den Holländerne och andra utmångla. 5. Hwad master, timber och bräden utföras til skepsbyggeri och andra byggningar i Europa.

44. Hwad för ymnoghet i Swerje och Norje fins af Wildiur och hemtamda diur, det är otroligt, doch wil jag på sit rum något widlyffteligare här om skrifwa, och alenast här indraga Adami Brem: ord f. 30. 'Up i Bergen och Skogarna är där så mycken Wilbråd, at större delen af landet föder sig allena där med.' fol. 17. 'Swerige är det fruchtsammaste Land, rikt af Säd och Honing, förutan at det för alla öfwergår med öfwerflödighet af Boskap.' Ja för Salat, Gurkor, Meloner, Pumpor, Hwitlök, Moreller, Castanier oc Nötter som den Spanska och Italianska Bonden han äter, så äta wåra Harar, Järpar, Orrar, Tiädrar, Snöripor, Oxköt oc Fårkiött. Boterus skrifwer att i hans tiider så hade Konungen allenast til tijonde af Oxar 18000 stycken. Mess: f. 13.

45. Således är nu Atland eller Swerige til 44 omständigheter af Platone beskrifwit hwilka in til denna dagen äro behållne, emedan de ey giärna låta sig ändra, hängiandes af Jordens egen skapnad och beskaffenheet. Nu wilja wi komma til de ting, som antingen heelt och hållit med tiiden afgå, såsom Menniskian hwilkens ihogkommelse alenast i Sagor och sägner behålles, eller de ting som med tiderna offta förandras, såsom orternas namn, Lagar, Rätter, Seder, bygningar och Kläder, och wilja så tilse, |192| hwad som af sådant är förandrat eller än behållit. Plato talar först om de menniskior som detta land bebodde och deras namn, sedan han hafwer beskrifwit sina Atheniensers tilstånd, således f. 112. 'Nu will jag förtälja eder mina goda wänner, hurudant deras wåra fienders tillstånd war, med hwilka wår stad (Athen) uti des första upkomst och tider förde krig, förutan det som kanske oss är fallit utur minnet, sedan wi det uti wår Barndom hörde förtäljas. Doch är detta wärdt eder kortteligen först tilkänna gifwa, för än jag denna Saga begynner förtälja, at icke eder skal underligen falla, när j få höra en större deel af de Barbariske nampn uthföras på Grekiska. Men af hwad orsak detta är händt, skolen j få höra. Solon när han tänkte dem införa i sina Skalder, utransakade han hwad deras namn hade at betyda, och fan det at de gambla Egyptiska Sagors Skribenter hade förwändt dem til sit språk, och åter Solon begripandes

hwart och ett namns betydelse gaf dem namn efter wårt språks art. Ty om j få höra deras namn såsom de här nu nämnas, måste j intet der öfwer undra: ty j hafwa nu hördt des orsak. Det behöfdes ett långt tal, om jag skulle uprepa af första begynnelsen, det som tilförenne af mig är förtält; nembl: huru Gudarna lottade, när de skulle skifta hela werlden sin emillan, en del i större delar, en del i mindre: där de sedan sina Hoff (Tempel) och Gudstienster inrättade. Ty fick Neccur detta Atlanske Näs eller Öö, där han satte sina Söner, dem han aflade med en dödelig Menniskia.'

Uti desse införde Platonis ord är detta först til märkiandes, att de Atlantiske Folks namn, som han och rätteligen kallar Barbariske, äro större delen förwände till Egyptiske och sedan till Grekiske. Hwar af man först seer Platonem här skilja emillan Greker, Egyptier, och wåra Fäder, dem han kallar Barbarer: der eljest (som man ser af de lärdas skrifter) ofta de Egyptier så wäl som alla andra slags folk som intet woro Greker, kallas Barbarer. Men om detta och detta ords uhrsprung, skola wi tala widare på sitt rum. Sedan gifs här af Platonis märkeliga ord en anledning at eftertänkia, hwarföre de lärda hafwa intet kunnat råka på denna Atlantiske Öö, nembl: ingen annan än at större delen af Konungarnas så och andra tings namn äro förwända från sitt rätta Språk til |193| Egyptiska, och der ifrån til Grekiska, och ingen hafwer tagit sig den mödan uppå att draga dhesse ord til sitt rätta språk igen, och genom Sagorna sökia hwar de kunna rätteligen igenfinnas. Til det tridie wisar Plato här klarligen nog orsaken til sin Skaldiske art at skrifwa; i det han bekänner att 'Solon hwad han hörde af de Egyptier, när han hade förnummit deras ords betydelse, förwände han dem till Grekiska, och införde dem så i sina Skalder.' Beder så 'ingen förundra sig här öfwer.' Allom är nu bekant Skaldernas art att skrifwa, ty må och ingen förundra att Plato åthskillige ting gifwer förblommerade nampn, såsom Hafwet, Siöar och Åar, kallar han Grafwar och Diken, aldeles såsom wist är af wåra skalder, Edda och andra, och än widare til öfwerflöd af Lucretio l. 5. v. 483. som säger att naturen grof diupa Grafwar för dhet salta Watnet. 'Holmar kallar han Wallar. Berg och Skogar, Murar. Necken (tilägnar han) hafwa gräfwit Grafwerna och insläpt Watn', och mera sådant, som i flera efterföljande ord skall wisas. Till det fierde måste man och intet undra om Plato uti hela denna Atlantiske Ööns eller Näsets beskrifwelse foro något will, 'emedan han bekänner sig detta hört om henne förtäljas i sin barndom, och altså lätteligen något kunnat fallit honom utur minnet.' Wij wilja så widare komma till hans ord, och tilse huru de stämma in med wåras Sagor. Han förtäljer, 'att när Werlden skifftades, fick Neccur (Neptunus) dhenna Öö.' Det är nu allom bekandt af Hesiodo och Apol-

lodoro, så och alla andra Skalder och Sagor att Himmelen hade Jorden till Hustru, och födde många Barn, men serdeles blef en effter dhe andras afgång behållin, benämd Sadur, hwilken aflade och många Barn, men swälgde dem mäst alla up, 3 blefwo omsider behållne, som war Jupiter, Neccur och Blotr. Ehuru nu genom |194| sådana fördolda och Mythologiska Sagor och Gåtor, de Lärde hafwa infattat de äldsta tiders historier, såsom wiist är af begynnelsen i detta mit wärk, så kan man och af detta wist nog see att de genom Himmelen förstodo Gudh den högste, som af Jorden skapade Menniskian. Hwilcka när de hade mäkta föröktz, blefwo de på sistone för sina stora synder alle borttagne, så at ingen blef mera behållin än Sadur, som war Noach, det och de lärde tilstå, se Boscardz Phaleg: 1. cap: hwilcken feck och många Barn efter Hedningarnas Sagor, men swälgde dem sielf up, hwilket intet annat war än när Syndafloden dem dränkte, undantagandes de 3 sina Söner Jopitr, Neccur och Blotr. Hwilcka war Sem, Japhet och Cham. Jupiter och Neccur fingo många Barn, men Bloter inga, utan han stöttes til afgrunden, och skulle taga mot de döda, hwilcket synes afmåla Sems och Japhets wählsignelse, och att Cham skulle wara dheras Träl. Neccur eller Japhet feck så uti Jordens dehlning alla Öar att råda öfwer, som och Guds Ord sielf talar, i Mosis 1. book 6 cap: Iblandh dhesse Öar uppräknar Boscart Swerige, som fordom kallades Scandia eller Skåne.

Liikmätigt detta talar nu wår Edda med Voluspa af Skalderna at Bure sönner smidde Himmel och Jord, hwilken hade en Son benämd Bore. Denne aflade 3 Söner Attin, Vile och Ve. Jag spar här at införa alla dessas gärningar, huru dhe swara mot dhe Grekers och Latiners sagor, och i hwad de skiljas: utan will allenast wisa, huru just de träffa här til talet och lederna. Jag wil och alenast här påminna den som läs Edda och Isländernas där öfwer uthtolkningar, att man märcker grant att dhe woro flere Attin än |195| en. (Läs Gudmundum Andreæ Islandum öfwer Voluspa. Sedan wåras skrifter såsom H. Stiernhielms swar til Cl. Verelium uti hans Herwarar Saga c. 1. fol. 5 och 6. Cl. Scheff: Ups: Ant: c. 7. fol: 84, 85. och ännu Cl. Verelii not: till Gotriks Saga fol: 40.) Uti Capitlet om Attins hela Slächtregister skal jag widlyffteligare wisa, att de woro till det ringesta 4 eller 5 som hade detta nampn, såsom ett egenteligit: ehuru det eliest brukades til en äretittel för andra Konungar, som woro mäcktiga. Bur på wårt språk är Konungars och Gudars gård och Hof: dherföre Guds Bur är Himmelen. Guds Fatebur, heela Werlden. Jerem: 50. v. 25. Kungens Fatebur, en Skattkammar Jerem: c. 38. v. 11. Signils Bur, hennes Borg eller Slott. Mess: Bore är Sadur. Hwilka bägge ord betyda den som aflar många Barn. Desses ords ursprung wises uthi Capitlen om Gudarna.

Atin och Vei dhe behöllo regementet på Jorden, men Vili eller Vali är den som tager mot de dödas Siälar under Jorden. Här om läses mehra uthi samma Capitel.

Denna Atin är, som reste hiit norr, som Snor: talar fol: 3. och lemnade Österriken eller Asien at regeras af sine 2 Bröder, hwilka skifftade hela Riket sin emellan. Denna Atin kom ey mera uthur landet. Derföre far Snorro will som blandar denna Attin med den andra: ty uthaf hans Edda är klart, att denna Atins Far war Bore och Farfar Bure, see dhen 5, 6, och 7. Mythol: Men denna Atin som kom in, när Alexandri M. monarchia lyktades, och de Romarers tog wed, han war Fridulfs Son, och Freavins Sonson, och hade mera än några och 40 Förfäder, led från led |196| ifrån den första Atin, hwilket sees i Capitlet om hans Slächtregister. Under den första Atin talas om huru förra werlden af en stor Flod förgicks, den nya werlden förandrades och utdelades, och huru des Regemente anställtes, dock allt genom förblommerade Gåtor. Men under denna senare Atin, huru hans Sönner kommo att regera i Ryssland, Danmarck, Engeland, Tyskland och Frankrike. Om alt detta skal här och där i hela wärket widlyftigare handlas.

Äre så desse twänne långt åthskillige Attin. Denne första Atin hade 12 nampn, (se Ed: 3. Myth:) ibland hwilka det 4. war *Nikur* eller *Nikudur*, som betyder en sådan, som wistas både på Landet och i Watnet, äfwen som de Grekers och Latiners Skalder förmäla honom till land befästa städer, dem och bestrida och kullslå, så och til Siös föra krig och styra Hafwet. Snor. fol. 5. och 6. afmålar honom medh samma färgor, som månge af gemene man i Swerige ofta inbilla sig honom see, nembligen att han gör sig till en Häst, Fogel, Orm, Fisk, eller Menniskia, stundom ridandes, stundom roendes i en Båt eller Ökia, och at han stillar wäder och Watn. Edda i hans åtskilliga nampn num: 64. kallar honom *Hlefreir*, dhet är Herre öfwer hafwet. *Necken* och *Noccen* kallar Cl. D. Loccen: i sin gambla Swenska handlingar c. 3. fol. 18. Wormius i de Danske Monum: 1. Book c. 4. fol: 12. säger af ett M. S. att *Noccan* regerar öfwer Hafwet såsom Neptunus. detta ord skrifwes åtskilligt *Noccur*, *Niccur*, *Necker*, *Nikudur*. Stämma så Plato, Snorro och wåras sägner mächta öfwerens, at han feck denna Öö att regera. |197|

46. Plato af förr indragne rum fol. 113. säger honom hafwa gräfwit Siön eller Grafwerna kring landet, äfwen såsom dhet wijstes af Edda 1. Mythol: derföre kan jag intet annat see, än att den som henne på Latin öfwersatt hafwer, och för *Nockur* sätter *Nogor*, hafwer farit will; ty man wet att i dhe gambla Runorna är K och G en bokstaf, och hela den Mythologien går uth på Grafwar och wallar, som af en Jottes Söner grafdes, hwilket ämbete ingen annan

tillkommer än Necken, som alla Grekiska, Latinska och våras Skalder wetta tala.

47. 'Den Backan som Neccen eller Atin bebodde warande 50 stadier ifrån Siön,' som wiist är i det 21 skiälet, säger Plato fol. 113. 'Att andra Menniskior (förr än Neccen diit inkom) bebodde, hwilka woro födde från första begynnelsen af Jorden, och heet en Evenor. Hwilcken af sin Hustru Leucippe födde en dotter benämd Clito. När hon war manwuxen, dödde hennes Föräldrar. Necken fick behag till denna Jungfrun och tager henne till sin Hustru.' Uti de förre orden giwer Plato Neccen en Gudomlig natur, och hans Hustru en Jordisk, såsom han och gör i dessa, att han säger henne och hennes Föräldrar wara af första begynnelsen på dhenna Atlantiske Öö af Jorden födde. Äfwen wiises detta af wår Edda, at Neccen eller Atin war en fremmande utaf Gudarna inkommen. Men Hustrun hans, effter hon af Jorden war född, kallades hon och Jord, Atins Kona (see uti Edda Jordens åtskilliga namn) hwilcken war upfödder uthi Atlands eller Sweriges norre dehl, som kallades Jotunheim, (see Ed: 8. Mythol:) och såsom dhet märckeligit är att Atland eller Swerige war för bebygd af Neccens Swärfolck, ty wil jag indraga Eddas ord af rätta originalet på gammalt Pergament skrifwit, och af Hans Excell:tz RiksCantzelleren MAGNO GA-|198|BRIEL DE LA GARDIE til Academiens Bibliothek skiänckt, hwilket med några märkeliga ord detta nämner, som ey finnas i den tryckta Resenii Edda.

'Nord Jette bebyggde alldraförst Jetteland. Hans Dotter war Natten: hon war swart, och gifftades med Nagelfara. Deras Son heet Öde. Sedan gifftes hon Anar (Konung) och war Jorden deras Dotter. Henne feck Dägelig, och war Dager deras Son. Han war fager som hans Fader. Då tog Alfader Natt och Dag och satte dem på Himmelen, och gaf dem 2 Hästar och Kiärror att fara rundt om Jorden. Natten far föruth med den hwijta rijmuta Hästen, hwilken daggar Jorden med fraggan som kommer af Betzletz tuggande. Dagen rider dhen skinande Hästen. och lyser Wädret och Jorden af hans maan.'

Denna fördolda Gåtan, som här under dhe gambla Förfäders namn, rörer om werldennes första skapelse, äfwen såsom dhe Greker under sina Mythologier äro wane att göra, skola wij i sitt rum förklara, och här alenast wisa hwad som stämmer öfwerens med Platone: som är först at landet war förr bebygt af Neccens Swärfolk för än han kom der in, hwilcket skedde af Nord, som af Edda säges wara dhen förste. Det ordet Förste finnes ey i den tryckte Edda, dock uti des 3 Capittel af Förtalet är slikt att märkia, där så står:

'Ty fins skrifwit i de gambla böcker, att Niordur hafwer hetat den första Kung i Swerige.'

Nembligen dhen Förste som den andra Oden gaf sig nampn effter, och lät sig kalla Niordr. Af hwad orsak skall annorstädes omtalas.

Denna Saga är och ingen annan, än den Edda i sit Förtal beskrifwer under 'Thor at han kom in i Swerige, och fick sig där Sif', det är, Jorden, (se Jordens åthskillige nampn i |199| Edda) til hustru, hwilkens slächt ingen wiste. Hwilken Saga wi tillika med dhe andra klarare på sitt rum göra skola, där wij alla dessa rum skola med den Helga Skrifft och andras och wåras Historier jämföra och till enighet komma. Ty söker jag allenast att wisa Platonem medh Edda och wåra stämma öfwerens, att Aþin eller Neccen kom här in, och fick sin hustru här af dem, som för Swerige bebodde.

48. Denna Nordz dotter war Natten, hwilcken hade en Häst som war all öfwer hwiit af riim, serdeles manen, derföre kallades hennes häst *Rimfaxe.* Plato uthtrycker dherföre hennes namn efter Skaldernas art, och kallar henne *Leucippe*, det är den som hafwer en hwitan Häst.

49. Natten fick til man Anar, hwilcket betyder den som är öfwer en annan, eller mera förmår, eller starkare. *Ana*, öfwer. Ulfila Math: 5. 15. 45. *Anast* och *Ansa*, sköta, Cl. Verel: Lex: Goth: *Anabiuda*, öfwerbiuda, regera eller befalla. Ulfil. Joh: 15: 14. Marc: 1: 27. Luc: 4: 10. *Anabaust* befalt. Luc: 14: 22. *Anabusne* öfwerbod, anbod, befalning. Math: 5: 19, 27. *Anagard* Öfwerstars och Konungars hus. Marc. 15: 16. *Tiodan* den som är öfwer folket en Konung. Cl: Verel: not: in Hervar: Saga c. 17. fol: 164. *Anas* Öfwerste. 18. Runst: *Ana* 225 R. *Anac*, *Anachar* Konung, öfwerman M. S. St. *Anacharsis* Schytarnas Konung. Herod: l. 4. fol: 109. *Anaks* det som genom serdeles starkhet och kraft hastigt sker, Ulf: Marc: 9. 8. Luc: 2: v. 13. *Anamahtgada* öfwermacht, öfwerwåld. Matth: 11: 12. *Anses* Konungar, Öfwerstar, Gudar. Jornand: c. 14. f. 630. Lika betydelse har *Evenor* hoos Platonem, nemligen den som mera förmår än andra.

50. Anars och Nattens enda Dotter war |200| Jorden. Äfwen säger och Plato att Evenor och Leucippe de hade ey mer än en Dotter.

51. Denna fick Neccen till Hustru, som här nu kallas effter Skaldernes art Deglinger, hwilket synes wara hans 120. känningsnamn (se Atins uti Edda) Teckur, Teckelig, Deglig. Hans Hustrus förnämsta äretittel eller känning efter Skaldernas art är Glyss (se 50 känningar Edda) det är den som glittrar och mycket skiner, eller är förnämblig af Ätt (*illustris*) äfwen så kallar Plato henne *Clito* det är skinande. Här är icke heller stor åtskilnat emillan sielfwa ordetz bokstäfwer och liud Glyss och *Clito*, som Anar och *Evenor.*

52. Neccen aflade med denna sin Hustru 5 gånger Barn, och hwar gång Twillingar, hwilket nogsamt wisar de Norskas art, som af Fremmande beropas

så fruchtsamma, at de ofta få Twillingar och Trillingar. Platonis ord lyda sålunda: 'Desförutan aflade (Neccen) Twillingar, de han upfostrade.' Uti Grekiska Texten är detta klarare, där så står: 'Han aflade 5 gånger söner, och hwar gång Twillingar, blefwe så 10 sönner.' Af Edda hafwe wij wäl detta talet, men intet att dhe föddes alt Twillingar, dock finnes det uti andra gamlas sägner: hwarföre wilja wij alla til sina namn införa i en liten Tafla, at man ögonskenligen kan see tilsammanstämningen af hela Släkten ok Swågerskapet effter Platonis, Eddas och wåras Sägner.

Bure
Cælus
Bore
Saturnus

Niord s. Niarfe.
Anar — Hust. Natten med Rimfaxe
Evenor — Uxor *Leucippe*

1 Wei *Jupiter*
2 Nekkur eller Atin. Hust. Jorden eller Glyss.
Neptunus — Ux: *Clito*
3 Wili *Pluto*

1 Atle eller Thor. *Atlas.*
2 Gauþr eller Tyr. *Gadirus* s. *Eumelus.*
3 Baldur. *Ampheres.*
4 Niord. *Eudæmon.*
5 Haudr. *Mneseus.*
6 Wale. *Authocton.*
7 Widar. *Elasippus.*
8 Uller. *Mnestor.*
9 As el. Heimdal. *Azaes.*
10 Brage. *Diaprepus.*
11 Forsette
12 Frej |201|

53. Efter dhessa tijo Söners taal skifftade Neccen heela Näset eller Öön i tijo delar, der om Plato således talar fol: 113.

'Men han (Necken) delade Atlantiske Öön uti tijo landskap, och sin förstfödde Son gaf han sin Moders arf och säte, och det landet som låg rundt där om, hwilcket war det största och fruchtsammaste, och gaf honom enwålds regemente öfwer hela Öön: the andra Bröderna satte han til att wara Jarlar eller Furstar och Lagmän öfwer hwar sina stora landskap och mycket Folck på Öön.'

Öfwermåtton märckeliga ord äro desse Platonis, hwilka så nätt beskrifwa dhen Regements form som här i Swerige i några tusende åhr hafwer stått in til Kung Erick Segersälles tiid i Swerige, Kung Harald Harfagres i Norige och Kung Gorms i Danmark, som lefde wid pass Anno Christi 900 a 1000, att the Isländskas, Norskas, Danskas och wåras Sagor det ey bättre uttryckia kunna.

Swerige warit skiftadt i tijo delar wiisa ännu Tiundalands nampn, hwilcket Upsala gambla Hufwudstaden ligger uthi. See Blaus och Janssonii Uplands Taflor och min Tafla 6. Figur: 14. The andra Länders namn äro och en deel effter then gambla dehlningen ännu behållne, såsom Oppunda, Tuunda, Fierdunda, Siuunda, Ottunda. Alla tijo delars gränser såsom the uthi M. Stenii, aff gambla Archives uthgifne Jordeböcker och Taflor, korta utdrag finnes, äro således:

Oppunda

1.

Södermanland från Tilga hela Östersiöns Göta|202|skär til Nykaupung up til Swinawad, Askesund til Gylfwespång siö och så til Örebro, Torsilia, Strenganäs, Biörko och åter til Dilga.

3.

Östgotaland och ett stycke af Småland, Nyköping, hela Gotha-Skären utföre, med Gotland och Öland til Wej och des ström up til Gautaridz-Holm, Junaåå, Wisingzöö, Askesund och Kallemorden til Nykaupung.

5.

Sörgötland som är Småland och Skåne. Junabeck, hela Gautarit, Hallarid, Wei, Simbershamn, Skanör, Elsingzborg, Englaland, Helleland, Simmerid, Grimmerid, Sigglarid, Bordarid, Mussarid, Bessarid, Junabeck.

Siuhunda.

7.

Wesmanland och Jernbernland. Wester om Swewaa til Aros, Swewij, Wesmanne ån up åt til Saxekullen up

Twehunda.

2.

Wesmannaland ok halfwa Wermaland, Aros, Torsilia, Gulf-spånga, Dagerström, Lydeswijk, Rutefiel, Tranestrand, Saxewall, Norresaxen, Wesman, Amungen, Kaalbeck, Aroos.

Fierdunda.

4.

Wessmanland och Dalarna, Sewaström, Folkerna och alt Nordan om Dala Elfwen, Lima, Lybyfiel, Hunnessdaal och alt nordan om älfwen utföre til Ofwansiö, Häsunda, Säfwaå, Enköping, Swewaström.

6.

Westgötland ok stycke af Wermeland, Askesund öfwer Wetter til Junabek, Bessarid, Mulsarid, Bordarid, Grimmerid, Simmerid och hela Westskäran til Glammen och Markerså til Fieltz, Lydeswijk, Dagerflod til Angelshamn.

Ottunda.

8.

Upland ok Rodslagen från Kungzhamn wid Ekolen Danmarkzå

til Lybyfiel och alt Söder om Daalelfwen til Folkerna och Sewaå utföre.

9.

Normanland Helsingeland fölier Lydzåån från Botn til Heruldal och så hela Fiellen til Rifvelstigen och så Qwenaström i Botn.

upföre Lagga, Östuna, Edzbro, Waldö, Simbernäs, runt om Mennetuna Skären til Herhambra och Tilga, Adelzöön, Minnzöö, Hatuna, Sigtuna, Aarnöö, Kungzhamn.

Tiunda.

10.

Upland. Kungzhamn, Åker, Nysätra, Åland, Harbo, Hessunda, Ofwansiö, Glåswal med Glyssholmarna, Hambrung och så Botn utföre til Glyssudden, Simbernäs, Norr-Tielga, Fansta, Almunge, Funbo, Kungzhamn.

Af denna Tafla synes hwilcka Landskaper behöllo än sina namn, af hwilcka uti Blau och Janssonii Taflor Fierdunda, Ottunda och Tiunda stå insatte. Men hwilka af dhe andre, som är ÖstGötland, SörGötland, det är Småland och Skåne, WestGötland och Wermeland skola rätteligen kallas Triunda, Femunda, Sexunda och Niunda, kan man ey wist see, effter namnen äro utlåtna, och står allenast ofwan them numror. |203|

Uti S. Olofs Saga på pergament med gambla Göthiska skrifwen, och af Hans Excell:tz Riiks-Cancellern tillika medh många andra gambla skrifter af sitt stora niit till Fädernes landetz heder, och Sanningens uplysning i de gambla handlingar, til Academien skänkte, ser man §. 8. fol. 61. siu delar upräknas: twå uti Götha-Riiket, och fem i Swea-Riiket, under hwilka tre delar äro till sina nampn efter den gambla delningen ihogkomne, nembligen Tiunda, Ottunda, och Fierdunda; man seer och af des ord delarna wid den tiiden i Riiket warit något förandrade efter Biskopssäterna, och delar han Riikets södre deel i twå stora delar, nemligen Götha-Riket och Swea-Riket egenteligen så kallat, förbigåendes norre delen af Riket. Så lyda orden:

'Sweariiket ligger i många lotter. En lott är WestGötland, Wermeland och Hedemarken och det som der til ligger. Hwilket är så stort Rike att under det ena Biskopsdöme äro Elfwahundrade Kyrkior. Den andra lotten är ÖstGötland: der är nu det andra Biskopsdöme, ther til hörer Gotland och Öland, och är alt tilsamman mycket större Biskopswälde än WestGötland. I sielfwa Swerige är en lott, som heter Södermanland, där är ett Biskopsdöme. Ther

heter och en lott Westmanland och Fierdundaland, ther är ock ett Biskopsdöme. Then tridie lotten heter Tiundaland. Den fierde lotten Ottundaland. Och den femte Siöland och det som der till ligger hwilket är belägit öster ut wid Hafwet.'

Detta finnes ock uti Snorro Sturleson f. 214. Eljest uti hans beskrifning af K. Ingialds Ilrades lefwerne f. 26. finnes att K. Ingwor war Höfdinge af Fier-|204|dundaland och K. Siurd af Ottundaland. Snorro Sturleson uthaf Isländerna fol: 29. Joh: Martin i sin Norska Cron: fol. 11. utur Norige och Messenius i sin gambla Swenska, dock af dhe Norskas utdragne Cronika, säya att Swerige är skifftadt uthi tijo delar efter K. Auni Jorundsons tijo Söner, hwilcken lefde i 300 åhr, 200 åhr widh pass effter Christi tiid. Nijo hans Söner offrades upp till Gudarna, på dhet han skulle få länge lefwa, men den tijonde nekades af hela Rijket att han offras skulle, Och 'skulle gifwas en part af landet namn efter hwar sina Sönners taal, som offrades.' Men när wij see wåras Cronikor igenom, Eric: Olai lib: 1. fol: 17. Messen: cap. 19. fol. 39. Cl. Loccenii Histor: Sveo Goth: lib. 1. fol: 33. så het Kung Jorunds Son, den effter honom steg till Riiket, ey Auni, utan Håkon Ring, hwilcken ey hade så många Sönner, men lefde wäl moth 300 åhr som Snorro säger, och wåra bewittna, att han måtte födas på sistonne som ett Barn. Hwarföre håller jag så före, att Attin eller Necken, som lefde i dhen tiiden straxt efter Floden, då än Menniskiones ålder gemenligen steg till 4 a 500 åhr, som sees af Guds Helga Ord, han war den rätta Auni, hwilckens nijo Sönner dödde alla, och brändes förr än Attin Fadren dog. Och Niord dhen tijonde allenast öfwerlefde, effter hwilkas tahl landet war, som Plato säger, skifftadt i tijo delar och nampngifne; hwar om och Snorro endels fol: 5 talar:

'Och Atin gaf sin Guder (Sönerna) boliger i landet hoos sig: Niord gaf han Noatun ok Frej Upsal, ok Tor Trudwanger, Heiner gaf han Hundbierg ok Balder boede paa Bredeblick. Och ligo sa gaf hand alle de andre gode Boliger.' |205|

Nu såsom alla wåra gambla Sagor äro först i Skaldeart fattade, som och de öfwerblefne än i dag sig see låta, Plato här af Solone och Tacitus i sin Germania det och bewitna; så hafwer wisserligen någon Skald skrifwit Håkon Ring til ähra efter han så länge i denne senare tiden lefde, och gifwit honom dhen gambla Aunis nampn och hans bedrifter honom tilägnadt. Hwilket icke allenast hoos wåra Skalder brukeligit är, (see Edda) att gifwa dhen ena Konungen och Guden dhen andras nampn och bedriffter, utan ock de Greker: ty hwad är det de icke tilskrifwa sin Herculi, som lefde wid Trojanernes tiid, det dhe Lärde måste ärkienna komma dhe andra Hercolar till, som lefde

några hundrade åhr för honom. Denna min mening styrkes af Snorros egne ord fol. 9. der han så talar: 'Då dödde alla de Gudar och blefwo brände, och siden offrede mand til denem. Niord blef sotdöd ok lod tilförenne merke sig lige som Oden. De brende hannem ok giorde hannem en stoor begengelse effter hans död, ok halde honom för en Gud.'

Se här är klart att alla 9 dhe andra Atins Söner hafwa blifwit döde och brände för än Atin dog, eliest hade hans förstfödda Son Thors eller Atles regements tiid warit näst honom beskrifwen och omrördtz, så och någon af dhe andras som äldre och altid förnämligare woro af de Swenska hållne än Niorder. Såsom Tyr (eller Gaute) och Baldur. Men nu följer Niords enwålds Regemente och des beskrifning strax in på Atins.

II. Atin hafwa lefwat länge, wises der af, att han gaf Niords son Frei Upsal til att styra, som war den förstfödde Sons del. see Snorro.

III. Det Snorro f. 8. talar att 'Atin blef sootdöd i Swerige, och der han skulle döö, lod han merkie sig med Geirs-odde (det är han lod skiere nio huul på sit kiod uti nio odder).' Hwad skulle denna gåta betyda, annars än dhet, hon be-|206|tecknade sina nijo Söners död, dhem han trodde alla nu Gudar wara, och wilia dem til sig taga effter sin död, så wähl som alla andra effter den dagen, som höllo sig manligt, såsom Snorros ord widare lyda: 'Ok eignode sig allo döde mend som falde i strid: dem wilde han herberga effter döden.'

IV. Attin han lefde icke allenast mäkta länge här på Jorden, utan dhe Swenske trodde och, såsom Snorro säger, honom lefwa ewinnerlig: ty trodde och tilbodo de honom ju längre ju mera. Hwarföre kallades han rätteligen Auni; hwilketz ords ursprung jag håller före wara af *A*, *Ai*, *Au*, *Æ*, som betyder länge wahra eller ewigt, från Æ till Æ. *in aivins* i ewigheet, säger Ulfil. Matth. 6: 13. Hwilcket ord tages för många mans åldrar, som hoos Luc: 20: 34 *Sunins this aivis*, denne werldenes eller ålders Barn. Marc. 2: 12. *Thatei ain*, i detta lifwet, eller denna ålderen. *Auni sot*, ålderdoms död, Snorro fol: 20. och dädan är dhet gemena ordspråket kommit, att dhen som mäkta länge lefwer och af ålder dör, han säges dö af *Aunisot*.

V. Attin eller Neccen kallas för sin stora ålder uthi dhen 70 kenningen af Edda, Jolkur, det är, dhen gambla: äfwen så *Auni hin gamle*, Snorr. fol. 20.

VI. För Håkon Rings tiid, som bekom til äretyttel af Snorro Aunis nampn, war redan länge sedan Swerige skiftadt i 11 delar, som på sit rum wisas skal, altså war ey han, utan Atin den rätta Auni.

VII. Plato lefde både för den senaste Atin, som kom tillbaka från den ytre Scythien in i Swerige wid Alexandri M. Monarchies tiid, så ock för Håkon

Rings tiid, och beskrifwer dhet som hände straxt efter Floden, |207| och den Atin eller Neccen och des tijo Sönner, som tå lefde, äfwen såsom Edda. Therföre wiises åter huru Snorro han blandar den senastes och de medlestas Atins gierningar med den första, så och hans Sönner, hwilcka alla skola åtskiljas widlyfteligare i Chronologien. Och är thet allom bekant, at then senaste Atin gaf sig och sina Sönner namn efter then förra Atin och hans Söner. Läs Eddam uti 49 Mytholog: tilläggning och mycket klarare af originalet, ther så står:

'När Gudarna (Konungarna) hörde detta säyas, gofwo de sig de Gudars namn som Gylfe hade förtält: på thet at ingen en lång tiid ther efter skulle twika att the icke woro the samma Gudar (om hwilka Gylfe hade talt) och dessa som nu kommo utur Asgard (mindre Skythien) til Swerige. Blef så Åkethor kallad Asathor. etc.'

Af alt thetta synes nu at Snorro intet hafwer i alt wäl fattadt Skaldernas art, ehuru och Swerige honom mycket skyldig är; eller är han af någon förwärrad; ty i många stycken wiisar hans egen Edda det som är emot hans Krönika, såsom uti thenna Atin och hans Sönner. Uti Edda säyas de hafwa lefwat strax efter floden, men här in mot Christi tiid: kan och mycken irring komma der af, som jag rätt nu sade, at then senaste Atin gaf sig och sina Sönner den förras namn. Är så nu thetta mächta märkeligit, att både Platonis, de Nordskas, Isländskas och wåras Sagor stämma öfwerens om Atins tijo Sönner, landets ther efter delning, och Landskapens nampn efter theras tal.

54. Märkeligen talar och Plato, i det han säger, 'att sin förstfödde Son gaf Necken sin Moders arf och thet lan-|208|det som war det fruchtsammaste.' Med hwilka ord han åter å nyo bekräftar, at Swerige eller Atland war förr bebygdt af hans Swärfolck, som wiist är i dhet 47 skiälet: sedan att then tijonde delen eller hans Hustrus arf war den fruchtsammaste, som förklaradt är i det 20 skiälet, och att hans förstfödde Son skulle wara Enwålds eller Öfwerkonung för de andra Bröderna, som woro Jarlar och Lagmän, detta bewittnar klarligen Snorro fol: 25. 'Ok hafde Upsala Konger alltid werit enwålds Konger öfwer Swerige, frå Odens tid, in til Agnar hin Rige döde. Sidan blef landet skift wed arff, saa at hwer fick sin part, som han arfwede, ok blefwe sa mange Konger i landet. Dog war Upsale Konger öfwer dem alle.'

Uti dessa ord stämma Plato och Snorro öfwerens, att från första Atins tiid var alltid Tiundaland eller Upsala Kung enwålds-Konung och öfwer-Konung för de andra: men uti sina senare ord måste Snorro förklaras, där han säger landet hafwa gått till arfs effter Kung Agni Hin-rikes tijd, som war wid pass Anno Christi 100. (see Chronol:) och således många Kungar blifwit, lika som inga små Konungar eller under-Kungar hafwa warit tilförenne.

Hwilka ord böra så förstås: för K. Agni tiid woro de andra Konungarna aldrig flera til talet än efter landskiftningen, och the Kungar eller Kungebarn som intet land hade, foro i Härnad och woro öfwer-Konungen underdånige, som Plato talar, hwilken i the tider lefde, och Herwara Saga, Göthriks, Bose och fleras wåras uttryckeligen wiisa med Cl. Verelii klara anteckningar. Men efter K. Agni tiid wille hwart Kungabarn, så wäl enwålds- som underKonungarnas hafwa arf och ther om fullkomligen råda såsom enwålds-|209|Kung. För hwilken orsak Kung Ingiald Ilrade böd tilsamman siu Kungar, oc brände dem alla inne. Hwilket han ey hade behöfdt att giöra der de hafwa warit honom hulde, trogne och underdånige, emedan alle Landskap kunde ändå ey wara utan Höfdingar. Detta läses i Snorro fol. 25, 26, 27 uti K. Ingialds lefwerne. Om Upsala enwålds Kungawälde tala och de Norske K. Sagor §. 61. f. 61. der K. Olof Skötkonung således säger, när han hölt Konungen i Norige S. Olof för ringa at få sin Dotter: 'Icke skal den digra mannen (Konung Olof) kallas i mitt Hoff. Det är och intet så mycket om honom som många löpa der med. Mon tig ok så tykia, som jag seijer, at tenna Mågsämja kan intet wara lijkmätig: förty jag är ten tionde (läs tretionde) Konung af Upsaulom, ther hwar effter annan af wåra Fränder hafwa tagit enwåldz Konunga wäldet öfwer Swerige och många andra stora länder, och hafwa alla warit ÖfwerKonungar öfwer andra Konungar här i Norlanden.'

At K. Olof war den trettionde (ja den 35) ifrån Gylfes afkomne, hwilken lefde i den K. Atins tid som inkom A. M. 1700 (se Chronol: Taflan) wisar och Snorro f. 208 om honom sålunda talandes: 'Men iag är nu den 30 Konge i Upsal som hafwa mand effter mand warit enwålds-Konung öfwer Swerig ok andre lande, ok hoit acktede öfwer alla andre Konungar i Norlanden.' Dessa 30 eller 35 förstås af en Slächt, derföre säger K. Olof af wåra Fränder. De förra enwålds Konungarna (nemligen för K. Gylfes tid) förtiger han, såsom owiss om deras tal och namn eller om de woro af samma stam. Och woro icke allenast de små Konungarna eller Jarlerna, under Upsalas eller Tiundalands enwåldsKonung, utan och Lagmännen, såsom sees af Konung. Saga §. 68 fol. 68. 'Och alla andra Lagmän skola wara then Lagmannens undermen som i Tiondeland är.' |210|

55. Plato kommer widare och talar hwad nampn Neckens eller Atins barn de fingo f. 114 således:

'Han gaf dem hwart sitt nampn. Den förstfödde kallade han Atle, hwilken war enwålds Konung och Herre, (som tilförenne sagdt är) öfwer hela Öön. Af hwilken landet fick sit nampn, och Hafwet som går deromkring. Den andra som samma gång föddes, och bekom til lott den yttersta delen af Öön eller

Näset som är in wed Herkols stabbarna, kallade han på deras modersmål Gautir (hwilket på Grekiska heter Eumelus) och blef landet af honom kalladt Gautariþ. De twillingar som i den andra födslen kommo i liuset, kallade han dhen ena Baldur (Ampheres) den andra Niord (Eudemus.) tridie börden gaf den förste Hauder (Mneseus) den andra Wale (Autocthon.) dhen fierde bördens första war Widar (Elasippe) den andra Uller (Mnestor.) den femte börden gaf den första As (Azaes) och den andra Brage (Diaprepes.)'

Såsom Plato säger i sina förra ord at större delen af Neckens söners nampn de woro omwända från deras modersmål til Egyptiska, och der ifrån til Grekiska, undantagandes dhesse 3, Atle, Gauter och As, som klarligen igenfinnes i sit modersmål. Gautir bekiänner Plato sielf heta Eumelus på Grekiska: ty är det något swårt att igenfinna de andras rätta nampn i modersmålet, och så mycket mera som Skaldernas art war at gifwa Gudarna tiugu, trettijo, fyratijo, ja hundrade namn af deras gierningar och andra tilfällen, och der til med emedan uti Edda sedan Lockes namns Kenningar, äro beskrefne finnes at 'Asianernas (Gudarnas) namn må rätteligen så bytas, at nämna den ena Guden med den andras nampn, och gifwa honom ökenamn (tilnamn) utaf hans egenteliga gierning eller slächt.' Dock wil jag här göra mitt bästa att närmesta kunna träffa sanningen. Den förstfödda, säger Plato, kallades Atle: hwilket är mycket märkeligit. Af Edda ser man at Þor war den Förstfödde, och nämnes där intet Atle. Men uti Langfegdataal nämnes Atle, der alla, både den förre och senaste Atins Söner upnämnas. |211| See Hans Excell: Riks Cantzlerns Mss. och Cl. Verelii anteckning till Herwarar Saga, fol. 44. Uthi ett annat Stenii Mss. finnes Atle dhen äldstes Atins första son och intet Thor. Uti ett annat af Academiæ Mss. fins Þor och intet Atle. Hwar af är klart nog, att Þor war den förstföddes egentelige namn, men Atle en ähretittels nampn effter Fadren och dhes förstfödslorätt. Fadrens namn woro förutan dhe 12 förnämste, som sees i 3 Mythologien öfwer 120 nampn, (see Edda uthi Atins Kienningar) förutan de, som andra Skallder och Wisor honom gifwa. Men dhet aldraförnämbsta nampnet war Atin, hwilket och mästedeles brukades. Wii wilja så tillsee hwad Atle och Atin har att betyda. *A* är äga, see Indicem Scandic. Cl. Verelii. *Atte son*, Ätte eller Ägde son. Cl. Verelii Herwarar Saga cap. 1. fol. 1. *Atin*, Fader. Ulfil. Lucæ 1. v. 62. *Atta unsar*, Alfader. Marc. 6. v. 9. Dädan är Gud dhen Högstes och stora Konungars ähretyttels nampn *Atin*, såsom och Neccens förnämbsta nampn war *Atin*, (Alfader) see 3 mythologien. Hans namn Neccen war icke heller dhet egenteliga, utan en ähretyttel, såsom en stoor Konungh till Siö och Land. Men hwad hans egenteliga namn war, wilja wii tilsee, när wii komma att jemnföra af Guds Ord och dhe andre Sagor

Chronologien. *Attisk*, Säd, Marc: 2: 23. Luc: 6: 1. *Ætt* Slächt, Börd, Vilkina Saga p. 38. *Ættadur* född af dhe och dhe Fäder eller Slächt. Olofs Saga c. 6. *Ættalæggr*, Slächtlinie. ÖstG. LL. Edsoris 18. *Ættar-*|212|*lyd* Afkomne, Barnbarn. Ulf. Uggas S. cap. 11. *Attarbragd*, der man brår på Slächten. Konungs. S. pag. 124. *Ættbalker*, Slächtstam. Frostatings LL. Landsbygd cap. 1. *Ættbogi*, *Ættstam*, Slächtlinie. Trojoman. S. p. 29. *Ættaböter*, de böter som Dråparens slächt måste förlika den dräpnas slächt med. SkanL. 1. 5. *Ættborin till rikis*, den som är födder at ärfwa Riket: Förstfödde Kungsson. Olofs S. c. 49. *Ættland*, Atland, *Ætthaga*, Fädernes-land. Epit. Ol. S. c. 17. *Ætterni*, slächt. Ol. S. c. 34. *Ættmen* Ol. S. 32. 25. 38. *Ættingar*, Slächtingar. Brett. Streingl. *Ætska*, slächt. ÖstG. LL. Kyrk. 15. *Ættstor*, af stor Slächt: Ol. S. c. 5. 17. 43. *Ættleda*, taga en utur Träldom och giöra honom til en förnäm Slächts arfwinge. ÖstG. LL. Arfd. 20. WestG. LL. Arfd. 21. Desse alla ord äre af Cl. Verelii Ind. Scand. dragne, där man widlyfteligen finner dem af de gamlas Mäns skrifter indragne. Här af seer man nu klart hwad Atle är, såsom både wi på wårt mål tala och Plato uttryckeligen säger, nembligen, den förstfödde Kungens Son, som fick det namnet, efter han till Arfsrätten af Fadren sattes till Herre öfwer hela Riket och de andra Bröderna. Och war detta ordet i 3500 åhr brukadt till en äretyttel allena för Konungar och Konungars barn, som stego til riket efter arfrätten. Detta wii först af fremmandes skrifter oc sedan wåra egnas skola wisa. Henrik Spelman som i sitt Förtal för sitt Glossarium bekänner med andra lärde Engländarna wara kompne här ifrån Göterna, säger f. 10. at 'Engländerna eller de Britanner kalla den Urchrichiad som Göterna, Saxerna och Longobarderna kalla *Ætling*, hwilken skal taga arfsrätten til Riket efter Konungen, och wördas han uti Hofwet högst näst Kungen och Drotningen.' Han wisar och på huru många |213| sätt detta ordet skrifwes, nembligen *Adeling*, *Adaling*, *Eadling*, *Edhiling Ethling*, *Edling*, *Ædel*, *Ædelan*, uti K. Sagorna på gammalt Pergam. finner man *Attle*, *Attla*, och på Runsten T. 31 F. 110 *Atle*. Grotius uti sine namn utdragne af dhe Göters Sagor, hafwer *Adalingi*, *Athalingi*. Af Gothfrid Viterb. Chr. part. 17. An. Chr. 776. som skrifwer om Longobardis, hafwer Henrich Spelman detta: 'Alla Konungar woro Aþlingar, det är af en hög Ætt, hwilket hoos dem kallas Ætlingar.' Utaf gambla S. Edvardi Lagar talar han så: 'Kung Edvard han behölt hos sig deras Son, och upfostrade honom för sin: och efter han tänkte att göra honom til Riks arfwinge, kallade han honom Adeling.' Se huru klarligen detta kommer öfwerens med Cl. Verelii ord af wåra Götiska saker dragne *Ætleda*, den som tages i rätta Arwingars och Faders eller Attins ställe. Der af ser man och at Edda uti Siökonungarnas nampn

wisar at alla Konungebarn som drogo uti Siöröfweri, fingo heta *Atle*. Paulus Diaconus uti sin forsta Books 21 Capitel när han hafwer upräknadt åtskilliga Longobardiska Konungar och des Barn, sluter han 'Desse alla woro *Attlingar:* ty så kallas hoos dem en stor hög Ætt.' Se den gambla Ängelska Chronikan uti Beda, så finner man at dhe Siökonungar som här ifrån utur Norige och Danmark kommo och brukade där Siöröfweri, så och att Konungens Broder eller Son som närmast war til regemente i Engeland kallas alt *Æthling*: hwilket ord der stundom finnes på Latin uttålkat *Clito*. Men tolken hafwer sedt sig intet rät uttryckia detta ordets egenskap, ty har han behållit sombligstädes uti Latinen *Æthling:* läs det som är hänt A. C. 755. fol. 522. 523. 557. 560. och skrifwes det altid med |214| wår gambla Bokstaf þ och Ä *Æþeling*. Uti de norskas och Isländskas Kung-Sagorna är en mäkta tänkwärdig händelse beskrifwen wid pass A: Chr. 1000. Hwarutinnan finnes att Kung Olof i Swerige kallades genom en Gåta *Attin:* genom den andra Gåtan *Gautr:* genom den tridie Gåtan *Atle*, och at han och hans Slächt war kommen af sielfwa Gudarna. Där man får igen de tre förnämsta nampnen som Plato hafwer, nembligen *Atles* eller *Atlantis* dhen förstfödda Sons namn, och dhen andra Sonens *Gautirs* (*Gadiri*) och dhess förutan andra ting som märkeliga äro och Plato på samma sätt beskrifwer. Så lyder Historien som läsas kan, förswenskad af gamla Göthiskan genom Hr. Rugman Islandum. Kung Olof Skötkonung hade en Dotter, benämd Ingierd, den friade en Christen Konung i Norje S. Olof efter, men K. Olof Skötk. föraktade honom til ståndet, emedan han hade ett litet rike, så och derföre at han med wåld hade underslagit sig Noriges Rike, som Kung Olof Sk. Sweriges Konung tilkom, det man kan läsa widlyftigt af de Norskas egna Sagor. Men igenom Upsala Ting blef likwäl slutit at K. Olof i Swerige skulle gifwa K. Olof i Norige sin dotter (se K. Saga c. 62. fol. 62.) Men Konung Olaf tog sin ord tillbaka som han på Tinget lofwade, och gaf åt K. Jarislef i Holmgard (nu kalladt Rysland) sin dotter. Der på fick åter Kung Olof i Norige K. Olofs Frilledotter Astrid til sin Drotning, dok mot Fadrens wilja, hwaröfwer han blef mäkta förtörnad och ärnade föra Krig på K. Olof i Norige. När WestGöterna det förnummo, som lågo närmast till Norige, wettandes att the altid måtte stå före som gränsade när-|215|mast, höllo the åtskilliga Ting, rådslåendes huru the skulle komma K. Olof i Swerige utur detta sinne. Öfwertala så WestGötarna deras Lagman Emundr af Skarund, at han skulle draga til Konungen, hwilken och det giorde: updiktade sig således 3 Gåtor eller förblommerade Frågor, hwilka han stälte för Konungen, säjandes sig intet kunna dem efter WestGöta-Lagen döma, utan bad Kungen skulle dem sielf efter Uplands-lagen afgiöra, såsom det war stadgat af fordom

Konungar. Wiljandes igenom dessa förblommerade frågor komma Konungen att döma sig sielf, äfwen såsom Propheten Natan han stälte för K. Dawid en Gåta, om den som hade många Fåhr, och likwäl tog bort det endaste som den andra hade. Den första gåtan war sådan:

'Attin den Dolski, hwilken wij kalla den bästa Weideman, for i Winter på Fiellen och marker i Wermeland med sina Skiar och Bogar. Han hade fått på Fiällen så mycket Gråwärk att han hade upfyldt sin Skytsläda, som han mäst kunde föra med sig. och wände sedan hem igen af marken. Han blef warse i Skogen en Eckorn, efter hwilken han skiöt och träffade intet: han blef tå wred, släpte slädan lös och rände efter Ekornen, men Ekornen for alt ther som Skogen war trångast, stundom wid rötterna och stundom up i grenarna: Tå språng han emillan qwistarna i ett annat trä; och när Attin skiöt åt honom, flög pilen stundom ofwan och stundom nedan om honom, likwäl for Ekornen aldrig så, at Atte ju icke såg honom. Lade han altså mycken flit på thenne weideskapen at han drog ther efter hela dagen, och fick likwäl intet Ekornen. När det nu blef mörkt, kastade han sig i sniön och låg ther om natten: men wädret war snöachtigt: Om morgonen der efter for han att leta efter sin Skytsläda, men fan honom aldrig sedan och for ther med hem. Slika tiender kan iag säya. Konungen swarade: Ringa tidender äro desse, om tu icke hafwer mer att säya.'

Denna Gåta är heel artig, ty Emund beskref aldeles K. Olofs regemente, och huru honom skulle widare gå. Och är här utinnan achtandes, att han först låter see |216| sig hafwa igenom denne gåtan en Konung förstådt, i det han säger Atte, såsom de förnembligaste och berömdeste EnwåldsKonungar i Swerige nämdes. (Andra M. S. hafwa *Atte* och *Attin*, och Snorro *Otte*, efter Danske uttålkningen.) Men på det Konungen icke skulle straxt förstå hwem han mente, tillade han wedernamnet then *Dolski*, thet är den falske, efter Kungen intet höll sina ord. Sedan kallar han Kungen en *Weideman*, det är en stor Jägare, såsom Nimrod kallas af Mose en stor jägare för Herranom. Widare wisar han at han hade mycket jagadt och fådt, det är, många land, riken och Konungar lagdt under sig: och sedan for efter en Ekorn, det war en ringa Kung, nembl: S. Olaf, den han icke en gång fick fast, som och skedde. Miste så sin släda der i alt hans förra willbråd låg, den han ey mera fan igen. hwilket hände, när han måste stiga från riket och det öfwergiwa åt sin son, fast han än sielf lefde, som alt sees af Sagan. Emunder han swarade åter strax och förtälde en annan Gåta, efter han märkte Konungen denna intet förstå, och sade:

'Thet tildrog sig för en kort tid sedan, hwilket jag må wäl kalla tidende, at Gaute Tiofvason for med fem Härskep up åt Gautälf, och som han låg på Ekeron (Eikreigum, Oggzeigium, Oggyrseia) kommo Danske ther med fem

stora Kiöpskepp, af hwilka Gaute med sina män strax bemäktade sig fyra Skep och miste ingen man, utan fick öfwermåttan byte. Thet femte Skeppet kom söder ut på Hafwet och så till segels. Gaute for efter thet med ett skep, och gick först sakta: tå begynte wädret at förökas, så at kiöpskeppet gick fortare, och hade förmånen i seglatzen: Tå wille Gaute wända om, men stormen wäxte til att han bröt sit skep wid Lessö, och förlorade han ther sitt gods och mästedelen af Folket. Thet andra hans följe skulle bida imedlertid wid Ekerön, hwarest de Danske tå kommo med 15 Skep, dräpte them alla och togo alt godset thet som the tilförenne hade fådt. Så gick thet med hans girighet. Konungen swarar, thesse äro stora tidender och wärde til at omtalas, men hwad ärender hafwer tu hiit? |217|

Denna andra Gåtan pekar åter på Konungen, och kallar honom med det andra Attins Konunge namn Gautir, det är en Spåman eller den som kan sättia Gåtor fram och dem uplösa, menandes Konungen wara så slug att han dhenna Gåtan skulle finna. Men på det at Konungen skulle intet straxt märkiat, updiktar han Gautes Faders nampn *Tiofa*, det är en Tyf eller Siöröfware. Beskriwer så huru Konungen hade mycket wunnit i sitt Rike med sina skiep, men på sidstonne jagade efter ett, det han ey fick, utan måste sina förlora och alt det han hade wunnit. Hwilket sedan skedde när Kung Olof måste fly med sina skiep up i Mälaren, och Sonen tog moth Riket, som läses af sielfwa Sagan.

'Konungen som ännu ey kunde begripa Gåtan, frågar Emunder hwad ärender han hade: där på Emunder swarade. Jag är hitkommen at få dom på några beswär, ther som är åtskilnan emillan wår lag och Upsala lag. Konungen sade: hwad är thet tå tu will klaga? Emund swarar: Thet woro twå män lika Ädleborne (Aþleborne) lika af art, Egendom (Agandum) och Skaplundi: the trätte om Jordegods och giorde hwar annan skada, dock then mer som rikare war, förr än theras träta stillades, igenom dom på Alhärjars Ting, och blef then skyldig till att betala skadan som rikare war. Men på första förelagde dag gaf han Gagl för Gåås, och Gris för gammalt Swin, och för en mark brändt Gull gaf han en half mark Gull, Ler och Mull, och des förutan hotade han med trugande them som thetta togo i sin skuld. Hwad dömen j här om Herrar? Konungen swarade, han skal giälda honom ut full gäldan, efter som dömt war, och sin Konung tre gånger så mycket. Men om thet intet är innan jambelånga utguldet, tå skal han giöras Biltoger och mista all sin egendom: tager Konunger en deel och Målsägaren then andra.'

Denna tridie Gåtan ställer han så fram att han wil på henne hafwa dom, och pekar in på bägge Konungarna, i det han kallar dem Atleborne (*Atlantides*

s. *Atlante progeniti*) ty S. Olof i Norige, som wises af dheras egne Krönikors Slächtregister, war af Swenska Konunge-blodet. vid. Tab. Chron. Denna domen som |218| Konungen fälte, gik ut på honom sielf så at han först blef biltoger och miste Riket. Jag behöfwer intet utläggia Gåtan, ty hon är klar i sig sielf om bägge Konungarna som trätte om Norige. När nu Emunder hade om Morgonen bortrest, begynte Konungen tänkia på Gåtorna, som Emund dagen tillförenne hade framställt. Kallade dherföre till sig sina 12 Rådmän, och frågade hwart Emunds lagfrågan gick ut på. 'The swarade att Konungen kunde det sielf wäl tänkia.' Konungen kunde och så strax besinna att han förstod genom Atleborne sig och Kong Olof i Norige, efter inga fingo heta meer Atle än Konungarna. Derföre swarar K. Olof sina 12 Rådmän således: 'The Atleborne män, som han omtalte, at oense hafwa warit, och then ena rikare än then andra, och hwar giorde annan skada: thet sade han om mig och Olof Digre.' K. Olof hade intet kunnat tänkt enkom detta gälla sig och K. Olof digre i Norige, af det at twå hafwa warit oense, den ena rikare än den andra, och de giorde hwar annan skada: Ty detta hafwer kunnat händt ibland alla andra i hans Rike, men af det ordet Atleborne, som han wiste allenast komma Konungarna till, der af förstod han Gåtan. Detta bekräfta widare Konungens högsta Råd, när the widare inrådde Konungen hwad han giöra skulle, då Arnwid Blinde sade åt Konungen: 'I lofwade Olof Digre Ingierd eder Dotter. hwilken kommen är af Upsala Konunga ätt till all sin Slächt, then ther ypperst är här i Norlanden, förty hon är kommen af sielfwa Gudarna. Nu hafwer K. Olof fått Astrid, och ändock hon är KonungeBarn, så är likwäl hennes moder Ambot och ther till ifrån Wenden. Stor åtskilnad är uppå the Konungar, ther then ena tager slikt til taka: thet är och icke at förundra, ty intet kan en Nordman jämnföras med Upsala Kung. Wi wilja fördenskull giöra en skyldig tacksäjelse, at thet må så länge wara, ty Gudarna hafwa länge haft omsorg om sina Släktingar.'

Af detta seer man nu klarligen, det Plato säger at Atlantides eller Atleborne dhe woro af sielfwa |219| Gudarna. Hwilcka och hade högsta rösten i domarna, såsom wises af Emunds Lagmans fråga från WestGötland, dhen Konungen sielf afdömde. Sedan att ingen fick kallas Atle eller Atleborne (*Atlas* s. *Atlantides*) mera än Konungarna och deras rätta Barn. Som wises widare af Konung Sag: c. 89: f. 92. När Upländningarna råd giorde, hwilken the af Konung Olofs Barn skulle taga till Konung, der de således tala:

'Olof hafwer twå Söner, wi wilje taga en af dem till Konung, oansedt på them är stor åthskillnad, then ena är Atleboren och Swensker till all sin härkomst, then andra är en Ambotz Son och Vinwerds till all sin härkomst.' Se här

fast K. Olofs andra Son hade nu en Atleboren Fader, och en Jarls (Grefwes) Dotter till sin Moder. Fick ändå intet Sonen heta Atle eller Atleboren, utan han både till Möderne och Fäderne war af Gudarnas slächte. Om nu intet mehra woro än detta ena rummet af de Nordskas och Isländskas sagor, så wisar det nogsamt att ingen *Atlantidis insula* war mera än Swerige och inga *Atlantides Reges* mehra än dess Konungar. Utaf de Estländskas bref på gammalt Pergament skrefne till Kung Erich Segersälle, och hans Son K. Olof, seer man tittelen Attle och Yfverborne Konge. Af de Refwelskas til Kung Waldemar uti Danmark finnes Addle, Eddle, Ædlaste. Ännu An. Ch. 1387 boro Konungarna den tyttelen. Se Snorro f. 853. Högborne och Æddle Kung Olof Hagenson. Der af hette och Konungens förnämste tienare Adel-scalk |220| (Kungsman, Kungens tienare) se Engelske Riddarens Henrici Spelmanni Lexicon f. 11. och Kung Sagorna Original: f. 229 vers: fol: 484. §. 539. *Atla-Skalm* (bör skrifwas *Scalc.*) Ehuru nu Atin och Atle dhet är en Fader och den af stort Fäderne kommen är, och således är ey ens egenteliga nampn, utan ähretittel, som wiist är, dock är det somligom gifwit som et egenteligit; äfwen såsom Fader, Broder, Mär, (det är en Jungfru) kommer alla til i gemen som sådana äro. Dock äro och dhe stundom ens egenteliga. Fader står på 35 och 102 Runsten. Brudur 109. och finnes de än i Swerje som kallas Broder till egenteligit nampn. Mär het Kung Inges Hustru i Verel: Herw: Sag: c. 22. f. 182. Äfwen så hafwa 4 eller 5 Konungar hetat Atin, Atle, Adel till sitt egenteliga nampn: se KungsSläkten i Chronol: Eljest har Edda uti 75 Mytholog: Kung Atle. Snor: f. 34. Atle Jarl. Här skal man ock märkia att *Apel* och *Aple*, *Apla*, *Aplas* är alt ett ord, men Bokstafwen *e* sättes ytterst och mit i ordet som händelsen (Casus) är til. *han Aplas. Apla en. dhen Äple. han är Aplat. Nu är Apel.* Här af är nu klart at se huru de fara will som ey skilia emillan |221| 1. Adel, Adle, Adelsman, 2. Od, Odel, Odalsman, 3. Edel ok Edelman.

Det första nampnet kan ingen gifwa enom ey eller köpas, ty det betyder fordom den som är kommin af Kunglig blod. Det andra kan skänkias, arwas och köpas. Ty Odal, Odol är ens egendom eller egit arf. Olofs Sag. c. 2. & 8. Och der af är Odelman, som har egen jord: Odalkona egen Hustru. Odalborin Ol. S. c. 8. och 36. den som är född att ärfwa sina Fäders egendom. Odalsmadur rätta Arfwinge. Guleþingz LL. Landabygd. Balk cap. 4. Dal. LL. Tingb. 20. Odalbonde den man som har sin egen egendom. Skåne LL. Odelbrut, Åwerkan på ens fasta egendomb. OstGot. LL. Bygd: 29. Suderm. LL. Jordabalk 9. Odalfast den egendom som rätteligen är enom fråntagen och enom androm fäst; OstG. LL. Egnasal. 16. Fl. se alt detta i Cl. Verelii Indice Scandico. Det 3. kan hwarken köpas, arwas eller af Menniskior skänkias,

utan Gud den Högsta enom af nåde skänker, och en genom sin stora fliit, studiers och dygds öfning bekommer ett Edelt nampn, antingen han är Aþelsman eller Odalsman, eller intet dera, ty *Edli*, *Edle*, see Cl. Verelii Ind. Scand. af Spec. Reg. 11. är natur, art, egenskap, höga gåfwor. Gulatings LL. c. 16. Frost: LL. c. 18. Isl. LL. 13. Damasc. p. 191. *Ætt* och *Edli*. Förnäm af Slächt och höga gåfwor.

56. I de samma indragne orden säger Plato att af *Atle* nämdes landet *Atland*, och Hafwet dhet *Atlantiske* Haaf. Uti begynnelsen af detta Capitlet är omtalt, huru offta ett land byter om sina nampn, och uti des 1 §. huru många nampn Swerige hafwer haft: såsom nu ett mekta merkeligit rum finnes |222| uti den gambla på Pergament skrifwen Vilkina Saga om sådana nampns omskiftningar, ty finner jag nödigt des ord indraga fol: 76.

'Konung Wilkin sitter nu i sitt Rike, stoor och nampnkunnig af sin styrkia och många segrar, hwilcken med sin makt och härjande har underlagdt sig allt Wilkinaland, som nu kallas Swerige, Göthaland, och allt det under Swerige ligger; såsom Skåne, Seland, Jutland, Wenden, med alla des underliggiande land, hwilcka alla fingo namn af honom. Ty är det af denne Saga achtandes, at af den första enwålds Konunge får hela Landet sitt namn, så ock Folket. Är således detta Riket kalladt Wilkinaland af Kung Wilkins nampn, och Folket som här boo, Wilkinamän: till thes en annan stor Slächt tillkommer att regera landet, då bytes namnet om.'

Här af seer man huru Swerige offta hafwer ombytt sina namn, hwilka de äro, skola wii i nästkommande Capitlen ihogkomma: ehuru nu detta i anseende til hela Riket skedt är, så är det dock märkeligit att stora och förnämliga Landskaper eller Härader altid hafwa behållit sina nampn effter des förnämsta Gudar, Konungar eller Kungebarn, såsom af Uller Ulleråker, af Seminge Semingehundrat; af As Asunda: Baldr Bälingehärad: Manen, Manheim, Wesmanland, Södermanland etc. Ogger, Ognehärad, Oggehundari: Frej, Fredsåkers-härad: Nore, Norike, Norunda: Aske, Askehärad Askemans-härad: Dager, Daga härad: Jo, Jonaåker: Tiodr, Tiusthärad: Tiusse, Tiussehärad, och flera sådana. Det måste ock här aktas, såsom det många gånger hoos andra i werlden är skiedt, at antingen af en Person, som ringaste delen af ett stort land hafwer sedt ock sig bemäcktigat, har likwäl hela landet fått sit |223| nampn, såsom af Americo Vesputio nämbdes hela America, som är fierdedelen af hela werlden, fast han minsta delen af henne beság. Af den mindre Asia fick hela stora Asia sitt namn. Af Skånö fick hela Swerige kallas Skandia. Af Swerige som egenteligen är allenast det som ligger emillan Dal-älwen, Kolmorden och Tyweden, som sees af indragne rum af KongSagor f. 61. §. 8. och andras

Historier; hade hela Riket sit namn, och fordom en stor del i Tyskland, Ryssland och Tartariet, som på sit rum wisas skall. Således är och mångastädes beskaffat med häraderne, at de hafwa namnet utaf Soknen; Soknen af förnämsta Byn, som Höfdingen hafwer bodt uti: såsom af Uller, den en Atins Son war, är det gambla än i dag Kungsäte Ultuna, och dher af Uller-Åkers härad nämdt. Af Har Hatuna By, der af Hatuna Sockn, der af Habo härad. Äfwen så af Atle är det förstörda Kungsätet Adelunda nämdt, dher af Adelunda Sockn, och dädan Atlanda Härad, och fordom hela Rikets namn Atlanda. Och är dher af kommit, att ett Fädernesland på wårt mål kallas Atlanda, som sees af Cl. Verelii Indic. Scand. emedan alla wåra Sagor, så och Platonis och flera de Grekers som widare här efter wisas skal, bewitna, att wår första Fader het Atin och alla des Slächt Ätlingar. Aþelunda skrifwes nu i dag Alunda. Men se Cronans jordböcker, de gambla St. Mss. och Clariss. Schefferi Chronicon Episcop. där finnes fol. 111. *Adlundum.* fol. 157 *Adlestum.* fol. 159. *Adlastum, Ad-*|224|*lestum, Adhelustum,* fol. 191, 212. Canonia *Adelunda.* fol. 222. *Adolestum.* Stenii Mss. *Atlanda Heradt, Attelunda* Sockn: uti Blaus och Jansonii Uplandia, *Alunda.* Jornandes, sedan han alla slags Folck uti Swerige c. 3. fol. 612. hafwer uptecknadt, och af dhem fyra slag, (som äro dhe starckaste och bäste att fächta och föra Krig) räknat för dhe förnämste, så sätter han ibland dhessa fyra i första rummet de *Atle,* hwilcket på Latin står *Athelnil:* men detta ordet är som alla dhe andra Swenska hoos honom något orätt skrifwit, af orsak att dhe Latinska Skribenter ey kunde de Göthiska ord rätt uthtala, läsa eller skrifwa, dhet Pomponius Mela och andra Lärda tilstå. Eljest såsom dhe Lärde uptaga för ett stort skiäl att wisa ett land hafwa haft ett sådant nampn, eller någon des förnäm Konung där regeradt, så och dhes ord wara ens modersmåhl, där många Orter i samma Land finnas efter dhet nampnet nämbda, altså kunna wii många Orter här i Swerige wiisa effter Atle kallade, såsom Atleby i Irsta af ett gammalt Bref på Pergament af Herr Hadorf meddelt Anno 1411. skrifwes nu Alby. Adelsoo, Atlesöö i Mälaren, (see Stenii Mss,) skrifwes nu Alsnöö, Atlefial, Atlesiö, Atlesta i Jemptland. Atlesfiord i Norige ofwan Malström: see Blau och Janson. Atleö i Norige, Snorro fol. 46. och än många flera, som wii ytterst af dhetta Wärcket skola tilläggia. Uthaf allt dhetta kan man och see, effter såsom Swerige ännu är kalladt i sennare tiider |225| för 3 eller 400 Åhr sedan (see Kung Waldemars bref Anno 1340, i Herr Hadorphii Riimkrönikas andra deel) dhet Ädla Riket: så äro och Konungarna och dhes Barn och Slächtingar Ædlingar kallade wordne, hwilket dhe Ängelska som nu wiist är, hafwa uttydt på Latin *Clito,* hwilket intet wiisar rätta egenskapen af detta ordet. Äfwen så menar jag Adamum Bremensem och Saxonem hafwa

kallat Upsala den Äþla-salen, Ädla-staden, *Nobilissimum templum, Nobilissimam urbem,* efter dhe ey heller hafwa kunnat uttryckt det ordet annorledes på Latin, hwilket de hafwa funnit i wåra gambla wisor och Skalder kallas Atins-heim, Atins-saal, Atles-saal, Adels ad Upsalum. Heimsala Aþins. See Langfedgataal, Regner Lodbroks Skald, och Martini Stenii åthskilliga nampn öfwer gambla Upsala Tafla.

57. Hafwet, säger Plato, är och af hans namn kalladt Atleshaaf. Huru åtskilliga meningar äro om detta Haafs storlek kan man läsa Ortelii Thesaurum Geographicum. Dock komma dhe alla öfwerens att det ligger på wästersidan om Europa och Africa. Såsom och synes af Blau och Janssonii taflor. Men man seer af Zosimo den Ortelius indrager, att dhet kallas Atles haaf, det som ligger wäster om Europa, och heter dhet Tyska och Norska Hafwet, i hwilket floden Rhen flyter, hwilket än klarare synes af Plutarcho, som så talar öfwer C. Cæsarem fol. 719. 'Hans (Keysarens) tog til England war ett stort wågande. Ty han war den förste som förde en Skepsflotta |226| (nemligen från Italien genom medelhafwet) uti stora wästerhafwet, och förandes sin Krigshär genom det Atlantiske haaf förde där krig på Engeland.' Af detta seer man att Plutarchus kallar wästerhawet det som begynnes wid Narwa sund, ytterst i Spanien och alt up mot England, och det som där ofwanföre är nordan till, Atles haaf. Ja man finner ingen egentlig wiik eller hamn af detta Hafwets namn, mera än ofwan Malströmen som än kallas Atles fiord. Hwilket och ingen bättre kan bewitna än Orpheus, som i de äldsta tiider sielf den har beségladt. Hwilken när han med Argonautis war nu kommen aldralängst norr, och dhe aldrig kunde beskrifwa all den möda och arbete dhe hade uthstått, inför han Skeppet sålunda talandes f. 377.' Om j icke fören mig in på desse heliga Klippor, och hem til wåre hafshamnar, så föres jag utom detta willande Atlantiske haaf.' Om detta Haaf skal widare talas uti Orphei och Argonautarum resa.

58. Den andra Sonen säger Plato hafwa hetat på wårt moders mål *Gadir* och på Grekiska *Eumelus. Gaute, Gautir* eller *Gaþir* betyder på wårt Språk den som framställer fördolda gåtor på skalde art. *Gata* och *Gauta* är fördolt taal eller skald. se Cl. Verel. Hervar: S. cap. 1. 143. *Bera gatur up. god er gata þin.* fol. 144. *Gietid er gatu.* fol. 145. *Smæcka nu gauturnar.* Wåras Sägner och Wisor säya att Tyr Atins son, som och behedrades hoos Skalderna med Fadrens tyttel Atin, han heet *Gaute,* som sees af Cl. Verel: notis til Gotr. S. f. 35 etc. Atin efter han war den fördolde skaldekonstens upfinnare, kallas han uthi den 26 sin kienning *Gautir,* (see Edda). Edda tillägnar och detta Brage den tijonde Atins son, hwilkens hustru Idun förwarade de sköne gyl-

lende Äplen. Hwad desse gyllende Äpplen betydde, skola wij på sitt rum förklara. Plato säger nu att Gadir |227| het på Grekiska Eumelus, det är efter dhes uttolkning, dhen som förwarar sköna Äplen. Hafwer så jag efter förberörde skiäl tilägnat detta Tyr, såsom ses af taflan fol. 200 [s. 128], efter han oftare behedrades med Gautes nampn än Brage. Herauds Sag: c. 1. fol: 1. kallar Gaute uttryckeligen Atins son, men hon blandar honom med den Gaute, som i de senare tiider lefde, och hade Ring till sin son, om hwilket widlyftigare handlas i Chronologien.

59. Denna Gaute fick til lott den delen af Öön som låg in wid Herculis Stabbar. Om dhesse Herculis Stabbar talar han och i sin Timæo fol. 24 således: 'Denna Öö (Atles Öö) låg wid ett Hafs Oos och trångt sund, som I (nembligen de Athenienser) kalla Herculis Stabbar.' Plato talar här lika såsom det woro andra slags Herculis Stabbar, hwilka dhe Athenienser ihogkommo, än de som sades wara wid det Spanska sunde. De lärde mena i denna dag så ock många fordom, at Herculis stabbar woro intet annat än pelarer och stenhopar, höga och spessoga ihopkastade, som skulle stå in wed Herculis sund, som är emillan Spanien och Africam. Men wij wilje tilsee hwad de gamla tala här om. Strabo l. 3. fol. 169, 170, 171. upräknar åtskilligas meningar, hwad desse stabbar skulle wara för slag, efter inga funnos där af stenhopar giorda, som de gambla mente. Derföre säger han fol: 170. 'Dädan är kommit at genom Stabbarna förstodo 1. Somliga uddarna af Landet, som giorde Sundet trångast. 2. Andra, den Holmen som kallas Gades. 3. Andra, något som låg långt utom Gades. 4. Somliga höllo bergen Calpe och Abila för Stabbar. Af hwilka detta Berget (Abila) som låg i Africa war twärt mot Calpe i Hispanien. 5. Andra, höllo de små Öarna för stabbar, som lågo ut för desse bergen. 6. Somliga mena klipporna som kallas Planctæ och Symplegades skola wara de rätte stabbar, hwilka Pindarus kallar Gadiriska portar, dit Hercules aldralängst har kommit. 7. Andra mena de Kopparstoder otta armbogar höga, som stå i Herculis Tempel på öön Gades.' Men desse meningar woro |228| alt fåfänga: ty Strabo upräknar några gambla Greker, 'Dicæarchum, Eratosthenem och Polybium, och många flera af de Greker, som inständeligen bekräfta att de woro uti ett Sund.' Nu emedan hela werlden har warit bekant, desse Stabbar hafwa warit Stenrössior, som woro brukeliga att sättia där stora Krigsmän hafwa lyktadt sitt Krigståg, eller dheras Riike hafwa hafft sina gräntzor, som Strabo wiisar af åtskillige Folks seder, och Alexandri Magni stora Krigstog, som kan läsas fol: 171. altså kunde intet uddarna af landet kallas Stabbar. Derföre säger Strabo widare fol: 170 'Att dhe Spaniorer och Africaner mena dhem wara Öön Gades,

emedan inga ting som någon liknelse hafwa till Stabbar finnas i Sunde.' Är så dhen första meningen af Inwånarena kullslagen, som bodde på både sidor om Sundet. Dhen andra meningen stöter Strabo sielf öfwer ända fol. 172. 'Emedan Gades ligger intet uppå någon udd, uthan uthi en inwiik af Wästerhafwet.' See den 2. Tafla 2 Fig. Den tridie meningen att de lågo i wästersiön långt utom Gades, war wäl sann, men dhe wiste intet hwar. Den fierde meningen, att dhe stora Bergen Calpe och Abila skulle wara de samme, är icke heller likt, emedan dhe lågo något långt in på landet (see samma Tafla) der till med woro dhe intet med händer giorde, icke heller stodo in wed Sundet, som alla hafwa dem beskrifwit. 5. De små Öarna menar Strabo (om änteligen Herculis Stabbar och Sund skulle wara på den orten) 'woro likast dher till, emedan dhe äro i Sunde, och äro ey stora i sin widd, kunna och hafwa fått nampn af några Stabbar eller Stenrössior, som dher på hafwa warit fordom giorde, eller och af de Bergen som synas öfwer dem, lika såsom stora Stabbar.' Men detta är alt Strabonis gissningar mot Inwånarenas egen bekännelse och de gamla |229| Grekers beskrifningar. 6. De Symplegadiske Klippor som lågo efter sombligas mening (läs Homer: Odyss: M. v. 61.) wid Sicilien eller efter andras meningar wid det trånga sund, som gick til Pontum Euxinum, see Ovid: 1. Trist: Eleg. 9. kunde icke heller wara desse Stabbar, emedan där ingestädes war Jordenes ändar, och Herculis yttersta Krigstog. 7. 'Dhe Kopparstodar som stodo i Herculis Tempel, säger Strabo intet kunna wara (fol. 172) emedan på dem inga Herculis gierningar äro antecknade, utan huru mycket Templet har kostadt att upbyggias.' Derföre säger Strabo fol: 170 rätteligen om andras meningar således: 'Det är intet utan skiäl sagt at de Bergen och Holmarna som äro wid sundet hafwa ingen liknelse till några stabbar eller stodar, eller sådana stabbar som dhet nampnet rätteligen bära, och skola wara till ett märke där werlden lyktas, och Herculis tåg hafwer en ända.' Wij wilja derföre tilsee hwad desse Stabbar ära. Utaf Strabonis egit omdöme af de äldste Grekers beskrifwelse, så ock wåras Sagor och sägner, äro desse märken och teckn at akta wed sådana stabbar och stenrösior. 1. Det witna wåra så wäl som Strabonis ord at där Här drog af landet, eller där Hären stannade och widare ey komma kunde, eller där Hären skulle komma trygg hem i hamn, eller där Hären satte segerteckn, eller der Landaskiftet och Landamäret woro, eller där Landet fruktade för fremmande Härars infall; der sattes stora höga Torn eller stabbar up af sten; hwilka woro märken til något sådant. Uppå dem som skulle wara teckn hwar Skeppen skulle löpa tryggeligen till sin rätta led eller i hampn, hölts eld uppå om nättren som och mångestädes än i dag skier. Men på dem som skulle gifwa teckn när någon Fiende kom, giordes

stora Bolar som då itändes. 2. Sådana stabbar som nu woro satte Herculi till ära, de skulle wara ett sådan tekn, att Hercules han kunde intet komma längre i werlden. 3. De skulle |230| och betyda, at werlden hade där en ända. Man talar här intet om en sådan ända, som intet gifs på en rund boll, som Jorden är: utan en sådan, där man intet widare kunde komma för natursens motsträfwande, och där ingen menniskia mera kan boo. See, desse känneteckn, dhe woro fåfänge att sökia igen uti det Spanska sunde, ty intet war där werldsens ända, hwilket bewitna Argonautarum, Ulyssis, Pytheæ och andras många resor hela Wästersiön upföre norr åth med alla dhes uddar, Holmar, som mycket längre sträckte sig ut än Spaniens och Africæ uddar. Sedan war Africa af Hannone och andra beségladt söder uth, och ingestädes där förböd dem Naturen at widare fortfara. 2. Strabo gifwer sielf en härlig anteckning af dhet swar som Gaditani fingo af Gudarna at intet kunde Herculis stabbar och werldsens ända wara wid detta Spanska eller Narwa sund. Så talar han: 'Huru Öön Gades blef först bebygt, är en sådan sägn: De Gaditaner förtälja, at af de Tyrers Gudar war dem swar gifwit, at de skulle sända ut Folck, som skulle byggia in wid Herculis stabbar. När de nu sände dem som orten skulle beskåda, och de kommo til Sundet in wid Bergen Calpe, menandes där wara ändan af werlden som bebygder war, och Herculs uttågs yttersta ställen, de yttersta uddar af landet, som sluter sundet (hwilka Gudarna skulle hafwa kallat hans stabbar:) kommo de inom sundet der de Axitaners stad är, och när de hade där giordt sin Gudstienst, af hwilken de förstogo Gudarna intet ment denna orten, foro de heem igen. En tid der efter sände de dem å nyo stad, och foro så utom Sundet på 1500 stadier, kommo så til en Öö som war helgad Hercollen, och låg mitt mot Onoba en stad i Hispanien: menandes där wara Herculis stabbar: men förståendes utaf den gudstienst de där giorde at den orten war ey heller den rätta, drogo och hem åth. The som tridie gången reste, bygde Gades.' Här af är klart att när dhesse som i så gambla tider reste til detta sund, och funno då där inga Herculis stabbar, hwarken af Folkets där boende sägner, ey heller Gudarnas och deras Prästers ingifwelse och swar. Och icke heller funno de där werldsens ända, ty dhe reste sielf länger ut att Her-|231|culis stabbar upsökia: hwad wille då de andra som lefde wid Strabonis tid inbilla sig där på orten några stabbar eller werldenes ändar wara, då årligen seglades långt utom detta sund. Hwarföre gifwer ingen klarare oss tilkienna hwar werldennes ända och dhesse Herculis stabbar äre än Tacitus, den gamla poëten Pindarus och Pedo Albinovanus. Tacitus i sin Germania c. 45. v. 1. när han har beskrifwit Swerige sluter han således: 'Utom Swearna är ett annat Haaf som står stilla och nästan orörligit (ty där är all

stadig iis) med hwilket Werlden hon lyktas och slutes, såsom alla dhet troo.' Åter strax der hos: 'Där är werldennes ända såsom wij hafwa af ett wist rykte.' War altså werldennes ända af de gambla hållin här norr om Swerige, ty de kunde intet längre komma at upsökia hwad som rätt under norstiernan war, och har ännu ingen diit kommit. Icke heller bor Folk högre up än wid wårt yttersta Näs emot norr: och länger kunde och intet Hercules komma; (hwilken den war, skola wij uti sit Capitel omtala) hwars stabbar här stodo; om hwilka Tacitus cap. 34. v. 2. sålunda talar: 'Bägge (dhe Frisiske Folcken) boo ofwan Rhenströmen in til wästerhafwet, och sträckia sig wida in wid stora Hafwen, hwilka de Romare hafwa beseglat. Wij försökte och att detta haaf besegla, och förnummo af alment rykte at Herculis stabbar woro än länger bort til finnandes, antingen Hercules hafwer diit togadt, eller någon annan manlig giärning (såsom wij pläga giöra) är honom där til ära satt. Det fattades intet Druso Germanico at den wägen wåga: Men hafwet stod honom emot at eftersökia hafwets ändar, och Herculs stabbarna. Sedan hafwer ingen det wågadt: det synes större helighet och wördnad wara, troo hwad Gudarna hafwa uträttat, än det eftersökia.'

Här synes af Tacito at de hoos Friserna hafwa fått någon kundskap om Herculis stabbar, att the woro länger nor: derföre och Cluverius uti sin German: l. 3. c. 17. fol: 72 sluter således: 'Therföre måste genom ryktet utkommit, att på någon Öö i dhet Norska Hafwet woro Herculis stabbar. Och icke in wid Frisland.' Pedo Albinovanus som talar om samma |232| Drusi reesa kallar och dhenna Sweriges deel, Werldennes yttersta Bräddar; och sluter så hans reesa med dhesse ord: 'Gudarna kalla eder tilbaka, hwilcka förbiuda att dhe dödeliga Menniskior må få medh sin ögon see werldennes ända.' Derföre och then gambla Skalden Pindarus rätteligen i sin Olymp: fol: 118. där han och talar om dhe Norske; således berättar om Therone: 'Nu haar Thero som medh sina dygder är högst stigen, kommit till Hercols Stabbar: ty hwad som uthom dhem är, är både dhem wijsom och fåkunnigom obekant. Jag kan therföre om ingen ting widare bortt i werlden skrifwa. Ty jag woro fåfäng.' Hwar äro då sådanna Stenrössior och Stabbar till finnandes i Swerige? Dessa finna wij behåldna uti de Holländskas och wåras Siökort, först dhe, som wid dhet Sundet som löper till Stockholm och Tylge Skärar, kallas Herkoll. See Petter Classons Siökort, Stenii Mss. Herhals och Herhambra Vagenar f. 127. Heirhamber och Hertzhoof Theunis fol. 137. min 6 Tafl. 14. Fig. Sedan wed Sundet, som löper uthur Östersiön i wästerhafwet är Kollen. See Johan von Loons Taf: 8. Vagenar fol. 117. Koll, Kollberg Theunis Jacobsson fol. 23. Koll kallas Hercoll af Petter Clas. see det 16 Skiälet. Wite-

stabben står medh twå höga Stenrösior i Petter Classens och Stenii Mss: Wiestabben har Theunis Jacobson med 2 höga spessar fol: 23. Om desse, så ock dhe som stodo på den höga sandåås, på hwilcken sedan Helsingborgs Slott bygdes, äro behåldna, weet jag ey, ty man har af gambla Män, att i des ställe woro twå höga Torn bygde, hwilcka och nu säyas wara nederrefne til spessen. På Zelands sidan har jagh ingen wiss kundskap, utan hwad sombliga mena at der nu Helsingör är skulle |233| och stått twå Stenrösior, och dhen största Sten af dhen samma skulle Kung Frederik den II. Anno 1580 låtit föra af sit rum och där på låtit dhessa ord uthhugga, som finnas i Jonas Lauritzsons Wolfs descript. Daniæ pag. 516. 'Frederik den II. Danmarks Konung lät denna Sten af sitt första rum föra in till dhetta rummet, hwarest åter en annan Sten är satt.' Sedan ytterst wid Skytingberg (se 6 Tafl. 14 Fig.) äro twå på Maggerö wid Kimmernäs som kallas af Petter Classon och St. Mss. Herkoll-stabbarna. Dessa seer man och i Theugnis Jacobs Tafla 79. så ock Buræi dhen stora och Blaus vol. 1. den II. af Noriges Taflor. Men Petter Clas säger något annorledes i sin beskrifning. 'Vir sind Herkolzstabben, Stappen, Stoerestappen, Hougstappen, Borestappen.' Theugnis Jacob fol. 79. hafwer Stappen, Stoere-stappen, House-stappen, Bouwe-stappen, och kallar dhe samma äfwen som Vagenar Moer met de Dockters, emedan de synas i Siön såsom stora beläten långt ifrån. Blau kallar dem som stå på Kimmernäs, Bouwestappen, oc tre alenast i siön, House-stappen, Stoere-stappen och Stourestappen. Men Theugnis Jacobson har fyra i Siön förutan dhe som stå på Kimmernäs. Uti den afmålning som Modren med sina Döttrar stå ritade, finnes hos Theugnis |234| och Wagenar allenast tre. så många har och Johannes von Loon uthi sin 5 och 6 Tafla, men twå namn allenast, Stappen och Housestapen. Hwilka af dhesse tre slags stabbar Plato nu menar, är klart, nemligen de som äro i Öresund: ty först behåller landets yttersta del dhet nampnet, som Plato dhet kallar, nembligen Gautarid, och är sedan dhen delen widh ett Trångt Sund af stora Wästerhafwet. Och är Sundet de samma Portar, som Strabo af indragne rum säger Pindarum kalladt Gautirs portar (Plato *Portas Gadariticas*). Men dhe Pindarus i sin Skald talar om, äro dhe som stå wid Kimmernäs, ty där äro den bebodde werldennes ändar. Behåller så Swerige än i dag ortens lägenheet af werldsens ändar, så ock sådana Stenrösior som dhe gambla hafwa beskrifwit, och sielfwa nampnet, nembligen Kollar och Stabbar, som på Latin äro *Columnæ*. En sälsam händelse måste jag och korttеligen förtälja, att för en tu eller tre åhr sedan, när Hans HögGreflige Excellents Riks-Cantzleren MAGNUS GABRIEL DE LA GARDIE tracterade uppå Wenne-

garn Frantzyska Ambassadeuren Mons: Le Marquis De Feuqvere och hans Conseiller Mons: Le Picquittiere, och såsom Ambassadeuren hade lust af dhet Hans Excell: Riks-Cantzelleren talte om detta arbetet jag under händer hade, och sade mig willia wiisa af dhe gamblas Skriffter att Herculis |235| Stappar woro här i Öresund, tog Mons. Le Picquittiere hastigt upp Taciti Germaniam i 12 tryckt, och wiiste sig reda noterat, när han for genom Sunde, at där måtte wara Herculs Stabbarna. Af detta seer man nu, hwarföre många hafwa ment Herculis Stabbar wara uthi dhet Spanska Sundet, nembligen af ingen annan orsak, än att dhe hafwa genom rychte hördt dhem wara wid ett Sund, och altså tagit dhet Spanska Sundet dherföre, hwilket war likwäl dhetta Öresund; ty lägger Plato märckeligen till dessa ord: 'Där I Athenienser mena Herculis Stabbar wara.'

60. Plato säger widare att det yttersta af Landet som låg in wid Sundet fick af Gaute sitt namn, och kallades Gautarit, hwilket än i dag så kallas; så och Rid-Gautaland, se Cl. Verelii Notas till Herw. Saga c. 10. fol. 110. Gautarid hafwa Stenii mss och Cron. Jordböcker. Gatarid läses uti dhen femte Sweriges del: Giotharid skrifwes i Verelii Herv. fol. 116. Rid är uprödjad Jord af skog. Gautarid det är Gautirs land uprödjadt.

61. Dhen tridie Atins eller Neccens Son kallar Plato Ampheres, hwilket på Grekiska så mycket betyder, som den der äger ett Skiepp som på både sidor har årar; denne kallar Edda Baldur, hwilken i den 4 Känningen kallas Eigande Ringhorna, dhet är den som äger det stora Skieppet, som rundt omkring är med årar besatt. Läs 43 Mythol.

62. Den fierde Sonen kallar Plato Eudæmon, det är, den som gifwer lycka och fortgång. Denne heter af Edda Niorder, hwilken i 3 sin Känning kallas Fegiafa Gud, det är, den Guden, |236| som gifwer ägodelar och lyckelig fortgång: see 21 Mythol.

63. Den femte nämner Plato Mneseus, det är, den som bör ihogkommas. Dhenna war Hauder hoos Edda, hwilken kallades Minnums Gud, såsom Edd. 26 Myth. talar:

'Ty hans handwärk måtte länge wara i högt minne hoos Gudarna och the myndige.'

Af den orsak i ty att han war blind, och skiöt likwäl med Boga ihiäl Baldur, det ingen förmådde. see 43 Myth.

64. Den siette kallas Autocton, det betyder, den som är född af Jorden. Ehuru nu alla bröderna woro födde af Jorden, så fick dock denna (se Edda) heta Vale af Jorden. Hwilket ord stundom tages för en slät plan, stundom för en Skog, stundom för dhe dödas Wåningar under Jorden, såsom Fyrings-

wal *Principum campus.* Glesisswal *Elysii campi*, Walefal *campus stragis.* Walhal *aula Odini subterranea.*

65. Den 7. upräknar Plato Elasippus, det är, den som drifwer och agar Hästar. Efter skaldernas art at tala, war Wargen den wärsta Trollkonornas häst, som giorde Gudarna skada. Denna bröt på sidstonne Vidar Atins son käftarna sönder på, och dräpte honom. Se Edda 49. Myth.

66. Den 8. kallas Mnestor: i Grekiskan står Mestora, Μήστωρ ἀυτῆς, det är, den som är illur eller illslug och förfaren att slås. Denna är i Edda Ullur. Hwilken war den bästa Skytte af alla Gudarna så at ingen gick up emot honom, så och at åka på Skidor, och hade alt, det den bästa Krigsman bör hafwa. Derföre åkallades han i enwigskamp: läs 26 Mythol. |237|

67. Dhen 9. heet Azaes, hwilckens nampn Plato så wähl som Atles och Gautirs har behållit. Denna är Heimdalur, hwilken i sin 3 Känning af Edda kallas dhen *wite As*, hwilcken tog mot de dödas Siälar.

68. Dhen 10. kallas af Platone Diaprepes, dhet är, dhen som är ypperst, förnämlig, högachtad. Den är Bragur hwilcken i 24 Mythologien kallas *Agætastur*, dhet är, den ypperste, Förnämste: see Indic: Scand: Cl. Verelii. Efter dhet han war dhen wisaste och wältaligaste, och fann klokt uppå de ordh som tiente i Skalderna. Altså stämma alla Atins 10 Söner både till talet och nampnens betydelse öfwerens med Platone. Och om dhe än intet stämde till nampnen ihop, så skulle man dock intet det undra, efter Skalderna hafwa dhen friheten, att på många sätt Gudarnas namn ombyta, såsom wiist är och klarligen sees af Cap. 1. § 2 där Noe kallas både Xisuthrus, Deucalion, Ogyges, Berghielmer, och mehra sådant. hwilcka ord intet alt ett betyda, och äro dock en Person. Resenii Edda förgiäter stundom i Mythologien att kalla hwar och en Atins Son, såsom man seer af þor, som war den förstfödda; men när han kommer til Baldur, så säger han: Denna war den andra Sonen; altså war þor dhen första. Men man finner doch annorstädes igen af Edda, att dhe kallas hans Sönner, såsom på dhet bladet, där alla Atins, både den förstas och den andras Atins, och kanskie fleras söner ihopblandas och upräknas, så ock i hwars och ens känning, talas och om hwilken är Atins Son. Jag kan intet upnämpna bladen, |238| effter dhe intet äro tecknade af Boktryckiaren. Uti originalet Mss. så och af åthskilliga Langfegdataal finner man dhem alla tijo kallas Atins Sönner. Allenast man kommer ihog att skilja emellan dhen första Niorder, dhen andra och dhen senaste. Dhen första war Atins Swärmoders Fader, som wiist är. Dhen andra war Atins Son, (see Chronolog:) men dhen senaste war satt af Vanerna dhen Atin till gislan, som inkom wid Alexandri Magni monarchies ända: se Snorr. Sturleson fol. 3. I Taflan har jag och dhe

twå Atins Sonesönner insatt. Forsette war Baldurs Son, och Frej Niords Son, effter alla Sagorna, Edda och Langfegdataal dhet bewittna, hwilka sedan kommo att räknas ibland Gudarna, när dhe woro tolf. Om hwilcka läs 22 och 26 Mythologien.

69. Widare säger Plato fol. 114. 'Dessa alla och theras ätt bodde där i många mans åldrar, och hade regemente öfwer många andra Öjar, uthwidgade och sina Rijkes landsändar (såsom wij förr hafwa talt) in i Egypten och Hetrurien i Italien.' Dhetta hände när thet stora och första uttåget skiedde, widh then tiid Israels Barn woro i Egypten, som widare af wåras, de Grekers och Latiners Sagor skal wiisas i sitt Capittel. Och är det som Edda uti den 68 Mythologien pekar på, 'när Gudarna giorde ett uttog kring hela werlden.'

70. 'Atles ätt war uthi stoor och hög wördnadt, (säger Plato) och uthi många tiider effter tiider ärfwade stadigt den äldre Sons äldre Son Riket effter hwar annan, genom hwilken ordning Riket behölts i sit skick genom långa tider och många mans åldrar.' Detta bewitna alla wåras Sagor, de Danskas och Norskas, och har warit ifrån Noaks |239| tiid in til denne dag. See Doct: Loccen. Antiq. Sveog l. 2. c. 1. fol. 13. Cl. Schefferi Upsal: Antiq. c. 17. fol. 330. 331. Cl. Verelii Gautr. Sag. cap. 16. och Herv: Saga c. 20. f. 190.

71. 'Sådan stoor öfwerflödighet (säger Plato) war där af rikedomar, att intet Rike tilförenne hafwer sådant haft, och kanskie intet här efter lärer några bekomma. Förty där war ett stort idkande af alla ting, antingen af de som i Staden giordes, eller ifrån andra orter infördes.' Detta betygar nogsampt alla dhe Grekiska och Latinska Sagor och Skalder, de wii på sit rum uti Capitlet om de Norske och Swenske skola indraga, hwilka genom gåtor städse tala att de Norske Gripar förwara en otahlig hoop med Guld; *Gripnir* är siöröfweri, see Edda. *Grip* är Gullet, som de röfwade, *Gripur* kallas alla dyrbara ting. Ol. Sag. cap. 109, 165. Sedan bewitnar och det Hedniska Templet; som alt öfwerdragit war med Guld, om hwilket wi strax skola förmäla; så ock de många Ättebackar upgrafna, uti hwilka stora Armelior, Kädor, och gambla stora penningar af guld äro än i dag fundna. Äro och de som mena att Hiob stöter in på det samma, der han i sitt 37 C. v. 22 säger: 'Ifrån nordan kommer Guld den förskräckeliga Guden till ähra.' Jobs tiid swarar och mot den tiden, som Plato förmäler, hwar om sees widare i Chronol.

72. Uti det 21 och 22 Skiälet seer man af Platone, att dhen Holmen eller Backan, som Attin eller Necken bodde på, war 5 stadier, och uppå honom war Templet allena medh Kungsgården bygdt. Det samma kan man än i dag uttryckeligen märkia och see, fast alla dhe Kungliga byggningar äro förstörde

och allenast det gamla Templet i behåld ehuruwäl icke med sin gambla prydnad. Ty af den 9 Tafl. 27 Fig: seer man hela Backans längd från *I* til *p* wara |240| just 5 stadier, ifrån *p* till *P* äro idelig Kungars och des Ätts Ättebackar, de ingen hafwer tordt röra hwarken förr eller sedan, eller där på byggia, ty hoos dem war intet heligare än Ättebackarna: see Cons. Doct. Loccen. Antiq: c. 26. f. 164. *P* är Tingskullen den och helig war. Från *L* til *O* är Templet som där än står och de gambla grundar som finnas efter några flera des tilhörige hus eller murar: från *O* till *I* är den ännu i dag kallas Kungsgården, ehuru den nu är til andra bortgifwen, och består af ringa Träbygningar. Är så intet på denna Backa änderligit wordet sedan Platonis tiid til sielfwa grundarna.

73. Plato talar f. 116 widare 'Den inslutne Gården eller Slottet war således in om Kungsgården bygder: mitt uti war den aldrahelgaste Salen Necken och hans Hustru till ähra giord, hwilken war rundt omstängd med en gyllene gård, på det gemene man ey skulle komma där in. Uti detta aldrahelgaste, som war af begynnelsen en öppen Saal, blefwo de 10 Kungebarns Slächter aflade.' Plato förmäler här at Neckens eller Attins bygning war en öppen Saal, och derföre med en gård instängd, på det ingom skulle stå fritt ingå när han wille. Han wisar och på samma blad honom wara bygd på pelarer, hwilka ord sedermera skola införas. Äfwen så talar Edda 7 Mythol.

'Där i Gudarnas borg eller gård är en Saal, som kallas Hlidskalf, och när Odin där sitter i högsäte, så ser han om alla Riken och hwars och ens åthäfwor.'

Lika lyder dhen 15 Mythol. och i 32 Mytholog: säger Edda huru såsom Frej som war den tridie efter Atin i regementet, steg up i Hlidskälf at see kring sit Rike. *Hlidskialf* uttolkar Cl. Resenius rätt och kallar det på Latin darrande Portar. Hlid kallas hos gemene man i Swerige Portar och Grinder med stolpar giorde, och |241| Hlider, där Böndren insättia sina Wagnar och allehanda Åketyg, hwilka äro bygde på 4, 6, 8, eller flere stabbar eller stolpar med taak ofwan och alt öppet under emillan stabbarna, att de må wigt kunna ut oc införa sina wagnar och redskap, så och at där de af regn och slask äro wåta blefne, snarligen genom af och an blåsande wäder skola torkas och ey rötas. Hlider kallas och Hyddor som om Sommaren giöras ut på fria Fältet, oc alenast ofwan täckias för regn, såsom man seer af Ulphila Luc: 9. 33. där Lärjungarna wille byggia Christo, Mosi och Eliæ tre Hyddor, der så står (*Hleipros prins*, det är, tre Hlider.) Således kallas och Atins Saal Hlider, det är, ett öppet Huus på stolpar satt. Hwarföre det af Edda säges Skälwa, sker det til Gudarnas ähra, lika såsom att Pelarna skola darra af deras höga närwarelse och stora härligheet, äfwen såsom Græci tala om den darrande Olympo. Samma

betydning har och dhet ordet Upsal: Sal kallas stora och hederlige Wåningar där Gudarna och Konungarna äro uthi. See Edda uti 12 och 15 Mythol: där af bruka Skalderne att kalla himmelen Gudarnas och Planeternas Saal, såsom Solens Saal. see Voluspa 5 vers. Guds och de Christnas Saal kallas Himmelen uti dhen härliga Juul-Psalmen: Lofwat ware tu Jesu Christ, som giör oss arfwingar i sin Saal. Sedan bruka Skalderna at kalla de dödas jordhögar der uti de liggia brända och begrafna Salar, se Herwar Saga cap. VI. fol. 88.

'Står uppå Samsöö
I en stoor mullhög
Angantyrs Saler
På södre sidan.'

Äfwen så cap. 7. fol. 93. Salar tagas och nu i dageligit bruk för |242| dhet förnämsta och största rummet både uti Konungars, Herrars, så och gemene mans wåningar, där dhe Fremmande blifwa undfägnade och plägade, så och där dhe fordom lades att sofwa uthi. Se Havamal 88. Gretla c. 17. Snorro uthi Ingialds Lefwerne. Och i Konungs-Slott kallas nu Riiks-salen, Maatsalen, Audientz-salen, de största och förnämsta rummen. Samma ord hafwa Giötherna infördt med sig i Italien, där af Architecterna än i dag kalla Saal det största rummet och Salotto dhe mindre Salar. Men dhe små rum och Kamrar nämnas aldrig Saal, hwarken hoos oss eller dem. Se Architecterna och Octav: Ferrar: om dhet Italianske Språketz ursprung. Der af seer man att Romani eller Latini, såsom sees af den stora Bygmästaren Vitruvio, som lefde uti första Keysarenas tiid, intet wiste då af det ordet Sala, förr än Giötherna inkommo. Det ordet Upp eller Öfwer, brukas hoos oss att bindas med åthskilliga andra ord, och får dhet då hwariehanda bemärkelser: såsom Upperste, Ypperste, Öfwerste, dhet är dhen förnämste. Luc: 22: 24. Uphofsmän, förnämste män, Damascen. Upswear de Swenske som äro öfwer dhe andra i Riket, och hafwa mera i en saak att råda; see KungSagorna §. 89. f. 92. Upsynsman, dhen som hafwer öfwer andra att råda och befalla. Sedan brukas dhet i dhe ordh, som betyda att stiga upp åth, eller och tilltaga i högheet, lärdom och ålder: såsom Uppstiiga, Uppfylla, Upgrafwa, Upphöya, dher om många flera ordh finnas i det ädla Clariss: Verelii Indice Scandico af gambla Giöthi-|243|ska skrifter utdragit, hwilcket för många andra skrifter är wärdt i liuset komma: sedan bindes Upp med de ord som bemärkia Ypna; såsom Yppdo, upläta. Volusp: 4 vers: Upläsa, Upluka, upläta. Se Olofs Saga. Nu synes intet olikt, att Upsalar skulle betyda et sådant hus som står högt uppe, eller dhet som de Ypperste boo uti.

Men såsom wårt språk brukar intet gierna att binda det ordet Upp i dhen meningen medh Huus, Salar, Torn och Berg, ty håller jag ey likt att Upsala skal betyda en Hög Saal. Ty när man wil hafwa ett sådant förstånd om dhesse ting, så binder man dhem tilsammans med Ha eller Hög. såsom Hafwahall, hög Saal. Edda Myth: 2. Hasäti, hogsäte. Edda M. 2. Halegge, Högbent. Snorr: fol: 51. Hatuna, Haby, högstad. Habo, Hagården, förnäm gård eller säte. Hasaal, högsaal, högt hus. Habarg, högt berg. Haborin högborin. Men med de ting som ypne äro, bindes Upp altid såsom uppit Fönster, uppit Slott, yppen Stad, yppen Kyrkia, yppit Land, yppen Gård, uppit Huus, Upswalar, YpnaSwalar där Kläden sättias att torckas, och äro med Pelarer bygda (gemenligen kring Fateburar) och flera sådana ord. *U*, *Y*, och *I* brukas åthskilligt att uthtalas och bytas för hwar andra, som sees af Ufar, uthi Ulfila |244| Matth: 10: v. 44. Yfer Hervar: Sag: fol: 60. och Ifir fol: 109. Menar altså jag Upsala säyas af Upna Salar, både för den ordsak, att det kommer öfwerens med Platonis egna ordh, som kallar dhet Uppen Saal; med Eddas ord, som kallar dhet Hlidskialf; och med sielfwa bygningen, som än wijses i dag bygd på otta Pelarer med otta stora öppna Portar, nu i Christendomen först igenmurade. och till öfwerflöd, bewises alt detta af Ulfilæ Nya Testament öfwer 1300 Åhr medh Silfwerbookstäfwer skrifwit, hwilcket Hans Excell: MAGNUS GABRIEL DE LA GARDIE med stora Penningar löst ifrån Holland, (dock förr utur Swerige i Drotning Christinæ tiid utfördt) och nu i reent drifwit Silfwerband inbundit, till Academien skänkt. Uthi hwilcket Joh: 10: v. 23 läses: *Iah huarboda Jaisus in Alh in Ubizali* (𐌿𐌱𐌹𐌶𐍅𐌰𐌹) *Salomonis*. 'Och gick Jesus i Templet i Salomonis Förhuus.' Först är här märkeligit at Ulfila kallar hela Templet med Gårdarna *Alh*; äfwen såsom Gudarnas hela Tempel med Gårdarna, så och Konungarnas hela Hof eller Gårdar hoos oss kallas uti Edda, KungsSagorna och andra gambla Skrifter Hall, Holluni, Hollini, Hollin, såsom händelsen är till, see Edda Myth: 2, 30, 36, 63. |245| Förhuset på Templet, som stod på pelarer och war alt Yppet kallar Ulfila rätteligen Ubizali. såsom Latinske tolkaren kallar det Porticus, och den Engelske Portic. Detta ordet Ubizali hafwer warit både för Cl. Junio så och Herr Stiernhielm mörkt, emedan ingendera uti sitt Glossario hafwer wågat på at utdraga dess ursprung, såsom dhe likwäl hafwa med stor fliit giordt uthi största delen af de andra gamla Götiska orden. Herr Stiernhielm, hwilken synes hafwa följt en orätt correction uti Cl. Derreri afskrift af Ulfilæ original, hafwer twikadt om des rätta skrifning, och derföre satt både Ubizvai och Ubizva uthi sin Indice. Hwilket intet dera är rätt. Cl: Derrerus som den original afskriften giort hafwer efter

de skrifna Silfwer-bokstäfwer just blad efter blad, och bokstaf efter bokstaf, hafwer Ubizyli, men Junius som mångestädes hafwer ändrat denne Derreri afskrift, hafwer satt Ubizali, och således finnes det i sielfwa originalet med temlig klara silwerbokstäfwer framför de sombligstädes äro, där dem nästan ingen läsa kan. Men uti de tryckte Cl. Junii exemplaren, står det Ubizvai. Hade han satt Ubizval, hade det intet så orätt warit. Cl. Junius så och Herr Stiernhielm hafwa intet kunnat uttolka detta ordet, der de icke i den Latinske tolkningen hade sedt swara der emot Porticus. Och i den Engelske Portic. Hwarföre nu uti Trycket är inkommit Ubizvai, der både i originalet och copian är Ubizali, kan jag ingen annan orsak se, än denna, att de lätteligen hafwa kunnat läst den ena bookstafwen för den andra, serdeles när det hafwer warit för dem ett obekant ord, och intet uti andra rum förfallet, och så mycket snarare såsom i Ulfila finnes |246| Bokstäfwer som äro hwar annan drefflig lika och dher till med af ålderen mycket mörka. Såsom i dhetta ordet och flerestädes är 𐌰 (*a*) och 𐌻 (*l*) tagna för hwar andra för dhes likheet skull. Äfwen der Cl. Verel: i sin afskrift hafwer Math: 9. v. 24. rättel: läst *Saevit*, har Cl. Derrer: i sin afskrift *Saeiut*. men Cl. Junius läst *Slapit*, 𐌻 (*l*) för 𐌰 (*a*) 𐍀 (*p*) för 𐌿 (*u*). Detta är oc skedt mång annorstädes i Derreri och Junii afskrifter för bokstäfwernas likheet skull, och de andra förberörde orsaker, som på sina rum skall tilkienna gifwas: men dhetta är intet Cl. Junio förtänkiandes, som fremmande hafwer warit i wårt språk. Utan Swerige är lika fult mycken ähra och beröm honom skyldig för det stora arbete och fliit han hafwer giordt att först låta Ulfila komma genom Tryck i liuset. Det är och märkeligit at Ubizali i Ulfvila är med wårt gambla Giöthiska eller Runska *B* skrifwit (fast det uttalas såsom *P* och *B*, se Cl. Verel: Runograph:) äfwen som Ubizala fins ristat på wåra gambla Runstenar, såsom ses af 31 Tafl. 106 Fig: af Cl. Vormii monument: Dan: tagen. Widare om Upsala skulle betyda ett högt huus, eller det höga Personer och Konungar beboo, så skulle uthi wåras gambla Sagor, både wårt Konungs huus, så och de andra Konungars här i Swerige, Danmark och Norige kallatz Upsala, men det är ey skedt: utan de kallas Salar, och dhetta endaste ypna Templet, allenast Upsalar. såsom sees af Snorro Sturleson fol. 26. 'Och lod (Kung Ingiald) byggia och berede der till en ny Saal, mycket större en den Kungelige Saal i Upsal |247| ok giorde der uthi 7 Kongelige Säder ok kallade dem 7 Kongers Saal.' Här skiljer Snorro emillan Konungens Saal och Templet Upsal, af hwilket Staden är kallat Upsala, såsom af dhet förnämsta Huset. Ty kallar Adam: Brem: l. de situ Dan: fol: 23. Templet sielfwa rätteligen Ubsola. Och på det ingen skal falla underligit att de gamlas Salar eller Tempel, Gudarna och Konung-

arna tillägnade woro öpna, måtte jag här något widlyftigare wara sådant att bewisa. Af Eddas indragne 7, 15 och 32 Mythol: seer man att de woro öpne bygde på det Gudarna eller Konungarna måtte see uth till alla landsens wäder och ändar: hwar igenom de wille förstå, dem böra hafwa ett wakande öga på alla undersåtarer i landet och sina Grannars eller Fienders företagande, så i norr som söder, öster, som wäster. Dherföre talar Edda klarligen i den 46 Mythol: om Lockes Saal at han giordes med 'Fyra dörar på det han kunde see af huset på alla orter eller Menniskior.'

Vitruvius den store Bygmästaren som lefde i Julii Keysarens så och Augusti tiid, då Rom stod i högsta flor, hwilken hade wida rest och sedt så många Afgudars Salar eller Tempel, förutan de i Rom woro, han talar äfwen så i sin första bokz 2 Capittel fol. 6. 'Thor, Thordön eller Oskian, Himmelen, Solen och Månan bygges Salar både ofwan och på sidorna öpna. Ty desse Gudars skapnad och wärkande, see wij alla uti öpna werlden, och klara liuset närwarandes.' Widare wiser han huru de skulle byggias ziratligen i sin 4 Boks 7 C. f. 76. 'Om Gudarnas Tempel efter dhen Tuskaniske arten. De runda Salar byggias antingen med en omgång af Stabbar (Pelarer) utan någon Kammar in uthi, eller med en Kammar inom pelarens omgång. De som byggias utan Kammar, de sättias på en hög foot och hafwa trappor til en tridie deel höga af hela Salens bredd. Sedan uppå pelarens eller stabbarnas fötter, sättias sielfwa stabbarna så höga eller långa, som bred-|248|dan är emillan fötternas yttersta wägg eller omgång, och så tiocka som en tijonde deel är af Stabben räknat med fina kiedar (lister) och hufwuden.'

Den gunstige Läsaren som ey så kunnig kan wara uti bygningskonsten, wil jag korteligen anföra genom en afritning på det han sedan lättare kan förstå de gamblas bygningars afritningar som finnas på Mynt, Taflor eller Stenar. På den 41 Taflan är den 146 fig: en Afguds Tempel eller Uppen Saal ståendes effter Vitruvii ord på en hög foot från *1* til *2*. af stabbarna är en antecknat med *4* oc *6*. *4* är stabbens foot. *6* är sielfwa stabben. *3* och *4* är Salens bredd emillan stabbarnas fötters ytterste wägg. Emillan *1* och *2* är trappornas högd en tridie del af Salens bredd, som synas kan af alntalet bredewid stående. Hufwud på stabbarna kallas dhet öfwersta på dem wid *10*. kieder eller lister på stabben äro de strek som gå kring hufwud wid *10*, neder på stabben wid *6* och under stabbens foot wid *4*. Kiedorna som binda alla stabbarna tilsamman under taket, kallas den *13* architraven: den *12* Frisen: den *11* Carnisen. *7* är öpnan på Salen ofwan. *8* är öpnan nedan, så at en allestädes kan gå ut och in, twert och ändalångs och således utan Kammar bygd. Huru Salar med Kamrar skola byggas talar Vitruvius widare således. 'Om Salen

bygges med Kamrar, och kring om kammaren pelarer eller stabbar så skal han hafwa twå Trappors upgång, och strax följa af grunden stabbarnas fötter, och skal kammarens wägg ställas innan för stabbarnas fötter wid pass en femte deel af hela Salens bredd, och mitt på honom lemnas rum för dörarna. Och skal kammaren hafwa så stoor bredd förutan wäggian och omgången (hwilken är utan til emillan kammarens wägg och stabbarna) så stoor som stabbarnas längd är ofwan föttren. Stabbarna som ställas rundt om kammaren skola hafwa samma afdelnings art och jemförning mot hwar annat som tilförenne är sagdt.' Efterdöme til ett sådant Tempel hafwer man af den 147 och 150 Figur på 41 Taflan efter Bygmästarens Antonii Labacci afrit-|249| ning i Rom. Den 150 Fig. wisar grundritningen och den 147 Fig. des utwärtes skapnad på gafwelen och ingången. *AKK* är upgången. *EE* och *DD* är en rad stabbar kring kammaren *G* på bägge långsidorna. *BBBB* är twå radar stabbar bak om Kammaren och *CCCC* twå radar fram om. *FFFFFF* är Kammarens wäggiar. *I* är ingången. *H* dören. Från utansidan *E* på Stabbarna, till *F* kammarens wägg, är bredden för den öpna gången en femtedel effter Vitruvii ord, hwilckens gångs bredd sees och uthi den 147 Fig. emillan *1* och *2*, *3* och *4*. Kammarens bredd emillan *FIF*, eller *2* och *3*, är så stor, som Stabbarnas längd från *2* til *5*. Öfwer dessa Vitruvii ord så talar Philander således: 'Templen eller Gudarnas Salar de äro antingen fyrkantige, sexkantige, eller med många kanter, och hafwa de gambla wiliat der med effterfölia Himmelens skapnad, och särdeles derföre älskat dem som runda giordes. De som äro utan Kamrar, och allenast bygde på pelarer, kallades Monoptera det är öpna Salar med en rad Pelarer, af hwilket slag, ett Tempel, Vestæ til ära med Corintiske stabbar står wid oxetorget i Rom, men de som byggias med Kamrar in uti, hafwandes runt om Stabbar, de kallas Slutna Salar med pelarer. Af detta slag finnes intet gammalt mönster i Rom, utan wid Tibur.' Här af seer man reda wid Philandri tid huru fåå Tempel woro qwar efter de gamlas art att byggia, och derföre de som nu stå qwar i Rom efter många brander äro förbättrade, och deras öpningar igenmurade och förwände till de Christnas Kyrkior, Kloster eller andra public och privat Huus, så att intet är bättre behållit mera än Jani, som är på alla sidor öppet. see 47 Fig. 13 Tafla. Efterdömen til dessa Vitruvii och Philandri ord skal jag korteligen wisa.

I. Runda öpna Salar see på den 22 Taflan, penningen *G* som är Martis Sal på 12 Pelarer bygd af du Choul fol. 207. Penningen *L* wisar Vestæ Saal med 4 upgånger. Rosin: Antiq: |250| Rom: fol: 136. Penningen *T* hafwer en rund Sal på 6 eller 8 pelare bygd, med ett Altare utom där Offret hålles Ros:

fol: 774. Junonis Sal hel rund finnes på 41. Tafla 153. Fig. på fyra pelarer bygd. Hwilka alla fyra synnas effter dhet i perspectiv är giordt, och wore otroligit detta Tempel rundt wara, utan heller fyrkantigt, der icke Taket och Listerna der omkring det uttryckeligen wiste. Oudam Romsk. Mog. 30 Tafl. Ciceronis Penning Fig. 65. Taf. 15. wisar en Sal på 8 pelarer som swarar just till sin upgångs högd, pelarens längd och Salens bredd, effter Vitruvii beskrifning det märkeligit är i en så liten afgiutning. Goltz: fig. 192.

II. Runda Salar med kamrar se på penningen *A* Taf: 22 Aug. Cæsar. med dörr mitt på Golt. T. 73. Penningen *D* wisar Martis Ultoris Sal med kammar mitt uti och en gång runt omkring med 6 eller 8 pelarer. Golt. T. 39. Penning *I* hafwer en Sal med en Kammar, hwilcken hafwer mindre Stabbar kring sig in på sielfwa wäggian och en dörr mitt på och sedan större Stabbar utom kring sielfwa gången. Denna Sal om han med Cirkel afmätes swarar han och emot Vitruvii ord. Choul. fol. 214. Herculis Sal Tafla 41. Fig. 151. af Donato fol. 204. med Kammar och dörr mitt på, men öppen öfwerst i Taket wid num. *4*. så och på sidorna wid *3*, *3*, omgången är med pelarer wid *1*, *1*, och swarar efter Vitruvii anordning.

III. Fyrkantiga öpna Salar på otta Pelarer seer man Apollinis på Taflan 41. Fig. 157 af Bossards Mss. och Donati Rom. fol. 227. 342. som stog i Circo Maximo. Äfwen slikt är |251| Jovis Ammonis ypna Saal uti Verona, som fins i Onuphr. Panvin. l. 3. c. 7. fol. 97. Neptuni Saal på fyra Stabbar Fig: 154. Tafla 41. af Don: fol. 227, 342. 348. och uti Joh: Sviz: f. 29, 80. Jovis Tonantis eller Tordöns Saal är på Penningen *B* i 22. Taf: af Golt: 73 Tafla. På Anton: Pii penning *F* är en Saal på fyra pelarer, hwilka alla synnas, dock i ett orätt perspectiv afritade. Choul fol. 64. På penningen *H* synes mitt i Salen tre Menniskior stå wid ett Altar. Choul fol. 64. Penningen *K* wisar en Sal på fyra pelarer hwilka alla i ett rätt perspectiv synas. Choul f. 83. På penningen *M* är Apollinis Saal med hans Beläter och twå Gripar däröfwer. Golt. Tafla 73. Penningen *S* wisar Jovis Capitolini Sal på fyra pelarer. Choul. f. 38. Penningen *V* wisar klarligen en Saal på fyra pelarer med Beläte in uti och Altare utan. Choul. fol. 261. Penningen *Y* wisar en yppen Sal där tre stå och tilbidia. Choul. fol. 262. Peningen på den 149 Fig. 41. Tafl. wisar Thors yppen Sal, framman med 8 pelarer och ett Altar utom mitt framför gafwelen. Golt. Taf. 74.

IV. Fyrkantiga Salar med Kamrar på fyra pelarer wisar penningen *C* Tafl. 22. som är Jani sluten Saal. Goltz: Tafl. 39. och Penning. *Q*. än klarare. Choul. fol. 17. Den 152 Fig. på 41 Tafl. wisar Junonis Saal med sin Kammar och en dörr mitt på. Golt. Tafl. 73.

V. Sexkantiga eller ottakantiga yppna Salar wisar Penningen *E* Taflan 22. Martis Ultoris hwilket hafwer rundt tak, sex eller ottkantig takfot med listerna och foten åter rund. Choul. f. 206. Den 72 Fig. på 15 Taf. tagen af Jah: Saubert c. 18. f. 412. wisar klarligen en sexkantig yp-|252|pen Sal med ett altar in uti där de offra. Penningen *X* på 22 Tafl. wisar en sex eller ottkantig yppen Sal med en Afgud inuti, och ett altar där de offra utom Salen. Rosin. Antiq. Rom: l. 4. c. 7. f. 774.

VI. Salar sexkantiga med Kamrar, wisar Vespasiani Tempel Fig. 148. Tafl. 41. af Donat. fol. 112.

VII. Slutna Salar bygda med ypna Salar frammanföre, sees af Penning *O* Marc. Agrippæ, Tafl. 22. som är en rund Saal sluten, med en fyrkantig yppen Sal frammanför ingången. du Choul. f. 7. Penningen *P* Tiberii wisar äfwen en sådan Sal dock den med sin ypna Försal all fyrkantig. Choul 63. Nu, förutan att af så många Mynt, så ock af Vitruvio, Philandro och andra är bewist många Gudars Salar warit ypna, så wilia wij till öfwerflöd wijsa dhet af andra Grekiska Sagor. Dhen öfwermåtan nätta Greklands beskrifwaren Pausanias i sin 6 Book fol. 392. förmäler om ett Tempel som stod på Torget i Staden Elea således: 'Det war en måttelig hög Saal utan Wäggar. Taket war af Ekewärcke som stöddes af swarwade Stabbar.' Äfwen så i sin 8 Book fol. 504. talar han om Jovis Lycei Saal: 'Till hwilcken ingen wäg eller dörr behöfdes. Ty alt hwad som in uti Templet war, det syntes allom utan till.' Dio skrifwer dhet som mächta tänkwärdigt är l. 53. f. 515. 'Att Agrippa bygde Neccen till ähra en yppen Sal för sin seger han hade till Siös.' Är så intet undrandes att Plato säger att här i Swerige Neckens Tempel war en yppen Saal. Hwilcket uti andra rum här och där i dhetta Wärck skall wijsas wara dhet äldsta som i werlden är bygdt och än är behållit, dock af Saulo blifwit Paulus. |253|

74. 'I denna ypna Salen (säger Plato) att dessa 10 Konungars Barn dhe aflades.' Detta bör intet förstås så plumpt, att dhe där skulle belägra sina Hustrur i alle mans åsyn, såsom många af de gambla Greker säya wåra Skyther och Göther haft för sed; som sees af Herod: Euterp. lib. 2. fol. 39. icke heller at Hustrurna där födde; utan wij willia både Platonis ord och de andra gambla Grekers och Latiners här af dhenna lägenheet förklara. Hos wåra Fäder i 3 a 4000 åhr, ja ock sedan Christendomen inkom, in till wår tiid nu för 30 åhr sedan, har den seden warit (särdeles hos wåra Fäder Hedningarna) att intet heligare Band war uthi Ächtenskapsståndet, än att Brud och Brudgumme skulle uti allas närwaro som kallades till Gästebodet, ledas till Brudsängen, uti hwilcken de satte sig och dem lycka önskades: sedan Christendomen in-

kom, skedde Lyckönskningen af en Präst som några Böner läste och en Psalm söngs, der om kan läsas Ol. Magn. lib. 14. cap. 10. fol. 553. Dhenna Brudsäng skulle wara bygd mitt uti en Sal, högt up med Trappor, på det at alla menniskior skulle see denna heders gierningen, och hwad då för händer hades. Hwarföre will jag indraga ett märkeligit rum af den gambla Herauds Saga med sköna anteckningar af Cl. Verelio utgången, den så talar cap. X. fol. 45.

'Konungen hafwer låtit giöra en Sal så storan, at der på äro hundrade dörrar, och lika långt emellan hwar dörr; och kunna wäl ett hundrade man sittia emillan hwar dörr. Twå dörawårder äro wid hwar dörr: En säng står mitt på Salsgolwet så högt att man måste stiga fem trappor upföre, ther uti Brud och Brudgumme hwilas och Hoffolcket hålla wakt omkring. Ty så fruchta de för Herröds och Boses ankomst.' |254| Dhenna Säng war beredd för Kung Gudmunders Syster Ledur som skulle hafwa Sigger, men blef uthi högsta Bröllops glädien bortröfwad af Smider, dock likwähl kastade han hennes Brudskrud först up i Sängen, och sedan ledde henne efter wanan upp i Sängen, satte henne så uthi Sigurs Harpa, och lät draga henne up genom gluggen som war mitt på Taket, som kan där widlyftigare läsas, tykkiandes intet blifwa ett lyckeligit Äktenskap, fast dhet nu skedde genom röfwande, med mindre både hon och hennes Brudskrud skulle wara wälsignadt genom Bruds och Brugummes Säng. Uti senare tider som jag och andra än kunna minnas, war sängen yppen med klädda Stolpar, på hwilcka fordom Brudgummens Sköld och Wapen hängdes, som är bekant af en gammal Wisa; och inleddes i Brudsalen först Bruden af Hofriddarena, och alla Jungfrur, Fruar och Hustrur följde, ledsagandes henne upp i Sängen, sedan kom Brudgummen medh sitt följe, och ställte så Hofriddarena sig för Sängen, hållandes händren i kors, hwar uppå Brudgummen skulle springa up i Sängen, sättiandes sig widh Bruden, och när Lyckönskan war giord, tog han Kronan af Bruden och satte wid Föttren: sedan plägades de, så wäl som heela Sällskapet, hwilcka och med dansande sig förlustade, och på sidstonne söngs en Wisa när alla skilldes, önskandes Brudfolcket lycka, hwilken slöts med detta ordsätt: |255|

'Släck Liuset i Kronan,
Tag Bruden i famn;'

Såsom en annan Wijsa uti ingången i Brudsalen söngs och slöts med det ordsätt:

'Sätt Liuset i Kronan,
Tag Bruden i hand.'

Således är nu förståendes det både Plato och andra skrifwa om wåra Skythers eller Göthers seder, att de uppenbarliga gingo till sängs med sina hustrur; och synes denne sed hos dhe gemene warit uptagen at giöra sig en Säng som stog på 4 stolpar yppen mitt uti en Saal, effter den sed som Konungarna brukade uti denna Gudarnas ypna Saal, hwilcken allena war för dem behållen, efter de sielfwe wille räkna sig af Gudarnas slächte; och derföre på det Äktenskapet så mycket lyckosammare och frucktsammare och med större wälsignelse måtte skie, wille de det hafwa giordt uti Gudarnas deras första Fäders hus: wardt derföre denna Upsal så helig hållen, att och fremmande Konungar, hiitkommo att sökia Gudarnas råd om afwel, som kan läsas hoos Saxe Dansk. lib. 7. fol. 157: om Kung Haldan i Danmark.

75. Den gyllende Kietta eller Gården, som Plato säger hafwa instängt hela Templet, det är det samma som Crantzius, Svaningius, Joh. Magnus och andra hafwa beskrifwit warit en Gullkied, som hafwer hängt omkring Salen eller Templet; der om kan widare läsas Cl. Scheff. Ups. Antiq. c. 3. fol. 29. hwilka synas hafwa warit bedragne af det ord Kietta, hwilcket betyder alt det som omgiordar en annan ting, såsom en Gård eller stängsel, och der af (på Tyska *Kette*) det som omgiordar ens menniskios Kropp. Äfwen så kallas och listerna under takfoten och nedan på et hus Kiedar och Kiedowärck.

76. Templets och des Gårds storlek beskrifwer Plato således: |256| 'Neccens Tempel war en stadie långt, bredt trenne jugera: högt, såsom längden och bredden det fordrade, dock till sin skapnat något plumpt efter deras art til at byggia.' Längden som här säges wara en stadie, det är 300 alnar, förstås både om det helgaste rummet, den öpna Salen så ock des hela Gård, hwilken war så wiid, att altarna hade där sina ställen, så ock Lunden uti hwilken de som skulle offras hängdes, oc Blotabrunnen där de dränktes, på det att Folcket som skulle beställa om offren måtte hafwa rum nog. Hos Judarna war Tabernaklet 20 alnar wid pass långt, och 12 wid pass bredt när man seer efter Tapeternas och brädernas storlek, och takets laglige slutning. Gården där omkring war 100 alnar lång och 50 bred, som läses 2 Moses Book 36 och 38 Cap. Äfwen så war det aldrahelgaste uti Salomons Tempel 20 alnar långt och bredt, förutan de andra delarna, Förhuset och Gårdarna, som läses 3. Reg. c. 6. hwilkens afritning som i de store Bibliske böckren finnas, bäst alt utwisar. Sådana Tempel med Gårdar funnos och äfwen hoos Hedningarna, såsom Ammonis afritas uti Curtio, och hos Servium af Varrone läses klarligen 'att förutan Templet skal wara utomkring en stor Gård till Gudstiensten där offren skola hållas.' Således hafwer dhetta Upsala- eller Afguda-templet här warit bygt hwilkets heligaste rum synes intet mycket större i fyrkant hafwa

warit än Tabernaklet i Mosis tid, och Choren eller det aldrahelgaste i Salomons tiid: wårt Afgudatempels grundritning see 45 Fig. Taf. 12. Gården sielfwa är wäl länge förstörd, men så gifwer sielfwa ortens än i dag lägenhet mächta just storleken effter Platonis mätning. Plato gifwer längden 600 fötter, och bredden lika stoor effter sombligas uträkning på jugera. Således finnes det och, ty östan ifrån, på 9 Tafla |257| 27 Figur ifrån *L L* dher nu östergården eller Kyrkiobalcken är, sluter Backen twert uthföre öster uth till dhen gambla Grafwen *H*, *Y*, och in till wäster slutningen af Backen *T S*, dher *S* Blotta brunnen är, *R* dhen helga Lunden och Backen på wästersidan lyktas, är just 300 alnar. Sedan emellan Kungsgården *K* som är nordan till, och första Kungshögen *Q* som är sunnan til, är och 300 alnar, wid pass.

77. Plato säger och att denne ypna Saal war något plumpt bygder effter wår art: hwilket intet skal falla någon underligit, emedan uthi den första tiiden straxt effter Floden, man då intet wiste här eller mång annorstädes af att bränna Tegel eller hugga Steen, utan Gråsteen togs sådan han fans, och antingen utan Leer eller med Leer och Sand bands tilsammans. Hwar igenom ey möjeligit war att några zirater med Gråstenar giöra, utan hwad sedermera hafwer kunnat skedt med fodring utan på aff Timber och Bräden, och der utan på Gull och Silfwer, hwilket lät sig wäl giöra. Sådan des enfaldige skapnadt seer man uti den 44 Fig: 12 Tafl. efter sådan grofheet som Plato dhen beskrifwer. Hwilket är och ett stort skiäl till des ålder. Ty alle Lärde erkienna sådana wärck af ju större ålder wara, ju enfaldigare och af gröfre ämbne dhe äro bygde; sannerlig hade dhen tiid Bygningskonsten warit i dhet tillståndh som hon war i Salomons, eller de Grekers och Romarers |258| tiid, wisserligen hade dhe så wäl beflitat sig att få en Byggmästare, som efter de fremmandes art hade bygdt dem ett Tempel, som det att de så mycket Gull, Silfwer och annat roof till des utwärtes prydnadt införskaffade, och så wähl då dhet kunnat giordt som nu i denna tiid, efter här ämbne nog till Tegel, så ock allehanda hwit, swart, röd, grön och brokot Marmor öfwerflödigt finnes: ja dhet hade ock wäl kunnat sedermera skedt, men wyrdnan till det gambla deras Afguds huus, har warit så stor, att de det intet hafwa wiliat kullkasta, utan heller hwad dhe hafwa kunnat utan til det förbättra, med öfwerdrag af allahanda kåstelige och dyrbare Trän, Silfwer, Koppar och Guld, det hafwa de giordt, som widare skall förmälas.

78. Ty så talar Plato: 'Salens yttre delar eller wäggiar bedrogo de öfwer med Silfwer, förutan de öfwerst kiediorna (listerna) hwilka woro med gull bedragne. In uti war Taket beprydt med Elfwenbeen, Gull, Silfwer, och Koppar utarbetat, men wäggiarna, pelarna och golfwet war alt med Koppar

öfwerdragit.' Edda instämmer med Platone uthi 15 Mythologien: 'Att Attins Saal war bygd af klara Silfwret.' Men Adamus Bremensis som lefde i den tiiden det ännu stod wid mackt, näst för än det af K. Inge afbrändes, säger fol. 23: 'Att det war alt af Guld.' Äfwen så Johan: Magn: lib: 1. c. 8. f. 11. 'Dhes Wäggiar, Hwalf och Pelarer glimmade utaf Gull.' Wormius, Hvitfeld, Crantzius, Ericus Olai bewitna det samma, som sees af Cl. Scheff: Ups: Antiq: c. 4. fol. 28. Hwar af synnes |259| att in til K. Grims tiid, hwilken röfwade all Templets prydnad, som läses uti Joh: Magno lib. 4. c. 3. f. 103. och lefde effter min tideräkning Anno Chr. 200 wid pass, hafwer Templet warit effter Platonis och Eddæ ord mäst med Silfwer, men efter des tiid in til K. Inges som det andra gången plundrade och afbrände, warit som Ad: Brem: och de andra witna med gull beprydt ok således både Platonis ord med Edda, som äro de äldste des beskrifware för K. Grims tid: Och Adami Bremensis med dhe andras som efter Grim lefde, begge sanna. Det Cl. Schefferus Ups: Ant: f. 29 menar at det war äfwen såsom Salomons Tempel med bräden först beklädt och sedan der uppå Guldskifwor, det har man nu af wissa ögonskenliga teckn funnit sannt wara. Ty Anno 1674 när Herr Erik Piscatorius mig tillika med andra wiiste det gambla Kungliga Rännarban och något mera som där wid Kyrkian war till att akta, funno wii stora kål och somliga af dem med spikar igenom, som suto utan på murarna emillan gråstenarna in uti kalkbanden. Denna Kalken som war slagen utan på efter Kyrkians brand, till att det förbättra, han sat allenast emillan gråstenarna ytterst uti muren till en twär hand wid pass diupt in, mehr eller mindre, alt såsom den förre kalken eller leret hafwer fallit ut til; och denna nyare kalk han war hård som en sten; men den som |260| innan före war med hwilken Afguds Salen eller Templet är upbygd war så lös at han somligstädes kunde med fingren utrifwas, och fans uti honom små matkskal, se 42 Fig. 11 Taf: hwar af synes at då Templet eller Salen är först upbygd hafwa de antingen aldeles intet wettat af Kalk, eller mekta ringa, ty sådana matkar ok andra ting pläga intet trifwas i Kalken utan förtäras. Sedan A: 1677 om wåren fan Borgm: Thomas Lårman med andra långt uppå muren med en stega sökiandes, kål emellan stenarna. 20 Aug: war Cl: Celsius Math: Prof:, Dn. Törnwal Antiq: Stud: och en hop Karlar, som jag brukade att sökia efter grundetz diuphet oc des art, så fan Cl. Celsius ett stycke Silfwer i hopsmält och järgut, det jag lät af M. Petter Yng. gullsmed profwas och fans åthskilligt, så att sompt war finare, sompt war med Koppar beblandat, hwilket gaf ett teckn att det war ingen ren bländning, utan en sådan som genom wådeld war skedt: fans des utan en osägelig hop Kieftar, Tänder, och Fötter af Hästar, Swiin, Oxar och Hundar brända

och obrända. Detta gaf oss en stor anledning at widare sökia. Hwarföre dhen 6 September reste Cl. Andreas Norcopensis Prof. Eloq:, Dn. Wallerius vice Bibl: och några andra till att med fliit sökia i alla winklar och wrår, funno så stora kalkstycken i muren och i jorden der koppar, gull, silfwer hade lupit tilhopa med; så och många Kål som klara Gull och Silwerdropar sutto uti; sompt af silfret war så fint at intet af det nu brukas gick der up emot. Åtskil-|261|lige gammalt Mynt fans der ock; den brända gråsten som war neder fallen uti branden, och låg bland jorden, war så week såsom miuk Ost, och lät sig så skäras. Förutan många andra ting, som på sina rum skola förmälas. 13. Octob: war Dn. Törnewall der ute at afmäta något, och fann en stor krokug Spiik, som mächta råstig war och här och där i råsten sutto små Guld-droppar, hwilka effter profwen woro helt fina. See *A 19*. Fig: 78. Tafl. 16. *ɔɔɔɔ* äro guld-droppar, *b* är såsom gullsand i rosten insmält. *o o o* är Jern-droppar af sielfwa Spiken smelte och hoplupne, det som med Filen profwades. Denna spiks twära krok wisar at han hafwer warit slagen genom ett bräde och ey kunnat gå uti muren, råkandes emot någon Sten: och äro somblige stycken af den smälte Slaggen rätt artiga till att see, hwilka jag alla förwarat hafwer, uti hwilka stycken sittia både silfwer, koppar och guld-droppor om hwar annan, såsom sees af det lilla artiga runda slaggstycke uti Fig: 78 *B* Taf: 16. der på des öfre sida *h i f* äro koppar droppar, *e* silfwer, *n* gull; på undre sidan är *S S* kål i slagget insmelt, *u* koppar. *r* silfwer och dhen lilla punkten emillan *S S* är guld-droppa. Detta Templetz fordom härliga prydnad, bekräftar och Diod: Siculus l. 3. c. xi. fol: 61. som säger: 'At detta de norskas Tempel war med många stora gåfwor och härliga ting öfwermåttan beprydt.' |262| Är således nog bewist detta Templets härligheet, hwilken så wäl som Salomons är afplundrat och förbrändt, dock likwäl lembnar detta benen eller skrofwet qwar, hwilkes skapnad skal uti ett särdeles Capittel widlyftigare förklaras.

79. Twänne stora sammankomster skedde af hela Riket, och alla Underkonungar wid Upsala, den ena årligen såsom Plato f. 116 talar: 'Diit (till Upsala eller Neckens Saal) kommo åhrligen af dhesse 10 Rijken eller Länder mycket Folck at de skulle hålla der efter sedwana ett stort Hufwudoffer.' Detta bewitnar och Olafs S. c. 69. (see här c. 5. § 2.) 'i Swerige war en gammal sed, emedan det war Hedniskt, att uti Göjemånat (eller åth Göja) skulle ett Hufwudoffer stå uthi Upsala, då skulle offras för god fred och att Konungen måtte hafwa seger. Diit måste då alla af hela Rijket sökia, och måtte då ett almänneligit Ting wara. Där war och marknan och stoor kiöpslagning.'

80. Den andra sammankomsten beskriwer han f. 119 således: 'Dhe (nembligen under-Konungarna eller Lagmännen) måtte hwart 5 och hwar annan

gång hwart 6 åhr komma till Upsala eller Neckens Saal.' Hwad de där då för händer hade, säger han straxt nedanföre, 'nembligen att ransaka huru de hafwa Lagen förstått och efterlefwat så och hålla det stora offret.' Denna mekta stora tillsammankomsten beskrifwer Adamus Bremensis i sin Book om Danmark f. 23. hafwa skedt hwart nionde åhr således: 'Dhet plägar och efter hwart nijonde åhr hållas af alla Sweriges Landskap en stor sammankomst, ifrån hwilken ingen får sig undandraga: Konungarna så wäl som Folket, alla och hwar och en måste då skicka håfwor till Upsala.' Detta styrker och wår Ericus Upsalensis lib. 1. fol. 2. 'At af alla Riken i Swerige och de som woro af Göthiskt blod måtte diit komma at offra wid denna hwar nijonde åhrs sammankomst.' Här är wäl Plato något skiljachtig från de andra; i det han säger hwart 5 eller 6 åhr, hwar utinnan han synes fara will, med mindre man icke will tänkia detta |263| skedt straxt efter Floden, ty längre fram skal jag af andra Greker wisa, att denne hwar nijonde åhrs sammankomst war temlig gammal och intet långt efter Floden hoos oss brukelig.

81. Det Plato fol: 117 säger 'at de brukade warma Badstugor om winteren' det behöfwer jag intet bewisa. Ty nästan alla som hafwa beskrifwit Sweriges Inwånares Seder eller des land besedt, wetta der om tala.

82. 'En springande Kiällas eller Brunns watn, ledde dhe in till Atins eller Neckens lund, som på en fruchtsam Jord war med sköna och heliga trän planterat: dädan watnet åter genom Diiken leddes till de yttersta watnets omgånger eller åar under bryggor.' Denna helga Lund kallar Diodorus Siculus 'en skiön och stor Lund', lib. 3. c. 11. fol. 61. men Adamus Bremensis i Danmarks beskrifning talar widlyftigare om honom således fol: 24. 'Af alla slags Diur som mankön är offras nio stycken, genom hwilkas blod de mena Gudarna blidkas. Deras kroppar hängias i en lund som är straxt in wid Templet, denna lund hålles före wara så helig att hwart och ett Trä troos blifwa heligt af det att dhe som skulle offras måste först up i dem hängias.' Om denna lund kan widare läsas hoos Johanem Magnum och Ericum Olai, så ock här efter i Capitlet om Upsala. Hans rum finnes efter M. St. gambla Taflan fig: 21. Taf: 8. *G.* och min nya Fig: 27. Taf: 9. *R.*

83. 'Brunnen utur hwilken watnet leddes till Lunden genom Diken, och under broar til sielfwa yttersta Upsalas stadz egors watns omkrissar och åar', wises ännu klarligen höst och wår när högsta floden är, fast dhe mästedels äro förfallne. Det säges wäl at watnet först ifrån Urdalsbrunn är genom dike ledt in uti Minnursbrunn, men man kan intet stort see någon liknelse efter det diket, men ifrån Minnursbrunn til Blotabrunn, och dädan til begge watnets omkrissar bestående af Träskgrafwar och ån, finnes än et dike |264|

och der öfwer en liten spång, at gå öfwer när watnet Höst och Wår flödar, hwilket wäl hela året skulle hafwa af alla Kärren eller den indre omkrissen, der sin utgång, der dhe hålen wordo förstoppade, som sedermera hafwa skurit sig under Kungens Ränneban, genom hwilka nu mästa watnet i yttersta omkrissen eller ån utflyter. Om desse Brunnar skal widare talas i Capitlet om Upsala.

84. Om landets Frukt fol: 118 skrifwer han således: 'Twå gånger om åhret samla dhe sin frukt.' Med lika ord skrifwa och andra Greker om wår Norska Öö, såsom Diod: Sicul: l. 3. c. 11. fol: 61. 'Öön (på hwilken desse Norske Män boo) är ymnig och fruktsam, på hwilken frukten mognar twå gånger om åhret.' Dhetta att skrifwa, hafwer dem der till bracht, at de hafwa förnummit hos oss såås twenne slags Råg, den ena kallas Wår-råg, den andra Höst-råg, af hwilka den ena mognar bittigare den andra senare. Hwilket intet är brukeligit i de andra södre länderna: här om widare talas skal i Capitlet om dhe Norske eller Hyperboreis.

85. Widare kommer Plato och talar om Landets utdelning som til Åker brukelig war, således: 'På dhet (Konungen) skulle hafwa ett wist mantaal på sit Krigsfolck af dem som brukade åker och slätmarken, war en sådan ordning, att Höfdingarna måtte wara säkra om hwar sina underhafwande; Hwilka bestodo af Häradernes utdelning. Hwart Härades stoorleek innehölt 10 gånger 10 stadier, och woro så 1060 Härader. Men de som bodde i Berg och Skogar, woro en oräknelig hoop, de som åter bodde i Byarna uti de utdelade Häraderne, woro alla utskiftade under hwar sina Höfdingar.' Denna folkets delning af landet är ännu, ty de som boo up i Bergen och Skogarna, som bruka skytteri, fiskeri, Bergs bruk, komma intet i |265| den ordinarie rotering till krigs, der icke nöden tränger, utan de som bebo flata landet. Hwilket Plato säger wara skiftadt til sådana delar at hwar del håller tijo gånger tijo, det är hundra. Hwar af och alla delar eller Härader fordom och ännu många kallas Hundari, såsom Lagga-hundari, Erling-hundari, Sunbo-hundari, Ogge-hundari, Lugi-hundari, Nerwings-hundari, Semnonge-hundari, Swea-hundari, Nore-hundari etc. Wi wele så tilsee huru mycket löper på ett mantal, att hålla sitt huus, med Hustru och Barn, och der af hålla Konungen Knecht, eller uthgifwa skatt. Efter Platonis uträkning faller en stadie, det är tre hundrade alnar i längd och bredd, hwilket fördubbladt (multiplicerat) i hwar annan, giör nijo-tijotusend alnar. Hwilcka om the bytas med ett Öresland eller Tunneland åker, som effter the gamblas räkning håller tijo-tusende alnar i fyrkant effter 10 alnars stång utmätt i bredden och längden tijo gånger, så giör thet nijo Tunland åker, men effter the sennares bruk som mäta med nijo alnars stång, aderton i längden och nijo i bredden, så löper thet 13122 fyrkantiga

alnar på Tunlandet, och blifwer så något mindre än siu Tunland på en dehl eller mantahl. Åter effter thet måhlet som för några åhr sedan instichtades med tijo alns stång, fiorton i längden och tijo i bredden, löper 14000 aln på ett Tunneland. Hwilcketdera man tager att räkna effter, så är lika, ty thet giör äntå så mycken Åker hoos oss, at ther bör räknas på ett helt Hemman och helt Mantal, och således hundrade |266| sådanna delar och mantaal giordt Hundari, det är hundrade Mark land för hundrade Bönder och byar. Ty om man tilseer och jemnförer dessa Öreslands uträkningar mot Platonis ena stadie och wårt Marckland, hwilcket alltid effter gamla Lagen bör hafwa otta öres land, så får en stadie effter första uträkningen som gifwer efter tijo alnars stång nijo öres land, mera än ett markland, och effter de andra senare uthräkningarna och utmätningarna för en stadie något mindre än ett markland; hwar af jag fullkomligen intet annat kan see, än att en stadie i fyrkant är just ett markland, men ändringen ther uti öfwer eller under är skiedd af Jordens lägenhet såsom hon frodigare eller swagare hafwer warit, ty the gamla hafwa gierna så welat laga, såsom thet än i dag skier att en tunna Säd skulle utsåås på ett öres land. Nu att en stadie eller ett markland effter Platonis ord hafwer warit nog för ett helt Hemman eller hel Bonde som wi kalla, bewittna wåra gamla Lagar, hwilcka af Kyrkio-Balkens tillsättning i första Christendomen tillstå, att en Präst skal wara wid hwart Hundari och han ey mehra hafwa af Hundari än en mark jord som är just Platonis en stadie af 100 stadier: så lyda gamla Uplands lag. Kyrkiobalks ord i 2 Flock. 1. §. 'Nu är Kyrkiu byriat med grundwal ok lyktat med hufwi. Tha skal hon Bol hafwa, ther Präster skal byggia. Thet skal wara mark jordar undi hundaris Kirkio hwariä.' Altså fick en Präst fordom intet mera hafwa i Hundari än en laglig Bonde, doch fick han den Jorden fri utan att hålla Kronan Knecht eller skatt gifwa, men hade han mera Jord skulle |267| han af det skatta lika som en Bonde, som sees i samma lag. En sådan just uthdelning wiisar Plato med wåra Lagar instämmandes, fordom hafwa warit, men nu i denna tiden äro många Hemman genom Kiöp, arf, eller där dugelig jord hafwer warit att mera uprödia, blifwit större, så att många hålla 8, 10, 12, 16, och mera Tunland: såsom nu fordom hwart hemman hölt just sin mätning, så war det och med Hundari, hwilket aldrig höll öfwer 100 mantal och Gårdar effter Platonis ord, och wåra Fäders bruk: men nu sedan Christendomen inkom något ändrade, som längre fram skal omtalas. Här igenom kan man nu komma til att förstå thet Keysaren Julius skrifwer lib: 4. c. 1. fol: 30. om de Swenska, att the hade Hundrade Byar. Hwilka ord så hafwa plågadt the Lärda, som kan sees af deras åthskilliga uttålkningar, och Cluver: i sin Germ: så at the intet hafwa wettat hwad de af

dem giöra skulle, i ty om de skulle hafwa förstått genom thet ordet *Pagos* Byar, eller Städer, ther många boo tätt tilsammans, och med en mur af Trä eller Sten omgiärdas, så war thet intet i bruk hoos dem, utan de bodde alla hwar för sig här och ther, såsom Landsens lägenheet medgaf; hwilket man seer ännu öfwer hela Swerige wara i bruk, thet Cluverius widlyfftigt och wäl af alla gamla Grekers och Latiners skrifter bewisar lib: 1. c. 13. f. 103. Plato beskrifwer ock allenast en Stad här i Swerige, som war efter Städers art bygd, ehuruwäl han fol: 119 nämner att här woro äntå nijo stycken, |268| men rörer intet om deras art, om dhe woro rätteligen Städer eller Byar: om hwilcket wi så wäl som om Hufwudstaden widlyfftigare i annat Capittel förmäla willie. 2. Icke eller kunde de förstå genom *pagum* en By eller ett hemman, där en Bonde allenast bodde uti, ty Cæsar säger lib: 4. cap: 1. fol: 10. Att af hwar By giorde de åhrligen 1000 man. 3. Icke heller kunde dhe der igenom förstå ett helt Landskap, ty Cæsar säger lib: 1. c. 8. fol: 10. med samma ord som han lib: 4. c. 1. talar, Att dhe Swenske kommo Hundaribyar till Rhenströmen, öfwer hwilka ord Cluverius l. 3. c. 5. fol: 19. rätteligen talar, at om igenom Byar skulle förstås Landskapen, så skulle nu alla hundrade Landskapen flyttat til Rhen, och sättia sig öfwer, dhet som war orimligit. Sluteligen, det kunde hwarcken igenom dhe ord förstås Byar, Städer eller Landskap, såsom Cluver: i samma rum fol: 17 rätteligen skrifwer, ty Semnungarna (af Tacit: de moribus German.) som woro en liten del af de Swenska, hade allena ett hundari Byar, såsom det ock än i denne dag kallas Semnengshundari, och Hillesingarna Plin: l. 4 c. 13. säges hafwa Femhundari. Wore så wisserligen orimligit att troo, en del af Landet hafwa flera Byar än hela Landet. Hwarföre dhe Lärda mena att Cæsar och Tacitus och dhe andre hafwa orätt skrifwit, eller och intet förstått detta rätt: wi wilje så tilsee |269| detta bättre at förklara. Alla Lärda som olärda wetta, att hwart språk hafwer sin art at tala och skrifwa, hwilcket när dhet skal på ett annat tungomål utföras, skier det offta med sådanna ord som intet kunna rätt uttryckia dhes ords egenskap och rätta förstånd, och kommer intet heller alltid till lämpa, när det genom många ord skal skie. Såsom i desse indragne ord af Cæsare: hwilken när han hade förnummit the Swenskas art att skiffta sit land och Folck genom Hundari, så hafwer han thet intet kortare kunnat giordt, än igenom de orden *Centum Pagos*, men det måtte intet så förstås, såsom hela Swerige hade allenast warit skiftadt i Hundrade delar eller Hundrade Byar, utan at det war deras sed, at skiffta hela Landet ut til Hundari, det är, til många Hundari så långt det kunde nå och brukeligit Land fans. Huru många sådanna Hundari de blefwo, säger Plato klarligen, nemligen ettusend och sextijo.

Hafwer altså här Cæsar, så wähl som Tacitus och Plinius rätt, hwilcket widlyftigare på andra rum wiisas skal. Och war icke allenast den tiden de Swenskas sed att utföra all sin räkning genom Hundari, utan och nu, ty mången af gemene man wet intet hwad tusende är, utan när de til tijo hundari komma, så räkna de ey tusend effter de Romarers och andras art, utan tijo hundra, elfwa hundra, tolf hundra, tretton Hundra, fiorton hundra, femton hundra, sexton hundra, siutton hundra, aderton hundra, nitton hundra, tiugu hundra eller ett tiog hundra, hwilket är 2000, och sedan begynna de å nyo, til des de få 4000, hwilka de och nämna efter Hundari, nemligen tu tiog hundra och 10000 nämna de 5 tiog hundra eller hundra hundari. Märkeligit |270| exempel hafwer man dher af i dhen gamla Skalden som indrages i Cl. Verel: Hervar: Sag. c. 17. f. 163

'Tolfhundra gifwer jag tig Män
Tolf hundra Märar
Tolf hundra Drängiar
De som skiold bära.'

Här nämner intet Skalden ett-tusende och tuhundra, utan alt tolfhundra. De funnos wäl som kommo till att räkna tusend, men dhe woro hos oss fåå, och war deras tusende tals räkning annorledes än hoos de Romare, som kan läsas i Cl. Verelii notis til Herw. Saga cap: 17. Hwar och en kan nu see, huru de orden skola förstås, där Cæsar säger lib: 1. c. 8. fol. 10. 'Att han fruchtade för dhe Swenska, när Treviri bebådade honom att Hundari af dem hade satt sig wid floden Rhen och wille gå öfwer.' Hwilcket intet kan förstås om hundra Personer, för hwilka fåfängt war honom att rädas. Icke heller hundrade Byar, Städer eller landskap som intet flyttiades, utan att hundra Hundari, är 10000, eller några tiog Hundari wille draga öfwer til at förena sig med Ariovisti Folk. Märkeligit är nu detta, att Plato och dhe Grekiska och Latiniske Sagor stämma nu alla öfwerens med wåras Skrifter och Lagen som allestädes nämna Hundari och än i dag brukas, at af alla dessa norska folk i Tyskland och Swerige, war nu detta egenteligen allenast dhe Swenskas bruk at Land och Folck skifta och räkna til Hundari: där om än widlyftigare skal handlas när wi komma til thet Capitlet som handlar om wårt Fädernes Land, och dhes Folcks nampn Swearike och Swear. |271|

86. Märkeligit är och thet att Plato uthi indragne rum säger 'orsaken hwarföre landet war altså utskiftadt, nemligen på thet att Konungen skulle hafwa ett wist mantal uti sin Krigshär.' Hwilket än i dag är här brukeligit, ther uti andre land Krigsmän, Soldater och Båtsmän antingen wärfwas eller pressas.

Men här alt efter Hundari och mantalet som nöden fordrar mera eller mindre, friwilligen utgiör.

87. Plato säger i samma orden 'at Hundari de äro 1060.' om man nu fördubblar thet talet med Hundra, som han säger rätteligen wara i ett Hundari, giör dhet 106000 delar, mantal eller Byar: när jag detta jemnförer med alla wåra gamlare och nyare Jordböcker, så finner jag at thenna räkning tämligen swarar. Ty uti somliga äro 96000, i andra 103000, 107000, 112000, och kommer åtskilnan ther af att stundom blifwa Hemman öde, andra tagas up, somlige wändas till Säteri. Ey heller går Messenius i sitt Skådetorn Anno 1612 skrifwit, långt ifrån samma Platonis taal, der han så talar cap: 7. f. 18. 'Och är icke till förundra, så många Kyrkiosocknar uthi Swerige och Göthaland at wara, aldenstund i Sweriges Rijke befinnes öfwer ett [hundra] tusend sex hundrade ottatijo otta Bondehem, förutan Herresäter.' Skiljer så Platonis räkning och Messenii uthi 5312; hwilket intet är stort, när man seer til Hundra Tusende talet, och kommer denne åtskillnad ther af, att i Messenii tiid låg Skåne, Halland och Blekinge under Danmark, hwilket nu til sit rätta af alla tider och naturen lagde Rike äro igenkomne, hwilkas Byatal när |272| man tillägger, stämmer det helt in med Platonis taal.

88. Widare säger Plato, 'hwar Höfding af hwart Hundari skulle utgiöra till Landsknechts stånde i wagnar, hästar, Skyttar, Slungare, stenkastarer och mera sådant.' Hwilken ordning emedan hon länge sedan hos oss är ombytt, icke heller hafwer jag der på än kunna funnit något skrifteligit af wåra Sagor, icke heller af gamla Män någon sägn, ty kan Gunstige Läsaren det läsa i Platone, och wil allenast här indraga de öfwermåttan märkeliga ord han hafwer om Rikets skiepsflottas utrustning, huru många Skiep skulle af hwart Hundari uthgiöras, nembligen 'fyra Skiepp (af hwart Hundari) at upfylla Kungens flotta, som bestod af 1200 Skiepp.' I Grekeska Texten står wähl Skiepparer, men man kan uthtryckeligen see att thet är förskrifwit Skepparer för Skepp, ty här talas om Skiep och des hela taal til Flottan, och inga Båtsmän eller Skiepparer och des taal. Se detta är klarligen i wår gamla Uplands Lag Konungs Balk 10 Flock. 'Om Konungens utrustning till Siöss, och hans Skiepskost. § 2. Thet är laglig utrustning at 4 Skiep tagas af hwart hundari.'

89. Af Platonis ord så wäl som wåra Lagar och Stadgar, kan man nu sluta huru många Hundari lågo til Skiepsflottans utrustning och huru många lågo til Lands-Knekts ståndes utrustning, nemligen efter såsom hwart Hundari skal giöra 4 skiep och flottan bestod i 1200 Skiepp, altså löper 300 Hundari der til, och wore så 760 Hundari behållne til Landsknechtarnas stånd. Äfwen samma ordning är i dag, fast flottan består nu af andra Skiep, at til Siöstaten

eller Ammiralitetet äro de Hun-|273|dari tillagda som alt liggia wid siökanten, hwilka der til måste göra sit Båtzmanshåld oc skepswist, och nämnas derföre än i dag wid de gambla siöstatz namnen Rodeslagen (Roslagen) af Rodesmän eller Båtzmän, och Skepslagen: men de andra som liggia up i landet, äro till Ryttarers och Fotknekters underhåld och utgiörande.

90. Det talet på Konungens Skepp, som Plato säger wara 1200, är och mächta tänkwärdigt, efter såsom alt taal hos oss som begynnes med 12, såsom 120, 1200, 12000, 120000 war det fullkomligaste och såsom ett heligt taal, der om widlyftigare länger fram skal förmälas: och kallas alt detta taal än i dag uti 10, det stora tijo eller tolften, uti hundra det stora hundra eller 120, uti tusend det stora tusend eller 1200. Der om mera kan läsas Cl. Verelii Not: til Herv: Saga c. 18. f. 168. derföre seer man den gambla Skalden i samma Cap: f. 167. där han beskrifwer huru åldriga Hästarna skulle wara de som Humle wille utrusta till Krigs, säger han 'Med wår twå | Och tolf åhrs gambla Fola.' Hwar af man seer att Skalden intet håller talet för fullt, när han kommer till tijo, såsom de Romarer och Greker giorde, hwilka straxt efter tijo begynte fördubbla talet på nyo, från ett och altså fort: utan han far fort till tolf, och så åter begynner af ett, säyandes tolf och twå, der han efter de andras art skulle säya tijo och fyra, det är fiorton. Detta märkes och af den näst förr indragne Skalden, der Kung Angantyr biuder sin Broder til förlikning att winna fred |274| tolfhundra Karlar, tolfhundra Hästar, tolfhundra Drengiar. Til samma taal war och effter Platonis, wåra gamla Lagars och Kämpewisors ord, Konungens wanlige skepsflotta tolfhundra. Man ser och att Konungarna i Danmark och Norje, sedan de blefwo öfwer samma Riiken enwålds Konungar, dragandes sig undan Sweriges gambla enwålds wälde, hwilket skedde wid pass A:o Chr: 900. att dhe höllo Skepsflottar till samma taal, som sees af K. Harald Gormson i Danmark, hwilken drog til Norige med 1200 Skepp, som läses i Snorro Sturl: i K. Hagens Jarls lefwerne f. 127. Om detta 1200 talet kan och Saxo Gram. l. 5. p. 87. och Steph: I. Steph: Notæ der öfwer f. 122. läsas. Huru starka wåra Göther och Skyther hafwa warit förutan denna ordenteliga Konungs flottan som hölts till landets förswar, kan man see af Zosim: l. 1. f. 363. der de i Keyser Claudii tiid foro in i pontum Euxinum med 6000 Skep. Derföre talar Tacitus rätteligen i sin Germania om de Swenske, hwilka han allena ibland dessa Norska Folck som bodde i Swerige, Norige och Tyskland då wid sin tiid boendes, säger att de Swenske äro mächtige til lands och siös.

91. Ytterligare talar Plato f. 119. 'Hwar och en af desse tio Konungar rådde öfwer hwar sitt land och förestod des Lag och Rätt med stor wyrdnad,

och efter en god rätwis tyckio afstraffade de brotslige.' At hwart Land, som af desse ord sees, hade hwar sin Lag och Rätt, bewisar han tydeligare fol. 120. |275| säyandes: 'Där woro ock serdeles lagar för hwart Landskap uti Konungarnas Afgudahuus förwarade, som af dem woro serdeles giorde.' Detta stämmer in med Bureo i Sweriges beskrifning fol: 21. 'Fordom hafwer warit så beskaffat i Swerige at hwart Landskap hafwer haft sin Lagh och rätt, hwilkas instiktare förmälas åtskilliga hafwa warit, men äro mästedels deras namn genom dhen långa tidens skuld förgiätna.' Än mycket bättre beskrifwa dhe gamble norskas Kungsagor detta §. 68. fol. 68. 'I hwar och en deel af Landet (i Swerige) är en serskilt Lag: öfwer hwar Lag är en Lagman, och råder han mäst med Bönderna, förty det skal wara Lag som han säger. (Det är som Plato talar,) att han effter en god och rättwis tyckia afstraffade de brotsliga.' Alla dessa gamla Lagar äro mästedelen på gammal Pergament skrefne, igenfundne och då och då efter handen i liuset utgångne. Såsom 1. Uplandslagen. 2. Westgiötalagen. 3. Östgiötalagen. 4. Södermanlagen. 5. Westmannelagen. 6. Helsingelagen. 7. Skånelagen. 8. Dalelagen. Om dhe andra twänne har man än ingen kundskap.

92. Der näst for Plato fort säjandes: 'Det war och almän Lag af Atin eller Necken giord, angående allas deras regements sammanknippning och band. Hwilken Lag war uti en Kopparstabbe med bokstäfwer utgräfwen til en ewig åminnelse, och den samma war förwarad uti Atins Saal som war mitt på Öön.' Fast Plato nu intet utnämner, hwad detta war för en Lag, som gik dem och alle des länder an, så kan man dock det see af wåra gambla Lagar, såsom först uti Kungbalk. 1. Cap. af Upl. Lagen, at Upswearna hade mackt först nämna enwålds Konungen som öfwer de andra skulle regera. 'Nu tarfwas Lande en Konung at wälia, tå skola 3 Landskap först Konung taga, thet är Tiundaland, Attundaland och Fiädrundaland. och Uplands Lagmannen han råder först til Konunger döma wid Upsala; ther nest hwar Laghman efter annan, såsom Södermanna, Östgiöta, Tiohärad, Westgiöta, Nerikie och Westmanna.' Helsingland som war ett ibland de 10 landskapen nämnes här intet, kanske af den orsaken som somlige mena, att des Konung i fordom |276| dagar hade giort sig skiliachtig, och blef omsider med Krig öfwerwunnen, och altså förlorade sitt fria wal. Men likwäl måste de honom erkienna för enwåldsKonung som man seer af 11 Flocken Helsinge LL. Kongebalk. Och hade detta Konungs wäljande endels arfsrät endels walsrätt. Ty så länge någon skickelig fans af Kongeligit blod til regementet, så togs han och waldes, men fans han odugelig, gingo dhe till des nästa Fränder, som alt kan synas af Sagorna, så och uti Doct: Loccen: SweoGötiske gambla handlingar, l. 2.

cap. 1, fol. 39. och att Upswearna hade macht för andra att wälja synes af KungsSag f. 92. §. 89. hwar af de och fingo heta Upswear. Man seer och af Snor. 27 c. f. 25. som tilförenne i det 54 skiälet är indragit, at Upsala Kongen war altid enwalds Konger eller öfwer Kung, öfwer de andra i Riket, antingen dhet skiftades til arfs eller att andra under Konungar eller Jarlar öfwer des delar sättes. Til det andra så hade Upsala Konung högsta Räfstings rätten, at hwad de andra Lagar i landen ey kunde afdöma det stog honom til. såsom sees uti det 54 skälet f. 217 [= s. 139] i detta Cap: af Emunder Westgiöta Lagmannens frågan. Til det tridie war det som Plato fol. 120 wäl säger hafwa ståt i hwars och ens Konungs serdeles Lagh, men sannerlig war den förnämsta almenne lag, oc högsta bandet emillan dem alla, hwilket hafwer giort Swearna och Giötherna i alla tider för hela werlden förskräcklige in emot K. Erik segersälles tid, då desse norske Folck begynte söndra sig oc hwar för sig, wille wara en-|277| wålds Konung, och är det som alle Potentater sedan then tiden hafwa sökt och än i dag sökia, att Swerige ey må mera komma till ett sådant enwålds regemente som det har warit, och til det bande och almänne lagen som Plato nämner, hwilkens ord så lyda: 'Ingen af Konungarna skulle gripa til wapn mot den andra, utan alla hwar annan hielpa om någon fremande wille deras Konungsliga ätt föröda.' Detta är det wåra de Norskas oc Isländskas Sagor bewitna att UpsalaKonung war öfwerKung. Och det de Grekers Skalder utropa att man aldrig hörde wapn eller krig föras sin emillan hos de norske, som på sit rum widare skal talas.

93. Der efter kommer Plato att förmäla huru först deras offer angick, och sedan att tinget företogs säjandes: 'Således kommo de till detta Alheriars Ting (nu kallas Herredag) i ty de måste först afläggia en Ed. Och när de uti Atins Tempel hade lössat de bundna Oxar som woro ärnade til offers, och de 10 Konungar hade hwar för sig hållit bön, at detta offer skulle wara Gud behageligit, det de utan något hwast skulle förrätta, så måste de desse Oxar til offers ärnade efterjaga med rep och störar, och den de då först fingo, den ledsagade de til Altaret och öfwerst uppå altaret ja öfwer sielfwa Lagsens bokstäfwer slaktade de honom.' Om detta finnes och underrättelse i Snor: c. 9. f. 13 den så talar: 'Domald tog Riket efter sin Fader, uthi hans tiid blef hunger och dyr tiid uti Swerige; då offrade Swederna många Oxar uti ett stort offer om Hösten uti Upsala.' Åter c. 20. f. 21. 'Det war sed i Swerige att föda den Tiur som offras skulle till Atin in till han blef mandolm: och det hände sig en gång att sådan Tiur slet sig lös, och kom till skogen och giorde Folck stor skada. Kong Egil war en god Jägare, och som han en dag war på jagt, förfölgde han ett Diur, och red från alt sitt Folck, och blef den Tiur warse, och

red till honom att han wille fälla honom. Tiuren wände sig emot, och Konungen stack på honom med sitt Spiut, men dhet fattade icke rätt, och Tiuren lopp sina Horn i Hästens sida så att han föll till Jorden med Konungen, och der han sprang up igen, och wille draga sitt swärd, stack Tiuren sit horn genom hans bröst, och Konungens män kommo och dräpte Tiuren: men Konungen dödde der af och blef lagd i en hög wid Upsal.' Detta är ett mäkta tänkwärdigt rum af Snorro, som |278| swarar så wäl emot Platonis ord, emedan Plato säger att Tiuren war bunden: hwarföre? i ty Snorro säger att de skulle födas och giödas til thes the blefwo såsom halfgalna, när de släptes lös. Derföre säger Plato at de sedan med tog och stafrar jaga honom til thes the fingo fatt honom, hwilket intet giordes behof der Tiuren war hemtamd och wan gå ledig. Här märker man och af Snorro såsom Platone, att i första tider offrades inga menniskior, intet för än i Domalds tiid när den skräckeliga dyra tiden war, och efter de då genom wanligit offer af Oxar intet blefwo bönhörde hos deras Gudar, begynte de på Menniskior att offra: och efter de sågo det intet tog lag, offrade de sin egen Konung. Denne Domald är intet den som efter den senare Atin lefde, utan den förra, det jag wisar i Chronologien, och andra rum bättre fram.

94. Der näst säger Plato: 'På sielfwa Stabben eller Altaret war en swår Eed med bookstäfwer, förutan dhe förtälde Lagar, utgräfwen, med en förbannelse öfwer dhem som alt dhetta intet höllo. När nu offren effter sedwanan woro beställte, och de des delar med blod hade utur Lautbollerne eller Blodkiettlarne besprängt, då kastades en deel af Kiöttet up i Elden, och Altaret beströks alt omkring medh Blodh.' Här talar Plato om Kiettelen som Bloden uptogs uthi, om Elden till offrandet, och huru de på alla sidor om Pelaren som Lagen war skuren uti, ströko Blodet. Detta bekräftar Snorro fol: 75 således: 'Och det Blod der kom af (Offret) blef kallat Laut, och Bollerne som Blodet blef tagit uti kallades Lautbollerne. Och Lautenerne ware giorde med en wisk eller swamp på enden och der med skulle man smörja och bestryka Stolene (Altaren) och alla Huusweggene, uthan och innan med samma Blod.' Watzhyrna säger att Kettelen war af Koppar. 'På Altaret skulle och stå en Kettil af Koppar.' |279|

95. Här in på talar Plato mera således f. 120. 'När detta war skedt, togo de med gyllende Skålar bloden utur Kiettelen, giutandes den up i elden, och gingo ed, at de skulle alla mål döma efter den lag som på Altaret war skrifwen eller ristad, och den afstraffa som lagen öfwerträdde: sig ock aldrig skola wetandes eller wiliandes den föreskrefne lagen öfwerträda: sig icke heller wilia något befalla mot lagen, eller ock lyda den som något wille mot honom befalla.' Här wisar Plato att Konungarna så wäl som undersåtarne måste swärja

sig till lagen. Detta finner man widlyftigt i Landslagen KungBalk. 4 Cap: där som Konungen aflägger sin ed, och uti 5 Cap: der Länsmannen, som i senare tider i Skatkonungarnas ställen woro satte, så och Lagmannen och allmogen afläggia sin ed: jag wil allenast det förnämsta af 4 Cap: 3 art. indraga, der Konungen swär 'att han skal trygger och trogen wara allom almoga sinom, swå att han skal engin fattigan eller rikan förderfwa liif eller lemi: utan han se laglika förwunnin och dömder efter Sweriges skrifnom Lagom.' 7 §. 'At Konunger skal och Sweriges Lagh the som Almogen med goda wilia och samtyckio wedertagit hafwer, hålda och styrkia och weria, swå att engia Olag gånge öfwer rätt Lagh:' Här af hafwa de Grekiske Skalder fått orsak i sina Skaldedikter kalla de Norske rättferdigaste ibland alt folck som widare på sitt rum förmälas skall.

96. När offret war bestält säger han att de drucko Gudarnas skålar f. 120 således: 'När hwar och en hade nu swurit ed för sig och sina efterkommande, så och druckit Gudarnas skålar, höllo de en aftonmåltid, och sedan gingo til andra deras högnödiga syslor.' För än Plato talar om skålarna, så säger han att eden han swors så wäl på dheras efterkommandes wägnar hwilka ännu woro ofödde, som på deras wägnar som ännu lefde. Detta ser man af wår Landslag Konungbalk 4 Cap: der så står: 'Ok äger Konungen med uphåldno hand sine Gudi ok Almoga sinom å triggio troo lofwa edh sin hålda wid allan Almoga sin, ungan ok gamblan, oföddan som föddan.'

97. Sedan hwad Skålen anlangar talar Snor: Sturl: f. 75. uti K. Hagen Adelstens lefwerne således: 'Ilden skulde wäro giort mit på |280| gålfwet i deris Afguds huus, och kiedlene hengde der öfwer, så skulde de bäre fult, det är, de fulskienkte eller iskienkte skale eller bägere omkring Ilden, och den som hwar Höfding för Offergildet, skulle signe Folket ock all Offerkosten, så skule de först dricke Odens (Atini) Bägere deras Konge til Sejer ok Riges förmering. Der efter Niords ok Freis skåler för Jordens gröde och för gått åhr ok fred.' Äfwen ser man fol: 77. där Sigurd Jarl på det andra tinget året efter drack til Konungen och 'signade den skålen Atin.'

98. Att måltiden höltz om Afton efter Platonis ord ser man af Snor: f. 78. då Böndren äntligen wille truga sin ny blefne Christne Konung Hagen att giöra affall, äta och dricka af deras Hedniske offer. Så talar han: 'Den neste dag mot aftenen, der de ginge til borde, da sögte Bönderne på Kongen ok sagde, att han skulle äde Hestkiöt, men han wilde det ingelunde giöre; de bade hanem drecke Soddet, han sade ok nej der til: de bade hanem äde Fladet eller det feet sam war saden der af, men Kongen wille det icke giore.'

99. Widare säger Plato att Konungarna och Höfdingarna woro klädde i blå

kläden, när de stego til Tings: således: 'När det nu leed länger in på mörka natten, Offerelden war utsläckt, askan kålnad, och de uti sköna långa blå Kiortlar iklädde, hwilcka framburne woro när eden wid offret af-lades och de wid de halfbrände benen som öfwerblefne woro efter offren satte sig på Jorden, och hwad af elden än lefwande war blef helt utsläckt. Då när detta alt war beställt, togo de sig före Tingsaker att afdöma.' Denna blå klädningen hafwer warit Konungarnas och Domarenas, så och hela Rikets ferg wises af åtskilliga efterdömen. Uppå gamla Upsalas Altaretafla, som är en ibland de älsta, är bak på des lukor afmålat, huru Martyrerne här i Swerje, då Christendomen först infördes dömas, oc sedan allehanda straff och plågor undergå. På den ena luckan sitter en Hednisk Domare på Domstolen, med en mekta lång blå kiortel, äfwen som han af Platone beskrifwes, hwilken uti 79 fig: 16 Tafl: *B* är afmålad. Uppå den andra Taflan står en Höfdinge hafwandes en staf i han-|281|den som handhafwer domen, klädd i en lång blå kiortel, och framman til ett hwitt förkläde, som synes betyda rättens helighet och oskyldighet. See hans skapnad på 16 Fig: 79 Tafl: *A*. Uthi Sanct: Ericks Konungens gamla Tapeter som åhrligen här uphängias i Choren i Domkyrkian, på de tre största helgedagar, ther står K. S. Erik på sex eller siu ställen, allestädes i en blå underkiortil, hafwandes uthan på honom en gyllendoks Krönings kiortil, och en blå Båtsmans mössa, som sees uti 156 Fig: 41 Taflan (1, 3.) uppå hwilcken allenast den löfwärks krantzen (2) som Kronorna omgiordar, är af gull giord. Sedan ther Kung Erick han blifwer en Martyr och halshugges, hafwer han blå Brackor med blå Strumpor tilsammans giorde uti ett stycke, på samma sätt såsom en sådan drägt står afmålad i *LL*. Fig. 25. Tafl. Uti the gamlas Wisor, såsom Drotning Ingas, beskrifwes hennes kläder så och Sängekläder alla warit blå. Ty säger Ol: Magnus rätteligen lib: 14. c. 2. f. 544. 'Att then siöblå färgen hade fordom i Swerige något särdeles betyda, och war ey så allmän: men nu blifwer han hoos hwar man, så wäl som andra fremmande införde klädedrägter i gement bruk, som är ett stort teckn til wår lätthet i kläden.' Widare, Sweriges wapn som är tre gyllende Kronor i blått fält, finnes uti alla gamlare och nyare ritningar och monumenter, så och i Blaus Atlante V: 2. fol: 13. Och än i dag Sweriges Skiepsflaggor alla blå botn, och des Båtsmän alla blåklädde, hwilka uti andra Siöländer där örligsflottar brukas, hafwa åthskillig färg på flaggorne så wäl som kläderna, och de som i Frankrike fångas och brukas på Galleyorna til Båtsmän, äro alla rödklädda, om hwilket jag nogsamt hafwer förfrågat af åtskilliga siömän: eljest hafwer Sweriges Konungs Lifrege-|282| mente til Häst och Fot af ålder brukadt blå kläden och fordom hela Armeen, såsom sees af gamla wisor: är således denna blå färga en särdeles Atins eller

Neckens och des efterkommandes, samt Rikes drägts färga efter Platonis och wåras bewitnande. Huru andra Konungar fordom hoos de Latiner och Greker hwilka hafwa warit merendels i Purpur och Gullfärg klädde, när dhe någon segerwinning niuto til siös, då denna wår äldsta Konung Atin eller Necken (den sedan hölts för en stor Gud) til ähra, hafwa i triumpher klädt sig uti blå kläden, skal jag på sitt rum förmäla.

100. Effter alla offers förrättande, säger Plato, at the stego till Tings att afdöma allahanda oförrätter; så äro hans ord: 'När detta allt war förrättadt, stego de til tinget, och efter lag afdömde dem som lagen hade öfwerträdt: och när domarna woro efter sedwanan och rättegångsordningen utropade, blefwo de på gyllende Taflor inskrefne, och tillika med de blå kläderna, efterkommandom til en ewig åminnelse, wäl förwarade.' At Tinget hölts effter offret, seer man klarligen af Kung Olofs Saga c. 69. indragen här c. 5. §. 5. f. 101 [= s. 67] ther hon förmäler at Offret först hölts, och sedan det allmänneliga tinget, och sidst marknaden.

101. Ytterligare säger Plato, att högsta myndigheten och wälde, uti hwad som skulle slutas och dömas af alla Konungarna i gemen, det stod hoos den Atlantiske slägten, den som regerade den Tijonde delen af landet, ther Neckens eller Atins Tempel war. Orden lyda således: 'Och när allmänneligen, såsom af de öfwersta och förnämsta i Riket, skulle något om Krig eller andra saker rådgiöras, så skiöts högsta rätten, domen eller utslaget til Aþles slächt eller afkomne.' Detta seer man af det jag förr hafwer framdragit af Uplandslagen i 90 skiälet, att Upswear hade macht först wälja Konung för de andra landets Höfdingar. Hwilket och styrkes af en tänckwärdig Historia eller Saga |283| uthi dhe Norskas Konunga Sagorna §. 89. f. 92. der Upswears Höfdingarna wilia afsättia Kung Olof Skötkonung och taga hans Son Jacob i ställe till Konung. Så skrifwes där: 'Så tycker mig (Freiwid) om desse höga ärender skola gå för sig, att taga Olof Erikson af Riket, att wij Upswear komma till att stå för saken: thet hafwer så gemenligen warit, at det som Upswea Höfdingar hafwa sin emillan stadfäst, ther efter hafwer hela landet gått. Intet behöfde wåra Fäder att tiggia råd af WestGötharna om Landsens styrelse. Nu wilie wij intet wara så wansläktiga, att Emund måtte gifwa oss Råd; Jag will att wij och wåra Fränder giöra Råd samman. Här til bejakade alla och tyckte wara wäl talt. Efter detta wände hela menigheten sig til detta förbund, som Upswears Höfdingar hafwa sin emillan, och woro Freiwid och Arnwid Höfwitzmän öfwer hela menigheten. När nu Emund detta befant, tänkte han wid sig sielf, hwart ut thetta wille gå, förthenskul går han til Bröderna och talar med them. Freiwid frågar Emund hwad honom tyckes här om; Om Olof Eriksson

blifwer tagen af daga, hwilken the sedan wille hafwa til Konung? Emund swarar: Then som wij bäst tyckia wara ther til fallen, hwad han tå är af Konungslig Slächt eller ey. Freiwid swarar: Intet wilie wij Upswear att Konungadömet skal gå uhr Upsala Konungars ätt i wåra dagar, emedan wij nu hafwa så godt förråd. Olof hafwer twå Söner, wij wilja taga en af dem til Konung, oansedt på them är stoor åtskilnad: Then ena är Adelboren och Swensker til all sin härkomst: Then andra är en Ambatz Son och Wijndwersk till sin halwa ätt. Wid detta beslut höllo alla mycket, och wille alla at Jacob blefwo til Konung tagen: Effter detta låto Freidwid och Arnwid leda Konungens son fram, och gifwa honom Konungs nampn, och ther til kallade Swearna honom wid Amunds namn, efter hwilket han sedan blef kallad så länge han lefde: han war tio eller tolf åhr gammal.' Af detta rum sees åtskilliga tänkwärdiga ting som instämma med Platonis ord; såsom först at Upswearna hade den förmon för dhe andra i hela Riket, i det at sådan sed war at det Upswearna slöto, det måste Westgöterna och de andra landen i riket hålla för godt: sedan at de intet wilia at Konunga walet skulle gå från Upsala Konunga eller Langfogda ätt, hwilket bekräftar Platonis ord f. 114. der han säger: 'at Atins ätt war i största wördnad hos dem, och Son efter Son ärfde Riket.' Så och det han f. 120 talar: 'att största myndigheten i Riket för andra stod hoos dem och deras ätt.' Til det tridie att de bortlade Ko-|284|nungens Cristne namn Jacob, och kallade honom ett hedniskt, nemligen Anund eller Asmund. Denne förmon hade ock Atles ätt och Upswearna uti rättegångs saker, så at hwad de andra skattekonungarnas lagar intet kunde afdömma (såsom och Plato talar) för allahanda orsaker skul, det skulle rättas efter Upsala Lag: såsom Kung Sagorna §. 68. fol. 68. tala: 'Men alt det som Lagen åtskiljer, skal tå rättas efter Upsala Lag: och alla Lagmän skola wara then Lagmannens undermän.' Om detta är et märkeligit exempel förr indragit uti den frågan som Emund Westgötha Lagman stälte för K. Olof Skötkonung; see det 55 skiälet fol. 217 [= s. 139].

102. Ytterst talar Plato om Lifssaker angående Konungarna och des Barn, säjande att de intet kunde dömas af Atles ätt, det är Öfwerkungen, utan at en Nämd sattes af alla tijo Konungarnas Råd. Så lyda orden: 'Dråpmål som angingo Konungens ätt, tillåte de honom ey at döma, uthan dhen afgiordes efter dhe tijo Konungars refsting, då flera än halfdelen af rätten stämde tillsammans uthi domen.' Efterdöme til detta har man af K. Olof af KungsSag: §. 87. f. 89. förr här indragit uti det 55 skiälet p. 215 [= s. 137] der man seer att Emunder torde intet döma om K. Olofs af Swerige och K. Olofs Digres af Norje träta, uti sit Lagmans döme, eller efter Westgiöta Lagen, icke heller på Uplands gemenliga ting, utan stälte sin fråga fram på Alheriars ting, der Ko-

nungen sielf satt med Skattekonungarna, eller som det war i K. Olofs tiid med Jarlarna hwilka då woro Höfdingar i Konungarnas ställe och Lagmän öfwer de andra delarna i riiket, warandes då ellofwa stycken, hwilka uti första tiider som Plato säger woro alenast 10; om hwilken omskiftning widare i annat rum talas skal. Til desse höfdingar och Lagmän talar Emunder i gemen ok intet allena til Konungen säjandes: 'Hwad dömen j här om Herrar.' Och |285| strax der efter står således: 'Emund skärskottade denna doom under alla de rikaste (ypperste) män som der woro, och skärskottade efter den Lag som brukelig war på Upsala ting.' Af hwilket man seer at den domen erkändes gilltig, den flera än halfparten af nämden föllo på, som än i dag skeer i Swerige. Detta synnes och klarast af wåra Lagar, såsom Landslagen Kon. Balk: 35 c. §. 1. 'Hwem thesse tolf, eller 7 af them fälla etc. then skulle wara fälter.' Af hwilket rum synes at Domarenas nämd woro ey högre än tolf och altså när 6 fälte en, och de andra 6 frälste honom, så blef ingen Dom af: men fällte 7 eller flera in til tolf, så woro straxt flera än halfparten som stämde öfwerens oc således domen giltig. I äldsta tiider fingo de och wälja sielf halfwa nemden; såsom sees af den gambla Uplandslagen, Tingmal:Balk. 2 Fluk. 3. §. 'Radhi halwi nämbd hwar thera sum wider delas; will annar nämna och annar ey, tha är then fallin ey wil nämna. Äru annän wägh fleri, tha är then warder fleri fylghia: The nämd ma aldri åter brytas.' Så ofta jag tänker på denne lagen som är den rätferdigaste i werlden så undrar jag intet at Pomp: Mela l. 3. cap. 5. f. 53. med många andra kallar detta norska folket de Rättferdigaste. Ty hwad kunde först rättferdigare uptänkias än begge parterne fingo wälia sig war sina 6 domarer. Sedan, wille den ena parten intet wälia Domarer, så wiste han i sit samwet at hans saak war orätt, och tordes så intet låta komma henne i liuset, derföre blef han lagl: fälter; och på intet bättre sätt kan ens sak dömas än af ens eget samwet när man inte törs den låta för hela werlden see. Til thet tridie walde de hwar sina sex, oc om en eller flere föl til de andras |286| sex samman-stämning i domen, så kunde intet den som dömdes eller fältes wräkia domen, ty han dömdes af sina egna utwalde, dem honom stog fritt at wälia; derföre sluter och Lagen rätteligen: Then Nämbd må aldrig brytas. O hwilka lycksaliga tiider, och må inga undra att de gamle Greker förutan det de hafwa kallat de Norska de rätferdigaste, så hafwa de ock kalladt dem de lycksaligaste. Således äro de kosteliga Platonis ord om wåras Nämd uttryckeligen af wåras ädla Lagar förklarade.

§. 6. Det kunde ännu något mera finnas i Platonis ädle skrift om wårt Atland eller Swerige, som med wåras skrifter och andras fremmandes bekräftas måtte, såsom om des bryggior, hamnar, art af skep; men wij skola sådant

här och där i wärket, på sina rum ihogkomma, til at undfly här alt för stor widlyftighet. Något är och i honom, som man nu ingen kundskap kan hafwa om, såsom om Hufwudstadens inre murar, och Kungsgårdens, efter hwilka inga qwarlefwor finnas, antingen de hafwa warit giorde af sten eller trä allena, eller sten och trä tilsamman, såsom än finnas på andra orter i Swerje sed hafwa warit sina borger att befästa. Och är detta intet underligit, emedan när det nya Upsala bygdes, och den stora Kyrkian med många andra Kyrkior, så ock ett så stort Slott upsattes, så togs alt hwad som har kunnat bortföras från gamla Upsala, oc fördes hiit til dessas bebyggiande. Ja dhe hafwa intet skonadt deras ättebackar, hwilka alla hafwa wa-|287|rit rundt omlagda med Sten, som ännu synes af stenarnas lediga rum och de några ättebackar än behållna in emot söder, som sees af 27 Fig: 9 Tafl. *n n n n.* Och skier det än i dag på dessa qwarlemnade, hwilcket allt man hafwer af gamlas Sägner, och ännu en gammal Borgares, benämd Per Östenson, som är sina 100 åhr och födder i gamla Upsala, hwilken berättar mig, att uthi hans Faders tiid fördes ännu Stenarna bort af Kungsgårdens kiällarer och andra murars grund, som war alt af Tälgsten lagd, hiit til nya Upsala Slott: Thetta bewittnar och wäl stor-Kyrkians grund, hwilken alt af de skiönaste Runstenar, som hafwa funnits i gamla Upsala och här rundt omkring, är lagder, med mycken annan Marmor och Tälgsten, som är alt här i landet tagen.

§. 7. Utaf alla dessa 100 och några omständigheter, med hwilka Plato såsom klara dagen beskrifwer wårt Atland eller Swerige, kan man see, jemnförandes hans mot wåras och alla andras fremmandes skrifter, ware hwars thet wil, att ingen så många omständigheter tillika, så kort, så wäl och nätt, så klart och sant hafwer tilsamman satt om wårt fädernesland, såsom bemälte Plato. Hwarföre jag här för hela werlden och alla de Lärdaste wil en fråga framställa. Om icke the gamla i fordom tider hafwa många gånger sannare och wissare beskrifwit ett Land och des seder än the som i senare och dessa tider lefwa? de Lärda säya wäl at werlden är nu genom dhe Lärdas skrifter och allahanda Landtaflor så öfwerflödeliga uplyst, genom handel och wandel, krig och örlig, och så många studerande personers öfwer alla land bewandring bekandt, så att then som intet wil en gång sät-|288|tia sin foot utom stugudörren, och fast han ther ofwan uppå woro blind, så kunde han nu en sådan kundskap sig om alla Länders tillstånd, theras Regementers form, Folcks seder, Gudstienst, Åkerbruk, Handwärck, och mehra sådant förskaffa, med en sådan sanning och wissheet, såsom han thet sielf alt hade besedt och förfarit, och stode för honom såsom i en spegel afmålat: hwilket the Lärda mena fordom ey hafwa kunnat skiedt, emedan Handel och wandel, Krig och Örlig, studerande personers re-

sor, och lärda mäns skrifter och mera sådant, då på widt afbelägne orter ey war så i gång och i sådant flor som thet nu är. Ja detta är wäl sant; men följer intet alltid at thet som nu af så många i dessa liusa tider skrifwes, är sant, och det fordom i de mörcka tiider, då ringa och mästedels genom Gåtor och förblommerade taal skrefs, är osant. Ett ögonskienligit efterdöme wil jag här först indraga af det Plato hafwer i så gamla tider skrifwit om Swerige, hwilcket jag har så ställt för de Lärdas ögon at the alla kunna see de många omständigheter, som han om det förmäler, intet uthaf en eller twå wåras skriffter bekräffta sanna wara, utan thet genom många wåras, Norskas, Danskas, Isländares, Tyskars, Engelskas, Latiners och Grekers skrifter stadfäst, den ena punckten af dens, dhen andra af en annars, så att ingen i dhenna dag hafwer så fullkomligit giordt thet, och i så många stycken råkat sanningen, såsom Plato. Twärt om wil jag taga twå lärda Män till exempel, som jag menar ännu i dag lefwa, nemligen Cl: Vossium uthi Holland boende, som i sina lärda notis til Pomp: Mel: lib. 1. c. 19. f. 106 säger: 'Det är märkeligit, at uti alla Nordiska orter är intet Berg, som hafwer någon synnerlig högd.' |289| Och undrar i samma rum at then lärda 'Scaliger wille hafwa trodt dessas lögner, som hafwa sagt där wara stora Berg.' Och säger widare 'at af de Nordska Fiällar, som hållas för de högsta Bergen, är intet så högt som kommer til twå stadier (det är 600 alnar) och dhe andra i norr äro sällan en stadie, dhet är 300 alnar.' Läggiandes dhetta fol: 107. til, 'at inga Strömmar falla derföre af Bergen, utan komma af stora Kiärr.' Den andra är den lärda Joh: Hoffmannus uthi Tyskland boendes, som ett berömligit Lexicon nu Anno 1677 hafwer låtit uthgå, hwar han under Sweriges namn fol: 393 säger; 'att ingen weet i Swerige att bruka Plogen, utan de tända elden på hela Skogen, och kasta Säden up i askan, och tw åhr där effter få de ymnig Frucht.' Desförutan fol: 318, 319. säger han, att Swerige hafwer tijo Biskopssäten: '1. Åbo, 2. Arboga, 3. Aros, 4. Linkopen, 5. Skara, 6. Stametz, 7. Strängnes, 8. Wellimum, 9. Wexiö, 10. Upsala.' Sannerlig om jag skulle detta willia någon inbilla sant wara, som likwäl är skrifwit i denna högt uplysta tiiden, som de Lärda mena intet mörker mera hafwa, så skulle alla Fäkullor och Wallpoikar i Swerige lee åt mig. Om hwilkas willfarelse uti sit rum widare skal talas, dock desse Lärda Män hwarken här eller där til wanheder, ty theras goda upsåt uti sina skrifter att fremmande orter beskrifwa, skal lika fult wara beröm och tack wärdt. Allenast man wil här låta see at i denna tiids aldraklaraste Solskien kan man blifwa snöblind, och at de lärda fordom dagar i det tiocka mörkret hafwa stundom haft Kattögon. Ett lika efterdömme skal jag och wiisa af Herodoto, hwilcken war den äldsta af de Grekers Historie Skribent, och fåå funnos Lärda i hans tiid, hwilcken lefde An. M. 3500. Han

beskrifwer det Caspiske hafwet l. 2. f. 37. 'at det war en insiö |290| som intet hängde ihop med något Haaf.' Men Strabo, Pomp: Mela och andra som lefde 500 åhr der effter wid den tiden, som werlden öfwerflödde med lärdom och lärda Män, säya, 'at thetta Caspiske Haaf är en Inwik af det Norska Hafwet.' så foro och de i den tiden blinda i liuset, och måste nu hela werlden bekienna att den gamla Herodoti sägn är sann. Ingen skal heller undra, at Plato som war en Grek, och hade wida rest, så stor kundskap hade om Swerige: ty see alla de gamla Grekers skriffter och Skalder igenom, hwem är som icke weet något förtälja om det Norska Folket och des Orter, de wi uti nästföljande Cap: skole indraga. Hwarföre Diodorus Siculus, som lefde näst för wår Frälsares Christi tiid, den med flit alla werldsens gamla handlingar hafwer tilsamman skrifwit, säger lib: 3. cap: 11. fol: 61. 'At Delii af de Greker, men serdeles de Athenienser idkade en öfwermåttan wänskap med de Nordska.'

§. 8. Nu wilja wi komma til tre omständigheter, som Plato helt och hållit hafwer efter Skalde-art om wårt Atland eller Swerige indragit: nemligen 1. At han säger där hafwa wäxt wijn. 2. At där fans Elephanter. 3. At öön omsider dränktes af en flod. Tilförende, uti de indragne omständigheter af Platone om Atlands lägenheet och Folck, är åthskillige städes wiist, hurusåsom han sielf bekienner sig hafwa dessa alla tagit af Solonis Skald. Hwarföre är och wiist honom mångestädes såsom wåra egna och de Grekers Skalder på Skaldeart hafwa tilägnadt Necken, att han grof sig åar och hafsskiärar, dem han kallar Grafwar; Bergen och Backar kallar han wallar och murar, och mera sådant, äfwen såsom Ad: Bremensis talar fol: 35. de situ Daniæ och Isländerna, 'at the hafwa sina Berg för städer, och |291| källor för wälsmakande win.' hwarföre Plato när han öfwerlägger desse Hafsskiärars och Öars stora widd och diupheet, bekienner sielf det wara ett ogiörligit wärck, fast aldrig så många Menniskiors kraft och konst skulle ther til brukas: intet betänkiandes, at thetta war Skaldernas art, sådant att skrifwa. Altså far han i dhessa tre omständigheter och så fort, säyandes under förtäckte ordh, här wäxa den söta, liufliga och torra Fruchten, den uttolkaren kallar win. Det är wäl sant (om genom den söta fruchten skal förstås wijn) att både fordom och nu infördes wijn, wäxer och planterat, men sällan moget. Hwarföre måste man achta, att Plato talar och här effter wåra Skalders art, och förstår Öhl och Miöd, såsom Hervar. c. 17. f. 191. giör, hwilken nämner Wiin och Miöd, och förstås dhet som brygges aff Kornet, dhet Cl. Verelius och Steph: Olai uthi Voluspa förklara. Detta sees widlyftigare af Edda uti Öhlkienningen, där Öhl brukas af Skalderna, kallas Wiin, must, miöd, hrost, gildi, klaret, watnflod oc alla hafs namn, allenast det tillägges bägaren eller hornet, utur hwilket

det drickes. Derföre och den gamla Greken Athenæus lib: 1. p. 34. kallar dhet Korn-Wijn. Och hafwa icke allenast Skalderna genom sådant fördoldt tal beskrifwit och berömdt ett lands skiönhet, utan och andra, såsom Guds ord beskrifwer Canaan at flyta af Miölk och Hannog. Af sådan eller slik orsak måtte och Adamus Bremensis wisserligen warit inbillad wiin wäxa här längst norr på en Öö effter de Danskas egen berättelse, hwilcken skal liggia rätt in wid Iishafwet, och derföre kallas Wiinland, som han sielf fol: 73 de situ Dan: bekienner. Men sannerlig fixerad af dhe Danska af |292| wår öös namn Finland, som och skrifwes i gamla sagorna åtskilligestädes Vinland, såsom sees af Snor: och Kungs Sagorna, och ligger med sit Näs längst norr in moth Iishafwet. Dhet andra talar Plato fol: 114. om Elephanter, at här fans en stor hop af dem. Elephanter äro ofta införde i Swerige, men aldrig här i myckenheet sedda, och derföre förstås här genom Elephanter Ulfar, ty man lär af Edda uti Diurens namn, at man må kalla det ena diuret med det andras namn, allenast det skal igenkiennas wid sina åthäfwor och natur, eller wid sit boo och hemwist, såsom där läses at en Muus kallas af Skalderna Wildbasse eller Wildswijn, galter. Men tå skal tilläggias hennes boning som hon mäst wistas uthi, som är wäggian, och kallas han således wäggiagalt. Äfwen så i en gammal wisa kallas en Luus Särkelefant: en artig Skaldeart, at genom Gåta afmåla det aldramindsta diuret i werlden genom det aldrastörsta, af det hon wistas i Kläderna. Ingen skal heller undra öfwer detta Skaldernas sielfswåld, ty likare är att kalla en Muus en Willgalt, och en Lus en Elephant emedan bägge hafwa Diurs skapnad och gå med sina fötter: än det Stiernekikarena giöra, som tilsammansättia hwilka Stiernor dem hälst behaga, och nämna dem wid Skieps, Fiskars, Diurs, Foglars och Menniskiors namn, der likwäl icke den ringaste liknelse är til sådant. Derföre och Ulfila Marc: 1. v. 6. kallar en Camel en Ulfand (Elephant) som sees af Cl. Junii Glossario. Att nu här af Platone Ulfar kallas Elephanter på Skaldeart, wiises strax af Platonis efterföljande ord, i hwilka han kallar det Diuret det snåle-|293| sta. Det är nu hela werlden bekandt, at intet Diur är snålare af alla grymma och snåla, såsom Leyon, Biörnar, Parder, och sådana, än som Ulfwen. Derföre och icke allenast sådanna willa Diur, som andra jaga eller fräta, kallas Ulfwar, utan ock Tiden som alt förtärer, kallas Ulfwen: see Edda 48 Mytholog. Giriga Menniskior, grymma Tyranner, stridbara Konungar, och andra starcka Krigshieltar, kallas Olfar, Ulfar, Olof, Ulf, Ylf etc. sedan uti en wår Christelige Psalm kallas AntiChristus en Ulf, såsom och Christus sielf kallar de falska Propheter Matth: c. 7. Ulfar. Af samma händelse äro och Elephanterna i Italien när de först tiit inkommo kallade Oxar, och i Africa Leyon och Ele-

phanter kallade Biörnar, där likwäl aldrig någon Biörn finnes, läs Plin: l. 8. c. 59. f. 577. c. 37. f. 536. och des uttålkarer. Eljest kallas hoos oss Ulfen, Warg, Tusse och flera sådanna namn. Huru åtskilligt detta ordet Ulf skrifwes hoos Götherna och de AngloSaxeska, kan läsas i Junii Indice öfwer Ulfilam, så och Cl. Verelii Indice Scandico. Och synes thetta ord wara af et ursprung med Grekiskan och Latinen, och brukas til att således nämna åtskilliga grymma och stora diur. 3/ Det tridie som Plato talar om, nemligen huru denna öö öfwerflöddes och fördränktes med en flod, finnes intet uti hans Atlantica, där han inkom uti wårt Atland eller Swerige beskrifwer, utan uti hans Timæo, där orden så lyda fol: 25. 'Sedan dhe stora watnfloder och Jordbäfningar gingo öfwer Jorden, så blef detta manhafftiga och stridbara Menniskio-slächtet på en natt och dag aff Jorden upswälgdt, så och denna Atlands Öö af Hafsens wågar fördränkt, så at man intet mera såg till henne. Hwarföre och det Hafwet nu är swårt at öfwerfara, emädan ännu den öfwerblefne Dyen utaff samma Öö öfwerflödig är i Hafwet.' Detta intet wara någon watnflod, |294| utan en artig Gåta, som beskrifwer Sweriges första och största uttåg, skola wi endels här och endels flerestädes här i wärket bewisa. Ty först weet hela werlden och alla Lärdas skrifter att bewitna ingen flod hafwa gått öfwer werlden, och henne heel och hållen, eller och ett så stort land drängt, såsom Atland eller Swerige är, sedan Noe flod war. 2. Alla Lärda stödia och sig på de Guds helga ord som fastare äro än alt, de som talas uti 1 Mos: Book 8 cap. 21 v. 9. cap: 8. versen, där Gud utlofwar at ingen sådan flod skal mera förderwa landet. Man talar här intet om sådana floder som skie på de Land, som liggia i hafwet och mångestädes lägre än sielfwa Hafwet, de som med wallar mot Hafwet förwaras, och menniskian sielf wågar på at bebo, hwilka stundom af Hafs storm öfwer ända kastas och fördränkias, såsom skier i Holland och andra siöländer: utan stora och skräckeliga floder, som stora och fasta land kunna kullkasta, hwilka intet skie utan Guds särdeles under och straff öfwer Naturen. Hwarföre de stora floder som de Greker och Egyptier beskrifwa, äro intet annat än Noe Flod, som wiist är cap: 1. §. 2. och endels beblandade med gåtor som betyda Krigsfloder, som i sina rum wisas skal. 3. Huru kan denna Öö wara af en watnflod förgången, som til sin längd, bredd, Berg, Siöar, Haf, Hufwudstad, och til 100 omständigheter än finnes behållen effter Platonis egna ord här tils framdragna. 4. Huru kunde de i så många åhr föra Krig med de Athenienser, så ock utsträckia sit regemente öfwer hela Europam til Etrurien i Italien och Egypten, som han både i sin Timæo och Atlantica talar. 5. Icke heller kan han genom denna floden förstå syndefloden, ty han säger fol: 110. at thetta krig stod på uti Cecropis, Erectei, Erictonii |295| och Erisichctonis tiid, hwilka

lefde wid Mosis och Josuæ tiid, som af alla dhe Lärdas skriffter och min Chronologia bewisas skal. Är så dhetta intet förståendes om en watnflod, utan som jag först sade, om en stor Krigs flod och Krigshär, hwilken när han går alt förstor af ett land, eller och för stor öfwerfaller ett annat land, säges landet af stora floder dränkias och blifwa öde, det som mächta wanligit är hoos wåra Skalder at tala och gemene ordspråk, såsom oc läsas kan uti Edda i Pilens, Bogans oc Orustu eller Krigskienningar, där de kallas Dimba, Regn, Wäder, Hagel, Flod. Och är detta icke allenast Skaldernas art, utan och Guds heliga ord, såsom sees i 4 Mosis book 24 c. 7. v. där Israels Barns slächtes stora förökning 'liknas wid stort watn.' Esai: c. 1. v. 7. kallas Assyrien 'ett starckt och mycket Stormwatn, som öfwer Juda flyta skulle och dhet förhärja.' Och cap. 7. v. 18. kallas 'Egypti folk Flugor, och Assurs Folck Bijn.' Jerem. cap. 46 v. 8 kallas 'Egypti folk en Ström och Böljor,' och i 47 c. 2 v. kallas det Nordeska Folcket 'ett stort watn och en watnflod, som skal Landet med dem som där på boo, och Städerna med dem som där i boo, sin wäg bortdrifwa,' sådant läses och i många andra rum. Huru öde denna stora Flod giorde Swerige den gången, och huru wida hon flödde öfwer andra land, sees här korteligen af Platone, nemlig, 'at hon förde (som rät nu af honom sades) Krig öfwer hela Græcien, hela Europam in til Etrurien och in i Egypten. Genom den Dyen och orenligheten som flödade sedan i Hafwet af Ööns effterlefwor, och giorde det swårt at öfwerfara' ännu i Platonis tiid, som lefde öfwer 1000 åhr effter Mosis och |296| Cecropis tiid, då denna Krigsflod skiedde, war intet annat än det stadiga siöröfweri, som wåra åhrligen sedan höllo, som uti Capitlet om wår Siöflotta och siöröfweri skal talas. Om denna tiocka dy talar och Plato fol: 108 således: 'Ännu utaf Jordens stora bäfningar är så mycken Dy och Jord i Hafwet, som igenstänger all wägen, så at the som wilja dädan eller diit resa, är den dem alldeles i wägen och förtager all seglationen.' Se åter huru klar gåtan här är, hwem skulle segla ifrån Græcien och diit til Atland, eller från Atland och til Grecien, och wåga sig i thet Hafwet, om Öön wore förgången. Sedan hwem wil tänkia at Plato skulle hafwa warit ett sådant Barn, hwicken intet skulle förstå, at then gyttian som för 1000 åhr för honom aff Hafwet och Floden upröres och kringföres, skulle sedan på så lång tid ey hafwa sig satt: det kunde intet större Flod hafwa warit än Noe, som täckte hela Jorden 15 alnar öfwer högsta Bergen, och altså aldrig större Gyttia och dy sig med watnet blandadt, dock seer man af 7 Cap: 18 wersen at Arken dref där uti. Är altså omöyelig om detta skulle hafwa warit en watnflod, at Gyttian skulle i 1000 åhr, och än i Platonis tiid wara så tiock, at ingen kunde segla i Hafwet från Græcien til Swerige eller Atland. Therföre tycker Plato sielf fol: 111 betänckeligit

wara om detta skulle hafwa warit en watnflod, 'den af dhe höga orter förde Jorden och Dyen uthföre. Hwarföre icke någorstädes Jorden åter skulle sig hafwa sammansatt i en hög Backa, såsom det plägar skie: utan skulle alt draga sig til Hafsens botn.' Ty, som jag sade, är dhetta en Gåta, afmålandes dhet stora Siöröfweri, som wåra stadigt höllo effter den första stora Krigsfloden hwilken |297| giorde Hafwet orent och osäkert att andra intet torde resa emillan Græcien och Swerige, och är det i gemena ordsätten at tala Hafwet wara rent och fritt, då ingen Iis där går, eller Klippor äro, eller inga Siöröfware eller Caprer finnas: Och twärt om orent, när isen drifwer, eller siöröfwarer det trubla. Det Plato säger at denna flod skiedde på en Natt och Dag, det är och Skaldernas art at förstå om et helt Åhr: och där han säger at det war 9000 åhr wid pass för Solonis tid när denna krigsflod skiedde och kriget med de Athenienser och Greker hölts, såsom läses f. 108. och 111. dhet är Månads Åhr til förståendes, såsom alt wisas skal längre fram, så och huru en öfwermåttan samman stämning af dhe wåras, Egyptiers, Grekers och Latiners skrifter, är til finnandes om thenna tiden, tå thenna stora Krigsfloden utgiöts aff wåra kring hela werlden. Altså til at här spara widlyftigheten, finner gunstige Läsaren detta igen i Capitlen om det första wåras uthtog, om åtskilligas Tideräkningar, och sedan uti Chronologien. Är således wiist ingen öö förgången, icke heller någon sådan watnflod sedan Noe tiid warit, icke heller nånsin sådan dy kunnat wara i hafwet som Skieppen skulle hindra, mycket mindre påstå i 1000 åhr, utan detta wara en Gåta om wåras första och största uttåg och sedan stadigt warande siöröfweri. Nu wilia wi af Platonis klara ord och andra Greker wiisa, at thenna Öö är behållen. När Plato sluter denna Ööns eller Atlands beskrifning, |298| talar han många och märkeliga ord således: 'En sådan stor och dräffelig macht som på dhe orter dhen tiden war, hafwer Gud genom en wiss tiids ordning och omgång, åter på de samma orter instichtadt, genom en sådan händelse såsom dhet förmäles: genom många mans åldrar, så länge (1) Gudsfruchtan war hoos dem. (2) De lefde effter Lagen. (3) De älskade sin ätt och Slächt som war av sielfwa Gudarna. (4) De hade endrächteliga och manliga tanckar uthi sina sinnen. (5) Och brukade måtteligheten. med försichtigheten till att emotstå allehanda lyckans och olyckans tillstötande. (6) Förachtandes all ting, undantagande Dygden, och lade så intet stort på hiertat dhe tiiders tilstånd, eller dem skiötte. (7) Icke heller blefwo de der öfwer högmodiga. (8) Utan äfwen såsom Gull och Silfwer, och andra kosteliga ting, kunde det mätteligen och med ett ödmiukt hierta bära. (9) Icke heller af sådana kräseliga ting blefwo de slösarer, och såsom af wijn fulle. (10) Utan lefde nychtert, märkiandes at genom försichtigheet och en allgemen kiärlek och wänskap Dygden tiltog.

(11) Och at ther the til fremmande ting skulle sit hierta slå, och dem högt wärdera, och deras fåfängeliga wäsende högt älska, skulle de tillika med dem förgås. (12) Men twärt om så länge dhe betänkte at Dygden och Gudsfruchtan skulle hoos dem få råda, skulle all ting som nu äro upräknade hoos dem stå i flor. Men sedan såsom dygd och ährlighet blef blandad med allehanda menniskliga begiärelser, tog hon af, och laster togo öfwerhanden: Då, när de intet längre kunde draga de goda dagarna, kommo de på fall. Men honom som all ting seer och dömmer såsom de böra wara, blef nu detta Folcket för hans ögon ledt: men dem som intet kunna förstå den rätta lycksalighetennes wäg, syntes dhetta Folcket wara det härligaste och lycksaligaste, som nu så med macht, oförrätt och wåld kunna andra twinga. Då kom alla Gudarnas Gud Thor, som Lag och Rätt förswarar, genom hwilcken han macht och wåld hafwer öfwer alla menniskior, och seer alla ting; när han såg at thet ädla Folcket wille förderfwas, och han en wiss lag öfwer dem sättia wille, at the åter skulle komma till dygd och sedigheet igen, så kallade han alla Gudarna til deras eget land, hwilcket heligt och namnkunnigt war, och af hwilket han såsom af en thron mit i werlden, kan see alt hwad som skier och händer.'

O, O hwilka härliga ord, som wiisa ett lands upkomst och förderw. Här seer man nu hwad Plato hafwer förstått genom Floden och dyn: nemligen, huru de hafwa begynt att öfwer andra länder härska och regera med wåld, så att Thor måste åter alla Konungar som utrikes foro, kalla tilbaka, och sättia dem strängare Lag före. Hwad tiid det nu skiedde, och hwad genom Tor förstås, skole wi län-|299|gre fram wiisa, sedan som alla Konungars slächter, uttåg och återkomst på sina tider äro wiiste, eljest kan den gunstige Läsaren intet rätt sig här utinnan utleda. Seer man så klarligen aff Platone, att Atland intet war förgången, ty af begynnelsen i dessa ord och i slutet säger han, 'at den macht och härlighet som där i landet war uti första tiider, (nemligen effter Noe flod), och hwilcken sedan genom laster, wåld och orätt aftog, lät Gud efter wiss tiids förlopp åter komma til sit förra stånd.' 2. I nästa Capitel skole wi och wiisa af Homero, at hon stod wid macht i Trojæ förstörnings tiid. 3. Uti Blaus America fol: 1. wisar Blau af Theophrasto och Aristotele, 'at i Athen blef af hela Rådet förbudit at thes lands inbyggiarer och Borgarer dhe Greker intet skulle öfwergifwa sit Fädernesland, och så många sättia sig neder i Atlandh', äfwen såsom twärt emot i wår gamla WestGöthelag Ärfdabalk c. 12. §. 2. biudes 'at then som reser til Grekeland och sig där sätter, han skal intet ärwa i Swerige.' Huru kunde då dhetta land wara förgångit? Undra så intet nu Gunstige Läsare, att alla Greker och Latiner tala så mycket om de Nordiska i sina Skalder. Undra intet at Diodorus Siculus säger at the Athenienser

hade en särdeles wänskap med de Nordska, hwilket rätt nu af Homero och Plutarcho och andra widlyfteligare skal wiisas. Undra nu intet heller öfwer detta ädla landets stora namnkunnighet och beröm, emädan Plato det med 100 och några omständigheter beskrifwer. Hwar af man kan see huru åldrigt rike dhet hafwer warit, när man öfwerlägger att thet ett sådant nätt Regemente förde, hwarutinnan des Lagar, ordningar, Gudstienster, Landets utdelning til Hundari, Hufwudstadens och hela Rikets så nätt afmätning, Skiärens diupheet och widd, Skiepsflottans storlek, |300| och mera sådant, der emot Plato så mächta ringa hafwer att tala om Athen och dhes regemente, ehuruwäl han säger sig det wilia effter yttersta förmågon beskrifwa, hwilckes beskrifning jag wil kortteligen til alla sina omständigheter indraga, på thet then gunstige Läsaren der af kan döma och see, hwad stor åtskilnad det måtte hafwa warit på bägge Regementens ålder, Konsters, Lags, Seders, Krigs-ståndets, och mera sådant, idkande och bruk, och der af följande i äldsta tider namnkunnighet och beröm.

§. IX. Först säger Plato f. 109. 'Att the Gudarna Vulcanus och Minerva, emedan de woro födda af en Fader, lade och sig bägge på wiisdom och allehanda konster, och therföre föll lotten på them, at thet landet bekomma såsom lägeligit och beqwämligit til sådana konsters idkande.'

2. Sedan säger Plato fol: 110. 'att Cecrops, Erecteus, Erichtonius, Erisicthones lefde i den tiden som detta Atlands Folket förde krig med de Athenienser och Greker, långt för Theseum.' Deras namn och tiid wiises bäst i Chronologien och des Tafla.

3. Widare beskrifwer han 'de Grekers flit att läggia sig på allehanda Handwärck och Åkerbruk, och at thet war ett ymnogt land för Säd, Boskap och andra Diur'; men nämner intet huru ofta de sådde, eller Fruchten mognade, såsom han giör i Atlands beskrifning.

4. Afmålar Plato landets widd, eller huru wida deras regemente sträckte sig, nemligen, 'att först war deras Landamäre in til Isthmum, och dädan in til Epirum, och högst in til Cithæronem och Parnethem. Sedan war deras gränsor på höger till Oropiam, på wänster til Hafwet in mot Asop, som ey war de Grekers Stad.' Men beskrifwer intet des längd och bredd med stadier, såsom han giorde om Atland.

5. Säger han 'at ther woro några Berg, som öfwerflödigt gofwo sådana Gräs som woro tienliga för Binens föda, och intet mycken lång tiid för honom hafwer där och hugits stora Trän til byggningar.' |301|

6. Begynner han beskrifwa des stad Athen, och säger wäl des slått 'annorledes hafwa då warit tilstält än i hans tid', doch icke huru stort, långt eller bredt

det war, eller des grunds storlek, såsom han giorde om wår Atins Slåtts och Kyrkios grund til sin längd och bredd. Men huru Folcket där omkring bodde, talar han således: 'alt landet där omkring war lerachtigt, undantagandes fåå orter, och ofwan til tämlig slätt: Des yttre platser på wänstre sidan bebodde Handwärkarer, och de som brukade åkeren. De högre rummen innehade Soldaterna, skillde ifrån det andra folket, inneslutne med en gård rundt om Minervæ och Vulcani tempel, lika såsom uti en trägård.'

7. Ytterligare säger han: 'De brukade intet stort wäsende: ty antingen där skulle något hederligit byggias eller och til theras Gudstienst förskaffas, så hade de intet Gull eller Silfwer ther till.' såsom han skrifwer öfwerflödigt i sin Atlands beskrifwelse hafwa hos oss warit, särdeles wid wårt afguda-tempels beprydnad.

8. 'En Kiälla war där förr som Slottet nu är, säger han, hwilcken af jordbäfningen är utödder, så at nu allenast några små ådrar finnas, som flyta.'

9. Det förnämsta som han om de Atheniensers tilstånd skrifwer, hwilcket är genom något wist tal eller räkning utmärkt, är detta: 'De höllo den ordning stadigt och fast, at alltid talet på deras inbyggiare till Manfolck och Qwinfolck war lika fullt, på thet the för tilstundande krig skulle hafwa en wiss krigshär och derföre stadigt uppehölts, at emotstå någon feigde, 20000 man.' Nu kan man ögonskienligen see hwad åtskilnad det har warit i de första tider för Mosis och Cecropis emillan wår och the Atheniensers regements form, seder, gudsdyrkan, konster, och alt annat, och i hwad flor alt sådant hoos oss hafwer warit och hoos de Athenienser än i ringa upkomst, hwilket jag intet behöfwer uprepa, utan lemnar den gunstige Läsaren det widare att eftertänkia |302| utaf alla indragna rum och skiäl. Förty om dhe Atheniensers regements upkomst och flor effter Trojanernas tiid, talas här intet utan thet kan hos alla de Grekers skrifter sökias. Denna Atlantiske öö såsom ingen uti några tusend åhr hafwer wågat att igensökia för den swåra dy, många siöröfwarer, oändelige Holmar och Klippor, och farande drif-iis som des Atlantiske Haf trublat hafwer, och giort dem resandom wägen både mörck och swår att henne igenfinna, hafwer jag nu wågadt genom Guds hielp med en Båth, beståendes af 102 Platoniske ådrar igenom fara och henne igenfunnit.

Cap. VIII.

Handlar ännu om Sweriges namn Atland så kalladt af Homero och andra gambla Skribenter, af hwilka en del det och kalla Oggyrsey eller Ogsöö.

§. 1.

Wi hafwe nu stilla rodt med Platone och igensökt Atland, nu wilja wi tilsee sedan wägen är öpnad med fulla segel diit fara med Homeri Ulysse. Homerus den mycket gamla Grekiska Skalden talar således i sin Odyssea A. v. 48. där Minerva beder Gudarna för Ullysse at han måtte komma hem ifrån Atland eller Ogzey, där han nu i 7 åhr hade warit; så lyda orden: 'Mit Hierta det dänger i mig och plågas för den olyckelige Ulysse, hwilcken sannerlig mycket ondt uthstår ibland wänner på dhen omflutna och Skogsfulla Öön, där som Hafsens Nafla är (Hafsswalget) där Atle boor, som hafwer kundskap om alla Hafs diup och grunder, och är den som håller dhe höga Stabbar som uppehålla Himmel och Jord, hans Dotter den Gudinnan som och där boor, hon qwarhåller den sörjande olyckelige Ulyssem.' |303|

Här kallar Homerus Öön Atles Öö på hwilken han bodde, men uti den 84 wersen kallar han henne Oggursey med ett annat heders namn, där han så talar, 'At Mercurius skulle på Gudarnas wägnar resa til Oggyrsey och låta den wackra Gudinnan wetta att Ulysses måtte resa heem.' Uti den delen E. och 272 wersen talar han om, under hwad Stiernor hon låg, där han beskrifwer Ulyssis hemreesa där ifrån, 'hwilken då sat och beskådade Biörnen, den de där på orten kalla Karlwagnen, hwilken öfwer deras hufwud där sig wänder, och aldrig går under jorden eller Horizonten.' Plutarchus uti sin book om Månans ansikte f. 941 indrager en wers af Homero nemligen denne, 'Ogsey ligger längst här ifrån i willande hafwet,' och af åtskilliga andra gamla Greker och lärda Män beskrifwer flera hennes omständigheter, men serdeles med tre kienneteckn: '1. At hon war fem dagsresor til siös från England. 2. At hon låg wid en stor hafs inwiik som intet war mindre än Mœotis. 3. Och sedan at Solen där synes om åhret uti 30 dygn, allenast på en tima gå under Jorden.' Många flera kiänneteckn hafwer wäl både Homerus och Plutarchus denna Öö angåendes, men wi wilja intet först taga mera oss före än dhessa fem, effter hwilcka wi wilie ställa compassen, så at ingen skal fara will om wägen eller stöta sig på någon Klippa som täncker diit att segla. Det första kiennetecknet är, 'at hon ligger under Karlwagnen, den han säger wända sig rätt öfwer deras hufwud,

och där aldrig gå under dheras Horizont.' Af Himmelens klot både Jansonii och Blaus kan man see, at de 7 stora stiernor som liknas wid Carlwagn, dhe gå omkring ifrån den 51 grad och in til then 64. Hwilket är emillan Meklenburgs (*Mugilones*) i Tyskland och Winilaland (*Vinili*) uti Swerige, see 2 Taf: 2 Fig: så at gamla Hufwudstaden Upsala kommer nästan |304| mitt under dessas siu stora stiernors gång: men icke allenast Upsala utan och alla de orter, som liggia i samma circel, som finnas i Lifland, Ryssland och Tartariet. Sedan är det och märckeligit, at allom dem som boo i Swerige alt in til yttersta udden i Skåne, under den 55 graden, går ingen den ringaste stierna i Biörnen eller Carlwagnen neder under Horizonten. Men strax man kommer in på Tyska sidan i Pommeren, Meklenburg, Holsten, Påland etc. synnes den ena Foten af Biörnen eller Carlwagnen gå under, och ju mera man söder åth kommer, ju flera Stiernor gå där under Horizonten af samma Karlewagnen. Hwar af den gunstige Läsaren klarligen seer, att then som wil igensökia denna Atles eller Ogsöö, han måste ställa sin Compas och resa äntligen norr åth och til thet ringaste sökia henne ofwan dhen 55 graden eller den circel af Himmelen, som Skåne ligger under: och hafwer man således fått igen effter de Lärda Jordbeskrifwarers art denna Orts bredd. Men såsom när man kommer under dhen 55 graden, många orter, som jag sade, liggia förutan Swerige där under, såsom Lifland, Rysland och Tartariet, så och den ytterste norre delen af WestIndien, see 1 Tafl. 1. Fig: den doch de gamla ey wiste aff, så måste man tillsee widare, hwart Compassen skal ställas; Hwilket til thet andra wiisas skal af Plutarcho, nemligen 'diit Solen hon om längsta dagen är 23 timar i 30 dygn uppe.' Detta skier wid norstiernans högd aff 66 grader och här i Swerige är wid Taurne, see 1 och 2 Fig: 1 och 2 Taf: Hwilket och kan sees af Cluverii Geogr: lib. 1. cap: 6. så och Joh: Magni Sweriges Histories Förtal, och andra Geographiske Skribenter. Men fast man nu weet huru långt man skal fara nor åt, så är man än |305| intet wiss huru långt man skal resa i öster och wäster, ty gifwer til det tridie Plutarchus der til anledning med klara ord, säyandes: 'fem dagsresor ifrån England.' At segla ifrån England 5 dagsresor, är just effter alla Skiepparers berättelse: och särdeles mig af Herr Admiralen Klerck meddelt, så är det från Gravesand i Engeland med dhen bästa wind, allenast fyra dagar til Öresund i Skåne. Hwilket mächta stämmer in med den äldsta Grekeskribentens Herodoti uträkning om de gamlas seglation på dygnet, som läsas kan l. 4. f. 111. nemligen att natt och dag seglas i Siön med god wind 1083 stadier, dhet är, $2^1/_6$ wid pass grad. Nu är emillan Gravesand eller Londens i Engeland Hufwudstads flods Oos, in til Öresund i Swerige med kroken om Jutlands udden 11 grader, och löper så twå och en siettedel wid pass effter Herodoti

uthräkning på hwar dag, och blifwer så fem dagar att segla efter Plutarchi ord från England til Swerige. Hwar igenom slutes reda ut hela WästIndien wäster ut, ty tiit ifrån England är den aldrakortaste wäg att resa 30 dygn, see detta på Janssonii, Blaus eller andras Jordennes Bolls afritning. Sedan öster ut slutes ut både Finland, Lifland, och så mycket mera Ryssland och Tartariet, som dhe längre bort öster uth liggia; slutes och uth Iisland, ty ifrån England skal man til thet ringaste på otta dygn diit segla. Är så på wäster ingen Ort mera till finnandes än Swerige. Men på thet then goda Skiepparen intet skal ännu twika att ställa Compassen, så lägger Plutarchus ännu ett mächta klart teckn, nemligen att hon ligger wid en stor hafswiik, den intet mindre är än Mœotis. Igenom hwilka ord förstås snarare större: sök nu kring hela landssidan här om norr, ja in till Indien på |306| 1 Tafl. 1 Fig. alt ofwan 50 grad: til 80. så finnes ingen hafswik mera än desse twå, Östersiön (*Pontus*) och Granwik (*Cronius Pontus*). Granwiiken kan intet Plutarchus förstå, ty hon ligger wäl 20 eller mera dagresor ifrån England. Är så ingen mera til finnandes än Östersiön. Icke heller ligger wid Granwiken någon Holma, som kommer under dhen 66 graden att stå, ty Cranö, som ligger uti munnen på denna Inwiik, är under 68 grad. Altså hafwer den gunstige Läsaren reda östersidan af samma Öö, som slutes af denna wik Östersiön (*Ponto* eller *Botn*). Huru man skal kiänna henne igen af wästre sidan, så wiisar dhet till thet 5. Homerus med härliga ord, nemligen 'där som Hafsswalget eller hafsens nafla är.' Hwilket namn hafwet där än i dag behåller, och ligger wid wästre sidan af Swerige widh Noriges strand, kallas ock så Malströmen, Myskoström, Afgrund. see 16 Fig. 14 Tafl: liggiandes in wid samma linia, som Plutarchus säger, at the hafwa 30 dagar Solen stadigt uppe på en tima när. Med samma namn som nu Homerus gifwer detta hafsswalg, nämner och Paulus Diaconus, hwilken lefde effter Christi tiid 800 wid pass, där han beskrifwer dhe Longobarders uthgång af Swerige och des orts beskaffenhet, kommer han at tala om Finnarna, säyandes således c. 6. fol: 747. 'Icke långt ifrån denna (Finnarnas) strand som wi hafwe omtalt emot wäster, där wästerhafwet synes ingen ända hafwa, är detta diupa Hafsswalget, som man allmänt kallar Hafsens Nafla, där watnet synes twå gånger om dygnet såsom upswälgas och åter upkastas, hwilket pröfwas skie genom Hafsens hastiga Flod och ström til och ifrån des Strander.' Åhr wid pass 1496 hafwer Storförstens Tolk i Rysland Istoma rest till Kung Johan i Danmark, hwilken sin resa han |307| förtäljer för Herr Heberstein den Keyserlige Legaten i Moskau, som läses i Hebersteins Book om Ryssland fol: 87. 'Huru såsom han med stor lifsfahra hafwer detta Hafsswalget förbifarit, och säger dhet kallas Hafsens nafla, och af andra Hafsswalg ((*carybdis*)'. Detta bekräfftar ock den

lärda Jordennes beskrifware Ortelius i sit sköna Lexicon at detta afgrund än i dag af dhe förfarne Skieppare och Styremän kallas Havel der Zee, det är, Naflan af hafwet. Af dessa fem kiennemärken, som äro både i bredden och längden ställte, kan man nu tryggeligen segla norr åth, att igenfinna dhet gamla Sweriges namn Atland och Ogs Öjar. Och wore önskandes, att alla Orter i werlden, som nämnas i dhe gamlas skriffter, woro med så skienbara teckn beskrefne, som Swerige, då skulle man ey så fara will i uttolkningen öfwer deras skriffter. Och kan man sannerligen tryggt säya, om Homerus, Plato och Plutarchus hafwa intet råkadt sanningen om wårt Atland och Swerige, sannerligen så lärer ingen lärd man ifrån werldennes begynnelse, ey heller här efter in til ändan, råka sanningen i någon orts beskrifning som på Jorden nu är, eller warit hafwer. Sedan nu Compassen så fast är ställter, att ingen kan twika om sielfwa Orten, wilja wi andra märkeliga omständigheter indraga af Homero, Plutarcho och andra, som tillika med wåras skriffter wiisa wårt Sweriges lägenhet och des Folks seder, och altså begynna af dhetta Hafsswalget, at wisa andra af de Greker och Latiner hafwa om det haft kundskap. Orpheus som beskrifwer sin och dhe Argonauters siöre-|308|sa hijt nor och lefde under Israels Domares tid, åhr ifrån wärldennes skapelse wid pas 2600 (se Chronol.) nu öfwer 3000. åhr sedan, någon tid för än Vllysses hijt reste, han beskrifwer detta hafzswalg mycket klarare än alla andra och lijkast sanningen, såsom det af några förwetna i dessa tider är pröfwat, säijandes uthi den 1205. wersen att sedan de hade kommit Kimmernäs förbij, 'stego de til landz och gingo til fotz, kommandes så til en stor klippa, och en klar strand, där som den gyllenne afgrunden såsom en skräckelig diup watnhwerfwil brusar up af det kalla diupet. Dennas blåachtige klara wågar inmänger ibland det mörka och grumliga inwijkswatnet, och stranderna dundra af des strömar och swallande.'

Til att nu see huru när han träffar sanningen, wil jag Herr Petter Classons ord af hans Nories beskrifwelse indraga, som war en Sockne-Präst i Undal uti Norige, och kunde bäst ther om hafwa underrättelse: så lyda orden c. 24. f. 109. 'En wiiksiö (eller miil) nord nordost från Weroe, ligger Oen Moskoe, och boor intet Folck där på, men äro många hundrade Fåhr på samma Öö, som Folken på Loffoden sättia der ut. Och en half wiksiö nordan från dhenne, ligger dhet Näs Moskonäs på Loffoden, emillan hwilket Näs och Moskoön är dhen förfärliga ström Moskoström, som liknas wid ett Hafsswalg. Ty när det är flod, och watnet wäxer, då löper dhet strida in emot landet, emillan föreskrefne Moskoe och Moskenäs, och när watnet faller uth, löper thet så stridt uth igen mot hafwet på samma ställe, som den förfärligaste och högst brusande forss eller watnfall emillan Klippor kan giöra, och det så wäl i stilla

wäder som i storm, så at man kan i stilla wäder höra dhet brusandet några miil långt där ifrån, och watnhwirfwelarna, som där strömma, äro så diupa och stora, att om där kommer något Skiepp uthi, då måtte det nedsiunka och undergå, ware så stort det wil. Och emillan begge land är detta swälgandes diup, att hwad där uti kommer, blifwer det med strömmen neddragit til botn och där på skarpa Klippor, som på grunden äro, uti stycker slagit, så at när Skiep kommer där uti at undergå, då komma de opp i små stycker igen när watnet stillas, och är denna Ström aldrig stilla, undantagandes så offta som watnet är i högsta flod, eller när dhet är dhet lågaste watn, och dhet är rätt stilla wäder, då är där ingen Ström, doch icke längre än på en fierdedels tima, in til det wänder sig igen.'

Widare beskrifwer han huru man på en miil måste hålla sig ifrån |309| Strömmen, och huru dhe stora Hwalfiskarna slås sönder i Strömmen med stort råmande och bölande, så ock huru Furu och Granträn, när de komma i botn, mista både qwistar och Barken, och när de komma up, äro de lika såsom afswarwade. Der effter upteknar han des meningar som mena Hafwet där fara in under Jorden, och åter komma up igen, men sluter af förfarenheten med sin mening, 'att ther äro skråfliga och skarpa klippor i grunden, lika som det i Norje äro på landet, hwilka förorsaka sådana strömmens buller och brusande när hafswatnet faller in och uth, och det besynnerlig, efter denna ström skickar sig efter Elb och Flod, det är Hafswatnets lop uth och in, på hwar sina 6 timar'. Huru Orpheus nu hafwer kunnat så nätt thetta beskrifwa, effter ingen tör på en miil när komma strömmen, kan man sluta af hans ord, i det han säger, at de gingo til lands, och således upstigit på Lofön, där des yttersta Näs och Klippa, som kallas af Petter Classon Mosko-näs, är dhen som högst möter och kastar Strömmen, den Orpheus kallar en starck Klippa. Således hafwer och en i Italien bekiändt för Cl. Prof: And: Norcopensi uti Rom, benämd Francisco Neri, hwilken hafwer sielf alla förnämsta Orter här i Swerige besedt, och berättade at när watnet är stilla emillan hwar 6 tima, så låter man sig roo ut med en litet Båt på holmen; men hinner man ey ut til Klippan på den lilla stunden, måste man strax man seer hafwet begynna wäxa, roo sig in til närmaste land, til thes åter 6 timar äro förbi, så får man roo fort. Han war och i den meningen, at hwirwelen förorsakas af klipporna och Öarna som Hafwet möta, och där lika såsom |310| hopträngias. Sedan nämner Orpheus äfwen så dhenna Watnhwirfwel såsom Petter Classon, kallar och sielfwa diupet *Agronde*, *Acheron* effter wårt måhl, dock effter Grekiska arten att uthtala, något ombytt, hwilcket och Cl. Orthelius hafwer för mig märkt, som sees i hans Thesauro Geogr. under ordet *Hy-*

perborei (de Norska). Hade det warit Grekiskt, så hade dhe Lärda intet haft swårt att igenfinna des ursprung, swarandes emot ortens lägenhet och natur: men nu hafwa de åtskilliga meningar, som sees af Suida, Vossio och Hofmanno, antingen det skal wara af Hebreiska *Acharon*, som betyder en ting långt bort, eller af Grekiskan ἀ och χαιρειν det är en olustig wäg, eller af ἄχος och ῥέω, det är, där sorg flyter. Men huru det kommer med rummets rätta betydning öfwerens, så ock huru wäl de Grekiska orden kunna bindas, kan wäl hwar och en see; ty säger Ortelius rätteligen, 'at rummet och hafsswalgets natur wisar detta ordets ursprung, nemligen Grond är botn, och Agrond, det ingen botn har.' Ja Virgilius wiisar mächta samma ords egenskap, der han 7 Æneid: 312 wersen säger: 'Kan jag intet böja med böner dem som i högden boo, så skal jag röra dem som boo i agronde.' Af dessa twänne wersers mot hwar andra stående rum, kan man see hwad Acheron är, fast Virgilius kan skie ey heller wiste des ursprung utan uptog detta fremmande ords betydelse såsom dhet war i dhe Grekers och Latiners gamla skrifter inkommit, emedan både Plato och Aristoteles och andra för honom skrifwa om des omäteliga diupheet. Detta är och tänkwärdigt, at Orpheus ihogkommit det som alla Skribenter effter hans tiid in till thenna dag, så många jag hafwer kunnat öfwer komma, hafwa förgiätit, i det han säger 'at de klara hafsens wågar blandas stundom med en Insiös grumliga watn.' Hwarföre på det |311| den Gunstige Läsaren skal dhetta wäl förstå, wil jag grundeligare wiisa huru dhenna stora Watnhwirwel skier. Af den 6 Tafl. 14. Fig. seer man först hwar emillan den 65 och 66 Cirkelen ligger Heligeland, hwilcket är en stor hoop med holmar, och där ifrån neder i botn går stadigt Klippor utmärkta med små puncter, som mig af en wiis man är berättadt, alt in till Tranög, där dhe sticka sig åter up, och ifrån Tranög til Veroo, hwar ifrån sedan idel Holmar och Klippor äro in til Muskö; emillan Muskö och Muskenäs äro skräckeliget diup, och diupa Klippor där Agronde och Watnhwirwelen häfwer sig. Sedan ifrån Muskenäs in til Tranesund äro åter alt holmar och klippor, hwilka alla instängia en Wiik såsom en insiö. Nu när Hafwet stiger up på de 6 timar til landet, så förhindra desse Holmar och Klippor hafwets fart, och såsom hafwet då utan före är högre, så drifwer det starckast genom den ypningen emillan Mosko och Muskanäs, och giör där det skräckeliga brusande emillan Klipporna, och då synes Hafwet, effter det mycket högre är utan till än innan i Wiken, såsom det skulle störta neder genom denna yppning emillan Klipporna, och det är det klara Hafswatnet, som Orpheus säger, kommandes af salta siön, som alltid på många alnar synes i botn klarare än det i inwikar, insiöar och strömmar finnes, som allom seglandom är bekandt, hwilka stundom kunna på några miil märkia

hwar flodernas watn gå uti hafwet. Men sedan på de andra 6 timarna, när Hafwet faller ifrån Landet, såsom dhet då äfwen så hastigt skier, såsom när det faller til, kan alt watnet som är i de förra sex timar genom Moskeström inkommit, ey alt i samma hast utur Wiken utfalla uti Hafwet genom denna trånga gång, ty synes det tå |312| högre innan til uti wiiken, än utan til i Hafwet, och således lika såsom det skulle gifwa sig up afgrunde och jorden, och altså med en hastig ström fara åter uth: och såsom då det watnet, som i medlertiid af alla strömar och åar som falla af landet och altid är gyttiugt, hwilket är blifwit innehållit, på de sex timar när hafwet dref til lands, så blandar det sig nu med des watn, och faller så tillika uth genom Moskeström i hafwet, och då blifwer det gyttiogt i Swalget. Är så denna Inwiken den Insiö, som Orpheus säger, 'blanda sit mörka watn med det klara Hafswatnet.' Rätteligen talar ock P. Classon at på en fierdedels tima effter hwar 6 timars flod, så är altid lungnt, där icke wädret stormar, ty när Wiiken hafwer gifwit ifrån sig sit watn, och Hafwet skal nu begynna stiga tilbaka, då blir dhet wägrätt i sielfwa ypningen emillan Moskenäs: äfwen så ock när Hafwet hafwer fyllt Inwiiken och står som högst och skal begynna gå tilbaka, så är ock på en fierdedels tima stilla. Jag undrar storligen at ingen så förwetten hafwer warit, som en så märkelig ting, och i alla tiider af så gamla Skribenter är ihogkommit, skulle icke rätteligen i afmålningar med des alla Holmar, Klippor och Strander, så ock hafwet med des inwiik, största högd af watnet, så och lågaste utfall aftagit, och i liuset låtit komma, så kunde man kan skie bättre här utinnan gifwa den Gunstige Läsaren ett nöye. Klippan som Orpheus talar om, sätter Ortelius (i sin Thesauro) mitt i swalget eller hwirwelen, men jag kan det intet see af Orpheo och Petter Classon. Heberstein kallar klippan som lutar öfwer halfsswalget |313| effter den en Näsas liknelse hafwer, Dhen Helga Näsan. 40000 stegh säger Ortelius att Watnhwirwelen är i sin yttersta widd, det är, på en otta Swenska miil wid pass. Nu wilja wi komma tilbaka til Homerum, och see hwadan han hafwer tagit den liknelsen, at han kallar detta swalget Hafsens Nafla, nemligen der af at emädan han hafwer hördt watnet med sådan ström stundom stiga up, stundom falla ned, såsom nu wiist är, så är han worden förorsakad mena att alt Hafsens watn dhet skulle falla neder uti eller genom Jorden i ett annat Haf, och åter ther utur föras up; lika såsom Bloden som Fostret uti Modren föder, flyter genom Naflan och des Blodådrar up til Lefwren, och så up til hiertat, hwilken åter större delen far utföre til Modren, och des hinnor genom Naflan och pulsådrarna tilbaka. Hwilken liknelse är mächta wacker, men likwäl intet Homerus träffadt så när sanningen som Orpheus. Homeri tankar synas de andra lärda Greker följt, såsom Plato i sin Phædone f. 111. hwilken liknar det

wid et hängiande kiäril, talandes således: 'Det är (detta Hafsswalg) som ett hängiande kiäril, och såsom ett stort swalg af Jordennes hollar: och är detta det aldrastörsta, hwilket går på bägge sidor twärt genom hela Jorden. Hwilket Homerus till sin art således beskrifwer: Långt här ifrån (nemligen Grecien) är det omäteliga Jordennes Hafsswalg belägit. Det han annorstädes tillika med andra Skalder kallar Agronden, ty til thet samma gapet flyta alla Haf och Floder, och åter där ifrån uthflyta.' Aristoteles uthi sin Meteorol: lib: 2. cap: 2. fol. 779. skrifwer således om Socratis mening:

'Socrates säger at större delen af Floderna och hollarna möta hwar andra under Jorden och åter utspringa: men deras och alt watnes kiällor och första ursprung är det swalget, som de kalla Agronden (afgrunde) där såsom uti en medelpunkt alt Watnet samlas, och dädan åter alla Strömmar och Siöar uthflyta.' Adamus Bremensis i sin Book om Swerige och Danmark fol: 38. kallar det 'Agrondens Hafsswalg, om hwilket allmänna rychtet är, alt Hafsens watn upswälgias och åter utspyys.' |314|

6. Homerus kallar henne aff indragne rum en omfluten Öö, äfwen såsom aff Platone är wiist här c. VII. §. 4. f. 150 [= s. 95] och sedan §. 5. i 1, 2, och 3 skiälet fol: 152 [= s. 97].

7. Homerus säger henne wara Skogsriker, lika som Plato henne uti c. VII. §. 5. 43 skiälet fol: 190 [= s. 121] afmålar.

8: Homerus bewittnar Ulyssem där wara uphållen af Atles Dotter. Ulysses lefde i det Trojaniske Kriget, som stod wid pass Ann: M. 2700. (see Chronol:) altså kunde intet denna Öö wara förgången i Cecropis tiid, som lefde Anno 2300 wid pass.

9. Homerus kallar Konungen och wid den tiden Atle: Altså seer man det sant wara som Plato och jag aff otaliga witnesbörd i dhet VII c. §. 5. n. 55. f. 210, 211 etc. [= s. 134 ff.] wiisar at thetta war wåra Konungars största ähretyttel ifrån Noaks tid in til thenna tid uti Swerige för 3 a 400 Åhr sedan. Hwad Homerus förstår genom det, at Atle säges hålla sielf de Pelarer som Himmel och Jord umwerfwa, skal jag bättre fram förklara.

10. Homerus säger at Atle wiste alla Hafs diuphet, bredder och längder. Må således ingen undra, at Plato, som wiist är uti thet VII cap: 16 och 17 skiälet fol: 162 [= s. 104] och 164 [= s. 105] så nätt beskrifwer Sweriges eller Atlands hafskiärars bredd, diuphet, längd, och i dhe andra rummen eller skiälen n. 2, 6, 24, 26, hela landets längd med des strömmars diuphet och bredd.

11. Homerus hafwer kalladt henne uti A. vers: 52. f. 234. Atles Öö, af Neccens som och hela hans efterkommande Konungars ähretittels namn;

men i den H. 243 versen fol: 281, gifwer han henne så wäl som flerestädes ett annat, nembligen Oggursey af Neccens den 116 ähretyttel ibland hans kienningar, see Edda där som |315| skrifwes Ygge (förskräckelig). Men i Siökonungarnas kienning skrefne Hogne och Ogne. Af Cl. Verelii Ind: Scand: skrifwes Syrac: 1. vers: 8. Ognarlegur. Olufs Sag: Ogurlegur, Ogn. som allt betyder förskräckeligh. Dädan kallades och i Hervara Saga cap. 1. fol: 2. den stora Hieltens Starkotters Dotter Ogn Alfafostri, dhet är, dhen förskräckelige starckas Foster. Watn och strömmar ther the rusa tilsamman eller församlas, kallas och Agier, Ogier, Angur, Wogur, Ogur. see Edda och Cl. Verelii Ind: Scand: Och synes dessa orden komma af alt ett uhrsprung, af Oga, det är, förskräckia; þu ogar oss Olofs Saga 113. dhet är, tu förskräcker oss. See och Ulfilam Luc: 18: 4. Math: 20: 26 och 21. Och emädan såsom man seer aff Guds helga ord och andras skrifter, at man sällan afmålar någon Menniskias förskräckelse genom de andra tre Elementen, såsom Eld, Wäder och Jorden, utan Watnet: såsom Watnflodar, Stormwågar, Hafsböljor och mera sådant, dhe dränkia och förskräckia en. Therföre och inkom gafs Neccen såsom en förskräckeligh Hielte, stormandes såsom ett swallande Hafswatn, och warandes Hafsens Herre, thetta ordet til äretyttel Oggur. Ty nämnas många orter i Swerige och Norige effter honom; såsom Oggrön i Mälaren. Oggehäradet förr upnämdt cap. 7. §. 7. n. 85. fol: 265 [= s. 167]. Oggelbo i Helsingeland. Uknö Chron: Episc: f. 206. Aggaholm i Upland, Chron: Episc: fol: 110. Oggerön, Aggarön, Ekaron. D. Locc: Hist: f. 85. Ognerheim |316| uti Norje, Snorro f. 607. Oglö Snorr: f. 93. och flera som uti serdeles Capittel skola indragas.

12. Homerus skrifwer i den 169 wersen af Z. fol: 275. huru långt Ogsei hon låg ifrån Phæacum öö, den Ulysses besökte i sin hemresa; nemligen 20 dagsresor. Somlige af dhe gamla Greker mente att hon låg i westerhafwet, såsom synes af Strabone lib: 1. fol: 26. hwilken indrager Homeri ord, säyandes: 'At de bodde 1. i det Salta hafwet, 2. längst ut, och 3. helt allena. 4. hafwandes ingen handel med dem, neml: med de Greker oc des grannar.' men Strabo nämner sielf intet hwilka öar desse skulle wara i westerhafwet, utan af Homeri ord synes dessa öar wara de som kallas Fortunatæ, ty de swara mycket wäl mot Homeri beskrefna längd ifrån Swerige eller Ogsei, i det han säger at i 20 dagar med en stark wind kommo de tiit. Ifrån Sweriges Dalaröö, som ligger under 59 graden wid *O*. see 28 Tafl: 95 Fig. och in til 30 graden *FF*, där dessa öar stå afmålade, äro 29 grader; Och när man räknar kroken om Juthlands udden til Sundet, blifwer det moth 36 grader; när man nu räknar 2 grader om dagen att segla, stiger det til 17 dagar. 2. Sedan liggia dessa i Salta

Hafwet, som alltid kallas westersiön. 3. ther til med lågo the allena i Westerhafwet ytterst i wäster, som sees af samma Tafla, ty af WestIndien wiste då ingen at tala. 4. Sedan hade de intet med de andra, som woro i medelhafwet eller Europa, någon handel. Äro och dessa öar mycket fruchtsamma, såsom Phæacum öar af andra Skalder, nemligen Ovidio, Juvenali och Propertio beskrifwas (see Hofmanni Lexicon.) Plinius åter lib: 4. c. 12. f. 210 gissar Homerum mena Corcyram som ligger wid Itacha, see 2 Tafl. 2 Fig: under 36 högds grad. |317| och 45 middags lin: men lägger intet skiäl till, hwarken af Homero eller andra, ey heller sina: och det förnämst är swarar hon intet til någon af de omständigheter som Homerus henne beskrifwer med. 1. Ty ifrån Dalarön i Swerige seglas til Lisbona effter Herr Ammiralens Klerks och andras berättelse högst 13 dygn eller 13 och ett halft dygn, hwilcken ligger i Hispanien wid den 38 högds graden, och ifrån Dalaröön til Narwasund seglas 15 dygn med dhen starckaste wind. Nu där ifrån til Corcyra om dhet skulle wara Phæacum Öar, så är äntå 30 grader wid pas, ther til behöfwes til thet ringesta 14 dygn, och giör så 29 eller 30 dygn. 2. Ligger hon intet i salta hafwet. 3. icke heller ytterst uth i wäster, utan hafwer halfwa Europam och Africam fram för sig med många öar, såsom Sicilien, Sardinien, Corsica och många andra. 4. Hafwer och handel med alla de Folck där omkring boo. Är så ingen hennes omständigheet som swarar emot Homeri ord af Strabone indragne. Icke heller om man skulle gissa at yttersta delen af Sardinien, som kallas Pachia, skulle effter en Lärd Mans gissning wara Phæacum Öö; see 2. Tafl. 2 Fig. under 37 högds grad 31 middagslin. Hwarföre blifwer min mening Homerum mena Fortunatas, och särdeles af ännu twänne oryggeliga skiäl, dhe jag hade så när förgiätit, hwilcka Homerus sielf gifwer mig anledning til. Först det han säger i den 280 E. versen. Att när Ulysses fick i ögnesichtet Phæacum Berg, så mötte honom |318| Neptunus kommandes ifrån Ethiopien, hwar af hwar menniskia kan see, att thetta war wid de Fortunatiske öar, som han nu kallar Phœaces, ty the liggia för Ethiopien, och just effter Neptunus kom söder från, och Ulysses norr ifrån, så måste the ther mötas: ty widh Medelhafwet ligger ingen Æthiopia, mycket mindre i Græcia att ther ifrån möta Ulyssem. 2. säger Homerus uthi 275 wers: 'Att Ulysses seglade i 17 dygn, och på 18 dygnet fick han see Phæacum Berg såsom ett litet moln mot himmelen.' Äfwen så bekienner Ulysses H. 265 wersen för Konungen där på öön, 'att på 18 dygnet fick han see deras Bergs öfwersta tuppar.' Uti Z. 169 wersen säger 'Ulysses sig warit 20 dagar på wägen innan han kom till Öön.' War altså 2 dygn emillan det han såg Bergen och til thes han kom in til sielfwa Öön. Tw dygn som förr är wiist af Herodoto, giöra 4 grader at segla, det är 60 Tyska miil. Alla Siömän som

åhrligen af hela Europa segla til ost- och west Indien oc til Ethiopien, och fara dessa Fortunatiske eller Canariæ Öar alltiid förbi, weta berätta, at inga Berg i werlden högre äro än the twå som på den ena öön af de siu Canariæ öar, wid namn Teneriffa, finnas: (se Loons Taf: 27. och Lucas Waghenar f. 70, 71) och kallas Bergen Pico, Piecko, af andra Pheico, Peico, see Petter Classon. Hwilcka synas 60 miil, dhet är 2 dygns resa uthi Siön. så att när en är uppå den högsta Kullen, kan man räkna alla Canariæ öar, och see fasta landet, som liggia 30, 40, 50 och 60 miil där ifrån, när Himmelen är klar, som läses aff Hug: Lindschotan. Ind: Occid: 3. part: cap: 5. fol: 27. Ptolomæus sätter en Öö som han kallar Phæa intet långt ifrån Pico, |319| (see 28 Tafl. 95. Figur *A. T.*) under den 32 högds graden, den Siömännerna nu kalla Madera. Hwar af jag nogsamt sluter, att Pico, Piecko eller Pheico är den rätta Phæa Ptol: och Phæace Homeri, som ligger strax der hoos under den 29 högds graden *A V.* i samma Tafla, ty henne komma alla kiänneteckn aff Homero, Strabone och Ptolomæo til, och äro 20 dygn att segla ifrån Dalaröön på Oggursey, nu kalladt Swerige, och in til Teneriffa, då kallad Phæacum Öö efter Homeri uträkning, och efter thenna dags seglation och Herodoti räkning, 18 eller 19 dygn, och skilier så bägges räkning på et dygn, hwilket ingen skilnad är, när man anseer det alla Lärda något twista i landets utmätning effter dheras resor både til lands och watn. Och skal mera talas om alt thetta i Capitlet som handlar om hela Ulyssis resa.

13. Homerus kallar wår Botn eller Östersiön mörck och swart af den orsak såsom man seer af Voss: de orig: Idol. l. 2. c. 169. fol: 335. 'At så oändeliga Floder flyta i honom, hwilket giör honom mycket swart och grumlig,' der hela Wästerhafwet hafwer ett mächta klart watn, som allom skiepparom bekant är.

14. Beskrifwer Homerus Sweriges Atland eller Ogsöj, af des aldralängsta del nor åt Lapland med des folk och seder, när han förmäler huru dhet blef Ulyssi förespådt, att der han dräpte Solens Oxar på Sicilien, så skulle han blifwa siödrifwen til Oggurs ej. Så lyda orden i 119 wersen af Λ: 'Sedan skal Ulysses warda drifwen med sitt upbygda Skiepp til thes han kommer til them, som intet wetta bruka Hafwet, icke heller någon salt mat, icke heller Skiep med röda utstofferade stammar, eller hafwa åhrar och Segel.' Bättre kan i dag intet Lapparnas lefwerne wara afmåladt. Ty först bruka de intet Salt, som läses af Heberstein fol: 88. Clariss: Schefferi Lappon: c. 18. fol: 218. och Herr Martiniers nyligen egen |320| förfarenheet i hans Norska Resebook cap: 17: f: 28. 2. De boo intet wid Hafwet, icke heller bruka de det, mycket mindre att segla till fremmande Orter, utan de boo alt up i skogarna och Bergen för Renarnas föda skull, och att fiskia i Strömmar och Insiöar: men wid Hafsstranderna boo

alt Norskt och Swenskt folk. 3. De bruka och inga skiep eller skutor, utan små Båtar som de sy tilsamman med senor som sees i Cl. Schefferi Lappon: c. 21. fol: 253. hwilka äro så små, at the bära them på hufwudet uhr den ena Siön i den andra, som Mons: Ingelbrecht Otto och andra där födda mig berättadt hafwa. Och bruka så hwarken segel eller åhrar, utan ett Mynde. 4. Icke heller färga de sina Båtar.

15. Beskrifwer Homerus Swerige af Biörnens namn, som de här kalla Wagnen (Karlwagnen) och af Ulyssis tilbaka resa, att han skulle hålla Karlwagnen alltid på wänstra handen; så lyda orden i den 270 vers. af E. 'Ulysses sittiandes i sit Skiepp, torde intet sofwa, utan såg på Siustiernorna och Booten. Så och Biörnen den de kalla Karlwagnen, hwilken öfwer deras hufwuden där sig wänder: han aktade och på Orion. Men Karlwagnen är den som intet går där under Hafwet eller Horizonten. Ty befalte honom den ädla Gudinnan Calypso, at när han nu seglade från Botn (Östersiön) skulle han alltid hafwa Karlwagnen på wänstra handen. I 17 dagar seglade han i Hafwet, på den 18 fick han see de mörcka Bergskullar af Phæacum land, tiit wägen låg kortast.'

Jag behöfwer intet bewiisa att Biörnen hoos oss kallas Karlwagnen, emädan alla Barn (som man plägar tala) det wetta. De gamla hafwa des förutan kallat honom Tors wagn såsom sees af Messenii gamla uthgångna Swenska Krönika l. 4. f. 9. 'Tors liknelse eller bälete war som et nakot |321| Barn, och satt uppå Karlwagnen, och hade siustiernorna i händerna.'

16. Det Atles Kungs-dottren wiiste Ulyssi, som Homeri ord lyda, at han i hemresan skulle alltid hafwa Karlwagnen på wänster sidan, är och allom Skiepparom bekandt, ty wil man resa ifrån Swerige i Westerhafwet och hålla honom på höger, skal man komma ut i willande Hafwet, och på sidstonne till West Indien, men håller man Karlwagnen på wänster, följer man alt Europæ strand åth, hwilcket är tryggast, särdeles fordom när de intet wiste af Compassen.

17. Dhet 17 Sweriges eller Ogseis kienneteckn wilja wi nu taga af Plutarchi Book beskrifwandes Månans beskaffenhet: i hwilcken Book många denna öös omständigheter afmålas, där af några reda förr indragne äro, och dessa effterföljande skola förklaras: såsom först där han säger, at (Oggursej) hon är fem dagsresor från Engeland, och liggia där tre små öjar fram för henne, nästan lika långt emillan hwar andra mot Solens nedergång om Sommartiiden (räknandes detta i anseende mot Græcien och Italien). Detta stadfäster Ptolomæus om Skåne och Swerige cap: 2. fol: 55 säyandes: 'På öster sidan om (Jutlands) näset äro 4 holmar, 3 små, men den största är den egenteligen kallas Skåne.' De 3 smärre äro Fyn, Langeland och Letre nu kallad Seland, see 6

Tafl. 14 Fig. Och sätter dem Ptolomæus längre norr än de äro, nemligen emillan den 58 och 59 högds graden, der de af alla andra sättias som sanningen är emillan den 55 och 56. Langeland och Letre kommer och Plinius ihog, der om längre fram widare talas.

18. Dhessa Öjar säger han wara lika långt från hwar andra, hwilket och tämmeligen träffar, som sees af samma Tafla. |322|

19. Att thessa Holmar liggia mot Solens nedergång om Sommaren, för de Greker och deras Land, hwilcket är nord nordwest, det kan man see af samma 2 Tafla 2 Fig.

20. Plutarchus säger widare 'att thet stora fasta landet, som går kring om hela stora Hafwet, är intet långt ifrån dessa andra tre Öjar, men ifrån Ogsöö är det 600 stadier, diit man med beqwämliga Skiepp måtte fara.' At the små öjarna, nemligen Fyn, Langeland och Seland intet äro långt ifrån Holsten och Juthland, som äro ett fast land med Tyskland, är allom bekant, och synnes af 2 Tafla 2 Figur. men emillan fasta landet Juthlandh och till Ogsej eller Swerige äro 600 stadier, det äro 18 Tyska eller 12 Swenska miil. Jag hade aldrig kunnat inbilla mig att the gambla så nätt skulle hafwa wetat af wåra Landsorter, såsom här nu åter wiises af Plutarcho, och förr af Platone, och altså märkeligit det Homerus sade, at Atle han wet alla siöars oc skiärars diup, längd och bredd. Ja just efter Plutarchi ord wilja wi detta bewisa, ty först, som sees af 6 Taf: 14 Fig: äro emillan Skagens yttersta udd på Juthland och twärt öfwer till Giöteborg wid Gautalf 600 stadier eller 18 miil, sedan emillan Warsberg och Limfiord är litet mera än 600 stadier. Emillan Ebeltost och Koll är ock 600 stadier. Summan, alt Hafwet emillan Jutland och Swerige är 600 stadier, undantagandes där Wiikarna sig inskiära. På andra sidan från Tysklands fasta land och til Sweriges eller Ogsöös udd Skanör eller Falsterboo är 600 stadier. Från Ystede til Stralsund är 600 stadier: där ofwan före blir wäl Östersiön bredare. Men Plutarchus talar intet om des bredd mera än wid öfwerfarten, som låg närmast in til thessa tre öjar, Seland, Fyn och Langeland, och på både sidor om dem. Dock är större delen |323| af Östersiön så trång til sin öfwerfart, såsom man kan see af heela Norbotn och Finsk Botn, hwilcka äro mästedels twärt öfwer emillan 500 och 600 stadier att öfwer fara.

21. Widare förmäler Plutarchus orsaken hwarföre de som til Ogsöö eller Swerige willa resa, 'måste hafwa beqwämliga Skiepp, ty Hafwet deras är segt och gyttiugt för de många floder som af det stora landet falla, och drifwa så Jorden tilsamman till Holmar, och giör så Hafwet tiockt och gyttiogt: dädan hafwa många fått den tanckan, det wara ihopfrusit.' See här får man just Platonis ord igen indragne i det 7 cap: §. 8. fol: 293. [= s. 185] som lika be-

skrifwer wårt gyttiuga och tiocka haf, så ock Homeri, som alltid kallar det ett tiockt och mörkt Haf. Här säger Plutarchus, att somlige uthtyda detta om Iisen, ehuru orden klarligen wiisa detta om de oräkneliga Holmar och Skiärar, som här in wid Stranderna och där Floderna uthlöpa, böra förstås: så far han dock intet will i den andra meningen: ty som jag Platonis ord förklarade, så kalla Skalderna hafwet orent både när Iisen där drifwer, så ock när många Holmar och Klippor där finnas, så ock när det fullt är med Siöröfware: och är dhet hela werlden bekandt, att halfwa Östersiön, nemligen Botn och Finska Skiären åhrligen igenfrysa, så och alla Skiärar, hwilket alt giör Hafwet swårt att öfwerfara.

22. Skieppen, säger Plutarchus, 'de skola wara särdeles bygda till att roo sig fram i detta wårt Nordeska Haaf.' Orsaken är det, at wågan är kortare i Östersiön än som i medelhafwet och westerhafwet: sedan oändeliga Holmar, Klippor och trånga skiär, det allom siöfarandom är bekant. Derföre säger Tacitus i sin Germania klarligen c. 44. f. 688. 'De Swenskas skiepp skillias ifrån allas andras, i det stammarna äro så bygda, at med hwilkendera man wil, kan man fara til och från lands.' Behöfwes så |324| intet när hast är på färde, eller där trångt är dem at wända. Orsaken til thenna art skal widare wisas uti särdeles Capittel länger fram.

23. Ytterligare förmäler Plutarchus, 'at på fasta landet in wid Hafwet beboos några Orter af de Greker in wid en Hafswiik, som intet mindre är än det Mœotiske Träsket, hwilckens hals ligger twärt emot mun på det Caspiske hafwet i en rätt linia.' Denna Hafswiiken är förr i detta Capitlet i den andra omständigheten eller skiälet, som Sweriges eller Ogseys lägenhet beskrifwer, indragen, där bewist är, att hon ingen annan är än Östersiön, som och nästföljande Plutarchi ord på samma blad klarligen betyga af det at han säger henne liggia så långt nor, at Solen är där 23 timar uppe. Nu wil man tilse huru hon swarar emot det Caspiske hafwets mun hwilket synes orimligit efter denna tiidsens jordennes beskrifwarer. Ty Östersiön begynnes wid den 54 högds graden, och stiger til den 66 och dhet Caspiske Hafwet ligger emillan den 40 och 50 högds graden. Sedan säger Plutarchus det Caspiske hafwet hafwa ett oos eller mun: ty måste det då hafwa ett stort utlop i ett annat stort Haf, ty thet kallas Mun eller Oos på Haf, Kiärr, Siöar, Floder ok Älwar, där som watnet utgiuter sig i ett annat större haf eller siö. Hwarföre måste man något widlöftig wara att igensökia sanningen om detta Hafs egenskap. De äldsta Skribenter såsom Herod: uti sin 1 book f. 37 säger at floden Araxis flyter och ypnar sig i det Caspiske hafwet, hwilket haf är för sig sielft, och förer intet sit watn i något annat haf. see 1. Taf: 1. fig: emillan 40 och 50 högds graden. Äfwen så

talar Aristoteles lib: 2. c. 1. f. 775. 'Det Hyrcaniske och Caspiske hafwet äro skilda ifrån det stora Hafwet, och hafwa rundt om sig Inwånarer.' Aristoteles far härutinnan will, i det han nämner lika som twänne Haaf, som äro ey mera än ett, det alla bewitna, och Ptolomæ-|325|us lib: 7. cap. 5 uttryckeligen säger, 'Det Hyrcaniske Hafwet, som och kallas Caspium, är rundt ombelagdt med fasta landet, lika såsom en Öö i ett Haaf.' Denna de gamlas mening är fullkomlig sann, och altså hafwer det Caspiske Hafwet ingen mun eller oos, mycket mindre som kan swara mot Östersiöns hals under den 66 graden, där Solen är 23 timar uppe. Hwarföre wilje wi sökia widare. Pomp: Mela som lefde wid Christi tiid långt efter Herodotum och Aristotelem, han säger lib: 1. cap: 2. fol. 3. 'att uti det Scythiske Hafwet hafwer det Caspiske sitt uthlopp, och mottager des watn genom et trångt oos.' Se denna mening hafwer Plutarchus fölgdt, såsom synes i samma hans book f. 644. där han så talar: 'Såsom hela Jorden hafwer stora Inwikar ifrån Hafwet, af hwilka en är som sig ingiuter emillan Herculis Stottor (de som förmenas wara wid Spanska sundet) til vårt land (nemligen Italien och Græcien) den andra är utom wårt land, såsom den Caspiske inwiken och röda Hafwets inwiik: altså är det och stora Inwikar uti Månan och diupa gropar.' Derföre Cluv: Germ: Antiq. lib. 1. c. 1. f. 20. gissar så, at Plutarchus, Pomp: Mela och andra som denna meningen hafwa, at Caspiske Hafwet är en Inwiik, skulle hafwa tagit den floden Obium, som förer sit watn nor åt in i det norska hafwet, och Rhymnicum som förer sit watn söder åth i det Caspiske, för twänne tilhopa hängiande strömmar, genom hwilka det Caspiske Hafwet skulle hängia tillsamman med det Norska, efter dessa strömmar nästan stå i en linia ifrån nor til söder emillan bägge hafwen, och således afmålar Cluverius det i sin 1. Tafla fol: 1. Men, hwilken af alla de gamla hafwer wettat af floden Obio ? och Rhymnicum nämner allenast Ptolomæus: ja Obii gång är än i dag mycket owiss och mächta ringa bekandt, så ock Rhymnicus, hwilken är ther til med en ringa flod, så att |326| hon intet långt up kan beseglas, förutan det, at stora Berg liggia emillan dem både. Dessa bägge floder finnas i den 1 Tafla 1 Figur emillan 70 och 48 högds graderna, och emillan den 90 och 100 middags linierne. Derföre kan omöyeligen floden Rymnicus kommit the lärda i den tankan, at han skulle hafwa bundit dhet Caspiske hafwet ihop med det Norska; utan Volga, hwilken är en ibland de största Floder i werlden, och i alla tider beseglad, och är så bred och diup at stora Skieppen med 2 a 3 master segla henne up och neder på 200 och flera Tyska miil, och är somligstädes en och $1^1/_2$ miil bred, såsom man widlyfteligen kan läsa i den Holstenska Legatens Olearii resas beskrifning, den henne sielf beségladt och mycket nätt afritadt. Derföre hafwa de gamla intet hållit henne för en ström

utan inwiik af Hafwet, mot hwilcken Rhymnicus är en mäkta ringa Bäck. Hon hafwer och tre stora Oos eller ypningar i det Caspiske Hafwet, och 2 små något långt ifrån de andra som mycket klara stå afritade i Oleario, och här i mindre skapnad, som sees i 2 Tafl. uti 48 högds grad. och 80 middagslinien med hwilken Volgas beskrifning Pomp: Mela dräffeligen instämmer hållandes henne wisserligen för Caspiske Hafwets ingång i det Norska, som af hans 3 Book 5 Cap: f. 53 läses, där han så talar: 'Det Caspiske Hafwet hafwer ett mächta långt och trångt Sund, hwilket först flyter genom landet som en Flod, och när som dhet begynner flyta ända fram, grenar det sig i tre stora Wikar, (som gå i Caspiske Hafwet)'. Huru detta Sund nu ypnar sig i det Norska, seer man af Pomp: Melæ ord näst förr indragne. Än klarare beskrifwer Plinius detta Sund, som intet annat är än Volga Flod uti sin siette Book 13 Capittel f. 324. 'Det Caspiske Hyrcaniske Hafwet kommer ut af det Scythiske (Norske) Hafwet twärt mot Asien.' Och f. 325. 'Doch kommer det med en trång hals, som mächta sträcker sig i |327| längden. Och när den begynner widga sig, kröker han sig som ett horn, och när han synes wilia stiga mot Mœotiske Träskets munn, flyter han åter där ifrån och giör en krok som en Skyttes Boga, såsom Varro det bewittnar.' Hwad kan klarare skrifwas? see 2 Tafl: 2 Figur, där Volga hon begynner uti det stora träsket Fronovo, som läses i Hebersteinio och jag widare talar i Capitlet om Argonautarum resa (under 55 högds graden och 59 middagslinien) och flyter så från wäster til öster där hon wid Casan i den 80 middagslinien kröker sig som ett Horn, så twärt, at ingen flod i werlden det mera giörer än hon och Tanais, sedan flyter hon något wästsöder, lika såsom hon skulle wilia falla til det Mœotiske träsket genom Tanaim, men när hon kommer til the Schyters graf som är giord emillan henne och Tanaim, böjer hon sig som en Skyttes Boga til thet Caspiske hafwet. Far så Cluverius will som giör detta Sund ända rätt fram, hwilket nu så uttryckeligen beskrifwes med stora krokar: och sedan helt och hållit sätter thet på annat rum mera i öster, der likwäl Volgas krok är i wäster mot thet Mœotiske Träsket. Men huru få wi igen ypningen i Norska hafwet, ty wi see at Volga kommer utur Siön Frenovo? Plinius säger att ypningen skal wara i det Schytiska stora Hafwet mitt mot Asien. Tilförene c. 7. §. 2. f. 146 [= s. 93] är bewist att Asien togs egenteligen för den mindre Asien. Nu när wi see på henne uti den 2 Tafl. 2 Fig. så swarar mot des middagslinia den andra största floden i Ryssland Vinia utur Cranwiken, hwilken flod äfwen så beseglas såsom Volga. Och föra Ryssarna genom denna flod alla sina skinwaror som the bekomma utur Siberien up i landet, och sedan skaffa dem landwägen till en |328| tijo mijl in i Volga, genom hwilken alla waror sedan föras endels in i floden Tanaim,

och så i det Medlenske hafwet, och endels ända i det Caspiske Hafwet, där om widlyfftigare skal handlas i Capitlet om de Argonauters resa. Nu att de gamla Scribenter intet annat oos hafwa med Caspiske Hafwet förstådt i denna norska Skythiska Siön än Grandwijk och Vinia synes klart af Strabonis beskrifwelse l. 11. f. 507. Som säger: 'det Caspiske Hafwet heter och Hyrcanum. Och är en inwijk af stora norska Hafwet skiutandes sig mot söder: hwilken i förstone är trång, men bättre in widgar sig til en 600 stadier. Ingången in til den innersta wijken är kanskie något längre, sedan går han genom det land som är mycket öde.' Widare beskrifwer han Caspiske Hafwets storleek til några 1000. stadier som der kan läsas. När man nu tager den 2 Taflans 2 Figur för sig, så seer man ingen Inwiik wara som swarar mot Mœotiske Träsket, och mindre Asien: icke heller någon mera finnes i hela Norska Siön, än denna Granwiken, ifrån hwilken wahrorna, som sades, skieppas genom Vinia in i Volga. Hafwer och Granwiiken effter Strabonis ord först en trång ingång, och widgar sig sedan till 600 stadier, som är 18 Tyska mil ($1^1/_2$ grad:) som kan tagas af miilmåttet eller Scalen, och är nättast afritad på 6 Taflan 14 Figur. Och behöfwer intet Strabo twika, att hon ifrån ingången in till sin ända wäster ut kan skie är något längre än 600 stadier, ty hon finnes så i sanning af alla Holländarer som i deras Siökort, så wäl som Blau och Jansonius i sina Landkort, det bewitna. Sedan säger han henne gå igenom landet (Rysslandh) som mycket öde är in til thet Caspiske Hafwet, men beskrifwer intet |329| des bredd, utan såsom wi see af the andra Lärda Mäns skrifter förr indragne, så liiknas hennes gång wid en flod. Och såsom de hafwa utan twifwel af resande Personer förnummit Volga floden löpa 30 grader i sin längd. Och emillan Caspiske Hafwet in till Granwiken är allenast 20 graders land från norr i söder. Så är intet olikt, att the ther af hafwa tagit den tanckan om Volga att hon skulle löpa ända up i Granwiken och allenast på 10 grader giorde sin krok. Men om deras tankar skulle sådane hafwa warit, så hafwa de farit will, ty man finner nu af Oleario, Blau, Jansonio, Heberstein och andra, at hon löper ända från wäster i öster på 20 grader, och allenast från norr i söder 10 grader, och altså ey hinner sträckia sig i norr 20 grader, som sades wara emillan Cranwiik och Caspiske hafwet. Är så ingen rätt stadig öppen gång och inwiik ifrån Norska hafwet in uti thet Caspiske, utan Strabo, Mela, Plinius och Plutarchus äro alla bedragne af det att handelen är gången, som han än i dag skier, genom dessa floder Vinia och Volga ifrån de norske och til de Meder och Perser, som boo wid det Caspiske Hafwet, hwilka de således hafwa ment fullkomlig hängia tillhopa, och Granwiken wara ooset, och Vinia med Volga sielfwa gången som skulle binda det Norska och Caspiske Hafwet tilsamman. Nu wele wi tilsee huru såsom efter

Plutarchi mening Caspiske hafwets munn eller oos skal swara i en linia med öster siöns wiik, den intet mindre är än Mœotis, och det uti samma linie ther Solen giör 23 timars dag om Sommaren. Ja detta är klart af första Taflan, ther man seer at östersiöns trånga hals som är Botn, sträcker sig just till 66 högds graden, ther Solen giör 23 timar längste dag, och swarar moth Granwiiks Oos eller munn, den Plutarchus med |330| Strabone och dhe andra höllo för Caspiske oset, hwilket ligger i samma 66 högds graden, och hafwer man inga flera wiikar här norr att wälja, ja alt in till Indien, än dessa twå, Granwiken och Östersiön. Således är nu dhenne omständigheten förklarad, och kan så Cluverii Obius fluvius på intet sätt dragas till Strabonis märckeliga ord och mening om Cranwiken icke heller hans flod Rhymnicus till Volga.

24. Af indragne ord i den 23 omständigheten säger Plutarchus 'att denne Ogsei låg wid en Wiik, som intet war mindre än Mœotis.' Hwarföre måste man först ihogkomma som ofta nu är bewiist, att inga Wikar mera äro i hela werlden fordom eller nu bekante i Africa, Asia, och Europa än dessa fem, 1. den Medelländske Hafwiiken, 2. den Arabiske, som kallas thet röda hafwet, 3. Den Persianiske, 4. den som nu Plutarchus nämner och Plato kallar med wårt Swenska ord egenteligen Botn (efter de Norskas uttal Bonde) och Homerus dhen swarta Botn, 5. den som kallas Cronwiken, och dhen 6. som somlige mente ock så wara en Inwik af norska hafwet kalladt den Caspiske, hwilcken är nu wiist ingen Inwiik wara, utan de kommo i den tankan af det att handel och wandel fördes från Norska Cranwiiken till Caspiske Hafwet genom Vinia och Volga. Dessa Wiikar sees af 1. Tafl. 1. Fig. Nu är wiist i den 1. §. f. 305 [= s. 193] af detta Capitel att denna Plutarchi Wiik in wid Ogsej kan ingen annan wara än Östersiön eller Botn: hwarföre wele wi nu tillsee huru han swarar moth Mœotim. Mœotis han säges af Herodoto lib: 4. fol: 111. flyta 'i Pontum Euxinum, och intet mycket mindre wara än Pontus (Euxinus).' Huru stor nu Euxinus är, säger Herodotus, nemligen 111000 |331| stadier, thet är 22 grader wid pass, som är något längre än han af dessa dags Skribenter afmätes. Så stor är intet Mœotis, utan något mindre efter Herodoti ord och wid hans tiid, hwilken sedermera hafwer mächta satt sig och blifwit mindre, hwilket widlyftigen och rätt märkeligen kan läsas i Polybio af de orsaker som han förmäler: att des floder, som är Tanais, Borystenes och andra, som flyta genom Påland och Rysland, hwilka äro heel flata, släta och af lös Jord bestående land, föra således åhrligen en otalig hoop Gyttia i Mœotin. Hwarföre seer man redan i Ptolomæi tiid af hans 8 Tafla att han war då allenast wid 7 grader lång, och af Plin: l. 4. c. 12. f. 222. war han ifrån sitt Oos till Tanais Oos 365000 steg, thet är $6^1/_2$ grad wid pass, ther han nu i

denna tid är mycket mindre, och allenast stiger in till tre grader wid pass. Och är detta intet att undra, ty äfwen så hafwer Nilus giordt uti Egypten, hwilken hafwer fyllt stora wiikar af Medelhafwet, och giordt ther land, som wid Homeri tiid war sjö och då beseglades, hwilket kan läsas af Strabone och andra. Och skier detta särdeles ther stora floder falla genom löst, fett och gyttiogt Land, och in i sådana siöar ther stranderna äro flata och sidländta. Men intet eller mächta litet ther floderna falla genom stenigt land. Och hafwet hafwer bergotta, diupa och twära strander. Altså synes att Mœotis til det ringaste wid Herodoti tid har warit en nijo eller tijo grader stor, och således wore han ey mera än halfparten mot Pontum Euxinum efter Herodoti räkning, hwilcken likwäl säger Mœotim föga mindre wara än den Euxiniske Botn. Nu är Östersiön af alla i dag warande Jordmätare bekandt wara till thet ringesta tijo grader från den 55 gradens högd till then 65. Altså swarar han moth Plutarchi ord att han intet är mindre än Mœotis. |332|

25. Af samma Plutarchi ord seer man ock, att the Greker bebo några orter af fasta landet in wid samma wik; men i de orden som bättre neder på samma blad i Plutarcho talas, synes såsom de Greker skulle och bo in på sielfwa öjarna. hwarföre hafwer jag med flit sökt, om några namn skulle wara behållne efter the Grekers säten i Swerige, som är en utöö eller nääs, men än inga funnit, utan i Finland, som hänger med fasta landet finnes in wid Finske Skiären Girkslätt, Griknäs, emillan den 60 och 61 högds graden, Girkby i Blaus Finl: beskrifning.

26. Plutarchus förmäler samma fol: 941 och 942. 'at de som boo på denna Ogsei förmena att landet som de boo på, är fast, men hela jorden som de andra beboo, hålla de före wara en öö, som rundt omkring infattas af hafwet.' Af dessa Plutarchi ord, så ock de som i dhen 20 omständigheten äro indragne, kan man wäl see, att han hölt med andra Lärda i werlden, att sielfwa jorden som bestod af Asia, Africa och Europa, skulle inbegripa Hafwet, och intet Hafwet Jorden; såsom man och seer af Herodoto, ther han lib: 4. f. 100 säger: 'att somlige mena fuller hafwet, begynnandes widh Solens upgång, flyta rundt kring jorden, men dhe kunna intet det bewiisa.' Twärt om wiisa hans ord, att wåra Fäders här på Oggurs-ej eller Swerige boendes mening hafwer warit, att hela werlden är omfluten med watn, hwilket bewises af wår Edda, den så talar uti 28 mythologien: 'Therföre sände Alfader Gudarna åstad att de skulle föra Barnen till sig, och när the kommo till honom tå kastade han ormen neder i thet diupa Hafwet, som ligger rundt om alla land, och ligger nu således Ormen mitt i hafwet rundt om alla land, och biter sig i stierten.'

Ther af seer man att i Hafskienningar kallas hafwet Belte, Band, Gård,

Men, Hring, Boga, Tun etc. Och således Plutarchi |333| ord sanna om våra Fäders mening at Hafwet omfattar Jorden. Hwar af man kan see att våra Fäder hade fördt en wissare kundskap om jordens och hafwets beskaffenhet än de Greker: hwilcket ingen undra skal, när man åter sig påminner thet tillförende af Platone här är indragit, att the hade så just afmätt denna öön med des skiärars längd, bredd och diup; och af Homero, att Atle han wiste alla haafs bredd och diuphet, så och när man öfwerlägger Plutarchi ord på samma blad, ther han säger, 'at thet kastades lått på dem som skulle det stora willande haaf uti en lång tiid besegla, neml.: uti 30 Åhr'; som Plutarchus och fol. 942 förmäler honom warit händt, som thetta alt hafwer för Sylla förtäldt, och Sylla för Plutarcho, 'hwilka när de kommo hem, och hade sig så stor kundskap förskaffadt om jorden och hafwet, hedrades de i 90 dygn, och höllos sedan för helige.' Detta skola wi widare omtala när wi komme till att beskrifwa det stora regemente, som våra hade öfwer hela werlden, i medelhafwet, kring Africa och i Ethiopien alt in till Indien. Men de orden som Plutarchus säger, att de som boo uppå denna Öö, mena sig boo på fasta Landet, måtte wara förskrifne; emädan Plutarchus sielf beskrifwer henne för en Öö, såsom mästedels omfluten, och alla wåra gamla skrifter det samma bewitna. Derföre och detta wårt haf egenteligen kallas Belte, Bonde, och Botn, och flera sådana märckeliga ord, alla betydandes ett watn, som omstänger och omhwärfwer Öön, som läses i Cl. Verelii notis till Herwara Saga c. 1. f. 17.

27. Plutarchus förmäler widare, 'att ingen boor på denna öö, utan the som ther infödde äro, och the som af de Greker tiit sändas. Hwilcka åter få lof att dädan resa, när the hafwa sin Gudsdyrckan till tretton dygn eller åhr fullgiordt.' Plutarchus nämner wäl intet, antingen thetta talet tretton skal förstås om dygn eller Åhr, derföre hafwer jag bå-|334|de satt, emädan af wåra gamla Wiisor och Sagor förnimmes att bägge tiidernas taal hafwa warit brukelige hoos oss: såsom först när Jul hölts, och hela riket war tillsamman kalladt, så måste på de tolf första Juledagarna offras alla tolf Gudarna, hwilcka dagar togos i så gran akt, och så helige höllos, att efter theras skick spådde the huru alla tolf månarna i åhret skulle sig ställa, woro och derföre kallade the 12 Märkedagar, som redan är omtalt här i thet 5 Cap: §. 2. f. 92 [= s. 61] och förr fick ingen resa bort. Sedan när fremmande antogos till tienst at lära wåras lag, ordningar, krigsseder och mera sådant, så måste the utstå tolf åhrs tiid, ty thetta talet war ett ibland the aldraheligaste, som widare på sitt rum wiisas skal. Efterdöme af thetta hafwe wi uti Swen Danmarcks Konungen, som føl: 17 uti Adami Bremensis Book om Danmarks lägenhet bekienner sielf att han i tolf åhrs tiid tiente i Swerige under Konung Jakob til krigståg,

hwilken Jakob sedan kallas Anund, och war Oluf Skotkonungs son, den förr är omtalder här uti 7 Cap: n. 101. f. 283 [= s. 178]. Och förmenar jag at thetta war och Ulyssi pålagdt, som skal omröras när man kommer till thet Capitlet, som allena skal hela hans resa beskrifwa; derföre tyckte Minerva att thet war nog när han i siu åhr hade här stått ut sin Schola.

28. Widare talar Plutarchus säyandes '(1) att större delen af de fremmande blifwa heller på denna öön qwarra: en del therföre att the äro wane wid ortens lägenhet och Folckets seder. (2) en del, emädan the all ting som behöfwas till offren och (3) theras Gudstienst, som med stor lust och sång anställes, bekomma utan möda, och the få lof stadigt att läggia sig på werldslig och andelig wiisdom eller philosophia.' Att större delen af de fremmande blifwa här qwar, än de resa bort, thet wiisar icke allenast denna dags tilstånd, utan alla wåra historier, de här wore för långt att indraga: och är här ingen Stad, ingen Sockn, |335| intet Bergsbruk, ingen hantering i Krigs-militien till Lands eller Siös, ingen Handel; ther icke Spaniorer, Fransoser, Engeländarer, Tyskar, Holländarer, Danska, Ryssar, Polackar och andre finnas. Hwilka att här boo, låckar endels den friska och sunda Luften, Folkets enfaldiga, goda och fromma natur, som dem af alla Greker och Latiner städse til beröm är gifwit; endels att alt hwad the til födan behöfwa, gifwer orten, och thet förnämsta som är, en wacker winst. Hwilket är wäl then rätta Tomptegubben, som bör förstås genom efterföljande Plutarchi ord ther han så säger: 'Någre, när de hade tänckt resa tädan, så hafwer Tomptegubben warit thet emot: Hwilcken hafwer dem sig wiist, såsom deras synnerlige wänner; icke allenast genom syner och drömer, utan och uti dagsliuset både med talande och swarande.'

29. Till thet andra huru williga wåra Fäder fordom hafwa warit at skiänkia til Gudstiensten, synes wäl af Upsala eller Atins saals härligheet, som här uthi 7 Cap. §. 5. n. 78. f. 258 [= s. 163] af Platone, Edda och allas wåras skrifter är bewist, så och af det Adamus Bremens: lib: de situ Dan: f. 26. säger 'att Biskopen Adalwärd, när han första gången war kommen till Sigtuna, och ther giorde Mässa (hwilket skiedde när wåra Fäder först blefwo omwände till den Christna religionen) så fick han för en Mässa 70 Mark Silfwer (det är, 1120 Riksdaler efter thenna tiids wigt och räkning) så frikåstige äro alla de Nordska i sin Gudtienst.'

30. Till thet tridie: att Gudstiensten med lust, sång och spel anställtes, kan man och see af Diod: S. lib: 3. fol: 61. ther han talar således om wåra Fäder de Norska: 'Af denne Ööns Inwånare äro en del af dem Baldurs (Apollinis) Präster, hwilckens Wiisor och Skalder de honom till beröm dageligen

siunga, och denna Guden ähra de högst.' Strax ther efter säger han: 'Theras Hufwudstad hålles helig och säll, hwars Inwånare mäst spela på Sootharpor (Långspel) hwilcka alltid i deras Upsal siunga och spela wiisor till Baldurs ähra, och med sången bepryda hans märckeliga giärningar.' |336|

31. Till thet 4 i samma indragne ord säger Plutarchus, 'att dem fremmandom står fritt på denna Öö att läggia sig på werldslig och andelig wiisheet eller philosophia.' Detta bekräftar han och fol: 942. genom den fremmande mannen som alt thetta Syllæ förtälde, 'att han skaffade sig en sådan kundskap om Himmelens och Stiernornas lopp och natur på denna Öö, ja så stor, som den som en lång tiid hade studeradt uthi den Mathematiske eller Geometriske konsten.' Detta bewitnar dhet jag tillförenne här Cap: 5. §. 6. etc. hafwer wiist om den kundskap som wåra intet långt efter Noe flod hafwa haft om åhrsens och månarnas tiider efter Solens och Månans lopp uthräknade, hwilcket skal widare uti ett särdeles Capitel bewiisas, så ock att wåra i de äldsta tider hade om Solens, Månans, Planeternas och Stiernornas lopp och kraft, större kundskap än andra. Korteligen till att säya: rese hwem som wil kring hela werlden, så finner han ingen ort mera, än denna wår Öö, ther Böndren wetta skiära sig sielf runestafwar, på hwilken de wiisa Solens och Månans lopp, så och deras sammanstämning hwart 19 åhr, och åthskilliga andra ting, som angå Stiernornas kundskap, hwilcka nu begynna afläggias, emädan dhe Lärdas Almenackor nu tryckas öfwerflödeligen. Sedan dhen kundskap som wåra hade om naturlige ting, Jordens och Hafwets beskaffenhet, Lag och Rätt, goda Seder, Krigs-konsten till land och watn: så och om andelige ting, såsom jordens på sidstonne förbränning, och en ny i des ställe, Siälarnas odödelighet, de godas lön och ondas straff, Gudsdyrkan och mera sådant, skal allt här och ther uti wärcket kungiöras, och sedan i särdeles Capitel framdragas.

32. Widare talar Plutarchus 'att denna öö hade en underlig egenskap och natur, och des wäderlek mächta sund.' Hwilket allom är bekandt, derföre äro här neder i Swerige sällan och på de norre orter aldrig smitto-|337|samma Siukdomar, såsom Pestilentier, Fläckfebrer, och sådana. Åldern mächta stor, ja mången än i denna tiden lefwer in til 100, 120 och 130 åhr. Detta bekräfta många andra gamla fremmande Skribenter som Martianus Capella säyandes l. geom: 6 f. 141. 'På den andra sidan om Riphelstigen boo the Norska, hoos hwilcka Himmelen kring Norrstiernan sig wänder, hwilcket är ett sådant Folck, som för sina höfliga seder, mächta stora ålder, härliga Gudsdyrckan, sunda wäderlek, hafwandes nästan halfwa åhret stadigt dagslius, boendes ytterst i werlden, af allom mycket prisas och berömmes.' Summan af dessa Martiani ord indrager och Adamus Bremensis uttryckeligen om Swerige och

Norige i sin härliga Book fol: 10. Pomponius Mela lib: 3. cap: 5. fol: 55. kallar wåra Fäder 'dhe Norska dhe rätträdigaste, hwilcka lefwa både längre och lycksaligare än alla andra.' Solinus Polyhist: c. 16. f. 36. säger 'att the Nordske hafwa ifrån Himmelen en sund Luft, och gifwer han ther en hälsosam wäderlek, hafwandes ingen förgiftig stanck.' Och strax ther hoos: 'De beswäras ther intet med många Siukdomar.' Festus säger, 'att thesse Norske lefwa in till 100 åhr.'

33. Folio 942 säger Plutarchus 'att the som boo på denna Öö, hafwa dreffeliga spådomar, emädan the alle äro af naturen från Gudarna komne. The förkunna om stora ting och allas regementer när the utläggia Bores eller Sadurs drömmar; ty i drömmar kommer honom före allt hwad Thor högsta Guden wil taga sig före.' Thet skulle fattas mig både Papper och Pänna, om jag af allas Historier skulle indraga denna wåra Fäders konst, och ännu intet i dag af alla (Gud bättre) på the längst bort norr åth belägne orter förgiäten. Hwilcket kan läsas widlyfteligen i Olao Magno, Clariss: Schefferi Lapponia, Cl. Verelii Hervara Saga, Göthriks, Bose och flera andra, så och nyligen af Martiniers resa här norr omkring. Hwarföre wil jag allenast indraga dhe kosteliga orden som Adamus Bremensis uti sin book de S. Dan: f. 12 talar: 'Dessa femton woro dhe Danskas Öjar (Mön, Femeren, Falster, Laland etc.) hwilcka nu alla äro Christne word-|338|ne. Men ther äro andre som liggia bättre in uti Österhafwet, som liggia under de Swenskas regemente. Af hwilcka den första heter Kyro, hwilken man på 8 dagar skal öfwerfara. Ther är ett mächta grymt Folck och fly många dem för deras gräseliga afgudadyrckan. Mycket gull finnes ther, och starcka Hästar: Alla hus äro fulla med Spåmän, Afgudadyrckarer och Trollkarlar, hwilcka gå klädda som Munckar. Ifrån hela werlden, men aldramäst af de Greker och Spaniorer sökes ther swar och spådom om tillkommande ting. Denna Öö menas uti Ansgarii lefwernes beskrifning kallas Chorisö.' Se huru mächta dessa ord instämma med Plutarcho och widare skal thetta bekräftas när wi komme till att uthwiisa hwad Orpheus, Ulysses, Perseus, Æneas och andre hafwa här giordt: och att denne Öö är den samma, som kallas Finland, ther Kyro, Carelen och thet rätta Cumæ liggia, then the gamla höllo aldeles för en Öö, efter hon mäst är omfluten. Således ser man, at än uti Adami Bremensis tiid sökte hela werlden och serdeles dhe Greker och Spaniorer hiit. Och är Finland eller Kyro som Adamus Bremensis omtalar ifrån Girkslätt, ther Grekernas säte war in wid Finska Skiären, see 6 f. 14 T. in till Cajane-träsk, som sluter Finland på norre sidan otta goda dagsresor, hwar dags resa räknandes sex a siu mil, som gemenligen af de Lärda bestå, och mötas Swerige och Finland under den 66 graden, ther Solen, som Plutarchus förmäler är på 30 dagar uppe i 23 timar. Och

hafwa de Lärda, som man seer af Cluverii Germ: och hans 1. Tafl. och 2. hållet henne för en Öö all med siö omfluten, hwilket och merendels sig så förhåller; ty på söder har hon Finska Skären, på wäster sidan Botn, på norre Cajane stora ström med Ulo siö eller träsk, och på öster idelig Siöar, som sammanhängia och alle flyta genom den stora Floden Woxen in uti Ladoga siön. Oti Ortelio och Blau geog: antiq: fol: 186 kallas denne Ööns folck Skyri, men uti Adamo skrifwes Kurland, nämnandes således |339| hela Finland af en des Stads och Landskaps del, såsom ofta skier af dhe Lärda, dhet som wiist är i VII. cap: §. 5. n. 56. fol: 222 [= s. 142]. Hwilken uti Blaus Atlant: vol: 2. fol: 3. skrifwes *Kyroo*, och i wåra gamla Jordböcker Kuro, Kyrland, Kurej, Kirro, Kyrohärad liggiandes emillan 62 högds graden in till 63$^1/_2$. see 14 Tafl. 6. Fig.

34. Plutarchus förmäler ytterst: 'att denna här fremmande giästen, (Greken) som allt thetta hade Syllæ förtäldt, när han nu i 30 åhr hade ther warit', och utan twifwel beségladt werlden, följjandes de personer af Öön, hwilka, som tillförende är nämdt, woro ther till genom lott fallne: 'och andra kommo hemman ifrån (nemligen Grekeland) uti hans ställe, så tog han afskied af sina wänner, och drog ther ifrån med möjelig omkåstnad, doch hafwandes med sig ett härligit wägpass af skiöna Gullskålar'. Här med bekräftas Adami ord om det myckla gull som war i Kyro eller Finland, hwilket the til större delen fingo genom thet stora siöröfweri, och endels för sina spådomar, om hwilcket och widare skal talas i Capitlet om wåra Fäders stora håfwor, som the genom siöröfweri sig förskaffade.

§. 2. Det nu Plutarchus talar i samma rum, såsom 1. at Sadur war här bunden på en öö, 2. Thor hade fått regementet efter honom öfwer Öön och bodde på henne ett stycke nedan för Cranwiiken eller Iishafwet. 3. at the Greker som i senare tiider följjandes Herculem, hafwa blandat sit sälskap med detta Sadurske Folcket, och ther igenom mäst förloradt sitt språk, lagar och seder, woro nu åter såsom förnyade, nemligen genom the Greker, som sedermera hiit reste. 4. Att Herkoller giöres större ähra än Sadur. 5. att Sadur han sofwer i ett diupt hål och Foglar föra honom dricka till handa. 6. Och hwad han talar om de heliga skrifter och bokstäfwer: thetta skal |340| längre fram till sina rum föras, när såsom thet blifwer tillförenne talt om de äldsta Gudarna eller menniskiorna och dhes afgudadyrckan, som här på Sweriges öö bodde.

§. 3. Wi wele nu komma till andra gamla Greker, och see hwad the tala om detta Atland eller Ogsöö. Maximus Tyrius han skrifwer således dissert. 38. cap. 225: f. 373. 'Dhe Hesperiske Lybiar beboo ett smalt land, hwilcket är såsom en lång hals eller Näs utsträckt, och med haf omflutet: ty hafwet det

delas i tu af des hals öfwersta, och omgriper så med sitt watn och stora watnhwirflar landet. Af dhes inwånare hålles Atle för en Gud, och är des Berg i ställe för hans bälete; Och är Atle lika som ett uthhwälft Berg mycket högt, giordt af naturen att omhwärfwa hafwet, lika såsom the stora skådebyggningarna (theatra) infatta Luften. Mitt uti Berget är ett rum som en kort Dal intet mycket bred, doch frodig och ymnig af Trän: uti hwilken om en af högden koxar, menar man sig see i den diupaste brunn, och kan man intet gå neder i honom för des twärhet skull, förutan thet, att sådant för dhes helighet skull är förbudet. Men dhet som wid dhenna orth är underligit, är det, att när Hafwet, som med starck fahrt drifwer till Stranden, och giör stora inwikar. När thet kommer till Atles berg, stiger thet up som en mur, så at thet intet faller, icke heller stödes utaf Jorden.' Uti dessa få ord, som endels effter Gåte-art äro skrefne, äro många märckeliga ting, som Maximus Tyrius indrager, af hwilcka en del synes honom såsom underlige, och otroligen förebringade. Hwarföre wele wi tillsee att kunna gifwa dem ett rätt lius och sanning. De gamla Skribenter hafwa haft åthskilliga meningar om thet Atlantiska Berget, hwilcket somlige hafwa ment liggia uti Africa, somlige på wår Atlantiska nordeska öö: en del efter the hafwa hördt thet liggia wid ett landskap, som heet Lyby, och uti Africa fans ett sådant medh slikt namn, mente the wist detta Berget ther liggia. Ptolomæus han afritar twänne Berg i Africa, som man seer af hans 1 Tafla. Thet ena kallar han thet större Atles berg, det andra thet mindre, bägge sträckandes sig allenast med en ända till Hafwet. Men att desse äro ingenthera de rätta Atlantiske Bergen, utan allena |341| thet som här i Swerige är, wele wi nu wiisa först af åtskillige äldre och yngre Lärda Skribenter, och sedan af Maximi Tyrii egna ord. 1. Bekienna de som denna tiid hafwa lefwat, och oräkneliga många gånger till Ost-Indien och Guineam i Africa rest, och dessa Berg förbi segladt, ja och besedt, att ingen wet ther något Berg nämnas Atle, såsom man kan läsa uti the Ost Indiske och Asiatiske resors beskrifwarer. De gamla Skribenter som näst för Christi tiid och näst ther efter lefwat hafwa, bekienna att thet Berget som låg i Africa, och af några Lärda warit kallat Atle, war af ingen Africæ Inbyggiare wid det namnet erkient, utan thet som ther är, kallas af dem Dyris, såsom först Strabo lib. 13. fol: 825 med dessa ord bewitnar: 'När man reser ut om Herkols Sund, hafwandes Africam på wänster, så är ther ett Berg som Grekerna kalla Atle, men Inwånarena Dyris.' Äfwen så talar Plinius l. 5. c. 1. f. 250. 'at Atles berg kalla Invånarena på sitt språk Dyris.' Solinus Polyhist: c. 24. f. 46. säger: 'Detta ware talt om Atles berg, det Morerna kalla Adderim.' Salmasius menar böras för Adderis skrifwas Dyris. Martianus Capell: l. 6. f. 142 talandes om Africa,

framförer detta: 'Icke långt här ifrån är Atle Berg, som består af en stor Sandhög. Dhenna kalla Inwånarena Adirim.' Detta Berget ligger, såsom man seer up i landet af 2 Tafl. 2 Fig. under dhen 32 högds grad, 7 middags linien, och i Ptolomeo kallas Diur; liggiandes under 34 högds graden, hwilken intet swarar moth hans större Atles Berg, som begynner i 26½ högds grad, 8 middags linien, och sträcker sig till 28 högds grad: och 12 middagslinien: icke heller mot hans lilla Atles berg som begynner wid 33 högds graden och 7 middagslini: och sträcker sig söder till 30 högds grad: som sees i Ptolomæo af hans Africæ 1 Tafla men såsom andra Lärda hwarcken |342| förnummo just på de Orter något Berg wara, icke heller så långt sträckia sig som Ptolomeus dhem afmålar, icke heller som dhet namnet boro: ty gissar Æthicus, att Berget Astrixis som ligger wid den 31 högds graden 8 middagslin: see 2 Tafl. 2 Fig. skulle wara thet samma. Hwilket och Orosius kallar Asteixis, som allt sees af Ortelii thesauro geographico. Andra mena åter thet som Dioscorides kallar Tmolum, Leo Africanus och Blau kalla Temnella, som ligger up i landet wid 27 högds grad. 9. middagslin. Andra thet Augustinus Curio kallar Hanchisa, liggiandes up i landet wid 33 högds graden 13 middagslinien, kalladt af Leone Africano och Blau Benichesen, eller thet som Leo Africanus säger wara wid Messa under den 26 grads högden emillan Sala floden Ptolomæi (Subus Leoni) och Claros montes, hwilcka af andra kallas Ptolomei stora Atles Berg. Marmolinus menar att thet större Ptolomei Atles Berg skal wara Iduacal eller Aituacal liggiandes under 28 högds grad 6 middagslin. och det mindre wara Errif, liggiandes långt up i landet wid 32 högds graden och 14 middagslinien. Men såsom alla dessa Berg intet sträckia sig till Hafwet, såsom alla gamla thet hafwa beskrifwit, så menar Mercator att thet lilla Näset som ligger i Africa under 30 högds graden moth Vala widh 6 middags linien skulle wara dhet samma, och kallas Cabo de Geer eller de Algeer. Men åter, såsom hwarken detta näs, icke heller alla de andra Bergen äro af thet wärde eller högd, som the gamla hafwa Atles Berg afmåladt, utan uppå deras högsta kullar och ryggar äro Städer och Slått bygde, och all öfwer med skiönesta Wiinträn, Fikon, Dadler, Mandlar, Pomerantzer, Citroner och an-|343|dra fruchbara trän bewäxte, såsom Leo Africanus, hwilcken uti hela Africa warit hafwer, det bewitnar. Altså kan intet dera af desse wara Atles berg, ehuruwäl Leo Africanus, til at deras mening förswara, som tänkia Atles berg ther i Africa wara, giör större delen af alla Bergen ther äro till Atles berg, fast det ena ligger här och thet andra ther och långt emillan hwar andra, som synes af hans egna ord, så och af Dappers Africæ beskrifning fol: 11. och blifwa så desse om man wil binda dem tillsamman, fast dhe af naturen äro skillde med stora strömmar och

slätter, mycket längre och större än Ptolomeus dem afmålar. Än klarare kan man detta see hoos Plin: l. 5. c. 1. efter hwilckens uthräkning ifrån Spanska sundet (see 28 Tafl. 95 fig.) *MM.* till Zilis är wid pass 6 mil, dädan till Lixis 8 mil: hwilcket ligger wid den första Floden uti 28 Tafl. strax under *MM.* dädan till floden Subur 12 miil, dädan till Sala 12 miil, hwilcket giör tillsamman 38 miil, det är $2^1/_2$ grad wid pass, och ther in wid säger han att talet har gått Atle berg wara, hwilken uträkning stämmer nästan in med thet mindre Ptolomei Atles berg, som förr är omtalt, och sees i 2 Tafl. 2 Figur under 32 högds grad 12 middagslin. Men Plinius säger strax ther nedan före att thet är allt owist, ty Polybius som war enkom sänd af de Romarer att besegla werlden, han säger at ifrån et stort berg in till floden Aratin äro 120 miil, och tädan till Lixum 50, det giör wid pass $11^1/_2$ grad, och det swarar mot de bergen, som äro uti 28 Tafl. 95 Fig. under 21 högds graden wid *AX.* Åter säger Plinius att Agrippa hafwer mätt ifrån Lixo till Rutubis 80 miil, och sedan in till Barce 160 mil, hwilcket giör sexton grader, hwarest the swarta Murianer boo in wid en stor flod Bambolus, ther i många Crokodiler och Siöhästar |344| finnas, hwilcken ingen annan är än den nu kallas Tombolus af hela landskapets namn som han går igenom, och thetta stämmer in både till namnet och högds graden med alla de nya Landtaflor, så och med de grymma willdiur, som alla Siömän och Blau i sin Atlante, så och the andra Africaniske Skribenter wetta att tala om, finnas i dhenna ström: så och med de swarta Murianer ther boo, nemligen emillan 15 och 18 högds graden (*II*). Dädan säger Plinius seglas i tijo dagar till yttersta wäster-sörudden, (promontor: Hesperium) hwilket är Cabo des Palmas uthi then 5 grads högden och den 10 middagslinien (see 28 Tafl. 95 Fig. *AZ*) hwilcket giör 20 grader och med de förra 16 ifrån Lixo 36. när man räknar wägen till siös efter then stora bogten på Africa: och stämmer så thet närmast in med Ptolomæi Cornu Hesp: och är så intet Capo de Verde som somlige mena, ty thet swarar hwarken mot Plinii eller Ptolomæi ställning, liggiandes för ändan af samma Flod Bambolus eller Niger, hwilka Floder äro alt en, fast hon några stora åthskilliga oos hafwer. Men uti thetta rummet sätter Agrippa såsom Plinius förmäler Atle berget, hwilket blifwer tå thet Berget, som än i dag alla Ost-Indie och Guinesiske farmän wetta att tala om, och är så stort att thet synes i siön, som sees af Philippo Pigafetta i hans Africæ c: 1. f: 1. beskrifning, ther han säger: 'Dessa äro de widtberömde och mächta höga Bergen, som Portugiserne kalla Sierra Lyonna.' Och af denne orsaken at the synas i siön och sträckia sig in till Stranden, så hafwa nu somlige ment them wara the rätta Atle Bergen; ty alla de andra hafwa intet af dessa kienneteknen, så mycket jag har kunnat erfara af dem som de Africaniske resor beskrifwa, hwilcket Berg

af Agrippa hafwer hållits för Atles Berg, |345| som synes af Plinio l. 5. c. 1. f. 249 säyandes: 'Här ställer (Agrippa) Atle Berget ther andra sättia thet ytterst i Mauritania', thet är, in mot Spanska eller Narwa Sund, ther Errif ligger. Widare säger Plinius, att åter Inwånarena hålla Berget Dyrin, som efter Plinii uträkning stiger ifrån Norre Sala flod, liggiandes under 33 wid pass högds graden till 6 grader wid pass. Och tå blifwer thetta Berget intet Ptolomæi Berg Diur benämd utan Durdus, som ligger under 27 högds graden långt up i landet, see 2 Tafl. 2 Fig. så och 28 Tafl. *BA.* Ytterligare säger Plinius 'att Svetonius Paulinus som Borgmästare war i Rom i hans tiid, hafwer sagdt, att när man öfwerfar dessa Berg, som han menar kallas Atle, så kommer man till then stora floden Nigrum, ther Murianerna, Elephanterna och andra stora willdiur och Ormar äro,' och således blifwer thet Berget, som ligger wid den 20 högds graden i Taflan 28. *AX.* kalladt Atle, som förr är omtalt. Nu af det att en sådan owisshet om thetta Bergets namn och lägenheet finnes hoos Skribenterna, och at the kienneteckn som the aldraäldste hafwa om thet skrifwit, stämma intet in med något Berg i Africa, så äro många Lärda komne i den meningen, att thetta Berg skulle wara updichtadt af Grekerna, så wäl som the Hyperboriske eller Norske Bergen, och the Hesperiske Lustgårdar som läsas kan i Clar. Vossii notis till Pomponium Melam fol: 36. och annorstädes. Men sannerlig hade the bätter sedt uppå the aldraäldstas skrifter, såsom Homeri, Hesiodi och the andras Skalder, samt Platonis och de märkeliga Apollodori ord som och wid the äldstas tider lefde, och jämfördt med wåras skrifter och landsorter, så hade the utan möda funnit thet rätta Atles Berg, intet uti Africa utan här i Swerige hoos de Norska. Så talar Apollodorus lib: 2. fol. 126. ther han beskrifwer Herkols bedrifter. |346|

'Det ellofte swåra arbete som wardt Hercolle af Eurysteo pålagdt, war thet att han skulle taga utur the Hesperiske Lundarna the gyllende Äplen. Dessa woro intet, som somligas mening är, uti Libya, utan wid de Norska höga Atle Bergen, hwilcka Äplen Juno gaf Thor till en äktenskaps gåfwa. Dessa Äplen förwarar en odödelig Drake, som hafwer hundrade hufwuden, Typhonis och Echidnæ son.' Widare säger han folio 130. 'När nu Herkuller kom till the Norskas Atle, och han tillförende war genom Promethei försichtighet rådder, att han intet sielf skulle resa till att taga dessa gyllende Äplen, utan begiära att Atle wille thet giöra, och att han finge så länge stå i hans ställe och hålla himmelen på sina skuldror. Hwilcket skiedde. När nu Atle hade tagit utur Asparlunden dhe gyllende Äplen, och kom till Herkollen, hwilcken tyckandes att thet war något swårt at hålla och bära himmelen, och therföre wille giöra åth sig en hufwudkudda, på thet han kunde lättare draga en så swår börda. Atle

thetta hörandes, lade ifrån sig the tre gyllende Äplen, och tog till sig igen Himmelen: således fick Herkoll Äplen, med hwilcka han reste sin koos. Men thet äro andra som säya att Atle intet förskaffade them åth Herkol, utan Herkol drap Drakan, tagandes them sielf och skiänkte them så Eurystæo. Hwilcken gaf them åter Herkoll igen, af honom fick sedan Minerva them, hwilken förde them åter till the Norska, ty thet war oheligit att annorstädes them förwara.' Thetta bekräftar nu wår gamla Edda widlyftigare, fast icke alldeles med samma ord och omständigheter, ty thet må man aldrig wänta uti ens tings beskrifning skie, och så mycket mindre, som den uti de äldsta tider är händt: såsom förr c. 1. §. 2. f. 3 [= s. 8] är wiist. Jag wil först korteligen indraga summan af Edda, hwad tillfället war till thessa gyllende Äplens röfwande, effter the widlyftige äro uti Edda, och sedan sielfwa Eddas ord, när man kommer till thet som är märkeligast at införa. Uti 51 mytholog: förmäles, att när the tre Gudar, Atin eller Atle, Loke och Heiner, warandes tilsamman på en resa, slagtade en Oxa, hwars kiött wille intet kokas, tå kom en Örn och sade att der de wille gifwa honom så mycket han kunde blifwa mätt, skulle thet wäl kokas. Örnen låfwandes thetta men när han grep med sina klor till kokgrytan, tog han för snålt till, hwilket Loke förtröt, och slog Örnen med en stång. Örnen fattade stångens ena ända med klona, och |347| wid andra ändan fastnade Loke. Örnen flög så sin wäg och släpade Loke öfwer Alf och Klapur, så at armarna begynte för honom wärka; doch wille Örnen intet släppa honom på sin bön, förr än han måste lofwa honom sig willia skaffa Idunam ut af Gudarnas Saal med sina gyllende äplen, de hon förwarade. Nu föllja Eddas ord:

'Det uträttade Loke på förestämdan tiid, låckandes Iduna ut om Assgard i en skog, och säger at han hafwer funnet Äpplen som kåsteliga woro, och bad att hon skulle hafwa sina med sig, och jämnföra dem med hans. När hon kommer ut i Skogen, så kom Tiasse Jätte i Örns hamn och tager Idun och flyger bort med henne i Trymheim till sitt boo.'

Uti den 52 mytholog: läses huru såsom strax, när desse Äplen woro bortröfwade, blefwo Gudarna gamla och grå, och derföre rådslogo huru de skulle få dem igen, blef så slutet, att Loke skulle plågas till thes han skaffade Idunam tilbaka med Äpplena. Hwilket han giorde tagandes på sig Frejas walshamn och flög till Jotunheim och wände Idunam i en Swalas liknelse, förandes henne tilbaka med äpplena. Hwad widare sedan hände, kan ther läsas.

Uti den 24 mythologien seer man desse gyllende Äplens dygd hafwa warit, att när Gudarna åldrades och de bete af dem, blefwo de såsom unga. Så många omständigheter som wåras skrifter och Sägner om dessa Gyllende Äplens röfwande förmäla, äro intet till the Grekers öron komne: skilja och dheras och

wåras skrifter något i personernas namn, doch komma the öfwerens i thet som förnämst är, nemligen först, att the gyllende äplen borttröfwades. 2. att the måste lefwereras på sit rum igen. 3. och at detta alt är här på wår Atlantiske öö skiedt, ther både Landet, Berget och siön |348| kallas effter Atles Konungens namn, som nu widlyfteligen af Platone, Homero, Plutarcho och Apollodoro är wiist. Dherföre säger och Apollodorus rätteligen, att the fara will som en annan mening om allt thetta hafwa, än denna som förtalder är. Hwad desse gyllende Äplen hade att betyda, och hwad deras kraft war, skole wi längre fram betyga. Wi wele nu Apollodori mening stadfästa af Maximo Tyrio och sedan af dhe aldraäldsta Grekers Skalder, så wäl som andra Lärda Mäns skrifter.

1. Beskrifwer Maximus Tyrius uti the indragne ord at thet war ett smalt land utsträckt som en lång hals eller Näs, hwilcket tilförende uti c: 7. §. 4. f. 150 [= s. 95] är af Platone bewiist och klarligen synes af 1 och 2 Taflan. Kan således intet wara Africæ del, hwilcken intet sådant Näs hafwer, hwarcken i öster, wäster eller norr, såsom Europa och Asia, utan hafwer jämna stranden såsom sees af alla landtaflor och endels 1 och 2 Taflan kan utwiisa.

2. Säger han Hafwet omgripa denna Öön med sitt watn och stora watnhwirflar. Denna stora watnhwirfwel är nu nogsampt af Homero, Platone, Aristotele och andra bewist wara den, som än i dag thet namnet tillika med andra öknamn effter the gamlas tiider behållet.

3. At denne ööns inwånare hålla Atle för en Gud, är nogsamt bekant och widare skal wiisas uti Capitlet om Atin.

4. Beskrifwer han mächta nätt och klarligen wårt Atle berg, thet han säger wara som ett uthwälfdt berg högt, och thet omhwärfwa ett Haf, lika som the stora skådebyggningarna infatta Luften. Den som hafwer sedt the stora skådebyggningarna (som dhe kalla theater) |349| uti Rom eller annorstädes, så finner han dhem halfrunda såsom ett stort C, alt ypna uti sielfwa luften och med Trappor som ett Berg upbygda, på thet alla åskådarer som dem upstiga, skola kunna see hwad för händer hafwes neder uppå slätten. Aldrig kan wåra berg som omgiorda Östersiön eller Botn bättre beskrifwas, ty tag först 6 T. 14. fig. så seer man at thet är först uthwälfdt, som M. Tyrius säger, som ett hwalf: till thet andra omhwärfwer thet Botn eller Östersiöns norre del lika som ett theater. Ty beskrifwa och andra historieScribenter detta Bergs omhwärfning med slika ord, som af Platone här c. 7 §. 5. f. 159. n. 12. [= s. 102] förr är wiist, hwilken säger, de namnkunnige bergen omhälfwa öön. Äfwen så i samma c. f. 158. n. 10. [= s. 101] talas af Plinio, at Sefs (Atles) 'berg omhwärwer en stor Hafswiik.' Och Adam: Br: de sit Dan: p. m. 27. säger 'att the höga

Norska Bergen när de hafwa krökt sig mot norr, och infattadt af wästerhafwet en stor inwiik, lyckta the i the Riphelske Bergen.' fol: 17 säger han 'att Norige med sina höga Berg omhwärwer Swerige.' Om man nu wil sökia hela werlden omkring, finner man intet Haf med Berg såsom i en half Cirkel, half Måna eller theater omhwärfwas, mera än wår Botn. Detta Berg hafwer åthskilliga namn hos oss i gemen, och des grenar många särskilta namn; thet kallas Kiolen, Fiellen, Sylen, Sefsurt, och in wid Atle Fiord, Atle-Fiell under 68 grad. i 6. Tafl. så och den grenen, som stiger in i Jämptland, kallas och Atle-fiäll in wid Atle-siön och Atle-åån wid 63 h. graden.

5. Säger M. Tyrius att thet är underligit, at Hafwet wid denna Öö och Berg stiger up som en mur och faller intet in på Landet och des strander, icke heller stödes utaf Jorden. En mächta wacker |350| gåta beskrifwandes wåra Iisberg som mästedels finnas nordan före, hwilka stiga up särdeles om Wåren såsom Berg och Murar, och stödias intet af Landet, ty the nå intet grunden, utan af Strömarna och wågarna i hafwet drifwas the tillsamman. Den om detta har lust widare kundskap hafwa, han läse här till Martiniers Norska resor och Holländernas besegling nordan om till novam Zemblam. Hwad den helige dalen eller diupa gropen har att betyda, som M. Tyrius förmäler wara uti thetta Berget, skole wi förklara längre fram. Nu wele wi tillsee hwadan thet falska rychtet är kommet som hafwer inbilladt somliga af de Lärda at de mena det Atlantiska Berget wara uti Africa beläget. Utaf Platone är tillförende wiist c. 7. n. 69. f. 238 [= s. 152] att en Atle med sitt stora uttåg lade under sig mäst hela Europam in till Hetrurien i Italien, så och till Egypten, tå många af wåra Fäder ther sig satte, och af dem fingo många orter sitt namn i Africa, såsom Schyteland (*Scythiaca*) wid Egypten: see Ptolom: Africæ 3 Taf: wår 2 Taf: 2 Fig: under 29 h. gr. 57 midd: lin. Maurekars land (*Mauri*) uthi Ptol: 1 Tafla och wår 2 Tafla uti 32 högds grad. 14 middagslin. Giotuland (*Gætuli*) uti Ptol: 4 Tafla och wår 2 Tafla uthi 28 högds grad. 14 middagslinien. Lybygden eller Lyby (*Lybya*) uti Ptolom: 1 och 4 Tafla och wår 2 Tafla uti 27 högds grad. och 25 middagslin. hwilcka ord som äro helt och hållne Swenska eller Götiska, intet allena wiisa wåra Fäder ther fordom i Africa sig nedsatt, utan och andra gamla Greker och Latiner, förutan hwad Plato taladt hafwer, betyga thet samma, såsom sees af |351| Dionysio Alexandrino, hwilcken säger fol. 81. 'att the Ethioper eller Africaner som boo kring den Öön Eurytheam, äro Gudfruchtigt Folck, och äro thet länge lefwandes (*Macrobiorum*) och rätt-rådige Folkets afkomne och barn hwilcka fordom wid Gerionis den stormächtige Konungens död tiit kommo och sig nedersatte.' Hwad Dionysius förstår genom thet länge lefwande och rätträdiga Folcket, är allom af alla Grekiska

Skalder bekant, särdeles Orpheo, att det war de Norska som denna ähretyttelen boro till åtskillnad från annat Folk, hwilket och sees af Grekens Eustatii uthtolkning öfwer samma ord, men uthtryckeligen af Prisciani Periegesi f. 512. således talandes: 'De rätträdige Ethioper som beboo Erythiam, och äro långlifwade, wid Atlantiske Berget, kommo fordom ifrån de Nordiske yttersta ändar, när Hercules giordt af med Gerione.' Detta bekräfta och wåra Göter sielfwe, som intet långt efter wår Frälsares I. Christi tiid drogo in i Africam, om sina gamla Förfäder. Ther om Isidorus l. 9. f. 211 således talar: 'Götungarna de säyas wara de Göters afkomne, hwilcka till en mächta stor hoop kommandes med en Skiepsflotta intogo the Lybyers strander, och emädan the kommo af Göterna, kallades the Giotungar. Är och de Göters mening att the Maurer äro af gamla tiider och theras blods förwanter'. Wi wele och wiisa dhessa Folcks namn, som rätt nu sades wara Swenska, och här hafwa sina namn, rum och säten. Af de Ryska Folks Skribenter uti Hebersteinio så ock Isaci Massæ Tafla genom J. Jansonium utgången, seer man at the Swenska, Norska och Danska kallas Mouramänner, thet är, Siömän, ty på Swenska och Ryska är *Mior*, *Moor* och *Mær* Haf, och wåra Fäder kallade Moremän, såsom Siögudens Neckens afkomne, the ther alltid wistades i siöröfweri: Hafwet, som nordan Swerige är, kallas af dem *Mouremanskoi more*, af Plinio *Moremarusa*, och de Swenska Lappar |352| *Mouromanskoi Lopporiè*. Den stora Ängen, som wåra Konungar fordom waldes uppå, kallas Mouremannens Ängen, nu Mora-ängen, förutan många andra orter i Swerige. Lyby är på vårt mål ett land ther gemene man eller undersåtarer boo. Lydur, Lyderni är Folck, Wilk: Sag: p. 3. Olofs Saga c. 40. Lydur hafwer sit ursprung af thet gemena ordet *Lyda*, thet är, giöra som befalles. Lydbiskoper den som under Archiebiskopen är. LL. KungB. c. 23. p. 6. Lydskylda, underdånig. Olofs Saga c. 127. Dädan äro många orter i Swerige kallade Lydhärad, Lyby, Lydöö, och särdeles in wid Atlefiäll uti Jätteland eller Jemptland äro Lyby, Lydaån, SörLydan, FinLydan, Lydsdal, Lybyar, Nor-Lydan, Lybyfiäll. Af *byggia* är Bygd, By, som tages för Stad, Torp och Landskap. Byman Borgare, Byswen Stadsens tienare. Bylag (*Bilagines* Jornandis) Stads lag och Lands lag. Och af dessa tu ord *Ly* och *By* är Lyby tillsamman satt, hwilket är som sades, et folks land och säte. Om Schyternas och Göthernas namn skal längre fram blifwa omtalat. Af dhessa Moremän, Giother, Skythar, Lyder och Barbarer, som drogo in i Africam och ther sig nedersatte, som nu af de Grekers skrifter wiist är, och fram bättre af wåra och andras än vidlyftigare wiisas skal, fingo the Greker genom långt rychte en kundskap, att Atle Berg war hoos the Lyder uti theras

Lyby, som här norr war, thet somlige sedan uptogo, såsom thet skulle hafwa warit hoos them och theras Lyby, som nu sutto i Africa och woro här norr ifrån komne. Äfwen såsom the orätt förstodo om |353| de rätta Herkols Stabbarna, hwilka här norr woro i wårt Sund, och ey wid thet Spanska, ty säger then gamla Greken Apollodorus rätteligen dem fara will, som sättia Atle berg hoos dessa Lybyer i Africa, hwilcka woro hoos de Norska.

§. 4. Dessa dräffeliga Apollodori ord, förutan thet the nogsamt äro stadfäste och styrkte af Homero, Platone och Maximo Tyrio, skole wi än widare af flera de aldraäldsta Grekiska och Latinska Skalder bewisa, doch wil jag begynna af den yngsta, nemligen Virgilio, som in wid Christi wår Frälsares tiid lefde, och sedan komma till the äldre. Virgilius uti sin 6 book Æn: skrifwer således v. 195. 'Det ligger ett land ut om Stiernorna, så och Solens och åhrets gång, ther som Atle den Stiernedragaren stöder med sina axlar Himmelens Ax.' Ingen menniskia i werlden är så fåkunnig, den som tänker någon ort eller land finnas som intet ligger under stiernorna, utan Skalden Virgilius wil här med sina ord wiisa, at Atle berget thet låg längst bort i werlden utom de Stiernor som giöra de 12 himmelska teckn, uti hwilka Solen hafwer sin gång, såsom hans egne senare ord thet bewitna. Derföre och Servius, Taubmannus och andre, som uttolka desse orden, måste sielfwe detta bekienna, säjandes: 'Intet land gifwes, som icke ligger under Stiernorna. Ty förstår Virgilius det land som är utom Solens gång i Zodiaco, och utom Stenbockens och Kräftans Cirkel.' Nu är allom båtsmän bekant, som åhrl: fram och tilbaka resa från Indien, förutan det alla Lärdas böcker och Landtaflor bewittna, att Africa är thet endesta Land, som ligger |354| mitt under Solens gång och alla tolf Himmelsteckn, uti hwilcka hon om åhret går. Ther hela Asia större delen ligger norr om Solens gång, och en del allenast under des norre sex Himmelska teckn: Men Europa än länger bort norr åth, utan Solens gång såsom synes af 1 Taflan 1 Figur. Ty högst stiger Kräfwetans och Twillingarnas Stiernor in till then 45 widh pass högds graden och Cirkelen. Altså är ingen Atlas att igensökia uti Africa. Nu ehuru detta rummet så klart är af Virgilio, likwäl hafwer Gud behagat hålla bandet för allas ögon in till thenna tiden. Ty måste den Lärde Taubmannus öfwer desse Virgilii ord säya: 'Man må med under läsa huru uttålkarna åthskilliga meningar och sälsamma tankar hafwa om dessa Virgilii ord.'

2. Virgilius tillägger ännu ett annat härligit teckn hwar Atle skal igenfinnas, nemligen ther som himmelens ax är. Nu är Wallherdarna redan bekandt, att himmelens ax är Norrstiernan, som synes allom stilla stå, fast hon dem Lärdom är bekandt hafwa en liten wändning, men alla the andra Stiernor ju längre the

komma ther ifrån, och särdeles the som äro uti the tolff himmelska teckn, the synas hafwa then största och hastigaste gång. Och är denne liknelsen tagen af ett ax på ett hiul, hwilckets axståck står stilla och uppehåller hela Hiulet, hwars delar ju längre the ifrån axet äro, ju större språng synas the giöra. Hwarföre, såsom Atle nu är under Norrstiernan, och ther säyes winda och hålla Himmelens Axeståck, så är ju fåfängt honom igensökia i Africa. Detta bekräftar och Euripides i sin Hyppolit: fol. 292. v. 732. säyandes: 'Atlas han håller den yttersta ändan och puncten af himmelen.' Och Æschylus f. 605. v. 243. 'Atle han står och håller himmelens och jordens axeståck på sina skuldror, ett swårt wärck.' Detta |355| stadfäster ännu med härligare gyllende ord Ovidius lib: 4. fol. 101. säyandes: 'Den störste och mächtigaste Konungen af alla menniskior war Atle Japhets son. Hwilkens land och herradöme är den yttersta delen af Jorden, och wid hwars Botn eller Haf Solen hwilar sina trötta Hästar och uthnötta wagns axlar.' Det är, när Solen om Sommaren giör Starbraket, och synes lika såsom sig hwila på en 14 dagar, i det ingen åtskilnad är på dagens förlängning eller förkortning, utan synes såsom gå stilla i en linia. Detta ädla rummet behöfwer jag intet en gång för de blinda utläggia, mycket mindre för de seende, utan wil allenast än draga ett rum af den aldraäldsta Skalden Hesiodo, som lefde för en halftridie tusend åhr sedan, och ett rum af Guds ord, som är det aldrawissaste. Hesiodus säger i sin Theogonia 506 v. 'at Japhet han tog hafwet till sin hustru, och födde så Atle.' Hwarigenom betydes att han med sin slägt bodde på en Holma eller Öö i hafwet, och war en Siögud eller Neckur. Så tala och Guds ord, att när werlden delades, som sees af 1. Mosis B. 10 C. så fick Sem och Cham fasta landet, Japhet fick öjarna i hafwet att beboo. Nu kallas Africa, Asia och Europa både af Guds ord och allas skrifter thet fasta landet, men Swerige uti alla gamlas skrifter, såsom och Engeland, en Öö, och tillägnas Cham Africa, Sem Asia och Japhet Europa, som förr är wiist, och wiisa wåra gamla Krönikor om wåra Fäders ursprung det samma, at af Japhet äro komne Schyter och Götar: see Cons: Loccenii Antiq: c. 1. f. 3. hwilket widlyftigare längre fram skal wiisas. Här kallas Atle Japhets son |356| och af Platone, som wiist är här c. 7. f. 196 [= s. 125] Neckurs son, hwar af sees att thetta war hans ähretyttel, efter han war en Siöman, och hade tagit sig Hafwet till hustru, efter Skaldernas art att tala. Är ju således största fåfängheten att sökia Atle och hans Berg i Africa. Och säger widare Hesiodus i den 516 v. f. 472. 'at Atle war pålagdt af högsta Guden uppehålla Himmelens axestock ytterst wid werldsens ända.' Hwar den är, är af förre ord, så och uti cap. VII. §. 5. n. 59. f. 231 [= s. 147] nogsamt bewist.

3. Öfwermåttan är thetta märkeligit, att wår Atle, som war Neckurs första

son, som och kallas Thor, som sees af c. 7. §. 5. n. 55. fol. 210 [= s. 134] han står afmålad med tolf stiernor uti en Cirkel kring hufwud från den ena skuldran till then andra, hwilken för de andra dyrkades för den högsta Guden. Hwilka tolf stiernor intet annat hade att betyda, än de tolf himmelsteckn, uti hwilka Solen hafwer sin gång, och de tolf månaders, som giöra åhret. Såsom hans afmålning fins uti Stephanii notis öfwer Saxonem fol: 139. och här uti 10 Tafl. 32 Fig. Vorm. l. 1. mon: c. 4. f. 16. utaf Verstegano. Joh: Mag: l. 1. c. 9. f. 11. Ol. Mag. l. 3. c. 3. f. 96. som sees i Cl. Schefferi Upsal: c. 5. fol. 41. 'Uti then ena handen hade han (Atle eller Thor) en Spira, och i den andra Siustiernor, sittiandes på Carlwagnen', som läses i Olai Petri Krönikas Företal, och uti Messenii gamla Krönika näst tillförende indraget. The siu Stiernor synas betyda de siu dagar i weckan: och Carlwagnen, at hans säte är här under Norrstiernan och Carlwagnen, som af Homero wiist är: hwarföre han och kallas Stiernekonstens upfinnare af |357| de Lärda. Hwar om mera i ett särdeles Capitel. Hafwe wi så här igenfunnit den gamla dhe Grekers och Latiners Stiernedragare Atle, och som jag sade, mächta märkeligit är, at ingen, det jag än har kunnat märkt, af alla de gamla Chaldeers, Egyptiers, Grekers, Latiners Afrikaners, Asianers, Indianers eller nu Amerikaners afgudar finnes, som står afmålader bärandes eller dragandes Himmelens Stiernor, mera än denne wår Atle eller Thor.

4. Euripides uti sin Hyppolito fol: 292. v. 743. säger 'Atle hålla himmelens ända och axestock, ther Necken, som regerar det blå hafwet, intet tillstäder någon widare att segla.' Det är det Norska Iishafwet, som Sommar och Winter förbiuder dem seglandom länger komma än till then 81 wid pass högds graden, som allom Hwalfiskfängarom är bekant, hwilka tiit åhrligen från Danmark, Hamburg, England och Holland resa. Beskrifwer och Euripides thetta rum både af fadren Necken, och hans son Atle, som förr af Platone wiist är.

5. Then stödjande Atles rum, beskrifwes och af Malströmen, ther the mente hafsens kiällor wara, som sees af följande Euripidis ord uthi 743 v. som så lyda: 'Ther hafsens kiellor upspringa in wid Thors salar, ther jorden bär en säll wåning för alla Gudar.' Utaf Plutarchi ord här §. 2. f. 339 [= s. 214] indragne, seer man och att Swerige eller Ogsei kallas Tors säte, ther som hafsens kiellor eller Hafs-swalget är. Hwilcket Hesiodus widlyftigare i sin Theogonia fol. 475. v. 734. således beskrifwer: 'Ther boo Gyger, Jätter, och Brykarren som akta up Åke-thor. Ther äro the mörcka werldennes ändar, och thet diupa Hafs-swalget, thet döda ofruchtsamma Iishafwet, Himmelens och alla Strömmars, Hafs och Kiellors begynnelse och ända, swåra och grufsamme watnhwirflar, som och Gudarna ey äro mycket behagelige, ett dreffeligit

gaap. |358| Så att then som kommer neder i thet gapet, han lärer nappast se Solen thet åhret: utan hafwet häfwer sig med en förskräckelig forss och brusande hiit och tiit. Ja thetta ohörliga Hafsswalg är Gudomen förskräckeligit, och är ther in wid mörckretswåningar. Ther in wid står Atle Japhets son, som utan återwändo intet tröttas wid med sitt Hufwud och axlar stödia himmelen.' Hwem skulle kunna efter Skalde-art bättre beskrifwa Malströmmens brusande, så och många andra Sweriges orters lägenhets härliga kienneteckn, än Hesiodus här giör, dhe oss längre fram bättre skola komma till pass. Här säger nu Hesiodus Atle hafwa sitt säte.

6. Hesiodus af indragne rum nämner twänne gånger Atles orts kienneteckn af thet stora mörker här norr är. Thet är allom bekant att dhessa Nordska Orter beskrifwas hoos the Lärda af twänne teckn som äro mot hwar andra: thet ena af des stora mörker, och thet andra af des stora lius, emädan rätt under Norrstiernan är halft åhr Solen uppe, och åter halft åhr Solen borta och stadigt natt: the Orter af Swerige, som närmare äro in till Norrstiernan, the förfara (som Cap: 5. §. 3. wiist är) på 20, 30, 40, 50 och 60 dagar Solens stadiga uppewarande om Sommaren wid ändan på Atle fiell, och på lika många dagar om Winteren hennes borttawarande.

7. Härligen beskrifwer och Ovidius, Virgilius och Silius wårt Atleberg med synnerliga teckn, Ovidius lib: 4. folio 101. talar på Skalde-art huru Kung Atle blef förwänd uti Atle-berg, säjandes: 'Hwad för skräckeligit stort Berg blef af denna stora Konungen Atle: ty skiägget och håret wändes i Skog: Bergen blefwo af skuldror, och deras högsta kullar af hufwud.' (Således fins han afmålad af Ortelio och här i 7 Tafl. Fig. 16. *a.* men än klarare af ett gammalt Landsmärcke som |359| fans bland M. Stenii uthur gamla archivo tagne handlingar. Hwilket jag förmenar hafwa warit Westmanlands förra wapn, thet nu bär 3 berg. Virgilius l. 4. Æn. säger 'att Atles kullar eller hufwud som stå fulla med Furuträn, täckias alltid med swarta och mörcka moln, bläst och rägn, och dhes Dalar eller Axlar fulla med Snjö, af Haken eller Bergsfoten uthlöpa strida Strömmar, och Skjägget är styft af Iis.' Dhetta är annat slag än Pomerantzer, Citroner, Fikon, Wiindrufwor och Dadlar, som intet wäxa på Furuträn, utan på löfträn, som stå gröna Winter och Sommar, hwilcka och tåla ingen kiöld, och alla resande Personer wetta them finnas på the Bergen i Africa, som widlyftigen läses i Leone Africano; ehuru han med the willfarande kallar de Bergen Atle. Lika så beskrifwer och Silius lib. 1. säyandes 'att Atle Bergspanna täckes med förskräckeliga stora mörcka Furuskogar, hwars skiägg är grått af Iis.' Jag tör intet uthläggia dessa orden, att jag icke må synas skrifwa för Barn: doch till att wiisa huru artigt the Latiniske Skalder

hafwa fölgdt wåra Skalders ord åth, och sielfwa wårt Atles Bergs beskrifning, måste jag något tala. Kulle är på wårt mål både en Menniskios hufwud, så och thet högsta af Bergen: Bar är både Skiägget på menniskian, så och Barren på Furu, Gran och Enebär. Ther af kan man fatta de andra ordens förstånd och Skaldernas konst att beskrifwa det ena med det andra, hwilkas omwäxling aldrig så hopetals finnas hoos the Greker och Latiner som uti wåra gamla Skalder. Och sannerlig ware hwem thet wil, så lärer han aldrig fullkomligen förstå the Grekers och Latiners Skal-|360|der, ther han intet får en kundskap och lius af wåra Skalder, hwad sielfwe saken angår. Sielfwa bergets afmålning, som jag genom M. Brandberg, M. Svedberg, och M. Samuel Otto med egen omkåstnad ögonskienligen hafwer låtit Anno 1675 aftaga, finnes Tafl. 30. Fig: 101. ther som sees att sielfwa Kullen täckes med moln, och i Dalarna ligger Snön: Skogen som Skiägget är, står nedan på Hakan af Bergen, ther floderna utlöpa. Uti den 30 Tafl. 101 Fig. är *e* Neptuni fiell, *f* Idra fiell. *g* Ullershögen, *h* Walefiell, *b* Sala-fiell, *o o* Sniön på Skuldrorna eller Dalarna, *m* Skiegget eller Skogen, *l* en Siö, den som löper i Dala-älfwen. Fig. 102. *A* Atle-fiell så egenteligen kallad. *HHH* de tre Helicons fiell, *D* Dyse-fiell. *T* Maijæ-fiell, *HV* Hunne-fiell och dhet som näst ofwan före är Drummen, tiit Tiasse for med de gyllende äpplen han röfwade. *R* Rute-fiell. *SK* Skarfiellet och ther hoos Skars-dörren. *S* Syle-fiellet. *a* siön Avern, som ligger mitt på fiellen. Fig. 103. *ff* är Syle-kullen, som och kallas Seve-kullen. *g g g* molnen som gå neder om honom. *m* Herculs högen, *l* Hunne-högen. *b* Isus-högen. *c* Storwalen. *h* Lyby-fiell. *d* Sars-kullen. *o* Sala-fiell. *i* Riphels-kullen. *e e e* är Sniön, och nedanföre Furuskogen.

8. Den eden, som wåra fordom, och en del än i dag bruka, i thet att the önska sina owänner att draga till fiells(dra för Atle-fiell, ryck för Atle-fiell) tyckiandes sig intet kunna wärre och längre bort en önska än mörkret och kiölden är, den samma hafwa och de aldraäldsta Greker brukadt, såsom sees af |361| Euripides uti sin Hercule furente fol: 155. vers: 233. där han säger: 'Om jag wore än unger, och hade än mina krafter, så skulle jag raka ditt gula Hår, att du skulle för min Wäria dra uthom AtleFjell.' Sannerlig denne Ort måste intet wara, som jag förr sade, där Fikon, Pommerantzer, Citroner, Chineske Äpplen och Dadler sittia på Träna Winter och Sommar, utan wisserlig där som Fruchten wäxer på Furuträna om en Natt till en half Mans längd, och Träna gråna der wed, som Ovidius och Virgilius förmäla. Och när man will Fruckten koka, får man några skålpund klart Watn utur hwartdera Äpple.

9. Wid detta namnkunniga Atlesberg säger Euripides i sin Hercule fol.

558. vers. 394. 'Att Hercules kom till dhe liufliga Sångerskor uti de sköna Aspelundar, där han wille taga de sköna Äpplen af de gyllende Grenar och Bladen, där han den röda Draken, som låg i krok rundt om att dhem förwara drap, och drog in uthi dhe Hafsens Wiikar, där som ändan är satt för Menniskiorna att widare till Haafs fara. Där kom han till Atles salar.' Dhetta kan och sees af Æscylo uti 343 vers. fol. 603. Är således nogsampt af aldraäldsta Skalderna bewiist Apollodori ord sanna, hwar som det rätta Atle berg och de gyllende Äplen äro till finnandes, sparandes, som lofwadt är, bättre fram utläggia dhes betydning. Ware så nogsamt sagdt om Sweriges nampn Atland eller Atles Öö och Ogsöö. |362|

Cap. IX.

Om Sweriges nampn kalladt dhe Yfwerbornes Öö.

§. 1.

Alla länder i hela werlden så wäl som des Folk, Hafwen och Wädren hafwa fått åthskilliga namn af åtskilliga omstendigheter, såsom Röda hafwet af den röda Sand; Ishafwet af des iis, som stadigt där finnes. Wästerhafwet och Österhafwet, at de ligga i öster och wäster. Wädren kallas af de Latiner och Greker antingen af Solens up- eller nedergång, eller af dhe land dädan de synas blåsa. Såsom Africus, det är sönnan ifrån Africa, hwilket land förmenes af somligom kallas efter en Konung benämbd Ifric, etc. Phænicius östsunnan ifrån Phœnicia, och den ort efter någras mening, af sin Konung Phœnice. Äfwen så Trascias, eller Treicius, från Thracia, som nämnes af Tyras. Hellespontias af Hellesponto. Och flere sådana som läsas kan hoos Plin: lib. 2. cap. 47. och andra. Folket hafwa til en stor deel tagit sina namn effter fäderna, såsom Judarna af Juda, Israeliterna af Israel. Stundom af des förnämma Keisarers och Konungars äretyttlars namn, som än i dag brukeligit är, såsom Keiserske kallas alla den Romerske Keisarens Soldater och landzfolk, fast de äro intet Keysarer; Påweska alla som den religionen bruka, fast de intet äro Påwar. Sedan af åtskilliga wapn och wärjor, som de brukade i Krig fingo de heta Scythar, af Skyttbogar, Kesater af Kesior, Saxer af Saxerna (Enbakar) Slungarer af Slungor, såsom dhenna tiden Musqueterarer af Musqueter, Piquenerarer

af Piquer. Och på samma sätt haf-|363|wa och landen fått namn. Hwilket här woro alt för långt at upräkna, skal likwäl somt ihogkommas, när lägenheet gifwes om sådana namn at tala. Nu är offta händt, att när det ena folket hafwer hört andra folks namn, och intet kunnat utgrunda des betydelse, hafwa de gärna wändt det til sit språk, och giort der af underliga diur, särdeles hafwa de Gräker haft det för sed såsom sees af Vossii Idol. l. 1. c. 27. fol. 102. och andra Lärda mäns omdömme. Til effterdöme wilia wij indraga ett af wåra förfäders namn, hwilket de på åtskilligt sätt skrifwa, som läses i Ort. Thesaur. Geograph. och Salmas. notis til Solin. fol. 219. nemligen, *Fanesii* Plinius, *Phanesii* Solin, *Panotii* Isodorus, *Phanones* Ptolomeus, och än flere i Salmasii notis nemligen *Panvati*, *Fanatli*. Hwilka hafwa bodt på denna nordska öö, som de ingen annan wetta än Swerge. Hwilket ord de senare Gräker intet förståendes des betydning på wårt moderzmål Göteskan, hafwa dragit det til Gräkeskan, säjandes det betyda ett folk, som hade så stora öron, att de täckte hela Kroppen, dragandes dät af Gräkeska ordet πᾶν stoor, och ὦτα öra. Således hafwa de skapat genom oförstånd af menniskior wildiur eller snarare troll. Hwarföre måste man sökia dessa ordz ursprung hoos det Göteska folket, der de finnas. Elliest äro dessa ord mästedelen af de Gräker och Latiner til sielfwa bookstafwen rätt skrefne, men ey til förståndet. Ty *Fan* är hoos oss (såsom mächta wackert ther om läses utaf Cl. Verelii utgångne book) en Herre eller Gud, och derföre uti Ulfila mästedelen Gud den högsta der med nämd, ehuru nu den onda der med nämnes |364| sedan wi blefwo Christne. *Otin*, *Atin*, *Atle*, *As*, *Asir*, woro dhe förnämsta Gudars ähretyttlar, som endels är reda bewist uti Capitlet om Atland, och endels längre fram wiisas skal. Särdeles war dhet Krigshieltens Tyrs (Martis) eller Atins namn. Och af dhessa ord äro efterföljande ihopsatte, *Fan Atin*, *Fan Otin*, herren Oden: *Fan Atle*, *Fan Atli*, ädle herren: *Fan As* Herren Gud: *Fan Asir*, Herrar Gudar. Dädan äro och många Byar i Swerige kallade Fanesta, Fangård, Fanby, Fantuna, Fanetompta, Fanerum, Fanesmarbo, och flera sådana hwilka wi spara med andra orters och byars rum til ett särdeles Capittel. Der af är Sweriges öö hoos de Greker kallad *Fanesiorum*, *Faneotins* och *Fanatins* Öö, hwilcket är så mycket som Herrarnas Gudarnas Öö, såsom alla de andra namnen, som de Greker och Latiner henne desförutan gifwa, hafwa det samma at betyda, såsom är *Basilia*, *Balthia*, *Bannomanna*, *Hyperboreorum insula*, *Assilia*, *Elixona*, *Beatorum insula*, *Deorum insula*, *Atlanticorum insula*, och kan skie flera sådanna, hwilka namn här efter skola uttolkas. Och äro alla dhesse namnen gifne af dhen orsak som endeles redan af Platone och andra widlyffteligen är wiist, och widlyffteligare här efter wisas skal, at i första tiider effter floden war Atles afkomne alltid öfwerkonung

öfwer alla the andra nordeska Konungar, och hade underlagdt sig heela Europam in til Etrurien och uti Africa in til Egypten. |365|

§. 2. Wi wilje så komma och til thetta Sweriges namn *Yfverbornes* Öö, hwadan det sit ursprung hafwer, och först indraga Diodori Siculi kosteliga ord, hwilken uti det Capitlet, som han beskrifwer de Schyter, som boo längst norr, säger ibland dem wara ett slags Folck, som kallas 'Yfwerborne Skythar. Och ibland de Skribenter som förmäla om gamla handlingar, är en benämd Hecatæus och några andra, som skrifwa att mitt mot Celtiam är ett Näs eller Öö uti stora Hafwet, liggiandes under Biörnen, hwilcken de Yfwerborne beboo, således kallade af det de äro längre bort än Nordanwädret.' Och något ther efter, säger han: 'Deras hufwudstads regemente och Afgude-Upsals styrsel står hoos Bores ätt, hwilcka äro af Bore födda, och Son effter Son taga regemente.'

1. Kallar Diodorus dessa Yfwerbornas land en Öö eller Näs, liggiande i stora hafwet, äfwen såsom Plato, Homerus och alla andra Sweriges Öö beskrifwa, som nogsamt i det 7 och 8 Capitlet är wiist.

2. At hon ligger mit mot Celtiam, hwilken fordom kallades Tyskland och Frankrike, liggiandes emillan 30 och 40 middagslinien, see 1 Taf: 1 Fig: uti c. 3. §. 11. f. 58 [= s. 41] är klarligen förmält, och såsom Swerige ligger emillan samma middagslinier längre norr, ty ligger hon och mitt mot Celtiam. Rhodomannus som utan twifwel hafwer giordt registret öfwer Diodor. Siculum, säger uti registret: 'Se til om denna Öö kan wara Engeland'. Men han hafwer ey kommit ihog, at Diodorus strax i följande orden säger, at hon ligger under Biörnen, hwilken som wist är uti 8 Cap: §. 1. fol. 303 [= s. 191] går mit öfwer Swerige, serdeles emillan 55 och 66 högds grad.

3. Säger han at the som ther regera stiga son efter son til regemente, och äre af Bores ätt och slächt. Detta är uti 7 cap. §. 5. n. 52 nogsamt af Platone och wår Edda bewist, at Bore Saturnus war Burs Son och Neckurs Fader |366| och Atles farfader: derföre Isländarena, såsom sees af Arngrimi Jonæ Rep. Island. fol. 383. där han talar om Niords förfäder, af hwilken Norige hafwer sit namn, säya, att uti gamla skrefna stycker af deras Sagor finnes, at en mächta förnäm Konung af Niords förfäder war, som het Pore (*Bore*) hwilken hafwer rådit öfwer Göterna, Finnarna och Qwenland. Utaf dennas nampn är kommit den ähretyttel, som Diodorus säger, at alla Regenter och des barn kallades Bores ätt, såsom de uti gamla Skalder och Sagor hoos oss kallas *Borne*, *Ætteborne*, *Bordig*, *Byrdig*. såsom än sees af gamla bref mig af Herr Secret: Hadorphio genom Ericum Wennæsium meddelte, så och gamla tyttlar af Salig Stenii mss. uthdragne. Hwilket ord hafwer sit uhrsprung af Bära, thet är föda:

dädan Barn och Barbarn, slächt och afkomne (på Norska Born). Börd födsel, Bore fader. Äfwen såsom tilförende är wiist af Atte fader, är Ätt Slächt, och Atle, den af stoor Slächt är kommen. Och lika så af Yngia föda, är Ungar, Yngiar, barn, och afkomne. Hwilket ord och togs til Konungarnas och des barns ähretyttel, såsom sees i Snorro och Edda, at Niords Son heet Ynge, och aff honom Ynglingar, Kunglige familien: hwilken tyttel på sidstone kom til de förnämsta i riket och des barn, hwilka kallas Yngwar, Yngkar, Junkar, och qwinfolck Yngefrur, Jungefrur, alt in til thenna tid för en 20 åhr sedan, så lades denna tyttelen af, så at bland manfolken wil ingen der med mera tytleras, men qwinfolcken behålla det än. Således och kallades fordom, som sades, alla Kungliga barn |367| Borne, Baarne, Baroner (Norske Hirdskrå c. 9. f. 65. och Spelman f. 76. hwilket ord Spelman f. 81. erkänner wara här ifrån wåra Nordska kommit och är det som i desse tider på Latin kallas *Baro*. Och hafwa de Lärda mächta sökt effter des uhrsprung, men ey kunnat finna såsom ses af H. Spelmanni Lexic. f. 76. 77. etc. hwilken tyttel, sedan han kom att blifwa gemen, så är han ihopsatt med andra ord til att giöra åtskilnad på dem, som äro högre och förnämmare, såsom Yfverborne, Upboren, af Yfver, som betyder hög, och Boren född. Af Yfver är sedan Öfwerheet, Yfverman, Öfverman, Yfverste, Ypperste, etc. Yferbodarnir Öfwerhet (see norske Hirdskrå c. 13. f. 87.) Yfwerkonung, Upsala Kungen Snor. f. 25. Yfwerborne Kung. Estländska bref til K. Olof, ᛁᚠᚢᚱᛒᚭᚱᛁᚭ finnes på Ekholms slätts runsten. dädan många Konungars egenteliga namn Ifwer, Ywar K. Sag. f. 28. Snor. f. 28. fol. 285. *Ifirsogn* öfwersta wäldet, (suprema majestas) K. Sagor Orig. f. 27. c. 62. Olof S. 3. 7. *Ufar Gudian* Högsta af Gudarna eller Prästerna. Ulfila Marc. X. v. 33. *Yfrit* Ol. Sag. häftigt och starkt. *Yferveldi* Gret. c. 17. *Yfverrad* Gaut. S. 24. *Yfergnapa*. Ol. Tryg. 45. den som högre är än den andra. *Yferbodi* den högste. Spec. R. 73. Vilk. p. 46. och flera läses uti Cl. Verel. Ind. Scandico. Sedan bindes Boren med många andra ord, såsom Fylboren, Fulboren, ächta son och endaste: se wåra Langobarideska lag. l. 2. T. 14. uti Spelmanno. Haboren, Högboren finnas allestädes i Snorr: |368| Sturl. om gamla Kungliga bref. Welboren, Welbördig, Friboren, (*liber baro*) Äreboren, Byrdig finnes i alla dagliga tyttlar. *Borin Kongs*, Kungsson. Herv. S. Skald. f. 166. *Borusgos*. Föräldrar Ulfil: Luc: 2: 27. *Frumaborin*, förstfödde Son. Luc. 2: 7. Af honom, nemlig Bore, fick nu hela landet sit namn, och blef kalladt Boresland (*terra borealis*) och hafwet Borsfiord (*mare boreale*) see 14 fig. 6 Taf. och många Orter i Swerige, såsom Borö, Boreklubben, Bores-siön, Boreswik, Borren, Boristelle, oc

flera som skola indragas efter lofwen i ett serdeles Capittel. Nordanwädret som här ifrån blåste mot Söder, blef sedan kalladt efter landets nampn af de Greker och Latiner *Boreas:* såsom twärt om Sunnan *Africus* ifrån Africa der näst tilförenne om andra Wäder wiist är. Och undrar jag huru Diodorus Siculus hade kunnat komma til at sedan draga Folkets namn *Yfverboren* af Grekiskan, at det skulle komma af ordet *Hyper* som är öfwer eller och ofwan, och *Boreas* nordan, emedan han sielf tilstår Konungarna där kallas alla *ættborne*, eller *Bores ætt* (*Boreades*) af den första Konungen *Bore*, och Öön liggia mitt moth Celtiam under Biörnen, som är än icke en gång rätt under norrstiernan eller norr axe och mycket mindre ofwan eller öfwer den nordeska puncten. Ty om Swerige låge under norstiernan, ja mitt under puncten och det nordiske wädrets första begynnelse, så skulle orten kallas *Hypoboreas* effter Grekernas art at tala, det är under nordan eller Norstiernan, eller något sådant, som de, som bättre Greker äro än jag, kunna sakta sådant ord ihopsättia och mig låna. Och är det mächta tänkwärdigt hwi icke |369| Grekerna eller Latinerna hafwa kalladt sielfwa landet *Hyperboream* eller *Hypoboream*, äfwen såsom de kalla andra land, *Græciam*, *Africam*, *Galliam* etc. ty fast ingen menniskia kunde, eller nånsin kan boo under eller öfwer den norre wändepunkten på jorden för des Is och Köld, så kunde ju landet wara där lika fult och där bestå. Och altså ett sådant ord bättre lämpas till Landet än till Folcket, som allestädes kunna flyttia. Men nu kallas af Grekerna och Latinerna allenast Folcket *Yfverborne*, och icke landet, hwar af man klarligen ser detta namnet wara det Norska folkets egenteliga modermåls ord, och derföre wäl wärdt at begrunda det som Herodotus l. 4. f. 104. talar, som mycket äldre är än de andra Greker, och hafwer kommit at twika om Hyperborei skulle wara till, ty det måtte wara en underlig ort, som skulle wara öfwer wändepunkten, och derföre säger han: 'om det finnes sådant Folck, som skal bo öfwer Nordanwädret, så måste och wara sådanna som boo öfwer Sunnanwädret.' Men nu wet hwart barn att ingen menniskia hafwer kommit ifrån Werldennes begynnelse hwarken under norre eller södre Wändepunkten, ey heller nånsin komma kan, mycket mindre at där skulle wara något rum up i luften för den odrägeliga köld som där är Winter och Sommar in till den 82 wid pass högds graden. derföre säger Strabo l. 1. f. 62. öfwer Herodoti mening sålunda. 'Detta är till straffandes i Herodoto, att han mente dem derföre kallas Yfwerborne eller öfwernorske, at de skulle boo så högt, att nordanwädret icke en gång hoos dem kunde blåsa: ty ehuruwäl Skalderna och deras Uttolkare tala genom Gåtor om dem, så är det dock till troendes, hwilket är och rättare som de säja, at de kallas Yfwernorske (Yfwerborne) som längst bort Nordan åt boo.' Hwar af man |370| ögonskenligen kan see

af de Grekers eget twikande, att dhe hafwa farit will om detta ordets ursprung och betydning, menandes det wara Grekiska, som är gamla goda Swenskan, och betyder, som nu är sagdt, de högsta i riket, som nu kallas Högborne och fordom Yfwerborne, och blefwo af dem, där deras säte war, des landskaps Folck ock så kallade alla tillsammans Yfwerborne, såsom fins i en gammal Wisa, som sluter sitt ordstäd,

'De Yfwerborne Swear,
Som herdska alla Land.'

Och äro dhe samma, hwilcka dhe Norske Kung-Sagor kalla Yfwerswear och Upswear, och landet der af Upland, emedan de uti alla Konungarnas och hela Sweriges Rikes, samt alla SkatteKonungarnas från utom lands tilsammankomst, hade mera at säya och befalla, såsom widlyfteligen wist är c. 7. n. 54. n. 92 [= s. 133, 173] ty Upland kan sannerligen intet säjas af det, at det ligger högre, emedan det är det lägsta land i Swerige in wed hafwet och Mälaren, där de andra stiga högre ok högre up mot fiellarna, och hafwa intet sådant namn: lika såsom Öfwersäte eller Högsäte kallas det som husbonden och den förnämsta besitter, fast det intet altid är högre bygdt. Derföre är och detta landet Upland och des folk af det de Ypperste i riket med des Yfwerborne Kungar och barn där hade sit säte, rätt kallade Yfwerborne, såsom af Keysarer de Keyserske, fast de intet äro Keysarer, som tilförende är sagdt. Wi wilia nu komma widare både af Diodoro Siculo och andra Skribenter åtskilliga |371| härliga kiennemärken framdraga, som angå wåra Yfwerbornes och Ädlas Fäder, såsom är til det

4. At wisa huru många hafwa dem i sina skrifter ihogkommit. Homerus nämner dem i sina verser öfwer Bacchum fol. 259. Yfwerborne, ibland andra berömlige landskap och folk dem han upräknar. Så ock Heraclid: Ponticus f. 10. Plinius, Solinus, Pomp: Mela, Martianus Capella, Horatius, Claudianus, Ptolomæus, Cassiodorus, förutan dhe som längre efter Christi wår Frälsares tiid hafwa lefwat.

5. Wåra Yfwerbornes Norskas landskap hafwa intet warit ofwan Jordennes ax, icke heller under norstiernans punkt, icke heller aldralängst norr, som somliga mente, bedragne af det Göthiska ordet Yfwerboren, det de giorde til Grekiska ordet *Hyperboreos* wisar Plinius med alt för uttryckeliga ord uti sin 6 Books 34 Cap. f. 389. sedan han werlden hafwer skiftadt uti sina wissa Cirklar, effter dagsens största längd, som Solen giör om Sommaren, hwilket war det förnämsta kiennetecknet hwar efter de Lärda beskrifwa alla werldsens landskap, och hwars kunskap de bekommo af resande personers berät-

telse, som de orter hade besökt, hwar af de kunde således wist råka på orternas lägenhet i anseende til norr och söder, men mycket owist til öster och wester, hwilcket de på höft giorde, efter den berättelse, som skiedde genom granskapet, när de sade sig liggia närmast til det och det folket. Altså när Plinius kommer til den 7 dags längningen, som är Midsommars tiid $15\,^{3}/_{5}$ tima, så upräknar han dhes landskap, som äro emillan den 43 högds grad. och 47. see Cluver: Geogr: Introd: fol. 2. 3. såsom är 'Frankrike, en del af Italien, Pannonia, en del af Thracia, Pontus Euxinus,' som alt sees af 2 Tafl. 2 Figur. Sedan säger Plin: 'i det landet som där ofwanför |372| är, hafwa de, som hafwa aldranogast beskrifwit Jorden, delt henne i tre delar. 1. Från Tanafloden genom Meotiske Träsket inneslutit de Sarmater med hela Floden Borystene och de Dacer, en del af Tyskland, Frankrike och Wästerhafwet. Hwilken deel hafwer längst dagen 16 Timar.' Dhenna deel som man ser af min Tafla och Cluverii uträkning är emillan 49 högds graden, och till den 54 som går genom Jernis (Irlands) norska udd wid Darnios, och millan England och Skotland i Britannien wid Camulodunum, ock så mitt i östersiön genom Burgundaholm (Bornholm) och ända genom Occa Reca flod, och Volga i Ryssland. Widare går dhen andra delen, säger Plinius 'genom de Yfwerborne och Britannien (till en deel) som hafwer 17 Timar. Och den yttersta delen är den de Skyther bebo, begynnandes wid Rifelsbergen til Thyle, där Solen på många dagar är stadigt uppe, och twert emot om Winteren många Nätter borto.' Af dessa ord är klart nog, huru lång de Yfwerbornes Landmånd sträcker sig, nemligen, effter Cluverii och alla andras uträkning ifrån 17 timars längste dag och in till det att Solen är stadigt några dagar uppe, så är det ifrån den 54 graden, där den förre delen lyktade, och in till den 66, som går genom Island (*Thule Ptolomæi*) och det yttersta af Botn (*Pontus*) Cajanea, Amaissona. Riphella stigen och Cronwiken. Och hwad som sedan ofwan före är, som är de Skyters säte med Ishafwet in til Norrstiernan, dät hafwer Solen, som sagdt är, på 2, 3, 5, 10, 20, 30, 60, 90, 132. dag stadigt uppe. Är så mächta klarligen hela Swerige med Norige som ett hår just inslutit ifrån Sunde och in til Torne aldeles som Plato denna wår yfwerbornes och Atlantiske Öö hafwer beskrifwit. Och således mächta fåfängt af de Greker och Latiner giöres, som sökia detta Göteska ordets ursprung igen i Grekiskan. Ptolomæus han sätter och de Yfwerbornes haafs begynnelse wid Irlands |373| norska udd, som är efter alla denna dags Lärdas både siökorts och landtaflors beskrifning wid den 55 högds grad, ehuru Ptolomæus far will sättiandes den wid den 61. där han c. 2. l. 1. Tab. 1. Europ. beskrifwer Hybernien (Irland eller Jernis) säyandes 'den norre Irlands udden, han stöter på de Yfwerbornes haaf wid den 61 högds graden.'

6. Fast de Yfwerbornas Öö Swerige intet låg rätt under norstiernan, diit ingen komma kan, eller någon bor, likwäl så låg hon så långt bort från de Greker och andra, att efter dhe intet längre kunde komma för is skull norr åt, så höllo de henne för werldsens ända i anseende både til himmelen och jorden, såsom Mart. Capella l. 6. f. 141 säger: 'at strax wed Riphels bergen äro de Yfwerborne, där hela Werldsens Axestock sig wänder.' beskrifwandes dheras Land med samma kännemärken, som näst tilförende wiist är Skalderna brukadt att beskrifwa Atland och des berg, emedan de äro alt ett. Derföre lägger ännu M. Capella till ett kännemärke, 'att där är ändan på Menniskiornas boningar eller den bebodde werlden.' Plinius bekräftar detta med slika ord l. 4. c. 12. f. 227. 'Wid de Yfwerborne troos af allom at werldennes wändepunkt är, och stiernornas yttersta ända.' Lika talar Solinus Polyh. cap. 16. fol. 36. 'Desse Yfwerborne äro ytterst i Europa, där hela Jordennes Wändepunkt är och Stiernornas yttersta måål.' Här räknar Solinus dhe Yfwerbornes Land till Europam med många andra Lärda, ehuru somblige räknade dem till Asiam, som sees af Solini näst föregående ord, och Plin. l. 6. c. 13. f. 324. där han så talar: 'Somblige hafwa satt de Yfwerborne uti den Asiatiske Skythien men större delen uthi dhen Europiske Skythien.' Hwilcket är bägge sant, när man ser rätteligen til saken: ty Sweriges Yfwerbornes sätte är uti samma mid-|374|dagslinie belägit med Europa nemligen ifrån 10 middagslin. til den 60. allenast Östersiön skiljer henne ifrån Europam, men med Asiæ rygg hänger hon tilsammans genom Riphels Bergen. hwilket berg alla gamla Skribenter satte gräntzen emellan Asiam och Europam. See 2 Tafl: 2 Fig.

7. Martianus Capella wisar och att denna Öö låg näst ofwan Tyskland. Ty säger han i samma rum, 'at när man på wänster (i anseende til Italien och Grecien, där han wistades) reser ifrån Riphelsbergen uti Norska hafwet, så far man först Tyskland, sedan Frankrike och Spanien förbi till des man kommer i Spanska Sunde.' Detta är allom Siöfarandom bekant.

8. Ett märckeligit kiennemärke lägger och Damastes til, som läses i Cluv: l. 1. Germ. Ant. säjandes: 'Ofwan Aristmennen äro de Riphelske bergen, dädan Nordanwädret blåser, (till Grecien) och på hwilcka aldrig fattas Snö, ifrån dem sträckia sig de Yfwerbornas berg ifrån det ena hafwet in til det andra.' Om man går nu til den 2 Taflan 2 Figuren, seer man huru just i en rätt middagslinie Grekeland ligger med Riphels bergen och således sant det Damastes bewitnar, at Nordan blås dem ifrån desse Bergen.

9. Ifrån dessas ända säger Damastes at de Yfwerbornes land med des Berg taga wed, hwilket synes klart af 6 Tafl. 14. Figur där som in wed dhe Riphelske Bergens ända dhe Yfwerbornes Fiellar (hwilka hafwa åtskilliga nampn,

som näst tilförende wist är) begynna, och sträckia sig ifrån Westerhafwets deel Ishafwet och Bore fiord, alt in til österhafwets ända söder, såsom Damastes säger, från det ena hafwet til det andra: ty andra haafs åtskilnad är här inga alt ifrån Spanien och in til nordan, än Wäster och österhafwet att sökia.

10. De namnkunnige Yfwer-|375|bornes berg wilja wi nu förklara. Jag hafwer här i detta wärket ofta tilförenne wist, at de aldraäldsta Skalder eller Poëter så ock Historieskribenter bättre hafwa träffat sanningen mången gång än de yngre Skribenter. Altså wilia wi och i detta stycke wisa. Utaf Diodori Siculi ord, hwilken lefde en god tiid för Ptolomæum, och särdeles tog sig före at beskriwa de aldraälste handlingar i werlden, ser man at de Yfwerbornas land war en öö liggiandes mitt mot Celtia (Tyskland) men Ptolomeus som hafwer Jordens landskap honom wid den tiden bekante, låtit utgå i Taflor, hwilka dhe Lärde betiena sig med, och af de gamlas skrifter de endesta som äro behållne, han sätter dem på fasta landet uti Asiæ begynnelse längst wästernorr in wid Siökanten, där nu Finland afmålas, som synes af hans 1 Tafla, hwilkens beskrifwelse de Lärda sedan i 1300 åhr fölgdt hafwa, effter han war den endesta, hwilkas Taflor woro behållne, intet öfwerläggandes de andras Lärdas och wåras gamlas skrifter. Hwarföre wilia wi tillsee orsaken till denna Ptolomæi och de andras willfarelse. Först erkienner Ptolomæus sielf, hwilket mäkta wackert är af en lärd Man, uti sin 2 books förtal cap. 2. f. 30. att om de Orter som liggia långt bort, och intet ofta utan sällan bewandras, hafwer han intet kunnat noga kunskap bekomma, och derföre ey dem så rätt beskrifwit til sin högd, bredd och längd, som sig borde: dherföre säger sig lembna rum på papperet wid orternas beskrifning til bredden och längden, at om några förandringar af wissare historier kunna finnas, så måge de tilsättias. Sedan säger han det som och märkiandes är, at alla de wästerjordennes delar räknar han på wänster handen, och de östre på högre handen. Wil jag så korteligen efter hans egen önskan wisa |376| huru han först far will i Europa, den han ifrån sin första middagslinie utom Spanien giör till sin längd in til Trojam på 55 grader som fins i hans 1 Tafla der han af alla dessa tiders landskort och siökort, de som aldrarättaste äro utgångne ey mera är än 40 grader wid pass, se 1 Tafl. 1. F. Africam hwilken nedan för middagslinien wid 10 graden i högden mot söder ey mera är än 40 grader wid pass bred, som nu alla Ostindiefarer och Guinesiske Båtsmän bekandt är, gör Ptolomeus til 90 grader wid pass stor. Asiam den ifrån Troja middagslinien in til Sinæ begynnelse uti Indien af alla dessa dags Ost Indiefarers beskrifware intet längre sig sträcker än til 100 wid pass grader, giör han til 130. grader. Sedan wrider han skräckelig alla Nordska orter från wäster i öster, så at de som skulle liggia i en mid-

dagslinie just i nor och söder, de liggia mot hwar andra i wästsunnan och östnordan. Hwilket intet är til undrandes, emedan om orternas beskaffenhet til wäster och öster är mycket swårare att kundskap bekomma, efter den till sin wisshet bör skie efter åtskilligas upwaktande när Solens eller Månans förmörkelse skie: till exempel, de som få Månans högsta förmörkelse kl. 12 om midnatt, de liggia alla under en middagslinie, antingen de bo i Europa eller Africa. Nu seer man af Ptolom. att Spaniens yttersta wästre udds middagslinie är ifrån Skånes udds middaslinie 40 grad. där af allom Menniskiom och Siöfarandom är bekant att bägges middagslinier äro intet mera än 20 grader från hwar andra. Således sneder han sin koos alla delar der efter i Asia, så att Sina som skulle lychta 20 grader ofwan för jämndagslinien (*æquatorem*) mot norr hon stiger 20 grader länger söder om jämndagslinien: detta hafwa |377| och andra Lärda reda märkt, såsom läses hoos Ph. Briet: Geo: Pt. 1. l. 5. c. 3. och andra. Til thet tridie, där Diodorus Siculus säger, att Sweriges eller de Yfwerborne och Yfwer-Swears land är intet mindre än Sicilien, utan hålles af de gamla, som läses i Plinio, så stor, at the hafwa ment henne wara den andra Werlden. Så giör Ptolomeus Sweriges öö til en liten Holma (som sees af hans 4. Tafla) hafwandes 2 grader i högden, på 30 Tyska, eller 22 wid pass Swenska miil och 5 grader i längden. Hwarföre den lärda Hondius menar, att Ptolomeus aldrig hafwer kunnat wara så oklok, emädan för honom så många lärda Män bättre och wiisare om denna Sweriges öö hafwa skrifwit, säyandes mächta många slags Folk henne bebo och uti många Landskaper delat, utan Ptolomæi skriffter, uträkningar och afritningar wara genom andra förderfwade: ty seer man uttryckeligen efter såsom ingalunda hafwer kunnat warit Ptolomeo fördoldt, hwad de förra om dessa Norska orter hafwa skrifwit, och han utan twifwel hördt att Swerige war wäl en Öö, och af andra åter hängdt ihop genom en trång hals med Asia, ty hwad som han då hafwer af de slags Folck utlåtit at sättia i Swerige på des Öö, den han nu så liten giör, som sades, ey högre än til 30 Tyska mil, dem hafwer han satt främst i Asia wid Sweriges Östersiös östre sida eller Botn och en deel i Tyskland, Jutland och Islandh, som på sit rum wiisas skal: men här wil jag allenast uptaga de Folck, som han hafwer, eller som Hondius menar, de, som hans skrifter förderfwadt, satt uti Asia. Och tror jag detta skal dhen Gunstige Läsaren ey wara okiärt, emädan ingen af de Lärda in til thenna dag hafwer dessa Nordska orter så wäl som Asiæ uti Ptolomeo bekymradt |378| sig at hielpa til rätta. Hwarföre måste man först wrida Ptolomæi sneda werld til rätta, så skal man snart få både wåra och Ryssarnas, samt Sinesernas rätta rum igen, att then skal instämma med alla Lärdas skrifter. Ty drag först af det talet, som Ptolomæus hafwer ifrån Skånes

öös begynnelse til Sinas begynnelse, som han giör 140 grader, och alla andra Geographi allenast moth 110, så kommer Sina tilbaka på en 30 grader: för sedan Skånes öö på en 20 grader mera tilbaka i wäster effter allas Landkort, så får man Indiam med Sina och hela Asien redan på en 50 grader tilbaka; hwar igenom Sina kommer helt och hållit i sit rätta rum. Om Tattarien wiste Ptolomæus intet, som sees af hans böcker. Falla så de 2 floder som är Occhardes och Bautiscus at blifwa uti Rysland ståendes, något så när öfwer Occa reca och Bautza, hwars begynnelser Ptolomæus wäl hafwer afmålat, men intet deras ända, utan ställer dem flyta nor ut, doch intet hwart, eller i hwad Haf. Nu wil man tilsee hwad för floder dhessa äro. Aff Ptolomei Taflor seer man at hans flod Rha kommer ända nor ifrån, den dhe Lärda mena wara Volga, som är wäl sant, så nämd af Rhas wästre gren, som kallas egenteligen Volga, den Ptolomeus ey nämner, utan den norre grenen, som heter än i dag Rhoia, Rhoa, Raasva: see P. Class: och Joh: Massæ mycket nätta Tafla. Hwilken Ptolomeus afmålar, men intet den stora wästre krokuga grenen, som begynnandes söder i Rysland löper nor ut och sedan flyter tilsammans med Volga, och sedan i Rha, hwilken kallas Occa Reca, och är nu uttryckeligen dhen som Ptolomeus kallar Occhardes, ty först instämmer sielfwa namnet: sedan sielfwa orten, när Ptolomæi sneda werld blifwer ändrad. 3. fly-|379|ter hon från söder til norr, som och Ptolomæus henne afmålar. 4. Alla orter finnas in wid dessa floder igen, them Ptolemæus nämner, ok ingen annorstädes, när nu Occardes, Occa Reca och Rha (Rhoa) blifwa alla ett, fast Ptolomeus stundom sätter den ena orten ofwan för den andra i norr, der han borde wara i söder, det intet är til undrandes, emedan dhetta felet skier wäl än i dag af dem som tro sig wara de bästa Geographi. Ty I. det landskapet som Ptolom: kallar *Ottorgora*, och allas wåras skrifter *Ostergora*, *Ostergorden:* Agathias l. 5. *Utigora*, Procopius *Utturgori*, och Adamus Brem: de Situ Dan: fol. 9. *Ostrogard Russiæ*, är alt ett, emillan 60 och 90 middagslinien och 50 och 60 högds grad, den i dag kallas af Hebersteinio *Ottowera* och andra *Ottorgora* det förnämsta landskap i Rysland kring Moscou. II. *Casy* Land, Stad och Berg äro de som än i Rysland kallas *Casan* wid Rha och Occa Recas och Volgas tilsamman stötande. III. *Sara* stad, den än i Rysland kallas *Sarra*, ligger wid Rha floden. IV. *Aspacaræ* Ptol: liggia strax in wid, och kallas nu *Aspacarti*. V. *Patæ* Ptol: de som Ryssarna kalla *Patzgora*, *Petzgora*, och floden *Pautzor*, som Ptol: kallar *Pautæs*, ok uttolkarena *Pauthissis* och *Pautissus*. VI. *Auzazia* Ptol: den nu kallas *Aosasolla* wid Witzgoda floden nedan för Pautzora. VII. *Orosana* Ptol: den nu heter *Orosani* wid Viaxa floden löpande i Rha. VIII. *Chauranii* äro de nu kallas *Karaine* och *Ocraine* wäster om Casan. IX. *Sæta* Pt.

den som nämnes *SestaKoof* ofwan Casan. X. *Pallaana* Ptol: äro de i dag kallas *Pallian*, *Pollin*, in wid Damas floden, som löper i Obium wid 63 wid pass högds grad. XI. *Damus* Ptol: de som liggia wid Dammen eller Dumens flod. XII. den ena grenen af Pt: flod med des stad benämd *Sola*-|380|*na* är en gren af Obii flod benämd i dag *Solareca* under 97 högds graden. XIII. *Itaguros* sätter Ptolomæus längst öster om Solana, hwilka i dag kallas *Igyri*, *Jughuri* och *Joughori*. Således blifwer nu icke allenast en tilsammans stämning med alla de orter som i Rysland finnas ännu i dag behållne, utan och med dem som längre nor ofwan Rysland äro, så i wäster som öster, och det som märkeligit är, med Plinii, Melæ, Solini och andra gamlas skriffter, såsom (til thet XIV.) dem Ptolomæus kallar *Essedones* och *Issedones*, liggiandes wästan för Ostorgorden (Rysland) på hans samma ottonde tafla äro de som wi kalla *Estar*, och landet Estland, och Plinius l. 4. cap. 12. fol: 66. klarligen säger 'ofwan floden Bug (see 50 högds 50 midd: lin:) öfwer det Mœotiske träsket äro de Sarmader, och sedan Estar', hwilcka Herodotus och Pomp: Mela nämna med samma namn, och Tacitus i sin Germania c. 45. f. 692. säger: 'at på den högra sidan om Swenska Hafwet boo Estarna'. Äfwen sätter dem Jornandes på samma rum widh Hafsstranden, kallandes dem *Estar*. XV. Ofwan för dem sätter Ptolomeus östernorr *Zyzyges*, hwilka nu kallas *Zeczhygora*, *Cezychogora* wid 67 högds graden 75 middagslin. XVI. Längst öster sätter han från dessa *Rabbanæos*, som i dag kallas *Raabaneia* wid Obium floden. XVII. Ifrån dessa i wästernor sätter han *Annibii* Berg och *Abyos Skytas*, hwilka inga andra äro än *Obii* Berg wid Floden Obium och landet *Obdora*. XVIII. Dädan i östernorr sätter Ptolom: *Garinæos*, dem Piscator i sin Taf: kallas *Caran* och Massa *Corigena* under 69 högds graden wid 82 middagslin: XIX. Ofwan dhessa sätter han *Antropophagos*, dhet är, de som äta folk, hwilka på Ryska kallas *Samietz*, och haf-|381|wer det samma att betyda, som läses i Ängländernas Ryslands beskrifning uti Heberstein fol. 168. där lycktar Ptolomæus Rysland i nor, och länger up finnes hon icke heller i dag. Äro så alla orter i Ptolomæo igenfundne, undantagandes en Landsort, benämd *Asmirea*, den jag än icke hafwer funnit hwilken den skal wara i dessa tider. Och således klarligen som liusa dagen, hela Ptolom: 8 Tafla, som efter hans sneda Jordenes afmålnings wridning alt för långt i öster emillan 140 och 180 middagslin: är satter, och faller öfwer Sina och Tartariet, och sedan stora hafwet emillan Ost- och West-Indien, som sees af 1 Tafl. 1 Fig: middags linier på 140 och 180 kommer nu heel til rätta, och faller emillan den 50 och 100 middagslinien, instämmandes til alla gränsor och landskap med alla andras Taflor, så at Estlandh blir Estland i wäster, Samieds eller Antropophagi komma i sit rum nor, och

de obekante delar i öster blifwa de, som än i dag äro allom obekante: ty the stora ödeplatzer, som äro emillan Obii flod och in til stora Tartariet, weet ingen beskrifwa, såsom ock rätteligen den lärda Conringius uti sin Tartar: §. 49. fol: 430 talar, säyandes: 'Den norre Asiæ del har ingen menniskia än i dag kunnat rätt förfara, och är än owist, hwar hon rätt lychtas, och hwad landskap ofwan Chinam är:' utan några Landtaflor äro utgångne, som hafwa fuller rätteligen där utinnan ändradt Ptolomæum, at the tämlig hafwa ryckt tilbaka hans alt för långt bort satta orter, men de hafwa intet upsökt hwar de orter och des namn nu i thenna tiid och fordom i andras tiider äro til finnandes, och derföre intet annat giordt, än på det de stora ödemarker emillan Rysland och Tartariet och Sinam, som beboos af de ströfwande Tatarer, skulle upfyllas med några namn, hafwa de dem således |382| diit satt. Först de Swabiske bergen under 100 middlin: hwilcka Ptol: äro under 150. och Annibiske bergen under 125 midd: som Ptolom: har under den 160. och så Imaum under 120 midd: den Ptol: sätter under 140. och kunna icke det ringesta dhet bewiisa af något skiäl. Hwarföre hade warit bättre, intet röra Ptolomeum, såsom Hondius i sit förtal säger, än föra hans orter på andra rum; där man ingen liknelse til något namn, orter, strömar etc. eller andra Skribenters bewitnande och sammanstämmande hafwer. Och på det den gunstige Läsaren än ett bättre nöye skal af alt thetta hafwa, wil jag indraga de twå berömlige Män, som de längsta Orter öster nor för några hundrade åhr sedan hafwa besökt, som är Marcus Paulus Venetus och Haithon Armenus, hwilcka nogsamt skola bewitna at det stora berget Imaus, hwars makan Ptolomæus til sin längd uti hela werlden intet på andra orter afmålar, ey äro uti de orter finnandes hwarken effter den middags linien som Ptolomæus dem afmålar, icke heller där som de dem stält hafwa, som hafwa dem ryckt tilbaka. Ty efter Ptolomæi ställning är reda wiist, at alla hans orter på östersidan om Imaum, som han emillan 145 och 180 middagslinien hafwer, finnas alla igen i Rysland, förutan det at Sina och Tartariet falla efter hans anstälning där som nu Hafwet är utom Sina ok Indien, och intet land, som mycket wäl kan sees af And: Mylleri Griffenhagii Chatajeska eller Tartariske tafla öfwer M. P. Venetum och Haithonem, där han rätteligen hafwer af alla Lärdas skrifter wiist Sinam ey längre komma än til 150 middagslin: och Tartariet til 60 högds grad, och efter de wilfarandes mening at Cambalu Tartariens hufwudstad skulle stadna mit i Hafwet. Widare efter M. Pauli Veneti och Haithonis re-|383|sors beskrifwelser seer man at ifrån 110 middagslinien in til 150. mid: och nor om 60 högds graden äro de stora ödemarkerna: såsom först Care ödemark, som ligger nor om Corasmim landskap, liggiandes wid Caspiske hafwets norre strand, som sees af Haithon 3 och 4 cap: fol: 3. 4.

hwilken ödemark han säger wara 100 dagsresor lång, det är 600 mil eller 40 grader, och sluter så in hela den widden från 110 midd: til 150. uti hwilken inga Berg nämnas, icke heller af P. Veneto, utan Backar och mäst Sandhedar. Och synes denna ödemarken innesluta större delen af de P. Venetus nämner wid namn, som är Lop ödemark 30 dagsresor lång, l. 1. c. 44. f. 36. Ezinæ ödemark 37 dagsresor lång c. 50. f. 43. Belgians ödemark 40 dagsresor lång. c. 37. f. 32. hwilka giöra tilsamman 110 dagsresor; och uppå dessa ödemarker hafwa somlige satt Ptolomei skräckeliga långa ok stora Berg Imaum, där likwäl intet annat är än sandhedar och sandbackar, och nämnas inga andra rätta Berg hoos Haithonem, än Cocas c. 5 och 9, (Caucasus) liggiandes emillan Caspiske Hafwet och Pontum, den och alla Poëter och Historie-Skribenter wetta at tala om, och Ararat i Armenien, cap: 9. Äfwen så hoos Paul. Venetum nämnes det höga Berget uti Vocia widh 40 högds graden, emillan China och Sims land, och sedan dhe som liggia emillan Sinam och Tartariet mot ödemarken Belgion, hwilka äro allenast små Berg och åtskilda, så at murar äro emillan dem giorda at omhwerfwa Sinam. Äro således inga sådanna makalösa långa och tilsammans-|384|hängiande berg krökta såsom en boga eller ett C eller Λ såsom Ptolomæus dem afmålar, til at finna emillan dhen 110 och 150 graden i öster, icke heller med sådant nampn nämde; hwarföre wele wi sökia i wäster. Wäster om 110. graden och dessa ödemarker nämner P. Venetus Cumanos, ett stort landskap l. 1. c. 61. f. 52. såsom widlyfteligen beskrifwes af Haithone c. 5. f. 5. hwilcken säger det wara ett mächta stort land, och dräfligen slätt, så at inga trän där finnas, utan några få in wid några gårdar planterade. Folcket boo uti Tält och bränna Dyngia, såsom i Holland, för wed. Och at thetta landet sträcker sig så långt i nor, at om wintern bor där ingen menniskia, utan flyttia dädan, och om Sommaren är där mächta hett, och osäyeliga Myggor och Flugor: til en del på nor sträcker detta landet sig ihop med Cossiæ land (hwilcket ligger wid floden Cossia löpandes i Obium wid 66 högds graden, 90 midd.) och i söder med floden Etil, hwilken eljest kallas Volga och Rha, som synes af alla Geographis, och i det at han nämner henne wid det Caspiske hafwet och berget Cocas (Caucasus) liggiandes emillan pontum Euxinum och Caspium mare. Hufwudstaden i Cumania säger han heet Sara, den fordom mächta stoor och berömlig war, men af Tattarne sedan mästedeles förstörd. Af dessa Haithonis ord seer man huru wäl de träffa in med Ptolomeo, sedan hans orter blefwo til rätta förde, ty hans mycket berömlige stad Sera som han ställer öster för Ottorcora, Ostrogord, eller Rysland, är den samma som än i dag där ligger östan före Ostrogord wid Rha (Etil, Volga) under 58 högds graden och 85 midd: och |385| kallas *Sera* och *Sara*, och thetta

land som Haithon kallar *Cumania*, är thet, som andre kalla *Lucumania, Lukomore*, och de Berg som wäster om dem finnas, kallas *Comene-pojas*, liggiandes emillan Ryssland och detta land, och the Tattarer som detta beboo, flyttjandes hiit och tiit från de Norske orter om Winteren til the södre, kallas Kolmaki. Dherföre och Ryssarna dhenna dheras flyttning från norr til söder om Winteren artigt genom en Gåta hoos Alexand: Guagninum uthi sin Ryslands Lucomories beskrifning fol: 169 afmålar, säyandes 'at Folken på den Orten de döö bort den 27 Novembris, äfwen såsom Swalorna och Klossorna, och den 24 Aprilis få the liif igen', hwilcket intet annat är, än om Winteren effter ther inga Berg eller Skogar äro att afwärja Nordanwädret, mycket mindre wed at bränna och wärma sig, utan allenast Ängemark för Boskapen, ty flyttia the moth Winteren tädan söder uth i Skogelandet til thes Sommaren åter kommer. Desförutan seer man och af Henrici Hondii och Johannis Massæ mycket nätta Taflor, att inga Berg uti dessa land på andre sidan om Obii flod och Volga afmålas, utan Ödemarker med någon Skog. Det yttersta af detta land norr åth kallar P. Venetus Bargu och Bargscol, och säger det wara mächta slätt utan Berg 40 dagsresor långt. Detta land liggia emillan 110 middagslinien och 120, som giör oss 40 dagsresor, gifwa effterfölljande |386| skiäl: 1. att the bruka Renar att åka och rida med, hwilket skier af dem, som boo på både sidor om Obii Flod, äfwen som af wåra Lappar, som sees af alla Rysslands Skribenter. 2. at Diuren fly mäst bort om Wintern för des köld. 3. at när man hafwer rest detta Bargu land öfwer, kommer man til mörka hafwet. 4. och til de Berg som Falkarna mächta yngla uppå: dessa berg seer man wara de samma, som Heberstein i sin Rysslands beskrifning f. 61. Joh: Fab: f. 198. säger liggia wäster om Obium, men intet sträckia sig utföre med floden Obio, utan alt in wid hafssidan in til Duina, derföre och kallas af Ryssland Jordennes Band eller Muur, på hwilka Falckarna finnas, som föras til Storfurstens och andras hof att jaga med. 5. säger han at ther in wid äro de stora öjar, som the Christne beboo, hwar som Grip-falkar finnas, som föras til Armenien och Cumanien, som närmast dem äro. Hela werlden är kunnigt, at Swerige, Norige och Island äro Christna öjar, och där finnas Grip-falkar, hwilcket ord, som helt Götiskt är, stadfäster M. Pauli Veneti Saga, ty the kallades således af thet, att man med them griper andra Foglar och diur. Sedan de som wid dessa bergen boo emillan Duina och Obii floden äro mäst Hedningar, som sees af alla Ryska Skribenter. 6. Beskrifwes Sweriges Öös yttersta Näs äfwen så af P. Veneto, som thet af the gamla Greker utropas, nemligen att liggia så långt norr, så att Norstiernan synnes lika som att luta till söder. Hafwe wi så intet Berg fått igen än af något wärde, som kan swara moth Imaum, som är en tillsammans-

hängiande rygg, och sedan hafwer en stoor krok |387| som ett Λ, ty hwad dessa Berg anlangar, så hängia de intet tilsamman, utan stora Floder, såsom Dvina, Pinega, Potzora, Obius skilja them åth, at man på några timar kan fara hwardera förbi, såsom man aldrabäst troor Martiniers, som sielf hafwer dem besedt, och läses f. 44. f: 50. at han på tolf timar hafwer rest öfwer dem, och f. 54. att han på sex stunder reste de aldrahögsta förbi där floden Barsguna utlöper, hwilcken jag menar hafwa samma namn med Veneti lands namn Bargu. Heberstein f. 61 bewitnar och deras skilnad, säyande: 'Utom floden Petzora synas höga Berg (såsom han berättar af ens Resebok) som sträcka sig wid hafsstranden, hwilka på åtskilliga rum hafwa åtskilliga namn, doch uti gemen kallas Jordennes Band. Där finnas myckenheet af Grip-falkar, som Förstarna bruka i jagt. Och äro desse de endaste berg, som finnas i hela Storfurstens herradöme eller Rike, hwilka, kanskie, de gamble hafwa ment wara de Yfwerbornes Berg eller Riphällar.' Sedan säger han, at en hafwer berättadt honom hafwa uti 17 dagar rest på thetta Berget, och än intet kommit till kullen, som kallas Stolpe. Detta måtte förstås om alla des delars längd, ty emillan Duina flod och Obium, där de liggia, och Stolp des högsta kulle som är emot floden Barzuga flytandes i Obium, äro 140 mil, hwilcket giör en 18 eller 20 dagsresor. Och af Martinio seer man dhem intet hwardera wara mycket stora, utan städse kunna öfwer resas, hwilcket och Matthias Michovius fol. 209 uti sina Poländska handlingar bewitnar, säyandes in wid Hafwet i Rysland äro där berg af måttelig högd och storlek, intet såsom somlige gamla Sagor förmäla, at the äro ohörligen stora, så at ingen kan dem öfwerresa. Är altså inga sådana |388| berg, hwilka med en rygg tilsammans hängia på 30 eller 40 grader till finnandes i hela Ryssland, Påland eller Tartariet som Ptolemæus dem afmålar. Dhe Lärda hafwa om detta Imaus berg åtskilliga gissningar som sees af Ortelio; i ty at Gerh: Mercator menar det wara Inifa ett Silfwerberg mot Indien. Jacob Castaldus Altai, det som ligger i Tartariet, där deras Konungar begrafwas. Rancusius menar Belgian där ödemarken är. Postellus menar Sephar, som nämnes i den Helga Skrift. Castaldus Dalanguen och Nangracot. Montanus dhet de Hebreer kalla Abimac. Thevetus som Indianerna kalla Copizath. De gamla såsom Strabo och Plinius sättia detta berg gå igenom hela Asien, så at alla des små berg äro lika som des grenar, hwilcka hafwa fått sedan åtskilliga namn. Der af Ortelius, Hofmannus och andre mena Imaum Plinii och Strabonis ey wara alt ett, ty Ortelius säger at Ptolomæi Imaus begynnes af Berget Tauro och går up til Ishafwet. Summa: hwarken til namnet eller storleken, eller des skapnad, eller des yttersta ända, får man på detta sättet något berg, som heter Imaus: hwarföre såsom jag är nu

kommen bland willfarande Berg, wil jag tilse huru jag kan genom Guds nåd komma ther ut, och wil så först indraga några radar af Plinii l. 5. c. 27. f. 289. 'Det berget Taurus, säger han, kommandes ifrån Indiens strander, går igenom oräkneliga landskap, och på sidstonne lychtar med sin krok uti Riphels Bergen, och hwar han utsticker sina grenar, så får han nya namn, des första begynnelse och deel är Imaus, sedan Emodus, Paropanisus, Circius, Chambades, Pharphariades, Choatras, Orages, Oroandes, Niphates, Taurus och Caucasus, och hans armar äro Sarpedon, Coracesius, Cragus. och åter Taurus. Och der han ypnar sig och lemnar wäg för dem resandom, på det hans ryggebast intet må wara sönderdelt, hålles dhesse yppningar allenast för portar, sedan äro hans grenar på höger Hyrcanus, Caspius, på wänster Pariedrus, Moschius, Amazonicus, Coraxicus, Scythicus.' Flera hans armars namn finner |389| man uti Ortelio, Hoffmanno, Ferrario och andra. Uti Plinii 6 Books 17 cap: fol: 35. läses 'at thet Emodiske bergets yttersta näs är Yma Berg, hwilket på des inwånares språk betyder ett berg med Sniö betäckt.' Sedan kommer Plinius till Indien med des strek. Widare uti sin 7 Books 2 c. f: 395 säger han: 'Ofwan för de Schyter som äta folck (Samojederne) är ett mächta stort land och daal, som inneslutes af Yma Berg, hwilkens land kallas Haborne män, uti hwilcket lands skogar folck boo, som wända foten tilbaka, och äro ohörligt snabba att löpa, och wistas ibland willdiuren Dessa fördraga intet andra landskaps wäderlek, derföre låta the sig intet föras till andra Konungar och Furstar, icke heller kunde Alexander Magnus få några af them till sig, såsom Beton hans Jordmätare förmäler. Dessa förr sagde folckätarer, som boo långt norr åth 10 dagsresor ofwan floden Borystenem, de dricka utaf menniskio hufwudskålar, och bruka Huden med Håret til Bröstlappar.' På stan lärer iag råka på med Plinio hwar Ima Berg är til finnandes, när man får öfwerläggia hans ord, ty I. säger han att Antropophagi dhe boo norr åt, så måste man fuller intet ifrån Plinii ställe sökia öster, wäster eller söder. II. 10 dagsresor ofwan Borystenem, hwilken flod begynnes wid 56 högds graden, see 2 Tafl: 2 Fig: och altså tijo dagsresor där ofwanföre (som giör 70 mil, det är tijo grader) hwilcket stannar just uti Finland och Rysland kring Granwiiken, måste Antropophagi wara. III. säger han att där ofwanföre boo de, som berget Imaus omhwelwer, såsom en Dahl, hwarföre måste det wara antingen Swerige eller Rysland. Swerige går mycket högre upp än Ryssland, och omhwelwes af Berg som en dahl, som klarligen förr är wist cap: 8. fol: 348 [= s. 220] och finnes på alla Landtaflor, men icke Rysland. IV. I Swerige får man då det stora Berget igen, som med en stadigwarande rygg, hwilcket alla floder utwisa, som det intet sönderskiära, utan på bägge sidor falla där ifrån i wäster-,

norre och österhafwet, och kallas |390| Yma bärg mz hela Uma land och Lappmark alt ifrån 64. högds grad til den 70. som är 105. Tyska miil, såsom läses i Cl. Schefferi Lapponia c. 2. f. 14. Landet kallar Pl. *Abarimen* (*Abarimon*) där han skulle kalla des folk; hwilket äfwen är ett fördärfwat Götiskt ord, såsom Yfwerborne; och är de högstas äretyttel i Rijket, hafwer och lijka att betyda, och skrifwes rätteligen *Habornemen:* ty *H* utlåta Gräkerna offta, såsom det sees af Abaris den widtberömde Skyten, hwilken hoos oss kallas *Habar*. Äfwen så den namnkunnige Konung, som friade effter Signil, skrifwes *Abor* och *Habor*, äfwen såsom *Abold* och och *Habold*, *Esus* och *Hesus*, *Orpa* och *Horpa*, *Yfver* och *Hyper* och flera sådana. Detta ordet är ihoopsatt af *Ha*, hög, och *Boren* född. Dädan Habornemen, Hogborne men (Yfwerborne men) och är ännu alla högstas Konungars, Förstars och Jarlars tytlar i Swerige. Detta wårt Skytiska ords ihopsättning wijsa och de Gräkeska Skrifter om den förnämliga *Habari*, ty hoos Scalig. Animad. in Euseb. f. 93. läses han *Baris*, och hoos Herodotum *Abaris* äfwen som hoos oss Bären och Haboren.

6. Beskrifwer han detta landz Skogsmän Lapparna genom en artig gåta, säiandes dem 1. wända föttrens solor tilbaka, och 2. löpa outsäieligen hastigt, och 3. det ibland willdiur. Man weet at människiornas Foot är bredare fram, som kallas sulan, och smalare baak, som heter Hälen. Twärt om äro Lapparnas Skidor, som de löpa på, baak åth större, och bredare, som och kal-|391| las Sulan, och smalare fram, och altså kallas sålan stå bak om hälen, hwilkens afritning med deras outsäyeliga hastiga löpning, ibland Willdiuren, Renar, Wargar, Biörnar, Älgar och Räfwar som the jaga, kan läsas och sees uti Cl. Schefferi Lapponia c. 20. fol: 248. hwilken och c. 2. f. 10. mycket wäl uthlägger Adamum Bremensem, som kallar dem *Himantopodes* med Solino, det är sådana som löpa eller hoppa på en Foot, thet Lapparna och giöra, när de löpa på sina Skidor, eller på Skridsko, ty tå sättia de up den ena foten, hwar gång som de skiuta sig med honom fram, och med den andra stå the stilla uppå den större Skidan, den som de åka med, undantagandes när de fara backar uthföre, då åka dhe med både. 7. Säger Plinius att Ima Berg hänger tillhopa med Riphels bergen, dhet seer man af 6 Tafl. 14 Figur: och klarare skal wiisas i Capitlet om de Riphelske Bergen. Nu wilje wi tilsee hwadan Strabo, Plinius, Ptolomæus och andre fått then meningen, och sagt thetta Berget Imaum löpa nästan igenom heela werlden med alt tilsammans hängiande grenar såsom en kropp eller Trä, det likwäl utaf alla andra, som heela Asiam, Rysland, Indiam, Chinam, Persiam och andra Orter sielfwa hafwa igenom rest, och nu bewist är, befinnes ingenstädes på de orter sådana finnas. 2. Hwadan thet är wordet kalladt Imaus, och likwäl ingenstädes sådant namn är kunnigt.

3. Och hwarföre des större delar kallas Taurus. Ty måste wi åter låta see, att the gamla Greker hafwa wäl fått någon smak af wåra uhrgamla Sagor och Gåtor om Bergens i werlden skapnad och des namn, men intet alldeles den förstått och fattadt. Sådan är Sagan: Hela werlden hafwa wåra gamla Förfäder liknadt wid en Jätte, kallan-|392|des honom Yme, hwilken Bores tre Söner dräpte, och ran så mycket Blod af honom, at alla Menniskior drunknade där uti, undantagandes en, som med sin hustru kom i en Båt undan, såsom Eddas egne ord lyda i 6 Mytholog:

'Sedan togo desse tre bröder, Atin, Wile och Wei denna Jätten Yme, och kastade honom uti Mahlströmmen eller Agrunden, och skapade utaf hans döda kropp Jorden, men af hans blod Siön och Watnet, Jorden blef giord af Kiöttet, Bergen af Benen, Stenar och Klippor af Tänderna och de små sönderslagne stycken, utaf Hufwudet eller Hiernan blef Himmelen giord, etc.'

Och såsom widlyfftigare detta fins uti en gammal Saga, så äro nu Bergen alle tilsamman hängiande såsom Benen i kroppen. Men såsom Benen intet allestädes kiennas til, utan up i skallan, där allenast Huden täcker Hufwudskålen, och sedan där Lederna äro, och särdeles Rygge-kotorna, där des uddar kallas Torn, Taurn, på Latin *Spina*, äfwen såsom på Rosenträ the hwassa Taggar kallas Torne (*Spinæ*) stickandes sig utom bladen och Stielkarna. I lika måtto så wil Gåtan förstås at alla Bergen in i Jorden hängia tilsammans, men sticka sig allenast här och ther uth, hwilkas uddar kallas Taurn, hwar af de Greker och Latiner hafwa skapadt ordet *Taurum*, och af Ymes ben Imaus Berg, men hängiandes them alla tilsammans uppe på jorden, intet fattandes gåtans förstånd, at the äro inne uti Jorden, och allenast sticka uth sina Törn. Dädan är dhet och Ovidius kommer att utropa uti thet förr indragne rum, huru af Atle blef ett mächta stort Berg, intet heller förståendes hela Gåtan, att Atle giorde af Ymers Been Bergen. Widare talar wår Saga, att af Ymers hufwud blef Yma Berg i Swerige, effter thet ligger högst |393| nor mot alla Berg i hela werlden, therföre och Plinius kallar Imaum allas Bergs första deel, som han c. 27. l. 5. upräknar, och af de andra benen äro dhe andra Bergen i werlden wordne giorde. Sedan af Ymers Tårar är Sniö och regn wordet, såsom man och seer af Edda i Regns kienning, att Sniö och Regn kallas Ymers tårar, och än i dag kallas *Ym* dagg och dunster: *Rim* frosten; och *Yma* och *Lumi* på Finska och Lappska Sniö och altså mächta wackert af Plinio sagdt, att effter Inwånarenars språk heter Yma Berg så mycket som ett Berg med Sniö öfwerdragit. Hela Gåtan innehåller eljest förra werdennes Syndaflod och fördränkning, och den nyas bebyggning genom dhe tre Noachs söner, Sem, Cham och Japhet. Sedan wi nu således hafwe wiist af många landsbe-

skrifwarer inga sådana tilsammanshängiande stora och mächta långa Berg finnas uti Rysland, Påland eller Tartariet: utan klarligen af Plinio och wår Edda sampt allas i dag Landtaflor och resande folk, at i Swerige är det långa höga och tilsammanhängiande Berg, hwilcket som förr är sagdt, alla Floders fall på bägge sidor i Hafwen utwiisa, och såsom de Norske sielfwe bewitna, som sees af P: Classon: fol. 6. så är hela denna Öö en Klippa, som med jord allenast är öfwerströdd neder wid Röttren på Klippan; ty wilje wi åter komma til Ptolomæum, och wiisa huru wackert han kan nu föras til rätta, emädan såsom han twärt mot alla andra icke den ringesta Bergsklippa sätter i Swerige eller Skåne, utan alla uti Asia. Och när nu thetta skier, så skal man finna at såsom alla Orter och Folck, dem han hafwer sat på öster sidan om det stora Berget Imao, |394| äro nu igenfundne i Rysland, så blifwer klart, at såsom Swerige uti wäster är närmast Ryssland, så är och Imaus des lands Berg, och alla de orter som äro på thes wästre sida, the lära finnas igen i Swerige. Hwilka til att nu upsökia wi oss skynda wiljom: dock först wilje wi taga thetta i acht, att man kan aldrig effter the gambla Skribenters afritningar, som sielfwe intet hafwa besedt ett land, utan thet beskrifwit effter andras sägn, igenfinna orternas wissheet bättre än af Berg, Floder och Haf, ty Folcken flyttia offta, men de andra tingen, särdeles de stora Bergen dansa intet gierna utur sina rum. Ty wilje wi äfwen här af Ptolomæo wiisa, at alla the berg han sätter i Påland och Rysland, där dhes lands egna inbyggiarer bekienna inga wara, såsom sees af Blaus Atlante, Hebersteinio, Matthia Michovio och andra, at the samma äro i Swerige til finnandes med dess omkringboende Folck. Wi wilje först tilsee Imai skapnad uti Ptolomæo, som sådan är Λ, eller som ett krokugt C, äfwen så är hela wårt Yma Berg, see Tafl: 6. Fig. 14. II. Öfwerst up i kroken sätter han ett slags Folck, som kallas *Byltæ*, äfwen så är hoos oss *Byelte*, som sees af St. Mss: och Siön *Pieltojerfvi*, see Scheff: Lapp: c. 8. fol. 84. under 68 högds grad. III. Strax ther under uti samma Bergs bogt sätter han *Tornæ*, hwilcken äfwen så skrifwes och sättes af alla Geographis under 66 och 68 högds grad: Och är thetta landskap och thes Stad hoos många Historie Skribenter bekandt, af den orsak, att Österhafwet ther sluter sig. IV. Där in wid sätter han *Gomari*, |395| hwilcket är *Comaro*. See P. Class: och Blaus Atl: Tab: Norveg: fol: 11. under 71 högds graden. V. Strax ther hos sätter han *MassaGetas*, hwilcket är *Masagjotæ* wid 63 högds graden i Finland alt in til Mesa floden i Rysland ofwan 66 högds grad. där siön Mesensko är, och kalla sig Finnarna och Lapparna Mesar af Mieskogesches afkomne, som sees i Cl. Scheff: Lapp: c. 6. f. 46. VI. *Carates* sätter Ptolomæus sedan i wäster från dem, äfwen så äro de i Swerige wid wäster Yma Berg och kallas *Caradiocki*, see Ant: Tab: Svec:

och uti Schefferi Lapponia *Cardijocki* cap: 34. f. 372. under 60 högds graden. VII. Alla dessa Folck kallar Ptolomæus i gemen Saxar och Scythar, som äro egenteligen Götiska ord, och säger dem boo uti Skog och Bergskulor, och flyttia med sin Boskap aff och an, hwilcket skier än i thenna dag på alla thessa orter såsom läses i Olao Magno, Cl. Schefferi Lapponia och allas wåras skriffter. Sedan hafwer Ptolomæus åtskilliga grenar af dessa berg, af hwilka han målar en dehl alldeles hängia ihopa med Yma Berg; en dehl något ther ifrån lösa, som är til thet VIII. *Ascatancæ* Berg och des Folk, hwilket är Aschetuna up i Angermanland wid Aschers Sockn och härad (see gamla Jordböckren) och ligger under den 60 högds gr. IX. Länger norr sätter han *Anarei* berg och folk, hwilket är Anara fiäll wid Enara Träsk och Enachara folck. See Blaus Atl: f. 25. under 70 högds graden. X. Ther in wid sätter han *Svebi* Berg, hwilcka Lapparna kalla *Svepa vari*, (ty *vari* är Berg på Lappska) men af wåra kallas Sveva och Seva Berg, och såsom wåra |396| Swear på Latin skrifwes *Svevi* och på Grekiska *Svebei* med β, äfwen så skrifwer och Ptolomæus detta Berg, hwilket eljest Plinius kallar *Sevo*. XI. Sedan sätter han något bättre söder Bergen och Folcken *Tappurei*, hwilcka och söder åth äro i Swerige, och kallas *Tappavari*, och Landet *Tappajaur* och *Torpajour*, see Scheff: Lapp: cap: 4. fol. 27. XII. Wid dessa Bergen sätter han Saxerna, och således finnas deras namn än i dag från den 59 högds graden in til 64 högds graden, såsom Saxe-berg, Saxesiön, Saxeval, Norsaxen, Sörsaxen etc. see 43 Tafl. 149 Fig: 60 högds grad. XIII. Förer han *Alanos* och deras Berg wester om dessa, som äro likwäl på höger, hwilcka äro Åland och des Kalkberg wid 60 högds grad: Tafl: 6. XIV. Strax ofwan dem sätter han *Masseos* rätteligen, hwilcka åter äro Finnarna under den 61 högds graden wid *Masecki* således af oss kallade, men sig sielfwa *Mæsar*, som widare på sit rum wisas skal. Lika såsom de kalla oss *Saxamæs*, och ey Swenska. XV. Där näst ställer Ptolomæus *Satianos*, på wästnorr, äfwen så Satagunda emillan 61 och 64 högds graden. XVI. *Mologeni* sätter han der ifrån i wäster norr, som hoos oss kallas Målanger, see 69 högds graden och Cl. Schefferi Lapp: cap: 12. fol: 153. XVII. *Rhymnis* Berg är Rymsyl, (Syl är ett högt Berg på gammal Swenska) som ligger i Angermanland under 63 högds graden, af hwilcken Rymnis flod flyter. Dhetta Berg kallas och Rhamnesyl: see Jordböckren. Ty efter dessa tiders landsbeskrifwarer finnas wid Caspiske hafwet hwarken Flod eller Berg som heter *Rhymnicus*, utan floden *Jaikz*, den |397| rätteligare är Ptolom: *Jaxartes* än floden *Chesel*. XVIII. *Norosbos* som han sätter i söder med sina *Noros*berg moth thessa förra upnämda berg, liggia äfwen så än i dag emillan den 59 och 60 högds graden, och kallas hela landet Noro Bergslagen. XIX. Efter dessa

Berg kommer han til the Yfwerbornas Berg och des Folck, som är *Rhobosci*, hwilcka wi kalla Rhoboar, Rhobolande, hwilcka äro alt ett med Rodeslagen, ty så kallas the i gamla tiider, och ännu alla som boo in wid Hafwet och bruka Siön. XX. *Samnitæ* är Semminge-härad wed 59 högds graden. XXI. Sedan sätter han *Panniardos* och *Asmannos*, dem han f. 131. c. 9. l. 5. kallar *Asæos*, hwilcka äro dhe högstas tyttlar i Riket, som widare skal wiisas, när wij komma att tala om Konungarna eller Gudarna. XXII. Sätter han *Svardones*, som är Svarto-härad i Södermanland, wid 59 högds graden. XXIII. Sedan sätter han *Modocos*, hwilcka dhe äro, kan jag ey finna, utan namnet måste wara helt förderfwadt. Och straxt ther hoos *Basilicos* rätt under de Yfwerborne Bergen, thet är, som han sielf uthtyder, the Kunglige Männen, som fordom af wåra kallades Bassar. Hwilket ord uttryckeligen wiisar Sweriges nampn *Basilia*, thet Plinius och Diodorus bewittna, och then lärda Ortelius uttryckeligen i sin Thesauro Geographico erkienner för Swerige, och wi widare uti Capitlet om Basilia skole bewisa. XXIV. Ther hos sätter han *Salos*, hwilket är Sala-härad under den 60 högds graden, och hafwer här Ptolomæus tämligen rätt råkadt på orternas högd: ty Sala härade sätter han widh 60 högds graden, som thet i dag är, och Swartö-härad wid den 59 högds graden, som rätt nu och wiistes. |398| Och *Basilicos* de Kungliga ok wid 60 högds graden, thet är kring Upsala uti Upland. XXV. dhe Yfwerbornes eller Upswears berg som skilja Upswearna ifrån Helsingarna och Norlänningarna äro dhe som i denna dag begynna wid 63 högds graden, wid Wästerdal-Elfwen, och följa henne alt nästan in til Hafwet emillan 60 och 61 högds graden på en 10 grader effter middagslinien från wäster til öster. Dessa hafwer Ptolomæus så rätt afritadt och träffat äfwen til samma högd och längd, at jag med förundran hafwer dem i hans tafla åskådat: ty han begynner them äfwen wäst nord wäst wid 63 högds graden, och sneder them moth syd-syd-ost in emillan 60 och 61 högds graden; doch til middagslinien på 3 grader länger af den orsak som altid är påmint, att om dem hafwer man ey wiss kundskap, derföre och mächta orätt afmålat Volga hafwa af dessa Berget sit ursprung och Tanaim af Riphels Bergen, som nu är bekandt af alla Ryssar, och Hebersteinio, Paulo Jovio, Blau och alla andra, att både Volga, Tanais, Borystenes, Dyna komma alla utur stora Träsk mitt i Rysland, där icke det ringesta Berg är: hwar af de lärda en stor del hafwa fattadt den tanckan, att inga Yfwerbornes eller Riphels Berg äro til, utan updichtade af dhe Greker. XXVI. Sedan sätter han Riphels Bergen under 59 högds graden, dhe som skulle komma öfwer 62 högds graden, och emädan wi uti Swerige hafwe twänne Riphels berg, det ena som skiljer Rysland och Finland åth, der om wi uti särdeles Capittel skole tala, och det andra som

är emillan Dalarna i Swerige in |399| wid den större och mindre Riphelsiön emillan Dalarna i Swerige och de Nordske, altså wilje wi här låta see, at Ptolomæus dessa menar: ty först målar han detta Rifelsberg stiga från sud sudwäst til nord nordost, äfwen så giör det, se Tafl: 43. f. 149. sedan giör han thet ey mera än 2 grader långt, och thet är intet mera, utan något mindre. til thet tridie säger han Tanaim komma ther ifrån, som flyter uti Mœotiske träsket, bedragen af Tanaåån, som är den wästre gren och ursprung til then stora Älfwen, som sades skilja heela Nordland från Upswearna. Sedan bewitna alla landskap, berg och byar som nu efterfölja, och han sätter rundt om detta Berg det samma som är til det XXVII. *Idra*, som han sätter öst söder om Riphels bergen, så finnes thet än i dag wid 62 högds graden, see Blaus Atlant: Vol: 2. 1. Tafl. XXVIII. Nedan för dessa sätter han *Alaunsbergen*, hwilcka äro Malungs fiällarna. XXIX. uti wäster från dessa sätter han *Budinsberg*, hwilka i dag stå än qwar i wäster, och kallas Budi-berg. XXX. Sätter han wäster för dessa Berg *Galindas*, men rätteligen borde stå i söder, och kallas Galline-wald och flod Gallean. XXXI. I wästsöder sätter han *Trano-berg*, som är Trane-berg och Trane-strand än i dag. XXXII. Sätter han *Sulanes* wäster, men nästan för långt bort som är thet stora Sula-berg. XXXIII. Sätter han på wäster norre sidan om Riphels bergen *Nascos*, hwilcka äro the Norske. XXXIV. Sätter och på samma sida *Pagiritas*, hwilka äro Baggarna och Baggejotar uti Norje och Jemptland. XXXV. In wid Hafwet under 64 högds gra-|400| den sätter han *Hosios*, som än i dag finnas litet högre up under 62 högds graden, och kallas Hosiö. XXXVI. Under 63 högds graden sätter han *Carboner*, som Hondius menar wara Lapparna, som synes i Ptolom: c. 5. l. 3. fol: 75. men äro just Scarboar som äro in moth Scars-fiäll och Scars-dörren, ty den är under samma högds graden. Sedan in wid Hafwet sätter han til thet XXXVII. under dhen 57 högds graden Wendiske Wiiken, den Hondius erkienner wara Finska Skiären, ty Östersjön hafwer ey mehra än dessa twå stora, Botn och Finska wiken: hwilket och bekräftas der af, at han sätter strax in wid samma Wik XXXVIII. Phinnarna, och til thet XXXIX. PhinskeBergen, som ey än i dag hafwa hoppadt af sina rum. XL. på wäster sidan om dem sätter han *Giytones* som är Giotum heim, så kalladt af alla Norskas och Isländskas och wåras Sagor den wästre delen om Finland, om hwilcket skal widare talas i särdeles Capittel, och sees af Cl. Verelii Hervara Saga c. 1. XLI. på östersidan sätter han *Chrone*-floden med en liten Hafswiik, hwilket är Chranwiiken med Cranån, som ock kallas *Vinia*, och än i dag ligger på östersidan om Finland. XLII. ofwan för denna flod sätter han *Rubes* flod, hwilken är i Rysland, och

än i dag kallas *Rubenskoreca*, men liggiandes under 60 högds gr: 70 midd: 2 Tafl. XLIII. näst ofwanföre sätter han floden *Turuntum*, hwilcken är Tornæflod under den 67 högds graden i 6 Tafla. XLIV. kring dhenna floden sätter han på wäster *Savaros*, som än i dag äro på wäster wid floden Sava, och Bergen *Savari* under 67 högds graden. XLV. På öster sätter han *Agathyrsos*, hwilket är wåras och Lapparnas fordom Konungars eller Gudars ähretytlars namn, som och sees af |401| Cl. Verelii Hervara Saga och andra, att de kallas *Aganthyr*, och är Lapparnas Afgudar *Ackie*, *Tyr*, *Ackietyr*, *Tyrvas*, *Tyrmes* etc. som sees i Clar. Schefferi Lappon: och widare skal wiisas om dhessa på annat rum. XLVI. Sedan hafwer han *Acibi*, såsom än Lapparnas Gudars Säten kallas, och än längst öster *Vibiones*, hwilket är Wiborg och des landskap. XLVII. Länger norr sätter han under dhen 58 graden *Boruscos*, hwilka kan nu twikas antingen det skal wara Boresiö under dhen 67 högds graden, eller Bores Härad wid Bore Träsk, Bore-ån och Bure-klubben under 64 högds graden. eller *Pryssen* i Påland under dhen 54 högds graden. XLVIII. Sedan längre norr sätter han floden *Chersinum*, hwilcken den skal wara kan jag ey än finna, men Folket som han sätter längst wäster norr, finnas wäl, som än i dag kallas Valtæ under 68 högds graden wid *Kallis* flod, see Blaus Atl: Vol: 2. Tafl. 25. 68 högds grad. XLIX. Nedan för dhem sätter han *Aorsos*, hwilka hoos oss nu kallas Aoraoas under den 65 högds graden: Cl. Scheff: Lapp: c. 10. f. 103. Således äro nu alla de Folk igenfundne i Swerige som liggia innan före detta stora Yma eller Ymers berg (undantagandes 3 eller 4 nampn, dhe jag menar wara orätt skrefne, eller ännu ey af mig igenfundne). Således bekräftas nu igenom alt detta Plinii ord, som säger Sweriges öö warit så stor, att hon af de gambla är hållen för den andra Werlden för des många Folck och Land skull. Och är dhetta märkeligit, att fast Ptolomæus han hafwer satt alla dessa Folck af willfarelse på fasta Landet wid Finland och dem afskurit af hela Sweriges land, giörandes det til en mächta liten Öö, så äro doch alla Folck just wid hwar sina Berg så nätt igenfundne och |402| satte merendels såsom de än i dag finnas, fast några äro til sina orter förryckte, och således klart som jag förr sade, att Bergen äro ett ibland dhe wissaste, hwar igenom man någon underrättelse kan hafwa om Ländernas och des Folks ställning. Med tu ord wil jag komma, och min mening säya hwad Ptolomæum har kommit att så fara will. Det är wäl först intet undrandes, att när man wil giöra Landtaflor effter andras berättelse, att således skier: ty jag wille sielf en gång dhetta försökia till att dher igenom förstå huru Ptolomæo och andra måtte hafwa gått. Kallade fördenskull til mig på hwar sin dag hwart Landskaps Studenter, som här wid Academien woro, och frågade så hwart ut den och den

orten låg, uti dhet och dhet Landskapet, när den ena sade wester, sade den andra west-söder, den ena 2 miil, den andra 4 miil, och det intet at undra på, emedan milen räknas olika, den ena hade rest den wägen, den andra en annan: och fast jag då hade understöd af de förra Burei giorde Landkort, så blef dhet dock ett underligit diur af, när jag efter hwar och ens berättelse satte den ena orten hiit, den andra diit. Huru skulle nu Ptolomæus bättre råkadt, som satt i Egypten, och efter åthskilligas gamblas skrifter och andras berättelse målade sina Taflor, som han bäst kunde. Och sedan är intet undrandes att Ptolomæus hafwer stupadt kull Imaus Berg, så at des högsta krok är kommen rätt för ändan af dhet Caspiske Hafwet, emedan honom der till de gamlas skrifter nog anledning hafwa gifwit, i ty att han allas meningar synes welat följdt de som beskrifwa detta Haaf. Herodotus säger dhet Caspiske Hafwet, som förr är wiist, wara en Insiö, såsom och Ptolomæus det afmålar: men andra, som Plutar-|403|chus, och flere hafwa ment dhet med sin ända sträckia sig in till wårt Norska Haaf och Granwiken, där wårt Ima Berg ligger med alla sina Grenar, hwar af Ptolomæus hafwer fått orsak att just för Caspiske Hafwets ända sättia detta Yma Berg, och således intet under, att han hafwer fördt Sinam 40 grader länger söder, än dhet är. Är således Ptolomæus till rätta förd, och hans Yfwerborne Berg med alla Lands och Folks nampn förde in på den stora Öön eller näset, såsom Diodorus Siculus med dhe äldsta henne afmålar och beskrifwer. Och wilje wi nu således komma til de andra omständigheter, som hon af de Lärda beskrifwes med.

8. Af Plinii indragne ord finner man, att dhet Folcket in wid Yma Berg, som wi hafwe wiist af dhes hastige löpande på skidor och wistande ibland Willdiur, intet wilja låta föra sig til andra Länder, uthan döö sin koos, intet kunnandes fördraga annan Lufft, så att Alexander Magnus kunde ey heller dem der till bringa. Detta skier än i dag, såsom läses af Cl. Scheff: Lapp: c. 8. f. 71.

9. Herodotus uti sin 4 Book f. 101 bekräftar 'Dessas Yfwerbornas land af Aristæo, hwilken förtäljer sig hafwa genom Phœbi inrådande kommit till Estarna, och öfwer dem boo Arimennen, och sedan dhe Yfwerborne, som sträckia sig in till Hafwet.' Dhesse Arimennen säger han f. 102. 'at Estarna bekienna wara dhe samma, som hafwa ett öga, och Gripar, som förwara Gull.' Och straxt dher hoos säger han, 'att där är en sådan Kiöld, att på 8 Månar kan man den intet fördraga.' Hwar Estarna boo är tilförenne wiist, nemligen öster om Österhafwet in wid Finska Skiären, och will jag det än af flera bewisa. Pomponius Mela talar om dhe Europiske Scythar, begynnandes upräkna Folken l. 2. c. 1. f. 25. längst norr ifrån, in til Mœotiske träsket, således: 'Dhe

Orter som äro in wid Ri-|404|phelske Bergen, täckias med så mycken Sniö, att ingen kan längre bort resa, ja icke hålla up ögonen för Snö och Urwäder. Sedan är där ett kåsteligit och riikt Land, som intet beboos: ty Griparna som är ett hårdt och grymmt Diur, gräfwa mycket Gull up af Jorden, och låta inga andra dhet från sig röfwa. Folket, som där boo, kallas Skytar, och af dem ett slag som heta Arimen, hafwandes ett öga. Redan för dem begynna Estarna, som sträckia sig in till det Mœotiske Träsket.' Plinius begynner åter från söder till norr att tala om dessa säjandes l. 4. c. 12. f. 227. 'Ifrån Floden Bug ofwan dhet Mœotiske Träsket äro de Sarmater och Estar, och wed Stranden alt ut med Tanaim de Meder, af hwilcka Träsket hafwer fått sitt nampn. dhe yttersta som boo ofwan för dhem, (nemligen Estar och desse Meder) äro Arimenner, och strax hoos dem de Riphelske Bergen.' Dionysius beskrifwer dhem boo in wid Iishafwet med dessa ord i sin 30 v. fol: 664. 'Hafwet som är längst norr där dhe rasande Stridsbarn Arimen boo, kalla dhe sielfwa Iishafwet och Saturs haaf.' Af dhessa skiäl äro likwäl dhe Lärde denne tiden så widt komne, såsom man seer af Hofmanno och Ferrario uti sina Lexicis, att de mena Arimennen til det ringaste boo uti Ingermanland. Men såsom Ingermanland ligger i samma högds grad med det som nu kallas Esthland, nemligen wid 60 högds graden: icke heller är där 8 månar odrägelig Kiöld: icke heller de Riphelske bergen: utan Estarna efter Herodoti ord bekienna sielfwe at desse Arimennen boo länger norr öfwer dem, och äro Skytar; altså seer man klarligen, at de boo uti Finland och Swerige in wid Riphelske Bergen, som äro i bägge desse Land, det ena reda kunnigt giordt uti Swerige, och det andra i Finland som widare efter lofwen wiisas skal, hwar Kiölden öfwer 70 högds graden står uti 8 Månars tiid, som sees af Holländernas OstIndiska resors beskrifwelse til Indien norr om, uti des 3 deel fol. 113. att dhen 4 Septembris war reda en sådan Kiöld widh Nova Zembla som ligger i samma högds grad med Sweriges yttersta Näs, |405| att de intet kunde komma länger för Iis och Snö, som Herodotus och Pomponius Mela tala: Den 24 Septembris war sådan Kiöld, att dhe intet kunde nedergrafwa sina döda, utan måste kasta dem i Stenklyftor, och in til den 3 Maji måste dhe alt liggia stilla, då hafwets Iis syntes först yppnas, men dock ey kunde de det besegla. Dhen 5, 6, 7 Maji föll en sådan stark Sniö, att dhe ey kunde gå utom dören. Altså warade ifrån 4 Sept: in til Majum 8 Månar, aldeles som och Herodotus talar, denna odrägelige Winter och kommo Holländerna ey till att segla dädan förr än i Junio. Nu seer man uttryckeligen, att Arimennen äro de som effter Herodoti, Melæ, Plinii och andras bewitnande liggia längst norr i Swerige emillan de östre och wästre Riphels Bergen in till Kimmernäs, hwilket för alla klarast Lucanus Bell: Civil: l. 3. v. 280 säger:

'Där boo Sigtuna Folcket, och Arimennen som upbinda sitt Hår med Gull.' Dessa Sigtuna boor seer man Tacitum uttryckeligen nämna uti Swerige uti sin Germ. c. 45. f. 694. 'Ihop med de Swenska boo Sigtuna Folket.' Och såsom dhe bägge hafwa skrifwit Sigtuna med twänne *t* och ey *g*, som dock rättare är, så skrifwer och Pontanus uthi sin Sweriges beskrifning f. 702. *Sittuna.*

10. Att dhetta Folck war af Swensk härkomst och ey Finnar, Lappar eller Ryssar, wiisar sielfwa namnet. Ty Herodotus bekienner at det war deras språk, och betydde så mycket som Enögda. Denna Gåtan wiliom wi och uttolka, men först see till huru ordet skrifwes. Hofmannus i sitt Lexicon af Dionysio kallar dem *Arimaner* eller *Arimanier*, men Lucanus, Plinius, Strabo och Herodotus kallar dem *Arimaspos*, Ortelius af Ariano säger dhem kallas *Agriaspas*, och af Orpheo *Arimastas.* Af dessa hafwer Or-|406|pheus och Dionysius närmast träffadt, ty när man om en talar, säges det *Arimader* och *Arimann*, men om månge, *Arimennen.* De Lärda som Vossius Idol: lib: 3. c. 99. fol: 630. bekienner, att såsom dessa wåra Fäder Skytarna brukade skiuta med ett öga, altiid tilslutandes det andra, gaf det Skalderna orsak att kalla dem enögda. Äfwen dhetta gillar Hofmannus, och Car: Stephanus i sina Lexicis, hwilket alt både de gamla och dhesse senare lärda Skribenter än bättre hade träffadt, om de hade haft wåra gambla Skalder, och förstått wårt språk. Oden (Mars) som war Hufwud för Krigsmännen, han kallas af oss Arimader, och Krigsmän Arimen, af *Aur*, som är ett skott (see Edda i Aur kienning) *Aur* och *Aurf*, piil, skott, see Cl. Verel: Ind: Scand: af K. Sagorna: *Aurdrag* så långt som ett piilskott. *Aurfa Skard* Krigsmäns tilsammans kallning. *Aurfarþings*, Krigsting. Ol. S. c. 137. *Aurugur*, Manhafftig i Krig, Gretla c. 27. Och dädan än i dag *Aristboga* dhet de skiuta med. *Orusta*, Örlig, är Krig och blodsutgiutelse. Och *Arnisk* och *Harnisk* det som möter Kolfwarna och Pilarna: der af de stridsbara jättar (see Edda i Jottans kienning) kallas *Aurgelmir* och *Aurgripnir.* Dädan och åthskilligas egenteliga namn äro kompne, såsom på 81. Runsten läses *Ari* det är krigsman. 18. Runsten *Arifaster* fast och ståndachtig i krig. 120. R. *Arigaut.* 161. Runst. *Arigutr* Krigsgud. 183. R. *Ariulf*, som en Warg til krigs. 10. Runst: *Arbiörn* som en Biörn i krig. Sedan af *Aur* och *Madar* är *Aurmader*, *Arimader* och *Arimen* kallade Skytar, af dhet dhe skiuta med Aristboga och *Aur* (piil) och således rätteligen af Herodoto och de andra sagdt att *Arimennen* woro *Scytar.* Och af det dhe brukade allenast med ett öga |407| syfta, sades de ey mera hafwa än ett öga, hwilket dhe Grekiske Skalder fingo af wåras Skalder, som kalla Oden, som war alla Krigshärars Anförare, (som sees af Edda i Mytholog: och Odens kienningar) Enögder. Dädan

Saxo lib. 2. fol. 36. säger: 'Then mächtige Krigshielten Othin, som alltid är nögd med ett Öga.' ty man får då intet bruka tu om man wil skiuta rätt: derföre och den gamla Grekiske Skalden Æscylus i sin Prometh: v. 777. kallar *Arimennen* dhen enögda Krigshären. Öfwermåttan wäl träffat wårt språks rätta förstånd. Och således Herodotus fast han erkienner *Arimennen* för ett Skytiskt ord, och att dhe bruka ett öga till att skiuta Piilen, så far han dock galit om des ursprung af *Arima* som skal betyda Ett och *Spu* Öga. Att Finnarna, Ryssarna och Schlawerna intet woro dhessa eller dhes afkomne, wisar dheras språk: ty på Slawiska och Ryska är Aristboga *Luk;* Piil, Skott *Streli;* Skiuta, *Strela;* och Skytt *Strelêtz, Pelisenik;* på Finska är Aristboga *Joutsk;* Arnisk *Rautapaita;* Skytt *Joutzmes;* Skiuta *Ampva.*

11. Utaf Herodoti och Melæ indragne rum seer man, att hoos de Yfwerborne finnes Gripar som röfwade Gull. Detta bewitnar ock Solinus c. 15. och Cassiodorus l. 9. c. 3. fol. 502. säger att Griparna gräfwa stadigt up Gull. Och Claud. Epist: fol. 816. säger: Dhe Yfwerborne Gripar som altid föra Gull. Æscylus kallar dhessa Gripar Thors Hundar, uti sin Prom: v. 27. Detta haf-|408|wa dhe gambla Greker afmåladt genom ett slags Foglar, som hade fyra fötter som ett Leyon, men intet uttydt Gåtan, efter de hwarken hafwa förstått wårt Språk, eller hwad det hade att betyda, deras rätta afbild synes uppå ett gammalt Drickshorn tre qwarter stort, som sees af dhes mått på Tafla 7. Fig. 17. med en Krona på bakfoten. Vossius hafwer så wida kommit i sin Idol: 3 book cap: 99. att han säger detta ordet Gripa måtte wara ett Skythiskt eller Swenskt ord: ja det brukas än i dag. Derföre man och kallar på skiemptwiis Professar, *Grip-homines*, och Matth: XXVI. v. 17. står: och de gripo Jesum. Alla wåra Fäder drogo åhrligen uti sioröfweri om Wåhren ut, och om Hösten in, såsom sees af den årliga tillrustning de efter den gamla Uplands Lagen Kung B. X. Fl. skulle giöra til Siös. Och de som bodde ut wid Skiären, läto sig stadigt der til bruka, hwilka kallades Gripar, derföre och många Öar hafwa der af namn, såsom Gripsholm ett gammalt Kungligit säte i Mälaren, under 59 högds grad. 40 midd. 43 Tafl. Och hela Södermanland som ligger alt wid stora Hafwet och Mälaren, förer en Grip i sitt wapn, see 7 Tafl. 16 C Fig. Uti Norige heta de Öar som liggia under 64 högds graden och så Grip förutan många andra. De starka Jättar, som alltiid foro i sådant Sioröweri, kallas *Gripnir, Gripar. Aurgripnir, Grip-stutur, Gardgripur, Widgripur,* (see Edda i Jotnæs kienningar) *Gripdeiddum,* |409| Rof Cl. Verel: Ind: Scand: *Gripur* kallas Guld, Silfwer och alla Klenodier som röfwades. Och hafwa wåra sielfwa afmålat detta röfweri och dhem som förwarade och förswarade Gullet, genom *Gripar*, som mächta härligen sees aff Cl. Verelii

uthgångne gambla Herrauds och Bose Saga, hwilka foro til Biarmeland att röfwa Jumala, och funno uti Gammens eller Gripens boo Ägget (ty Gam och Grip är ett, som ock sees aff Foglarnas kienningar i Edda) tå de ransakade Kyrkian, och war Ägget alt öfwer-ristadt med guldbokstäfwer, och fingo så mycket Gull som de nånsin orkade bära. De som lust hafwa till dhe gambla Handlingar, kunna läsa sielfwa Sagan, som är det wäl wärd, efter jag ey för widlyftigheten skull här kan indraga både den gambla Swenskan och Cl. Verelii nya förswenskning. See här hafwa åter de Greker fått uti wåra Mythologier, som de sielf ey hafwa förstått, utan sannerlig, såsom många ännu i dag skrifwa en til ähra en Latinsk och Grekisk vers, och förstå dock sielfwe intet Mythologien som dhe indraga af de Grekers och Latiners art, fast dhe förstå orden. Äfwen så giorde de Greker, och tilsammans satte sina Skalder af wåras Mythologiske Skalder tagne, och förstodo mången gång intet Mythologien, såsom wij en mächta härlig bekännelse hafwe af Herodoto i detta stycket l. 3. c. LXVI. fol: 206. 'Ifrån de yttersta Europæ ändar kommer til oss Ten, och Raf eller Glijs, men längst Norr där i Europa är säkert, att där finnes en stoor myckenheet af Gull: men huru de det få, kan jag, säger Herodotus, intet besinna. Det säges, att Arimennen som hafwa ett öga, gripa det af Griparna, det jag intet troor, att Menniskior skola födas enögda, och i alt annat wara Menniskior lijka.' O hwilka kosteliga ord! mon intet Plutarchi ord på stan blifwa sanna förr indragne, att här stod allom fritt att läggia sig på all werldslig Wiisheet, så att ock dhe kloka |410| Greker ey kunde dem alla begripa, och den Sylla detta berättade, som han sielf bekiënner, lärde så mycket uti Stiernekonsten och Philosophien i kort tiid, som den der länge hafwer i dhe Mathematiske konster studerat. Mon det icke ock blifwer sant, det wåra Sagor och de Norskas wittna, att här fordom hafwer warit omåtteligen mycket Gull tilsamman röfwat, det man nu seer icke allenast af Herodoto, utan ock Plinio, Mela, Lucano, Solino, Adamo Bremensi, och alla Grekiska Skalder, och dhet Guds ord genom Hiob talar, att ifrån nordan kommer Gull, så ock det Plato i sin Atlantica hafwer, och wåra med honom och de andra bewittna, om wåras fordom Afguds Tempels stora prydnad af idelig gull och silfwer: sådant röfwade de både af de Ethioper utur Guinea, så ock Indien, som på annan tiid, om Gud unnar mig lefwa, och dhen kosteliga Sagan kommer i liuset, som Hr. Rheenhielm under händer hafwer med wackra anteckningar, hwilken handlar om wåra Förfäders resor uti Indien, ty om jag nu skulle allt införa, blefwo wärcket för stort.

12. Widare bekräffta Diodori Siculi ord, at de Yfwerbornas Öö eller Swerige ligger under Karlwagnen, Lucanus bell: civil: lib: 5. v. 23. f. 206. säyandes 'De Yfwerbornas Land under den Isfulla Karlwagnen.'

13. Diodorus säger widare l. 3. f. 61. 'At wid denna Öö synes Månan (stundom) mächta när in wid Jorden, och hafwa stora Backar uti sig, äfwen såsom dhe som på Jorden finnas.' Dhet är allom kunnigt som någon kundskap hafwa af Månans lopp, att ju närmare någon Ort ligger norr, ju länger och närmare synnes Månan dem gå in wid jorden, när han wistas uti de 6 södre Himmelsteckn, så ock hafwa snedare upgång, och derföre föllia Jorden i upgången och nedergången längre åth och närmare, och derföre när |411| han så går i det upstigande Ym och Dunster af Jorden, synes hans ansichte 3 eller 4 dubbelt större än när han är högre uppå Himmelen, och således, när han så stoor synnes, märkes hans dalder och kullar så mycket större.

14. Denna wår Öö beskrefwo dhe Greker och Latiner ock så af twänne mot hwar andra warande ting, nembligen först af ett stort mörker, såsom sees af Mart: Capel: l. 6. f. 248. 'In wid Riphels Bergen är landet öfwerdragit med ett mächta Mörker', såsom den Nordske Pet: Claud: l. 27. sielf bewittnar, säyandes: 'Om Winteren några Månader är där idel mörk Natt, undantagandes att Månan lyser för dem, så att dhe då äro ute att fiskia wid Månskinet, och giöra annat hwad dhe hafwa att beställa.' Detta skier på de längste orter norr i Swerige, nemligen Lapmarken om Winteren.

15. Om dhet stora Liuset och Solens gång öfwer wåras Yfwerbornas Land skrifwer Pomp: Mela lib: 3. cap: 5. fol: 35. 'att Solen intet dageligen dem upgår såsom oss, utan när hon om wårtiden upgår, så blifwer hon alt stadigt uppe in till thes hon nedergår, och således uti 6 månar hafwa dhe stadigt Dag, och åter (om Wintern) i 6 månar hafwa de stadigt Natt.' Men Plinius säger l. 4. c. 12. f. 227. 'at de hafwa halfwa åhret liust, och Solen en dag stadigt uppe, intet såsom dhe oförståndige tala ifrån första Wåhrdag in til första Höstdag: en gång om åhret wid Starbraket är Solen dem stadigt uppe, och en gång om Wintern stadigt under Jorden.' Äfwen så Solinus c. 16. fol: 36. 'Ett halft åhr hafwa de stadigt lius, och Solen en gång stadigt uppe, fast än de finnas, som mena att Solen dem ey upgår dageligen, såsom oss, utan allenast en gång upgå första Wåhrdag, och en gång neder första Höstdag.' Huru dessa Plinii och Solini ord hafwa brydt dhe Lärdas Hierna, kan man klarligen see af dhen lärda Salmasii anteckningar öfwer Solinum c. 16. fol: 207. där han så talar: 'Hwad kan wara oförståndigare sagdt af Solino än detta: Han sätter förwisso att dhe Yfwerborne hafwa halfwa åhret liust, och Solen en dag alldeles borto. Och emedan det så är, likwäl säger han Lärda Män finnas som mena Solen intet gå up och neder dageligen, såsom det skier hoos oss, utan om första Wåhrdag upgå, och om Hösten nedergå. Men sannerlig om de hafwa halfwa åhret liust, hwad kan wissare wara än Solen ingalunda kan |412| dhem upgå

och nedergå som oss: utan hon måste dem wara halfwa åhret stadigt uppe.' Hwarföre sluter Salmasius, att Plinius och Solinus hafwa farit will, och Mela allena sagdt sant. Men sannerlig hade Salmasius något bättre sedt på Plinii, Solini och Melæ ord, och warit sielf här i Swerige, så skulle han förnummit dem alla sagdt sant: ty Salmasius hafwer här glömt att skillia emillan Dagen och Liwset: Dag kalla wij ifrån Solennes upgång til nedergång; men Lius, antingen Solen är uppe eller nedre. Dherföre säya wij, dhet är en Liws Natt, men ey Dag Natt. Dygn kallas aff oss, när Solen har kommit moth samma streck på Himmelen, som hon stod Dagen förr, det är 24 Timar. Nu willia wij låta see alla dhessa gamla Lärda hafwa sant. Mela han säger at de hafwa 6 månar Dag och 6 månar Natt, nembligen på dhen Orten, som är rätt under Norrstiernan, där ingen Menniskia boor eller kan boo som offta är bewiist. Och det är sannt att Solen när hon går upp, så är hon uppe från 11 wid pass Mart: och in till 11 Sept: och dhet är en Dag: och åter en natt alt stadigt under från 11 Septemb: in til 11 Martii. Om dhen ändring som Lufften förskaffar utaff sig, talar man nu intet. Men Plinius och Solinus tala öfwermåttan märkeligen om dhe rätta Yfwerbornas Land i Swerige, nemligen '1. Att de hafwa halfwa åhret liust. 2. och en dag Solen stadigt uppe wid Starbraket. 3. en dag om Winteren stadigt borta. 4. och intet som dhe oförståndige tala alt stadigt uppe från första Wåhrdag till första Höstdag.' Till att förstå dhetta, måste man först betänkia, att Solen när hon är 18 grader nedan för Skogen, som wi kalla, eller Horizonten, så begynner hon göra Morgonrodnan, och då begynner lysa på Himmelen, derföre dem som boo under middagslinien, |413| och Solen går rätt upp och neder, dhe hafwa 1 $^1/_5$ tima liust förr än Solen upgår, men sedan allom androm, som boo mera och mera norr åth, och Solen ju mera och mera går snedare up, dhe hafwa 2, 3, 4, 5, 6, och flera timar liust förr än hon upkommer. Nu ligger Swerige emillan den 56 och 73 högds graden, som sees aff Fig: 14. Tafl. 6. de som nu beboo dhen 72 högds graden Kimmi Lappmark, de hafwa medellinien som Solen går uti Höst och Wåhr 18 grader under Horizonten. Hwarföre när Solen kommer till denna medellinia, så gör hon dem alt dhet Plinius och Solinus tala, nemligen först Halfwa Åhret Liust, ty Solen kommer alt mera och mera öfwer medellinien, men icke Dag dhet är alt stadigt warande Sool uppe på halft åhr. Til det andra, wid starbraket så gör hon dem en stadigt warande dag på 90 dygn, som förr c. 5. § 3. f. 98 [= s. 65] är bewist, och sees af P. Classons Noriges Beskrifwelse 27 Capitel att de i några månar hafwa Solen uppe: så ock af Heberstenio f. 88. att hon är på 40 dagar uppe, och som de liggia längre söder eller norr i Swerige, så är hon flera eller mindre Dagar uppe, och kallas således en stadig dag af Plinio

och Solino den tiiden som Solen är stadigt uppe wid Starbraket, antingen dhet är 2, 3, 4, 6, 10, 20, 30, 40, 60 eller 90 dygn. Til dhet tridie, hafwa dhe äfwen om Winteren henne en dag borta, hwilken är äfwen så räknandes ifrån hennes alldeles bortgång till hennes uppgång om Medwinter, antingen den består af 2, 3, 6, 10 etc. dygn. Til det 4. så är det och sant |414| som Plinius säger, intet som de oförståndiga säya, Solen dem wara stadigt uppe från första wårdag til första höstdag, utan gå up och neder såsom hon giör annorstädes, undantagandes den ena Långa Dagen wid Starbraket. Derföre seer man nu klarligen Plinium giordt åtskillnad emillan Dagen och Liwset: ty söder i Swerige går dhem Solen dageligen upp som i andra Länder, men för hennes sneda upgång hafwa dhe 4, 5, 6 Månader stadigt Lius hela Natten att läsa och skrifwa, men ey stadig Dag, alt som dhe liggia mera norr eller söder til. Men wid Tornö, där begynna dhe och få den långa Dagen wid Starbraket, som Plinius och Solinus tala om. Och således är åter af dessa märkeliga rummen bewist, att dhe Yfwerborne äro intet hwarcken under eller öfwer Norstiernan, ty då skulle de effter Melæ ord hafwa en stadig Dag, dhet är, Solen stadigt uppe på halfwa Åhret. Och såsom jag senast i den 3 punkten fol: 365 [= s. 230] förgat ännu ett skiäl att bewiisa detta ordet Yfwerborne intet wara Grekiskt, så kan man det åter här see aff Plinio och Solino, så ock af det som aldraförnämst är at Plinius i det förr indragne rum, där han beskref des land och ställe moth nordan, så säger han att dhe Yfwerbornes och Engeländarers Land begynnes där som 'Solen giör 17 timar in till thes hon begynner wara stadigt uppe, och att sombliga sättia dem Yfwerborne uti Asia, men större dehlen uthi Europa.' Nu skulle de kallas Yfwerborne effter Grekiska ordets förstånd, så skulle intet Plinius skillia dem ifrån Engländerna, icke heller att de woro antingen i Asia eller Europa: utan alla, antingen de äro i Eng-|415|land, Swerige, Ryssland, Tartariet, America, Island, Asia eller Europa, dhe skulle alla kallas Yfwerborne, som hade samma Solens gång, och bodde lika när under Norrstiernan. Är således wiist, huru träffeligen wäl och rätt de gamla hafwa wårt Land beskrifwit och illa förstods af de Lärda. Och den dhetta intet wil tro, han kan resa hiit i Swerige, ty Solen och Jorden hafwa intet än stort sprungit utur sina rum.

16. Plinius skrifwer och artigt om wåras art att såå och inbärga Säden och annan Frucht wid detta halfwa åhrets stadigwarande lius, 'i det han säger oss såå om Morgonen, skära om Middagen, och wid Solenes nedergång bärga in Fruchten af Tränen, och om Natten förwara dhem i Gropar och Bergskrefwor', hwilcket jag behöfwer intet uthtolka, emedan Vossius öfwer Mela fol: 239. detta wähl uthlägger: 'säyandes att Lapparna och dhe Norska, som

boo in om dhen Nordeska Cirkelen, kunna wisserligen sig där af berömma, att de hafwa en så fruchtsam wäderlek aff Solens stadiga uppewarande, att på en Dag så mognar dem deras Frucht, hwilcket intet skier dem som boo mitt i Ethiopien. Ty om Morgonen när Solen upgår så såå de, om Middagen det är mitt i Sommaren, eller ock mot Aftonen som är wid ändan på Sommaren, så försambla de sin Frucht, den som tål Kölden.' Detta skier icke allenast Lapparna, som hafwa Solen stadigt uppe på 10, 20, 30, 40, till 90 dygn, utan ock oss, som längre söder boo i Swerige effter Plinii ord, som tala om det stadigwarande Liuset; ty ytterst i Aprili såå wi här, och då begynna reda Nättren wara liusa, och i Augusto skiära wij, då liuset om natten aftager. Och hwad Fruchten anlangar, hafwa våra Fäder dem giömt i Jordkulor äfwen såsom än i dag skier med |416| rofwor ok andra rötter. Det är wist at ju länger norr ju fortare mognar hon, så att när Wåhr-rågen eller Kornet såås ytterst i Majo, eller först i Junio, så är dhet stundom moget på 6 eller 7 weckors tiid ytterst i Julio.

17. Såsom nu nogsampt klart är wiist, hwar som de Yfwerbornas Land och Säte är, ty wil jag kortteligen af Diodori Siculi ädla rum indraga dhe återstående dhetta Folks kienneteckn af des seder, gudsdyrckan, ålder, lefwerne och mera sådant, emedan tilförenne endels i det 7 och 8 Capittlet aff andra gambla Grekers och wåras Sagor är förklaradt, och endels här effter uthi lägligare rum lärer skie: såsom dhet Diodorus säger, 'att den åhrliga Fruchten hon mognas hoos dhem twå gånger', samma ord brukar Plato, som sees af wårt 7 Capittel §. 5. f. 264. n. 84 [= s. 167]. Och gaf dem orsak sådant skrifwa, först detta att wi såå 2 gånger om åhret Rågsäden, som är höst-råg och wårråg. 2. at wår säd mognas och upwäxer på mycket kortare tiid, än det skier dem som boo i de södre ländren. 3. att stundom när här är Myggewinter, som de Norska tala, det är, mächta blid Winter, så att Myggorna synas, så plägar icke allenast Kornet mognas 2 gånger, nemligen det, som är sådt i Martio, är mognadt först i Junio, och det som är sådt i Junio, är mognadt i Septembri, som mig af en Norsk, benämd Olof Ersson, född i Jemptland berättat; utan ock Träna burit 2 gånger Frucht, Får och Gietter aflat twänne gånger fostren, så ock Wildfoglar lagdt twänne Kullar, |417| såsom läses uti Snorre Sturleson fol. 607, och här nu Anno 1677 är skiedt. Jag hafwer sielf ännu förwaradt uptorkad frucht af Päronträn, som andra gången äro tilwäxta.

18. Diodorus förtäljer 'at Latona som war Baldurs moder, skal wara här födder, och han för alla Gudar högst dyrkad. Och att en deel af Ööns inbyggiare äro såsom Baldurs präster, hwars beröm de dageligen siunga med sina wijsor, och mächta ähra denna Guden.' Detta alt spares til Capitlet om Gudarna och serdeles Baldur.

19. Den sköna Lunden som war Gudarna til ähra planterad, och Diodorus förmäler om, är förr af Platone beskrifwen, som läses här c. 7. §. 5. n. 81. fol: 263 [= s. 166].

20. Salen, som Diodorus säger 'hafwa warit Ha-Baldur til ähra bygd rund och med många och härliga prydningar utsmyckt', är endels tilförende af Platone, Edda och andra c. 7. §. 5. n. 73. fol: 240. och 253 [= s. 153 och 160] omrördt, och skal uti Capitlet om Upsala widlyfteligen förmälas: så och hwarföre Diodorus säger Salen warit runder, dhen likwäl än finnes warit fyrkantig.

21. Diodorus säger att theras Hufwudstad war Salig och Helig. som tilförende cap: 7. §. 5. n. 73. fol: 241 [= s. 153] är wiist, hwarföre Templet eller Salen heet Upsal: Men nu wilje wi wiisa ordets Sals betydelse. I nämbde rum är nogsampt wiist, att Saal alltid fordom är tagit för dhet förnämsta rum och serdeles där Konungarna och Gudarna äro tillsammans komne, så och himmelen, där Gud och Änglarna wistas, |418| såsom och de afsomnades Sällas grafwar, som wäl och ridderligen sig hafwa hållit. Therföre tages ännu i dag aldrig Saal hoos oss för gemena huus, utan de största och hederligaste rum, som pyntas och rena hållas för fremmande. Men Huus, Bodar, Byggningar, Stugor, Kamrar, Kojor, Hybbel, och sådana mehra ord, tagas för allehanda slags wåningar. Hwar af man lätteligen kan see, hwadan ordet Saal är tagit. Sålla är rensa en ting af sin orenlighet, såsom Christus säger til Petrum, att Satan begiärade sålla honom såsom Hwete. Dädan Säll, Sicht. Säll, den som är rensad och ren från Synder, så och dhen sund och frisker är, och den lyckan fordrar. Saal et rent och hederligit rum. Och dädan kallades Odens Präster, Odens Sällar. Christus upräknar och Matth: cap: 9. v. 75. alla, som rätt Salige kunna kallas. Och af detta kallades Gudarnas och Konungarnas rum Saal, såsom ett prydeligit och rent rum från skam och laster, äfwen såsom deras pallats och säten kallas och så Hof, af Höfwas och Höfligheet, såsom ett rum där alt bör rättfärdeligen, heligen utan laster och skam tilgå. Dherföre och på gammal Swenska kallas lika så Himmelen Hof, som ännu är behållit i det Engelska Fader wår. Utaf Saal såsom et rent och heligt rum, fick nu af Gudahuset heta Upsal, och hela Staden der af Upsala, och Häradet Sala, nu Waksala, och altså rätteligen af Diodoro sagdt, att Staden war Säll och Helig. |419|

22. At wåra Fäder större delen kunde spela på Harpor (Soteharpor, Långharpor och Nyckelgigor) och detta Baldur til ähra uti hans Saal, det är allom kunnigt af Wisor och Sägner, och tilförene af Plutarcho c. 8. §. 1. n. 30. f. 335 [= s. 211] omrördt. Kan och läsas Clar. Verelii betänkeliga anteckningar til Götriks Saga f. 64. Huru wåra Göter utom lands detta slags harpor i wärde

höllo, ses af den Romerske Rådman Cassiodor: lib: 2. ep: 40. fol. 126. som säger, 'att then Franske Kungen bekommandes rychte aff Gotha Kungens Tiodriks stora giästebod, med många böner förmådde at få til låns af honom hans Horpanist.'

23. Diodorus förmäler 'at desse Yfwerborne Schytar hafwa sit eget språk.' Detta är nogsamt bewist c. 3. §. 16. f. 71 [= s. 49].

24. 'Ther til med idkadt med de Athenienser och särdeles dhe Delier en stadig wänskap ifrån de äldsta tider', hafwe wi nogsamt kungiordt i det 7. c. §. 7. f. 290. c. 8. §. 23. f. 324 [= s. 183 och 204].

25. Så och det Diodorus förmäler, 'att the Greker hafwa hängdt uppå våras Yfwerbornas Afgudars Upsal härliga och dyrbara gåfwor', är nogsamt c. 7. §. 15. n. 78. f. 258 [= s. 163] erkundigat.

26. Förtäljer ock så Diodorus den namnkunniga Habor, dhen tilförenne uti thetta Cap: §. 2. n. 5. f. 390 [= s. 245] är nämd, kommit til Græciam, och dhen gambla wänskapen med dhe Delier instichtad nu å nyo stadfäst. Hwilken denne Habor warit hafwer, wilje wi uti Chronologien eftersökia.

27. Diodorus berättar och 'huru såsom deras Gud Baldur (nemligen Solen) på hwart 19 åhr kommer igen til Öön, på hwilken Himmelens lopp hafwer haft sin omgång. Hwarföre och de Greker kalla detta åhret Annum Mætonicum:' Denna wåra Förfäders stora kundskap om Himmelens, Solens och Månans lopp är tilförende c. 5. §. 6. f. 104. §. 9. f. 115. [= s. 68 och 75] bewist. |420|

28. Han förmäler ock, 'at ifrån Wåhrtiden in til Midsommar så leka de, springa och dansa hela Nättren, hwilcket theras Gudar och Konungar skal wara mächta behageligit, efter thet skier deras seger och manliga bedrifter til ähra.' Thetta behöfwes intet bewiisa, ty ännu i thenna dag, så skier detta fast icke någon afgud til ähra, utan efter en gammal wana för de liufliga liusa Nättren och stadigt siungande Foglar som locka ungdomen ut att leka, särdeles Midsommar-natten, hwilket alt widlyfteligen läses i Olao Magno om Majelekarna lib: 15. cap: 10. f. 571. hwilka Majelekars slut war Midsommars Natten, 'tå the uti alla lustiga Lundar och Ängiar dansa, springa och spela på Harpor, siungandes allehanda gamla Kiempewisor, Gudarna och de stridsbare Hieltar til ähra, och somligestädes giöra dhe up stora elldar': intet för mörkret skull, ty thet är liust som dagen, utan ther skogar äro, att med Röken bortdrifwa Myggorna.

29. At Bores ätt tager son efter son regementet, som Diodorus i sit ädla rum skrifwer, är reda af Platone mächta klarligen och wåras Lagar, Stadgar och Sagor wiist cap: 7. n. 70. f. 238 [= s. 152].

30. Om wåras Yfwerbornes fäder säger widare Plin: l. 4. c. 12 f. [227] 'at thet är ett lycksaligt Folk, som lefwa mächta länge.' Äfwen så Mart: Capella lib: 6. pag: 248. 'det är ett Folk af stor ålder.' Pomp: Mela l. 3. cap: 5. pag: 53. säger, 'de lefwa längre än alla andra Menniskior.' Festus förmäler dhem lefwa til ett hundrade åhr, derföre kallar Orpheus dhem effter Skalde-art i den 1104 wersen 'Macrobios, de som draga sin lifstiid ut til många mans åldrar, så at somlige lefwa til 1000 åhr.' Om denna wåras ålder hafwa dhe förnummit genom Orpheum och af alla Argonautis, Perseo, Ulysse, Pythea och flera, som i äldsta tiider Swerige hafwa besedt, så och af wåras sagor om Auni hin gamble, |421| om hwilken tilförende cap: 7. §. 5. fol: 206 [= s. 132] är förmält: sedan Gundmunder hin gamble, Starckoter hin gamble, och flera, som i Chronologien skola wiisas. Och lefwa många ibland gemene allmogen än i dag wid den åldern, som Festus säger, och än wida öfwer. Om hwilcket til att få noga kundskap sökte jag af min Broder D. Nicolao Rudbeckio Biskop i Wästeråås, at han wille uti sit Biskopsdöme låta uttaga af Kyrkioböckren de äldstas ålder, när de äro födde och christnade, och sedan döde, hwilkas register mästedeles med Kyrkioherdarnas egna händer äro antecknade, och fan jag, at ifrån tolf allenast Socknar woro 232 Personer, som endels döde, endels än lefwande, woro öfwer 90 in til 140 åhr gamble, emillan Anno 1600 til 1673, förutan twänne, nembligen, Israel i Hofwesta, som war 156 åhr, och Tor Ulffsson, som war 260 åhr, hwilkens barn uti den 6, 7 och 8 leden lefde tillika med honom. Tuna Sockn hade allenast 74 sådana åldriga. Och således hålles intet här för något underwärck, att til 100 åhr komma, såsom dhe utom lands giöra, dhet man seer af den ny utgångne boken, i Tyskland som kallas Miscellanea curiosa medico physica, där man för under skull hafwer infördt en benämd Johan Ottel von Hohe, som är född den 27 Septembris 1542, och döpt den 27 Decembris. hwilcken wid dhenna tiden än lefwer, warandes 115 åhr. Eliest ifrån samma Socknar äro öfwer 860 antecknade, hwilcka alla äro emillan 70 och 90 åhr gamla. Dhet är intet länge sedan häri Staden tre wid en lika ålder afsomnade, nemligen mot hundrade åhr, såsom war dhen Berömlige ArchieBiskopen Doct: Lenæus, af 96 åhr, Befallningsman Ingelbrecht Swensson, och min Swärmors |422| fader Gösta Larsson, den åhret, förr än han dog, af den styrkia war, att han gick til Kopparberget, som är 16 Swenska miil, och wid 25 Tyska. Om Lapparna, som boo i den norre delen aff Swerige, bewitnar och Cl. Scheffer: i sin Lappon: c. 27. fol. 310, at the äfwen til sådan hög ålder komma.

31. Plinius säger att wåra Fäder de äro widtberömde. Detta är nu nogsamt bekant af föregående alla Skribenters ord, och widare skal följa, särdeles

när wij komma at wiisa huru många Keysarer, Konungar, och Hieltar hafwa sitt Fädernes uhrsprung aff Swerige, så och huru många slags Folk hädan hafwa uthfarit, andra Land intagit, och där sig nedersatt.

32. De Yfwerbornas eller Upswears land säger Plinius lib: 4. cap: 12. fol: 226 wara fruchtsamt och skönt. Lika så talar Pomponius Mela lib: 3. cap: 15. f. 53. Hwilket och nogsamt här uti thet 7 cap: §. 5. n. 9. fol. 158. n. 20. fol: 166. och cap: 8. §. 1. n. 32. f: 336 [= s. 101, 107 och 212] är bewist.

33. Plinius i samma rum säger wåra Nordska bodt i skogar oc Lunder, dhet är, under Trän. Detta bewitnar uttryckeligen Tacitus i sin Germania cap: 46. fol: 696 säyandes 'deras Barn med Boskapen och willdiuren intet hafwa något annat skiul, än dhet som af Granqwistar är tilsammans bundet (som än i dag hoos de fattiga sees) där under roo sig de unga tilsammans, och the gamla taga sig hwila.'

34. 'The komma uti en stoor myckenheet tilsammans, när de skola hålla sin Gudstienst' säger Plinius och Martianus Capella i samma indragne rum, hwilket nogsampt här cap: 7. §. 5. n. 79. fol. 262 [= s. 165] af Platone och wåras historier är bewist.

35. Pomponius Mela förmäler och med Plinio om deras hädanfärd, 'at när de äro mera mätta |423| af lefwande än ledsna, så stiga the uppå ättstapulen och med glädie störta sig neder i Hafwet.' Detta är märkeligen af Cl. Verelio i hans utgångne Kung Götriks Saga cap: 2. f. 12. där 'Kung Götriks Swärfader Skapnatunger, när han hade talat slikt som han wille och tyckte, (för sin affärd) stego the alla uppå Gyllings hammar, och ledsagade Barnen sin Fader och Moder up åth Ätstapulen, och foro så glade och lustige till Oden.' Denne Ättstapulen eller Atlesberg är den Maximus Tyrius här c. 8. §. 3. fol. 340 [= s. 214] kallar helig och diuper, att ingen fick gå neder i honom, ty han war för dem som wille fara til Oden.

36. Om deras Seder och rätträdighet säger Martianus, att the äro för deras Seder widtberömde. Pomp: Mela kallar dem de aldrarätträdigaste af menniskior. Orpheus uti den 1112 wersen säger rätteligen om dem: 'De hafwa ett ährbart ansikte både Fäderna och Barnen, och med hierta och sinne älska dhe hwad som rätt är, och äro kloka i munnen, förandes försichtiga ord'. Här få wij igen Platonis ord tilförende indragne, och med wåras gamlas Sagor bewiste cap: 7. §. 5. n. 94. f. 279. och n. 102. f. 285 [= s. 175 och 180].

37. Plinius och Solinus säya dem intet sin emillan örliga, äfwen så Pomponius, säyandes dem intet föra krig sin emillan, ey heller stora trätor. Detta är som Plato här uti det 7. c. §. 5. n. 92. fol. 277. och 298 [= s. 174 och 187] beskrifwer, at ett af de förnämsta stycken i wåras Lag war dhet, 'att intet föra

krig på hwar annan utan endrächteligen på sina Fiender.' Huru länge denna endrächtigheten hafwer stått i dessa Nordiska Riken, skal förutan det tilförenne här och där är omrördt, widare wisas wid Chronologien.

38. 'Inga stora Siukdomar, ingen förgiftig Luft här finnas, utan en helsosam wäderleek,' bewitnar Plinius, Solinus och Plutarchus af in-|424|dragne rum, hwilcket Plutarchus instämmer med här cap: 8. §. 2. n. 32. fol: 337 [= s. 212] och märkeligen Clar: Verelii Herwara Saga cap: 1. fol: 2 säyandes om den norre Sweriges deel således: 'De trodde at i hans (Gunmunders) rike war de odödeligas boning, nemligen ett sådant rum, att af hwar och en som tiit komme förswan siukdom och ålderdom, och måtte ingen där döö.' Om de orters längst norr i Swerige belägnas sunda luft kan och läsas Cl. Schefferi Lapp: c. X. f. 308.

39. Solinus säger, att Trän de gifwa dem föda. Dhetta är ännu i dag brukeligit på dhe norre orter, at fast the få then skönaste Säd, så afläggia the äntå aldrig den seden at blanda den med Bark, på det de, när för hastig frost skull eller stoor hetta misswäxt skier, må wara wana wid Barcken. Af wåra Lagar seer man och, att Ållon på Ekarna hafwa brukats med Säden att blandas, så och Sumilröttren, dhet än i dag skier, derföre Orpheus i sin 110 wers säger, 'at af Örter och Trän taga de sin söta maat.' Hwilket och Tacitus i sin Germania bewitnar om Finnarna säyandes: 'Örter är deras maat, Skinnen deras kläden, och Jorden deras säng.' Således ware nogsamt sagdt om de Yfwerborne, dheras land och underhafwande.

Cap. X.

Om Sweriges namn Scythia.

§. I.

Fast allom infröddom Swenskom är bekandt af deras Sagor och Sägner, at Swerige är den rätta Schytarnas Öö eller *Scythe-ey*, doch wilja wi det af de gambla Grekers och Latiners skrifter, och sielfwa ordets ursprung, betydelse och än dageliga |425|bruk wiisa att ingom androm kommer dhet Landet och nampnet till. Strabo, som sielf öfwer 1600 åhr gammal är, han wisar dhet uti indragne rum här cap. 3. §. 11. f. 62 [= s. 44] af en gammal Grek benämd

Ephorus, som åter sin kundskap hafwer af de aldraäldsta, att Scythia ligger mitt mot Æthiopien, hwilket än i dag wises af alla sannt wara, nembligen, Swerige den rätta Scythia, liggia emillan dhen 30 och 50 middagslinien mitt mot Ethiopien, see 1. Tafl. 1. Fig.

2. Säger Ephorus att Ethiopien är så stor, att hon sträcker sig från Solens upgång (i anseende til de Greker) om Winteren och til hennes då nedergång. Solens upgång om Winteren faller för dhe Greker moth Röda Hafwets ända emillan den 60 och 70 middagslinien i östsöder, och hennes nedergång emillan den 20 och 30 där Æthiopia, som sedan kallades Africa, lychtas uti westsöder, och samma bredd finnes hon än i dag hafwa.

3. Säger Ephorus det mächta märckeligit är, att Scythia är mindre än Ethiopien. Är nu ey Ethiopien större än på 40 och några grader bred, så måste Scythia til det ringaste wara på en 30 och några grader, och altså klarligen ingalunda stiga utom den 20 och 60 middagslinien, om hon skal stiga, som Ephorus säger, mitt mot Æthiopiam längst norr, och mindre wara än Æthiopien.

4. Nu seer man huru mächta wäl Ptolomeus inträffar med dhe gambla Greker, som långt för honom lefde, sedan jag honom hafwer fört til rätta: ty floden Occhardes, som är ändan för de Scyther efter hans egen beskrifwelse, hon är under dhen 60 middagslinien efter alla Lärdas Taflor, och sluter således Skytarna i öster, som samma midd. sluter Ethiopien i öster: eliest om Ptolomei stora willfarelse efter sina middagslinier |426| skulle stå, så kunde ingalunda hwarken Scythia liggia mitt moth Ethiopien, icke heller wara mindre, utan tre gånger större, som hans 1. Tafla utwisar.

5. Plinius träffar och mächta wäl in med Ephoro l. 6. c. 13. fol. 324, säjandes 'Skythien sträcka sig från dhen längsta udden i norr', hwilken än i dag kallas på Blaus, Jans:, Burei och fleras Landtaflor Skytings-berg widh Kimmernäs eller Nort-Kim under dhen 72 högds graden 6. Tafl. Fig. 14. och in till Solens upgång om Sommaren i österonorr, hwilket är rätt: ty för Plinio som war en Italian är Solens Sommar-upgång i österonorr wid floden Ochardes, Occa Rheca eller dhen 60 middagslinien. Och altså kommer ingen Scythia utom 60 och 70 middagslinien.

6. Dhetta bekräftar än klarare Herodotus, som mycket äldre är, säyandes uttryckeligen lib. 4. fol. 102. 'På andra sidan om floden Tanaim äro inga Scythar eller Schytars land, utan strax taga de Sörmader eller Sarmader wid.'

7. Scylax, som än äldre är, bewittnar det samma i sin Peripl. fol. 28. 'Dhe som segla det Mœotiska Träsket upföre, finna på wänster de Schytar, och ifrån dhet Nordska Hafwet in till Mœotiska Träsket (på höger) boo dhe Sarmater wid Floden Tanaim, som skiljer Asiam från Europa.' Strax der effter säger

han: 'På andra sidan om Tana floden begynner Asia, och dhes första Folck wid den Euxiniska Botn, som kallas Söromader.'

§. II. Är således wist, att inga Skytar, eller deras Land och Rike stadigt bestående war på andra sidan om Tana Floden. Ty hwad dem anlangar som drogo in til Indien och kallas Indo-Skytar, och ströfwade här och där kring dhet Caspiske Hafwet, som woro dessas Scytars afföde och från dessa orter komne, skola wi längre fram omtala. Men nu wilia wi tilsee hwilka heto rätt Schytar af dem som |427| sutto på denne sidan om floden Tanai, och altså tilsee huru Herodotus beskrifwer deras Land och Folck. Wij wilje så först skåda alla dem som räknades på norre sidan om Floden Danubio, och söder om Tana floden alt up til Ishafwet, efter Herodoti anledning af hans fierde Book, där han fol. 101 säger 'Ifrån dhe Borysteniters Hufwudstad, hwilken är lika såsom medel punkten af Schytarnas land wid Siöstranden (nemligen Pontum Euxinum) där boo Callipitä, det är, Greker aff Schyterna underkufwade.' Dessa synas wara de nu kallas Calliborni wid floden Dnister, såsom ock Hornius i sin Atlante dem sätter wester om Floden Borystene efter Herodoti följande ord wid pass under 48 högds graden och 51 middagslinien efter Massæ Tafla.

2. 'Ofwan desse är ett annat slags Folk (säger Herodotus) kallas Halizones, bägge dhesse bruka Schytiske seder, men elliest såå de Hyrs, Lins och Lök.' Desse äro dhe i dag kallas Haliz af Massa wid 49 högds graden och 49 middagslinien, och af Isaco Hondio Halutz. Och bruka dhe på den orten mycket Hirs, såsom sees af Blaus Atlant: öfwer Borystenem f. 60.

3. 'Öfwer dessa boo dhe Schyter som såå mycket Hwete intet til Bröd åth sig, utan att sälja.' Dessa synas wara där nu Påland och Lifland är, ty den seden brukas där än att försälja sin säd till många andra Land och Riken.

4. Öfwer dhessa boo Neuri, hwilka äro de nu i dag finnas wid flodens Wistulæ stora östre gren Nereu, och des andra gren Buk, hwars Stad kallas Nuru: eller de som boo wid Narven, ty af Plinio lib. 4. c. 12. f. 227, seer man at under dessas gränsor har Borystenes sit ursprung. Hwilken hafwer 2 grenar, den ena i wäster, som löper när in til Nur och floden Nareu, och den andra ända norr, mot Narven och des land, hwilken begynnes wid Hnipersco (Dnipersco) |428| och kallas floden sedan Hniper och Dniper, hwilken jag fullkomlig menar wara Herodoti Hypanis.

5. Sedan kommer Herodotus på andra sidan om floden Borystene säjandes: 'Tre dagsresor i öster och elfwa dagsresor i norr ända floden upföre boo dhe Schyter, som äro Landboar, men ofwan dem är landet sedan mächta widt öde och ödesmark.' hwilket faller, där än i dag de stora Kierren och morassen

äro i Rysland och alla floderna där sitt ursprung hafwa, nembligen wid träsket Fronovo under 56 högds graden och 57 midd. ty der in moth stannar Borystenes 11 dagresor norr åth.

6. 'Ofwan desse boo Androphagi, det är, de som äta Folck, hwilket Folk ingalunda äro aff Schytarna: utom dem är sedan alt öde, och boor intet Folk mera.' Här seer man huru mächta wäl dhetta inträffar med Ptolomæo, sedan han är förd tilrätta, och med Ryssarnas egna lands beskrifwarer, som sättia dessa under 68 högds grad, om hwilket är förr talt c. 9. §. 2. f. 386 [= s. 242].

7. Sedan kommer Herodotus tilbaka i söder, och talar om de 'Schyter, som boo öster om den floden Panticape alt in til Floden Gerrum 14 dagsresor långt, som hwarken såå eller plöya, utan flyttia aff och an med Boskap.' Om bägge dhesse Floder kan jag än ingen rätt kundskap få, hwar dhe skola liggia, ty somblige sättia dem wid Pontum, somblige wid Litoven, somblige wid Rifelsbergen, hwarföre jag dessa spar till annan tiid.

8. 'På andra sidan om Floden Gerrhum boo de Konglige Schytar, som hålla dhe andra för sina underhafwande, och sträckia sig i söder till det Tauriska landskap (48 högds gr. 61 midd.) och i öster in till grafwen, som dhe blindas barn (eller Schytarnas trälar) grofwo (emillan floden Volga och Tanaim wid 52 högds grad. 58 midd.) och till Mœotiske Träskets Hufwudstad Cermni, hwilkens deel sträcker sig in till floden Tana.' Detta rum är intet ondt at igenfinna, ty i dag kallas och dhe Tattarer, som kommo i dessa Schyters land, af samma ort Cremniske Tartarer. |429|

9. 'De som äro ofwan floden Tana och dessa Kungliga Schyter norr åth, kallas Melanchlæni, hwilka äro intet Schytar, utan ett annat slags Folck. Hwad som ofwan deras Träsk är, är Ödemark.' Dhessa synnas wara dhe i dag liggia i Ryssland emillan den 55 högds grad till den 60. och emillan 55 och 60 midd: där dessa orter finnas Melagona, Mologa, Megrina, Smolensko, etc. och de stora Träsk som ofwan dem nämnas, äro inga andra än Ilmen, Ladoga och Onega, ty andra äro där intet.

10. Sedan kommer Herodotus på andra sidan om Tana floden österno rr, säjandes: 'at där boo inga Skythar, utan Soremen, 15 dagsleder nor åth,' hwilket giör 6 grader, och stiger mot 56 högds graden.

11. 'Ofwan dhessa boo Botnkarar, hwarest allehanda slags Skog är.' Hwar dhessa Botenkarrar boo, wiisar han klarligen fol. 114 säyandes: 'Inwed en mächta stor Siö och många Kiärr och Träsk, där mycken Hwass wäxer. Af hwilken Siö fångas Uttrar och Bäfrar och andra Willdiur, hafwandes en fyrkantig munn hwilkas Skinn tilsammans syys til Renpälsar, och Bäfwergiäll till läkedom.' Med hwad klarligare teckn kunde nåntzin wår Östersiös norre

deel Boten beskrifwas: ty först är här ingen stor Siö mera än han, som mångestädes förr är wist. Sedan kallas bägge Landen om honom Boten, och folket Botenkarar. Til det tridie äro serdeles i Österbotn så många Träsk, at i hela werlden finnes ingen ort med så många begåfwad, see 6 T. 14 Fig. Til det 4. at här finnes mycken Hwass, det är alla Bönder bekandt, hwilcka täckia sina Huus och Ladur med dem. Til det femte, Uttrar med des fyrkantiga munn och Bäfwrar med Bäfwergiällen och des läkedom beskrifwer han med samma ord såsom Olaus Magnus lib. 18. f. 693. c. 16. säjandes: 'De hwasständta Uttrarna med deras fyrkantiga munn, äro såsom Bäfrar, lika till skinnet, men tre gånger längre, och finnas uti de norske Siöar, serdeles wid Helsingland, Mälpa, Angermanland, Jempteland och bägge Botten: hwars skinn så wäl som Bäfwrarnas och an-|430|dra Diurs uti stor myckenhet föras til Ryssarna, och sedan länger bort till Tartarna.' Och är här till märkiandes, att såsom Herodotus beskrifwer dem finnas wid Botn, altså skrifwer och Olaus Magnus, ty söder i Swerige uti samma Siö finnas de sällan. Till det siette säger Herodotus där finnas andra Willdiur i stor myckenhet, hwilka äro Siälar: huru dhe fångas uthi Botn och Finland, wisar Ol: Magn. l. 20. c. 4. f. 752. Til det siunde brukas de och til Renpelsar alldeles som Herodotus säger.

12. 'Ofwan desse Botnkarlar något mera på öster, 8 dagresors ödemark wid pass (säger Herodotus) boo Thyssagiotar, hwilcka äro Folkrika och lefwa utaf jägeri.' Dessa otta dagsresors Ödemark äro de många Träsk och Skogar uti Carelen och Sawolax, öfwer hwilcka desse Tyssar, Giotar, Tyssagiotar, Tiassar, och de som in wid Granwiken boo och af Ryssarna kallas Tiescar, och en ort wid nampn Tieskaiageba emillan 50 och 70 middagslin. och 60 och 70 högds gr. Der til med lefwa desse intet af annat än i dag, än jägeri och fiskeri, som Herodotus säger, ty där wäxer ingen Säd.

13. 'Widh dhessa boo och dhe som kallas Jyrcar, hwilcka och lefwa af Jagt.' Dessa äro de som boo i Ryssland, och kallas Jyrgovitz, Jurce, Jorie, Juri etc. emellan 57 och 63 högds grad. 60 och 70 midd.

14. 'Från dhessa i öster boo andra slags Schytar, som hafwa giordt uttåg ifrån dhe Konglige Schytar och där sig satt.' Desse äro dhe, som hafwa satt sig wid Holmegård wid Vinea, wid 65 högds grad. 65 midd. som widare skal wisas, när wi komma till att tala om alla de Folk som äro utur Swerige utgångne.

15. 'Alt in till dessa Schytar (säger Herodotus) äro alla Schytarnas Riken ett slätt land af stark Lera eller Jord, men det land, som sedan följer, är idelig Berg och Klippor.' Om aldrig Herodotus hade warit till, utan allenast de andra Lärda, som senare lefde, serdeles Ptolomæus, hwilcka hafwa Påland

och Ryssland beskrifwit med |431| så många hiskeliga och stora Berg af hwilka både Tanais, Borystenes, Volga och dhe andra Floder skulle hafwa sitt uhrsprung, så skulle jag låta låcka mig, (om jag wille sökia effter gambla handlingar allenast inom min Stuguwägg utur Böckren, och intet tro mig sielf och andra resande Personer) at troo, alla dessa Berg af Ptolomeo på hans Taflor afritade skulle hafwa warit effter hans tiid nedersunkna eller af Flugur förtärde, emedan nu af alla resande, Lärda som olärda, och alla Rysslands Beskrifwarer enhälleligen finnes, inga för tiden Berg på de Orter wara, såsom ock förr är wiist c. 9. §. 2. f. 398 [= s. 249]. Men såsom Herodotus, den äldsta Sagornas Beskrifware instämmer med sielfwa Orternas beskaffenhet i Ryssland, som dhe än i dag äro i naturen beskaffade: så styrkes jag åter i denna min mening, att alla Grekiska äldsta Skalder, så ock andra des Sagedichtare Sanningen mera träffadt hafwa, än de som wid senare tider hafwa lefwat.

16. 'När man nu hafwer rest en lång wäg öfwer dhetta Land, så boo där Menniskior nordan för stora Berg uti Dalarna och skogarna, hwilka födas flinskallota, Manfolk som Qwinfolck, med flata Näsor och lång Haka: hafwandes sitt eget Språk, men bruka kläden som Schytarna.' Dessa äro Lapparna och de Swenska, som boo ytterst nordan i Swerige under dhe stora Bergen, ty ofwan på dem kan ingen wara för stor kiöld skull om winteren, såsom och läses uti Scheff: Lappon. c. 16. fol. 192. Hwad det anlangar att han säger dhem födas flinskallotta, så är sant, att Barnen ofta sådanna här födas, eller med mächta tunnt och hwitt Hår, så att de synas såsom de intet Hår hade, der Söderlänningarna födas med större och swartare Hår. |432| Doch är intet olikt, at Herodotus snarare afmålar här dhe Norskas stora och höga ålder genom dhessa flinskallotta Menniskior, såsom det gemenligen skier både i Skaldwiis och ordspråk hoos oss att tala. Målas ock så altiid den yttersta och högsta Menniskiornas ålder genom en flinskallug Gubbe. Lapparnas flata Ansikte och Näsa sampt stora Haka beskrifwer Herodotus med samma ord som Cl. Schefferus uti Lappon. c. V. f. 31. framförer: 'De hafwa flatt ansikte, toma Kinder och lång Haka,' ty kallar och Paulus Jovius 'det ett nederkrystadt Ansikte.' Att de hafwa sitt eget språk och kläder som Skytarna eller Swenske, behöfwes intet bewisas, utan läses sådant widlyfteligen uti Olao Magno och Cl. Schefferi Lapponia. Herodotus säger, 'att de hafwa ock sin föda af Träna, hwilket skal heta Ponticus, stora som Fikonträ, och hafwa Frucht lång som dhe Egyptiske Bönor, hwilken när hon mognas krysta de utur henne en saft, som är swart och tiock den kallandes Aschii, dhen dhe äta och med miölk blandat dricka, och af det tiocka giöra de Ostar aff att äta.' Uthi dhetta rum måtte Herodotus antingen illa hördt eller förstått hwad detta för Frucht och Mat är. Det är

sant att Träna, af hwilken Barken tages, kallas på Finska och Lappska *Pou* och *Puu*, och Barken *Pottejo*, och hafwer Träna Frucht så stora som Fikon eller Egyptiska Bönor, som kallas af oss Tall oc Grankottar; men der af tages ingen Saft, den jag wet, utan Barken han torkas, och när han lägges på glöden swäller han up och blifwer swart, hwilken malad, bakas til Bröd, blandas och med miölk dhem som bruka giöra Ostkakur. Widare säger Herodotus 'dem intet bruka mycken Boskap, som och sant är. Och dem liggia uti skogen under träna, dem de om Winteren hatta med en hwiit Hatt, men om Sommaren utan Hatt.' Huru de af Träspråtar och Gran-|433|riis giöra sina Kojor, kan endels läsas uti Cl. Scheff: Lappon: cap: 16. så ock utaf Taciti Germ: som förr är indragit, förstås. Men jag undrar, att Herodotus intet hafwer hittadt uppå hwad denne hwita Hatten betyder, när han fol: 103. hafwer råkadt uppå hwad wåra Skytar förstodo genom dhe flygande fiedrar, där han så talar: Om Fiädrarna som Skytarna säya wädret wara så upfyllt med längst norr, at man intet kan för dem hwarken see långt borrt, icke heller widare resa, så är dhetta min mening: att ytterst i deras land så sniögar det alltid, doch mindre om Sommaren än om Winteren. Och emedan Snön är liik Fiädrar, så uttolka Skytarna genom hwita fiädrar och dun, snön.' Ja än i gambla Sägner och Wiisor, så ock dagelig ordspråk kallas han Dun, Ull-flagor, Lambsniö, Fiädrar, serdeles den stora som faller om Wåren. Hwarföre undrar jag att Herodotus intet hafwer hittadt på hwad dhen Hwita Hatten är, som om Wintern täcker wåra Huus och Lapparnas Hyttor, samt Trän i skogen, hwilken intet annat är än Sniön och Isen. Denna hwita Hatt, han är bortta om Sommaren förtärd af Solen: Derföre hafwa wåra Skalder liknadt Snön och Isen wid Huus, Hielm, Kläde, Tält etc. see Edda uthi Iiskienning. Äfwen är och dhetta man med Barnen skiemtar, när man säger deras Fästman eller Fästmö wara nu hwiitklädd och nu grönklädd, förståendet Riset i Skogen wara öfwerdragen nu med Sniö, nu med Löf. Widare förtäljer Herodotus, 'Att medh dhetta Folck förer ingen Krig, ty dhe kallas Helige, icke heller föra dhe Krig och Trätor sin emillan, |434| utan de skilja sina Grannars trätor åt, och den som till dem flyr, han blifwer där förswarad.' See, här blandar Herodotus dhe Yfwerborne Swenskas seder ihop med Lapparnas, ty af dhe Norskas Kungsagor, Platone och wåras Sagor, som wiist är c. 7. §. 5. fol. 282 [= s. 178] kom det Upswearna till att afgiöra och förlika dhet som intet kunde genom de andras Landslagar skiljas emillan de twistande. Men det andra, som är, at de kallas Helige, kommer hela Sweriges Öö till, som och sees af Pomponio Mela, hwilken kallar henne ett heligt land: så ock att dhe intet sielfwe örligade eller trätte sin emillan, som är nogsamt förr wiist c. 7. §. 5. f. 277

[= s. 174]. Desse folk säger Herodotus, kallas *Arkippar*, hwilket är alt ett med *Arismader* och *Arimen*. Och är det ihopsatt af *Aur* Piil, och *Kippas* kiempas, (see Herw. Sag.) det är, den som uti skiutande kiempas med en annan, med ett ord sagdt, en Skytte. Dessas land här i Swerige beskrifwer Herodotus huru det ligger både från söder, norr, öster och wester, så at man omöjeligen kan twika det wara annat än Swerige; ty han säger: 'Til dessa flinskallota gambla Gubbar äro många Land och Folk att fara öfwer ända ifrån floden Borystene och den Euxiniske Botn, ty Skyterna som resa till dem där ifrån, de fara genom siu slags Folck, åtskilde till des språk, och måste derföre så många Tolkar hafwa.' See nu på 2. T. 2. Fig. finner man ända mot floden Borystenem swara Sweriges yttersta Näs. Sedan de 7 slags språk, som Skyterna boende wid Mœotiske Träsket behöfde tolkar til, innan de kommo hiit uti Swerige til sina Fäder, finnes än i dag behållne, såsom Pålänska, Ryska, Littoweska, Esthska, Finska, Lappska, hwilka fast dhe äro allenast af twenne grundspråk komne, som de Lärda wilja, nemligen Pålänska, Ryska, och Littoweska af det Slawiske; af det Finske Lappska och Estska, så äro des åtskillnad i uttalande så stor, att |435| man måste bruka Tolk. Tattarske är sedan inkommen i de Orter, och kan dherföre ey räknas ibland deras, som där sutto wid Herodoti tiid. Hwarföre jag än intet kan see, hwilket war det siunde Språket. Är således i söder Borystenes belägen mot Swerige. Hwilka Land eller Folck norr om Swerige äro, säger Herodotus således: 'Hwad som ofwan dhessa flinskallotta gambla Gubbar är, kan ingen förwist säya, ty där äro skräckeliga höga och twära Berg, som förbiuda enom resa där öfwer. Men de gambla flinskallotta Gubbar säya, det jag Herodotus intet kan tro att uppå Bergen boo menniskior, som hafwa Gietafötter, och när man kommer öfwer desse Berg, äro åter Folk, som sofwa i 6 månar, det jag (Herodotus) ingalunda kan tro.' Huru mächta wackert hafwa wåra gambla wisa Förfäder genom sina Skalder och Gåtor luradt dhe lärda Greker, som inbillade sig wara klokare än alla andra. Här förstår åter Herodotus intet wåra Skalder. Alla Skytar och Jägare som jaga och springa uppå Bergen, de säjas än i dag hafwa Gietafötter, emedan de såsom Giettren skola allestädes klifwa upp i Bergen, diit inga andra Diur komma: der af är och ett slags Skogsgietter hos oss kallade Stengietter. Sedan genom dem som säyas sofwa sex Månar, afmålas den längste Orten i Swerige norr uth, som hafwer sex månar mörkt om wintern serdeles det som är under norrstiernans punkt. Eljest i de 6 Månar, emillan 67 och 73 högds graden, är allenast om Middagstiden på 2 och 3 Timar ett mächta ringa Lius af Solen, och altså af Mörkret, som större tiiden utdrager, beräknas ortens beskaffenhet. Hwilket alt widlyfteligen är i dhet 5. Cap. utlagdt. Är således Swerige åter

här, förutan af sina stora Berg, |436| klarligen beskrifwit till sin norre del mot Norstiernan. Til öster och wäster säger Herodotus widare: 'Men det Landet som dessom Flinskallotom är i öster, beboos utom någon ringaste twifwelsmål utaf Estarna.' Ja, det är än i dag utan någon twikan, ty öster på Finska sidan kallas hela landet Eisterbotn, och på Lifländska sidan kallas det än Esthland. Hwad Herodotus talar i samma Book om de Yfwerborne Skytar och Arimennen, är reda i nästförflutne Capitel förklaradt.

§. III. Wi wilja nu tilse hwilka utaf desse alle woro rätte Skytar till Tungomål, Lag och Seder, och hwilka fingo bära det Namnet. Herodotus han säger af indragne rum först, att Sarmaderne woro inga Skytar, icke heller Melanchleni, icke heller Androphagi. Callipiterna woro Grekiske Skytar, och detta bekräftar han f. 153 widare, säyandes att Androphagi hade särdeles språk; Melanchleni och Neuri dhe woro särdeles Folk, fast dhe brukade Skytiske seder, och att de Skyter som bodde wid det Mœotiske Träsket, när dhe skulle resa till dhe andra Skyter längst norr, så måste de bruka 7 Tolkar. Altså talte alla som där emillan bodde ingen Skytiska, men för det at de tiente och woro de Kunglige Skyters underhafwande, ty fingo dhe bära dhet namnet, hwarföre Plinius rätteligen l. 4. c. 12. f. 223. säger, 'at Skyternas namn tillägnades både Tyskarna och de Sarmader,' som nu äro Ryssar och Pålackar. Man måste och grannt akta, när man läs Herodotum, att man skilier wäl emillan dessa Folks rätta säten, och emillan deras |437| owissa rum, hwilka de hade söder ut om Sommaren både för Krig och Röfweri skull, såsom man seer af Strabone libro 11. fol. 507. 'at de Skyter och Sarmater, som bodde wid floden Tana och det Caspiske Hafwet, de flyttia af och an och hafwa inga wissa ställen.' Der af och namnen på deras Landsorter offta förwäxlades, såsom sees af Herodoto l. 4. f. 114. där han säger, 'at de Greker kallade Bottenkararna Gelonos, som intet war rätt'. Detta bekräftas och der af, att när som alla dessa slags Folk blefwo påkallade af dhe Skyter som sutto wid det Mœotiska Träsket att de skulle hielpa dem moth Darium, och när Darius kom, drogo de sig alt undan, (han följandes efter från den ena Orten til den andra) alt länger och länger norr åth, såsom til sin rätta fädernes bygd, lemnandes honom toma landet. Hwar af man kan see att de där intet hade många wissa och fasta rum eller Städer. Eljest hade och Darius intet haft behof sedan där byggia så många Städer, hwilket i Herodoto kan widlyfteligen läsas. Och altså bör grannt aktas, när han nämner något slags Folk som slogs med det andra, att strax war icke där deras säte, äfwen såsom der wåra Swenska förde under den stora K. Gustavum Kriget up i Tyskland, så war där icke strax Swerige. Dhetta wilje wij nu widare wiisa i dhessa Kungliga Skytar, som han omtalar, hwilka

han säger hafwa haft sitt säte eller lägre wid Mœotim, och beskrifwer des längd och bredd mäkta nätt fol. 113. 'Scythia, säger han, Ifrån Donau floden till floden Borystenem är 10 dagsresor, och äfwen så långt ifrån Borystene til Mœotiske Träsket. Sedan ifrån Träsket up i landet till Melanchlenos, som boo näst öfwer Skytarna är dhet 20 dagresor. Och räknar jag (säger han) 200 stadier på en dagsresa. Är så denna Skytien både längst och twärt effter 4000 Stadier.' Det är otta grader, hwilket faller på 2. Tafl. 2. Fig. emillan den 56 och 64 middagslinien, och sedan |438| från 48. högds graden till den 56. Hwilket land kallas derföre den lilla Skytien, såsom sees af Strabone l. 7. fol. 311. och där satte de sig altid för des stora beqwämligheet att bruka Siöröfweri, som sees af Strabone fol. 308, och nu i denna tiden skier af Tartarne och Cossacherne som sedermera tillkommo. Nu att desse, som Herodotus kallar Kungliga Skytar, woro allenast uthskickade Skytar af dhe Kunglige eller Yfwerborne Skytar, som bodde i Swerige, hwilkas öö af de gamla Diodoro, Plinio och andra kallas den Kungliga Skytiska öön, wisar

1. Jornandes cap. 4. f. 613. säyandes, när wåra fäder hade giordt uttog af Swerige, och dhet samma Folcket hade satt sig wid floden Obium, och slagit de Spaler, (hwilcka måtte wara Påler) så kommo dhe till dhen Euxiniske Botten, och där sig satte. Äfwen så talar han och cap. V. fol. 616. om Filmader den store, att när han utdrog af Swerige den stora Skytia, satte han sig med sin stora Krigshär wid Mœotiske Träsket och Euxiniske Botn.

2. Xenophon den mycket berömlige Grekiske Skribenten, som lefde näst in til Herodoti tiid A. M. 3590. en 400 åhr för Christi födelse, bekräftar detta märkeligen där han talar om de förnämsta Regementer i hela werlden: så säger han lib. 2. Memorab. f. 581. 'Uti Asia regera dhe Perser, i Europa är hela Regementet hoos Skytarna och dhe som boo kring dhet Mœotiske Träsket, måste och lyda deras Regemente: uti Africa (Libya) regera de Carthaginenser.' Altså bekräfftas mächta härligen wåras egna Historier (hwilka här woro nu för långt att indraga) af Jornande och Xenophonte och Platone (see c. 7. §. 8. f. 295 [= s. 186]) att de 'Yfwerborne, ädle och Kungliga Skytar' dhe förde Regementet öfwer hela Europam till Egypten, Hetru-|439|rien och öfwer de Skyter, som bodde wid Mœotiske Träsket, det som och medgifwes af Herodoto, der man öfwerlägger hans ord om det Kriget som hölts med Dario; ty woro dhe Melanchlener, Sarmater, Neurer, och de andra efter Herodoti ord, de Kunglige Skyters underhafwande, som sutto wid Mœotiske Träsket, så hade de nu strax måtte lydt dem, när de befaltes att stöta tilsammans moth Darium; men de nekade, emedan desse Kunglige Skytar woro intet annat än ett utskått och uttåg af dem, som sutto på den Kunglige Skytiske öön Swerige.

Derföre och Darius intet länger wågade, än in til des han kom öfwer Tana floden in moth Botten til Botenkararna, så wände han om.

3. Bekienna dessa Skytar sielfwa hoos Herodotum l. 4. fol. 99. 'sig wara de senaste, som där hafwa sig satt in wid det Mœotiske Träsket, som då war öde, och det ey längre än 1000 åhr för Darii tiid.' Hwilcket öfwermåttan instämmer med allas wåras Historier om den tiden som detta uttåg skiedde, som wiisas skal widh Chronologien, och altså kunde dhe intet wara dhe samma som Justinus och andra säya, hwilcka trätte med dhe Egyptier om åldren och wunno att de woro de äldsta: utan desse Yfwerborne Kunglige Skyter äro de samma, som nogsampt af Platone och alla äldsta Grekiska wiises hafwa warit de äldste: ty hwad är äldre som dhe Grekiske Skalder wetta tala om, än om dem?

4. Nu förutan detta så wiises klarligen af Ptolomeo, at de Kunglige Skytar sutto strax under de Yfwerborne Bergen under den 60 högds graden, som är i Swerige än wid samma berg. Ty inga berg äro i Ryssland wid den högden mot norrstiernan.

5. Sedan af Plinio, som upräknade dessa Folk från söder ifrån |440| Borystenes Kiellor alt norr åt, säjandes l. 4. c. 12. fol. 227. Neuri boo där Borysthenes hafwer sitt ursprung, sedan Geloni, Thussagiotar, Botnkarar, dhe Kunglige Skyter, och Agathyrsi med sitt blå Hår.

6. Hwarföre såsom inga Skyter hade sit rätta Fädernesland mera än i Swerige, ty nämner och Orpheus med alla Argonautis inga Skyter in wid hela dhen Euxiniske Botn och dhet Mœotiske Träsket, eller Tanaim, eller i hela Ryssland, förr än han kom i Swerige, ty wid den Euxiniske Botn upräknar han efter den 1040 wersen dhe *Gymner*, *Bunomier*, *Arcyer*, *Cercetecer* och *Sinter*. Sedan efter dhen 1055 wersen uptecknar han dem som sutto wid Mœotiske Träsket och Tanafloden, nembligen de *Soramader*, *Giothar*, *Gymner*, *Cecryper*, *Asophar*, *Arimaster*. Men när han kommer i Östersiön, upräknar han effter dhen 1665 wersen *Baggarna*, *Norska*, *Leuler*, *Torner*, *Skytharna*, *Rifelstegen:* och sluter dhem medh Granwiken och Ishafwet, hwilket och klarare skal wisas i Capitlet om de Argonauters och Orphei resa.

7. Dhetta är nu dhen större Scythia, hwilket och af Dionysio Alexandrino bewises, hwilcken uttryckeligen skillier dem ifrån de andra twå slagen, som här ifrån kommo och satte sig att ströfwa wid Mœotiske Träsket och Indien. Så talar han fol. 90. 'Floden Tanais flyter öfwer dhe Skytiske Ängiar'. Amaisonar och Skytar beboo nu denna floden. Desse äro de Jornandes, Herodotus och Xenophon säja, som wiist är, wara de stora och Kunglige Skythar underdånige och des afkomne. Widare säger han f. 99. 'Men de Skythar som boo

längst norr, det är ett mächta stort och rikt Folk: där urwäder och Wintern alt för starkt regera.' Detta är nu wår Scythia som Orpheo |441| egenteligen kallas Scythia in wid ishafwet, och af de andra kallas Yfwerborne Schytar, flinskalluga Gubbar, Arimän, Kungl: Schytar, och sielfwa Öön Kungs-öön. Sedan f. 133. 'De södre Schytar hafwa satt sig wid floden Indum.' Dessa äro de som röfwade ther guld och förde hiit in, som widare annorstädes skal wiisas.

8. Af dhetta seer man nu att Snorro far will, som kallar wäl f. 8. Swerige Scythiam, men han säger henne wara den mindre Scythia, mot alla wåras och the Grekers sagor, som kalla den, som war wid thet Mœotiske Träsket, den mindre Schytien. Men han är bedragen af de senare Lärda, som mindre hafwa träffadt sanningen än de äldre Greker, och kalladt hela Rysland och Tartariet med alla Sarmader, Schytaland, af samma orsak som Plinius säger, att Schytarnas namn thet tillägnades både Tyskarna och Sarmaderna, men orätteligen och af oförstånd, emädan, säger han, 'the hade ingen rätt kundskap om dem, som lågo up mot werldsens ända.'

9. Widare säger och Plinius l. 6. c. 13. f. 324. 'att ifrån den yttersta udden i nordan och till Solenes upgång i öster boo Schytarna.' Yttersta udden i nordan, som är under 73 högds graden, han är uti Swerige, och är ingen längre mot norr och fasta landet, hwarken i Europa och Asia än i dag, som sees af 1 T. 1. Fig. och kallas denne udd än i dag Skytingsberg. see Blaus Atl. V. 1. Ziglerum, Buræi och Jansonii Taflor, alldeles såsom det af Plinio kallas l. 6. c. 17. fol. 331. ther han begynner af samma udd upräkna Schytarnas folk, gåendes från wäster till öster, säyandes: 'den första delen ifrån Skytings-berg är mäst obygd för Snö skuld (73 h. gr. 50 mid.) och den der näst för det grymma folck ther boor (60 h.gr. 60 midd.) |442| ther näst äro the som äta Folck, (Samojederna, Antropophagi) (60 h. gr. 80 midd:lin.) ther näst äro mächta stora ödemarker. Åter igen äro Schytar boendes', dessa äro de som Herodotus sade hafwa giort uttåg från de andra Schyter, och Jornandes säger satte sig wid Ovium (Obium floden) hwars udd och Plinius strax här hoos kallar Tabin, säyandes: 'Åter äro ödemarker in till udden Tabin' (see 1 Tafl. Fig. 1. 110 midd. 71 h. gr.) och sedan bor intet Folck, förr än man kommer halfwa ostnordan delen förbi. Och thet första Folcket man tå får, äro the som bruka Bomull och Silke.' Dhetta äro nu China och Indien under 30 och 60 högds grad. och 130 och 160 middagslinien. Här af seer man klarligen huru Plinius kommer af Sweriges udd Skytingsberg, ther the första Schyter boo, och går alt öster åth, såsom Ländren än i dag finnas, och jag c. 9. widlyfteligen har klart giordt.

10. Wåra Schyters Landsort beskrifwer och Plinius lib. 6. c. 34. fol. 389. af des lands lägenhet mot Solens långa uppewarande om Sommaren, och bortawarande om Winteren, i thet han säger att 'Schyternas lands lägenhet är ifrån de Riphelska bergen in till Tule, ther dagarna och nättren äro så långa att the wäxla mot hwar annan om Winter och Sommar', thet är, att Solen är 2, 3, 4, 10, 20, 30. etc. dagar uppe om Sommaren, och så många borta om Winteren.

11. Pomponius Mela talar och mächta klarligen här om lib: 2. c. 1. fol: 25. upräknandes Folcken norr från i Europa till söder således: 'The aldra första menniskior, som norr åth boo, ther ingen kan komma fram för Snö och Urwäder skull och the Riphelske Bergen stå, äro Schyterna, och the enögde Schytarna, som kallas Arimän. Sedan boo Estharna alt in till thet Mœotiske Träsket.'

12. Adamus Bremensis uti sin Book om Danmarcks lägenheet, beskrifwer alla Sweriges folck från söder och till norr således |443| fol: 11. 'Ofwan Skane boo Götarna alt in till Biörkö, sedan regera Swearna öfwer mächta stora land, öfwer dem boo Wilzar (Weltar), Mirri (Wirri), Lami (Lima), Schytar och Turckar in till des Rysland begynnes. Hwar som Östersiöns Botn han sedan lycktar. På söder sidan om denna Botn så boo de Slawer, och norr om de Swenska. Och de som äro bekante på dhessa orter säya, att många hafwa rest och haft wäg till lands uhr Swerige i Græcien, men nu förhindras thet af thet Slawiske Folcket.' Utaf thetta rummet ser man och, att Schyttarna kallas the som boo norr ut i Swerige; och det som märkiandes är, den wägen som wåra Fäder alltid hafwa haft in i Græcien och till thet Mœotiske träsket och Euxiniske Botn, som Herodotus och Jornandes peka på.

13. Mathias Michovius f. 207. säger och 'att Ryssland sträcker sig up till Schytien, och Permea (Biarmia) är närmast Schytien. Men Jura och Carelen de äro uti Schytien.' Carelen ligger under den 49 högds gr. 61 midd. Taf. 6. Fig. 14.

14. Är således nogsamt wiist af the Grekers, Latiners, Tyskars, Ryssars och Norskas sagor, hwar den rätta Schytien är. Nu wele wi wiisa af wåras, huru träffeligen the instämma med alla dessa, som sees af den gamla lilla utgångne sagan genom Messen: f. 2. 'The kallades tå Schyter eller Swedioter som byggia i Helsingeland och ofwan Tywed och Kålmård (under den 58 h. grad. 38 midd: Tafl. 6. Fig. 14.) och the kallades Göthar, som bygde nedan förbenämde Skogar och till Oresund emillan öster-hafwet och wästra.' Detta bekräftas och f. 4. ther han säger: 'Philmar drog in i Scythiam som är Swidiot ofwan Tiwed och Kalmard, och wann alla Helsingar under sig.' Här instämma

nu alldeles wåras skrifter med de gamlas, att then norre delen kallas egenteligen Scythia, och icke den södre i Swerige.

15. Om alt thetta wore fåfängt; så bewitnar sielfwa ordets egenskap hwar the rätta Schyter äro, hwilcket är ett Swenskt eller Giötiskt ord, och intet en gång förstås eller brukas, hwarcken hos Lapparna, Finnarna, Estharna, Pålackarna, Ryssarna eller Tattarna: derföre och Herodotus rätteligen alla des lands folck utsluter från Skyta-namnet. Och |444| wiisar Orpheus såsom han wore en boren Swensk märckeligen Scytar namnets ursprung, ther han säger i 1072 wers. att när han kom längst norr i Swerige, såg han *boga Scytharna*, äfwen såsom thet står i wår Swenska Bibel Jerem: cap: 50. v. 29. Belägger Babel alla Boga-Skyttar, thet är, the som skiuta med Bogar. Therföre och then Lärda Ortelius måste i sitt lexicon erkienna, att thet är rätt ett Swenskt ord, som allenast här brukas, och säger therföre af Jul: Polluce l. 8. om de Athenienser, att hoos the Greker uttydes ordet Scythe rätteligen om dem som bära Skyttebogar, hwilcket och then Lärda Vossius stadfäster, säyandes att Skyttar kallas af skiuta l. 3 Idol: c. 99. f. 630. Hwad Lapparna, Finnarna, Estarna, Pålackarna, Ryssarna, Tattarna och andre kalla på sina språk Skiuta, Skytar, Skyttebogar, thet är endeles indraget c. 9. §. 2. f. 407 [= s. 255] och widare kan sökias i deras lexicis. Des förutan brukas hoos oss än i dag att kalla alla Kronans Jägarer och Fogleskiutarer, sedan alla Kronans betienta, Skyttar. Skytar, som Städerna utgiöra till siöstaten, kallas Bysskyttarer, sedan Stadsens Skyt och Skyttehus läses i the gamla Kunglige brefwen. Allestädes brukas och detta ordet i den H. Skrift, särdeles 1. Reg: 31. v. 3. Och striden wardt hård emot Saul, och Skytterna drabbade på honom med Bågarna, och han wardt illa sår af Skytterna.

16. Går man till theras första Fader och Konung, den och sedan dyrckades för en Gud, nemligen Necken, som nu widlyfteligen är wiist af Platone och wåras skrifter emädan the bodde på en sådan Öö, som mächta full war med Hamnar och Stenklippor, och längst bort |445| från andra, som gaf dem en dreffelig lägenhet att bruka siöröfweri, som alla Historier utwiisa, och the Norske Gripar nogsamt betyga: så bewitnar och thetta att the woro de Kunglige Schytar som Herodotus f. 107. sedan han hafwer upräknadt åthskilliga Gudar, som Scytharna ähra och tillbidia, säger till en åthskilnad från de andra Scytar, neml: detta: 'De Kunglige Schytar dyrcka Necken', såsom den dheras siöröfweri skulle lyckosomt giöra.

17. Sweriges Haf Östersiön kallas och den Schytiske siön, såsom sees af Adamo Brem: de Sit. Dan: f. 8. säyandes 'Denna stora hafswiken som begynnes ifrån wäster och går till öster, kallas af inwånarena Bälte, Borbars siö, och

Schytars siö.' äfwen så i sin Kyrkio-hist: 1 book: 'Wid Oder-strömmens oos som faller i den Schytiske siön, ligger Joms-borg.' Radevic: Frising l. 1. c. 1. f. 261. beskrifwandes Påland, säger thet sig sträckia mot Rysland och thet Schytiska Hafwet.

18. Ytterst; Må icke då den wara den rätta Schythia, som är dhen äldsta? af hwilcken de andra Schyter äro uthkomne, som ännu hafwer och bär des Språk, och brukar thet ordet i mångfaldiga händelser än i dag, som och hafwer många orter, härader och byar af samma namn än i dag fast stående, ther alle andre Orter och Städer, som de utomlands upbygde sitt namn till åminnelse, äro förgångne, hwilcka wi alla wele upräkna. Hwar är nu Schythaland i Egypten, som Ptolomæus nämner? hwar är Schytabole uti Israels land, som Josephus och andre omröra? hwar är Schytabole uti Lybia, som Stephanus nämner? Hwar är nu den Schytiske öön Delos? tiit then Norska Habaldurs |446| afguderi först fördes, hwilcket wiisas skal uti hans Capitel. Hwar är nu den *Scythia* wid Mœotiske Träsket? hwar är nu den *Scythia* wid floden Obium? hwar är nu den som war wid Caspiske hafwet? hwar är nu den *Scythia*, som war wid Indien och floden Gangem? alle äro nu med annat Folck besatte, och annat namn begåfwade. Men här i Swerige är än genom Guds nåd, först både Folcket, Språket och många Orter i synnerhet behåldne, såsom begynnandes från söder till norr är först uti Skåne Skytings-härad, under 59 högds graden 35 middags-linien, 6 Tafl. 14 Fig. Uti WestGötland är Skytes-skena i Mark. uti Södermanland är Skyte-Tompta emillan 58 och 59 högds graden 39 midd:lin: see 43 Tafl. 149 Fig. Skyteholmen under 59 högds gr. 40 midd:lin. Skytlinge uti Westmanland. Skyttarön emillan 59 och 60 högds grad. 38 1/2 midd:lin: Uti Upland Skytteunge, under 60 högds graden 40 midd:l. och den mindre Skyttunge-by. Skyttunge up i Dalarne under 70 högds grad. 37 middagslinien. Skyttenäs i Norje under 59 högds graden 26 middagslin. 6 Tafl. 14 Fig. Skytings-berg yttersta udden wid 71 högds graden 46 middagslin: förutan många andra, som i särdeles Capitlen efter lofwen skola indragas. Nu antingen Swerige är kallat *Scytheei* efter en förnäm man eller Konung, hwars stora hög är nu uti Skytunge kallad Skytekullen, se 3 T. 7 Fig. eller af det de mäst brukade i krig Skyte-bågar, såsom Saxerna kallas af sina Saxar, och nu Pikenerare af sina pikar etc. ställes hwar och en att tro hwad behagas. Ware nog om Scythia, slutandes allenast med detta, som Jornandes säger cap: 2. 'att the som boo uti Swerige, och ther ifrån äro utgångne, bära rätteligen sitt Schytanamn både till ordet och härkomsten.' |447|

Cap. XI.

Om Sweriges namn Basse-ej eller Kungsöö.

§. I.

Af the Lärdas skrifter, såsom Ortelii, Hofmanni och Caroli Stephani lexicis seer man att the erkienna Sweriges Öö hoos the gamla bära rätteligen thetta namnet, men wetta intet des ursprung; hwarföre wele wi först indraga the gamlas skrifter, och sedan namnets uhrsprung utleta. Diodorus Siculus l. 4. f. 302. sedan han hafwer talt om the stora öjar i Norske siön, och beskrifwit Engeland och Hibernien, kommer han till Swerige, säyandes: 'Mitt mot Schytien öfwer Celtiam (Tyskland) ligger Kungsöön (Basilia) till hennes Strander så drifwes stoor myckenheet af Bernsten eller Glis (Raw) som intet på andra Orter i werlden finnes.' Detta är nu hela werlden bekandt, huru mycken Glis tages i Östersiön, så och ett swartare slag up i Lapmarken i the stora insiöar, så att jag behöfwer intet thetta widare att uthläggia: thetta bekräftar och Plinius lib: 4. cap: 13. fol: 230. säyandes 'Den omäteliga stora Öön som kallas Baldurs öö (Apollinis insula) kallar och Pythias Kungsöön (Basilia) ther ligger och Öland, hwarest Folcket bekomma myckenhet af Fogelägg och Hafwra som the lefwa wid.' Dhen gåta som Diodorus Siculus hafwer om, huru Phaeton på denna öö regerade illa Solen, och ther igenom många delar af himmelen förbrändes, skole wi längre fram wiisa, och allenast än widare af senares skrifter bekräfta des namn Kungsöön: såsom af Heberstein, hwilken och kallar denna öön f. 85. *Bassam.*

§. II. Ööns namn är Giötiskt och hafwer nästan samma att betyda som the förra namnen, nemligen Atles-ej, Ogs-ej, Yfwerbornes-ej. Ty Basa är regera, straffa, aga. Dädan Basse, Biesse, Buse, Besse |448| Gud eller Konung. Således kallades och af Skalderna de grymma diuren, som nämdes Konungar öfwer andra diur: som Edd: i Biörns kienningar kallar honom n. 2. Besse n. 11. Basse. Äfwen så de grymma Wildswin Willbasse. Alla slags Kiempar kallas Biessar, Bassar, Hugg-biessar, och uti Saxone l. 1. f. 7. en kiempe wid namn Biesse: detta hafwa och wåra Longobarder i sina lagar l. 2. Tit: 39. §. 3. brukat, kallandes de högsta och förnämsta i landet Bassar, ther så står: 'Om wåra Bassar thetta intet fullföllia, skola the mista både lönen, tiensten och den höga åhran de hafwa.' Dädan än i dag hoos oss kallas Satan werldennes herre Buse, Biesse och Basse, och Lapparnas afgudar Passar och Bassar, som sees af Cl. Scheff. Lap: c. 10. f. 96. och således hela denna

öö Basse-ei, thet är, Kungs-öön eller Gudarnas öö, emädan wåras sagor och de Grekers instämma att the äro här ifrån komne: och äro så dessa de rätta Kungliga Schytar, såsom detta och igenom en härlig gåta hos Grekerna afmålas, i det denne Norska Öö kallas en Drotning (*Basilea*), och Moder till alla Kungar eller Gudar, hwilcket wi uti Capitlet om Gudarnas upkomst och utgång widlyfteligen skole wiisa. Här af äro och många Orter i Swerige kallade Bassar. Basseby i Oppunda uti Sörmanland. Bessedal i ÖstGötland. Bassaboda i Småland. Bessa i Wästerhaninge. Besserby i Gran. Bassetorpet i Åker. Bassebo i Bälinge. Baslinge i Roslagen. Bassestad i Wekholm. Bassarby i Danmora. Bassarby i Tegelsmora, och många andra, som sparas till sitt rum. Adamus Brem: de S. Dan. ther han åthskilliga slags Folck beskrifwer boendes här i Swerige och kring Botn, säger han, ett slag wara stora och långa som kallas Bussar. Och ware så nog sagdt om thetta Sweriges Kungliga namn Basseö. |449|

CAP. XII.

Om Sweriges Nampn Baldurs-Ej.

§. I.

Fast nogsampt kunde wara klart aff Ortelii, Hofmanni och Caroli Stephani Lexicis Swerges Öö detta namnet bära af dhe gambla Skribenter, dock är något mera i dheras skrifter, som faller betänckeligit och aff de andra intet i acht tagit, ty wilia wij komma till Plinium, aff hwilkens ord i nästföregående Capitel fins honom kalla henne effter den gamla Grekens Xenophontis Lampsaceni bekiännelse, hwilken lefde ibland dhe älsta Skribenter, Baldurs-Ej, en omätelig stoor Öö. Sedan aff Plin. l. 37. c. 2. f. 704 skrifwes detta: 'Pythias säger att aff Germännens Folk, som kallas Giothar, beboos en Strand, där Hafwet faller uth och in, som kallas Mentunum, hwilcken är 6000 stadier. Ifrån dhenna Hafsflod är en dagsresa till en Öö, som kallas Habolds öö (Abalum) där in wid upkastas af wågarna in på stranderna Glijs, hwilket skal wara en hoop ystad Safft utaf Hafwet. Folket som där boo, de bränna den, och försälja til sina nästa Grannar Tyskarna. Detta trodde och Timæus, men kallar denna öö Baldurs-ej.' Här äro märckeliga ord, såsom först, att Pytheas skillier emellan Germennen och Tyskarna. Men Tacitus kallar både de Swenska,

Norska, Danska, och Tyskarna alt in till Frankrike Germän, och alla dhessas Land Germanheim, dock uthtryckeligen bekiännandes fol: 189. 'att det ordet war ett nytt ord då först inkommit hoos Tyskarna.' hwilket bekräfftar det iag tillförene cap. 3. §. 11. fol. 59 [= s. 42] hafwer widlyffteligen af alla äldsta Greker bewiist, att Tyskland kallades fordom Celtia, och styrker mig så mycket mera dhetta ordet wara ett fremmande ord hoos Tyskarna, emedan det hwarken hoos dem är brukeligit, icke heller finna de des ursprung, icke heller någon ort i Tyskland med des nampn. Ty |450| först 1. dem twika om ordets ursprung, ser man aff Cluv. Germ. Vossii Etymologia och Stephani Lexicon, där dhe bekiänna det antingen skola wara aff Latinska språkets ord *Germanus*, som är så mycket som en kiöttslig Broder, eller aff *Germinando*, dhet är fruchtsammer, eller aff Tyska ordet *Gar*, dhet är, heel, och *Man* en Kar, dhet är, en Heel Man. Men dhetta är hwarken brukeligit uthi nu warande, eller det gambla Tyska Språket, och orimligit at draga dhet till Latinen, det hwar och en seer, som något förstånd hafwer. Men uti wårt språk är *Gerra* och *Gverra* Kriga, derföre och Ericus Olai brukar dhet i sin Historia twänne städes lib. 1. fol: 14 och 15. Dädan *Geir*, Spiut och Lans; Götriks Saga cap: 7. och Edda i Spiuts kienning. *German* Krigsman, men egenteligen nu en Piknerare. *Geirlaukur*, Gräslöken, emedan han är smal på bladet som Spiut. Hervar: Saga c. 15. *Gervilegur*, den som är en Hielte till Kropp och sinne Ol: Saga cap: 101. mehra finnes uti Clariss: Verelii Indice Scand: Dädan många Personers egenteliga nampn finnas på Runstenar, såsom *Germunder* Krigsförste, mächtig i Krig. *Geirtruder*, Krigs herre; *Geir* 17 och 68 Runsten. *Geiriller* ilslug i Krig 31 Runst. *Geirfirider*, Krigsförste 39 Runst. *Ger* 133 Runst: *Geirfaster*, i Krig ståndachtig och fast 164 R. *Geirdiarfr*, dierfwer att Kriga, 189 Runst. *Gertoler*, tålig i Krig, 396 Runst. Dädan kallades och grymma Diur *Geir*, hwilka upfräta dhe andra, såsom Wargar, see Edda i Wargs kienning, så ock Gammar och Gripar, kallas *Geir*, see Edda i Foglars kän-|451|ningar. Och är detta ordet sedan kommit i bruk genom Götarna och de Swenska i Italien och Frankrike, som nu bruka kalla Krig *Gerra*, *Gverra*, *Garra*, men alla dhe andra ursprungen wetta de ey af.

2. I hela Tyskland har jag ey hoos någon, som de Geographiska orden har ihopa sambladt, än funnit något Land, Härad, eller Stad heta aff *Germennen*, men i Swerige åtskilliga serdeles norr uth, hwar detta ordet synnes mera brukeligit, såsom Germans-Hundari widh 65 högds grad: 41 midd: 6 Tafla 14 Fig. Germans udden wid 65 $^{1}/_{2}$ högds gr. Germandsön wid 65 högds grad. Germans härad vid 60 högds grad. 36 midd. Germans boo, Gerboda och Germans boda i samma Härad.

3. Sedan beskrifwer Aristoteles i sina Mirabilibus och Apollonius af Eudoxo, som sees i Caroli Stephani Lexico, mächta wackert dessa Germæns land ytterst i Swerige, där som orten nu wiist är, genom en Gåta, säyandes: 'Germana Folket see intet om dagen.' Afmålandes dhe sex Månars mörker om Winteren, det Herodotus beskref genom sex månars sömn, hwilket ingen annan kommer till, än dhessa, som liggia öfwer 66 högds graden, där Solen är borta några dagar och weckor om Winteren, och än behålla Germansnamnet: derföre och Jotun-lands inbyggiare som af Hervara beskrifwes längst norr i Swerige moth Granwiiken, kallas i gamla wiisor *Geirmen* och *Geiroddar*, det är, de som alt öda med Spiut och swärd, hwilcket och sees af Edda i Jotnas kienningar. Hwarföre och Pythias nu rätteligen skilljer emillan Germennen och Tyskarna. Men hwad tiid desse Germen äro komne i Tyskland, hwar af sedan och Tysk-|452|land fick sitt namn, som Tacitus bekiänner, willia wi tillsee i dhe Swenskas uttog.

§. 2. Pytheas säger 'at *Gauterna*, som äro ett slags Folck af dessa Germen, beboo Stranden på 6000 stadier, där hafwet drifwes up och uth'. Cluverius i sin Germania han wil betiena sig aff Ptolomeo och giöra dessa Götar till Pryssar, som hafwer rätteligen satt dhem boo in wed Finnarna, och äro dhe som kallas *Giotar* aff *Giotunheim*, men aff oförstånd satt dhem östsöder om östersiön tillijka med dhe Finska Bergen och Finska Skiären, som wijst är af c. 9. §. 1. p. 400 [= s. 250] och wil så där aff Cluverius giöra sina landsmän til Giotar in wid Dantzig, så ock af detta Pytheæ rum, emedan han talar om Glijs, som där finnes, intet betänkiandes at Glijs finnes i hela Östersiön, fast han nu i denna tiiden mäst uptages wid Pryssen. Men Pytheas är honom emot, det Cluverius l. 3. c. 34. f. 128. sielf bekienner: ty Götarnas Strand, som Pyteas säger wara 6000 stadier, kan intet, säger Cluverius, lämpas til hans Fädernes land, fast man skulle mäta där ifrån till Liflands yttersta ända, icke heller finnes där Hafwet hafwa någon aff och an flod. Den lärda Dalecampius han säger böras i Plinio, som Pyteam indrager, skrifwas för *Gutones Gutæ*, hwilka Ptolomeus sätter i Swerige. Men detta behöfwes intet, ty bägge slags Folken finnas i Swerige, nemligen Gauterna i söder udden och Gioterna i norre udden som Ptolomeus sätter wid Finska Bergen: förutan, at detta af alla Nordskas, Isländares och wåras Sagor wiises, sees klarligen af gambla Uplands Lagen Konungs-Balken 2 Fl. §. 9. 'Tha är the Kungar til land och rikis laglika med Upsweum och |453| Sudermannum, Giotum och Gutum och aller Smalandingom.' *Giotum* är *Giotunheim* eller *Iotunheim*, (ty wårt gambla *I* är *GI*, som ock synnes af Ulfila) hwilka Ptolomæus kallar *Gytones* effter Latinernas och Grekernas art, som förr är wiist, de där wår dubbla vocal giöra till en enfaldig Bokstaf. *Gutum* äro de

Ptolomeus kallar *Gutæ*, och Pytheas *Guthones*, och wåra gamblas Sagor Gautar. Är och hela Swerige fordom kalladt Giotunheim och Gautland (*Gothia*) som sees aff Erico Olai lib: 1. f. 1. och andra, och här mächta bekräfftas af Pythea: ty ifrån Öresund in til Tornö, är denna Östersiö eller Inwik, när man följer des strand åth effter Pytheæ ord 6000 stadier, som sees af alla Landkort och wår siette Tafla 14 Figur: men effter Platonis ord, som går effter Norstiernans högd genom rät linie från söder til norr 5000 stadier just.

2. Watnens ut- och inlop, som Pytheas förmäler, skier intet i hela Östersiön på det sättet, som Wästerhafwet giör; utan emillan Östersiön och Mälaren skier ett särdeles aflopp och inlopp några gånger om Åhret, nembligen när Wästerhafwet af wästnordan drifwer in i Östersiön, så blifwer Hafwet högre, och emedan Mälaren hafwer ett trångt utlopp wid Stockholm, ty när östersiön blifwer hög, och kan intet straxt genom det trånga uthloppet fylla Mälaren, faller där en stark ström tilbaka, och då blifwer Wattnet något salt: när åter östersiön faller uth, kan icke heller Mälaren strax uttöma sit Wattn, ty blifwer där åter en stark Ström ut åth. Sådant aflopp är intet |454| mera kring hela Östersiön emillan 2 stora wattn, än detta.

3. Sielfwa afloppet eller den af och an gående Flod, säger Pytheas dem kalla *Mentonomon*, hwilcket är af Plinio eller Pythea intet rätt fattadt; ty antingen är detta ordet förståendes om hela Swerige, som kallas i gamla Sagorna Mantuna, Manheim, eller och den Öön som ligger framför detta Hafwets af- och anlopp, och kallas Mentuna, Mendöön, nu Nemdöön, see 59 h. gr. eller ock om hela Östersiön, hwilken som sees af Cl. Verelii notis til Herv. Saga c. 1. och Edda i siös kienningar, kallas *Men*, *tunum*, *belte*, *Gard* etc. och Pytheas af de twänne ord *Men*, *tunum* giordt *Mentonomos*.

4. Ifrån dhenna Ström eller Watns af- och anlopp säger han en öö wara, som kallas *Abalum*, den Timeus kallar *Baltiam*. Efter wåras uttal äro bägge rätt, ty Baldur, af hwilken öön heter Baldurs ej, kallas ock *Habaldur*, *Chabaldur*, *Kobaldur*, som sees af Martiniers Isländska Afguds namn fol. 73. och Petter Classon, och wåras gamlas Wiisor. Ifrån denna Baldur räkna WestGöta Konungarna sin härkomst, som sees af Jorn. 9. R. Get. c. 5. f. 617. och kallas Baldurs slächt.

5. Glyset, som Pytheas säger finnas här i Östersiön, bekräftar Plinius mächta klarligen sedan han åthskilligas gamlas meningar hafwer upräknadt, hwilka hafwa farit willa om dhes Orter, och sluter så lib. 37. c. 3. fol. 706. och lib. 4. cap. 13. fol. 231. således: 'Dhet är wisst att dhet finnes wid Öjarna i Norska Siön, och aff Germennen kallas en aff dhes Öjar Glesiswal, dhet Keysaren wid nampn Germanicus hafwer förfarit, när han war diit up åth med sin Flotta,

men Inbyggiarena kalla henne Auster-öö'. Detta ord måtte antingen wara Östersiön eller Estland, ty som offta |455| sagdt är, måtte man intet undra öfwer de Latiners och Grekers art at förwända wåras ord til sit språk.

6. Denna Skiären som Pyteas kallar Gautaskiäran, behåller det namnet än i dag alt ifrån Öresund in till Stockholm, där Swenska skiäran begynner, och är den Plinius kallar l. 4. c. 13. f. 231 GotaSkäran, som all upfyllt är med Holmar, af hwilka den första kallas Skåne. Således kallas ock detta Haf Göta-skiären af Pomp: Mela l. 3. c. 3. f. 52.

7. Baldur heet Neckens Son, som wiist är c. 7. §. 5. n. 61. f. 235 [= s. 150]. Och war detta namnet sedan brukeligit til många Konungars egenteliga namn, emedan det betyder en mächtig Konung eller Herre, så ok åth alla i gemen til en ähretyttel, så ock Solens, såsom deras förnämsta afgud til ähra, hwilken räknades för en Konung öfwer alla Himmelens stiernor och planeter, och nu hedras den rätta Guden med den tyttelen, såsom siunges i den Psalmen: wi lofwom Christ en Konung Bold, och i många andra. Om hwilket alt skal talas på sina rum längre fram, hwar och ordetz ursprung skal framwisas. Allenast til ett slut wilje wi framtee många orter, som i Swerige kallas efter hans namn, såsom först Balings Hundari strax wid Gambla Upsala under 60 högds grad. 40 midd. Balings-stad i Hagunda Hund: Baldaker i Niordings hundari. Balinge i Runehärad Sörmanland. Baldenæs i Gestrikland. Baldursta i Bobergs härad. Ballersta, Ballarid i Småland. Bellefors i Westgötland Wasbo Härad. Balun i Wala härad. Balinge i Kollans härad. Ballebygd hundari. Balders-Torp i Gauthems Hundari. Boldstada i Daal. Baldbo Hundari. Bals-fiord under 69 h. gr. 38 midd. och otaliga flera, de till sit rum sparas. |456|

CAP. XIII.

Om Sweriges namn Manheim.

§. I.

Utaf den gambla Hervara Saga genom Cl. Verelii stora fliit med härliga anteckningar utgången, ser man uti des 1 c. fol: 1. Swerige twänne gånger nämnas Manheim. 'Resarna togo sig Hustrur ur Manheim.' Och strax der effter:

'Arngrimer han tog utur Swerige Ama Imofs Dotter.' Dhetta bekräfftar Snorro Sturleson fol: 8. säyandes: 'Då blef denna Scythia (Swerige) kallat Manheim.' Swerige hafwa af äldsta tiider det namnet burit, wiisar Plinius aff Timæo, som långt för honom lefde, lib: 4. cap: 13. fol: 229. der han begynner att upräkna Europæ yttre delar längst nor ifrån, in til Spanska Sunde, sedan han alla Europæ innre delar har beskrifwit, säyandes således: 'Wij wilja nu gå utom Europam, på dhet wij må upräkna alla des yttersta delar; och altså stiga öfwer Rifels Bergen, och hafwa så Nordska Hafwets Stranden på wäster handen, alt in till man kommer til Spanska Sundet Gades, där äro mächta många Öjar, som man intet weet alla nampn på. Utaff hwilka en ligger fram före Schytien som kallas Bane-Mana på en dag ifrån Scythien att segla, där man får Glijs såsom Timæus förmäler. De andra Strander äro intet så wist afmälte. Detta Nordska haf kallar Hecatæus Amalchium, ifrån strömmen Paropamiso, hwilcket på dheras Språk betyder bara Ijsen. Men Kiemparna kalla det Morimarusa, som Philemon förmäler, det är, Döda Hafwet. Alt in til Rifelsnäs, sedan är Cranwiiken. Denna Öö kallar Xenophon Lampsacenus Baldurs ej tre dagsresor från Schytarnas Strand, och Pythias Basseej.' Uti hans 37 l. c. 2. läses ock, 'att Baldurs Öö kallas Bane-mans.' Wi wilja följa Plinium åth från längsta norska udden alt söder ut och dessa hans märkeliga ord förklara. Först säger han sig wilja stiga öfwer Rifels Bergen, hwilka intet äro de som wi uti c. 9. §. 2. p. 373 [= s. 235] nämde och liggia wid Idra dhe som |457| Ptolomeus hafwer nämdt, utan dhe som med sin norre udd wid 62 högds grad 46 middagslin: 6. T. 14 Fig: stiga up mot Kimmernæs, och med des södre arm stiga söder åth moth Åbo i Finland under 61 högds grad. 45 middlin: skiljandes Swerige och Ryssland. Om hwilka wii uthi särdeles Capittel skola handla. Detta bergs norre udd är dhen, som är begynnelsen till hela Europam i wester, som Plinius säger: ty där ifrån till Spanska sunde, slutes hela wästre yttre sidan af Europa, är ock så begynnelsen till Asiæ norre sida, som Plinius uttryckeligen talar l. 6. c. 13. fol. 323. som alt det klarligen sees af 1. Tafla 1. Fig: där wid kallas och Norska siön ofwan denne udden Rifs-potn, och en stor wiik Rifs-fiord, see P. Class: Blaus Atl. V. 1. T. Finmarc. Burei Taf: wår 6 Tafl. 14 Fig: under 71. högds grad. 43 middlin. Uthi Blaus Atlante Vol. 1. skrifwes Tab. Finmarc: fol. 11. Refz-botn och Reps-fiord.

2. Strax under dhesse Norske Bergen nämner han *Scythiam*, den han tilförenne aff indragne rum c. 10. n. 9. f. 441 [= s. 276] säger wara wid längsta norska udden Scytings-berg, hwilcken förstås den delen som nu kallas Finland, ty där ifrån öfwer Botn är just en dagsresa til Manheim eller Swerige.

3. Säger Plinius henne heta *Banno-Manna*, dhet wij rätteligen kalla Mannes-bane, Mans-banar, Mans-boo, Mansbygd, Manheim, Mannetuna. Men Plinius brukar att föra dhe orden för åt, som wii offtare sättia effter åth, ehuruwäl dhetta och brukas aff dhe Swenska, som boo norr åth. Ty der wij säya Kung Oluff, så säya dhe Oloff Kung, såsom Latinerna *Olaus Rex*. Bane är ett Land eller Ort där man wistas. |458| som sees af Edda uti Jords kienning, såsom ock uti Spelmanni gambla Engel-Saxiske Lexicon f. 73. Dädan Rænnarbane, Wediobane, således betyder Manheim, det är, Mannens land och hem, Mantuna, Mansby, Mannenstad, Mansbo, Mannens-gård etc. Och är således detta *Banno-Manna* eller Mansbanne, ett land och ort, där en af dhe första wåras Fäder benämd Man eller Mader hafwer sigh satt. Dhetta bewittnar Tacitus mycket klarligen uthi sin Germania §. 2. fol. 588. säyandes om wåra Fäder således: 'De berömma och beskrifwa genom gamlas Skalder (på hwilket sätt allenast alla deras Sager förwaras) att en Gud är upwäxt af Jorden, benämd Tysse, hwilcken har haft en Son benämd Man, af hwilken deras Folkslag är kommit.' De gambla Skalder som Tacitus här nämner, äro de samma som alla wåra Sagor hängia uppå; såsom man seer i Hervarar Saga, Bose Saga, Götriks Saga, S. Olofs Saga, KungsSagorna och hela Edda, hwarföre willia wi see, huru Edda genom en Gåta afmålar huru denne Man blef till, som sees i 7 Myth: nembligen: 'att Bores 3 Sönner skapade af ett Trä in wid Stranden en Man och kallade honom *Ask*.' Hwilcken Gåta wij skole förklara längre fram, alenast wisandes här, hwar af Sweriges Öö är kallad Mansheim, och ännu i dag behålla alla dhes delar dhet nampnet: såsom Westermanland, Södermanland, Normanland och Ostermanland, hwilckas medelpunkt är Upland. Och såsom man hör af gambla sägner och wisor, så synes han tillika med många sina efterkommande liggia högder uti de Kullarna som finnas afritade i 3 Tafla Fig: 7. och kallas än i dag Mannekullar, och liggia uti Skytinge wid |459| Skytea. Den Åån och Snorro nämner fol: 12. in mot Upsala och wid honom en Konung begrafwen benämd Vanland, hwilket intet ringa bewitnar detta att just om dessa Mannekullar och des Lands ort är Swerige skiftadt till alla sina delar som nu sagdt är, i Westermanland, Sodermanland, Normanland och Eistmanland. Dhesse Kullar hafwer jag sielf besedt, hwilka äro tilsammans 468 stycken behållne, förutan de som äro upkiörde i åker, och öfwer större delen står Skog wäxt, uppå hwilka jag fan några stubbar i Jorden murknade af 4, 5, 6 qwarters tiockleek. Och wiste dessas swartmylla at de äro de äldsta uti Swerige och af alla de jag profwat hafwer som äro til 12600 allenast på en miil kring Upsala. Neder uti dessa fan jag stycken af dhe dödas krukor och brända ben, samt aska. Inga

Kullar hafwa warit äldre än dessa och några wid Forkarby, wid Ultuna, Lenna och Ekolsund på Enköpings Skogen. Om denna Ort fan jag först anledning af en gammal Tafla med blyars och bleck ritad, på hwilken den största delen af Swerige war uthkastad, och war således antecknadt wid Skytunge: Dhen äldsta Ort i Swerige af gamla skrifter. Hwilket jag i försonne intet stort lade på sinne, förr än en förnäm Person där boendes gaf mig underrättelse der om, då jag först uthskickade Kronans Sågare med twå andra att taga af Gemene Man wissare kundskap om alla dhessa Orter: hwilka när de om ett och annat hade fåt noga kunskap, reste jag sielf med några andra diit uth och afritade alla Orter allenast efter ögnemåttet som sees i 7 Fig. Hwar ock Skyte-|460| kullarna funnes, dädan Skyttingebyn och Socken ännu sitt nampn hafwer. Där wore och tre stora högar, uti hwilka Kung Hage ligger bränder. Dhe älsta högar af Mannekullarna stego till 3700 och 3500 åhr.

4. Sweriges norre deel heta Schythia bewisar ännu Plinius af des Norska haf, säjandes at det kallas af Hecateo *Amalchium* hwilket är Hamalsion och Magghe-fiord som ligger emellan Maggerö och Boresaa, det är emillan 43 och 49 midd:lin: hwilket sköljer in på Scyternas strand (säger Plinius). Denna öön eller haafswiken säger han kallas *Paropamisus*, och betyda på Skyternas språk bara Isen. Som oc sant är, fast detta ordet är något förderwadt af Plinio. Ty där tager Iishafwet wid, och alt hwad wi wilja beskrifwa wara af alt et ämne eller stor myckenhet, läggia wi alltiid det ordet *bara* till, såsom där *bara* Berg, *bara* Skog, *bara* Siön, *bara* Iisen, *bara* Åker, *bara* Äng. Hade Goropius warit bekant i wårt Språk, så hade han bättre råkadt på detta namnets ursprung, der han gissar Hafwet eller Åån heta af *fara uppå Isen.*

5. At detta är samma Haf liggiandes wid Kimbernäs, wiisar Plinius straxt af Philemons bewitnande, hwilken säger at Kiemparna (som boo widh Kiempenæs hwars heela Land kallas Kimmi, och dhen wenstre udden Nortkim, Kimmernæs widh dhen 71 $^{1}/_{2}$ högds grad. och 46. midd. och den östre widh 71 högds grad. 50. middagslinien. Kimbarnæs, Kibbarnæs) kalla dhetta Haaf *Morimarusa.* Så kallas dhet än i dag, nembligen Morimanskoi More, som sees af alla Taflor, serdeles |461| Massæ och förr är wiist cap: 8. p. 351 [= s. 222] så och Mördemiore, hwilket på wårt Språk betyder ett Haf, som mördar en och dödar, som Plinius säger *mare mortuum* för des swåra köld och Iis, och at hafwet är sielft såsom dödt, emedan Isen där aldrig afgår.

6. Detta hafs sträckning wisar och Plinius wästeråt til Rifnäs som Martiner kalla *Ruxella* (Rubeas promontorium) där Rups-ö ligger strax utan före uti Rifsbotn ofwan ändan på Rifelsberget under 44 midd: 71 högds grad.

7. Sedan säger han, det som länger norr är, nemligen östernorr kallas Cron-

hafwet ofwan Granwiken, såsom Dionysius dhet ock kallar i den 48 vers: och Orpheus mächta härligen i sin 1077 vers bekienner 'att de Yfwerborne Norske Folcket kallar sielf dhetta Hafwet Cranwiken och den Döda Siön.'

8. Xenophon han räknar tre dagsresor öfwer siön ifrån Scythien til Manheim eller Baldurs öö, det är förståendes ifrån Esthland, som ock räknades under Schyterna, som förr är wiist; hwilket träffar in med en laglig wind; hwar alltid öfwerfarten war in til Græcien som länger fram skal wisas. Förutan nu att hela Swerige är skiftadt effter Mannens namn uti 4 stora delar, så finnas många rum, som ock bära detta namnet: såsom en stor Siö i Wesmanland wid namn Ves-man under 60 högds grad. 37 midd: 43 Tafl: 149 Fig: Manna ängen wid Calmar. Mænstada i Westgötland. Manhammar i Oggerön. Manswik i Turinge. Mansetra i Wermdö. Mansbo i Bälinge. Mannabyle i Fundbo och många flera, som til sit rum sparas. |462|

Cap. XIV.

Om Sweriges nampn Asirs-ej det är Gudarnas Öö.

§. I.

Dhen samma Öön, som Plinius med de andra lärda tillförende hafwer kalladt Baldurs-ej, Basse-ej, Ogs-ej, Manheim, Yfwerbornes ej, Atles-ej, wid hwilken glijs finnes, och är dräflig skogrijk, som Plato och Homerus bewittnade, dhen kallar och Plinius l. 37. c. 2. f. 705. Oserrictam. Hwilcket är effter deras art något ombytt ifrån wårt, som uttalas, Æsir Reks-Au, det är, Gudarnas, Konungarnas Öö, 'hwiken ligger mot Tysklands Stranden, säger han, och är bewuxen med Furuträn, af hwilcka Glijs, dhet är, Kådan smälter och faller in på klipporna.' Utaff dhe gambla beskriffwer ingen bättre effter deras mening än Corn. Tacitus huru detta Glijs eller Raf wäxer, och det uthi Swerige, som kallas den wästre stora Öö, och huru det faller uthi hafwet neder af trän på klipporna, och sedan aff stormen drifwes in till andra stranden, som kallas östre sijdan, det är, Eistland och Osterland, hwilcken talar i sin Germania fol: 682 således: 'På högre, det är, östresidan wed det Swenska hafwets strand boo Esterna: hwilckas seder och klädedräkter äro såsom dhe Swenskas, men dhes språk kommer närmare in till det Engelska. The ransaka hafwet, och utaff

alla äro dhe endesta som uthi stranderna uphämpta Raf, som dhe kalla Glijs, icke heller är androm så bekandt des natur och egenskap, och huru det wäxer, som det är dhem sielwom. Det har och legat bland andra hafsens wrak onyttigt, till des wåras lätthet och öfwerflödigheet har kommit det i wärde och bruk: ty hoos dhem achtas det intet: det föres till oss oarbetat, så grofft, som dhet tages; och dhe undra öfwer det, att wi så dyrt kiöpat. Men man skal förstå, att det är en safft eller kåda af trän; hwilket kiännes der af, att in uthi Glyset ligger sand, strån och flugor, hwilcka hafwa utan twifwel kommit der in, när Kådan hafwer warit miuk, och dhe fastnat der wed. Hwarföre såsom i Österlandet (Indien) Balsam och andra safter swettas utur deras trän, altså uthi dessa wä-|463|stre Öar och Land, tror jag, äfwen sådant skie, hwilcken af Solens hetta smält, faller och dryper af Träna i Hafwet, och sedan med stormen drifwer in till andra Stranden': nemligen åth Lifland och Pryssen. Plinius lib: 37. c. 3. menar och att Gliset kommer af Kådan, emedan hon luchtar som Kåda, när hon brännes, och effter allehanda orenlighet finnes in uti henne, såsom nu Tacitus detta bewittnade. Men jag är här intet bekymbrad, hwarken om Gliset kommer af Kådan, eller såsom andra i denne tiden mena henne wara en Saft som springer utur Jorden. Om hwilket den Gunstige Läsaren kan läsa den nyss uthgångne lärda skrift af Phil: Jacob: Hartman. Utan wij wilia tillsee dhe gamblas meningar, huru dhe beskrefwo dhen orten, hwar ifrån hon kom, nemligen, ifrån wår Stora Öö. Ty, förutan det Tacitus således talar, säger Diodorus äfwen det samma, 'Att ifrån Basse-ej uthäfwes dhetta Glys.' Äfwen så Plinius lib: 37. cap: 3. 'Hafsens stora storm röfwar ifrån Öarna, och förer öfwer hafwet in til andra stranden wisserligen detta Glys.' Detta ordet Wisserligen wil Cluverius i sin German: l. 3. c. 44. f. 197. ingalunda hafwa, intet nekandes, at icke de gamblas mening war, att hon här i Swerige skulle finnas; men han säger sielf fol: 199. 'att hon aldrig nånsin fans i Swerige.' Hwilket sträfwer emot all sanning: ty förutan dhe stycken som jag sielf hafwer fått i Mälaren, fast det är sällan händt, så äro stora stycken mig gifne och wiiste, tagne både widh Gräsön, Gliis-udden, Biörköö, Swartsiö, Minnurs-öö, Aggarön, Arnön, Tälge, Skytteön etc. dhet och Herr Hadorphius mig tedde tagit widh Biörköö. Men dhet twistas intet om här, hwar det mästedeles tages: ty det nekar ingen, at det icke skier wid Pryssen i största ymnoghet, utan som jag sade, huru dhe gamlas mening war, att hon här i Swerige och des Öar och Skärar wäxte, och |464| med Hafswågen fördes öfwer till Pryssen, som widare sees af wår egen Göta Kungs Tiodriks bref til Estarna ifrån Rom skrifwit således: 'Til eder drifwer Hafsens wåg den lätta och liusa Kådan, såsom j sielf bekienna, men j wetten sielf intet hwadan hon kommer eller huru hon

wäxer. Men Cornelius han skrifwer, att uthi dhe Öiarna, som liggia långt bort i Hafwet, flyter en Kåda af Träna, den han ock kallar Safft, hwilcken småningom sedan torkas genom Solens hetta, och när hon är fallen i Hafwet af Trän, ränsas hon och blifwer klar af det hon drifwes aff ock an i Wågen, och förmenas sedan kastas in på edra Strander.' Altså seer man de gamblas mening wara, att Glis skulle här wäxa, men genom hafwets storm och wågar ränsas och föras till öster sidan Estland och Pryssen. Nu, som wiist är af Plinio, kallades då Swerige *Osericta*, det wij kalla Æsir-rekej. Hwilket ords ursprung wij wilja tillsee: Hoos oss kallades alla Gudar As i gemen, såsom allestädes läses i Edda och Cl. Verelii notis, men serdeles Atins eller Atles: och skrifwes detta ordet efter ändelserna åthskilligt, såsom uti Edda Orig. f. 14. 'Tolf äro Gudarna (*Æsir*) och intet är Gudinnorna (*Æsiniorna*) oheligare. Atin är ädlast och äldst aff Gudarna (*Asanna*).' fol: 15. 'Þör kallades *Asa-tor* eller Åkethor.' fol. 17. 'Och när Gudarna (*Æsirnerne*) ey wildo lösa honom tå kom en Gud (*Ass*) som heter Tyr.' fol. 5. 'Hwem är ädlast eller äldst med Gudarna (*Æsum*).' Herv: Sagas gambla Skald c. 7. fol. 92. 'Ware tig Oden (*As*) så hull i Högen.' Uti Verelii notis fol. 101 uppå Herenheeds Runsten läses: 'Så tager icke Gudarnas Gud (*Osa As*) nu mot Mannen som Qwinnan.' Uppå 71, 207, 376 Runsten: |465| skrifwes *Asur* och *Asir*. På 170 och 361 *Asa*. På 187 *Asva*. På 398 *Osir*. Dhet andra ordet uti Plinio, som är tillsammans bundet med *Osir*, är *Rek*, hwilcket hoos oss kallas den som förestår ett land, folk eller krigshär. Af *Reka*, skiöta, regera, styra, och mehra sådant, som sees i Cl. Verelii notis f. 102 til Herwarar Saga, så ock i hans Indice Scandico: dädan många Swenska och Giöteska Konungars namn lyktas på *Rek*, såsom Tioderek, folckets regent och styrsel, eller Kung: Sigerek, den som segren drifwer och har henne om händer, Segrens Konung. Friderek den som drifwer och älskar Freden, Fredlig Kung. Oserek, den som är Konung öfwer Gudarna. Samma betydelse har och *Rik*, som sees af Cl. Verelii Indice Scandico. Au, Ej, Ö, är ett land eller holme, såsom nogsamt är bekant. Af dessa tre ord är nu dhetta ordet ihopsatt *Osericta*, som rätteligen bör skrifwas *Oseriksau*, dhet är, Gudarnas Kungs-Öö. Af detta Gudarnas namn *As* äro nu många Orter i Swerige nämde, såsom Asarid i Småland. Cl. Verel: not: in Herv: S. f. 115, Asynnia Hundari det första som nämnes i gambla Jordböckren, och än i dag emillan 60 högds grad 40 midd: 43 T. 149 fig. Osiesmo uti Stockholms län 59 högds gr. 41 midd. Osiby i Walentuna hundari. Asicala uti Tylo Hundari i Finland, Aossala uti Hermiongers Hundari, där Lapparnas Asar eller Afgudar fordom uppå ett Berg dyrkades, see Scheff: Lapp: c. 4. f. 27. c. 8. f. 69, hwar nu en Christen Kyrkia är. Asbo i Gostrings härad. Asedö i

Opwidinga Hund. Asbo Hundari och Asbo Sockn i Södermanl. Osibo Hund. i Småland. As Hundari i Westgötland, där och Asatorp, Asunga, Asarpa, Asareka finnas och Asapitte hund. Asa hund: i Wermeland |466| och många flera sådana. Kallas ock så i gamla Wisor hela Swerige, äfwen som af Plinio, Oserö, Asaheim, Asala, Azagard, Astuna, Asby, Osby. Hwilcka alla här at indraga, wore för långt. Af detta hafwer nu Ptolomeus satt wid de Yfwerbornas Berg, som omtaltes cap: 9. §. 2. fol. 397 [= s. 249] *Asmennen* och dhe *Aser*, är och dädan kommit att the gamla twikade om de Yfwerborne skulle räknas til Europam eller Asiam, intet wettandes att Asia, som fordom kallades India, som bewiist är cap: 3. §. 11. n. 2. fol. 65 [= s. 46] wardt sedan kallad Asia af wåras Asars eller Konungars och Gudars stora uttåg, hwilcket wi skole klarare giöra, när wi om detta uthtåg talande warda.

§. II. Utaf indragne rum seer man, at the Greker och Latiner bewitna, oss på wårt språk kalla Rav Glys, hwilcket Tyskarna, såsom Cluv. i sin Germ. l. 3. c. 44. f. 199. Kirkmejerus in Tacitum och andra mena heeta aff Glaas, emädan det är klart. Men hwadan är Glas; ty intet dera är ursprungs ord. Här fattas åter dem både det gamla Swenska och nu warande språkets kundskap. Glisa det är, det som lyser, så och det som är holugt. Dädan Gliständ, den tänderna lysa emillan. Glitter, allt thet som lyser. Dherföre hoos gamla Skalder kallas Gull *BaarGlæsis;* see Edda i Gulls kienningar, Baldurs Saal kallades *Glees Saal* och *Glitner*: see Edda i 15. Mythol: och den gambla Baldurs wijsa, mädan hans Saal lyste af bara Gull. Sedan i 12 Mytholog: kallas Gudarnas säte *Glesheim*, effter |467| det war utan och innan med Gull. Uti Hervara Saga cap: 1. fol: 1. kallas Sweriges norre dehl, där Kung Gundmund bodde, Gläsiswall, emillan 61 och 71 högds gr. 40 midd. Holmarna der utanföre kallas Glæsholmarne under 40 högds grad 41 midd. hwilcka äro dhe samma, som Plinius kallar *Glessarias*, dhe Ortelius hafwer förment skulle wara Orkenejar, som sees i hans Lexicon, dhe der liggia wäster om Swerige, men farit will af det han ingen kundskap hade af wåras Sagor. Hwilcket land Glesiswal intet bär namnet af Glis, som är Raw, fast det stundom där finnes, utan af des liusa nätter och hälsosamma lufft: som i sit Capittel skal kunnigt giöras. Sidst är til märkiandes, hwarföre dhe gamla hafwa ment att Gliset skulle här i Swerige wäxa och falla som en Kåda af Furuträna i Hafwet, och så drifwas til öster söder sidan som är Pryssen och där uphämtas, nemligen efter det hämtas där aldramäst när westnordan wädret blåser här ifrån, och Hafwet drifwer genom wågen up Gliset af diupet in på Stranden, hwar af de denna meningen hafwa fattadt.

CAP. XV.

Om Sweriges namn Heligs Öja och de Lycksaligas Öö.

§ I.

Uthaff alla nampn, som Swerige hafwer warit behedradt med, och till de Grekers öron och i deras skrifter inkommit, är intet rättare til sielfwa Bookstäfwerna än detta namn *Helixoia*, såsom sees aff Stephano, hwilken således |468| talar: '*Elixoia* är den Öön som de Yfwerborne beboo, mindre än Sicilien, in wid floden Granwiiken.' Om denna Greken Stephanus hade förstått wårt språk, hade han ey på nytt behöft kalla henne en Öö eller Holma, eller öja, ty öja är en holma. Sedan säger han henne wara mindre än Sicilien, farandes med Ptolomeo will, der Diodorus säger henne ey wara mindre än Sicilien, hwilket han hafwer af den mycket gambla Greken Hecatæo, effter egen bekiennelse. Eljest beskrifwer han henne rätteligen in wid Granwiken, hwilcken han här kallar en flod, men andra en wiik under den 65 högds gr. äfwen som Aristoteles kallar wår Botn en flod, som är dock haf, hwilket förr är wiist c. 7. §. 5. n. 3. f. 155 [= s. 99] denna öö säger han beboos af dhe Yfwerborne, hwar om nogsamt är talt i det 9 Cap: allenast wilia wij nu komma till namnets uhrsprung. Hela, det hafwer många betydelser, nemligen att läkia en, förlåta en sin brott, gifwa en fred och roo. Hela mig Herre, säger Dawid i den 6 Psalm. 3 wers. Hel Maria, säger Engelen Lucæ 1. v. 28. thet är, Guds frid wari med henne. Helgi är ett lyckosamt och fredigt lefwerne, Gretl: c. 42. Dädan kallades Gudarnas och de förnämstas, så och Barnföderskors säten, Heliga, emedan ingen måtte där något öfwerwåld föröfwa, såsom DalaLagen talar i Giptmål. B. §. 3. 'Dreps Kona i Helgum setum, botis attir med LXXX Markum etc.' Äfwen så kallades Brudgummen och Bruden Helgehjon på deras heders dag, som sees i samma Balk §. 2. Sedan alla förnäma Skalder, som den Helige Homerus uti Trojemanna Saga |469| så och Gudarna och Gudinnorna, som sees af Edda uti näst förr indragne rum. Nu kallas Gudz Englar och Martyrer Heliga. Kallades altså dhenna öö Helig Oja, af det at hon hölts af de gamla för Gudarnas säte och de Lycksaligas wåning för deras rättfärdiga och fredsamma lefwerne, som widlyfteligen af Platone c. 7. §. 5. n. 92. f. 277. och c. 9. §. 2. n. 36. f. 423 [= s. 174 och 264] af Orpheo, Plinio, Mela, Solino är bewist. Dherföre mächta wackert Skalden Pedo Albinovanus sluter sin Skald til Keysaren Drusum Germanicum, när han kom med sin flotta ofwan Skotland och Orkeöjarna in mot Swerige ropandes: 'Hwart hän? hwart hän? hwart

föras wi? dagen flyr oss undan, och naturen sluter här med ett ewigt mörcker Jordennes ända: må wi wilja upsökia annat slags folck här under Norstiernan? eller något land, som alldrig är omrördt i de gamlas Böcker? Gudarna kalla oss tillbaka, som förbiuda oss att upsökia werldennes ända. Hwi skole wi med wåra årar grumla dessas heligas haaf, och de Helige Gudars roliga och fredliga säten.' Pomponius Mela kallar derföre och dhe Yfwerbornas land lib: 3. cap: 5. fol: 53 ett Heligt Land, och des Inbyggiare Lycksaligare än alla andra menniskior. Solinus kallar dem c. 16. fol: 36 de Lycksaligaste. Euripides i sin Hyppolito beskrifwandes Sweriges kiennemärken af Atle, Necken och Malströmen, hwilket rum är indragit c: 8. §. 4 n. 5. f. 357 [= s. 225] sluter här med, säyandes v. 750 'där jorden hon gifwer Gudarna lycksaliga gåfwor och ett lycksaligt lefwerne.' Pindarus i sin Olymp: Od: 3 kallar de Yfwerborne ett Heligt Folk. Festus Avienus kallar och detta wårt Swerige den Heliga Öön, och emedan han några tänckwärdiga rum där framteer, som andra förbij gå, ty wil jag hans ord indraga, och dhen resan han förtäljer, som Himilco hafwer giordt ifrån Carthagine i Africa hiit til Swerige, om hwilcken och Plin: l. 2. c. 67. fol: 78 således talar: 'Hanno, när som Carthago stod i största flor, |470| seglade han ifrån Spanska eller Narwasund söder om, alt in til Arabien, och beskref den resan; såsom Himilco samma tiid blef sänder at upsökia Europæ yttersta ända norr åth.' Hwilken resa Festus f. 431 så begynner förtälja: 'På wänster om det landet Lybia (Africa) så stormar under den hårda och kalla Nordeska Stiernan på ett wisst rum hafsens ända (Hafs-Swalget) och där (under Nordan) upstiger udden eller hufwudet på ett mächta stort Berg, som sträcker sig ända åth söder, hwilcket de gamla hafwa kallat Osterrymnen, under detta bergs ända och högsta näs utwidgar sig en stor hafswiik, som af inwånarena kallas Osterrymnen (Ostersiön) uti hwilken wist äro många Holmar, som kallas Osterymnides, liggiande widt från hwar andra, rika aff Bly och Ten. Des Folck är starckt, dristigt, stormodigt och arbetsamt Folck, drifwandes en stor handel, och med små Båtar, som Waggor, drista de sig at det stormande Haf, och detta gramma Wästerhafwets Hafs-swalg öfwerfara. Dessa bruka intet at aff Furu och Gran böya sina bool til Båtar, utan, som är mächta underligit, de sättia dem tilhopa med läder och senor, och med sådant Läderskiep draga de öfwer Hafwet, på twå dagar så resa dhe öfwer där ifrån til den Öön, som aff de gamla kallades Helig, hon kastar många Holmar och skiär aff sig i hafwet, och beboo henne dhe Yfwerborne. Intet långt där ifrån är Skotland. De Spanske inbyggiarer så ock de Carthaginesiske Borgarer, och det folk, som wistas i medelhafwet wid des Herkuls stabbar de handla uti deras Österhaf. Til hwilket att segla fram och tilbaka intet skier ringare än på 4

månar, såsom Himilco det sielff hafwer profwat: ty Hafwet drifwes där ey offta aff stort wäder, ja det står offta såsom dödt och stilla. Och uti Skiärarna äro där så mycket Haafsgräs och Säw, at Skieppen de hållas qwarra, rätt som med tågar och rep. Och är hafwet ther icke diupt, utan mångestädes täckias Klipporna och Reflorna knapt med watn. Och alltid drifwas där aff och an willdiur i wågan, och måste Båtarna, som sakta nog där segla, wåga sig ibland dessa Haafstroll.'

Med hwad för härliga kienneteckn beskrifwer Festus Avienus, som han säger af de uhrminnes gamlas Lagar, wår Östersiö, Estland, Swerige, den Heliga Öön, och de andra Holmar här norr, fast han något mörkt effter Skaldearten blandar dessa orter.

1. Först märkes thet, at både effter Plinii och Festi Avieni ord wardt Himilco pålagdt att upsökia Europæ ända som längst norr war, hwilcken ingen annan |471| är än Swerige, som är bewist af Hesiodo, Virgilio, Ovidio, här c. 8. §. 4. f. 353 etc. [= s. 223 f.] och af Mela och Plinio c. 9. §. 2. n. 6. fol. 373 [= s. 235] och sees bäst af 1 Taflans 1 Figur, och 2 Taflans 2 Figur.

2. Detta land liggia under den hårda, thet är, kalla och ijsuga Norstiernan, är wiist af Diodoro Siculo, Plutarcho och Homero c. 7. §. 4. f. 152. c. 8. §. 1. fol. 303. och n. 15. f. 320 [= s. 96, 191 och 202].

3. Hafs-Swalget wid wåra strander liggia under samma skarpa och bistra Nordanwäder, är af Hesiodo, Homero och Euripide kungiordt c. 8. §. 1. f. 306. §. 4. f. 359 [= s. 193 och 226]. Hwilket Festus Avienus å nyo effter Himilconis berättelse beskrifwer f. 440. kallandes det 'ett Swalg utan ända eller botn, det ingen tör besegla, hwilcket mörkret betäcker, hwilket är alla haafs och watns moder.'

4. Hufwudet på wårt berg stå längst norr och sträckia sig mot söder, talar Festus, äfwen som Plato om hela landet med des widtberömda Berg, som sees af c. 7. §. 5. fol. 160. c. 9. §. 2. n. 6. fol. 392, 398 [= s. 102, 246 och 249].

5. Berget säger han kallas af de gamla Öster-Ymnan, uti hwilket han något hafwer farit will: ty berget som wiist är c. 9. §. 2. n. 6. f. 392 [= s. 246] kallas Yma, men när de norske resa där öfwer, säya de sig fara öster um Kiölen, öster um Yma, öster um Fiellen, som sees aff Petter Classons Noriges beskrifwelse fol. 138. 'Kiettil Jamti flydde firi Oistein Kunnung Ilrada Swia Konung *Austrum Kiöl'*. hwilket uti P. Claud. version uthföres Öster öfwer det Fiell. Uti S. Olofs |472| Wiisa står Österum Yma. Uti Kung S. och Snor. läses *auster um Kiolen* åtskilligstädes, hwar af de gamla Greker och Latiner hafwa nämt hela berget *Ostrymnum*.

6. Wår Hafswiik beskrifwer han mächta klarligen med samma ord som M.

Tyrius här cap. 8. §. 3. n. 4. f. 348 [= s. 220] nemligen wid Bergets hufwud och bogt så ypnar sig en stor hafs wiik, hwilcket ingen annan är än wår Östersiö: ty annan finnes ey i nordan af hela werlden, som af Berg omgiordas: det nogsamt sees af 8 Capit: utur M. Tyrio: hwilket man kan jemnföra med det som skrifwit är c. 7. §. 4. f. 151. §. 5. n. 10. f. 158 [= s. 96, 101], af Plinio, Damaste, och Ad: Bremensi, så och c. 8. §. 1. f. 305. af Plutarc: och n. 24. f. 330 [= s. 192, 208].

7. Sielfwa hafswiken kallar han *Osterymicum*, den wi uti wåra Sagor och Skalder kalla Österrymdan, som läses uti Iwar Widfarnes wisa: Österwäg uti Herw. Saga cap: 13. fol: 133. Österleden, Östersiön, Österhafwet, kallas det af oss och alla Franska, Engelska, Holländska, Spanska och Danska Skieppare. Och är ordet ihopsatt af Öster i anseende til Wästerhafwet. Rymn och Rymd är ett widt begripit watn eller slätt land.

8. Han säger och att Holmarna där kallas *Osterrymnides*. *Ostergard* kallas en Ort af Gotlandsöön, see Blau, Burei och Janssonii Taflor. Ostsilia kallas Ösel i K. Iwars wisa, förutan andra små Öjar. Hela den sidan, som är öster om Östersiön, kallas *Osterom*, och *Osterland* in til floden Bug, och |473| Lifland kallas Estland och Finland Österbotn, som bewist är c. 9. f. 380 [= s. 239] som des förutan är allom bekandt, wid hwilken Österbotns sida Grekerna sig endeles satte, som wiist är af Plutarcho här cap. 8. §. 1. n. 25. fol: 332 [= s. 209]. hwilcket och Festus fol: 433. bewitnar, säyandes: 'at then orten, som Grekerna endeles bebodde, kallades Oster om eller Estland, där Esterna hade sit hemwist, hwilka måste om sider flyttia der ifrån för myckenhet af Ormar.' Denne delen är intet hela Estland, utan den södre, som Herodot: lib: 4. fol. 113 säger de Neurer beboo, hwilken Ort jag wiiste c. 10. §. 2. n. 4. fol: 427 [= s. 267] wara mot *Nur* i Påland, och *Narven* i Esthland, hwilken och Herodot: säger Inwånarena måste rödia för Ormar skull. finnes och än i dag af dem myckenhet på de orter, men dhen norre delen på andra sidan om Finska Skiären, som sades kallas Österbotn, är tämlig fri från dem, som sees af Clariss: Schefferi Lapponia.

9. Bly och Ten här finnas, behöfwes intet bewiisas, emädan det nogsamt bekandt är, och kan sees af Cl. Schefferi Lappon: c. 27. f. 264. huru artigt Lapparna med tänderna draga det til trådar, prydandes allt sitt arbete där med. Eljest huru rikt Swerige är med allehanda metall, är förr af Platone och andra bewist c. 7. §. 5. n. 42. f. 189. [= s. 121] så ock af Herodoto, som säger, 'af Europæ yttersta del, som är Nordan, Teen komma öfwerflödigt.' see cap: 9. §. 2. n. 11. f. 409 [= s. 255].

10. At här ifrån stor handel drefs, kan sees af Platonis ord, de som förkla-

rade äro cap: 7. §. 5. n. 35. f. 181. n. 71. fol: 239. och af Plutarcho c. 8. n. 28. fol: 334 [= s. 115, 152 och 211].

11. Östersiön wara allenast twå dagsresor att öfwerfara, säger Festus, in til den heliga Holmen, |474| som är Swerige, seer man af dhe andra Grekers beskrifwelse cap: 13. §. 1. f. 456. n. 8. 461 [= s. 285, 289] hwilka stundom sättia en dag, stundom tre, af orsak at Östersiön är somligstädes bredare, somligstädes smalare.

12. Festus beskrifwer och Lapparnas Båtar tämligen nätt, i det de äro ey större än Waggor eller små Sängiar, och ihopsydde med senor, eller med Läder öfwerdragne såsom är wiist cap. 8. §. 1. n. 14. f. 319 [= s. 201] och widare läses i Ziglero och Ol: Magn: lib: 4. cap: 10. sådana bruka ock Inwånarena här nor i Nova Zembla under 70 högds gr. 90 middagslin: som sees af Martin Nordeska Resa fol. 64. hwilka äro på 7 alnar långa, en aln breda af Fiskben giorde, och med Fiskhud öfwerdragne, dhem dhe bära på hufwudet ifrån dhen ena orten til den andra, äfwen som Lapparna. Lika nästan sådanna bruka de och i Grönlandh. Hwarföre säger Festus, at med en stor förundran må man åskåda, huru dhe i dhessa Nordeska Haaf kunna färdas i willande wågar med dessa små Waggor. Om hwilka och Plin: lib: 4. cap: 16. fol: 234 talar.

13. Öön som kallas Helig efter Festi ord är främst i detta Capitlet nogsamt af andra gamla Skribenter bewist. Och til öfwerflöd seer man af thet 8 Cap: §. 1. n. 30. fol: 335. och c. 9. §. 2. n. 21. fol: 417 [= s. 211, 261] at Diodorus kallar des Hufwudstad, som är Upsala, Helig, och af Herodoto cap. 10. §. 2. f. 433 [= s. 271] behedras inwånarena med den tyttelen, at the kallas alla Helige, ty de föra inga trätor eller krig sin emillan, och andra, som fly til them, blifwa och förswarade. Derföre säger Adamus Bremensis de Situ Dan: fol: 18. 'At ehuru alla Norska äro sådanna, som dräffeligen fägna fremmande, så öfwergå doch dhe Swenska dem alla dher utinnan, hwilka hålla för största skam, neka någon resande giästhärbärge: ja så at the träta om hwem skal wara wärdig at taga them fremmande til giäst, och när Wärden hafwer bewist den fremmande alla höfligheer och |475| wählplägningar dhe uptänkia kunna, frågar han huru många dagar han tänker på den Orten wistas, så förer han honom sedan ifrån den ena Giästgifwaren til then andra. Detta hålla de för thet högsta goda, och förnämsta Dygder och Seder.' Och är detta sannerlig den rätta werldsliga freden och heligheten, såsom och wiist är ordets betydelse innebära.

14. Många Holmar och Skiär, säger Festus, at hafwet ther upkastar, hwilka Plato och Pomponius Mela bewitna c. 7. §. 5. n. 15. fol: 160 [= s. 103], derföre säger Plinius l. 4. c. 13. fol. 231 'at Gota Skiären är upfylld med Holmar.'

15. Widare förmäler han, att the Hyberner thenna öö beboo, hwar som tyckes böra läsas Yfwerborne; ty detta ord synes wara efter Skaldernas art ihopdragit, emedan thet af alla andra Skribenter finnes ey så skrifwas: intet kan heller här förstås Irland och des inbyggiare, ty hon swarar til intet af denna ööns rätta kienneteckn: och är hon af alla äldsta kallader *Jernis*, *Juwarna*, *Iverna*, (see Ortel.) och än i dag Ierland och Irland, fast några af de senare tiiders Skribenter kalla henne *Hibernien.*

16. Denna Heliga Öön ey liggia långt ifrån Skotland (*Albion*) synes af 1 Tafl: 1 Fig. hwilket kienneteckn kan så wäl lämpas til Swerige, som till Irland (*Jerneda*) hwilcket samma Tafla uthwiisar, men alla dhe andra äro Irland emot.

17. At Spaniorerna hafwa haft sin handel och wandring hiit, är tilförende af Ad: Bremensi c. 8. §. 1. n. 33. fol: 338 [= s. 213] kunnigt giordt.

18. Carthaginenserne förmäler han ock här handladt, hwilket wåra Sagor och dhe Norskas nogsamt synes medgifwa; emädan de städse |476| tala om Sarkaland och Sarketuna (det de Greker kalla *Charcedon*) och om wåras och dhe Norskas tiit resande genom Narwasund, som läses i Kungsagorne och Snorre Sturleson.

19. Nu kommer Festus och wisar af Himilcone, huru långt denna Öö låg ifrån Carthagine, nemligen: 'at resa diit och dädan krafdes 4 månar.' Carthago ligger under den 35 högds gr. 34 midd. 1 Tafl: 1 Fig: och dädan in til Spanska näset är wid pass 20 grad. och efter somligas Taflor 25. där ifrån til Kimmernäs längst norr i Swerige äro goda 40 grader om icke mera, äfwen giör thet och genom Sundet up genom Östersiön til Torne för des krokar 40 och några grader. Är så til thet ringaste ifrån Carthagine til at segla längst norr 65 grader, som fram och tilbaka giör 130 grader; hwilka til thet högsta ey kunna starkare seglas än 2 grader om dygnet. Och det giör 2 månar och 5 dagar widh pass; men såsom Himilco sielf beklagar 'resans swårhet för siögräset, Säfwen, dhe fahrliga Willdiur i Siön, många holmar och klippor', så är intet undrandes at han fordrar 4 månar. Til Irland som är ren Siö behöfwes ey mera än 30 dygn eller högst 40 dygn.

20. Men här kommer ännu ett klart teckn som han beskrifwer Sweriges Öö af, nemligen af det döda och stillastående Hafwet, med hwilken tyttel och kienneteckn af alla iishafwet behedrades, såsom wiist är c. 13. §. 1. n. 5. fol: 460 [= s. 288] af Plinio. och brukar Tacitus uthtryckeligen samma ordeform, säyande i sin Germania c. 45. §. 1. 'Utom Swerige är ett annat Haaf dödt eller stilla stående, där alla tro werlden hafwa sin ända.' |477|

21. Detta Haafs skiärar wara fullt med Hafs-Gräs och Säf, dhet är och af Herodoto förklaradt uti c. 10. §. 2. n. 10. f. 429 [= s. 268].

22. Hafwet wara så grundt, 'att thet knapt mångestädes täcker Jorden', der igenom afmålandes de outsäyeliga många Klippor och Sandreflar, bewittnar och Mela, hwilkens ord här cap: 7. §. 5. n. 15. fol. 161, 162 [= 103, 104] äro införde, 'hwar igenom han hafwer hållit thet likare för en Åå, med Aristotele, än ett Haaf.'

23. 'Allahanda slags Willdiur drifwa här i hafwet, som ock förskräckia dem resandom,' är af Herodoto c. 10. §. 2. n. 10. fol: 429 [= s. 268] bewist, och kan ytterligare der om läsas i de Holländskas resor till Ost-Indien norr om wår udd Kimmernäs, så och Martiners resa. Ty både längst norr i wårt österhaf, så ock iishafwet och Cranwiiken finnas Biurar, Siälar, Siöhästar, Siöbiörnar, etc. hwilka man intet weet af söder ut. Utaf så många kienneteckn, både i detta Capitlet så och the förra, kan man nu ögonskienligen igenfinna, ingen annan Öö wara Helig och Lycksalig kallad och beskrifwen, ey eller til thes kienneteckn till någon annan kunna lämpas, ey eller i sielfwa naturen och på Jorden än finnas, än Swerige, hwilkens lycksalighet och helighet de beskrefwo 'bestå uthi ett Gudfruchtigt och Rättrådigt Lefwerne, uti en hög och stor ålder, uti theras manhafftiga och stora wäxt, uti theras styrkia, uti en frisk och helsosam Lufft, uti de liuflige och stadigt lysande Nätter, uti en sund och frisk Kropp, uti ett enigt, stilla och roligit Lefwerne, uti serdeles höfligheet och wälwilligheet emoth Fremmande'; Hwar af de aldraäldsta wåra Skalder här sade wara dhe Odödeligas wåningar, som uttryckeligen sees af Hervara Saga cap: 1. så och Gudarnas Glesiswald och heliga Asparlundar hwilcket Homerus och the aldraäldsta Skalder bekräffta, som jag strax i sina Capittel widare wiisa skal. Derföre och Swe-|478|riges Öö hoos them är kallad dhe Lycksaligas Öjjar. Men dhe senare Lärda, som intet hafwa förstått wåra och de Grekiske Skalders art, hwad som de förstodo genom den liufliga wäderleken, sunda lufften och mera sådant, wände detta in på Canarie Öyarna, där som Pomerantzer, Citroner wäxa öfwerflödeligen, ther man kan lefwa oklädder, och ingen frost är, hållandes dhenna Frutimbers wällusten för de Lycksaligas Högsta Skatt. Intet ihogkommandes den sträfwa helt och hållit emot the werldsliga wiisas tanckar om den rätta Lycksaligheten; utan bedrogo sig af de förblomerade ord som Skalderna bruka i sina skrifter; såsom än i dag många Christna giöra att afmåla dhen ewiga glädjen, taga liknelse af the liufligaste ting, som the nu finna här i werlden att afmåla den tillkommande. See, sådana ord brukar och Plutarchus til att beskrifwa dessa Lycksaligas Öjar i sin Sertorio f. 571. ther han säger honom hafwa haft lust at öfwergifwa sitt stora wälde och Krigswäsende, och sättia sig at boo på dhessas Lycksaligas Öjar. Om hwilckas beskaffenheet han fick kundskap genom några resande personer, hwilka kommo

ther ifrån til Sertorium då han låg uthi Spanien, utom Narwa Sund wid westerhafwet. Så talar Plutarchus: 'Hiit (till Bœtiske Landskapet i Hispanien) kommo några Skieppare til Sertorium ifrån Atlas Öyar, hwilcka äro skillde wid ett trångt Sund, och äro ifrån Africa 1200000 steg, och kallas de Lycksaligas Öjar.'

1. Hwar Atlas öö är til finnandes, är widlyfteligen wiist af hela 7 och 8 Capitlet.

2. Intet trångt sund finnas framför en Hafswiik, som är 1200000 steg ifrån Africa, mehra än Ore-|479|sund wid Sweriges Atlas Öö söke hwar man wil i hela werlden, förty Spanska Sundet förstås här intet, emädan Plutarchus nämner thet näst förr, att Sertorius for ther igenom uth til Spanska sidan, på höger, ther han råkade dessa Skieppare. Sedan ligger det emillan Africam och Spanien, och kan så icke wara ett steg där ifrån mycket mindre 1200000: icke heller är det så trångt som wårt Sund.

3. 1200000 steg dhe giöra 10000 stadier, det är just 20 grader; nu ligger Africa med sitt Sund och öfwersta Näs och sida under 36 högds graden, och Sweriges eller Atlas Sund wid 56 högds graden, hwilket giör just 20 grader såsom det wore mätt i denna dag. Intet af detta kan lämpas til the Canariske Öyar: ty först liggia de intet wid något Sund. 2. Är emillan dhem och Africa ey mehra än 7000 steg, det är 58 stadier som är mot 2 Tyska miil, som sees af Plinio lib: 6. cap: 32. fol: 383. ehuru de i dag räknas på twå grader der ifrån, dhet är mot 30 Tyska miil; men några af dem som liggia längst ut, äro mot 5 grader från landet. 3 de Lycksaligas öyar räknades mächta folkrika, som sees af allas skrifter: men Canarie öyarna woro alla öde, som läses i samma Plinii Capittel, och allenast enstädes eller twå hade the funnit litet kienneteckn efter ett Hybbel eller twänne.

4. Man kan ock see klarligen af samma Plinii rum, at the Lärda dhen tiden redan hafwa blandat desse Öyar tilsammans: ty ibland de Lycksaligas och Canarie öyarna, nämner han en som skulle heta Snö öön, af det hon alltid war täckt med Sniö; ingen Båtsman i dag fin-|480|nes, som åhrligen reser CanarieOyarna förbi, som någonsin detta bewitnar, eller där finner någon öö til det namnet eller til sådant uthseende, som är och omöyeligit, emädan the liggia alla lika under en Himmelens outsäyelige hetta. Utan Snööland är Island, som så är kalladt fordom, hwilket sees af Arngrimi Jonæ Islandia cap: 1. som således talar fol: 357. 'Först hafwer Island heet Snöland.' Och dhet är dhen rätta Sniö-Öön, som mästedeles heela åhret är betäckt med Snö, och ligger mot wår Atlas ej. De andra orden, med hwilka Plut: afmålar dessas Lycksaliga Öjar, såsom är det at hela denna Sweriges öö kallades af de

gamla Greker Heligöön för des fruchtsamhet och liufliga wäderlek, skole wi widare förklara i Capitlet om Glesiswald och des Asparlundar. Förutan nu och de Lycksaligas öö och des inbyggiarer Lycksalige och Helige, så äro och många dhes orter således nämde, såsom den namnkunnige Helgeåån, som åtskilligstädes uti Norske K. Sag: §. 148, 150. fol: 165 och Snorr. fol: 273 nämnes, uti hwilkens oos med Kung Anunds Olofs Skottkungs sons macht S. Olof i Norige slog K. Knut Engelands och Danmarks Konung, hwilken Helige å ligger under 56 högds gr. 35 middags lin: Tafl. 6. fig: 14. Helgenäs kallar Heberstein fol: 87 then stora Klippan wid Agronne eller Hafsswalget, den eljest kallas Moscenäs under den 68 h. gr. 32 midd:lin. Under den 65 h. gr. och 32 midd:lin. ligger och Helige land, som läses uti Snorr: f. 80. och i Kung Sagorna. Helgesnabben, Elgesnabben kallas dhen första Skiepshamn, när man far af österhafwet in åth landet under |481| 59 högds grad. 41 middagslin. 43 Tafla 149 Fig. som sees af Blaus Atlant: Tab: Sveciæ, och alla Holländska Siökort, såsom Lons, Thunnis Jacobs: P. Class: och Vagenari. Helgiön som ock kallas Helgekonsö och Jungfruön, se Burei och Blaus Taflor liggiandes under 61 $^{1}/_{2}$ h. gr. och 41 middlin: 6 Tafl: 14 Fig: sedan Helikons fiel under 63 högds gr. 34 midd: 6 Tafl. så ock 43 Tafl. förutan många andra som til sit rum sparas.

CAP. XVI.

Om Sweriges namn Skanö.

§. I.

Det är nu ingen af desse tiders lärde män, såsom sees af Ortelii, Hofmanni och Car: Steph: Lexicis, så och Cluv: Germ: l. 3. c. 41. f. 172. Pont: descr. Dan: f. 669. och andra, som neka att icke the gamlas Öö, benämd Scandia, är Swerige tillika med Norje. Men såsom uti de gamlas skrifter många andra rum på samma Öö nämnas, som äro märkeliga, och likwäl af dhe senare Lärda förbigångne, intet wettandes hwar de skola igenfinnas, hwarföre wilje wi sådant upsökia, och först för oss taga Plin: l. 4. c. 13. fol: 230. som således talar: 'Denna Öö, som Xenophon kallar Baldurs Öö, kallar Pytheas Basseej hwar och Öland ligger, där folcket lefwa af Fogel-ägg och Hafra. Där äro ock

andra Öjar, där folcket hafwer Hästfötter, och kallas Hästfotade. Andra orter äro och, hwar Folcket kallas Fannesir, hwilka äro nakotta, men theras öron så stora, att the täckia hela kroppen. Sedan är där ett mächta berömt och bekandt Folck, som kallas Ynglingar, hwars land är begynnelsen til alla Germennen; där är det skräckeliga långa och höga Berget Sevo, intet mindre än Riphels Bergen, hwilcket stigandes alt in till Kimmernäs, giör och instänger en stor Haafswiik, som kallas Göteskiären, upfylld med Holmar: af hwilka dhen förnämsta är sielfwa Skanö, aff en obekandt storlek. En del af henne som bekant är, beboo Hillesingarna till 500 Byar (eller |482| Hundari) hwilcka kalla denna Öö den andra werlden. Är icke heller mindre tancka om Qwen-land (Finland); somlige säya at hon beboos alt in til Veistla Floden af de Sarmader, Veneder, Kyrrer och Hirrer. Stora Haafswiiken kallas Gylfes Skiär eller Wiik. Och i des Oos eller Sund ligger Öön Lætre, strax ther hos är Langelands skiär, intet långt från Kimbrerna. Detta Kimbers näs löpandes långt in i Hafwet, giör det likt ett Näs, hwars udd kallas Gautarit. Tiugu tre öjar äro der ifrån de Romerskas wapn bekante, af hwilka den namnkunnigaste är Burkön som af oss kallas Bönöön af den slags frucht, som sielfkräfwandes där wäxer, lik Bönor. Där ligger och Glessis Holmarne.' Den som läs detta Plinii Capittel så ock det 16, han skal mena, som ock orden medgifwa, at thenna stora öö, som kallas *Basse-ej* och *Baldurs-ej*, skal wara skifftad i många stora delar och Öjar, såsom det uttryckeligen sees af thet 16 Cap: fol: 234. ther han säger: 'Det äro de som skrifwa om andra Öjar, såsom Scanö, Dumnö, Bergen, och den största ibland dem Norie, ifrån hwilken seglas til Thule.' Dessa alla Länder, som Plinius hafwer ment wara särskilta Ojar, äro ett helt Land, eller en Öö, eller Näs, som hwar menniskia nu i dag weet, och widare skal wiisas: öfwer hwilket man intet undra måste, emädan de gambla all sådan kundskap om de längst bort från sig liggiande Länder hade igenom åtskilligas berättelser, hwilcka hafwa desse orter besökt, och den ena hafwer den delen besedt, dhen andra en annan: hwar af man kan see att thet är icke heller under, att Ptolomæus hafwer giordt hela Swerige eller Scanö til en liten Öö allenast af 2 grader, det är trettijo miils längd, och alla des andra delar satt somliga på öster sidan i Finland, somlige i Rysland, somlige i Tyskland, och somlige i Danmarck. Wi wilje altså komma til Plinii ord och dem förklara.

1. Säger han denna Öö kallas både *Baldurs-ei* och *Basse-ej*, hwilka namn äro uti det 11 och 12 Cap: förklarade.

2. Wid henne säger han liggia en holme benämd Öna, hwilcken är Öland, ty ingen annan Holma |483| i hela Östersiön finnes, som hafwer thet namnet, såsom ett egenteligit, utan alla hafwa tilnamn, hwar och myckenhet af Fogle-

ägg finnas, och än brukar så mycken Hafra. Denna Öö nämner och Pomp: Mela l. 3. c. 6. f. 57. strax in wid Scanö: och Solinus cap: 19. f. 39. där han kallar Sweriges öö Habaldsöö (*Abalcium*).

3. De Öjar, som Plinius säger beboos af Folk, som hafwa hästafötter, äro de, som beboos merendels i Norbotn af Fiskiarne, hwilcka bruka om Wintern, för kiölden skuld, Skoor af Hästtafwel, hwilka äro mächta warma och lenna, hwar af de kallas Hästfotade i Sägnerna.

4. De Folcken, han nämner *Fanesir*, äro Gudarna, Konungarna och de högsta i riket, hwilket är widare förklarat c. 9. §. 1. p. 363 [= s. 229].

5. På dhenna Sweriges Öö nämner Plato ett mächta berömt Folckslächte, wid namn Ynglingar, hwilka effter Plinii skrifts art nämnas *Ingevones*; men uti andra Plinii exemplar som sees af Salmasio öfwer Sol: fol: 229. nämnas de *Incyeones*, hwilka Ptolomeus (dhet och Salmasius medgifwer) kallar *Igylliones*, och Tacitus *Ingævones*. Hade de Lärda, som öfwer dessa ord hafwa skrifwit sina anteckningar, läst wåras, dhe Norskas, Danskas, Isländskas och Bremeskas Sagor, hade de intet farit will om dessa widtberömde Ynglingars namns ursprung, hwilka mena dem således kallas af ordet In och Wåning, thet är, Boning, och betyda så mycket som Inwånare. På hwilket sätt alla Menniskior, som i werlden boo, kunna kallas Inwånarer (*Ingevones*): men de hafwa ringa betänkt Plinii ord, som säger att thesse äro Högtberömde, thet är, af en hög och förnäm härkomst, och undrar jag at de hafwa |484| intet bättre sedt uppå Tacitum, hwilken i sin Germ. cap. 2. fol: 589 uttryckeligen nämner den ena *Mannens* son *Ingve*, hwilkens Farfar war *Tysse*, den eljest kallades *Attin* och *Nicudur*, och sonen *Niord*, den och kallades *Man*, hwars Son het *Frei*, den ock kallades *Ingve*, hwilket endels af c. 7. §. 5. n. 52. fol: 200 [= s. 128) kan sees ok skal widare förklaras uti Chronologien och Konungarnas Slächtregister. Allenast wilje wi här kortteligen wiisa, at af denna *Yngue*, som Tacitus och Plinius nämna, äro hela den Kungliga Slächten i Swerige kallad Yngliga-ätt, af hwars Faders namn Man heela Swerige heet Manheim, som wiist är cap: 13. Om Sweriges Kungars Ynglinga-ätt, talar Edda f. 123. Isländaren Snorro Sturlesson uthi sin Sagas Förtal upräknar åtskilliga Skalder, som beskrefwo Ynglingarnas slächt, säyandes således 'Tiodulf af Hwine war Kung Harald Harfagers Skald, han giorde en wise om Kung Rangwald af Heidinge, hwilken hand kalde Ynglinger-taal. Kong Rangwald war Kong Olofs son på Gierstad, som blef kallat Alf och war han Halfdan Swartes broder. Uti denne wise upteknade han trettio af hans förfäder och beskref deras död, begrafning och lägerstad: der war en hed Fiolner, Inge-frodis (Ingve-Freis) son, som Swenske dyrkade så lenge; af honom blef de sedan kallade

Ynglingar.' Sedan säger han at Eivin Skaldaspil uti sin wiisa Heleiga tal, upräknade Håkon Jarls den Norskas slächt och Fäder alt ifrån Håkon Semnungson, som war och Ingwe Freis son, Fiolners broder; han säger och en Skald hetat Tiodulf, som alla Ynglingarnas bedrifter hafwer uptecknat, hwilken han i sin Saga efterföljer. Uti sin Krönika eller Saga om de Swenskas Konungar folio 9 säger och Snorro således: Freis hustru war Gerdir Gymnes dotter, hwars son war Fiolner Frei, hwilcken kallades med sit tilnamn *Yngwe:* hwilket namn hans afkomne länge beholde for en äres Skiold, och kallades Ynglingar. Detta bewitnar |485| och den Norske Kungs Sag: fol: 4. Adamus Bremensis han bekräftar ock thet samma om the Norskas Förstar, att the woro af samma Swenskas Kungs slächt, i sin Kyrkio-histories 2 Books 15 cap: säyandes: 'Den Norske Försten Håkon, som war en mächta grym Herre, war aff Yngues slächt, och Jättarnas blod, han giorde sig först til Konung i Norje, som fordom af Förstar regerades.' Dennes slächt skal wiisas i Slächtregistrets Tafla.

6. Sedan säger Plinius, om 'dessas Ynglingars lands stora Berg at thet heter Sevo, hwilcket är intet mindre än Riphels Bergen, stigandes alt in till Kimmernäs, hwar igenom dhet instänger en stoor Haafs wiik som kallas Götha-Skiären.' Med hwad härligare teckn kunde Ynglingarnas Sweriges Konungars Ätt och Land beskrifwas, hwilcka och Solinus med dhesse ord cap: 20. fol: 40. stadfäster, säyandes: 'Det stora Sevo Berget intet mindre än Riphellarna, är begynnelsen til Germanheim; och des Folck Ynglingarna besittia detta Berget, boendes strax nedan för Skytharna, ifrån hwilcka Germennens namn hafwer sin första begynnelse.' Detta Berget Sevo ärkienna dhe Lärda och denna tiden wara wåra stora Fiellar, som sees af Ortelio, Hofmanno, Carolo Stephani, så ock Hornii Geographia Antiqua Europ: fol: 185. Tafl. Men de wetta intet bergets namns ursprung, det wi nu wilje förklara: Uti WästerGötland under den 57 högds graden, 35 midd: 6. Taf. 14 Fig: ligger Sevo Hundari och Sevasiön, hwilken och finnes på Joh: Janssonii och Henr. Hondii Taflor, och Seva Berg, som är första begynnelsen af detta stora Berg, stigandes alt ända nor, och när det kommer til den 58 högds graden til Gaut-elfwan, gifwer det en bogt, dock icke in til släta Jorden, utan så mycket at Wenners Siö, som mächta många stora Älfwar och Strömmar till sig tager, får där släppa fram allt sit watn in i westerhafwet genom denna hos de gamla Skribenter namnkunni-|486|ga ström Gautalwen fallandes öfwer detta bergs bogt, och giörandes det namnkunniga hiskeliga fallet, som i Hervara Saga kallas Effra Fos, men eljest Trollhättan, som sees i Blaus Atlante V. 2. Tab: Goth: f. 27. och uti Janssonii och Hondii taflor. Denna stora Gautalwen nämna dhe gambla Skribenter, såsom Plinius och Solinus, hwilcken

Flod dhe nyare Skribenter intet wetta hwar dhe skola igenfinna; Althamerus menar henne wara Oder i Tyskland, men H. Junius och andre swara der til at den nämnes hoos Ptolomæum och kallas Viadrus; derföre menar H. Junius Gutalum wara Floden All i Pryssen, men Cluv: i sin Germ: lib. 3. c. 49. fol: 228 kullslår detta säyandes, denna floden löpa i floden Prægulam; ey heller wara af den namnkunnighet som Plinius och Solinus tala. Mycket mindre kan hon wara Gudings-å, en liten Bäck i Jutland, som är wid pass 1 1/2 Swensk miil som Blaus Atlas vol. 1. f. 41. sätter under den 56 h. graden. Ty talar Cluv: rätteligen af Plinio och Solino, at Gutalus är ibland de aldrastörsta och namnkunnigaste Älwer uptecknader. Ty skulle de gamla hafwa upräknadt alla små Åar och Bäcker som falla i hwar annan, eller äro allenast 2, 3, 4, 10, eller något mera miil långa, hade ingen ända warit på deras Böcker. Utan de gamla hafwa allenast antecknadt dhe största Floder, största Berg, största Skogar och största Siöar, Haf och Wikar, att något så när gifwa de förnämsta Folckens land och landamärkien tilkienna. Ty wilje wi först låta see af Plinio, huru mächta nätt han alla de namnkunnigaste Floder i sin ordning från norr till söder sätter lib: 4. cap: 14. folio 232. säyandes: 'Namnkunniga Älwar äro dessa som flyta in i Wästerhafwet, Gutalven, Veisel, Alven, Veser, Aems, Rhen, Mosa.' Går |487| man til min 2 Tafl. 2 Fig: eller till Blaus 1. Europ: Vol: 1. ther the något nättare äro afmålade, så finner man them i samma ordning: och först then stora Gautalvin (*Gutalum*) under 57 högds graden 30 middagslinien, Veiselen (*Vistulam*) 55 h. gr. 41 m., Alven (*Albim*) 54 1/2 h. gr. 28 m., Veser (*Visurgis*) 54 h. gr. 26 mid:, Aems (*Amisis*) 53 1/2 h. gr. 24 mid., Rhen (*Rhenus*) 53 h. gr. 22 mid:, Mosa (*Mosa*) 52 h. gr. 21 midd. Och far så Plinius allenast will der uti att han säger Veiselen falla i Westerhafwet, som dock faller i österhafwet, fast thet är en Wik af westerhafwet. Sedan säger och Cluverius af Solino, att Gautalven kallas en dreffelig hög Flod; hwilcket sannerlig henne kommer til för alla: ty 3 eller 4 Swenska miil ifrån hafwet är hennes skräckeliga och widtberömda fall, den mächta långa och stora Masteträn måste försökia, när de til hafs sändas, hwilcka en gång uti fallet sig omkasta, hwilcket om de uthålla, komma de oskadde fram, hwar och icke, falla de i många stycken sönder. Sådant fall hafwer ingen annan af dhe stora upnämde Floder, utan kunna på många miil seglas upföre, som wiist är cap: 7. §. 5. n. 7. pag. 157 [= s. 100] och allom nogsamt kunnigt. Til det tridie at denna flod är namnkunnig; det wiises af Adamo Brem: de S. Dan: fol: 17. som säger 'Där i Swerige är Alwen, om hwilcken Lucanus talar, hwilken begynnes up i deras Alv eller Fiell, och löper igenom Gotalandet in i wästerhafwet, och derföre kallas Gotalven.' Uthi Kung-Sagorna folio 88 §. 87. kallas hon *Gautalv* i Kung Olof

SkotK. tiid: så och |488| af Snorr: fol. 32. uti K. Godricks dhen gambles tiid: och många annorstädes i wåra Sagor emädan Konungarna pläga där hålla sina sammankomster. Uti WesterGötland ey mycket långt ifrån dhenna Gautelf är en ort benämd Gautala, som nämnes uti det register som står bakeffter gambla WestGötlagen fol. 96. och upräknar de första WestGöta Biskoper, hwar den ock nämnes som upbygde första Kyrkian i Gautalum. Här kan nu den gunstige Läsaren see, at uti wår gamla Swenska skrifwes detta ordet alltid med dubbel vocal *au*, hwilcken de Latiner hafwa wändt til en enfaldig, antingen *u* eller *o*, såsom thet nu af oss i dag förderfwadt skrifwes. Af *Gauter*, har Ptolomeus giordt *Guter*: af *Gautalv* har Plinius och Solinus giordt *Gutalum*, och Adamus Bremensis *Gothalbin:* af *Gauta* skiären har Mela giordt *Codanum Sinum:* af *Gauthaöna* har Mela giordt *Codanonia:* af *Gauthar* giöre och wi nu Göthar, med ett *o* och twå punkter öfwer. Wi wilje nu åter komma til wårt Seva Berg, sedan wi hafwe wiist thet något bocka sin rygg för den widtberömda Gotaalwen, at thet går widare ända up norr åth alt in til Kimmernäs under 71 högds gr. som Plinius märckeligen säger; och nämnes des namn *Sevo* wid åthskilliga orter, såsom emillan Wermland och Norie under 60 $^1/_2$ högds grad: 36 middlin: 43 Tafl. 149 Fig: är en dhes Bergs arm eller gren som kallas Sevo Berg, och en stor ström wid namn Sevaån. Uti Blaus Atlant: 2. fol: 3. står *Sefaan.* Sedan under 62 högds grad: är Seva-fiel, som och kallas Svevo-fiel, Sveco-fiel, wid Lybyfiell emillan Heruls dalen och Norie. Uti Kungs-|489|Sagorna §. 183 och 184. fol: 105. kallas de wärsta Berg och Fiellar som S. Olof for öfwer från Norie til Swerige, Sefsurt (*Sevo mons*) ther ingen förr hade farit fram och han lät rödia. Sedan up i Lapland, ofwan Sava Floden och Siön wid 67 högds graden 39 middagslinien kallas ett Berg *Saivovari.* Nu wilje wi komma till ordets ursprung. Se kallas den långa Hwassen i Siön och Strömmarna; Seve kallas och den, som stilla, lycksalig och from är, see Edd: och Cl. Verel: Lexicon Scand: dädan Sewelig den from och gudfruchtig är. Lapparna kalla än allt thet som heligt är, *Saivo,* såsom sees af Cl. Scheff: Lapp: c. 34. f. 375. dädan kallas detta Berget *Sevo* och *Saivo,* ty uti dem mena ännu de Lappar, som ey Christne äro, deras Gudar boo som ock wåra Förfäder trodde, hwilket på sit rum wiisas skal. Är alt således sielfwa Berget af oss och dhe gamla Grekiske och Latiniske Skribenter kallat Heligt så wäl som hela Öön.

6. Sedan säger Plinius at detta Berget instänger och såsom omhwälwer en stor haafswik: detta sees af samma 6 Taf. 14 Fig. och kan intet lämpas til någon annan ort i hela werlden.

7. Haafswiken kallar han Göta Skiären, såsom hon ännu i dag kallas

alt up mot Stockholm, där Swenska skiären widtager: så nämnes hon ock af Mela l. 3. c. 3 & 6.

8. Dhenna wara upfylld med Holmar och Klippor säger Plinius, äfwen såsom Mela l. 3. c. 3. f. 52. talar, säyandes: 'Ofwan Alwen (nemligen Elfwen i Tyskland) är Gotha-skären en mächta stor Haafswiik, upfylld med stora och små Holmar. Ja så at hafwet in wid stranderna har alldrig någon widd eller rymd, eller är likt något Haaf, utan af des wattn, som flyter både långs och twärt effter, hiit och diit, är det likare Åar och Strömar, och der det stiger åth stranderna, innehålles det af de många holmar, som intet äro långt från hwar andra, och allestädes såsom trånga Skiär, hwilket omsider böjer sig med en stor krok. Uti den Gotaskären boo Kiæmparna och Teustarna, |490| och längre bort de yttersta af Germansheim, Hermännen. Uti 6 Cap: fol: 57 säger han emot Germanheim ligger Wetahed, uti den Haafswiken som wi tilförende kallade Gotaskiären. Utaf des (öjar) är Skanö den störste och ymnogaste, uppå hwilken än Teustarna eller Tioderna boo.'

9. Af Sweriges yttersta dehl, som än i dag kallas Scanö, kallar nu Plinius och Mela hela Swerige Scanö, hwilcket intet owant är allom Lärdom, som här offta wiist är och läsas kan äfwen så om andra orter: der om wi och något förmält hafwe uti 7 och 9 Cap:

10. En del af Scanö säger Plinius Helsingarna bebo til 500 hundari eller byar. Helsinglands storlek läses i Blaus Atlante vol. 2. f. 21 af H. Knut Jonssons Drotzens bref gifne i Tilga A. 1328. at thet war ifrån Dalaalwen under $60\,^1/_2$ högds graden alt up öfwer 67 högds gr. och tilbaka öfwer Botn in i Cajane träsk under 65 högds gr. där det lyktades. War således nästan halfwa Swerige, och såsom Plato säger at hela Swerige (som förklarat är c. 7. §. 5. n. 87. f. 271 [= s. 171]) war skifftat uti 1060 hundari, så träffar dhetta wäl in, at Helsingeland hafwer 500 hundari, emedan det är nästan halfwa Swerige.

11. Stämmer och wäl der emot det Plinius säger, att Quenland eller Finland är intet mindre, ty thet begynnes och under 60 h. grad. och lychtar wid Cajane Tresk mot Helsingeland, och österorr moth Hafwet. Thetta ordet skrifwes åthskilligt hoos de gamla. *Eningia* har Plinius, *Fennos* Tacitus, *Phinnos* Ptolomæus, *Scritofinnos* P. Diac., *Finnos* Jornandes. De andra slags Folcks orter, som han kallar *Sarmader*, *Vender*, *Scyrer* (Kyrer) och *Hirrer*, äro endels för uttolkade uti 8 och 9 Cap: och spares somt till annan lägenhet.

12. Plinius säger och at denna stora Haafswiken kallas Gylfeskär, hwilcket Plinius hafwer af Edda |491| Mythologi, hwilken förr c. 7. §. 5. fol: 161 [= s. 103) är indragen, där Gylfe genom Necken lät uplösa Landet, och af des forar blefwo hafwets skärar, och af koklorna Holmar.

13. I denna Wiiks oos säger han Lätre liggia, hwilken är nu Zeland, men kallades fordom *Lætre*, som sees af Saxone l. 2. f. 31. aff des gamla Hufwudstad, hwilken Stephanus J. Steph: i sina notis f. 75. har afmålat, och dädan de Danskas Konungar fordom kallade Lætres Kongar, som sees af Saxon: lib: 4. f. 59, hwilken öö Ed: Mytholog: säger wara diit förd af Neckens oxar.

14. Strax in wid Lætre nämner han Langelands skiär när in til Kiemparna. Denna skiär är på wäster sidan om Lætre eller Zeland än i dag behållen under 55 högds graden 32 midd. T. 6. f. 14. och när in til Kiemparna eller Cimbrerna hwilckas ena Landsända är Cimers och Simerhafven i Skåne under 36 midd: 56 högds graden. Om dessa Kiempar, deras land, udden Kimmernäs och Gautarid skal widlyfteligare i Capitlet om Sweriges namn Kimmernäs talas.

15. Dher ifrån Langelands Skiär, säger Plinius, äro 23 öjar, de Romerske wapn kunnige, nemligen, räknandes i Westerhafwet 8. utan före Jutland in til Ælvan och 15. (somlige sättia 16) ifrån Ælvan in til Texel i Holland, ty så långt kommo de Romarer med sin flotta, så at the alla dessa Holmar räkna kunde, som dheras Skribenter bekienna; men in til Hercols stabbarna kommo de intet, som sees aff Tacito och Albinovano. Dessa Holmar sees aldrabäst i dhe Holländske Siökorten.

§. II. Wi tänkie och här, sedan Plinii alla ord äro förklarade, det samma giöra med Solini och Melæ indragne rum.

1. Solinus säger såsom Plinius, dock klarare, att Seva berget |492| det är begynnelsen til Germanheim och Ynglingarna bebo det, strax nedan för Schyterna, och ifrån dem hafwer Germans namnet sin första begynnelse. Hwilka ord bekräfta det wi tilförenne uti 12 och 13 cap: om Manheim hafwa talt af Aristotele, dhe Isländskas, Norskas och wåras Historier, at Swerige är det rätta Germanheim, som af Plinio, Hervara och Snorro kallas Manneheim, och fick Tyskland, som fordom kallades Celtia, först thet namnet något för Taciti tiid, som han det bekienner, då ett stort uttåg af Swerige skiedde. Sedan stämmer Solini ord och in med wåras Sagor, att egenteligen kallades den norre delen i Swerige Scythia, som wiistes af Messenio uti c. 10. §. 3. f. 443 [= s. 277] ehuru hela Swerige ock så kallades Scythia.

2. Utaf Melæ ord seer man, at in wid Götaskiären, och in på Gotharnas Öö (som af alla Lärda tages för hela Swerige, med Norige, som wiist är) bodde Kiemparna, om dessa skal talas, som lofwat är, i serdeles Capittel, så och Teustarna eller Tioderna. Dessa Folck erkienner Cluver: i sin Germ: l. 3. c. 40. fol: 168, 169, at wara här norr, men sätter dem på Zeland och Fyn i Danmarck, bytandes *Dan* i *Theut*, hwilket jag mycket undrar, emädan han

erkienner, först af alla Lärda, Swerige och Norige wara Scanö, och Melæ Gotharnaön, hwilken uttryckeligen sätter Teudarna uthi Gotarnas öö. Erkienner ock Cluverius, at Jornandes kallar dem Theustarna, hwilken och uttryckeligen kallar Swerige Scanzön. Hwarföre wele wi låta see, huru Cluverius nästan ingen kundskap hafwer haft om Sweriges beskaffenhet och des Språk, och at the gamla mycken |493| bättre wetskap der om hafwa hafft. Vossius wil i sine observationer, f. 256 til Pomp: Mel: c. 6. lib: 3. att för *Gothanö* skal skrifwas *Scanö*, hwilcket intet behöfwes, ty Melæ ord träffa bäst med sanningen och orternas beskaffenheet än i dag, emädan dessa Folk liggia wid Giötha-skiären på Götarnas land, och kallas dheras landorth uppå den gamla Sweriges Tafla Gust: Adolpho dedicerad, *Tviscia*, uti Blaus Atlant: vol. 2. f. 31. *Tiustia.* Utaf Jornande cap. 3. *Teustia.* uti Landslag Kungsbalk 11. cap: §. 1. Tiust. i gamla Jordbok Teuste och Tiusta. sedan kallas hela Skanö och Småland Tiodherad i Wisorna och gambla Jordböckren, så och i gambla Uplandslagen: ty i första Flocken af Kungbalken, där Konungen skal rida kring hela Riket, när han tager mot Regementet, seer man, at effter Upland nämnes Södermanna, så ÖstGötar, så Tiudhærad, så WestGöta, så Nerikia, och sedan Westmanna. Strax i andra flocken nämnes näst Upsala eller Upland Södermän, så ÖstGöta, så Smålänningar, så WestGötar. Uti Södermanlandslagen kallas de Tihærade, i Landslagen skrifwes Tiohærad, uti Uplandslagen Tiuherad. I WestGötland har man Tiudherad och Tiudvegen oc Tiudaa: effteråt uti WestGötalagen der des Råmärkien stå, finnes Tiudmara sund. Ordets ursprung är *Tiuna* och *tiona*, *þia*, det är som nu säges *Tiana*, förödmiuka sig: Genes: 16. Olofs S. c. 8. dädan *þion* tienare, Hirdscra c. 1. *þiæning* träleri, Psalm: 207. *þioder* Folck, ge-|494|mene man, hwilcket skrifwes uti Ulfila medh *u*. Johan: 10. v. 10. *Tiuda* Folck. Matth: 6. v. 7. *Tiudo* Folken: Dädan hafwa de Latiner giordt *Teutones*. På wåra Runstenar skrifwes ock med *u*, såsom sees af deras namn som Cl. Verelius baak för Bose Saga hafwer utdragit, hwarest *Tiudmund* finnes, thet är, Folkets Kung. *Tiudborga* Folckets Borg och förswar. *þiodan*, Herw. Saga c. 17. *þiodans* Ulfil: Matth: 27: 11. folkens Kung, eller den som ansar Folcket. *þiudin-assus* Matt: 6: 10. *þiudan gardi* v. 13. *þiodland* Ol: Sag. cap. 173, 219. det är Folkets land och rike. *þiodbraut* uti Havamal. *þiodgata* uti Gretl: c. 55. är allmunwäg. *þiodhagar* en Timberkarl eller Smed som alla tienar. Orm Snorr: p. 63. *Tioderek* folkets Styrare eller Förste. *þiod Kongur* folckets Kung, såsom sees i K. Sag: fol: 133. att K. Knut i Engeland tog skatt af tre *Tiodland* det är, tre stora Folkland, som war Engeland, Danmarck och Norje. Och sätties intet alltid *d* ut, i detta ordet, som sees i den gamla Skalden af K. Sagorne fol: 388.

en *Thio* brende, det är, folcket härjade och brände. Det skrifwes ock utan *o*, såsom i Herw: S. c. 17. *þii* tienare. och i Edda *Al-thydu* alt Folck. Nu fast thetta ordet kommer alla Folck i gemen till, så har likwähl en del af Östgöte landet och sedan hela Sörgöta eller Småland med Skåne egenteligen kallats *Tiodaland*, *Tiodhem* och *Tiust*, hwadan sedan *Teudskarnas* namn är kommit.

3. De yttersta af Germanshem säger Mela kallas *Hermioner*, hwilka så nämnas än i dag, och sittia i skillnan emillan Schytaland och Manheim egenteligen så kallade, |495| effter Melæ, Solini, Plinii och Messenii gamla Krönikas bewitnande, och är des land Hermångr Hundari, under den 62 högds gr. 41 midd. 43 T. Hermins-öön och Hermionsand under 62 1/2 högds grad 41 m. uti samma Götaskiär säger Mela mot Germansheim liggia en öö benämd *Vecta*. Hwilken är icke allenast Zeland, hwar uppå Wetzoor ligger, utan fordom kallades och Laland, Falster, Fyn, Moen och de andra öyar Vetala heed. Emädan på dhem Vitarna eller Veterna stodo, hwilcka påtändas måste der någon fremmande Flotta eller siöröfware wille fara in i Östersiön såsom sees af Cl. Verelii notis till Herw: S. c. 10. fol. 113. ther han och indrager Stephanii anteckningar til Saxonem, som bekienner att Danmarck fordom således kallades. Detta bewitna ock 2 Runstenar af Buræo utgångne, den 133 och 156, som kalla Öresund *Vita vadum*, och är ordets ursprung *Witan* förwara, upwachta, hålla wakt, som är brukadt i gamla Göteskan; see Ulfila Matth: 27: 64, 65. där Judarna begiära att Christi Graf och Lekamen skulle förwaras (*Vitan*) Luc: 2: 8. *Iag Vitan dans vahtoon nahts ufaro hairdai seina*. Det är, Och höllo dhe wakt om natten öfwer Hiorden sin. Dädan kallas alla Bolar Vitar och Vetar, dhe som uptändes uthi Skiärarna enär Siöröfwarer woro förhanden eller Fienden, som sees i Upl: LL. K. B. 12 Fl. Helsing: LL. 9 Fl. Westman: LL. 8 Cap: Suderm: LL. K. B. 12 Fl. Vitaward. Wardhåldz Gulaþing. Landvard c. 4. Vita-vardhal, när som Vitarna hållas, Bergo l: Vita Karel K. S. den man som aktar wårdarna. Lande Vettar och Lande vittar kallas de som så-|496|dant skiöta, så wähl som sielfwa Bålen, som sees af Snorr: Sturleson fol: 128. der af kallades, som sagdt är, Danmark och Jutland, Wittalahed, Vetalahed, och Vitarland, och äro många orter där behållne än i dag wid detta namn, såsom sees aff Blaus Atlante vol. 1. Uppå Jutland är Hvetbo Heret under 57 högds graden. Hvarns Herret yttersta udden på Jutland. Hwilcket ord hafwer lika at betyda. Vitzriip, Hvarnum Herrat. Vitberg, Kasseberg, Vitzborg, Varde Kassum. Kasted. Vetstede 55 högds grad. Vithe, Vitzort, Vitmolt, Vetebergen. Kassevarde. Kassehagen och många flera som där kunna sökias. Uppå Seland är Vetbeck, Vitzhor, Vardöö, Varingborgs, alt ut med

siösidan. Uppå Fyn är Kassegård, Hvetholm, Kasseland, doch icke så många på alla dessa öjar som på Vitland, nu kalladt Jutland. I Skåne wid Siösidan är Hvideby, Kasseberg, Kassesta, Kasselosa, Kassar. Vardar, Vitar och Vetar, hafwer alt ett betyda, som allom kunnigt är. Och ware nogsamt sagdt om Sweriges namn Scanö.

CAP. XVII.

Om Sweriges namn Götha-öna.

§. I.

Det är nogsamt kunnigt, både af dageliga förfarenheten, dhe Lärdas skrifter, af det jag här til, och widare här effter lärer framföra, att af en del uti ett land får många gånger hela landet sit namn, såsom af Scanö dhen yttersta Sweriges sö-|497|dre del, är hela Swerige med Norige kalladt Skanö. Af Sweriges åter norre del, som egenteligen kallades Schytaön, kallas hela Swerige Schyteheim; af de Yfwerborne, som mitt i Swerige woro, är hela Swerige kalladt de Yfwerbornas öö, och så widare af de andra orters namn. Äfwen så af Giötarna, som boo wäster ut, är hela Swerige kallat Gota-öna, såsom Mela af indragne rum i näst föregående Capitel henne kallar, liggiandes wid Götaskiären. Detta bewitnar och Ericus Olai, säjandes l. 1. f. 1. 'Uti den nordeska ändan på werlden är ett stort land, som af större rychte och ålder är kalladt Gotha-ön, men nu nämnes oftare Swerige.' Detta är och tilförende cap: 12. §. 2. pag: 452 [= s. 283] af Pythea genom Plinium mächta härligen bewiist, som dräffeligen nätt hafwer mätt hela GöthaSkiären med Swenska Skiären från Öresund till Torne, säyandes dhen wara 6000 stadier, hwar af man seer honom kalla hela Swerige Gaut-ön. Wi wele så tilsee namnets ursprung. Hwad *Gauta*, *Gata*, *Gåta* har betyda läses c. 7. §. 5. n. 58. f. 226 [= s. 144] dädan den andra Neckens son kallades Gautir, af Platone *Gadir*, det är, den som alla lönliga eller tilkommande ting kan uppenbara. Derföre och detta war Atins förnämsta ähretyttel (see Edda i Atins 26 kienning). Och såsom ingen är, som alla fördolda och tilkommande tings kundskap bättre kan uppenbara, än den rätta och ewiga Herren, altså kallas han Gaut och Gud hwilken tyttel fordom gafs afgudarna, så och Konungarna och de för-

nämsta i riket, såsom sees af Kungsagor p. 142. ther the högsta kallas Giodingar. Att then äldsta Atin kallades |498| Gaute af Skalderna, sees af Snorro Sturlesons (fol: 68.) swar til Hertug Skules frågan i Norige. Sedan kallas alla odödeliga, Gautar, såsom the ther the fördolda och tilkommande ting kunde hafwa kundskap om. Detta ordets Gautes betydelse har och warit them gamlom Grekom bekandt, såsom sees af Herodoto lib: 5. fol: 127. som säger: 'att Giötherna the hålla sig för odödeliga.' Hwar af nogsamt klart är (fast intet skiäl wore mera till finnandes) att dessa wåra Giötar och de Giotar, som satte sig wid Mœotiske Träsket, woro ett slags Folck: ehuru om denna wåra Förfäders tro, angående odödeligheten, och att bägge dessa Gotar woro ett slags Folck, skal fram bättre widlyfteligare wiisas.

§. II. Yttersta södernäset af Swerige, kallar och Plinius af näst förr indragne rum främst i föregående Capitel, Gautarit (*Catris*) äfwen såsom Plato utan *u* skrifwit, som wiist är cap: 7. §. 5. n. 60. f. 235 [= s. 150]. af hwilcket man nu seer, att thetta Sweriges namn Gauta-öna betyder thet samma, som Oseriktau, Atles-ei, Basse-ei, Baldurs-ei etc. nemligen Gudarnas och the högstas Land och Öö.

Cap. XVIII.

Om Sweriges namn Kallegau eller Kalland.

§. I.

Ortelius med dhe andra erkienner Swerige af Solino kallas *Kallgau*, och thet uti hans gamla skrifna exemplar, men andra läsa i Solino *Gangau*. Wi wele först indraga Solini ord c. 20. f. 40. 'Den öön Kalgau mitt mot Germansheim (Tyskland) föder ett diur, som kallas Alg, hwilckens ben, äfwen som Elephanterna, hafwa inga leder: derföre lägger thet sig intet när thet sofwer, utan står, lutandes sig moth ett Trä, hwiket Trä, som det |499| är want stå wid, afhugges af Jägarena så när, att när Älgen åter tiit kommer att ther på sig luta, faller han med trädet öfwer ända, och så fångas han.' Näst ther efter säger åter Solinus: 'Den största Öö af Germansheims öjar är Kalgau.' Utaf det att Solinus skrifwer mitt mot Tyskland wara en ibland alla Öjar den största, benämd Kalgau, och ther på finnas Elgar, kan man igenkienna henne wara

Swerige, hwilket och Ad: Brem: de S. Dan: wiisar fol: 30. kallandes Elgarna på Latin *Elaces*, som Solinus kallar *Alces*. Men Plinius lib: 8. c. 15. fol. 501. *Maklin*, och i andra exemplar *Achlin*. som är mächta galet förwändt, som sees af dhe Lärdas anteckningar öfwer Plinium, hwilken eljest uttryckeligen säger dem finnas på Skanö (Swerige) beskrifwandes dem af samma natur som Solinus, att the hafwa inga leder, som doch ei sant är. Men här synes några af de Lärda hafwa tillegnadt Elgen detta och honom luta sig mot trän, när han sofwer, af det de hafwa giordt hans Swenska namn till Latin eller Grekiska. Ty af de Lärdas anteckningar kan man see dem mena Plinium eller någon för honom giordt af Älgen eller Algin *Aclin*, hwilcket kommer öfwerens medh *acclivis*, thet är, thet som sig lutar: eller *achlinos*, then inga leder har. Hwadan Swerige kallas Kalgau wele wi tilsee. Thet är ingen af Isländerna, dhe Norska eller wåra, som i thet gamla språket bekandt är, som icke weet hwad Kalle är; hwilcket ord än i dag i de norre Landsorter är brukeligit, nemligen, den wi här nedre kalla Karle, Kar, Karl, det är en Man. |500| Hwilcket sees både af Edda, Kungsagorna, och wåra gamla Lagar. Och kallades särdeles Jättarna Kallar och Gallar, som sees af Edda i Jotnas kienning, så ock gamla Wiisor: och heter en stor del af Jotunheim, som är den norre delen af Swerige, Galland, som ligger in moth Granwiiken, som ses af Edvard Vrigtz Tafla. Sedan Kalland emillan Paikto, Torne och Kimmerne under 66 och 69 högds graden 41 middagslinien, hwarest och Kalis-Stad, Kalis-Flod, Kallis-Träsk liggia. Af hwilcka orter hela Swerige kallas af Solino *Kalgau*. *Gou*, *Gau*, och *Gio* är ett Land och Jord, som sees af Spelmans lexicon. Och betyder så *Kalgau*, *Kalland*, *Kalhem* Jättarnas eller Männernas land. Detta är det som Diodorus Siculus påpekar, och är förr indragit cap: 3. §. 11. fol: 61 [= s. 43] 'ther han säger sig willia något tala thet som han i dhe gamlas handlingar hafwer upsökt, och ey många wiste af, att de som bodde längst norr moth Schytien, kallades Kallar, och des land Kallarö.' Hwilcket namn gafs sedan dhe Celter i Tyskland förr än de fingo heta Germän och Tyskar, så och de Celter, som bodde i Frankrike, förr än de fingo heta Fransoser; om hwilcket wi widlyftigare skole tala, ther wi warde beskrifwande Kallernas utgång af Swerige, då än klarare skal giöras, att the första Kaller och des äldsta land är Kalland ofwan Kallis-stad, längst norr i Swerige, och låter sig den gunstige Läsaren så länge nöya med detta. |501|

Cap. XIX.

Om Sweriges namn Tylo eller Tulo.

§. I.

Det är en stor och lång träta upwuxen emillan de Lärda, ja snart waradt i 2000 åhr, hwilket land skulle wara Tulo, antingen Swerige med Norige, såsom Procopius wil, eller Island som Ptolom. eller en liten öö (Hitland) in wid Orköjarna som andra nyare Skribenter mena. Denna trätan är än intet sluten som mig synes, altså wil jag tilsee allenast orsakerna här til, och om möjeligit är råka någon utwäg. Att alla Lärda erkienna henne wara här norr, är intet twikmål, men huru långt norr, det twikas om. Jag wil taga för mig de aldra-äldsta, på det at man af dem kan see huru uttryckeligen the yngre och yngste Skribenter hafwa åter farit will om thetta Tylos land och ställe, och wiisa den ingen annan wara än Swerige. Bochard uti sin Phal: 2 del 1 books 40 cap. fol. 728. erkienner att en gammal Grek benämd Antonius Diogenes hafwer wid Alex: Magni tiid då Tyrus staden af honom förstördes, skrifwit 24 böcker om den öön Tule som han hafwer tagit af gamla Cypresiske Taflor fundne uti the Tyrers grafwar, hwar uti förmäles om de Tyriske Borgare, som hafwa seglat till Tule och ther en tid wistatz. Jag wil här intet mera tala för förståndigt och klokt Folck, när de hafwa utläst detta mitt ringa wärck, och jemnfört det med alla de gamlas skrifter, som så mycket och hederligit hafwa talat om wår Atles-ei, de Yfwerborne, Götar, Swear etc. |502| än begiära att the sielfwe döma antingen denna stora Sweriges Öö, den de gamle hafwa hållit för den andra werlden, af hwilken de erkienna så många skräckeliga stora uttåg skiedt, som hafwa fördt sitt regemente nästan öfwer hela werlden, skal wara wärd 24 Böckers skrift; eller Island som aldrig war bebodt förr än Anno 800 effter Christi tiid wid pass, efter alla Isländarers egna historier: eller den lilla Öön Hitland, som är twå eller tre miil till sin storleek, liggiandes ibland de små Orkn-ejar. Om intet wore mera än thetta ena skiälet och teknet, så tror jag den som wid sitt förstånd är, skulle thet hålla för giltigt nog att bewitna Swerige wara den rätta widtberömda Tulo. Men till öfwerflöd wele wi framdraga fleras skrifter.

2. Strabo och de andra gamla Skribenter hålla före Pyteam hafwa updiktadt något om dhenna Tyle, emädan han sätter henne så långt ifrån Borystene. Men sannerlig när man wil tillsee Pytheæ ord, och af Strabone indragne l. 1. fol: 63. äro de samme, och måste man först wäl akta hwilken middagslinia the

gamle hafwa aktadt och mält Jorden med, nemligen den som gick genom Meroen och Alexandriam och floden Borystenem som Strabo fol. 62 således beskrifwer: 'Widare ifrån Meroes till Alexandriens middagslinie är Jorden till sin högd och bredd norr åth 10000 stadier. Sedan till Hellespontum 8100 stad. Dädan till Borystenem 600, dädan till den Cirkelen som går ytterst genom Tule (hwilcken Pytheas sade wara ifrån Engeland sex dagsresor moth norden, när in till Iishafwet) äro 115000 stadier.' Strax ther under säger Strabo: 'Men hwem wil tro, den som wid sitt förnuft är, att så långt är ifrån Borysthene till Tule; emädan Pytheas som hafwer skrifwit historien om Thule, är den största lögnare.' Än bättre neder uprepar Strabo samma längd från floden Borystene till Thule, nemligen 11500 stadier. Uppå samma blad wil Strabo kullslå Pytheæ ord, i thet han menar Thule, om hon skulle |503| finnas wara en Öö wid Engeland, liggiandes uti dhess middagslinie, men far hela wägen will, intet aktandes hwad middagslinia som Pytheas sätter henne uthi, nemligen Meroes, Alexandriæ, Hellesponti och Borysthenis. Sedan att Strabo intet märcker hwad Giöthiska ordet Tylo har att betyda. Hwarföre wele wi först tilse Pytheæ mätning om den är sann, så och hans middagslinia. Går man till Ptolemæum, så finner man att uti den middagslinien, som är emillan den 55 och 95 middagslinien, ligger Meroe, Alexandria, Hellespontus, Borysthenes, och the Yfwerbornas lands wästre sida, som skulle wara des högre, som förr är wiist cap: 9. §. 2. n. 10. fol: 375 [= s. 236]. Går man till alla dhe nya och nättaste Taflor, stämma the tillsammans, doch är middagsstrecket något bredare hoos dessa, nemligen emillan den 50 och 65. som sees af Jansonii, Blaus, Piscatoris, Hondii etc. Taflor. Altså om Thyle skal efter Pytheæ ord, som alle sig beropa på, liggia uti en meridian, så kan den ingen annan wara än Swerige, den Procopius uttryckeligen Thyle kallar, och ingalunda Island, emädan thet ligger uti en annan meridian alt för långt wäster från Borysthenis meridian, nemligen till 20000 stadier, efter allas Taflor, och efter Ptolemæi uti den 30, som är doch långt ifrån den 60 middagsliniens, hwilkens willfarelse att wrida hela werldennes norska del för långt öster, wiist är cap: 9. §. 2. n. 10. f. 375 [= s. 236].

§. III. Gå wi till mätningen, så kan jag sannerlig säya, att om icke Strabo, som är Pytheæ wederpart i detta målet, bewitnade sielf om denna Pytheæ mätning, skulle jag tro |504| att någon i dag skulle hafwa sielf försökt denna mätning och henne i Strabone inskrifwit. Ty jag hade sielf tillförende aldrig kunnat tro att the gamla skulle hafwa rättare råkadt sanningen än de nyare. Ty först säger Strabo att ifrån Meroe till Alexandriam äro 10000 stadier, hwilcket giör 20 grader; Meroe begynnes wid 11 högds gr. och lycktar wid 15 uti

60 mid:dlin. see Ptolemæi Africæ Tab: 4. see och Hornii geogr: antiq: och min 1 T. 1 figur. Alexandria ligger under 31 högds gr. Är så just 20 grader från den 11 till den 31. Sedan ifrån Alexandria, säger Strabo, äro 8000 till Hellespontum, som giör 16 grader, hwilket skal förstås både om Hellesponto, Propontide och Ponto, eljest är mätningen falsk. Dädan till Borystenem floden 600 stad. som giör 1 1/2 grad. Är så ifrån Alexandria till Borystenis flods oos 17 1/2 grad. Alexandria ligger under 31 högds gr. som sades, och Borystenis oos under 48 1/2 grad som sees af Ptolemæi Europæ 9 T. och alla andras och min 1 T. 1. F. hwilket är just 17 1/2 gr. Ifrån Borysthene till Thyle effter Pytheæ mätning är 11500 stadier, det är 22 grader, hwilcket intet annat är än Procopii Tyles näs, thet är Sweriges yttersta Näs Kimmernäs, i samma middagslinie, hwilket ligger under 71 1/2 högds gr. som sees af alla Taflor indragne cap: 7. §. 5. fol: 153 [= s. 97]. ty när man tager 48 1/2 gr. ifrån 71 1/2, så blifwa 23 gr. igen. Om en wille nu gå uppå höger eller wänster om denna middagslinien, så giör man mot Pytheæ och alla Mathematicorum mätning när the wilja beskrifwa Jordenes högd eller bredd från söder till norr. Ty tå får man intet wika på hö-|505|ger eller wänster, utan ända nor och söder: äfwen som när man mäter Jordennes bredd, så får man intet wiika på någon sida i norr eller söder, utan ända fram, från öster till wäster. Sedan, om än det medgofwes, så blifwer doch denna mätning mindre och träffar intet. Ty först på wänster wiker Norjes sida alt mer och mer söder: går en på öster, så wiker Lapplands och Finlands sida alt mer och mer söder. Mycket mindre kan man komma at mäta til Island, som både långt ligger nedan för denna högds grad, nemligen till en sex grader mehra söder än Sweriges yttersta Näs, som af alla Taflor sees och min första och andra Tafla 1 och 2 Figur, ther till 40 grader, som är 20000 stadier, utur wägen från Meroes, Alexandriæ, Borysthenis och Thyles middagslinie. Sedan blifwer Islands längsta udd på 30 grader från Borysthene, och än då mera efter the nättaste Taflor. Hwar af man nu seer de äldstas outsäyeliga stora fliit att afmäta Jorden, och huru nätt Pytheas hafwer träffadt in uti en middagslinia alla dhessa Orter och Sweriges eller Thyles yttersta Näs, det ingen Mathematicus eller siöfaren Man kan neka än i dag sig så i sanning hafwa. Och wil jag här låta see, huru illa Strabo giör, som kallar Pytheam den största lögnare, ther han sielf på samma blad sanningen icke alt för wäl hafwer utsee kunnat, i thet han Irland ifrån Hibernien ey hafwer förmått åthskilja, ther han säger: |506| 'Att ther ifrån, nemligen mitt i Engeland, till Hibernien är 4000 stadier, ther redan heel annan Luft och Wäderlek är: så att utom dhen kan ingen Menniskia boo, ther likwäl han (Pytheas) hafwer satt Thule.' Af dessa ord kan man uttryckeligen see det jag i cap: 15. n. 15 fol:

475 [= s. 298] wiiste, att Hibernien är intet Irland, utan Swerige, och är ett förderfwadt ord af Yfwerborne. Ty Strabo går alt norr åth uti hela thet rummet och bladet, och talar om Jordennes bredd, altså kan han intet gå från mitt i Engeland twärt wäster åth ther Irland ligger, ty thet är Jordens längd, som sees af 2 Taflan 2 fig: 2. wiisar och detta honom gå norr åth: i det han wil wiisa huru långt werlden kan för kiöld beboos. 3. Kan intet här genom Hibernien förstås Irland, efter Strabo uttryckeligen säger heelt och hållit en swårare wäderleek wara i Hibernien än i Engeland. Nu ligger Irland i samma högds grad med Engeland och mera söder än Engelands yttersta Näs som är Skottland, altså kan ther ingen swårare Luft wara än i Engeland, utan måtte Hibernien wara de Yfwerbornas land. 4. Säger han utom Hibernien kan ingen Menniskia boo. Hwilcka ord uthtryckeligen wiisa Hibernien wara Swerige: ty ingen Ort i hela werlden af alla som bekandte äro och fasta landet, beboos länger norr än Swerige, som nu alt för ofta är bewiist. 5. Altså när wi följe efter Massiliæ middagslinia, som är den 25 middaglinien, och gå i samma linia mitt ifrån Enge-|507|land som är under dhen 55 högds graden norr åth 4000 stadier, thet är otta grader, så stadna wi uthi den 63 graden, som är mitt i Swerige, på des högsta Fiellar, hwar ifrån Irland ligger otta grader mera i söder, som sees af alla Taflor. Af detta seer man åter, huru the senare gamla Skribenter hafwa redan blandat Orternas namn, nemligen Irland, som är Orphei och andra äldstas Jernis, med Hibernien, som är Hyperboreorum eller Yfwerbornas Öö.

4. Samma mätning, som nu Pytheas hafwer funnit emillan flodens Borysthenis oos, hafwer och en gammal Skribent Isidorus lika funnit, fast Plinius äfwen nästan så litet tror honom som Strabo Pytheæ, så säger Plinius l. 2. c. 108. f. 116. sedan han hafwer antecknadt werldennes bredd längst söder från Ethiopien uti samma middagslinia, nemligen Meroe, Alexandria, etc. Mœotidis oos, och in till flodens Tanais oos, 'att Isidorus lägger till (ifrån Tanais oos) alt in till Thule 12150 stadier, det giör $24\,^1/_4$ grader wid pass, hwilket jag tror, säger Plinius, är en gissning, som Gudarna hafwa.' Se, så illa trodde the reda widh Christi tid de gamlas stora lärdom och flit; men sannerlig, när man tilseer sielfwa dageliga förfarenheten, hafwa the råkadt sanningen. Ty här är intet åthskilnad på Isidori och Pytheæ mätning mera än en grad. Men det måste man intet undra; ty Isidorus har på en tijo grader mera afwikit i wägen från middagslinien, nemligen räknandes från Tanais flodens oos, som ligger under den 65 wid pass middagslinien, ther Borysthenis oos ligger under den 55 middagslinien. Hwar af man åter seer huru täm-|508|meligen rätt wäg de hafwa sökt att mäta Jordens högd och bredd från norr till söder. Sedan (det som är märckeligit) att the hafwa sökt den längsta udden i norr af fasta

landet, hwilcken ingen annan är än Sweriges Kimmernäs, som offta wiist är, och sees af 1 Taflan 1 Figur, ther til med uthslutes mycket mera Island, som länger ligger från Tanais oos midd: och på fem eller sex grader mera i söder än Kimmernäs, och på 50 grader i wäster helt och hållet utur samma middaglinie. Ty har jag lust see huru den middagslinien skal see uth, som skal gå ifrån yttersta Ethiopien genom Meroen in till Tanais oos, och så wäster ut till Island, och ther ifrån til norre wändepunkten, det blir wist sannerlig Archimedis snäckia af. Är så intet, hwarcken i Pythea eller Isidoro att finna någon annan Tulo, än Sweriges yttersta udd, ty alla the andra uddar, näs eller Tiular på jorden, som här norr äro, stiga mera i söder, och liggia längre från middagslinien, den de mätt hafwa, som uttryckeligen sees af alla Landtaflor och Siökort, så och 1 Tafl. 1 Fig.

6. Iishafwet beskrifwer Pytheas, som ofwan Swerige eller Tylo är, artigt, som sees af Strabone lib: 2. fol: 104 säyandes: 'Ther är hwarcken Land, ey heller Haf, eller Wäder, utan sådant, som woro af alla dessa tre tillhopa blandat, lika såsom hafslungor, ther som Jorden och watnet synas stå högt uppe, och ther wara såsom hela werldennes band, tiit man kan hwarcken komma till foot eller med Båth.' De som läsa Martiniers resa till Spitsbergen, och höra dheras berättelser, som nu åhrligen resa till att fånga Hwalfiskar, men åter fara tädan samma Sommar, ty eljest dö the bort, om Winteren, thet som är för-|509| sökt med theras lijfs-spillan, han skal wäl säya, denna Öö Spitzbergen, hwilcken ligger i samma middagslinia med Sweriges Kimmernäs, som sees af allas siökort, från 76 till 80 högds graden, att hon tillika med Hafwet, Jorden och Wädret, är intet lik, hwarcken Land, Haf eller Wäder: ty landet är sig intet likt, emädan inga Trän finnas, ingen Menniskia ther boo, Bergen äro mäst täckte med skrofwel-iis, och Iisbergen stå up utur hafwet såsom ihåluge Lefrar, Lungor eller fragga, därföre liknar Pytheas thet wid Lungor, och kalla de Norska det Lefwerhafwet, såsom sees af Adamo Bremensi de situ Daniæ f. 38. och Pontani Daniæ descr: f. 747. hwarföre är och intet Hafwet ther sig liikt, emädan ingen widare ofwan den 80 graden norr uth kan (thet som Pytheas säger) besegla, icke heller gå till foot för des skrofliga och hala Iisberg. ty synes, säger han, rätteligen såsom Hafwet och Jorden ther stodo högt uppe, emädan gemenligen i werlden alla andra Haaf med des Iis äro släta: men här drifwer han under hwar annan, och i det samma uphöyer han dhe högsta Iisarna att the stå som stora Berg, ibland hwilka de med största lifsfara segla som bruka Hwalfiskfängeri, hwilcket är förståendes förr än the komma till then 80 graden: ty sedan är bara Iisen och inga öpningar, men på thenne sidan om 80 högds graden drifwa stora Iisbergen

af och an i siön, at man kan segla emillan dem. Wädret är ther tiockt och sällan blås ther, och fast thet blås, så stormar Hafwet intet, emedan Isbergen afwärja wädret. som sees af Martin: fol: 32.

6. Strabo utaf Pythea säger widare l. 4. fol: 201. 'att Pytheas bewitnar Thyle wara närmast moth Norrstiernan af alla Öjar som tå woro bekandte.' Äfwen så Plinius lib: 4. cap: 16. 'Af alla Öjar är Thule längst bort.' Huru |510| kan nu Island wara Thyle, ty antingen hon war dem bekant eller intet, så är hon intet längst norr, ty, som ofta sagt är, är hon fem a sex grader längre söder än Sweriges yttersta näs.

7. Widare säger Strabo af Pythea lib: 4. fol: 201. 'att på Thule finnes intet af den bästa slags frucht; något af de hemtamde diuren. Men af Hirz och andra trägårds saker, fruchter och rötter lefwa folket.' Uti Swerige finnes både Hirs och allahanda trägårds fruchter och rötter, såsom allom är kunnigt, och hwad Swerige kan tåla och draga, kan sees af mitt Trägårds register, ther öfwer 2000 slags Rötter fördraga denna Luften, doch under Sweriges södre del; men intet något sådant i Island, som kan läsas af Martinier fol: 14. ia inga trän, utan allenast smått Biörckriis och Sälg som kan med händren upryckias, det mig M. Rugman Islandus sielf hafwer bekiennt, såsom och läsas kan af Dn. Brynolf: Svenonis skrift, en infödd Isländare, till Dn. Ottonem Krage, Konungens i Danmarks Secreterare, och Arngrim: Jonæ descript: Island: cap: 6. p. 412.

8. Widare säger Pytheas uthi Strabone: 'att the hafwa ther Korn och Håning, hwar af the bryggia dricka, och efter Kornet ey får stå länge ute, emädan ther intet är stadig torcka, föres thet i stora Lador och uthtryskas, elljest skulle rägnet skiämma thet.' Utaf hwad klarare teckn wil en menniskia igenkienna Swerige, ty än har jag intet läst någon, som bewitnar denna Mölskan af Korn och Honing bryggias annorstädes än här i Swerige, och särdeles än i dag i WesterGötland, såsom läses och af Olao M. l. 13. c. 25. f. 523. men uti Island finnes hwarken Honing eller Korn, såsom sees af Martiniero fol: 74, och Isländernas samtliga bekiennelse och de förbenämde Lärda Personers bewitnande, utan the dricka mäst wasla, som sees af Brynolfo. Ehuru the några gånger hafwa försökt at såå ther någon säd, så hafwa the doch måst lagdt Åkren |511| åter öde, efter säden ey har mognats eller welat fort, som sees af Arngr. Jonæ fol: 416. Äfwen bewitnar och Solinus om Thule, sedan han cap: 22. f. 42. hafwer beskrifwit de många Hitland och Orkenöjarna ofwan före Skotland och Engeland, på hwilcka han säger 'ingen Skog finnas ey eller någon Säd, utan wara idelig sand och klippor: några endaste som af dem beboos föda Folcket med Fisk och Miölck,' äfwen såsom Island. Men Thule säger

han wara öfwerflödig af frucht och säd, hwilket ingalunda kommer Island till, det och Pontanus fol. 745 måste bekienna, ehuru han wil Island wara Thule.

9. Thules beliggiande mitt emot Hollands strander, förståendes efter Jordbeskrifwarnes sätt uti en middagslinie, bewitnar Pomponius Mela l. 3. c. 6. f. 57. hwilket ingalunda kan förstås om Island, emädan thet ligger i den 10 middagslinien, men Holland i den 30 hwar mot swarar Noriges näs eller wårt Thules, kalladt Lindesnäs, uti samma middagslinia. See 1. Taflan 1. Fig.

10. Widare säger Mela: 'Denna Thyle är mächta berömder uti the Grekiske och Latinske Skalder. På denna öö äro mycket korta nätter, i thet Solen får icke wäl stiga neder förr än hon upgår. Om winteren äro ther mörcka nätter som annorstädes, men om Sommaren liusa, emädan Solen uthi den tiden stiger högre moth Horizoonten, och fast hon ey synes, så lyser hon doch up natten af sin närmaste närwarelse med en stadigwarande rödna. Uti Starbraket är ther ingen natt, ty hon wiisar då icke allenast sitt skien eller rödna, utan och hela kroppen.' Thetta uthförer Plinius bättre uti sin 4 books 16 cap. f. 234. säyandes: 'Af alla Öjar som beskrifwas och nämnas, är Thule den yttersta: uti hwilken när Starbrake är in till thes Solen hafwer gått genom Kräfwetans teckn, inga nätter äro, och twert om uti Winteren inga dagar. Thetta mena somliga skie uti sex månars tiid.' Huru detta kan lämpas til Island, seer jag intet, med mindre man icke med Archimedis konst wil skrufwa Island så långt norr som Swerige: hwarföre wele wi tilsee Islands högd effter de Lärdas skrifter. Ptolemæus sätter längsta |512| norre udden 62 $^1/_2$ grad l. 1. c. 3. fol: 34. Isländerna sielfwa, såsom Arngrimus Jonæ f. 364. 66 $^1/_2$., Brynolfus Svenonis M. S. 66 $^1/_2$., Holländska och Engelska Siökorten. Johan von Lon T. 3. 66 $^1/_2$., Theunis Jacobs. fol. 97. 66 $^1/_2$., Petter Classon M. S. 66 $^1/_2$., Edvard Vrigt f. 114. som allas willfarelser uthi korten har lagt till rätta 66 $^1/_2$., Blau v. 1. T. 1 67., Georg: C. Fland: i Bl. f. 43. 68. Af Ptolomæi sättning seer man honom mycket fara will, om han hafwer ment genom Island Tyle, emädan han sätter hennes längsta norre udd under 62 h. grad. hwar längsta dagen ey längre är i starbraket om Sommaren än 19 $^1/_2$ timar; see Joh: Magni Swenska Histories företal och Cluv: Introd: Geog: l. 1. f. 3. Blau och Carolus Fland: sättia åter Island längre norr än hon i dag af allas de nättestas mätningar är funnen. hwilka, som nu wiist är, alle instämma i den 66 $^1/_2$ graden, ther som just Norrstiernans Cirkel räknas och sluter 24 timar längsta dagen. Hwilket alla Isländarer tilstå: hwarföre kan Island intet wara Tylo, emädan såsom uttryckeligen efter Plinii ord Solen är stadigt uppe öfwer den rätta Tylo så länge hon går genom Kräftan. Och altså kan mycket mindre Ptolomei Thylö wara den rätta Tylo. Men med

Sweriges Thylö träffar thet mächta wäl in, ty thet ligger icke allenast under den 69 1/2 högds graden ther Solen efter J. M. och Cluverii uthräkning är 62 dagar eller 2 månar uppe till thes hon har gått igenom Kräwetan, utan des yttersta Thyle ligger under 71 1/2 h. gr. see cap: 5. §. 2. f. 97 [= s. 64]. hwar Solen är 75 dagar uppe, förutan hwad som wädrens refraction giör, som wiist är cap: 5. §. 3. fol: 98 [= s. 65]. Och att Plinius säger somliga mena da-|513| gen wara i sex månader, det är förståendes om de liusa nätter, hwilket som wiist är cap: 9. §. 2. n. 15. pag: 412 [= s. 257] skola skillias ifrån rätta dagen, thet är, så länge Solen är med sin kropp uppe. Och äro således bägge meningarna sanna om Swerige, men ingendera om Island.

11. Plinius sluter i indragne Capittel, säyandes, att ifrån Thule seglar man på en dag til Ishafwet som af andra kallas Grohafwet. Ända ifrån Sweriges yttersta udd Tyle in till Spitsbergen, ther Ishafwet begynnes, är tre grader, som sees af Loons, Theunis Jacobsons och Vrigts siökort, hwilet giör 1 1/2 dagsresa. Men ifrån Island är siu grader, thet är 3 1/2 dagsresa. Hwarföre Arngrimus Jonæ Islandus nekar fol: 264. Island wara Tulo af många skiäl, tillika genom thet, att Island ligger ey wid Ijshafwet, ey eller så när som the beskrifwat.

12. Af alla wåras, de Norskas, Danskas och Isländares enhälliga skrifter, är Island aldrig rätt bebygt förr än i Harald Harfagers tiid, såsom sees aff Snorro, Petro Claud:, Arngrimo Jonæ, Brynolfo och andra, hwilket skiedde uti den 800 ålderen efter Christi tiid. Men några hafwa wäl tilförende tiit segladt, som sees af de Isländskas Sagor och funnit ther allenast fiskekojor, och derföre när de och hafwa brukadt sit Fiskerie, reest tädan. Therföre säger Arngrimus Jonæ och the andra lärda Isländarer, att thet är omöjeligit att the gamla hafwa ment genom Thyle Island, hwilcket så offta och berömligen är ihogkommit i the gamlas skrifter, att thet war en mächta stoor Öö, mächta |514| Folckrik, ymnig af allahanda Säd, Frucht och Honung, och mera sådant. Men Pontanus wil kullslå thetta skiälet, säjandes fol: 753. att efter Keyser Ludovic: gaf fullmakt Ansgario Anno 835. att förfordra den Christeliga religion i Swerige, Norige, Danmarck, Island och Grönland, så måste Island warit bebygt för Anno 874. hwilket åhrtal Isländarne nämna des första bebygnad warit skiedd under Harald Harfagers tiid. Thetta wore ett starckt skiäl nog, men Pontanus måste tilsee de Norskas, wåras och Isländernas tideräkning, at icke en kommer rätt öfwerens om Harald Harfagers rätta tid, utan somlige sättia flera åhr, somlige mindre effter Christi tiid, men alla komma öfwerens om den 800 ålderen. Och synes att Island och Grönland tå först blifwit Keysaren bekante, emedan tå flytningen från Norige til Island och Grönland stod starckast uppå,

för de swåra krigen som höllos i Norje och ther af följande Landsflychtighet och stora rychte kring nästliggiande land.

13. Nu wele wi tilse sielfwa ordet Tylo som lofwades. Hoos the gamla skrifwes *Tulo*, *Tylo*, *Tile*, *Thyle:* uti wårt språk är Tiule, Tiel, Tielnar, thet yttersta på ett land, så och annor ting, såsom yttersta topparna på trän, grenar och rötter, så och repen på fisknoter. Så och yttersta gränsorna på ens land och egendom; såsom läses i gamla WestGötalagen Bygda Balcken 2 Fl. ther som Landsändarna, Landamärken och Rååstenarna kallas Tialdrustenar, Tialdrur, Tyaldræ, och i KyrkioBalcken 27 Fl. skrifwes Tiælde. Tädan många orter och yttersta Holmar och Näs i Skiären så och |515| yttersta landamären heeta Tylo, såsom in emot Sweriges södre udd Öresund, när man far in i wästersiön, ligger yttersta Holmen Tylo, den Pontanus nämner fol: 214. och är bekandt i alla Siökorten, såsom sees af Lons, Theunis Jacobsons och Vagenars. Emädan den af alla Siömän förbifares, och är yttersta landmäre emillan WestGötland och SörGötl. under 57 h. gr. 33 midd. T. 6. f. 14. Sedan Söder Tielga, som kallas i Hervara Saga cap: 19. fol: 174. *Dilga*, och nu gemenligen Tiellgio som är landmäret emillan landet Ottunda och Oppunda under 59 h. gr. 43 1/2 middagslinien Tab: 43. fig. 149. ther strax in wid uti hafwet ligger Tulogarn, thet gamla Kungliga Sätet som nämnes uti Starkoters wisa. Sedan Norre Telga, som är landamäre emillan Ottunda och Tiunda land mot 60 h. grad. 42 midd. lin. Sedan Tylesunds-bro nämnes i gamla Uplands Lagen Widerboa Balck 23 flocken bland de fyra förnämsta Broar, den flera Hundari byggia skulle, och låg emillan Tiundaland och Ottunda, såsom Herr Hadorphius mig sagdt hafwer af gamla bref. Andra mena och at Tylesundsbro skulle heta den bron wid Södre Tielge är. Sedan Tilinge, som är landamäre emillan Fierdunda och Siuunda-land, liggiandes moth Sewaå, som skiljer Upswearna från Wesmanna, thenna kallas i Chron: Episc: fol: 186 Tyllinge. Sedan Tulo uti Finland, som är landamäre emillan Tawastarna och Finnarna under 61 h. grad. 46 middagslinien. Ytterst är Tylenäs yttersta udden af hela Swerige norr åth, såsom thet första Tylo war söder åt, såsom ligger på Maggero, som och kallas Kimmernäs: thetta kallas af Loon och Teunis Tonæs: men af P. Cl. Tiulnæs, och med samma bemärckelse kallas och the yttersta Holmar och Länder Lappar, ther |516| af Lappland har sitt namn och öön Lappen liggiandes under 71 högds gr. och 40 middagslinien. Hwilket ord på Finska och Lappska betyder ändan uppå en ting, såsom sees af Joh: Tornæo uti Cl. Schefferi Lapp: c. 1. f. 4: så ock på Swenska alt thet som skarfwas, och nästas til en annan tings ända: Eljest kallas många andra Orter i Swerige Tyle, såsom Tylsa i WestGötl. Tylsbo i

Helsingland, och flera många. Ther man uti Island inga orter än hafwer funnit wid thet namnet. Af alla dessa indragne orter seer man klarligen at ordet thet bemärker then yttersta ort och ända. Och altså hafwer Virgilius intet så orätt råkadt uppå ordets betydelse, när han uti sin Georg 1. önskar at thet Yttersta *Tyle* måtte och komma Keysaren Augusto till tienst. Kallas och så rätteligen Swerige Tiulöö, thet är then yttersta Öön af hela werlden, som och Strabo säger l. 2, om Pythea then henne sielf beseglade, at han for norr om Europa til werldenes yttersta ändar. Och altså til ett slut kommer af alla dessa 13 teckn, som the äldsta hafwa beskrifwit Tylo med, intet dera Island til, ei eller någon annan ort i werlden, utan allenast Swerige. Och hafwer ingen af de gamla, som lefde ey långt efter Christi tiid, bättre beskrifwit henne än den Keyserska Procopius, den alla Lärda erkienna mena fullkomligen Swerige. Hwilkens beskrifning är till en dehl indragen cap: 5. §. 2. n. 7. f. 95 [= s. 63]. som ther kan läsas. Hwad wilje wi nu då säya om Ptolomei *Tylo*, den de senare Lärda följdt hafwa? intet annat än att hon är Island, fast han henne hafwer satt alt för långt söder, emädan storleken tämmeligen swarar, men |517| til namnet är hon Plinii *Snioland*, som hon och fordom af Isländarena är kallad: och som Plinius skrifwer, henne warit öde, så bekienna och alla Isländarer, men likwäl warit något bekandt för Fiskeri skull. Ty Flocco Norsk effter Brynolfi skrift, som war then 3 uti deras Sagor, som henne funnit och besökt hafwer ödeliggiande, skiedde Ao: 414. Om detta Snióland är något förmält cap: 15. fol: 480 [= s. 300]. Och måste man intet undra, att Ptolomeus hafwer tagit Sweriges namn Tylo och thet Island gifwit, ty thet är tilförenne wiist c. 9. f. 375 [= s. 236]. huru Ptolomeus har giordt hela Swerige, som är ifrån söder Tylo til nor Tylo eller söder Kimmersnäs til norre Kimmernäs på 16 grader långt, thet är, 240 miil, allenast til 30 mil, och fördt större delen des landskap och namn på Ryska, Finska och Påländska sidan: men hwilka han hafwer fördt til Danmark och Tyskland, skal widare fram bättre wiisas: ja, thetta är intet undrandes uti honom, ty the andra Lärda, som wid Christi tiid lefde, hafwa äfwen så farit will, af ingen annan orsak än thenna, att när the hafwa läst the äldstas skrifter, hafwa the befunnit then ena kalla Sweriges Öö Scanö, then andra Tylo, then tridie Norige, then fierde Baldurs öö etc. och therföre af en giordt många, såsom Salmasius märckeligen uthi sine anteckningar till Solinum folio 233 således talar öfwer Plinii willfarelse. |518| 'Plinius han giör och Skanö till en annan Öö än Gothaön, farandes mächta will, och är det så hans sed; ty emädan han hafwer sammandragit sitt wärck utaf åtskilliga gamla skrifter, så skiljer han ofta åth the ting, som äro ett, emädan åthskilliga Skribenter hafwa samma ting eller land gifwit åthskilliga namn: såsom han och

skilljer Bergen (i Norige), Dumno (ytterst norr i Swerige), Skanö (ytterst söder i Swerige) och Norige från hwar andra, såsom åtskilliga Öjar, som doch alle giöra en Öö.' Och ware så nogsamt sagdt om Tylo.

Cap. XX.

Om Sweriges namn Warg-öön.

§. 1.

Utaf then Lärdas Ortelii Lexico, seer man ibland Sweriges åthskilliga namn som ther indragas, thet och så kallas af Mario Nigro *Vergion*. Joh: Magnus uti sin Histories företal fol: 4. säger, Sweriges öö hafwa somlige kalladt *Baltiam*, somlige *Vergion*. Utaf P. Classon kallas hon Wargöön. Sweriges Haf Östersiön kallas ock så af Ryssarna Wargehafwet, som sees af Hebersteins Ryska handling f. 2. och the Swenske kallas Wargar f. 4. som widare skal wisas af StorFurstarnas i Rysland Slächtstam utur Swerige, när wi ther til komma. Hwadan Swerige thetta namn har bekommit, är wäl begrundadt af Cl. Verelio i sine notis till Hervara Saga cap: 1. f. 19. nemligen af thet stora siöröfweri the förde: ty Wargur är den som röfwar och häriar til siös och lands; Gretla c. 64. *Vargur* är komin i Eyna, thet är, siöröfwaren hafwer stigit up att plundra Öön. *Vargur i veum* är den som röfwar Gudarnas Tempel och helgedom Olof Trygg: c. 12. Dädan the menniskior som trolla eller på annat sätt giöra ondt, kallas *Brennevargur*, mordbrännare i Islandslagen. |519| *Kaxne Vargur*, ÖstGL. *Giorwargur*. Är således intet annat Warg än Grip, det är en Röfware som wiist är c. 9. f. 407 [= s. 255]. hwilket hos the gamla hedningar intet hölts för någon odygd, utan för Krigsmans dygd, att i fremmande land herja och röfwa hwad som man öfwer kom; som kan läsas uti Thucyd: bell: Pelop: l. 1. c. 4. Och såsom Swerige är kalladt Wargön, och deras siömän Wargar, så har jag lust här at uttolka den gamla sagan och gåtan, som än i dag wistas i allas munn, att menniskiorna fordom här i Swerige hafwa lupit Warg, och hwadan thet witzordet är kommit at man kallar en tre månars Warg, så och hwadan thet ordspråket är kommit, att hela Brudskaran är wänd till Wargar. Wi gå förbi theras mening, som fullkomligen troo, att menniskiorna wändas i Wargar, hwi icke i Leyon, Biörnar och andra Diur? och lemna thet them, som sådant

behaga. Summan är thet, om Wargar är gemena talet, hwilcket och then gamla Herodotus hafwer hafft kundskap om för 2000 åhr sedan, talandes så om wåra fäder l. 4. fol: 113. 'att Botnkarlarne som boo upp widh Botn, the blifwa af the Schyter så och the Greker, som boo ther hoos Schyterna, giorda till Wargar hwar endaste åhr, uti många dagar, och blifwa åter på nytt Folk. Hwilcket jag (Herodotus) intet kan tro, likwäl säya the thet och swärja ther uppå.' Om Herodotus hade förstådt wårt Språk hwad Warg är, och sedan läst Uplandslagen Kongbalk 10 fl. så och Hels: Söderm: och Westmanna Lagen om den åhrliga siös utrustning til siöröfweri, och ordningarna om tre månars skiepwist, så |520| hade han sannerligen trodt at menniskiorna hafwa wändts til Wargar på många dagar, och åter blifwit Folk mot wintern. Tädan är kommit at Ulfwen kallas ock Warg, såsom den girigaste af alla andra at röfwa diur, och tilägnas honom äfwen i 3 månar wara girig på rof, som kan läsas i Ol: M. l. 16. c. 20. f. 607. Att Brudar med hela Brudskaran äro wände i wargar, är intet annat än det skräckeliga Brudrofwet som fordom skiedde, hwar om läses i de Grekers och wåras Sagor, huru Bore Konungen här ifrån nordan röfwade Orytheam, Pluto Proserpinam etc. Och är Saxo och allas wåras sagor fulla med sådant. Der före i gamla Lagarna blef serdeles förbudit at ingen skulle Brudfolket något wåld giöra, utan togos i så högt förswar i lagen, at icke allenast Brud och Brudgumme höllos för heliga, utan och hela deras följe, såsom läses i DalL. GiptB. §. 2. 'Nu är bryllop bruggit, men redir brudfärd sinä, täd är förste Brudgumme, annur Brud, tridie Brudsäta, fiärde Redumani, femte, sätte och siunde Brud kulla. Thässum äru helghion. Hwar them missfyrnir i thässum wäg i sarum ella bardagum, ella drapi, wari boot halfwa högri, te som gen kunnu rida, skullu henne heem warda firi allum missfallum, tär til hon a bloio och bolstir kombir, ta är Brud i Bondäns sins wardnadi.' Det är ock nogsamt tänkwärdigt at Herodotus talar inkom om Botnkarlarne, ty the bo wid Skiären, och hafwa warit the största Siöröfwarer. Ther af och många Öyar hoos them kallas |521| Wargeön, såsom på östre sidan i Botn Vargenæs widh 61 $^{1}/_{2}$ högds graden. Wargön wid 63 h. grad. Wargöö wid 65 högds graden. På wästre sidan i Botn är Vargöön wid 65 h. gr. Wargsön och Ulfsöön wid 63 högds gr. och många flera, de man förbigår, see dessa i Blaus 33. Teunis och Jansson: och P. Classons taflor. De Folcken som Ptolomæus sätter upp widh Rhenströmmen, och kallar *Vargiones*, äro inga andra, än de här i Swerige boendes: ty af Cæsare, Tacito, Plinio, Strabone och alla andra Historie-Skribenter, som beskrefwo Keysarenas krig på andra sidan om Renströmen i Tyskland, wetta af inga Wargar eller Vargioner att tala eller nämna.

Cap. XXI.

Om Sweriges namn Kiemparnäs.

§. 1.

Större delen af de Lärda i denna tiden mena att Kimbernäs är Jutland, följandes Ptolomæum, men att the med honom fara will, wele wi nu åter wiisa af dhe gamla, som alla lefde för Ptolomæum. Ja, de Danskas egen lärda historieSkribent Venusius erkienner hwarcken ortens lägenhet mot norr, eller i anseende mot thet mörcker, som de gamla henne beskrefwo med, eller de Bergen, som på dhet Näset funnos, icke heller, att ther något lands namn finnes, som kan bewitna Juthland wara Kimbernäs eller Kiempnäs. Hwarföre wele wi först gå till then aldraäldsta af Skalderna, som är Orpheus, hwilcken tillika med Argonautis hafwer beségladt Swerige, hwilkens resa Hornius uti sin gamla Atlante något så när hafwer afmåladt, och satt dhessas Folck |522| Kimmerne in mot Finland, som sees af 4 T. 8 Fig. der han skulle sättia dem ofwan för Finland, hwilcket wi skole widlyfteligare wiisa i ett särdeles Capitel om Orphei resa. Men det är intet undrandes emädan Hornius intet war en Swensk, som hade kundskap om wåra lands orter, hwilka Orpheus, som dem sielf hafwer bewandradt, uti samma ordning sätter, äfwen som dhe än i dag finnas, hwilcken ordning wi till thet utlofwade Capitlet spara, och här indraga allenast Kiemparnas land, de Orpheus af efterföljande uppenbarliga teckn beskrifwer: såsom först af det Döda Iishafwet, säjandes v: 1074. 'Sedan wi i tijo dagar hafwa rest, och dragit wårt Skiepp genom Riphels Dalen, så kommo wi genom ett trångt Haf in uti stora Hafwet, som de Yfwerborne kalla Grohafwet och det döda Hafwet.' Om detta Haf är förr talat c. 15. n. 20. f. 476 [= s. 298]. Hwar ligger nu Jutland wid Ishafwet?

2. Uti den 1101 v: beskrifwer han de länge lefwande Yfwerbornes seder, hwilcka hans ord äro indragne c. 9. §. 2. n. 30. f. 420 [= s. 263]. Och är dhetta dhet andra tecknet hwar Kiemparnas land ligger.

3. Det tridie märkeliga tecknet äro de långa och mörcka Nätter, hwilkas orsak han til en del skiuter, effter Skaldearten, in på Norska och Finska Fiellarnas högd, dhe han så nätt beskrifwer, att ingen hwarcken för eller effter honom detta hafwer giordt, säyandes i den 1117 vers: 'Wi ginge til fots wid Stranderna, och drogo wårt Skiepp till Kiemparnas land: dhessa äro, som intet få see den glimmande Solen, ty på östre sidan ligger thet höga Riphels berget med sin höga Kalf (tuppen på berget) som borttager morgon-Solen, och på wästre

sidan äro de höga Alfwer, som förtaga afton-Solen.' Hwar äro några Berg i hela Jutland? icke det ringesta. Men see Tafl. 6. Fig. 14. där finner man huru just hela landet Kimmi i Swerige emillan 66 och 70 högds grad. 43 middagslinien, ther Kimmerna boo, med des Kimmernäs, ligger mitt emillan Riphelsber-|523|gen, som äro på öster, förtagandes Morgonsolen. Om hwilket, som lofwat är, ett särdeles Capitel skal handla, och på wänster äro the stora norska Alfwer eller Bergen, som Adamus Brem: uttryckeligen kallar *Alpes*, äfwen som Orpheus och wåra än i dag dem nämna, förtagandes aftonsolen.

4. Ifrån Orpheo wele wi komma till Homerum, som af samma mörcker beskrifwit Kiemparna eller Kimmernas land uti Ulyssis resa, den wi des förutan ett särdeles Capitel skole gifwa, säyandes i sin Odyss: Λ. v. 11. 'Hela tiden så låg en god wind uthi wåra (Ulyssis och hans medföljes) segel, medan wi foro öfwer hafwet, in till thes wi tiit kommo, som wi fingo ey see stort af Solen, alla hamnar woro för oss mörcka, och skieppet kom til thet diupa Hafsens ända (nemligen ther ingen för Ijs mera segla kunde) här boo de manhaftige Kiemparna, och det är dheras land som täckes med mörcker och Dimba, dhem lyser nästan aldrig Solen, hwarcken när hon up- eller nedergår.' Hwar är någon ort, ther Jutland icke får see Solen Winter och Sommar, både när hon up- och nedergår: men wid Kimmernäs i Swerige är Solen, som wiist är cap: 5. §. 2. fol: 97 [= 64] till 10, 20, 40, 80, moth 90 dygn borta. Och måste ingen undra att Orpheus, och Homerus och flera Skalder effter Skaldeart skrifwa wid Kimmernäs wara stadigt mörcker, och Solen ther aldrig upgå: ty ock historieSkribenterne och sielfwa Jordennes beskrifwarer, bruka samma ordform, såsom sees af Plin: lib: 2. c. 68. f. 80. som så talar: 'Wid den nordeska wändepunkten under Norrstiernan är ett stadigwarande mörker, och aldrig något Solskin, utan litet lius af Sniön.' Twert om skrifwer samma Plinius l. 4. c. 12. fol. 227. 'Widh dhe Yfwerborne, ther Nordiska wändepunkten är, är halfwa åhret stadigt lius.' Och är så achtandes det jag ofta sagt hafwer, att af Solens stadige uppewarande gång och lius uppå Himmelen i några wickor om Sommaren, längst norr i Swerige wid Kimmernäs, hafwa |524| Skalderna efter sin art sagdt ther wara stadigt lius, och åter af Solens bortawarande i några weckor om Winteren, hafwa de beskrifwit samma land af ett ewigt mörker.

5. Strabo erkienner l. 1. fol. 7. Homerum wettat af dhessa längst norr boende Kimrer, säyandes: 'Homerus wiste af de Kimrer, som bodde wid Bosphorum (under 42 högds grad. 54 midd.) ja icke allenast dem, som wid hans tiid eller något förr drogo ifrån Bosphoro och ströfwade in till Joniam, utan och af den landsort, som Kimrerna bebodde, dem han beskrifwer genom sär-

deles omständigheter, nemligen där mörkret är, och Solen aldrig lyser, utan de mörcka nätter omgiorda des landskap.'

6. Strabo lib: 12. fol. 552. och 573. så och l. 13. f. 676. l. 14 fol: 643. säger at Kimberne de kallas och *Trennes*, se Burei, Jansonii och Blaus Taflor, så och min 6 Tafla, så finner man att Kimmi Lapmark kallas både af oss och Ryssarna Trennes, Tornes, Terscana volki.

7. Plinius lib. 4. cap. 13. fol: 231. beskrifwer ju uttryckeligen 'huru wårt stora och outsäyeliga långa Berg Sevo fiell stiger alt in till Kimmernäs inslutandes hela den stora Götha Skären.' Detta kan utan Tolk förstås och utan glassögon sees af 6 T. 14. Fig.

8. Plutarchus uti sin Mario fol. 411. talar således: 'Några skrifwa att Kimrarna, som de Greker wiste tala om, war allenast en liten del af Kiemparnas stora manskap, hwilcka woro af Schyterna antingen giorde landflychtige, eller för upror skuld uthdrefne, och genom dheras anförare Lougtamur foro de genom Mœotiske träsket in uti Asien. Men den rätta, stora och manhaftiga hopen af Kiemparna, bodde wid den yttersta Stranden wid Hafwet, och bebodde stora och mörka Skogar, som sträckia sig in till Hartzwald. Dheras land, lufft och wäderlek ligger så när under Norrstiernan, att hon nästan synes stå öfwer deras hufwud, och dagen stundom så lång, och stundom så stackug, att han synes skiffta åhret i twänne lika delar. Denna landsorts egenskap hafwer gifwit Homero tillfälle att skrifwa och kalla deras land Jordennes ända och afgrund. Ifrån dhetta land är dhetta Barbars folck kommit till Italien, som kallas först Kimrer, och sedan (af andra) Kiempar.' Denna Norrstiernans högd och werldennes yttersta ända är långt ifrån Jutland.

9. Af Melæ rum cap: 16. n. 8. f. 489 [= s. 307]. indragit är klart att Kiemparna bebo Swerige. |525|

10. Af alla dhessas äldre Lärdas märckeliga bewittningar wele wi effter Ptolomæi egen dygdiga och höfliga begiäran, ändra hans willfarelse, och af hans egna ord låta see honom tagit thet Swerige tillkom, och fördt in på Juthland. Hwilket honom ther till hafwer låckadt, i ty att han hafwer hördt af de gamla, Swerige mästedeles kallas en Öö, men Jutland en udd af Tyskland, och såsom Kimmernäs är en udd af fasta landet, giorde han Swerige til en liten Öö, en trettijo mil lång, och satte Sweriges Kimmernäs fast wid Juthland, och giorde det således till sextijo miils land, som är doch ey mera än 45 miils land, mot Sweriges 240 miils land, som sees af alla Taflor, särdeles Lons 8 Tafla. Så skrifwer Ptolomeus om Swerige cap: 11. lib: 2. fol: 53: att des längsta ända norr är 58 grad. 30 minut: detta stiger ey längre än moth Wennersiön i WesterGiötland. Men Juthlands yttersta Näs sätter han fol: 52. wara längst norr 59.30. minuter.

Och blifwer så Jutland längre norr än Swerige. Men hwem är nu så blind i hela werlden som icke seer denna willfarelsen, och icke weet att Sweriges Näs är 14 grader länger norr än Juthlands.

11. Ptolomeus bekienner sielf f. 53. 'at af alla folck äro Kiemparna de som boo längst norr.' Altså äro Jutarna långt ther ifrån. Af samma cap: f. 52. så ock hans fierde Tafla kan man och see huru han hafwer (dhet jag offta tillförenne har påmint) wridit hela werlden å sned, i thet han sätter Juthlands södwästre del wid Alfvins oos under den 32 middag. och des österlnorre |526| del wid 41 middagslin: som giöra till nijo grader från wäster i öster landet snedt. Der doch efter allas Siökort och Landtaflor, heela Jutland ligger under en middagslinia, see 2 Tafl. 2 Fig.

12. De Folkslagen som Ptolomæus där sätter finnas större delen icke en gång på Jutland igen, såsom Konungens i Danmarck lärda HistorieSkribent Venusius sielf öfwer Ptolomei ord bekienner i sitt mss: utaf Stephani bibliotek, således: 'Dessa Ptolomei lands namn hwar de äro till finnandes, eller hwad de betyda, kan jag icke en gång spå'; Doch tilbiuder Venusius genom gissningar, om icke *Sigulones* skola wara *Marsi: Sabalingi, Salinge: Chali, Haleburgum: Charudes, Arus.* Men om *Cobandis* och *Phundusiis*, säger han, 'hwad dessa skola wara för diur, kan jag icke en gång drömma.' Om Cimris säger han sig icke ett namn finna i hela Juthland, icke heller swara mot des lägenhet i nordan säyandes: 'Fast Ulysses hade rest wårt Jutland förbi, så är intet här hafsens ända. Och sannerlig wåra Jutar, om dhe skulle wara Cimri, så är ingen dag, som icke dem Solen upp och nedergår': Hwar af Venusius sluter, ingalunda Juthland wara Ptolomei *Cimbrica Chersonesus.*

13. Hwarföre såsom af allas skrifter är wiist, at Kimmernäs är Swerige, altså wele wi wiisa om de åtskilliga landsorter icke och där finnas, som Ptolomeus upnämner. Först ifrån den 66 in till den 71 högds graden finnes hela landets namn Kimmi, och folcket kallade Kimmerne. Under 66 högds graden ligger Kimmi stad. Under 71 högds graden är Kimmernäs, Nort-Kim, som Lapparna kalla Nortkum, see Schefferi Lappon: cap. 2. fol. 13. och under den midd. Kibbarnäs under 70, hwilket giör ifrån 66 til 70 1/2 just 5 1/2 grad: långt land, som närmare kommer in till Ptolomei mätning, (med orätta gifwen Jutland) nemligen ifrån 56 h. gr. till 59 1/2 hwilket är |527| 4 1/2 grad ther Jutland af allas bewitnande är ey mehra än tre grader. Sedan heter Juthlands norska udd Skagen allom Båtsmannom bekandt, ther Kimernas näs i Swerige heter Kibbarnäs och Kimmernäs.

15. Uti Sweriges södre dehl Skanö ligger Cimmers och Cimers hafwen, under 56 h. gr. 36 midd. hwilcka orter den Danska Pontanus fol: 649 ock så

tilstår. Men denna södre Cimmers udd hafwa dhe gamla Skribenter ey förstått utan then norre delen, hwar hela landet heter Kimme, och de mörka nätter äro. Doch seer man här af bägge Sweriges ändar och Näs, södre och norre, hela Swerige bära thetta namnet. Hwarföre Tacitus i sin Germania, där han talar uttryckeligen om de Swenska, som och widare i deras Capitel skal omtalas, rätteligen säger §. 37. f. 672. 'Den stora Hafswiken (Östersiön) wid Germanheim beboo Kiemparna när in till wästerhafwet, hwilka äro nu intet så mächtiga, doch af stort beröm. Efter des gamla och stora rychten synas än efterdömen, wid bägge des landsändar och strander finnas deras orters namn och ställen, (nemligen Kimmars hafwen och Kimmer i söder, och Kimmernæs i norr) af hwilckas widd ifrån hwar andra (hwilcken är 240 mil) kan man giöra förslag om deras stora macht och krigshär', (som utkom til Rom). Huru stor denna krigshären war, kan man see af Plutarchi Mario f. 411. som säger at the woro 300000 bewäpnade, förutan Qwinnor och Barn. Jag wil ingen lärd bidia att iemnföra dhessa Taciti ord med Jutland: icke heller tror jag någon tänkia att Plutarchi ord skola kunna lämpas till Jutland, att thet nånsin kunde giöra 300000 man, men af Platone och wåras än i dag Jordböcker kunne wi wisa att Swerige kunde giöra 200000 man, räknandes en af |528| byn, oräknandes Bergsmän och Skyttar. Hwilket skal wiisas i sit Capitel klarare. Des förutan är Kimbertuna härad under 60 högds graden, 40 midd. 43 Tafl. som i Chron: Episcop: kallas Simbetuna. I WestGötland är Simrid; i Upland är yttersta Näset i hafwet mot Finland som kallas Simbernæs och Kimbernæs under 60 högds grad. Up hoos Kimmerne är Kimi flod, Kimi stad, Kimi Träsk, Kimiberg. Pontanus f. 649. gissar att ett härad, som mitt i Jutland är beläget, och heter Hammerum, det han menar heta Himmerum, skulle wara Cimmerne, men om det än woro, som doch intet är, så är den orten intet närmare till att wara det rätta Kimmernäs än det som låg wid Bosphorum, eller det som ligger på Corsica eller uti Italien: ty ingendera swarar till alla de gamlas angifne kiennemärcken; och de Kiempar som kommo till Bosphorum så wäl som till Corsicam och Italien, äro dhessa Kiempars afkomne, som Plutarchus talar, med Homero och Strabone; och wi widare uti des uthtåg wiisa skole. Sedan är intet Härad i Jutland benämdt Himerum, såsom Venusii skrifter witna, så och Nicolai Hedvaderi uthgångne lista 1634. på alla Härader och Socknar i hela Danmarck, så och Atlas Blaus och Jansonii Taflor, hwarest intet Himmerum finnes, utan Hammerum, det är, ett skogugt och stenugt Härad, ty *hammar* är en stenug Skogsbacka, såsom många orter här i Swerige äfwen så kallas. Och skulle man giöra af Hammerum Himmerum, och af Himmerum Kimmerum, så kunde jag

upräkna många Orter här i Swerige, och dem giöra äfwen så till Kiemperne. |529|

16. Saxerna som Ptolomæus säger beboo en stor bergsrygg uppå Kimmernäs, den finnes intet mera uti Juthland, än han finnes uppå släta Hafwet, ty hwart barn weet att heela Holsten och Juthland är ett mächta morassigt, och thet öfriga ett slätt land utan ringesta Berg, mycket mindre Bergrygg. Ther till med erkienner Pontanus, så och Vænusius sig intet namn weta på den orten heta Saxe-land. Men kommer man till Swerige, så finner man att ifrån Wermeland up till Ångermanland öfwer hela dhen stora bergsryggen, som Ptolemæus så kallar, sittia Saxer, ty thet är idelig Jern-bergland, ther som *Saxar* (Enbakar) smiddes, hwar af de fingo namnet. Är så först på 43 T. 149 fig: Saxehytta under 59 högds grad. 36 midd:lin. Norresaxen och Södersaxen under 37 midd. Saxewald, NorSaxen, Söder-Saxen, Saxehundari, Saxekullen under 60 högds grad. emillan 36 och 37 midd. Saxen under 61 1/2 högds grad. 37 midd. Saxewal och Saxen under 63 1/2 h. gr. 35 midd. och många flera, dem man spar till annat rum.

17. *Sigulones* äro Siggelungarna, och dhe som Tacitus kallar *Sithones*, här i Swerige nämde af dhen widt berömda och gamla staden Siggutuna och des Sigguland uti alla Sagor bekant, som widare skal wiisas när wi komma til Taciti Swea-rike.

18. *Fundusios* finna de intet igen på Juthland, men uti Swerige och Norige hafwer man heela Finde-marken ifrån 69 högds graden 36 midd. Tafl. 6. Fig. 14. alt in till Kimmernäs. Och sedan i Norige är Findaus en stor Öö wid 59. gr. 25 midd. |530|

19. *Sabalingi* är Sawalinge wid 68 h. grad, emillan Lingerna, som äro wid Lingsnäs och Lingsbotn in wid den 70 h. gr. 39 midd. och Sawa under den 67 h. gr. 41 midd: lin:

20. *Cobandos* weet jag icke till finna, om icke för *Cobandi* skal stå *Codani*, som Mela, Solinus och andra hafwa, och äro Götherna.

21. *Chali* är just wårt Cali i Swerige under 62 h. grad. nemmast Cimmerna, äfwen som Ptolomæus och dem sätter in mot Kimmerna, mera norr.

22. *Charudes* är Charudal eller Skarudal, wid den stora fiellen Skarsfiel i Norige. Är således intet annat Kimmernäs än Sweriges yttersta Kimme, hwar af hela riket hafwer fått sitt namn hoos de gamla.

23. Wi wele nu komma till ordets ursprung. Utaf de gamla seer man dhem uttryckeligen hålla Kimberne eller Kimmerne för et ord, och det hafwa lika på sitt modersmåhl att betyda, nemligen, så mycket som en Warg eller Siöröfware, eller den som röfwar land och folck. Hwilket sees af Plutarcho

och Festo. Det är sant att Kiemparnas namn kommer något så när in till denna betydning, men intet Kimrerna, fast thet är alt ett folck, och land. Ty Kim är på wårt språk mörcker, Kimmot wäder, när dagen af Dimba och Töckn är mörck. Dädan Kim, soot i skorsteen: och Kimrök dhen swarta mörcka Färgen. Sedan betyder och Kymi ett tält såsom alla Lappar boo uti, see Gretl: cap: 54. Kimboar, the som boo uti sådana |531| Tält och flyttia af och an. Af bägge dessa ords bemärckelse, kallas wåra Swenska som boo norr åth rätteligen både Kimrar och Kimboar, det är de som boo ther mörkret är och under tält. Men Kiempar hafwer sit ursprung af Kieppa det är ryckias, slås, draga till sig, röfwa. see Ol: S. 68, 98, 207, 208. Gautr. c. 35. Dädan hafwa Plutarchus och Festus rätt, att Kiempar kallas röfware. Kieppas är fäkta eller kiempa med hwar annan, Herw: S. c. 4. Kiempe är samma som kampe och skiempe. Gaut. S. c. 20. Herv: c. 7. Kappar är Kimpar, Kiempar, Herw: S. c. 7. och många flera som finnas uti Cl. Verelii lexicon. Siökampar äro de Latiners *Sicambri*, det är de som röfwa eller fäkta til siös: och skrifwes dhetta ordet hoos dhe Greker med *k* som swarar moth wårt *k* och Latinernas *c*, hwilcket uttalas som halft *s*, hwar af ordet skrifwes och stundom med *s*, *sc*, *c* och *k*. Således är nu wiist huru Ptolomæus hafwer en stor del af Sweriges orter satt på Juthland och Island, hwilcka nu äro förde till sina rätta rum i Swerige af de aldraäldstas skrifter.

Cap. XXII.

Om Sweriges namn Midium-Gard, det är afgrunden, Hell, eller Jordennes nedersta, och ända.

§. I.

Efter såsom uti näst föregående Capitel Plutarchus sade, at Homerus hafwer fått tillfälle, af Kiemparnas lands mörker tala om den yttersta Jordennes ända eller afgrund, hwarföre wele wi samma Homeri |532| tancka fullfölja. De gamla Skribenter hafwa mycket talt om en Ort, benämd *Inferus*, thet är, den nedersta Jordenes del eller ända, och de som där bodde, kallades de ytterste, hwar af somlige hafwa tagit den tanckan, att Poëterna hafwa ment och förstått genom *Inferos* de Döda eller deras Siälar, som skulle boo mitt

i Jorden. Men den något förstånd hafwer, han seer wäl huru fåfängt thet wore att tala om sådana *Inferis*, emädan alla Poeter och Sagor äro fulle med förnämliga Personer, som hafwa rest till *Inferos*, eller dhessa yttersta Lands ändar, och kommit tillbaka igen, och nämnas alla orter till Siös och Lands, som de hafwa farit igenom, hwilka att tänkia och beskrifwa under Jorden, är fåfängt, än mycket fåfängare att säya dem komma tilbaka: ty af helwetit är ingen förlossning. Dherföre wele wi tilsee, hwad för Folk de hafwa förstått genom *Inferos*. Hela Jorden som är rund, hon uplyses af Solen, hwilckens gång effter thet wanliga sättet att tala, är i Zodiaco dageligen ifrån öster till wäster, dragandes mot Sommaren sig mera till norr, och mot Winteren till söder, doch så att hon aldrig kommer mot norr öfwer Tropicum Cancri eller Kräwetans Cirkel, så at hon om middagen eller någon stund på dagen kan komma ståendes lodrätt öfwer ens hufwud, af alla dem, som boo i Europa och större delen af Asia: derföre efter hon altid om middagen, när hon som högst är, ändå synes alltid wara söder åth, hafwer den Jordennes del, som syntes wara hennes högd närmare, kallas (*superior terræ facies*) den högre och öfwer jordennes del, och den som längst war ifrån Solen för det mörkret skull, som dhe Lärda mente henne swäfwa uti, kallas *inferior pars*, eller *Inferus*, thet är, then nedre eller |533| under delen: äfwen såsom Tysklands öfre eller södre del kallas *Superior* Germania Hög-Tyskland, och den längre norr är *Inferior* Germania, NederTyskland. Där som denna nedersta Jordennes del war, höllo dhe icke allenast före wara mörcker, utan och werldennes ända, såsom wi nu wele wiisa af de gamla Skribenter. Plinius lib: 2. cap. 68. f. 79. talar således: 'Emädan Jorden är skiftad i fem band eller delar, så äro twå af dem Jordennes yttersta ändar wid wändepunkterna, hwilcka med ewig kiöld och frost tryckias, den ena kallas Nordan ändan, dhen andra södre ändan. Wid bägge är ett ewigwarande mörcker, och intet Solskien, utan ett ringa lius af Sniön.' Se här säger Plinius, att under norr ther vertex eller wändepunkten står, är ett ewigt warande mörcker, som är moth sanningen, hwilket Plinius sielf lib: 4. cap: 12. fol: 227. wiisar om de Yfwerborne, säyandes: 'Ther äro jordennes wändepunkter, och Himmelens krets ända, och halfwa åhret liust.' Hwilcket är tilförende c. 9. n. 15. f. 411 [= s. 257]. om de Yfwerborne widare talt. Erkienner så Plinius halfwa åhret wara en stadigwarande dag, och halfwa åhret natt (som och sannerligen är rätt) under norrstiernan. Ty ser man här af uttryckeligen, huru artigt Poeterna (äfwen som Plinius) hafwa beskrifwit de Norska orter, nemligen, att när the wille en ting eller Ort lasta af dhes mörcker, framdrogo de strax de Yfwerbornas land, Kiemparnas land, eller den yttersta Jordennes ända, af det Solen så många weckor och månader war stadigt under

jorden. Äfwen så, när dhe någon ting wille af sitt lius berömma, drogo dhe åter fram dhe Yfwerborne af en ewig warande dag, fast han ey war mer än halfwa åhret. Här af wiisar och Plutarchus ögonskinligen, att Homerus hafwer intet annat förstått genom *Inferos* och *Cimmerios* än de som aldralängst och närmast under norr bodde, tiit the stora Grekiske Hieltar hafwa |534| rest, som än i dag kallas KimmeLapmarck och des udd Kimmernäs, som i näst-förgående Capitel är wist klarligen af allas skrifter, så och Plutarchi ord.

2. Med mächta härliga ord beskrifwer och Orpheus detta wårt yttersta och nedersta jordennes land, när han blef af Argonautis ombedin, att han ändteligen skulle följa dem när de wille resa hiit norr, och besegla hela Europam rundt om, för ingen annan orsak än at han förr hade warit på desse orter: derföre tala de således til honom uti 83 vers: Argonaut: 'Tu gode Horpare, bög tina öron till wår bön, och war intet obewekelig. Ty ingen kan nu segla till Borbars land och rijken utan tin styrsel, hwilken ibland så många menniskior, är dhen endesta, som hafwer besökt dhe gräseliga mörka länder, och ther Jorden hafwer satt sin yttersta ända, och åter kommit ther ifrån.' Dhenna Orphei resa bewittnar och Virgilius, och tillägger äntå ther till thetta kienneteckn, at denne Jordennes ända war hoos dhe Yfwerborne säyandes l. 4. Georg: v. 517. 'Tu Horpare war den endesta, som hafwer dragit öfwer de Yfwerbornas Ijshaf, och den isuga Tana floden, och hafwer besedt Riphels Bergen, som aldrig äro utan Sniö och Ijs, sökiandes sin borttröwade hustru Euridicen och Tysses härliga rijken.' Dhessa Orter kallar nu Orpheus sielf *Inferos*, när han beskrifwer dhen fula och skräckeliga Malströmmen, den likwäl de Norske torde roo förbi med små Båtar, ther en man allenast satt uti, och än i dag brukas, hwilcken ey större är, än han kan på hufwud bäras, som allom i Finland och Lapland är bekant: så talar Orph: v. 1137. 'De föra där den arma siälen med en liten ökestock öfwer dhe grufweliga strömmar och strander, och strax ther in wid liggia deras Land och jordennes yttersta ända och stora mörker.' Detta lands mörker talar han om äfwen så v. 38. 'Mycket har jag sedt och talt om, när jag drog till yttersta werldennes mörka ända, dristandes på min Harpa, när jag skulle sökia min k. hustru'.

3. Ännu klarare kallar Pedo Albinovanus dessa wåra Nor-|535|ska Orter den yttersta och mörkesta jordennes ända, där som han beskrifwer Drusi resa, som allom bekandt är, hwilcken, när han med the Romarer hade segladt Ängeland, Orkeejarna och Elfwen i Tyskland förbi, wille ändteligen komma med sin flotta så långt han kunde norr, säyandes: 'Nu låta wi Solen bak för ryggen på oss och dagen; Nu draga wi ifrån de bekanta rum, och wåga oss dristigt att fara till thet förbudna mörka landet, ther Jordennes

ända är, och hela Werldennes yttersta strander.' Strax ther efter talar Pedo Albinovanus widare, säyandes: 'Hwart hän? hwart hän? dagen går förbi, och wi fara från dhe bekanta Landen, till then orth som Jorden hafwer beslutit med Mörker: Må wij skola upsökia annat slags Folck under Jordens (norre) Wändepunkt, eller sådanne land, som ingen har beskrifwit? Gudarna kalla oss tilbaka, som förbiuda oss att bekomma någon kundskap om Werldennes ända.' Här nämner Pedo, som jag tillförende har talt, att Solen och dagen war dem på ryggen, när the seglade hiit norr, (som hwar menniskia weet sant wara): här wara de mörka winternätter: här wara yttersta hafsens strander: här wara dhe Folck, som bodde under himmelens wändepunkt etc.

4. Hwarföre och Tacitus, där han uttryckel: i sin Germania talar om de Swenska, hwilka han med sitt än i dag brukeliga namn nämner, säger: 'att wid deras lands ända norr åth är thetta döda och orörliga hafwet', som för den isen skuld som ther aldrig afgår, bär sådant namn med rätta: såsom och Orpheus bewitnar oss det således kallas, när han wid des gräntzor war. Ther til med säger Tacitus 'werlden och hela naturen så ock Swerige ther hafwa sin Ända, och det hafwe wi genom ett wist rychte.' Hwad wil man nu widare och klarare begiära af alla. Ty sluter han sitt tal med dessa ord, *& fama vera.*

5. Fast af thetta är nu allt nog bewiist inga andra *Inferos* förstås af dhe gamla, än Swerige, doch wele wi af wårt |536| lands regemente, som wid dhe äldsta tider och än i denna dag brukeligit är, widare bewiisa oss de samma wara, och intet annat Folck i hela werlden. Plato talar öfwer alla, såsom han och af alla hölts för dhen wiisaste, märckeligen om wåra Fäders regements form både sådan som han war här på Jorden, så ock sådan som wåra Fäder hade diktadt honom wara hoos dheras odödeliga Siälar efter döden under Jorden, uti sin Axiocho 3 tom: f. 371. 'Men (säger han) om du wil höra ett annat tal, som Gobrias i förtiden mig förtalde, hwilcken war en mächta lärd och klok man, så hör här uppå. Han hade en Farfar wid samma namn, som war med i dhet stora krigtåget Xerxes hade för händer till Græcien, och blef af honom sänd till Delön, at han skulle förswara ön, hwilken war mächta namnkunnig af de twänne Gudar (nemligen Baldur och Disa). På den öön förwarades twänne Koppar-taflor, som woro fordom förde ifrån de Yfwerbornas Land och Berg genom Opin och Hecaergam, hwar uppå han sade thetta effterföljande hafwa stått ristadt: nemligen at när Siälen och Kroppen de skiljas åth genom döden, så far Siälen till ett osynligit rum under Jorden, där som Blutmaders Sal intet är mindre än Thors Sal. Jorden mena dhe wara mitt i werlden. Himmelen wara och rund, hwars halfwa del the stora Gudarna innehafwa, den andra delen innehafwa dhe ringare Gudarna, hwilcka äro dhe

andras endels Bröder, endels Barn. Farstugun för Blutmaders Kungeliga sal är förwarad med Jerngaller: Hwar som man och råkar på Agrundet: sedan Kokyså. Hwilcka när man hade förbi rest, föres man till Minnur och hans Rademän, uppå Tingsplatsen, ther domarena sittia, hwilcka fråga effter huru en hafwer lefwat, hwad embete eller handtering en hafwer haft, mädan han lefde, och ther får han intet liuga. Dhe som nu hafwa följgdt then goda andans ingifwande, och lefwat ährligt, som Gudarna, the komma till Glisis wald, dhe saligas boning. Ther är myckenhet af allahanda skiön Frucht, dhe skönaste Watnkiällor, och alla Ängiar fulla med wälluchtande och sköna Blomster. Ther äro the wiisas rätta Skolar, Skaldernas sahlar, och allehanda liufliga sånger och strängiaspel, och wid sina wissa tiider härliga giästebod, med allehanda rätter, en ewig glädje och ohörligit liufligit lefwerne. Ty ther är ingen olidelig kiöld eller olidelig hetta, utan en medelmåttig wäderlek. Och the som ther tagas emot, och utstått sin profspån, så hafwa de redan någon tienst att förestå: och ther offras Gudarnas rätta offer. Men jag undrar hwad orsak är, att tu icke hafwer fått någon tienst ther, emädan tu äst af Gudarnas slächt? ty the säya att Herkoller och Frei förr än the fingo draga till Blutsalen, måste de ock utstå först sin profspån, och gaf Gudinnan Lussi dem mod, att sig |537| dhen resan företaga. Men dhe menniskior, som ha illa lefwat, och giordt allahanda skiälmstycken, dhe röfwas bort af dhe onda andar, och föras till Nifulheim, ther som alla skiälmars och ogudachtigas säte är. Ther är gräseligit dån af stort watn, och Tantali oändeliga törst, och Titys inälfwer och Sisyphi stora Klippor, som arbetas uppå, och intet uthrättas, utan när det synes något wara giordt, är thet först såsom thet af nyo begyntes. Ther är rifwande och bitande willdiur, och en ewinnerlig och outsläckelig brännande eld, som dhem plågar stadigt. Och thetta hafwer jag sielf hördt af Gobria förtäljas. Men du Axioche, hwad tyckes tig om detta?' O hwilcka gyllende ord, som wärde äro i hårdan sten ingräfwas, och med gull infattas! Plato han lärer oss här stora ting märkia.

i. Först att dessa ord äro intet förblommerade, eller updiktade, eller af någon owiis man talte, utan af Gobria, hwilcken det med egna öron hafwer hördt förtäljas af sin Farfader, som i egen person hafwer warit på ön Delingsö, och läsit thenna Messings tafla, hwilken hafwer warit giord hoos oss här i Norlanden, här skrifwen eller ristad med förbenämde wiisdom, och så utförd till the Greker.

ij. Att the Yfwerborne Norske i en så gammal tiid hade sina bokstäfwer, hwilcka här ifrån äro komne till the Greker, som widare skal wiisas i särdeles Capitel om wåra Runor, och uppå hwad tiid thet är skiedt.

iij. Att thenna mening om the Dödas Siälars odödelighet war wåra Fäders mening, som Herodotus i näst för indragne rum c. 17. f. 498. och alla andra Greker bewitna: så och att the, som domare woro i Blutsalen under jorden, så wäl som de orter, hwilcka uti hela detta Platonis rum nämnas, äro diktade effter samma personers embeten och orters namn, som uti Swerige ofwan uppå jorden finnas, och i werldsliga och jordiska rätter beklädas. Ty wele wi nu gå alla Platonis ord igenom, och se huru de endrächteligen instämma med wåra gamla Skalder och skrifter. |538|

§. II. n. 1. Först säger han att Siälen, när hon skiljes ifrån Kroppen, kommer til Bluta-salen in under Jorden, som intet är mindre än Thors Saal (Jovis herre-säte) om Odens eller Thors (Jovis) Saal läs dhen 7 Eddæ mytholog: hwilken är beskrifwen c. 7. n. 73. f. 240 [= s. 153]. hwilken kallades *Asgard* eller *Lidskialf*, det är UpSaal. Om Plutonis, Odens eller Blutmaders Saal, som war giord under jorden, läs dhen 6 mythol: ther så står: 'Och in uti Jorden giordes en Borg runt om, att wara säker för Jättarna. Hwilken kallades Medeljorden.'

2. Att jorden, som Plato säger, med Himmelen är trind, finner man i 6 mythologien, ther Himmelens, Stiernornas, Wädrens, Bergens och siöarnas skapnad beskrifwes widlyfteligare än af Platone af wår Hyperboriske Tafla tagen. Om jorden står således i myth: 'Jorden är trind och utom henne ligger den diupa siö.'

3. Förestugun till Bluta-salen, säger Plato wara förwarad med jerngaller. Lika så talar Edd: 28 mythol: 'Han egde ther än många salar och wåningar, och äro ther stora förhus med starka jerngaller före.' Äfwen talas i 44 mythol: 'Tå red Hermader til des han kom til helwetis jerngrind, och Hästen sprang öfwer grindan.'

4. Strömarna som Plato upräknar liggia in wid Plutonis Rike, finner man hoos Edda 4 mythol: hwarest tolff stycken upräknas. Plato upräknar här intet mera än twå Floder, Agronden och Kokys flod. Men Edda upräknar i 4 mytholog: *Huergelmer* (Agronden) dädan alla Floder hafwa sitt uhrsprung, sedan *Kiol*, *Gundra*, *Fimbul*, *Thul*, *Slidur*, *Hrid*, *Sylgur*, *Tigur*, *Wid*, *Gioll*, |539| (Gallaran, Styggean) hwilken är närmast till helwetis grindar. Alla dessa Floder äro i Swerige ofwan jorden, hwilcken Skalderna hafwa och diktadt under Jorden, som till sitt rum spares.

5. Widare säger Plato, 'att när man hade rest öfwer dessa floder, så kommer man till Minnur och hans Rademän att stå för rätta.' Thet är intet barn i Swerige, som icke weet hwad Lag-man och hans Råd-män hafwer att betyda, men för dhem fremmandom måtte wi här wara något widlyftiga. Först wele

wi tillsee, på huru många sätt dhetta ordet Man eller Minnur skrifwes. 1. angående sielfliudande bokstafwen, så skrifwes det med *a*, *e*, *i*, *u*. 2. bytas dubble lydande bokstäfwer om, såsom händelsen är till. Uti gamla Uplands Lagen om Enwiges Kamp läses: 'Giwer Mader Oquädins ord Manni Tu är ei Mans etc.' Uppå Runsten i Cl. Verelii notis fol. 101. til Hervar: läses Mun. På 106 Runsten läses Man. Uti Snorro Sturleson f. 737. kallas Magnus Byrgers son Sweriges Kung Mander skiold och Manskiold. Men uti gamla WestGötaLagens register på des Lagmän står Minniskiold. Uti hans gamla Slächts register läses Minnurs skiold. Uti Locc: hist: l. 2. f. 74. står Minne skiold. Uti Norska K. S. f. 348. läses en Isländares namn Mikle-muder, dhet är en mächta man. Uppå 98 R. läses Munde. Uppå 113 och 158 Runsten Munder. Snorro f. 298. Mund. Detta ordet ihopdragit skrifwes Mar, Mer, Mir, särdeles när dhe bindas med andra, såsom Ingemader, Inge-mar, Inge-mir, Vald-Mader, Valde-Mar, Valde-Mer, Valde-Mir. Hwilcket allestädes hoos Skribenterna finnes, och jag skattar fåfängt att alla rum indraga. Ordets ursprung wiises nogsamt af Uplands-lagens indragne rum, nemligen Må, Ma, dhet är förmå och kunna uträtta något. |540| Dädan macht, myndighet, myndig, minne, minnug. see Edda mythol: 218. dädan wåra Longobarder i sina lagar lib. 2. T. 14. 26. kalla ens macht och wälde Mundi, (myndighet) så och Ripvar. LL. 58. §. 12. Konungens wälde Munndeburd: det och Grotius i sitt register öfwer wåra Götiska handlingar utom lands f. 579. bewitnar, upräknandes Mundeburd, Mundbyrd, Mundboran, Mamboran (rättare Manboren) den som är född att regera och herrska. Hwarföre kommer dhetta namnet egenteligen 1. Konungarna till, såsom läses mächta märkeligen i den 7 mythologien som Edda framdrager säyandes (effter originalet). 'Bores Söner gingo wid siöstranden, och funno tu trä och skapade ther af Mannen. Första Bores son gaf honom andan, den andra lifwet, och den tridie hörsel och syn: och blef Mannen kallad Askr, och Konan Emla: och tädan är Mankiönet kommit, och war dhem boning gifwen under jorden mitt uti. sedan bygde the mitt i landet Asgård. Ther bygde Atin och hans Atlingar, ther ifrån wår ätt är kommen. och är ther ett säte som kallas Hlidskialf: och när Alfader ther sitter i högsätte, seer han om allt landet och hwars och ens åthäfwor. Hans hustru heter Fryg Fiorgans dotter, och af dessas ätt är Asarnas slächte, som bygde thet gamla Asgard.'

Snorro som hafwer sammandragit af äldsta Skalderna denna book som kallas Edda, han wiisar här som många annorstädes att han intet hafwer fattat alltid rätt wåras mythologier och sielfwa Skalderna. De ord jag här indragit hafwer,

äro af det aldraäldsta original som synes af des skrift: men när man jämnförer dhenna gamla skrifft med det uthgångne tryckta exemplar genom Clariss: Resenii i Danmarck flit, finnes i det mycket tillagdt som i wårt exemplar af hans Excell: RiksCantzleren till Acad: gifwit ey finnes: icke heller äro dhe exemplar lika som |541| Cl. Resenius hafwer följgdt, som han sielf bekienner. derföre måste jag något grundeligen underwiisa den Gunstige Läsaren af wåra egnas Skalder, mythologier och sagor, denna mythologies förstånd. Edda blandar här in menniskians skapelse med Konungarnas och Gudarnas både deras som öfwer och under jorden sades hafwa sin boning; såsom strax sees af hans egna ord, i det han säger att menniskian wardt gifwin att boo under i Midium gardi (det är under jorden i Hel där Bluta salen war) som wiist är af indragne myth. Strax ther hos säger han åter, att the giorde sig sedan en stad mitt i landet som war ofwan på jorden, och kallades Asgard (Gudarnas stad, den Atin bebodde och hans Atlingar) alldeles som Plato talade om *Atlanticis*, ther han säger mitt på Öön bygde Nicudur eller Atin, dhet widlyftigt wiist är i 7 Capitlet. Denna Asgard blanda åter andra Snorros exemplar med Troja, som sees af Resenii Edda och ey finnes i wår. Hwarföre wele wi wåras Fäders fördolda gåtor, hwilcka Plato uttryckeligen säger wara här ifrån komne till Delö och i koppar uthgrafne, genom Edda och Hesiodum förklara, hwilcken allt thet han om Gudarna hafwer skrifwit, är här ifrån kommit, som endels här och endels fram bättre widlyfteligare skal tilkienna gifwas. Först skifta wåra Gåtor och Sagor werlden i några stora åldrar eller tider. Den första är när menskian blef skapad, och lefde i Paradis, dhen Edda talar om i 3 mythol: att när Yme sof, swettades han, och under hans wenstra arm kom Man och Qwinna fram, som där widare kan läsas, hwilcket war när Ewa skapades mädan Adam sof af hans wänstra refben. Denna menniskians skapelse införer han och i 7 mytholog: |542| men blandar där denna första ålder med den tridie som war efter floden, som en annan gång wiisas skal. Om denna 1. ålderen talar Hesiodus fol: 447. ther han beskrifwer gyllende tiiden som war i Paradis. Dhen andra ålderen war när menniskio-kiönet blef så genom synd förderfwadt, att Gud måtte straffa them genom syndafloden, hwilken Edda beskrifwer i 6 mythologien, 'ther Yme Jotun blef dräpen och så mycken blod rann af hans kropp, att hela Menniskio slächtet förgicks ther uti, undantagandes Bergelmer med sin Hustru, som kommo undan i en Båth.' Dhenna ålderen beskrifwer och en wår Saga mächta wackert, tilläggiandes huru lata menniskiorna woro för floden, at theras barn didde till thes the woro hundrade åhr, hwilka ord jag hafwer i hast så fattadt.

'Ja, mächta skiönt Folck thetta war
När gåssen lik stor med sin Far
Nu fyllt hade hundrade åhr
Stod lika wid moderens låhr
Och didde där des hängia papp
Tills läppen blef som en skolapp.'

Hwilcket och Hesiodus bekräfftar i sin 130 vers, ther han efter gyllende tiiden beskrifwer silfwer-tiiden, 'i hwilcken sonen han grisade hos modren sin, till thes han war hundrade åhr, och när han skulle bli manlig, dog han i jämmer och älende. Och såsom menniskiorna alt ondt giorde, intet fruchtade Gud. Ty war Gud onder på dem, ock tog them alla bort.' Hwar igenom han pekar på syndafloden. Tridie ålderen afmålas i 6 och 7 mythol: ther som Skaldens klokhet och konst mächta lyser, at först genom Bores tre söner afmålas Noaks tre söner som förr är wiist c. 7. n. 45. f. 194 [= s. 124]. och sedan huru de skapa en Konung och Krigsförste, hwarföre wele wi komma till Eddas ord. Först wele wi tillsee, hwad desse tre Bores söner hafwa att betyda i anseende til thenna ena Mannen the giorde som de kallade Ask. den första Bores son war Atin som kallades Nikudur, det är, den som regerade med macht |543| til land och watn men särdeles siös. Den 2 war Vei kallad Thor, thet är then helige, som styra skulle allt riket genom lag och ordningar. Den tridie war Wili, som war Blutmader, den som skulle all Gudstienst förestå och emottaga dhe menniskiorna som woro ärnade til offers. Dessa tre skapade en Man, thet är, dessa tre Dygder giöra en Konung, hwilken skal wara Gudfruchtig, Rättrådig, och en Krigsman till Siös och Lands. Widare säger Edda at de giorde honom af Trä och kallade honom Askur, wåra Sagor förmäla och sielfwa trädet heta Ask. Det wore inga trä hållne heligare fordom än twänne slag, som här hoos oss wäxa, nemligen Aspar och Askar, bägge nämde efter Gudarnas namn *As*. Under Asketrä höllo Gudarna sin Tingsplats, som läses uti 14 mythol. Utaf Asketrä giordes alt thet som till krigsrustning behöfdes, så til siös som lands, derföre wärjor och spiut kallas Asker och Askeodder, se gamla Westmanlagen Manhelg. B. c. 26. Pilar kallas Askar af Edda i des 14 kienning. Swärd kallas Ascur af Edda i Swärdskienning. Så och Skieppen Ascur i Skipskienning. Dädan Aschemen skipsmän och Aschemens Härad uti WestGötland under 57 h. grad. 34 midd. och leker hela Gåtan ther uppå, att först wiisa Giötharna eller Gudarna wara komne ifrån Japhets stam *Ascenas*. Ty så talar Eusebius lib: 1. fol: 8. 'Japhets son är Gamar, Gamars son är Ascanas, dädan det Göthiska Folcket.' sedan at en

Konung här bör wara hård som ett Asketrä, och såsom det brukas till all krigstyg till land och watn, så måste han och wara fatter. See dhetta har och kommit till Hesiodi öron, derföre han mächta härligen beskrifwer wårt Giöthiska folck af |544| det hårda Asketrä skapadt, säyande v. 143. 'Men Tor han skapade det tridie slags Folcket, hårdt som koppar, olikt det försilfwrade slaget, utaf bara Asketrä, grymt och hårdt folck. Hwilcket lade sig på intet annat än att föra krig och slås. The åto intet, utan hade hårdare hierta än en Demant: stora och stygga woro the. Mächta starcka woro the ock, hafwandes oöfwerwinneliga lemmar, förandes koppar-wapen.' Hwem kunde wackrare beskrifwa wåra Askemän till theras grymheet, storlek och krigs uttåg, som de efter Platonis och wåras skrifters ord, förde effter Noe flod widh Patriarchernas tiid öfwer hela werlden, som widlyftigare längre fram wiisas skal. Är således nogsamt wiist att dhen förnämsta Konungs tyttel war at kallas Man, såsom och sees af Edda i Konungs kienning. Manmyndur kallas ock en tyran eller hård Konung: lades och detta ordet offta till ens egenteliga namn att beteckna honom wara en Konung, såsom sees i Herw. Sag. c. 20. f. 182. at Inge som war Konung i Swerige han nämnes uppå samma blad både Inge och Ingemunder, det är Inge Konung. Ty äfwen såsom af kunna, det är, förmå uträtta en manlig ting, kallas en Regent Kunnung, som det och rätteligen i gamla Upl: Lagen skrifwes, och icke Konung: altså kallas och af Må, rätteligen en Konung Man, Myndig och Minnur, af det han bör wara mächtig i wiisdom, sinne, rätträdighet och styrkia.

ij. Sedan kallas alla Konungens förnämsta betienta, hwilka fordom woro uti hans refste-ting, Kungens Råde:män, men uti hwart och ett Landskap woro dhe Lands-män och Lage-män, såsom |545| sees af wåra gamla Lagar och bref, så och af Edda uthi Kungars namn, hwilcka då räknades så högt, såsom nu Förstar och Grefwar, och kallades Lendes-män såsom de wiisaste och förståndigaste att skifta lag och rätt. De kallades derföre Minnur och Minner, som man kan see af Snorro Sturl: f. 3. att när Gudarna gofwo Wanerne Heiner til en höfding, och Minner den wisaste til at döma alla trätor på Ting så står ther, 'att när Heiner war på Tinge, och Mimer war icke hoos honom, och ther kommo swåra saker före, tå sade Heiner till sina Rademän: Rader nu i andre.' Ty wisdomen war nu borta. Dädan är det ordspråket än i dag behållet, att man säger Minnurs hufwud wara borta, när på Tinget någon oförståndig Lag-man sitter, som brukar Heiners ordspråk till Tolften, i ty han sielf hafwer intet att säya. Atin sades och stoor wettenskap i många fördolda ting bekomma genom Minnurs hufwud som war afhugget, det han sedan balsamerade, som läses uti Snorro Sturl: fol: 3. hwilcket Snorro giör

till en historia, och är doch en fördold Gåta, den wi på sitt rum förklara skole. På samma sätt sades och Atin blifwa wiis när han drack af Minnurs brunn, som läses i 14 mythol: En sådan brunn wardt och kallad Minnurs brunn wid Upsala där Tinget stod ibland de 3 heliga brunnarna. Der om i Capitlet om Upsala handlas skal.

iij. Kallades och andra som woro starcka, manhaftiga, eller något embete hade, Män: ja ock qwinnor som manlige woro, hwilket spares till annan lägenhet. |546|

6. Af dhetta är nu klart hwarföre att Konungar kallas Man och Minnur, så ock alla Lagmän. Nu wele wi komma till thess Bisittiare, som Plato kallar *Radamantum* uthi Singulari Numero, lika som han wore allenast en; ther likwäl det hoos oss offtare tages för alla tolf Rådemän. Radamen kallas ännu i dag alla Bisittiare på Tinget, Rådstugun, så och Konungens Råd: hwilcket kan sees af Stads Lagen Konungs B. 1. Cap. och gamla Uplands Lag. Manhelgis Balk. 22 Flock. och bära ännu Konungens och Riiksens Råd denna tyttel effter alla the gamla brukeliga orden, nemligen Konungens och Rikets Truin (*Druida*) Man (*Minos*) och Råd (*Radamantus*). Af K. Sag. 88. Capit. fol: 90. seer man klarligen hwarföre dhe kallades Lagemän och Rademän. När de woro hoos Konungen och sutto i Rätten med honom till att afgiöra alla saker, som intet kunde dömas wid Landstingen, kallades dhe Rådemän, och Konungen sielf Man eller Minnur. Men när de drogo til Tings, som där läses, at sex drogo ifrån Konungen att tingta, och sex woro qwara, tå woro the på hwart sitt rum Man eller Minnur kallade och deras bisittiare af allmogen woro Rådemän. Och när Lagarna wid hwars och ens Lagmansdöme krafde någon förmering eller förbättring, så tordes intet Lagmannen det ändra, utan måste föra sin frågan till Konungen wid det Alhärjars Ting som stod hwart nijonde åhr, som sees af Adamo Bremensi och Erico Olai indragne c. 7. n. 80. f. 262 [= s. 165] så ock af den frågan som WestGöta Lagman |547| Emunder ställte fram för K. Olof Skotkonung. Men Plato uti samma Capitel säger at detta Ting stod hwart 5 eller 6 åhr, hwilket skal förstås effter wåras Sagor förr än det stora uttåg skiedde. Ty sedan när Giöternas regemente så wida tilltog, kunde intet Lagmännen så ofta ifrån widt belägne Orter komma in, såsom ifrån Africa, Tuscia, Thracia, och andra Orter att taga någon Lags förbättring, utan hwart nijonde åhr. Dädan kom det ordspråket hoos Grekerna, 'att Minnur sades resa till Thor hwart nijonde åhr, at taga lagarnas förbättring och kundgiöra dem gemene man.' som läses i Val: Max: l. 1. c. 2. Strabone l. 16. f. 762. så och det Homer: i sin Od: T. v. 176. säger 'att Minnur ifrån Creta han war i nijo åhr hoos Thor, att lära Lagen.' Wid samma hwart

nijonde åhrs Alhäriars Ting, måste och alla Skatte-Kungar och Lagmän afläggia skatt och håfwor till Enwalds-Kungen i Upsala, och till offrens underhåld af Folck, Hästar, Hundar, Swin, Hökar, som offrades, och woro uptagne af deras land; som endels wiist är cap: 7. n. 80. fol: 262 [= s. 166] och widare längre fram wisas skal: hwilket och bekräftas af marmore Arundeliano uthi Marshams chronol: fol: 281. ther som talas om dhe Athenienser, hwilka måste hwart 9 åhr utgifwa sin skatt till wår Minnur som bestod och i menniskiooffer af siu Ynglingar och siu Jungfrur, som läses i Plutarchi Theseo fol. 6. af den orsak at Thor-Munder eller Minnur då hade underlagdt sig hela Medländska hafwet, de Greker, Creter och hela Europam, och en del i Africa in till Egypten, som Plato talar uthi wårt cap: 7. §. 1. fol: 146. §. 8. fol: 295 [= s. 93 och 186] om wåras Ätlingars krig med dhe |548| Greker. Hwilcket war det första wåras uthtåg och krig, som klarare wiisas skal uthi ett särdeles Capittel och uti chronologien. Det som Edda uthi 43 mytholog: talar om Odens ring, som hwar nijonde natt dröp af sig 8 jemngoda gullringar, menar jag intet annat betyda, än denna hwart nijonde åhrs sammankomst, då Konungen ransakade domar och lagar och dem förbättrade, så och uptog han sina 8 rättigheter, som hela riket och alle Skatte-kungar honom efter lag och Kungabalken skyldige woro, hwarföre står afmålat efter Konungens afritning uthi en gammal Lagbook på Pergament skrifwen, en stor walknut med otta hörn, som äfwen dhetta betydde, see Tabula 25. Figura 92. *kk.* Homerus beprisar och med en skiön ähretyttel Minnurs macht i Swerige, äfwen som Plato i sin Axiocho, när han beskrifwer Ulyssis resa Odyss: Λ. v. 567. 'Jag såg och (säger han om Ulysse, som war hoos dhem som boo ytterst widh werldennes ända) Minnur Thors son, som bär dhen gyllende Spiran, och skippar lag och rätt öfwer dhe döda, hwilcken sitter på sin Lagmans stol: somlige sutto och kring sielfwa Konungen uti den wida Blutsalen, och hade åtskilliga saker för honom.' Uti detta ädla rum wiisar Homerus sig uttryckeligen haft kundskap om wåras rättegångs ordningar äfwen som Plato uti c. 7. n. 99, 100, 101, 102. f. 280 [= s. 176] nemligen om Lag-mans Tinge som uptog andra gången allas klagomål med des tolf Rådmän, och sedan Kungens Refste-ting som stod wid Blutasalen i Upsala, som sees af KungSag. och Snorr: och wiist är c. 7. n. 102. fol: 282 [= s. 179]. derföre skal man akta som sagdt är när ordet Minnur förstås om Konungen eller Lagmannen. Då förstås dhet om L a g m a n n e n |549| ther Skalderna både wåra och de Grekers tala, att the kärande drogo sin saak från Minnur till Thor; men tå förstås thet om Konungen, när Skalderna tilläggia Konungens namn eller Thor, såsom T h o r - m u n d e r. Homerus han lägger ännu ett teckn till, hwar man skal igenfinna wåra Rådmän, i ty han

kallar dem i sin Odyss: v. 325. de Gulhårade Rådemän. Det gula håret war särdeles de Swenskas kienneteckn, såsom hela werlden bekant är, ty alla söder åt äro mer oc mer swarthårade. derföre gemene man här i Swerige när de see en swarthårad, kalla de honom strax en Tysk, fast han är en Fransos, Spanior, Æthiop eller Italian, derföre qwäder Lucanus rättel: l. 2. v. 52. 'ifrån den yttersta werldennes Norska ända, förer Elfwen oss öfwer hufwudet de Gulhårade Swenska'. Äfwen så kallar Claudianus dhem i sin Eutrop: de Gulhårade Swenska. Radamans ordetz ursprung är rada, hwilket är i dageligit bruk, och barnen kunnigt. Derföre säger Cl. Verelius rätteligen, att thetta ordet finnes tusend städes igen i wåras skrifter och har åtskilliga bemärkelser. Dädan Radamen Domarer. St. L. K. B. Rad dom och råd. Ol. S. c. 141. Rad är det land en råder öfwer, såsom Gudmunde Råd i Herw. Saga. Radastuna och Radgast är rådgiöra. Herw. S. c. 13. Radagiord Gautr. c. 3. Raduger, den kloker och förståndig är i dömande eller annat. Flera utspringande ord till några och 30 stycken kunna läsas i Cl. Verelii Indice Scandico. Af detta är nu intet att undra, hwarföre Grekerna skrifwa att Minnur och hans Rå-|550|damän de woro de klokaste och wisaste Domare, som ock sees af Tatian. f. 174. där han säger 'at Minnur han war klok i all ting och satte allom Lag.' Plutarchus i sin Theseo f. 7. säger 'Att the gamla förmäla Minnur warit en Konung och Lagsens stichtare, men Radaman warit hans domare den lagen handhafwa skulle.' Strabo l. 10. fol. 476. säger, 'att Minnur war en skarp Lagsens stichtare, och den första som herrskade öfwer allt Hafwet.' Hwarföre och många andra fingo detta till egenteligit namn som wisas skal längre fram. Och hwad som denna första Minnur tilkom, det gafs ock så (effter Skaldernas art att skrifwa) till beröm samma namn. Nu fast ingen Edda, ingen Homerus, ingen Plato, ingen Orpheus ja, icke någon af dhe Lärda Grekers, Egyptiers, Chaldeers Scholar nånsin hade warit till, som hade med så många teckn beskrifwit, hwar thet yttersta landet i werlden är till finnandes, hwar Minnur och hans Rademan skippa Lag och Rätt. Så witna sielfwa dessa tu orden Man och Radaman, af hwilcka dhet ena betyder dhen som framställer och afdömer de kärandes träta, och det andra Bisittiarena, som rådgiorde hwad för dom Lagmännen afsäya skulle, att the äro intet til finnandes annorstädes i hela werlden til dessa embetes namn än här i Swerige, ty om the hade warit Hebreer, Greker, Latiner, Egyptier, Chaldeer, Perser, Indianer, Ethioper, så måste ju dheras Domare i de äldsta tider, i de senare, och än i dag kallas Män och Rådemän. Men detta finnes ingenstädes. Ty sökes dessa Män och Rademän fåfängt utom Swe-|551|rige, och altså rätteligen sagdt af Platone, 'att ifrån Nordan äro de Yfwerbornas Kop-

partafla kommen till the Greker, som talar om huru Minnur med sina Rademän döma de Kiärande.

7. Nu wele wi förklara hwarföre att wåra Fäder, som Plato i indragne rum talar, hafwa äfwen ställt under Jorden sådana Domarer med samma embetes tytlar behedrade, som de som ofwan Jorden äro, att döma the döda. Ja, detta är orsaken som jag korteligen will till sin summa af wåra Sagor, Skalder och Edda indraga, att när en Menniskia war angifwen för någon grof missgierning, hades han för Domare, och strax ther han wardt dömd till lifwet, blef han hafder till Blutmader, det är, til den afguda Prästen som blotade (det är offrade) Menniskiorna. Ty fordom, som på sitt rum skal wiisas, offrades stundom i Gamla Upsala öfwer 100 Menniskior tillika, om hwilcket något är omtalt uthi 5. c. §. 6. f. 104 [= s. 68]. Omsider befans att mångens saak genom mutor, räncker och lögn blef så bemantlad, att the sluppo Domarens hand, och åter mången blef beliugen och med orätta straffad; dherföre på det Afguda-prästerna skulle trösta them som orätt ledo, ingofwo de Folcket att efter thetta lifwet kommo the till en annan Lagman och under andra Rådmän, ther all bemantling war borta, ther the en rättan dom skulle få. Ty wåra Fäder som ofta wiist är, trodde fullkomligen sig wara odödeliga, som strax widare wiisas skal. Dhetta bekräftar Plutarchus mächta härligen uti sin Tröste-skrift till Apollon: fol: 120. ther han kallar |552| denna wår yttersta werldennes Öö, de Lycksaligas Öjar, och beskrifwer wackert Blutmaders klagan för Tor, at domarna föllo så orätt, af det at the som hade en orättfärdig och leed Siäl, woro klädda med skiön Kropp och Kläden, så och sielfwa Domarena; det är, som wi än i dag säye, bemantladt sin missgierning med falska ord och witnen, och Domaren klädder med Räfskin, och derföre sluppo de domen. Hwar på Thor swarar, sig willia laga att effter döden skal dhem som boo uthi Asia en benämd Rademann, och dhem i Europa en benämd Acie, döma. Skulle och något wara, som dhesse twå Domarer ey förstå, så wil han gifwa Minnur såsom den wiisaste, machten at alt rätta och afdöma, hwilcka woro wärde komma till the Lycksaligas wåhningar, och the som skulle fara till Nifulheim. Effter rummet är widlyftigt, kan dhet läsas i Plutarcho. Hwad denne Achi är, och hwarutinnan Plutarchus skiljer ifrån andra skrifter, måste wi spara för widlyfftigheten skull til annan tiid. Allenast wele wi åter wiisa det, som synes nästan otroligit och med förundrande, huru nätt the Greker hafwa wettat af wårt land och regements tillstånd. Uti c. 7. n. 45. f. 192 [= s. 122] är wiist hwad Plato genom Solonem, och Solon genom dhe Egyptiers gamla Sagor, wiste om wåras Lagmäns och Konungars åhrliga, och hwart 5 och 6 åhrs tillsammankomst under Atle eller Thor EnwaldsKungen, så ock des Lagars

förnämsta puncter uthi cap. 7. n. 88. fol. 272 [= s. 171] och särdeles af den puncten, att hwart Hundari skulle giöra fyra Skiep uth till Kungens flotta: hwilket jag aldrig kan utan förundran läsa; men |553| sannerlig detta som Plutarchus här skrifwer, kan jag intet med ringare förundran läsa. Ty han nämner ther tre ordningar, eller trenne wädningar uthi Domare wäsendet, nemligen; första Domen säger han, skulle skie hoos Radmennen, och det de intet förstodo, eller orätt dömde, skulle Minnur ändra, och den macht han hade, gaf honom Thor, hos hwilcken högsta rätten stod, att domen ändra; och af honom utgafs Lagen, som wiist är af wåras och de Grekers Sagor. Att nu Thor och Atle är alt en, och war enwalds Konung, är förr wiist c. 7. n. 55. f. 210 [= s. 134]. Att regementet war störst hoos oss, synes ock af Platone c. 7. n. 54. f. 207 [= s. 133] indragit. Att han war högsta Domare, seer man af Eddas 14 mythol: ther så står: 'Och när Thor går till Tinget, så wadar han öfwer dhessa strömmar, Kormt, Ormt oc Kierlenger; ther skal Thor wada öfwer hwar dag när han går att döma under Asketrä.' Äfwen hade dhet Thors wälde i dömande betyda, när Norbaggarna satte hans Bälete på Tinget för S. Olof, som wille wända dem till Christendomen, som läses i Kung-sagorna §. 110. f. 112. Huru Thor, det är Kungen gifwer Lagman och Rådmännen eller Tolften sin macht att döma, läses allestädes i wåra Lagar. Men att wädningen, som Plutarchus säger, gick ifrån nedersta Rätten, det är från Rådmännen eller Tolften till Lagmannen, från Lagmannen till Konungen, som doch sällan skiedde; wiises af alla wåra gamla Lagar, såsom Uplands Lag. Tingm. Balken 10. Flock. WestGöta-Lagen och ÖstGöta-Lagen, Sudermanna-Lagen uti samma |554| rum, men aldraklarast af gamla Westmanna-Lagens Tingmåla Balken 19 Fl. tyttel den så lyder: Huru wedias från (1) Domara undi (2) Lagman, från Lagman undi (3) Konung. Hwad eljest Edda förstår genom de tre Åar som Thor skal wada öfwer, hafwer jag ey än kunnat rätteligen råka uppå.

8. Wi wele åter komma till wår Platonem, hwilcken talar om hwad som dhe fingo som kommo under Minnur och hans Radmän, nemligen, att the goda och rättfärdiga fingo wistas i de Lycksaligas boningar, och the onda uti Nifulheim, det wi nu kalla Helwetit. Jag kunde här en lång wåras Saga mächta wackert om alt thetta införa, men till att intet missbruka den Gunstige Läsarens tålamod, wil jag allenast kort införa Eddas ord uti 3 mytholog: som så talar: 'Och skola alla Män, rättsinnade och dygdige wara med Atin uthi dhen glimmande och liufliga wännernas Saal: men de onda fara till Hell och thädan i Nifelheim, thet är i thet nijonde landet (Helwetit).' Hwad för wälgiärningar the niuta uti Walehal, som sig wäl hafwa hållit här på Jorden, sees af 33 mytholo-

gien, ther som förmäles om en stor Skincka, som hwar dag stektes, den de mättades af, och om qwällen war Skinckan lika heel. Om sådanna plägningar läses i 34 och 35 mythologien, så ock hwad dhe manhaftige Kiemparna taga sig före, nemligen intet annat än att the kiempas och slå hwar annan till döds, ther the stiga åter lefwandes upp, och gå sedan till måltiden och hålla sig lustiga, och så låta the hwar dag. Om dhetta wore så sant, såsom thet är osant, der icke en Gåta wore under, så skulle |555| mången ogudachtig Slags-kiempe och öfwersittiare önska sig thetta Himmelrike.

9. Af dhetta seer man klarligen, huru wåra Hedniska Fäder hafwa samma Kungliga och Domare embeten, och dhes heders namn som woro stichtade ofwan Jorden, äfwen lika stichtadt under jorden, och at the hafwa inbilladt Gemene Man här i landet, under Jorden wara både the Lycksaligas boningar och Helwetit. Nu wele wi wiisa hwad thet war för en prowspån som Plato säger, hwilcken the måste stå uth, som wille blifwa odödeliga och komma till the Lycksaligas boningar, och huru wida the woro uthi thessa nedersta Jordennes rum. Af Platone seer man att Herculer och Frei woro hiitfarne och kommo tilbaka: äfwen så Orpheus twå gånger: Om Perseo läses i Pindaro: om Ulysse uthi Homero: om Æenea uthi Virgilio, och om flera andra kan sees i dhe Grekiske Skalder, som alle kommo tillbaka; och altså woro the intet under Jorden, utan ofwan henne. Derföre säger och Plato, att han undrar hwi icke Axiochus fick någon tienst ther. Utaf wåra Sagor, Skalder och Wiisor wiises thet, att the, som hiit kommo af andra land, måste utstå tolf åhrs tienst, så wäl som the, som woro utom lands födde, såsom man seer om Konung Swen i Danmarck, hwilcken sielf thetta tillstår för Adamo Brem: de S: D: fol: 17. Dhenna tolf åhrs tienst bekräftar Plutarchus härligen, hwilcket är indragit cap: 8. n. 27. fol: 333 [= s. 210]. och måste the under the 12 åhren öfwa sig i allahanda manliga bedrifter, såsom war

i. Att kunna löpa kapp medh the qwickaste Hästar, såsom läses |556| om Harald Gille uti KungsSagor §. 328. f. 336.

ij. Springa öfwer diupesta grafwar, och emillan stora Berg, såsom sees af Bose i Herauds Saga cap: 3. fol. 8. hwilcken sprang femton alnar neder af ett Berg i Skieppet. Och uthi Torsteens Saga, ther Wiking med full wapn sprang emillan tu Berg, som woro trettijo alnar från hwar andra, så och Kung Norfie och Haldan, som woro lätt-klädde, men Haldan hade så när fallit tilbaka ther icke Wiking hade fattadt honom i axlan.

iij. Fäckta med the bästa Kiempar, som läses i Starckotters och andra Konungars handlingar.

iiij. Kunna draga med harnesk neder till Siöbotn, och kläda ther af sig och

åter på sig; såsom läses i Oluf Tryggesons Saga cap: 16. att Kung Oluf Tryggeson war wahn simma med fullt harnisk och draga neder till botn, och ther afkläda sig sitt harnisk. Om sådant mera läses i thet 23 Capitel.

v. Simma uthöfwer starcka strömmar, och ther stora hafs-swall woro, som läses om Gretter uti Gretla cap. 61. hwilcken for utföre berget på reep femton famnar diupt under en grufwelig Ström-fors, och effter thet war omöyeligit att simma genom Ström-wirwelen, kröp han på botn under wirwelen till thes han kom på andra sidan upp.

vj. Roo med en liten Båth Hafs-swalget förbi, såsom läses i Gylfes wiisa.

vij. Kasta Kesian, wärjan eller annat wapn ifrån sig högt upp i wädret, och taga them igen medh hwilkendera handen man wille, som läses om K. Oluf Trygg. cap: 46. |557|

viij. Skiuta med Boga starckt som läses i KungsSagorna §. 27. fol: 28. om Einnar, hwilken skiöt med en enbalka kolf genom en rå Oxehud, som hängde fri på en stång.

ix. Wiisa sig snäll uthi Lag och Rätt; såsom thet läses om Ingwar och Minnur uti wåras Sagor, Snorro fol: 3. och Edda.

x. Kunna så färdigt Skaldekonsten, att hwad en wille med en annan tala, kunde han lätt och fort giöra på Skaldekonst som en annan gemenligen talar; som wiises åthskilligstädes i KungSagorna, och särdeles om Sigward Skald i KungS. §. 161. fol. 173. och Starkotter i Göthriks Saga 7 cap. fol. 33.

xi. Uplösa alla Gåtor och all ting genom Gåtor framställa; som läses om Kung Heidrek och Gestion Blinde uti Herwara Saga cap: 15. fol: 142.

xij. Wara nitisk i offrande till Gudarna, och förstå alla hemliga ting, hwilcka antingen angingo naturliga saker, Himmelens, Jordens, Menniskiors eller diurs skapelse, eller Konungarnas regemente etc. hwilket alt war författadt i Gåtor och Runeskrifter, och war intet gemene man meddelt; såsom sees af Edda, Voluspa, och andra Skalder, hwilka sådant innehålla. Detta kommer öfwerens med det Plutarchus hafwer taladt om våra Fäder, och är indragit cap. 8. n. 28, 29, 30. f. 334 [= s. 211]. Att kunna uthräkna Solens och Månans lopp, såsom sees af cap: 5. §. 6. och cap: 7. n. 31. fol: 336 [= s. 212]. Om mera sådant att skrifwa spar man till annan lägenhet, och äro dhessa tolf åhrs prowspåner slika, som Herculis tolf swåra arbeten han måtte utstå. Icke heller är annorledes förståendes den Gåtan som Plato |558| indrager uti sin 10 Book de Rep: pag: 614. om en Armenian benämd Har, som hafwer uti en slagtning blifwit dödader, och på tolffte dagen upstått igen. På dessa tolff dygn har han warit hoos dhem som boo wid Jordennes ända och afgrund, och ther sedt hela dheras Regemente och Domars wäsende, hwilcket han sedan för andra berättade när

han kom ther ifrån, det som ther widlyfteligen kan läsas. Hwilcka tolff dygns warande tienst hoos *Inferos*, eller de Yttersta på Jorden, intet annat är än de tolf åhrs tienst, som the måste här utstå. Af allt detta som förmält är, fingo wåra Fäder de Yfwerborne kallas de rättfärdigaste, stridbaraste, bästa Skyttar, idkesammaste i Gudsfruchtan, rättrådigaste, bästa Spåmän, klokaste Stierne-kikare etc. Hwilcket till öfwerflöd är af dhe Greker och Latiner här och ther reda bewiist. När nu någon af wåra egna infödda eller af fremmande hade igenom-gått sådanne tolff åhrs tienster, dömdes han wärdig någon hederlig och förnäm tienst att förestå, antingen här i landet eller i sitt Fädernes land, och förmäles af Plutarcho, som förr sagdt är. c. 8. n. 26. f. 333 [= s. 210]. att the som wågade sig widare sådant uthstå, såsom att hela werlden inom 30 åhr att besegla, the höllos för Helige. Sådana wäl genom-pröfwade personer, när de då omsider dödde, skattades de för Gudar, och wärde att komma till the Lycksaligas boningar under Jorden. Denne prowspåns arten igenom gå, och all ting genom Gåtor beskrifwa, särdeles Gudarnas och Konungarnas hemligheter, hade Orpheus fördt hädan med sig till Thracien, och Græcien, som sees af Diodoro Siculo lib: 4. p. 162. lib. 1. p. 60. Hwilcka Diodorus menar honom endels hafwa lärdt i Egypten, men thet är twärt moth Orphei |559| egna märckeliga ord, dhe han talar uthi 37 wersen, säyandes: 'Det är mycket, som jag hafwer sedt, och det samma androm förtält, som jag såg, när jag for till werldennes mörcka ända. etc.' Sådana skräppe-ord utförer han intet om dhet han såg i Egypten eller andra orter. Nu fast sådane prow-spåner sattes för de Greker och andra igenomgå, och dheras fehl at af-twå, som läsas kan hoos Marsham. Chron: c. f. 254. så höllos the äntå intet för så ährliga, goda och kiecka Karlar som de, hwilcka här i Swerige uti the Lycksaligas boningar hade utstått sin prow-spån, såsom Marsham fol: 255. af Laertii lib: 6. p. 147. in-drager säyandes: 'att the som hafwa utstått sin profspån hos dem som boo wid werldennes ända, the hade förmån och högsäte för alla andra.' Ty kan och intet wara sant att denne prow-spån fördes af Orpheo ifrån dhe Egyptier, som somlige mena, ty the Egyptier fruchtade sielf wåras Gudar och Konungar, som sees af Marsham fol: 266. och förmäler Herodotus lib. 2. c. 122. fol: 136. 'att Ramses the Egyptiers Konung for lefwandes under Jorden till then orten som dhe Greker kallade Werldennes Yttersta Ända, och ther spelade tärning med Frigga; stundom want han, stundom tappade han. Kom sedan upp till-baka, och hade fått till skiäncks ett gyllende Handkläde.' Huru wåra Konungar och Drotningar hafwa snälla warit i sådant spelande läses i Kungsagorna §. 90. fol: 93. och Tacitus i sin Germ: c. 24. §. 3. Hwad gyllende gåfwor de hafwa fördt hädan med sig dhe fremmande, läses i Plutarcho cap: 8. n. 34.

fol: 339 [= s. 214] indragit. Dessa wåra Konungars och Gudars hemligheet uptäckia war ock förbudet, såsom sees af Marsham fol: 266. ther han af Hieronymo fol: 219. indrager 'att Pythagoras hafwer och reest hiit till werldennes ända, och sedt Hesiodi siäl bunden wid en Kopparstabbe, och Homeri siäl af ett Trä uphängd full med Ormar om sig, för det de för mycket hafwa talat om Konungarnas eller Gudarnas hemligheter. |560| Om Homero hafwa wåra Skalder något att tala, såsom han och kallas dhen Helige Homerus, uti på wårt gamla språk skrifne Trojomanna Saga. Men om Hesiodo weet jag mig intet än något hafwa hördt. Hwad dhesse deras straff betyda, spares till bättre lägenhet.

10. Ett märkeligit kienneteckn Swerige angående hafwer Diodorus ännu, nemligen, om några Ämbetens namn, som dhe hade, hwilcka tiente uti Odains rijke wid werldennes ända, ther han så talar lib: 1. pagin. 61. 'Andra ting äro och, som Grekerna skrifwa om, hwilcka komma öfwerens med dhet, som hoos Egyptierna talas och skier. Ty Båten eller Båhren, (Barin) som the döda föras uppå, kallas Båhr, och han som förer them öfwer, bekommandes dherföre en dagspenning, kallas Färjekaren (Charon).' Thet är intet Barn i Swerige, som icke weet hwad Lijk-båhr är, hwarföre iag allenast för dem fremmandom indrager Ewangelistens Lucæ ord, 7 Capitel 14 wersen: och Christus tog på Bårena. Ordets ursprung har man i samma Capitel v. 12. Tå bars ther uth en döder, och kallas på gammal Swenska äfwen så en Båt, Bar, Bording, Byrding, Barga, see Edda i Skieps-kienning, och wåra gamla wiisor. Äfwen är och ingen i Swerige, som icke weet att alla, som Färja en öfwer wid alla Färje-städer i Swerige, kallas Färje-Karar. Fara så dhe will, som wilja giöra dessa ord med Diodoro till Egyptiska, som doch intet äro ther i bruk, utan äro |561| Swenska, och med dem i dheras uttåg uthkomne til Egypten: ty af Diodori egna ord seer man at the gamla Greker hafwa dhetta egenteligen skrifwit om dem som boo ytterst i werlden, det de Egyptier sedan wiste berätta. Af hela detta Capittel seer man, huru stor tanka wåra Fäder Hedningarna hade om Siälarnas odödeligheet, och goda giärningars lön, och de ondas straff. Der mången Christen nu i dag är wärre än dhessa, hwilcka tro hwarcken Himmelriket eller Helwetit wara till, och theras Siäl dö bort med Fäna. Och woro wåra Fäder de första, som hade thenna meningen allgemen både hoos höga och låga, såsom sees af Edda, så och Herodoto lib: 5. f. 127. som säger att Götharna troo sig alla wara odödeliga. Hwilken mening war intet gemen hoos the Greker, Egyptier, Latiner och andra, såsom hoos oss, utan allenast hoos the Lärda, och äntå icke hoos dem alla.

Cap. XXIII.

Om Sweriges Asparlundar och Glysiswal.

§. I.

Det är intet ondt att igenfinna, hwar Glysiswal och des Asparlundar äro, när man betäncker Platonis ädla indragna rum uthi nästföregående Capitel, them wåra Fäder hafwa satt i Swerige öfwer och under Jorden. Men såsom de senare gamla hafwa intet rätteligen fattadt the äldstas ord, hwar igenom de afmålade desse Asparlundar och Glysiswall. Ty togos the liufligaste och fruchtsammaste or-|562|ter, som funnos på Jorden för dessa Lundar, derföre sätter Ptolomæus dem in moth Egypten under 30 högds grad. 46 midd: där en skiön och lustig Lund war utaf Palmar. Andra gissa dhem wara in på Canarie Öjarna; andra wid dhe updichtade Atlas Berg i Africa: andra uti Hispanien, som läsas kan i Natali Comite Myth: lib: 3. cap: 19. fol: 180. så och af Salmasii notis til Solinum, och Vossii notis till Pomp: Mel: l. 1. c. 8. fol. 37. Hwilcken tillika med Salmasio intet tror, att någon Glysiswall eller Asparlundar hafwa warit till, hwilcket reda Strabo för 1500 åhr sedan hafwer haft i tankarna, af den orsak, att reda wid hans tiid woro så många owissa meningar om dem. Hwarföre wele wi åter gå til the gamla och aldraäldsta, och see huru klarligen de om dem hafwa skrifwit. Vossius och Salmasius erkienna, att Apollodorus, en af de äldsta, beskrifwer dessa Asparlundar wara här norr; men de tyckia det intet rima sig med dessa kalla orter. Men när wi betrachte hwad de gamla förstodo genom dessa Lundar, nemligen intet någon kiötslig och kiärlinge wällust, utan dygdenes lust, den genom sådana kiötslige lustars ordesätt afmålades, så sträfwer intet ortens lägenhet ther emot. Wi wele så ihogkomma Apollodori ord c. 8. §. 8. f. 346 [= s. 218] indragne, där han säger 'att Herculer han drog till thessa Asparlundar att hämta de gyllende Äplen hoos de Norskas Yfwerbornas Konung Atle.' See huru thetta instämmer med Platone, som bekienner att Herculer hafwer och tiit farit. Konungens tittel, som Apollodorus nämner Atle, den nämner |563| Plato Minnur effter Skaldernas art, hwilcka, som offta är påmint, hafwa lof att nämna dhen ena Gudens namn för dhen andra, allenast dheras Fädernes bygd, eller Slächts namn, eller något annat egenteligit tillägges, som wiisar dem wara alt en person, hwilcken genom hwariehanda namn afmålas.

2. Willia wi komma till Homerum, den alle erkjenna, att han hafwer afmålat Glysiswall och des Asparlundar här längst norr, såsom sees aff Ortelio,

så och Natali Comite, fast the intet töras uttryckeligen säya, hwilcken Öö här norr den skulle wara. Ty att the intet woro söder åth, som Plinius och Ptolomæus mente, bewisa Salmasius, Vossius, och flera andra, och derföre säger Natalis Comes lib: 3. c. 19. fol: 182. således: 'Men emädan de Thebers land (i Egypten) intet är någon Öö, huru kan där wara de Lycksaligas Öö eller Glysiswall? dherföre troor man heller Homerum skrifwa sant, den i sin fierde book Odyssis förmäler at Glysiswall måste intet wara mycket långt från England och de rätta Herculis stabbarna uti Gauternas land.' Så lyda Homeri ord Odyss: Δ. v. 468. 'Men tig (Menelae) willia Gudarna sända till Glysiswall, ther Jordennes yttersta ända är, där den gulhårade Rådmannen boor, där mächta godt är att lefwa, där ingen Sniö är, ingen kiöld eller regn. Utan wästerhafwet blåser där öfwer ett liufligit Sunnanwäder öfwer des gröna Ängiar.' Dhessa Homeri yttersta ord, att ther ingen kiöld är och Sniö, det hafwer bedragit Strabonem och andra senare att flyttia Glysiswall på södre werldenes delar, intet ihogkommandes, som ofta är påmint, att Skalderna hwad liufligit war beskrefwo dhe genom wåra liufliga liusa Sommarnätter, och mächta |564| milda då warande Lufft och åter hwad swårt och grymt war, genom wåra mörcka winternätter och stora kiöld, som straxt wiisas skal af andra gamla Grekiska Skalder, som införa bägge kiennetecknen af Swerige.

3. Then ena är Sophocles, hwilcken Strabo lib. 7. fol. 295 indrager, säyandes honom tala om wår Norska Konung Bore, som röwade Orythiam ifrån Grekland, med dessa ord: 'Han (Bore) for öfwer Hafwet till Jordennes yttersta ända, där dhe mörcka nätter äro, och dhen norre delen, som ligger mot wår södre wäders lufft, til then gamla Habolds Glysiswald eller Asparlundar.'

4. Den andra är Æscylus indragen af Strabone l. 4. fol: 183. hwilcken uthförer huru Prometheus han wiisar Herculi wägen öfwer det Berget Caucasum som ligger emillan Tana Floden och Volga, eller det Mœotiske Träsket och det Caspiske Hafwet, och norr till des Asparlundar, säyandes så til Hercollen: 'Tu lärer komma till the oförskräckta Lougemän (dhet är Siömän) med hwilcka, fast tu är en öfwermåttan Stridsman, så wet jag wist att tu behöfwer all tin styrkia till att strida med them, tig lärer, effter som Öde wil hafwat, fattas Kolfwar at skiuta med, och ingen Sten lärer tu få att kasta med, ty the lära ther wara alla fastfrusna. När Thor detta seer, lärer han yncka sig öfwer tig, och således draga ett swart moln öfwer den mörcka jordennes norre wändepunckt, och låta stort Hagel falla, ther igenom lärer tu winna thesse Lougemäns Krigsmacht (Skiepsflotta).' Af desse Skalder seer man nu huru Asparlundarna beskrifwas af Jordennes Norre Wändepunkt, af des Mörker, fastfrusna stenar och stora Hagel, och des Folck, som kallas Lugemän, hwilcka

Tacitus uti sin Germ: cap. 43. fol: 685. nästan wid samma namn nämner ibland the Swenska, hwilka fordom bodde, särdeles kring Lougen, den nu kallas Mälaren, där Sweriges största macht till Siös låg, som widare i sit rum wiisas skal.

5. Strabo lib. 7. fol: 199. gifwer nogsamt tilkienna af de gam-|565|las skriffter att theras tanka hafwer warit, 'dhe Riphelske Bergen, Oggyrs berg, Gerköns land och Asparlundarna' wara alt wid en ort. Hwar Oggyrs Öö och Berg äro, är wiist Cap: 8. så och hwar Riphels bergen äro, är nogsamt här och ther utlagdt, och widare lärer skie i sitt särdeles Capitel.

6. Hwar Aspar-lundarnas Jungfrur och Gerkönen woro, skrifwer Hesiodus märkeligen i sin Theogonia v. 273. 'Gerkönen beboo ändan af wästerhafwet, wid yttersta Jordennes ända ther mörkret är, hwarest de kloka Asparlundarnas Jungfrur Steen, Ör och Mardusa mycket ondt utstodo.'

7. Uthi then 212 wersen säger och Hesiodus 'att den mörka natten födde af sig de liufliga Asparlundar, och de gyllende Äpplen, som äro utom wästerhafwets ända.' Uti den 517 wersen wiisar och Hesiodus thet samma säyandes: 'Atle han håller wid werldens ända himmelens swåra börda, där Asparlundarnas Jungfrur boo.' Hwad Gerkonen äro för Folck och dessa tre Jungfrur Steen, Oer och Mardusa, spares till annat rum.

8. Euripides om Hercullers reesa indragit här cap: 8. §. 4. n. 9. fol. 361 [= s. 227] säger: 'at Hercoller war till Asparlundarna, där hafsens ända är, och ingen längre kan segla (nemligen för Iis skull) och där Atle han bodde. Hwilcka Asparlundar förwaras af en Drake.' Äfwen så beskrifwer han dessa Lundars lägenheet i sin Hyppolyto v. 732. säyandes: 'Gud gifwe jag wore under dhe höga Bergsskrefwor, ther skulle Gud giöra mig till en fogel, så att jag kunde fara öfwer thet Adriatiske Hafwet och thet Eridaniske watnet, (Stenuga Hafwet) ther the sorgbundne Jungfrur begråta Solen med glisande gulltårar (Glis) och jag komme till the strander, ther Asparlundarna äro fulla med gyllende Äplen, ther Necken regerar hafwet, och låter ingen widare till siös segla, ther Jordens och Himmelens ända är, hwars wändepunkt Atle håller, ther som Malströmen är all hafsens kiälla, ther Thor hafwer sit säte, utskiftandes lyckeliga och härliga gåfwor, och hwars land är Gudarnas lycksaliga boning.' Här beskrifwer Euripides Asparlundarnas lägenheet 1. af Gliset som finnes i Östersiön, som är thet Stenuga och Klippuga Hafwet (Ore-don, *Eridanus*) |566| 2. Af Hafsens ända, som ey längre norr kan beseglas. 3. af Necken. 4. af hans son Atle. 5. af jordennes wändepunkt. 6. Malströmen. 7. Tors säte. 8. de Lycksaligas boningar, hwilket alt är i det 7, 8, och 9 Capitlet utlagdt.

9. Om denna Drakan skrifwer och Solinus cap: 24. fol: 45. säyandes: 'Om de lustiga Asparlundar och dhes Trägårdswaktare Draken, på dhet icke dhet stora rychte, som genom Gåtor här om utspriddes, må widare tänkias wara en lögn, så hänger dhet så tillhopa. Det är en drefflig stor krokug Hafswiik, som går utaf stora Hafwet, hwilcken hafwer så många Skiärar och Holmar, som krökia sig hiit och diit, att the enom, som dhem långt ifrån af något högt rum åskådar, synas såsom en hoop Ormar och Drakar: dessa Skiärar omhwälwa det land som dhe kalla Asparlundar. Och dädan är Hafwet kalladt dhe Gyllende Äplens waktare en Drake hwar aff Gåtan är kommen. Men dhenna Öö, som ligger inom dhessa krokuga Hafswiikar, och des underliga Skiärar, hafwer intet något stort, hwar med hon i gamla tider ihogkommes mera än af Hercolls Altare som där finnes, och Sälg ett slags trä, som är lijkt Oleastro. Men förutan de gyllende Äplen och Trän, som där finnas, så är det större under, at Jorden fast hon där synes lägre än Hafwet, så faller likwäl watnet intet in på landet, utan står som en mur up, när det häfwer sig mot stranden: Detta måtte förorsakas aff en särdeles ortens natur, att Jorden skal wara torr, fast Hafwet är mycket högre. Där är Sala stad, som ligger wid Sala flod. Där ifrån genom Atlingarnas land är wägen til Atles Skogar och fiäll. Atlefiäll stiger up i stora Sand-ödemarken och synes willia stiga up emot Månans himmel och gång, och giömer sin kulle uti målnen.' Med hwad härligare teckn wille en än i dag wänta att wårt Swerige skulle beskrifwas, fast Solinus, af andra bedragen, menar detta wara i Africa, och särdeles emädan där och en Stad ligger, som heter Sala, af wåra Göthar bygd uti thet första uttåget som i sit rum wisas skal. Men wi wele igenom gå dhe omständigheter, som aldrig finnas i Africa, såsom först denna krokuga Hafswiik med sina oändeliga Skiärar finnas ey i hela Africa, ja icke i hela werlden, utan endesta wårt Österhaf, hwilket är så likt en Drake, som någon ting: ty se den 1 eller 2 Taflan, så finnes där |567| först den kroken som går Lydesnäs förbi norr åth emillan Jutland och Norje är lijk hufwudet på Draken: halsen är dhen kroken, som sedan går söder åth emillan Jutland och WestGötland och Halland. Sedan är bröstet den kroken som åter går östernorr emillan Pomern och ÖstGötland. Sedan buken, som är emillan Swerige, Pryssen och Lifland. Sedan benen Finlands Skiären, och stierten Botn. Derföre är intet under det Mela indrager l. 3. c. 3, f. 52 säyandes 'at thetta haf för sina många skärar är likare åar än ett haf.' Kallas derföre detta wårt Haf ett Bälte, Ring, Band, Drake och Orm uti Skalderna, så wäl som hela wäster hafwet, i anseende til hela jorden som tilförenne wiist är. Men det är en annan Drake, som och förwarar de gyllende äplen, om hwilken wi skole tala, när wi komma till Gyllende Äplens Capittel.

Det andra tecknet utförer han på samma sätt om wår Atlantiske Öö, som Maximus Tyrius, hwilket wiist är cap: 8. §. 3. fol: 340, 346 [= s. 214, 218] nemligen, att Hafswatnet synes här stundom högre än Landet, hwilcket är emot Naturen, men intet när watnet är fruset til Ijs, och drifwes til stora Iisberg, som stå högt öfwer landet och stranderna, hwilket dock skier mästadeles norr åth i Swerige, men här sällan, såsom thet skiedde Anno 1673. eller 74 wid pass, då uti Skiärarna stora Iisbergen drefwo tilsammans. Intet dera af dhessa kienneteckn eller omständigheter finnas i hela Africa, med mindre att icke werlden nu har wridit sig så, att Swerige hafwer fordom legat i söder, och Africa i norr: att Swerige fordom hafwer warit fasta landet liggiandes wid en slät hafstrand; och Africa har warit en Öö, liggiandes emillan österhafwets krokuga Skiärar och Stenklippor. |568|

Det tridie kiennetecknet är AtleBerget, om hwilcket nogsamt är talt c. 8. §. 3. p. 340 [= s. 214]. hwilket ingen annorstädes finnes än i Swerige.

Det fierde kiennetecknet Sala stad, och Sala flod kommer både Swerige och Africa till. Sala Hundari, Salaby, Upsala och Waksala liggia i Swerige under 60 högds gr. 40. midd. 43. Tafla 149 Fig. Sala i Africa ligger under den 27 högds gr. 4. midd. 2 Tafla 2 Fig: Om Hercols Altare och Sälgen spara wi till annat rum.

10. Aristophanes beskrifwer i sin Rana Act: 1. Sc. 7. wårt yttersta lands Glesiswall både af Solens stadiga uppewarande, så och genom Afgrunden och Kokysa, och uti den 95 wersen talar hela Choren således: 'Wij, som Gudarna der til ärna wilja resa til the lustiga Ängiar och Asparlundar, och där dansa och springa, där skin oss Solen alltid lustig och klar, hwilka wåga att utstå de förelagda profspånar. Där lefwe wi sedan lyckelige och dygdige både mot des inwånare, så och mot fremmande.' Här pekar Skalden på det Diodorus Siculus hafwer talt om wåras dansande och springande uti de liusa Midsommars nättren, och det alla Skalder med Adamo Bremensi förmäla om de Swenskas gifmildheet och höfligheet mot alla fremmande: see c. 15. n. 13. f. 474 [= s. 297]. Uti then 2 Acten I. Scena talar han om Herculs reesa hiit norr till samma ort, och beskrifwer Agronden och Cokysa, som där läsas kan.

11. Homerus uthi sin Odyssea Ω. beskrifwer denna orts kienneteckn således v. 10. 'De kommo till Wästerhafwets Malström, till Lokes klippa, där Solens portar äro, och dhe Folcken boo, som alltid sofwa: där komma de uti de lustiga Ängiar eller Asparlundar, där Siälarna wistas.' Malströmens rum är förr wiist c. 8. §. 1. f. 306 [= s. 193]. Loke och Sadur är alt en person, och Klippan är dhet rummet som han är bunden widh. Hwilcket Plutarchus har wiist här i Swerige wara, och wiisas skal rummet, när wi kommom till

Capitlet om |569| Gudarna. Solens portar kallas längst norr där Solen om Sommaren stadigt uppe wistas, och om Winteren helt förgiömmes. Folkets sömpn betyder dhe mörcka winternätter; såsom man seer Lapparna beskrifwas med, i det dhe menas sofwa i några månar.

12. Apulejus i sin Asino aureo l. XI. fol. 1069. han bekiänner och sig sielf warit här widh Jordennes yttersta ända, och lägger några serdeles omständigheter och teckn angående wåras Fäders afgudadyrckan, som andra, det jag mins, intet nämna. Säger och hwad som honom lofgifwit war af det han såg och hörde, att för andra bekienna och i liuset låta komma, så och att mycket war, som honom förböds uptäckia. Sålunda talar han: 'Hör uppå, och tro wisserligen detta sant wara. Jag kom in till werldennes ändas mörcker, sedan jag hade farit genom land och watn, (det är många Riken) och till Friggas Salar, där såg jag Solen midnatz tiid stadigt uppe härligen och liufligen lysa. Jag kom in för de högsta och lågaste Gudarna, dem jag och wördade. Se jag hafwer något tig förtäldt, men det jag där hörde, det är nödigt att tu intet weet. Men det, som kan utan synd, och Gudarnas förtörnelse androm förkunnas, wil jag förtälia. Om morgon, när alt war tilreds att offra, steg jag fram, helgad med de 12 afguda-präster i en tämlig helig skrud, dock är jag intet så bunden, at jag icke detta tör förkunna, ty på den tiden woro där många, som alt detta sågo. Mitt i afgudasalen, fram för Gudinnans beläte, uppå en uphögd stol eller lafwe, af trä giord, befaltes iag upstiga, klädd med en brokug Silkeskiortel, hwar på stodo ritade de Indianiske Drakar, och de Yfwerbornes Gripar. Den kiortel sades wara Thors Holinis kiortel.' Förutan det Apulejus med de andra wåras och Grekers Skalder och Skribenter afmålar Sweriges lägenheet genom dhes mörker, så afmålar han och dhet genom des härliga Sommarnätter, i det han säger sig sedt Solen midnatz tid lysa. Sedan talar han om Odens 12 Präster, äfwen såsom wåra Sagor tala, så oc Snorro f. 2. hwilken säger 'at Oden war en märkelig Blotmand, det är han blottade och offrade Folck och Fä til Afgudarna, och war sammestädes en stor Blotstad (det |570| är en Offerstad), som Hedenske Afgudars offer hölts uppå, öfwer hwilket han skickade tolf Hedenske Präster af de äldsta, som skulle råda för offeret, och döma emillan Landsfolken: de blefwo kallade Diar (det är Guddomelige män) eller Drottar, det är Herrar, och skulle alt Folket skiftas till att tiena dem.' När wåra Fäder blefwo genom Guds nåd af denna stora afgudadyrkan wände till den Christeliga läran, och de hade alenast inrättat 4 Präster til Domkyrkian i nya Upsala, som läses i den gamla Ärkiebiskop Krönika f. 21. och i Cl. Schefferi notis der til lagde f. 30. 'tycktes dem wara nesligit, at wåra afgudar hade haft 12 Präster. Hwarföre lade Arkiebiskopen Fulco 8 till. som ses af

hans lefwerne där beskrifwit.' Af våras Sagor och Apuleji ord seer man at Snorro far will, att han menar den senare Oden först inrättat de 12 Präster, hwilcken kom tilbaka wid Alexandri Magni tiid ifrån dhe Göther, som hade satt sig wid Mœotiske Träsket, som dock war den aldraförsta Oden, hwilken desse 12 Präster stichtade, som längre fram widare skal wiisas. Til det tridie beskrifwer Apulejus wår Gudinna Freja, den Tacitus och afmålar i sin Germ. c. 40. f. 680. säyandes: 'Det är en mächta helig Lund på den stora Öön i westerhafwet, uti hwilken Lund en wagn är med kläder öfwerdragen, hwilken en allenast af Prästerna får handtera. När han förnimmer att Gudinnan i dhen heliga Salen är tilstädes, så utföres hon i sin wagn med ett par Koor, då är där en stor glädie och frögd på färde, alla som diit komma, dhe plägas och hedras mächta.' Denna öö är ingen annan än Swerige, såsom han och i det Capitlet talar om Swerige alenast, hwilket widlyfteligare skal i nästgående Capittel wisas, ty sättes och i de lärdas notis strax der hoos af Colero att denna Öö är Swerige. Huru Apulejus blef fägnad, wälplägad, och med gåfwor behedrad, kan läsas hoos honom uppå det 1075 bladet. Till det fierde beskrifwer och Apulejus wåra Fäder igenom de Yfwerborne Gripar, hwilka äro förklarade cap. 9. §. 2. n. 11. f. 407 [= s. 255]. och sedan de Indi-|571|aniske Drakar, hwilcka afmåla Gullet, som wåra Yfwerborne Gripar grepo och röfwade ifrån Indien och Guineam, hwar af hos oss än i dag det gemena ordspråket är, att Drakarna liggiä på Gullet, och den riker är på penningar, kallas en Drake.

13. Homerus han beskrifwer och wårt yttersta land af den förträffeligaste och wisaste Spåman Tyrisas, den som Ulyssi skulle spå alt hwad honom hända skulle, uti sin Odyss: K och Λ. som där widlyffteligen kan läsas. Uthi Edd: 23. Mythol: seer man 'att Tyreas war den wisaste ibland Gudarna, och af honom fingo alla wiisa och kloka Spåmän kallas Tyrspakur.' Således kallas ännu hoos Lapparna som Hedningar äro deras Afgudar Turrisas, Tiur, Tiyr, Tiermes, Thor, som ses af Schefferi Lapp. c. 7. fol. 58. c. 10. fol. 95. 100. cap. 11. fol. 127. och der af deras trolleri, som de genom sin wisdom och konst utgöra, som sees fol. 148 afmåladt, och den skicka i andra Menniskior, kallas Tyre och Tyrris.

14. Plutarchus i sin Book de Orac. defect. fol. 419. beskrifwer med klara teckn nog, 'att denna Öön som Gudarna och de dödas Siälar bebodde, war norr åth ofwan England. Hwilcka Öar Engländarna kalla Heliga, och sådana, som ingen törs röra.' Inga andra dhessa wara, än wår Sweriges Ogs-Ey med des oändeliga små Öar och Skärar, bewisar Plutarchus här i detta rum af samma omständigheter och teckn, som han förr uti wårt 8. cap. §. 2. fol. 339 [= s. 214] hafwer beskrifwit Sweriges Ogs-Ej med, säyandes: 'Sannerlig där är en

Öö, uppå hwilken Sadur han ligger bunden af Brykaren, och tiena honom många Andar och Siälar.' Denna Sadur och hans band skole wij förklara uti hans Capitel. Sluter derföre och Natalis Comes lib. 3. Mythol. c. 19. |572| fol. 182 rätteligen att de Lycksaligas boningar oc Glysiswall äro emillan Engeland och Thule (den han håller för Island) uti öster efter alla de förnämsta Skribenters underrättelse. Här törs intet Nat. nämna Swerige; men ingen har något ringast lärdt i landtaflorna som icke wet at ingen annan Öö är mot öster emellan Island och England, än Swerige.

15. Natalis Comes ärkiänner och lib. 7. c. 7. f. 481. att dhe gamla Skribenter hafwa af rychte förmält: 'Atle Konungen omwärfde dhe lustiga Asparlundar runt om med berg.' Ingen Öö, wara omwärfder med berg mera än Swerige, är förr wist af Max. Tyr. c. 8. §. 3. n. 4. fol. 348 [= s. 220].

16. Af Nat. Comite l. 3. c. 19. f. 181. finner man och honom af de gamlas skrifter hafwa utdragit 'at i Glysiswald är ingen ålderdom, ingen siukdom, en helsosam luft och mera sådant.' Hwilka alla kienneteckn Plato och de andre hafwa tilförene beskrifwit wår Atles-Öö med, och des Folk, som serdeles ses i 7. 9. och i 10. Cap: oc har ingen det kortare giort än wår Herwara Saga, som beskrifwer cap. 1. Glesiswall den norre delen af Swerige liggiandes öfwer dhen 60 högds grad med desse ord: 'Gudmund heet en Höfding i Jättahem; hans By kallades Grund, och Häradet Gläsis-wall. Han war en rik och wiis man, och war så gammal, och alle hans män, att dhe lefde många mans åldrar. Ok ty trodde de i Hedendomen, att i hans Rike war the odödeligas boning, nemligen, ett sådant rum, att af hwar och en som dit kom, förswan siukdom och ålderdom, och måtte ingen där dö.' Se här är alt dhet Homerus och alla Greker hafwa skrifwit om, |573| och är det märckeligit att Homerus kallar detta landet Odains land och riken, äfwen som Hervara det kallar Odains akur, der de andra mäst beskrifwa dhetta landet af werldens yttersta ända och mörker. Här äro och de rätta Glesis öarna som Plinius nämner. Af wåras Glysiswall kallar och Tacitus Folket, som där boo, Glyser, som straxt i nästföljande Capittel wisas skal.

§. II. n. 1. Nu wilje wi komma til ordets Glysiswalds och Asparlundarnas ursprung. Uti c. 14. f. 466 [= s. 292] är wiist hwad *lysa* och *glisa* är, och hwadan *Glis* och *Glas* är kommit: dädan är och Odens rike kalladt Glysiswall, af det Solen hon lyser hela natten om Sommaren igenom, och der wid är och liknadt hans Rike under jorden. Af hwilket ord de Greker hafwa giort *Elysios campos*, och intet (som somlige mena) af Hebreiskan *Alatz* som betyder wara lustig, och wij kalla på Swenska Ålla, icke heller af Grekiskan *Lysios*, det som betyder skilja åt, ty intet dera träffar in med ortens lägen-

het, och namnets rätta betydande, den de gamla beskrefwo af det härliga Liuset.

2. Jag behöfwer intet bewisa att Aspar och Asparlundarna äro hos wåra fäder Hedningarna heliga hållna, utan hwar och en gå ännu i dag til någon Bonde eller gemen man, och bidie honom hugga ut en Asp utur en Aspelund, så lär han tig swara sig det intet wilia göra, om en wille honom gifwa alt det en äger. Fast de nu der med ingen widskepelse i denne dag hafwa, dock hänger detta än hoos dhem. Och war detta fordom gudarnas träd, och serdeles Astrilds som det siunges i en gammal Wisa, af orsak att intet Trä i hela Swerige förökar sig så öfwermåttan af roten, som detta, ty innan 8 eller 10 åhr är af ett Trä en hel små Skog och sedan en hel Lund, och står der-|574|före i wår reformerade Christna Uplands Lag Kyrkbalk 1. Flock: 'Angin skal a Lundar eller Stenar troa.' Och af Asparlundarna hafwa Grekerna giordt *Hesperidum hortos*, intet af Atles barns eller döttrars namn, icke heller af *Hesperos*, det är westerut, ty intetdera swarar mot desse helige lundars oc trägårdars beskrifwelse. Den som nu wil rätteligen igenfinna Glysiswall och det Kimuta mörkret, han måste sielf fara till Kimeland (ehuru högt Strabo det och nekar wara till) och där jemnföra hwad jag i alla desse Capitlen talat hafwer, och serdeles i desse tre ytterste Capitlen, ty hwad man först af androm spör och sedan sielf med ögon seer, det tror man säkrast. Så skal han och finna sant wara det Plutarchus c. 21. n. 8. f. 524 [= s. 328] säger om Homero, att han hafwer rätteligen råkadt på 'at skrifwa om inferis, det är de yttersta menniskior, som boo wid jordennes mörka ända, af det at norrstiernan hon är nästan mitt öfwer deras hufwud, och de hafwa halfwa åhret dag och halfwa året natt.' Ty alla dessa teckn som jag korteligen i samma wiis wil upräkna, äro orörliga in til des jorden förgås, eller Gud wil omwända naturen, och komma inga andra til, när de tilhopa tagas, än allena Swerige. Såsom

I. Wårt Kimi lands mörcker förorsakadt af Solens borttawarande om Winteren i några weckor och månar.

II. Wårt Glysiswal af Solens stadiga uppewarande i några wickor och månar. |575|

III. Ishafwet, wårt norska haf och österhafwet, hwar isen drifwer som stora berg mot stranderne och står högre än landet.

IV. Atles bergs isuga Furuträn.

V. Österhafwets stora och många krokar, skiärar och klippor, liggiandes som ihopwicklade Drakar och Ormar.

VI. Ishafwets stadigwarande betäckning af is, som förbiuder dem seglandom länger at fara.

VII. Malströmen eller Agronden, som alla haafs och strömars ursprung är.

VIII. Jordenes ända, ty längre kan ingen komma.

IX. Atles berg, som och kallas de Yfwerbornas och Riphels bergen, hwilcka inhwärwa våra Asparlundar eller Glysis-wall, som en boga eller theater.

X. Sunda och friska Lufft.

XI. Höga ålder och sunda kropp.

XII. Norstiernans stående nästan mitt öfwer inwånarenas hufwuden.

Sedan följa desse teckn som alla historier bewittna hos oss än i dag finnas, fast de hafwa kunnat lättare förandras genom tiden, som är

I. Thors regemente, den af våra Fäder högt dyrckades.

II. Minnur och hans Radamens Lagar, Rättegånger och dömande.

III. De 3 wädningar som skiedde från Radamennen til Minnur, och från Minnur til Thor.

IV. De godas lön och ondas straff öfwer jorden.

V. Våra fäders algemena tro om Siälarnas odödelighet. |576|

VI. Om dhe godas lön effter döden i Glesis-wal eller Valhal, som war under jorden.

VII. Om dhe ondas straff i Nifulheim effter döden.

VIII. Om Tyreas, som skattades för dhen högste och wisaste Guden och Spåman.

IX. De Yfwerbornes gifmildhet.

X. Odens 12 Präster.

XI. Yfwerbornas Gripar, som grepo de Indianske Drakar.

XII. Sadurs eller Lokes band uthi detta norska Saturniske haf wid en Klippa. Den som af så många säkra och wissa teckn intet kan nu see Kime land, utan inbillar sig wara stadder i Glesis-wal i ett stadigt lius, och intet wil wetta hwad Kime land en gång är: han hafwer wisserligen blifwit af Solens Glys snöblind, och så Kimut utan och innan att han aldrig råkar uth af Kimmernas Kimoga mörker.

Cap. XXIV.

Om wårt Lands nampn Swearike.

§. I.

Iag kommer nu ytterst at indraga detta namnet Swea-Rike, emedan det är det senaste, som Landet och des Folk är gifwit, ty uti de Grekers och andras

gamlas skrifter nämnes intet Swear eller Swearike, förr än emoth wår Frälsares J. Christi tid, och hafwer detta namnet sedan nästan såsom utplånat alla de andra gamla namnen, och således detta nu allenast blifwit behållit. Utaf alla som Sweriges rike wid Christi tid hafwa beskrifwit gör det ingen bättre än Corn. Tacitus uti sin Germania. Hwilken wi willa oss företaga och widare lius gifwa af an-|577|dra som näst för honom i hans tiid, och näst efter honom lefde. Men man måste achta först Taciti art och sätt, huru han Swerige tilllika med Tyskland beskrifwer; nemligen först, att han under det namnet Germanheim, som egenteligen kommer Swerige til, och är c. 12. fol: 451 [= s. 282] bewiist, och än här och flerestädes fram bättre wiisas skal, infattar både Swerige och Tyskland in til Frankrike, lychtandes wid de twå stora strömmar Donaw och Rhen, hwilket och Cluverius i sin Germania, som inkom hafwer tagit sig Tacitum före at förklara, medgifwer.

2. Sedan förmäler Tacitus ifrån 1 cap: til dhet 28. fol: 652. i gemen, om bägge dessa lands första Fäder, seder, klädedrägter, krigs ordningar, Åkerbruk, Afguderi och mera sådant, hwilket doch större delen kommer oss till, så att wij än i dag kunna witna af wåra gamla Lagar, och skriffter och seder, at detta warit fordom och ännu i dag hoos oss i bruk, men i Tyskland antingen aldrig warit, eller ock långesedan utur bruk kommit. Hwilket wi korttеligen skole utföra wid ändan på detta Capittlet.

3. Måste man sedan grant achta, at han begynner upräkna alla slags Folk och land ifrån söder til norr, doch skiftandes Tyskland med Swerige lika som i 2 delar, wäster och öster, begynnandes således först af den wästre sidan wid Rhen fol: 653. lychtar han fol: 669. cap: 34. wid Jutland, säyandes: 'Härtils hafwe wij beskrifwit Germanheims wästre deel.' där ifrån går han til norr, säjandes: 'Med en mächta stoor Wiik kröker Hafwet eller Landet sig in til nordan.' Med hwilcket mächta klara tecken han beskrifwer Swerige och des Östersiö, som är den stora kro-|578|kuga Wiikan af westerhafwet som infattar Swerige, och kan intet til annat land lämpas. När han hafwer lycktadt hela wäster sidan och des norre deel c. 41. f. 681. sluter han med dessa ord: 'Och dhetta är Sweriges deel som längst bort är belägen.' Sedan begynner han östersidan aff Germanheim med desse ord: 'Såsom jag näst tilförende följde Rhenströmmen up åt, så wil jag nu följa Donawströmmen (den som är i öster) upföre.' Kommer så åter till öster sidan i Swerige och sluter så c. 45. f. 689. des Land med desse orden: 'Utom de Swenska är ett annat Haf dödt och stilla stående, (Iishafwet) hwar med werlden hon lychtas och hafwer sin ända. Här är Sweriges ända.' Sedan går Tacitus f. 692 på östre sidan om Sweriges Haf

til Estarna och Finnarna, hwar med han lycktar sit hela Germanheim, hwilka han twikar wara af det slags folk och språk.

4. Måste man och achta när man läser Tacitum och jämnförer honom med Cæsare och de andra, att man skiljer åth Folckens namn och gamla säten, och intet blandar dem med dem, som foro utur sit Land att kriga med de Romarer, eller andra, och at hielpa sina Grannar, som Tacitus sielf bekiänner cap. 14. fol: 624 säyandes: 'Der något Land har lång fred, så draga des unga Swenner ut til andra Land, hwilket är betungat med Krig, till att hielpa dem, ty Freden är dem obehagelig, och de wilja giärna genom manligheten komma i werlden fram.' Sedan att man achtar de rummen, som något Folk först besutto, och sedan andra inbekommo, som sees af Tacito i hans annal: l. 13. f. 899. 'att Emsboarnas land besutto fordom Chamavi; der effter Tubanti, och sedan Usippii.' Derföre måste man och skilja emillan Longobardernas säte i Swerige, och det de foro igenom Tyskland och omsider satte sig i Italien, |579| hwar dheras Land än kallas Longobardia och Lombardi: äfwen så emellan wårt Normande-land, af hwilcka wåra Fäder med Norska och Danska giorde uttåg och satte sig i Frankrike, af hwilka ett land i Frankrike blef sedan kalladt Normandia, och än i dag kallas Normandie. Äfwen så ock skiljes Swearike och des Folck, som foro uth och wille hielpa sina Grannar i Tyskland moth Keysaren Julium, och en tiid der effter satte sig neder i det land, som kallades Helvetia och där omkring, hwilcket Land af dem blef sedan kalladt Swawaland (*Svevia*) och Folket Swaber och Switzer, hwilket och Cluverius l. 3. c. 5. f. 16 wiisar, skiljandes emillan dhe rätta Swear och dhe som sedan sig här och där satte; fast han något far will om dhe Swenskas hela lands beskrifning, det wi rätt nu wiisa skolom.

5. Det är och achtandes att aff Tacito äro twå slags skriffter om Germanheim i liuset uthgångne: Lipsii och Cluverii. Cluverii är i somt bättre än Lipsii, ty hon swarar rättare mot några Orter, som än i dag här norr åt finnas: til exempel där som de Swenskas Städer beskrifwas wara belägne rätt in wid Siön, nämnes och Sigtuna, och strax der effter skrifwes att det Döda Hafwet är Sweriges ända, där som i Lipsii utgångne skrift Estarna beskrifwas emillan de Swenska och Sigtuna boarne.

§. II. Wi behöfde wäl nu intet att gå til de Folken som Tacitus upräknar i Tyskland (*Nova Germania*) emedan Cluverius dhem, som liggia emillan Rhen och Donaw och Elwen mästedelen tämligen rätt effter allas skriffter hafwer till sina rum ställt, utan strax stiga til at förklara de Folken |580| som komma Swerige til. Men på det man klarare må see Taciti sätt att skrifwa och igenfinna Sweriges gamla gränsor och Folk, wilja wi kort-

teligen uprepa alla Folkens och dhes land från söder på wäster sidan alt in til norr.

1. Upräknar Tacitus längst söder *Helwitarna* boendes emellan Harswald, floden Rhen och Mæn, see 2. Taf. 2. Fig. 46. h. gr. 30. midd: som kallas i dag Switzer.

2. Ofwan dem sätter han *Boie* hem, som liggia under 50 h. gr. hwilket behåller sit namn än i dag Böhmen.

3. Sedan följer Tacitus Rhenströmmen åth i wäster, och nämner *Treveros*, som i dag och behålla sit namn och kallas Trier under 50 h. gr. 28 midd: och där hoos *Nervios*, som några mena wara Oude Nard.

4. Sielfwa stranden af floden Rhen säger Tacitus beboo *Vengiones*, *Tribocci* och *Nemetes*. Hwad desse i dag kallas, twista de Lärda om, see 51 h. gr. 23 midd:

5. Där näst nämner han *Ubios* och så *Batavos*, hwilka i dag kallas Holländer, under 52 högds grad. 22 middagslin: och här hoos *Mattiacos*, som dhe mena nu kallas Marburg.

6. När Tacitus således hafwer följdt hela Rhenströmen in till Hafwet, kommer han längre norr, doch alt wid wästre sidan säyandes: 'Länger bort utom dhessa begynna Catterna hafwa sit säte uti Harswald den stora Skogen och icke wid dhe Morassige och lägre Orter, som de andra inwånare i Tyskland innehafwa. ty hoos dem så äro här och där Backar och Kullar, och inbegriper hela dhen stora Harswalds Skogen dessa slags Folk, så at han begynner dheras land så ock lychtar dhet.' Dhetta slags Folk synes större delen af Tyskland innehaft, hwilket wiises af des gränsor; så ock der af, att Tacitus widlyfteligen beskrif-|581|wer dheras myckenheet aff Folck, Manlighet och Seder, som läsas kan i hans 30 och 31 Capittel. Doch måste man intet här förstå at dessa Catterna innehade hela dhen skogen Hartzwald, utan den wästre delen. Och att detta måtte wara klarare, willia wij först tilsee denna Skogens storlek. Keysaren Julius uti sin book de Bell: Gall: l. 6. c. 21. f. 160 säger, 'at denna Skogen Hartzwald är nijo dagsresor bred, för den som fort reser där öfwer, och på annat sätt mäta de intet sina wägar. Denna Skog begynnes hoos de Helwitar, Nemeter och Rauraker, och sedan följandes ända rätt fram Donaw strömmen in till de Dacers ända och Anarter. Sedan böyer Skogen sig på wänster genom åthskilliga Landskap, som liggia ifrån Floden Donaw, och går till många landsändar. Icke heller fins någon i Tyskland som säger sig wetta begynnelsen på honom, fast han hade rest 60 dagsresor, icke heller kunnat fått kundskap i hwad landskap han uprinner.' Söder sidan på denne Skogen wiisar nu Keysaren Julius wara dhe Nemeters, Rauracers, och Hel-

vitars land, hwilcka lågo wid Rhens begynnelse, så ock floden Donaw, hwilcka Orter äro under den 48 wid pass högds graden, som sees af 2 Tafl. 2. Fig. Skogens bredd säger Keysaren wara nijo dagsresor hwilket giör 4 grader, och stiiger så in moth Pommeren och Meklenburg wid österhafwet under 52 högds graden. Längden säger han wara 60 dagsleder, dhet är, 28 grader, så långt som de då hade försökt henne, fast de intet ändå hade råkadt ändan. Ifrån de Nemeters land wid Rhenfloden under den 27 middagslinien in til floden Weisel som skiljer Tyskland ifrån de Sarmater efter P. Melæ ord l. 3. c. 4. så ock in till de Dacers landskaps och floden Borystenis ända, så är det just 28 gr. der efter säger Keysaren att Skogen går på wänster handen genom många Land, hwilka inga andra äro, än Påland, Rysland alt up til floden Obium. Ty af alla dhes lands beskrifwarer finner man detta warit fordom alt en |582| skog, fast han nu är mycket uthuggen och wäl bebygd. Denna skogs rätta namn, så och en stoor deel aff honom är än behållen uti Brunswikerland och kallas Hartzwald, där och en Stad är liggiandes i skogen benämbd Hartzburg. Elliest äro här och där stora Skogar annorstädes aff Hartzwald behållna såsom kring Behmen Behemerwald, uthi Turingen Dyringe-wald. Uti dhenna wästredelen, som är emellan Behmen och dhe nedrigare länder, som liggia mot Frisland och Holland, sutto Catterna. Och finnes icke allenast namn effter dem uthi Hessen och Duringen hwilka Land äro emellan Veser och Elvan belägne de Cluverius l. 3. cap. 1. fol. 15. giör allenast till Catter, utan deras säte war och mera söder in moth Rhen, som Tacitus nogsamt påpekar, där som bägge Landskapen *Katzellenbogen* ofwan och nedan Rhen finnas, så ock *Cassel* wid Rhen, och *Cassel* wid Kinitzfloden, *Katzbak.* Uti Cöllns Furstendömen wid Rhen *Catsel, Cassel, Katwik, Katstorp, Kattingeu:* In mot Behmen i Pfaltz är *Katzvang, Katzdorf, Catzberg, Catzenhaumner.* Uti Meissen är *Katzeben, Katzvitz, Katzendorf, Katze, Katznei, Catzen, Katsiz, Catscher, Katten.* Nordan om Elwen uti Thuringe-wald är *Katzenhammer, Katten-Pyt, Katzenflod, Katz.* Nordan om Behmen är *Katzlar, Katzbak* en åå, *Katzdorf.* Uti Hessen är *Katzel, Katzerada, Katzeheide, Katzvincel, Katter, Kattersberg, Katzesgrab.* Uti Brunswijks södre deel *Kattelemborg, Kattengsaa.* Hwilka alla finnas uti Blaus, Jansons, Ortelii och andras Taflor. Är så nog klart, at dessa Catter efter Taciti ord hafwa upfyllt Hartzwald wästan till om Behmer land. Och är det til märkiandes, att där något Folck fordom hafwa suttit, så äro och dheras Byars nampn mera til finnandes effter dem nämde, på den orten de hafwa haft sit fastare säte, än diit dhe hafwa flyttiadt, och ey länge wistades. Man skal och dhet finna, att uti dhet ena Landskapet lycktas deras Städer och Byar mehra på ett serdeles ord än uti ett annat: såsom hoos oss

här i |583| Upland lycktas de på By, Stad, Tuna och Backa. Uthi Atlandshärad på Inge. Uthi Sörmanland på Hytta. Uthi Dalarna på Arpe, Arf och Teckte. Uthi Westergötland på Tomta, Ryd eller Rud, Torp, Gård, Hult. Wermeland på Rud, Sæter, Marken. ÖstGötland på Rum, Måla, Heim, Verna. Småland på Ryd och Rud. Danmark på Rup. Och Jutland och Holsteen på Kæge. Uti Wirtenberg i Tyskland på Heim och Ing. Uti Swaben på Rid. Uti Henneberg och Waldeck på Hausen. Uthi Hessen på Råda. Uthi Meisen och Rügen och Mähren på Itz. Uti Beyern på Back och Haus. Uthi Benthem på Camp. Hwilket efter dhe Lärdas bewittnande gifwer ett stort skiäl, hwilket Folk äro ifrån hwar andra komne eller hafwa warit af ett ursprung.

7. Från Catterna kommer Tacitus til *Usipios* och *Tencteros* c. 32. hwilcka han säger hafwa sin landsända wid Rhenströmen. Efter dessa kan jag intet finna många orters namn behållna, utan allena *Use* flod wid Trier Landskap och Byn *Use*, och där hoos strax *Pete-vald* och *Petteldorf*, af hwilkas bägge namn ordet *Usipette* kan skie är ihopsatt. I Landskapet Weterau som ligger strax der in till, är och en Flod benämd *Uss*, och en stad *Usingen*. se 22. högd-grad. 23. mid.

8. Efwen så kan iag intet finna någon liknelse till *Tencteros*, där icke det är *Teklenburg* i Munstersland, som ligger wid Rhen och *Tenkenheim* i Pfaltz? hwilket intet är undrandes emedan Keysaren Julius i sin 4 book säger, 'att de Swenska hafwa jagat dessa genom heela Tysland, så att dee omsider hafwa satt sig wid Rhen' see 52. h. gr. 24. mid. |584|

9. Ofwan dhessa länger norr sätter han *Bructeros*, 'til hwilckas lanskap han säger förtälias Chamaverna och Angrivarena skulle hafwa boflyttat.' Bructernas land är *Bruckenswijk*, som nu kallas *Brunswijk*, där dessa orter finnas, som är *Brucktersberg*, *Brucksvald*, *Bruchegrave*, *Brukehusen*, *Brakenses*, *Bruken*, *Braukel*, *Brokhelte*, *Brukenhus*, *Brukstein*. Hwilka liggia på både sidor om floden Ems (*Amasis*) under 53 h. gr. 24 middagsl: At uti dessa land skulle sig hafwa satt de *Angrivarer*, wiisar och landets namn än behållit *Angeren*, och där in wid staden *Engern*.

10. *Chamaverna* synas hafwa bodt wid Elwen och in til Oder, emedan desse namn där finnas, som är landet *Chamme*, *Old Gamme*, *Neu Gamme* in wid *Chamaburg* (Hamburg). Sedan wid *Nisa* flod i Slesien är *Kamentz*, *Kamnig*. Uti Pomern *Camin*. Wid *Sala* flod i Meissen är *Kameburg*, *Kamberg*, och ett Landskap *Kammeniz*.

11. Länger norr om dessa säger Tacitus, at *Dulgibini* och *Casvarii* sluta landet, nemligen til Östersiön. Hwad *Dulgibini* äro för slags folk, finna de lärda

intet, som sees af deras notis til Tacitum: icke heller har jag kunnat något teckn till deras säte råka. Men *Chasvare* finner man serdeles i Holsten och Jutland, och allestädes in wid Meklenburg och Pomeren, där Hamnar och Wikar äro, ty än i dag kallas de Chasvarer, Vitar och Veringar de som akta Bålarna wid Siökanten, där Fienden kan landstiga eller hafwa hamn. I Pomeren finnes *Varne*, *Varnemunde*, *Kassin* och sedan *Cassuben*. På Rügen *Cassevar* och *Cassevitz*. Men särdeles i hela Holsten och Jutland är ifrån söder räknandes til norr *Kasselacke*, *Kassevar*, *Kasselo*, *Varder*, *Kasselef*, *Kassou*, *Cassehagen*, *Cassedorp*, *Varendorp*, *Cassen Varder*, *Cassebergen*, *Cassenord*, *Cassevard*, *Casseberg* och *Viteklippan* på Helgeland. *Kassemark*, *Værinshooft*, *Kassemoes*, *Vardin*, *Cassve*, *Kassestrup*, *Varedom*, *Kassin*, *Kassum*, *Kasted*, *Kaslet*, *Kasberg*, *Kasvoar*. |585|

12. Rätt i munn på landet och sielfwa Stranderna i wäster säger Tacitus 'Att Friserne boo, både dhe större och mindre, hwilcka sträckia sig alt ifrån Rhen och alt wid wästerhafwet, så ock några mächta stora Hafswikar, som de Romarers Skiepsflotta hafwer segladt förbi.' Dessas Frisers lands nampn är än behållit, såsom Ost och WestFrisland, under 53 h. gr. 23. midd: så ock NorrFrisland, under 55 h. gr. 28. midd. Här med sluter Tacitus Tysklands wästre sida säyandes: 'Här till hafwa wij giordt oss Germanheim bekandt alt uti wäster.'

13. Där ifrån kommer Tacitus uti norr, nembligen wårt Österhaf och Swerige, säyandes: 'Det kommer in til nordan med en mächta stor krok eller bogt.' Dhenna krok förstås likare om sielfwa Landet än om Österhafwet, emedan han näst för talar om landet Germanheim. Ehuru de bägge göra treffliga stora krokar, som sees af 2 T. 2 Fig. och begynner han strax det än widare beskrifwa, säyandes: 'Först äro de Kaukers folk, hwilka begynnas hoos de Friser och bebo en del af hafsstranden och sträckia sig fram för alla dessa näst för beskrefne folk, in til des de åter böja sig in til Catterna.' Dessa finner man wid bägge Österhafwets strander som är nederst i Swerige, Danmar, Jutland oc Meklenburg i Tyskland. I Östgötland är Kaug Sockn i Hanakind Hundari. Kaugi Sockn i Walkebo Hund. Kaug i Gulberg Hund. I Westergötland är Kaukind hundari, hwilka Jorn: R. Get. c. 3. f. 612 kallar *Cogenos*. I Blekinge är Kaugerod. I Småland Kaugshult, Kaugrid, Kaugsby, Kaugsstad. På Seland är Koegsstad, Kaugestorp. uti Jutland, Slesswig och Holsten är Kaugelige, Kaughels, Koega, och mächta många som lykta med *koeg*, som Korn-koeg, Gotteskoeg, Oldekoeg, Nevekoeg, Longhorner koeg etc. och är såleds Holsten med Meklenburg som wiker sig in til Catterna. Utaf Ptol: l. 2. f. 53 ser man honom sättia

Caucos emillan Ems och Weser, och deras större land emellan Weser oc Elwan, men jag finner der til ringa efterdömme, utan |586| här utinnan, tror jag mer Tacito, så ock Plinio, hwilken uttryckeligen beskrifwer dheras land i Swerige af Malströmmen och i Holsten och Slesswig af dhet skräckeliga sängta Landet in wid Hafwet; säyandes lib: 16. cap: 1. 'Uti nor äro Kauccerna, hwilka kallas de större och dhe mindre, där dhe boo är ett mächta stort Hafsswalg, där Wästerhafwet twå gånger om dygnet ohörligen och förskräckeligen sig häfwer och gifwer en städse twiksmål hwad detta i naturen mån wara: det är en twikan om där skal wara Haf eller Watn; ty Folket som där boo häfwa up stora Backar mot Hafwets Flod. etc.' Med dhe förra orden beskrifwes Sweriges Öö af Malströmmen, och med de följande ord Slesswig, Holsten och Brehmen och de när liggiande Orter.

14. *Cheruscos* sätter Tacitus c. 36. f. 670 in wed dhe Catter och Chaucers lands-grensor: och som man seer af Dione lib. 54. och 56. Paterculo l. 2. så synas dhe hafwa suttit emellan Weser och Elvan, men där finnas flera orter norr om Elvan och floden Oder som medgifwa dhes säten, än söder om. Såsom *Cheruz* wid Elwan i Brandeburg, *Crossou*, *Kerusaa*, *Crossen* Förstendömet wid Oder. *Crossenstad*, *Crossenlin* i Pommern. *Crossedorp*, *Creutzken*, *Cerucsee* Siö, *Crosse*, *Krousson* och *Kretz* Meklenburg.

15. Där näst beskrifwer han *Fosserna* (*Fosi*) hwilka Cluverius will giöra till Saxer (*Saxones*) utan skiähl bytandes *F* uti *S*, *O* uti *A*, *X* uti *S*, och *I* uti *ones*, och sätter dem i Jutland: men jag finner der inga; utan i Westgiötland in wed Elwan, är Fosse Hundari. Fossi Sockn, Fossende, Fosse och Fosseni. och kallas den stora Trollhetta Forssen uti Herwara Saga Efra-fos, och alla som där bodde kring Elfwen, kallades fordom Elfgrimar, Elfvingar, Fossar, utaf Strömmen, som sees i Sagorna. Uti Bohus-Lähn där hoos finnes Fossio, Fos, Fossela och Fose. Man seer och uthaf Taciti ord som strax följa, at Fosserna hafwa bodt strax in wed Kiemparna, ty så talar Tacitus: 'Samma stora hafswik öster-|587|siön bebo och Kiemparna'. Skulle de den samma hafswiken östersiön bebo, så måste de wara när hwar annan. Hwar Kiemparnas land är, hafwa wij uti c. 21. nogsamt wiist.

16. Efter desse Fossers och Kiempars land, så kommer nu Tacitus än länger norr till dhe Swenska: hwarföre wilja wij här något widlyftigare wara, och af wissa kienneteckn igenfinna dhes rätta Land, Säten och Folck, så ock sedan förklara huru Keysaren Julius kom at föra krig med dem, och des Folck, fast han intet war i deras land: hwilket intet underligare skal någon falla, än det, att Keyser Ferdinand uti wåra tider slogs med wåra Swenska och des Stridsbare Hercolle Gustav Adolph. både uppe och nedre i Tyskland.

§. III. n. 1. Först seer man att sedan Tacitus hafwer begynt gå ifrån Rhenströmen från söder och på wästersidan, så går han alt norr och kommer in till Östersiön den han kallar på Latin en stoor Hafswik: altså är hon den ena ändan och landamärkiet på Swerige i söder.

2. Sedan cap. 45. fol. 692. säger han: 'På högra sidan om det Swenska hafwets strander så boo Esterna.' Boo Esterna på öster om Swenska Hafwet, så måste dhe Swenska boo på wästersidan: och altså hafwa wij östersidan igen af Swerige.

3. Sedan sluter Tacitus Swerige i norr med det orörliga Ishafwet, som ofta är indragit, säyandes: Här är Sweriges ända.

4. Det är och märkiandes at Österhafwet intet hafwer hwarken af Æstarna, Finnarna, Caucerna, Casvarerna eller några andra som bodde in til hafwet något namn, utan af de Swenska är det kallat Swenska hafwet: hwilket wijser icke allenast deras säte, utan och herradöme i |588| Hafwet, som Tacitus och widare sedan talar om deras macht til siös.

5. Ther lägger Tacitus ett dräffeligit kiennemärke, som intet gierna rubbas c. 43. fol: 685. säyandes: 'Hela Swerige delas och skiftas mitt i tu af en stadig löpande stor, lång och hög bergsrygg, wed hwilken många slags Folck boo.' Denna ena omständigheten är kraftig nog at wisa hwar Swerige är. Hwarföre undrar jag på Cluverium, som updichtar en bergsrygg wid Weiselfloden, som skulle skilja Sarmaterna åth och Tyskarna, dem han där kallar en del af Swearna: där likwäl ingen stadig löpande hög bergsrygg nåntzin hafwer warit, ey heller nu finnes: och så mycket mera undrar jag på honom, såsom han sielf tilstår att största delen af Taciti Swear är Swerige, såsom han talar lib. 3. c. 24. f. 97. 'Det är sannerligen sant, det Tacitus skrifwer: ty tre gånger så stort land innehafwa Swearna, än alla de Folck som här til äro upräknade i Tyskland: ty de sträckia sig i öster alt ifrån Elfwen och intill Weiselen, och ifrån söder till norr, ifrån Donau strömmen alt in till Ishafwet:' Här infattar Cluverius öster delen af Tyskland medh hela Swerige, för Swearnas land: men i dhet 37 Capittlet fol. 151 talar han allena om Swerige säyandes: 'Denna delen af Swerige som ligger wid öster siön eller Swenska hafwet, är myckit större land (än det nu beskrifwit är) men det är alt swårare til at en rätt kundskap om det och des folk hafwa, emedan det ligger så mycket länger bort. Och ehuru det är halfwa delen utaf dhet gambla Germanheim: likwäl så nämner Tacitus där allenast twå slags Folck. Och sannerlig är det så mörkt och swårt att des land och Folck beskrifwa, och de gamblas der om skrifter så inbundna, att dhe knapt hängia tilhopa: hwarföre är mig (säger han) en så stor swårhet upwuxen att dem beskrifwa, så at jag tror knapt mig kunna utreda.' Sannerlig, hade

Cluverius wäl achtadt de fem punkterna som jag först i Capitlet hafwer upptecknadt, huru Tacitus skulle rätt läsas, så hade hans och dhe gamblas skrifter så wäl hängt tilhopa, som hela den Bergsryggen hänger tillsamman som Tacitus säger skiffta Swerige i twå delar. Sedan om Cluverius hade ihogkommit att |589| Uplenningar, Ostgötar, Vesmanlenningar, Finnar etc. förde under den hielten G. Adolph: krig i Tysland, och war likwäl intet Upland, Ostgötland, Wesmanland och Finland uti Tyskland; så ock sedt på de klara Keysarens Julii ord som sielf war i Tyskland och sitt Krig beskref, hwilka så lyda lib. 4. c. 1. f. 30. 'De Swenska sända åhrligen ut af sina Hundari några 1000, allenast at öfwa sig i Krig.' Dessa ord komma öfwerens med Taciti ord i 5 punkt indragne. Widare säger Keyser Julius i sin 6 Book c. 3. fol: 55. 'Några dagar der efter fick Keysaren wetta af de Ubier, att de Swenska hafwa församladt till en ort alt sitt Folk: så ock befallt att alla de land som de rådde öfwer skulle ock skicka hielp af Fotfolk och Rytteri.' Altså war åtskillnan emillan dhe Swenska och de land de hade skattlagt i Tysland. Strax der efter säger han, 'att de Swenska, när de hade förnummit af den Romerska Krigshären, drogo de sig med de andra, nästan ytterst in till sina gränsor, hwar som en stor backe skog är, hwilken skillier som en mur dhe Swenska ifrån Cherusserna'. hwar Cherussernas land ligger, är wiist af alla Skribenter nembligen wid Elfwen där som Hamburg är, sträckiandes sig sedan öster åth, och synes ingen annan denna backeskog wara, än den som sedan kallas Danawärke, emellan Holsten och Jutland, den de Danske widare befästade altid mot Keisarenas inlopp, ty uti wåra Sagor kallas han Vitebacken, Cassebacken. Om Cluverius som jag sade, hade alt detta betänkt, så hade han rätteligen kunnat skilja emillan Swearna som förde Kriget i Tysland och woro utgångne af Swerige, och emillan Swearnas land och des stadigt löpande bergs-rygg. Wij wilja dherföre widare komma till denna bergs-rygg och wiisa huru Cluverius far will om honom. Han ärkienner sielf at Swerige är mycket större än Tyskland, det wij af |590| alla Taflor wisa wilia. Tysklands begynnelse är efter allas bewitnande wid Donau och Rhens Källor och des strömar, hwilka liggia under 46 högds graden, och sträcker sig alenast in till österhafwetz strander i norr, som är under 54 högds grad. altså är Tyskland ey mera än 8 grad. det är wid 120 mil.

Swerige begynnes wid 56 grad och lyktar wid 72 högds graden och är så 16 gr. stort, det är 240 mil, och således twå gånger större än Tyskland; ja så när så stort som Hispanien, Frankrike och Tyskland tilhopa: ty ifrån ytterst i Spanien wid des Sund som är mot 36 h. gr. in til Pomeren, är ey mera än 17 grader. Huru kan nu Tacitus säya at hela Swerige skiftes i tu af en stadig

warande Bergs-rygg, om han icke talar om wårt Swerige, som är twå gånger större än Tyskland, och än i dag samma Bergs-rygg behållen, som sees af 1 och 2 och 43 Tafl. Sedan om där skulle några Berg wara, de Cluv: i sin 3 Books Tafla efter sin mening hafwer ritadt, emillan Sarmaternas (Pålackarnas) Flod Veisl och Tyskarnas Flod Oder, så skulle Tacitus i begynnelsen där han beskrifwer Tysklands grensor i öster sålunda sagdt: Tyskland skiljies ifrån Sarmaterna med en stor lång Bergsrygg; der han nu talar således: 'Tyskarnas gräntzor emillan Sarmaterna och Dakerna bestå där uti, att de antingen äro rädda för hwar andra, eller äro där Berg.' De Berg som han nu talar om är Carpatus, nu kallat Crapak, hwilket är allenast emellan Donau och Veiselens begynnelse, sträckiandes sig från wester i öster på 2 eller 3 grader långt, skiljandes Sarmaterna och Dacerna, och andra Berg erkienna intet Pålackarna, icke heller resande Personer, som sees kan af Blaus Atlant: vol: 2. f. 3. och 4. mycket mindre kan man taga |591| dhe andra små Berg för en lång Bergs-rygg, som finnas i Påland allenast af 2 eller 3 mil lång, som är Zenstocova, wid floden Varta som löper i Oder, Crakou som ligger wid Weisel, och det helga Korsberget wid Weisel och Bodsetin. Ja alla resande personer lee dem ut, som wilja en gång fråga om en sådan bergs-rygg. Ja om man än skulle gifwa Cluverio den bergs-ryggen som aldrig är til finnandes, den han i sin books tafla likwäl afmålar emellan 50 h. grad. in till den 54, under 12 middagsl: hwilken giör således allenast 4 grad. långt, den han kallar Askeberget, huru kan då detta skifta hela Swearnas land i twå delar, hwilket land han giör ifrån Donau till Laplands Kimmernäs 23 grader långt, och hans Berg är allenast 4 grad. Hade Berget Carpatus sträckt sig från söder i nor, så hade Cluverius någon hielp fått der af, fast dhet intet heller länger räcker än in på 4 grader. Ty om det skulle giöra tilfyllest att skifta hela Swearnas land i tu efter Taciti ord, skulle Bergs-ryggen gått mitt igenom Tysland från söder til norr, och sedan mitt igenom Östersiön, och så kommit til samman med wåra Fiellar, och då hade hela Cluverii Swealand efter hans mening blifwit i tu skiftadt, både i Swerige och Tyskland, och intet hade haft behof updikta sig en lång bergsrygg emellan Tysland och Påland. Hwarföre efter ingen stadigt löpande och tilsammans hängiande Bergrygg i hela Tyskland eller Påland finnes, utan här och där Backar efter Taciti egne ord f. 661 och landets än i dag warande beskaffenheet, ty seer man klarligen Tacitum intet an-|592|nat Swealand förstår, än wårt Swearike där den omäteliga långa och höga Bergs-ryggen är än behållen som det i twå delar från söder i norr sönderdelar, och där han lycktar med både sina ändar, där lycktar och Swearike. Och brukar Tacitus samma ordform Sweriges lands delning genom denna Bergs-rygg beskrifwa, som Dionysius Italien,

hwilken i sin 339 wers säger: 'Ett Berg Apenninus benämdt, löpandes rätt fram, skiljer Italien mitt i tu, begynnandes i norr af Alpiske Bergen och lyktar i söder wid Siciliske Sunde.' Ty så löper det ända genom Italien, fast det intet så långt, stort och högt är, som wåra Fiellar löpandes genom Swerige, hwilcka och Plinius afmålar l. 4. c. 13. fol: 231. säyandes att 'Seva Fiell (i Swerige) är omäteligit långt, löpandes in til Kimmernäs, hwarigenom det insluter en stor hafswiik som heter Göta-skären (Östersiön).' Hade Cluverius följdt Tacitum åt, först i wäster ifrån Rhens ända up til Kimmernäs i Lapland; och sedan i öster från Donau till Ishafwet, så hade han rätt råkadt på Swerige och många land, såsom Aros, Manheim, Glysis-wald, Hellesingarna och andra som han ingenstädes törs sättia i sina Taflor, om hwilcka wij rätt nu skola tala.

6. Wij wilja flera indraga som beskrifwa Sweriges grentzor. Af Dionis 54 och 55 Book, så ock Taciti ord c. 34. f. 669. så ock Pedo Albinovano och andra är klart, at Drusus kom till Siös in moth Orkeneiarna, och ofwan Elvan, så ock till lands, der in mot som nu Hamburg är; warföre säger |593| Dio lib. 55. 'att Drusus kom till Chatternas landsändar, och alt in mot Swearike. Wände sedan om til de Cheruscers land, och ödelade alt emellan Veser och Elvan.'

7. Keysaren Julius beskrifwer klarligen Sweriges gräntzor i sin 4 Book Cap: 1. säyandes: 'De Swenska hålla dhet för största berömmet, att så långt de nånsin kunna förfächta, så wilia dhe att intet land wid deras gräntzor skal brukas till Åker. Hwar igenom de och låta see sin stora macht, att många land intet hafwa kunnat stå dem emot.' Detta (som man plägar i ordspråket säya) hafwer ingen Narr dem lärdt: ty ingen bättre mur är för ett land, än stora ödemarker som snart kunna uthungra ens fiendes krigshär, och war det orsaken att Keyser Julius som han bekienner l. 6. c. 6. f. 58. intet torde stå länge i Tyskland för medellösa på säd för sitt Krigs-folck. Sedan säger Keysaren Julius widare huru stort land de Swenska ifrån sina gräntzor förbödo att uptagas till åker, utan wille att Folket skulle lefwa af Jageri, Boskap och Krigsrof, som sees af hans skriffter, Taciti och andras: så lyda Keisarens ord: '600000 steg är ifrån Swearnas gränsor det landet stort, som dhe förbiuda till Åker uptagas.' 600000 steg dhe giöra 5000 stadier, det är 10 grader. Dessa ord will Cluverius förderfwa lib. 3. c. 5. fol. 18. på det han skal få hafwa en del af Swearnas fädernesland i Tyskland och där sina updiktade långa Berg förswara, och will sättia för 600000 steg allenast 1000, ehuru han bekienner, att i alla Keysarens Julii Exemplar står 600000 steg: men wij blifwa wid Keysarens ord och tillsee huru nätt han träffadt hafwer Sweriges gränsor. Ifrån Rhenströmmens första ursprung och Kiellor där Helviterna boo, dhem Tacitus och alla lärda sättia wid Tysklands

begynnelse, warandes under den 46 högds gr. och in til 56 h. gr. see 2 Tafl. som Sweriges Näs Scanö ligger under, är just 10 grader, eller 600000 steg. Hwem skulle tro att |594| Keysaren Julius så nätt hade råkat sanningen, om icke Rhenflodens Kiällor uti de höga Bergen Alpes emillan Tyskland, Frankrike och Italiens gränsor belägna, och Sweriges södre landsändar Skåne än i dag woro behållne.

8. Keysaren Julius bekienner främst i samma Capittel, at de Usipeter och Tencterer woro jagade af de Swenska genom hela Tyskland alt öfwer floden Rhen, på det de ingen åker skulle uti Tyskland bruka, och bode honom om land. Cluverius tilstår l. 3. c. 10. f. 38. at desse woro kiörda genom dhe Marsers Bruckters, Chamavers, Angrevars och Amseboors land alt in til Rhen. Marsernas land är än i dag i Holsten och Jutland behållit, och äro efter desse Tencterers folk ännu strax in wid Ditmarsen desse landsorter och byar til sina namn i Holsten och Sleswiik behållne, såsom *Tenchterstad*, *Tencters Byttel*, *Tencterens* landskap (*Tonderen*), *Tencterade*. Usipetes eller Usipii, som och woro drefne af de Swenska genom hela Tyskland och samma landskap, bodde straxt hoos Tencterna uti Meklenburg och Pomeren wid *Usidom*, *Usimark*. See Blaus och de andras Taflor. Alla de andra Orter som dessa Tencterer flydde igenom, äro reda wiiste och finnes på 2 T. 2. Fig. hwar af man ser hwad för en mächta öfwerens stämning det är emellan Keysarens, Taciti och de andras skrifter, samt Sweriges lägenhet än i dag.

9. Keysaren Julius han skiljer dessa tre slags Folk åth uti sina böcker klarligen. Uti sin 4 Books 1 Cap: beskrifwer han de Swenska och des lands art, och sedan uti sin 6 Books 4 Capittel Fransoserna då kallade Kaller, och i det 5 Cap: Tyskarna då kallade Germanner. Så talar han om de Swenska. |595| 'Uti den näst följande Winteren, som war det åhret när Cn. Pompejus och Marc: Crassus de woro Borgmästare uti Rom, så kommo de Tyskar (Germani) Usipeterne och de Tencterer med en mechta stor hop Folck och drogo öfwer Rhen, intet långt ifrån Hafwet där Rhen inflyter. Orsaken war där til at de i många åhr woro hiit och diit jagade af de Swenska och genom krig undertryckte, och förbudne någon åker at bruka. Dessa Swear äro mächta folkrika, och stridsbarare än alla Tyskar. Deras land säges wara skiftadt i Hundari: utaf hwilka hundari några 1000 åhrligen utdraga ifrån sina land och gränsor, allena att öfwa sig uti krig. De andra som blifwa hemma, de måste sig och dem föda. Dessa som nu blifwa hemma, resa annat åhr ut, härklädda med skiöld och wapn, och de andra blifwa åter då hemma, på det at alla få öfwa sig uti åkerbruk, och uti krigskonster. Men åkeren är intet hos dem serdeles delat och lagd til ens egen nytta. Icke heller brukas han hwart åhr.

Icke heller lefwa de bara utaf säd, utan många utaf boskap och miölk, oc de läggia sig mycket på jägeri. Hwilket tillika med deras slags mat och den kropps öfning de dageligen hafwa, så ock det fria lefwerne, giör dem mycket hårdiga och starka, och skräckeligen stora til wäxten, och hafwa de så want sig wid kiölden, att uti de kallaste orter hafwa de intet mera än en päls på sig, hwilken för sin kortheet skull intet täcker halfwa kroppen, och gå ypna i bringan och om benen. De bada sig i floderna. Köpmän komma til dem, på det de måge få sälja sitt som de i krig hafwa bekommit: men intet blifwa de af de Swenska inwånare dit kallade. Ja, den sköna Boskap som Fransoserne högt älska och Tyskarna mycket wärdera, fast de till de Swenska föras, så bruka de dem intet, utan de hålla mer af sina små och magra boskap, hwilka de så dageligen tilbruka, at de äro starka och ihäliga til alt arbete. När de som bäst sittia til häst, så töra de springa neder af hästarna och fächta till foot, såsom tiden och nöden fordrar, ock så artigt hafwa de want sina hästar, at de stå qwara i sina rum, til hwilka de hastigt ryckia sig tilbaka om så tränger, och hålla de för största skam att wilja rida med sadel, utan alt barbaka. Wijn låta de ingalunda föra til sig, emedan det giör dem kieringachtiga och blödiga. Det hålla de för största beröm, at intet rike eller land wid deras gränsor, så långt de kunna förfächtat, må bruka åker, hwar igenom de låta see at många landskap intet hafwa kunnat motstå deras macht. Derföre på denne sidan om deras grensor är landet 600000 steg långt som ingen åker brukas: sedan tager Uby landskapet emot som är in wed Rhenströmen.' Om icke Keysaren Julius sielf i sina skrifter bekände, sig intet längre hafwa warit hiit norr åt, än ett stycke på denna sidan om floden Rhen i Tysland: så hade jag sannerligen med Natali Comite af hans l. 3. c. 19. f. 183. sagdt, att Keysaren hade här i Swerige |596| warit, och besedt wåra Bönders små Höns mot de stora Tyska stöfwelfotade Tuppar, och wåra små Suggor mot de stora Tyska Swin, wåra små Baggefolar och Öläningar mot de stora Frisiska Hästarna, wåra små Kalfwar mot de stora Holländska Kona. Wåra små Får mot de stora Tyska och långrumpade Engelska Gumsar, effter han så öfwermåttan nätt wet skilja landet och des Folck från hwarandra genom Orternas infödda natur och des småwäxta Boskap, och förtryter mig sannerligen, att intet någon af de Lärda skulle detta oöfwerwinneliga och oombyteliga kiennemärket som landet och naturen från werldennes begynnelse in till ändan ännu behåller, i akt tagit, som altid wistas i de gamblas Skrifter och Naturens utgrundade, utan Keysaren Julius skulle idkesammare warit sådant att betrakta, den som lade sig mera på att skiöta wärjan än pennan, och än så mycket mera giör mig ondt, att dhe biuda till hans ord förderwa mot de äldsta utgångne skrifter och sielfwa naturen, (rätt såsom Clu-

verius giör med Keysarens mätning ifrån Sweriges gräntzor in til Rhen) ty så står det i de älsta exemplaren: 'att sådan Boskap som Fransoserna förlusta sig af, och Tyskarna högt wärdera, dem wörda de Swenska intet, fast de föras til dem, utan hålla af sin små boskap och magra.' Hwilka ord i de nyare utgångne exemplar således äro förwände: 'Den Boskapen som Frankriket älskar och högt wärdera, bruka intet Tyskarna.' Hwilket är twert mot Keysarens hela Capittel, ty han talar uttryckeligen om de Swenska, jemförandes dem altid mot Tyskarna och Fransoserna: sedan är detta förwändt mot hela Tyskland och Sweriges lands natur; ty hwar äro |597| större hästar än i Tyskland, serdeles de Frisiska, hwilka de aldrig wetta nogsamt måla stora: och om man beder en Målare afmåla en Koo, tager han strax en Frisisk eller Hollands Koo för sig, och intet barn i Swerige är, som icke strax när det seer uppå Herrehåfwen, där som fremmande Boskap stundom in förskrifwas, någon stor sugga, Höna eller Häst, som icke strax ropar: see tocken Tysk sugga, Tysk tupp eller Tysk häst, fast han wore förder från Indien: Sedan är allom i hela Swerige bekant, at all boskap som från Tyskland förskrifwes, hwilket i 4 c. f. 86 [= s. 58] är omtalt, blifwer i hwar afling mindre och mindre. Hwarföre de fremmande som här boo, eller de som på Herregårdarna älska sådan stor Boskap, måste altid wid hwar mans ålder förskrifwa ny Boskap, där de samma art wilia behålla. Den Grekiska Tålken hafwer ännu mera förderwadt Keysarens ord, och talar allenast om Hästar, där Keysaren talar om åtskillig Boskap. Hwar af man seer att de gambla icke allenast bättre hafwa råkat sanningen, utan och idkesammare warit den efterleta, der de yngre icke allenast försumma att ransaka Naturen, des Orter och Boskap, som än är behållen, utan och förderwa dhet som fordom rätt är skrifwit. Hafwa wij således igenfunnit Sweriges oryggeliga och oombyteliga kiennemärken angående des gränsor, genom Keysaren Julium och Tacitum.

Som är först des stora lands och hafs krok mot nordan, som ey kommer Tyskland till. 2. Des östersida wid Swenska Hafwet. 3. Des norre ända wid Ishaf-|598|wet. 4. Des outsäyeliga långa bergs-rygg, som skiftar hela Sweriges Öö eller krok i twå delar, wäster och öster. 5. Dhes södre gränsor på 10 grader, liggiandes ifrån Frankrike. 6. Dhes små infödda Boskap. Hwilka alla teckn i ingen måtto komma Tyskland till.

9. Nu wilje wi komma til de kiennemärken som hafwa kunnat med tiden här ifrån till andre Folck försättias, som är Ordningar, Seder, Guds dyrckan, men hafwa dock warit städse wåra Fäder tilskrefne: och dherföre taga åter wår Tacitum före, hwilken således skrifwer sedan han hafwer taladt om Kiemparna hwilka och wåra Sweriges Inwånare woro, som wiist är 21 c. 'Nu wilja

wij tala om dhe Swenska, hwilka intet bestå i ett slags Folck såsom de Catter och Tencterer: ty de innehafwa större delen af hela Germanheim, hwars Folck äro skiftade i serdeles landskap och namn, fast de alla i gemen kallas Swear: dessas sed och kiennemärke från andra, är det att de slå en knut på sitt hår, således skiljas de Swenska från Tyskarna: så skiljas och dhe Swenske ifrån deras trälar: andra folk som antingen äro slächtingar med dhe Swenska, eller de som wilja härma dem effter, de knyta och sitt hår med en knut på ändan, antingen bak i halsgropen eller up i Skallen, hwilket dhe giöra allenast i sin ungdoms åhr, men de Swenska sielf in till des de blifwa gråhårige Gubbar. Förstarna de pryda sitt hår något mer, icke derföre att dhe skola behaga Qwinfolken, utan att de må see stora och skräckeliga ut för fienden. Semnongarne räkna sig för de äldsta Folken af de Swenska. Detta willia de wijsa genom deras gambla Gudsdyrckan. På en wiss tiid måste af alla Swearnas landskap och des blod, des utskickade förnäma sänningebod komma tilsamman uti en Lund, som är af urminnes tiid helig, där de genom Menniskio offer wijsa deras gambla förskräckeliga Gudstienst: denne lund skier än nu en annan wyrdnad, ingen får komma där in utan bunden, hwar igenom hans ödmiukheet och Afgudens majestätelighet betecknas, och om han faller, får han intet stiga up utan de måste wälta sig in til Lunden, och där in på pekar hela deras afguda tienst, lika såsom där ifrån woro deras första Fäders begynnelse. Där boor deras högsta Gud och Konung, och alla andra äro honom lydiga och underdåniga Semnernas stora lycka i krig den har giort dem myndiga. De beboo och Hundari, och för dheras macht skull hållas dhe före wara alla Swears förmän: twert emot fast de Langobarder äro fåå, så äro de likwäl kiecka Karar, emedan de låta intet underkufwa sig, fast de liggia ibland mächtiga grannar. Sedan äro Reudingarna, Alvegrimar, Angleboar, Varingar, Eudoboar, Svartungar, Niutungar, som boo wid Älwar och Skogar, icke heller är |599| om dem något synnerligit att skrifwa, utan at de alla i gemen dyrka jorden som är allas moder, hwilken de mena regera alla Menniskiors sinnen. På denna stora hafsöön är en helig Lund, där som en öfwertäckt Wagn är, den en Präst allenast får röra, när han förnimmer att Gudinnan är tilstädes, så föres hon med ett par Koor, hwilken då mächta behedras. Då är där en stor fäst, glädie och lust förhänder, och blifwa alle fremmande som dit komma, wäl plägade. Då tages intet krig före, inga wapn måste då röras, alt krigstyg är förgömt, då är fred och roo i alla rum, och allenast wid den tiden älskat, in till des att Prästen han förer Gudinnan in uti Templet, mätter af detta lustiga Giästebodet. Sedan twättas Wagnen, Kläderna och sielfwa Afgudabelätet uti en Siö. De tienare som detta förrätta, de fara neder i grundet af siön: dädan upwäkies hoos gemene man en

skräck och helig fåkunnigheet, emedan allenast dhe som tagas af daga, få det see. Och detta skier hoos dhe Swenska som boo långt bort uti Germanheim. När in til oss är de Hermundurers land. Och såsom jag hafwer gåt Rhenströmen och hans sida upföre, så wil jag nu följa Donauströmen.' Utaf Taciti slut, som han giör på den norska ända af hela Germanheim (den han begynte ifrån Rhen, gåendes alt i wäster up til norr) i det han säger att dessa seder och Gudsdyrkan är hos de Swenska som boo långt bort i Germanheim, så seer man honom klarligen tala om Swerige, ty sedan säger han sig äfwen så wilia gå på öster sidan ifrån Donau til norr, där han åter kommer til Sweriges östersida: hwilka hans ord wij sedan wilja taga oss före och nu dessa indragna förklara.

11. Tacitus säger ett slags folk af de Swenska wara som kalla sig *Semner*, hwilka först mena sig wara de äldsta; til det andra, förnämsta och ädlesta för alla Swenska; til det tridie, Förstar och hufwuden för alla Swenska; til det fierde, uti deras land folckets första ursprung wara, och mera sådant. Ty wilja wij först komma til detta namnets ursprung. Samna, det är kalla tilsamman, hwilket en Konung, Förste eller Herre egenteligen tilkommer. Af hwilket ord mächta många andra hafwa sitt ursrpung, som sees i Cl. Verelii Lexico. De förnämsta, som här tiena, wil jag indraga. Samweldi är ett Regemente med en annan |600| delat. Ol: Trygg: c. 42. Samsæti vid ena storsta Haufdingia, där förstarna i Riket komma tilsamman, Vilk: S. p. 52. Samràde, där allas förnämsta råd skiutas tilsamman. Bret: Str. Samd är ähra och beröm, Ol: S. c. 141. Herv: Sag: c. 4. Samdurspiel, ärans förklening, Spec: Reg: 82. Semia Riki, med lag och rätt styra ett rike. Herv: S. c. 14. Eirik Samdi riki. Sema är en Domare, Borgmästare och Hertug. See Spelmannum öfwer ordet *Domsters* f. 207. Utaf detta fingo Konungar och Förstar sina heders nampn, såsom Semung Atins Son, af hwilcken Semungs Hundari strax här in wid Upsala under den 59 $^1/_2$ h. gr. och 40 $^1/_2$ midd: lin: T. 43. f. 149. fick sitt namn, som sees af Cl. Verelii Notis till Herv: Saga f. 41. Af denna kom hela Kungliga slächten i Norige, som sees af Snorr: Förtal, så ock sielfwa Cron: f. 8. hwar han kallas både Sening och Semming, i Edda Semingur. Uti Snorr: fol. 429. läses ock en förnäm Norsk kallas Semunder. Af de Engelske Konungar, som woro af Swenska stamm, kallades en *Samma* och *Semna*, see Snorr: f. 116. och wår Chronol: Tafla. Således kallades och afgudarna i Swerige; såsom den klippan in mot Malströmmen uti Heberstein nämnes *Semes*. Således kallar och Zozimus fol: 389. wåra Lougemens Anförare och Förste *Semnunger*, som Keysaren Probus slogs med, kommandes Tyskarna til hielp, hwilka twingades af *Semnung* och hans folk in

wid Rhen. Ty war dhetta ordet Semung ett allgement namn för alla de förnämsta i Riket, så ock stundom ett egenteligit namn, och kallas derföre än i dag wid Gamla Upsala den släta |601| Plan, som är där omkring Semnevald, af det, at alla de förnämsta i Riket diit kallades til Alheriars Ting, och des ström Samna, som ses af Cl. Verelii notis til Hervara Saga. hwar ock samma ort kallas Fyris valdir, Hervar. Sag: c: 4. fol. 64. Fyri-sier är öfwersta Herren eller den förnämsta för alla Herv. Sag: f. 87. 132. Fyrikonger öfwerste eller förnämste ibland Konungarna, Gaut: Saga. Fyrishögarna Kungs högarna, där alla Konungarna liggia begrafna uti, see 16 Tafl: 77 Figur. hwarföre och hela dhet Hundari kallas Sala Hundari, det är, dhe sällas och saligas Land som förr är och wiist c. 9. f. 417 [= s. 261]. så ock Bälings och Baldurs Hundari, det är Konungarnas säte: Asa Hundari, Gudarnas land: Samna Hundari, de förnämstas eller Herrars land där de tilsammans komma. see St. Mss: Säger alt således Tacitus rätt, att detta landet eller Hundari war det, där dhe ädlaste och förnämsta tilsammans kommo.

12. 'Att till denna Samnan tilsammans komma måtte Legater eller sänningebod af alla Riksens Folck, som woro af samma blod', som Tacitus talar, äro ju samma ord, som Plato här uti 7 cap. n. 79. f. 262 [= s. 165] talar: 'Diit måtte åhrligen af alla tijo Riken mycket Folk komma at hålla efter sedwanan det stora offret.' Är icke det och samma ord, som Adamus Bremens: där talar n. 80. f. 262 [= s. 166]. 'Ifrån detta offret får ingen sig undandraga, Konungarna så wäl som Folket, alla och hwar och en måste då skicka håfwor till Upsala.' Är icke samma ord, som Ericus Olai säger: 'Att alla som woro af Göthablodet, måste hiit komma och bära till offers gåfwor.' Den mera begiär, han läs Ol. S. c. 69. här indragit c. 5. §. 5. f. 101 [= s. 67]. Verelii notas til Herv. Sag. K. Sag. och Snorr: huru |602| offta de komma til denna Samnan, sees af Platone och wåras Sagor i samma rum indragne, nembligen, dhen ena Sammankomsten skiedde hwart Åhr, och den andra hwart femte, af dhen orsak, att dhe Swenske Skattekungar, som woro utom lands, kunde ey så ofta komma för långa och beswärliga wägar skull, såsom sees af Platone c. 7. n. 79. f. 262 [= s. 165] indragen. Hwilcket och Herodotus bekräftar lib. 4. f. 172. säyandes: 'Till Götarnas Gud Zamolzin sända de Thracer eller Scyther altiid hwart femte åhr ett utskickadt sänningebod eller Legat, som der till genom lott wäljes, hwilken får befallning at förfråga sig i ett och annat, som dem angelägit är.' At wåra Fäders afgud war Zamolzis, kan läsas af Strabone l. 7. f. 297. och Doct: Locc: Ant. SveoG. cap. 1 och 16. om hwilken jag och längre fram något tala skal. Hwar af uttryckeligen sees, att de Schyter, Göter och Tracer, som bodde in wid Mœotiska Träsket effter allas wåras och de Grekers Sagor

woro desse Göthars underhafwande, som i Swerige bodde, af hwilcka dhe måste wänta råd och ordningar sitt Regemente angående. Denna hwar 5 åhrs tilsamman-komst blef sedan bytt til hwart 9 Åhr, för förbenämde orsak, som wiist är c. 22. f. 547 [= s. 342]. Hwad som hades för händer i dessa sammankomster, läses i 7 c. Är således klart af alt detta, hwarföre denna Landsort wid gamla Upsala het Sæmnahundarid, Samnewald, och Åån Samna af ingen annan orsak, än dhet Tacitus och alla de andra wåras och Grekers skrifter tala, att alla Skatte-Konungar, Lagmän eller Semnungar, det är, dhe högste och förnämste i alla Riken, och så-|603|som Tacitus säger, hwilka woro hufwuden för de andra, måtte komma til denna orten uti Alherjars Tinget.

13. 'Denna landsorten, säger Tacitus, wara den, som aldraförst hafwer warit bebygd, och dherföre dhes Folck wara dhe äldsta af Swearna.' Hwilket öfwermåttan instämmer med Platonis ord och wåra indragne skrifter c. 7. n. 47. f. 197. n. 53. f. 201 [= s. 126, 128]. där han säger, 'att den Backen (som Upsala ligger uppå) bebodde Necken med sin hustru, hwilkens Fäder woro där af Jorden födde, hwar som Necken eller Atin aflade alla sina Barn, som woro ursprunget till alla Atlingar,' dhet är, hela Kungliga Slächten och förnämsta uti alla des riken, som alt widlyfteligen läses i hela des Capittel, så ock de efterföljande.

14. Den heliga Lunden, som Tacitus talar om, och 2 eller 3 gånger upnämner, är dhen samma som Plato, Diodorus Siculus, Adamus Brem: Joh: Magni, Ericus Olai hafwa beskrifwit här c. 7. n. 82. f. 263 [= s. 166].

15. Tacitus uti hela sin Book, (där han af Tyskland, Swerige, Finland och Esthland beskrifwer och upräknar 63. slags Folck) tillägnar intet Folck eller någon Landsort mehra än dhenna Semnevald 'där som Menniskior offrades Afgudarna.' Igenom hwilket kienneteckn, de såsom serdeles teknade woro från andra Folck. Detta instämmer öfwermåttan med allas Lands skrifter nästan sagdt kring hela werlden: ty wil jag begynna först af wåras egnas skrifter. Uthi Messenii gambla Mss. utgångne fol. 10. skrifwes, 'att wid Upsala skulle hwart 9 åhr emot skie ett synnerligit samqwäm, där Konungen och meniga Folck af alla Sweriges landskap skulle tilsamman komma, och då offras 9 lefwande menniskio-hufwuden, och kropparna hängias upp i Lunden, och hängde där 77 Mans kroppar på en gång.' Detta läses och i Erico Olai l. 1. f. 2. Joh: M. och Ol: Magno.

II. Ifrån wåras skrifter wilja |604| wij nu fara kring hela Werlden, och först norr til Isländningarna, af hwilka Snorro Sturleson i sin Cron: f. 13. säger 'att de Swenska offrade Menniskior och sin egen Konung Domalder.'

III. Ifrån Island far jag till Norje, där skrifwer Mart: uti sin Krönika f. 6. 'att wåra Swear wid Opsal offradt Menniskior.'

IV. Från Norje seglar jag til Danmark, hwar Saxo lib. 3. fol: 42 så talar: 'Fro, som war alla Gudars Konung, han hade sitt säte ey långt ifrån Upsala, hwilken den gamla alla menniskiors sed, som där och fordom brukades att offra (Oxar och andra Diur) wände uti ett ynkeligit och olofligit offrande, i ty han begynte offra Menniskior.' Hwem denna Fro war, skola wii wijsa, när wij komma til Gudarna och wiisa hans rätta tid uti Chronologien. Men hans säte, som ey långt war från Upsala, heter än i dag Frotuna, ett gammalt Frälsegods under den 60 h. gr. 40 midd: lin. 43 T. 149 Fig.

V. Från Danmark kommer jag til Tyskland och Bremen, där Adamus Bremensis l. 6. c. 8. de situ Daniæ f. 24. säger, 'at wid Upsala hängias upp Hundar och Menniskior i den heliga Lunden till offers.'

VI. Från Tyskland komma wi til Italien, där Tacitus reda indragen är, säjandes, 'att til denna lund måtte förnämma sänningebod af alla de Swenskas landsändar och des Folck, som äro af des blod, komma tilsamman där som de utaf Menniskio offer sin förskräckeliga och faslige högtid begynna till att fira.'

VII. Ifrån Italien seglar jag öfwer Medelhafwet til Israeliternas land, och där råkar Procopium, som således talar l. 2. Hist. Goth: 'Uppå Thule (hwilkens Thule alla Lärda erkienna wara Swerige) äro de mächtigt flitige at offra och hålla Gudstienst. Och det förnämsta af alla offer är Menniskian, den de offra Auden, som är deras högsta Gud. Där öpnas intet Menniskians hals med Knif, när hon offras, utan hänges, eller kastas ibland Törne, eller på annat sätt plågas till döds.'

VIII. Ifrån Israeliternas land far jag tilbaka til de Grekers och beseer den gamlaste HistorieSkribent Herodotum som f. 107. |605| l. 4. talar: 'At Odens förnämsta offer war Menniskian, hwilken togs af hwar hundrade fånge.'

IX. Ifrån de Greker kommer jag till den aldraäldsta Skalden Orpheum i Thracia, hwilcken hela Europam hafwer rundt om farit, så ock en stor deel folck i Africa och Egypten besedt, så ock många i Asia, hwilka allehanda folck han där öfwer 200. och några slag upräknar, från hwilka alla han skiljer wåra Fäder med det kiennetecknet, at de offrade menniskior, dem han här norr hoos de Yfwerborne råkade, kallandes dem Torar, af Afguden Tor. Säjandes i den 1070 versen: 'Där sågo wij dhe stridsbara Skytar, och grymma Tors Folk, som Auden flitigt tiena, och offra Dijsa det wederstyggliga och grymma offret, i dhet dhe upfylla offerkiätlarna med Menniskioblod. Där bodde och de Yfwerborne.' Jag kunde än flera indraga, men jag weet den gunstige Läsaren blifwer trött att widare kring hela werlden resa. Allenast til slut är detta

aktandes, att hwar wåra Fäder i det första uttåget de giorde (som war wid Patriarchernas tid) kommo, så pålade de det Folket, som de underkufwade, att sin afgud offra Menniskior, som på sitt rum om dhet uttåget wijsas skal: men blef intet beståndigt uthi dhe fremmande Landskapen, ty dhe styggdes wid en så hård Lag och grymt Offer, som sees af Plutarchi Theseo; där han säger, att 'Minnur hölts intet af hoos de Athenienser: och hielpte intet, fast Hesiodus kallade honom dhen högsta Konungen, och Homerus Thors Lärjunge: utan de andra Skalderna wroko honom för sin grymma lag och offer.'

16. Dhet Tacitus säger, att Swearna och des Folk i gemen, de dyrkade alla Jorden: hwilken hade många nampn, nembligen Gio, Dijsa, Freja, Frigga, Sif. etc. det spara wi till thes wi komma till hennes Capittel. Och allenast införa af Ol: Saga c. 69. som säger Hufvudblot skulle vera att Gio. |606|

17. Widare säger Tacitus att 'de hängdes, bundos och wältrades eller rulades til offerplassen, de som antingen offras eller någon gudstienst wisa skulle.' Hwilcket, fast det nog klart är, och instämmer med Procopii, Adami Bremensis och de andras nu indragna rum, så wilia wij dock det uti annat rum widare förklara.

18. 'När detta stora offret hölts, säger Tacitus, så war där en omåttelig stor glädie, alla fremmande de plägades, intet Krig fick då företagas, ingen träta, utan alt war i fred och roo.' detta offret stod om Wintern wid Jul, som wiist är cap. [5] och då plägades alla, som dit kommo, Konungen och andra gofwo ut Nyårs gåfwor, och war då utropat Julefred, hwilken fred war så stoor, att ingen fick en gång lagföra eller gå til rätta med någon om han hade saak med honom, såsom sees af wåra Sagor och gamla Lagar, men serdeles Helsingelagen TingmB. 14. Fl. där som står: 'om Julfreden, wårfreden och andfreden. I thessum fridum (Julfredum) må ingen annan lagsökia. Men i warfridi och anfridi må man lag sin föra.' Ty brukas ännu i dag här i Upsala att med trumma anslå Julfreden, men ingen annan hwarken Andfrid eller Wårfrid, icke heller Påsk- och Pingst-fred, fast de nämnas i wåras Christeliga Lagar. Hwad lust och glädie hölts om Julen wid dhet stora offret, kan sees af Cl. Verelii notis till Hervar: fol. 52 så ock af 14 Tafl. 55 Figuren, huru många dryckshorn stå afmålade den tiden på Runestawarna, de icke sedan finnas hela Året på någon tiid mera antecknade.

19. Widare i samma indragne rum säger Tacitus, 'att hela deras stora tillsammankomst på den orten går där ut på, att de der igenom wiisa detta Folkeslagets första begynnelse och ursprung wara wid denna Orten.' Se åter hwad för en mächta tillsammans stämning är |607| emellan Taciti, dhe Grekers och allas wåras skriffter. Tacitus säger i förstonne af sin book, at alla Germanner,

det är både Tyskar, Swenska, Danska, Norska och alla de 63 slags Folck han under Germanheim begriper, och äro af ett Språk, de bekienna sig wara komne af Mannen Tysses Son som war födder af Jorden. Uti 13 Capitlet hafwe wi wiist att Swerige kallas af honom Manheim, och hans begrafnings Backar kallade Mannekullar, som äro en half mil ifrån denna Taciti Samne-vald, där Upsala ligger, på hwilkens backe, den Plato här i c. 5. n. 47. f. 197 [= s. 126] punkten indragen säger warit mitt på Atles Öö, (den ock Tacitus en Öö kallar) 'af 5 stadier lång, på hwilken Necken med sitt Swärfolk bodde, de som woro där födde af Jorden och med sin Hustru aflade hela Atlingarnas slächt.' Hwadan alt des Folks ursprung är härkommet. Ifrån hwilken Ort, såsom af en Medelpunkt Swerige då kalladt Manheim wardt skiftadt och än är, i Södermanland, Westermanland, Normanland oc Ostemanland. Hade nu denna orten, där Mannen (som eliest kallas Atle, Necken, Thor, Niurd) bodde, warit i Tyskland, Danmark, Norige, Ostgötland, Finland, Estland, Ryssland eller Påland, så hade efter den medelpunkten landet warit skiftadt i Wesmanland, Södermanland, Normanland och Estland, såsom till exempel, wij wilia ett dera taga: Om Mannen och hans efterkommande hade bodt i Æstland uti Lifland, så hade Swerige blifwit kalladt Westmanland; Finland Normanland; Ryssland och Tartariet Ostmanneland; Påland Södermanland. Och icke allenast detta, utan alt det Tacitus, Plato och alla de andra skrifwa, skulle då ock i Lifland finnas; såsom den stadigt löpande Bergsryggen, som skulle skiffta Lifland i tu. Lifland skulle heeta |608| Swerige. Lifland skulle wara en Öö. Hon skulle wara 10 grader lång, och sedan alt det, som här til om Swerige skrifwit är, skulle där finnas. Äfwen så om man wille gissa det wara i Tyskland, Påland, Danmarck eller Ryssland, så måste man alt dhet här skrifwit är, där bewisa finnas, hwilket är så omöjeligit som at wilja flyttia norrstiernan til söderstiernan. Hwarföre klarare än Solen, af alla de gamla Lärdas bewitnande, och Sweriges orters lägenheet med Semnewald och des ort Upsala, til sina Berg, Siöar, Strömar och oändeliga här i hela wärket upptecknade kiennteckn, ofelbart wises, Mannen här bodt; här warit dhet allmänneliga offret och tillsammankomsten, och hela dhetta Folkslagets ursprung; det är, alla Swenskas, Tyskars, Norskas, Danskas, Isländskas, Anglendars, Hollendars, och allas som samma modersmål bruka, första Fädernesland.

20. Widare säger Tacitus af indragne rum, 'at wid samma ort hoos de Swenskas Semnevald sitter den Guden eller Konungen, som alt regerar och alla andra land måste wara honom underdånige och lydige': Här förstås intet den rätta Guden, som är i himmelen, ty han behöfwer intet wisst säte på jorden, utan den Envalds Konungen, som satt i Upsala: ty de trodde sig wara

af Gudarna allena, som sees af c. 7. n. 53. f. 201 [= s. 128]. och dyrkades för Gudar, som längre fram wisas skal: derföre seer man af Saxon: l. 1. f. 12. 'att Atin han fruchtades och dyrkades af hela Europa, men sitt säte hade han mäst uthi Upsala': det är, som jag förr af Platone och wåra sagor hafwer wiist, att alla Konungar i Upsala kallades Atin och Atle, och hade mäst där sitt säte, men när de förde stora krig, torde de stundom sittia i Africa, i Creta, i Thracia, i Italien och annorstädes, såsom |609| wåra Konungar ännu mäst giöra, som krig föra: i ty de mäst sittia i de land, där de föra kriget. Af dhetta märckeliga Saxonis rum och ädla Taciti ord, kan man nu förstå den åtskilnan, som Herodotus, Strabo och Ptolomæus, hwilka indragne äro c. 10. §. 3. fol. 438 [= s. 274] giöra emillan dhe Kungliga Skytar, och alla de andra Sarmater, Scytar och Germanner, som woro dhe Kungligas underhafwande, så ock det Plato säger i sin Timæo (här c. 7. §. 1. f. 146 [= s. 93]) 'att Atlingarna, kommandes utur wästerhafwet, intogo med en hoy hela Europam och Asiam': och det han i sin Critia (c. 7. §. 69. f. 238 [= s. 152]) säger 'att de togo in hela Europam in till Hetruriam och Africam in till Egypten, och förde stora krig med de Greker.' så ock dhet Herodotus säger, 'at Skytarna wid det Mœotiske Träsket sände hwart femte åhr till Götarnas Gud Zamolzin, att rådfråga hwad dem står till att giöra i deras regemente.' Här af kan man och förstå intet under wara, som Plutarchus och Adamus Bremensis (cap: 8. §. 1. n. 33. fol. 337 [= s. 213]) säya, 'att de i hela werlden serdeles de Greker och Spaniorer rådfråga Spåmän i Swerige, hwad dem hända skal.' Här af förstås hwarföre Diodorus talar (cap: 7. §. 7. fol. 290 [= s. 183]) 'att dhe Greker och serdeles dhe Delier och Athenienser hade en öfwermåttan wänskap med de Yfwerborne', och fol. 261 [= s. 165]. 'att till dem fördes stora skiäncker'. Här af förstås hwad Guds ord genom Propheterna alltiid hotar Judarna, Chaldeerna och andra Öster- och Sörlänningar med det Nordeska Folket, och att ifrån Nordan skulle alt ondt komma. Hwilket alt klarare skal wiisas uti alla wåras uttåg. Här af kan man see hwad stor macht och wälde Swearna och Gotarna hafwa fordom hafft. Derföre swarade och Tyskarna i anseende till dhe Swenska Kroppars styrkia och storleek, och dhes afkomne ifrån sielfwa Gudarna och dessas stora |610| macht, rätteligen Keysaren Julio som han sielf bewitnar, när han wille föra krig på Tyskarna: l. 4. c. 2. 'Att de hafwa intet gifwit Keysaren orsak till krig, icke heller äro de rädda före att slås med honom, om de blifwa der till twungne, ty de hafwa intet af sina Förfäder lärdt krypa bakom Buskan, utan stå som Karlar. Men detta wilja de säya, som sannt är, hiit äro dhe (nembligen in mot floden Rhen) komne obudne, utdrefne (af dhe Swenska) från sina länder: Wilja dhe Romarer

hafwa dem till sina wänner, kan dhet dem lända till nytta, antingen de Romarer wilja skaffa dhem åker, eller att de få behålla den de sielf kunna med krig intaga: eljest fruchta de för inga menniskior mera än de Swenska, med hwilka icke de odödelige Gudarna kunna en gång iemnföras (nästan för högt sagdt): annars är intet Folck på Jorden, som dhe icke (Tyskarna) kunna wara öfwermächtige) om det bärer till slags.' Detta instämmer med Taciti ord c. 41. f. 688. 'De Swenska äro mächtige till siös och lands.' och Ad: Brem: de situ Daniæ fol: 16. 'De Swenska äro Folkriika och hieltar till strids, och de bästa Kiämpar till Häst och till siös: dädan synas de sönderbryta alla länder och des Folk som här norr åth boo. Dheras Konungar äro af en mächta gammal Slächt.' See detta är det de Danska sielfwa bekienna, såsom sees af Saxonis Skald l. 2. fol: 33. den Mesenius så förswenskadt hafwer, och är detta allenast slutet på Skalden, huru en Dansk berömmer en Gothe,

'Try slag jag får, för ett jag slår
Jag wärje mig bäst jag hinner
Få Goterna hugg, te luska wår lugg
Så rågan om bräddarna rinner.'

Och är detta liikt dhet den lärde Danske Krönike-skrifwaren Pontan: l. 6. H. D: f. 301 skrifwer och där kan läsas. Det stora wälde, som Swerige fordom hafwer haft, hafwer likwäl Gud den högsta än in till denna dag så bewaradt, (för hwilcket Swerige aldrig kan den Högste Guden tilfyllest tacka) att det aldrig under fremmande Herrskap legat hafwer. Och är ännu genom Guds nåd knokorna tämmeligen starcka, när man besinnar dhet gambla ordspråket: (en mot en, twå mot hin håle) ty hwar har något krig warit i sennare tiider, som icke Swerige måtte tillika hafwa 2, 3, 4, 5, |611| eller 6 Fiender, som mächta wackert genom sex wärjor moth en, på dhen stora Hieltens wår nu Aldranådigaste Konungs Salige HerrFaders skådepenning stå afmålade. Icke heller mindre börda måste nu wår nyligen uprundne Stridsbare Herkul CARL uthstå, dhen Gud dhen Högsta mildeligen wälsigne och beware! När man nu alt detta öfwerlägger, och wäl wil betänkia Keysarens Julii ord, och dem jemnföra med de Isländskas, Norskas och wåras Sagor, så ock Edda, så skal man finna, att dhe Swenska wid Keysarens tiid hade större delen af Tyskland under sig, hwar af Cluverius hade orsak fått, at kalla heela östre sidan Swealandh. Ty förutan dhe ord jag reda af Keysaren indragit hafwer, så säger han lib: 4. cap. 14. fol. 34. 'Att de Ubyer, som lågo wid Rhen, kommo och begärade hielp af honom, emedan de skräckeligen undertrycktes af de Swenska.' Sedan säger han: 'At när de Swenska fingo genom utskickade förnimma, att Keysaren

wille slå en Bro öfwer Rhen, så höllo de råd på sitt sätt, och uthskickade Budkafla till alla Länder, att Folket skulle draga uhr Byarna med hustru och Barn längst up i Skogen, och alla som wapn bära kunde, skulle tilsammans komma på en Ort. Denna utwalde Ort han war mitt uti bland alla de landskap, som de Swenska hade intagit och innehade, där wille de förwänta de Romare.' Af dessa ord är klart nog, hwad många Länder de hade inne i Tyskland. Hwarföre, när man seer til Edda, så instämmer detta märkeligen, hwilken säger att den Atin, som wid Alexandri Magni tiid (det några mena wid Pompeji) till Upsala kom, han satte sin son Wegdek till Konung i Saxen i Tyskland, Baldog i Westphalen, Skiold uthi Danmark, Sigge öfwer de Francker, Sigurlami öfwer Ryssarna, och Semning öfwer dhe Norska, hwilket och instämmer med Mart: Norska Krönika, som wiisar f. 1. att af de Swenskas land är icke allenast denna Sweriges öö, som kallas Swea Rike eller Swethioder; utan Tyskland, Påland och Ryssland alt in til det |612| Mœotiske träsket. Detta bekräftas af wåra gambla på Pergament skrifwen Remundar Saga i Orm Snorro Sons Book pag: 138. 'Cappadocia ligger millin Serkland (Africa) och de stora Swearike, och en stoor Hufwudstadh eller Borg är där benämd Mera (Meroe) han står . . . Detta land Cappadocia går till wester åth swarta Hafwet (Euxinus P.) och stora Fiellar (Caucasus) äro nordanföre emillan Cappadocia och Swearike, och floden Tigris lyktar det för östan.'

21. Tacitus giör en åthskilnad på Svearna och des Trälar: eller det Folk som woro Svearna underkufwade, eller eljest skattskyldige. Äfwen så giör Herodotus med dhe andra Greker åthskillnadt cap: 10 §. 3. fol. 436 [= s. 273] emillan de Kunglige Skytar och deras Trälar; hwilket är åter en mächta tilsammansstämning: ty alla som bodde här i Upland eller detta land som kallades egenteligen Swerige, som sees af K. Sagorna, de kallades Upsvear, Semnar, Yfverborne, Recarer, Bassar, Kunglige Scytar etc. Men alla de andra Folkens namn, som woro utom eller inom Swerige, och Upswearnas underdånare, dhe hade sådanna namn som betydde deras lydna mot Upswearna: såsom inom Swerige i Småland, Skåne, ÖstGötland och WestGötland, Tiudar, om hwilka är talt c. 16. §. 2. p. 493 [= s. 309]. Up i Jemtland och Helsingland äro *Lydi*, hwilket ord betyder Folk som lyda och tiena. Länger norr äro *Pactar*. och hela Norje Packar, Baggar. Pak, som sees af Stiernhielms Hercule, är gement Folk, Poike är en Yngling. Mot Siökanten är Danar, såsom wid Danemora Skieppslag, Daneri, och i Danmark, hwilket är på gambl. Swen-|613|skan, Folk som tiena andra, ursprunget af ordet Thana, Tena, Tiena. Såsom ock sees af Spelmanni Lexicon, där en tienare kallas Skalk, Dan, Degen, Dace: såsom Adelscalkar, Adel-

thanar, Adeldegin, det är Kunglige tienare: Vitar äro de som skola achta på wårdarna, der af heela Jutland och Danmarck är ock så kalladt Vitalaheed, Vetland, see cap: 16. §. 2. fol. 495 [= s. 310]. Och såsom wiist är af näst-förgående punkt, både af Platone, Cæsare, Edda, Orm Snorreson och andre, att Sweriges stora Rike sträckte sig in i Africam, Asiam och heela Europam: altså seer man allestädens Folckens namn betyda underhafwande. Såsom i öster kallas fordom alla Ryssar, Pålackar, Ungrar, *Slaver*, *Clopar* och *Sarmader*. Ty dhe hade Upsala Kungen till Öfwerkung och hans Söner til underkungar, som ses af Hebersteino och skal widare wiisas af Kunglige slächtregister. Slavar kallas de af Släpa, det är Arbeta, Tiena, dädan Slav en Tienare, Slo gement Folk. Klopar kallas dhe af Klopa, arbeta, Klopare som giör gement arbete, see Salomons Ordspråk c. 26. v. 10. Ty kallas och så Ryssland *Clopigorod* af en gammal hufwudstad *Clopigord* den som Ptolomæus kallar *Clepidava*, fast han sätter honom något af wägen. Hwilken Ryssarna tilstå heeta af Skytarnas Trälar, som sees af Heberstein fol. 55. och ännu bruka dhe högsta i Ryssland at kalla sig Sarens *Klopar*, det är, Tienare: äfwen så betyder ordet |614| Sar-mader, en Kunglig man eller tienare, det ock Vænusinus tilstår i sitt Mss. *Sar*, *Ser*, *Sör*, *Sir*, det är på gammal Swenska en Konung eller Herre, såsom Sigurd-Sir, ursprunget af ordet Sörja, ty en Gud Konung eller Herre måste för alla sörja och försorg draga. Och blef derföre den Hunden som sattes de Norske til Konung, som läses i Saxone, Joh: Magno, Snorro och andra kallad Sör, och Öön som han bodde på Sars-öö. Ordet *Sarmader* skrifwes hoos de gamla med *a*, *au*, (hwilket är *ö*) och *y*, som sees af Scylace, Herodoto och dhe andra. Tiudescar, Tydscar, Tiodar (*Teutones* på Latin) i Tyskland, som äro alle utur Swerige komne, det af Tacito och andra wiist är, hafwer och betyda underhafwande. Daker, som sutto wid Donau, betyda och det samma: ty Dake är en tienare, och Deka (som än brukas neder i landet) är en Tienarinna och af Spelmanno, Adel degin är en Kunglig Tienare. Sedan i Phrygia äro *Lydi* (underdånige) och i Africa *Lybi*, af Götherna komne, som endels wiist är, och widare i wåra Fäders uttåg wiisas skal, hwar igenom är nogsampt klart det Tacitus säger, att Svearna mena där dhe boo, den högsta Guden eller Konungen hafwa sit säte, och alla andra wara dem underdånige och lydige.

22. Ifrån Tacito wilja wij åter komma til Cæsarem och förklara hans indragne ord, och först |615| dessa 'at Tyskarna bekiende sig intet gifwa några Folk efter mera än de Swenska': Hwar af man kan nogsamt sluta, att Svearna intet hade sitt säte i Tyskland, ty, när har man hördt, den ena Grannen så be-

römma den andra: utan när man talar stort om någon, skier dhet om dem som långt borta äro och hafwa någon stor macht.

23. Cæsar säger i dhe orden förr af lib: 4. c. 1. indragne, 'att Swearnas land är skiftadt i Hundari'; där Tacitus allenast nämner om Semnonge Hundari: Hwar af man seer Keysaren Julium större kundskap haft om Swerige än Tacitus, och är detta uti c. 7. §. 5. p. 265 [= s. 167] af Platone och wåras Sagor förklaradt.

24. 'Wåra små Hästar, säger Keysaren, oss strax bruka till att släpa och draga': hwilcket är sannt än i denna dag: ty när Folen är twå och högst tre åhr gammal, måste han gå för Plogen och Wedlasset.

25. Att wåra Fäder hafwa ridit utan Sadlar: det skier än i dag både af Qwinfolck och Manfolck, fast icke så gement. Dock är intet blötare sittia i Klöfsadelen, som är af hårdt Trä giord, än rida barbaka.

26. Det war ingen ringa ting, som Keysaren säger, 'att dhe som woro hemma i Swerige det ena åhret och brukade Åker, dhe måste dhet andra åhret resa uti Krig.' Dhetta giorde alla Bönder goda Soldater, och alla Soldater goda Bönder: hwilket wåra Sagor nogsamt utwiisa, och då skiämdes en Bonde döö på Sängehalmen, som står i KonungsSagorna.

27. 'De som woro hemma, säger Keysaren, dhe måste hålla dem kosten, som foro uthom lands.' Detta skier |616| än i dag: ty Bönder (serdeles i Dalarne och Norland) hålla sina wissa Soldater, och Ryttare-Bönder sina Ryttare, där som i andra Land alt Folck wärfwas, och hålles af sina Konungar och Furstar för reda penningar.

28. Widare säger Keysaren, 'att dhe Swenska draga uth af sina Hundari några tusende åhrligen att öfwa sig i krig.' Detta instämmer med det som Tacitus talar, att dhe Swenska älska och bruka ingen fred länger, än som den stora Julehelgen påstår och des Jule-fred. och är detta det Plutarchus talar i sin Mario f. 411 där han beskrifwer Sweriges storleek liika som wår Nordska Martinius och Orm Snoresson: nemligen ifrån Iishafwet alt in till Mœotiske Träsket, kallandes det med Solino Kalland, som wiist är c. 18. p. 498 [= s. 312] säjandes: 'Somlige säya, att Kalland är så stort, att dhet sträcker sig alt ifrån dhet Norska Hafwet alt in till dhet Mœotiske Träsket i öster och till Euxiniske Botn. Dessa Folk de resa intet alla på en gång ut, utan åhrligen hwar Wåhr så draga de i Hernad'. Hwad kan klarligare talas af Keysaren Julio, Plutarcho och Tacito än dhet, som wår gamla Uplands lag uti Konungs Balk X och XI Capittel och dhe andra wåra Lagar och Ordningar innehålla, om den åhrlige Ledung eller utrustning, som alla Hundari måste utgiöra, antingen Öfwerkonungen wille sielf resa, eller han sände någon annan Sem-

nare eller af dhe förnämste med Hähren, 'hwilcken Ledung skal uthbiudas på Kyndilsmässa, och städias på Lidsstämnan.' Att Plutarchus talar uthi dhetta rum om Swerige, kan widare utaf samma hans Book läsas, där han kallar dhem Kalleskytar, Kiämpar och Kimrar: och beskrifwer ännu |617| klarare Landet af des beliggjande nästan under Norrstiernan, hwilka hans Ord äro uthlagde uthi cap. 21. §. 1. n. 8. fol. 524 [= s. 328]. Och ett är märkeligit, dhet jagh förgat uthi 7. cap. n. 85. fol. 267 [= s. 168] indraga, huru rätt och nätt Keysaren Julius hafwer hafft kunskap af wåra Lagar och Ordasätt att tala om wårt Hundari och intet som de Lärde mena, att Cæsar skulle hafwa farit will, när han säger att af de Swenska kom Hundari till Rhen att fara öfwer. Hwilket Ordsätt lika brukas i den gambla Uplandslagen. X. Flocken, der som handlas om wåras Hundaris åhrliga Ledung, och deras straff som det försummade, der så står §. 21. 'Sittär alt Hundarit Qwärt: Sökia Fulklandz Härra med tolf fulklandz mannum ut fiurätig marker och Skipwistina med.' Här kan man åter se, att den som will i de gambla Handlingar, göra antekningar öfwer dhe gambla Lärdas Latiners, Grekers, och andras Skriffter, han kan intet komma fort, utan han icke en nogsam kunskap hafwer om wårt språk och gambla skrifter.

29. 'Åkrarna säger Cæsar äro intet skillda ifrån hwar andra, icke heller brukas hwart år, icke heller äro dhe ens egentliga ägendom.' Det är allom kunnigt att i Tyskland såås deras Åker 4, 5, 6, eller 7 år å slag, och mångastädes alltid hwart åhr utan uppehåld. Men här hwilar åkren altid hwart annat år. Sedan, der många Bönder boo tilsammans, så är intet mera än en stängsel om allas Åkrar, och de bruka sedan dem stycke om stycke. Men det |618| Keysaren säger deras Åker intet wara deras egendom, det är förståendes om Cronoåker, och ey Skatte, Bördz-åker och Frelse.

30. 'Det wåra Swenska lefwa af Jägeri, Fisk och Miölck', behöfwes intet utläggjas, ty det är allom i hela werlden kunnigt.

31. 'Att wåra gå klädda i Pelsar' är nogsamt kunnigt af wårt Norrska Folck och Lapparna, fast här neder i Landet nu den seden är aflagd, hwilkas Pelsar som Keysaren säger äro stackuta, och Kroppen här och där bar, serdeles Brickan, hwilket kan sees af deras Klädedrägt uti Cl. Scheff. Lapp. cap. 17. f. 214. afmålade.

32. 'Wiin säger Keysaren Julius låta de Swenska ingalunda föra till sig, emedan de troo sig der af blifwa blödige.' Ha! här slår Keysaren temlig öfwer: men den gunstige Läsaren måste förstå att detta war i fordom dagar. Ty så tala de andra Scribenterna om Göterna, 'att när de kommo i Italien, Spanien och Africa, och de begynte wänja sig wid deras Wiin, Qwinfolck och Bad-

stufwor, så blefwo de som dess Inbyggjare blödiga.' men det törs finnas några kanske i denna tiden som tro sig intet blifwa Karar, med mindre de icke länge hafwa warit i Spanien, Italien, Engeland och serdeles Frankrike, och hafft någre gånger Snufwan.

33. Nu will jag komma tilbaka till wår Tacitum och upräkna de många slags Folk han sätter i Swerige, såsom först de Longobarder, hwar utinnan man måste skillja de Longobarder som sutto i Swerige, och de som drogo ut, om hwilckas uttog wii af Paulo Diacono, wåras och de Danskas skriffter skola i serdeles Capitel tala. Tacitus nämner intet mera än ett slags Longobarder, men |619| wåra hafwa tre; Ptolomæus nämner och tre slag i sin 2. B. c. 11. f. 53. der han kallar det ena slaget *Langobarder* (Λαγγοβαρδι) det andra slaget *Longibarder* (Λογγιβαρδι) med twenne γ skrifwit, af hwilket det förriga γ uttalas genom *n* uti Latinska uttolkningen, äfwen såsom hos oss uti ordet *iggve, ingve.* Det tridie slaget kallar han *Laccobarder* (λακκοβαρδι) med twenne κ. hwilket den Latinska uttolckaren skrifwer *Longobarder* med *o. n.* och *g.* men han far will. Ty måste wi först igensökja ordets ursprung, hwilket är af twenne ord ihopsatt. Locka det säjes om den som antingen til godt eller ondt kan en annan komma att giöra, eller och i sin snara fånga. Lockefogel säges både om kloka och ilsluga Menniskior, så och Foglar i burar. Dädan Låcke, Locke, det är en Spinnel, som genom sitt konstiga nät fångar alla Flugor och Myggar: Detta namn gafs af Skalderne, Gudi och tiden, som fånga alla Menniskior; så och alla kloka och illsluga Menniskior, Konungar och Herrar, hwilka antingen med goda Råd eller onda, kunde gripa och fånga andra Menniskjor. Hwarföre war och detta nampnet Konungars egenteligit, som sees i Edda och Sagorna. Sedan är Longt, det som stort är. Och dädan Longa-Mæn stora och starka Menniskior som och gafs Kungar och Krigsmän till äretittlar. Loug, Laug, Lyg, Lug är Wattn, och dädan kallas serdeles Melaren och andra inwikar i Östersiön Lougen: se K. Sagorna. Lougmæn, lyger, lugmen kallas Siömän som alltid strida til Siös. Det andra ordet Barda det är slå en, eller hugga och såra en, Vilkina S. p. 16. derföre i wår gamble Wästgötlag kallas den Balken Bardagar Balker, som i de andra kallas Såramål Balker. Dädan Bardagi, Krig |620| och Slagsmål, Ol. Saga cap. 153. och Herv. Saga cap. 5. Bardur, slagen. Gret. 65. Hillebard Krigi-spiut. Af ordet Lakka och Barder, är Lackebarder ihopsatt, det är den som med illslughet och Konst kan mera uträtta än med Styrkia. Hwarföre och Tacitus mechta klarligen beskrifwer deras Namns rätta Egenskap, fast han intet förstod språket; der han säger 'att Longobarderna fast de äro få, så äro de berömda för sin manhaftighet och klokhet, ty fast de liggja ibland

mechta starka och folkrika Landskap, så äro de igenom sitt wågande och snälla Krigspuss likwäl trygga.' Uti Swerige ligga twenne Hundari, det ena kallas Lakka Hundari under den 59 1/2 h. gr. 40 1/2 mid. lin. 43. Tafl. och skrifwes med tu *k* eller tu *cc* på Latin så och tu *gg* som synes i det gambla Chron. Episc. Cl. Scheff. f. 108. 174. 175. 183. 212. Och kallas des Soldater i gamla Sagorna Laccabarder, Lacceboar. En Socken ligger och i samma Hundari som kallas Lakka. nu i dag kallas Häradet Longe-Hundari som sees af samma Cron. fol. 108. Det andra Hundari är i Småland, och kallas Longobaridz Hundari under 57 h. gr. 35. midd. lin. i 6. Tafl. Det tridie slaget äro de som inga wissa säten hafwa, utan kallas Longobarder ett slags Krigs-folck af våra Swenska som boro de långa Hillebårdarna. Såsom wi tillförende hafwe wiist c. 9. §. 2. n. 10. f. 375 [= s. 236]. huru Ptolomæus (den första och äldsta som wi hafwa, af dem som Landtaflor har giordt) hafwer farit will, det Cluv. i sin Boks 1. c. måtte och tilstå, fast han intet förmår alla hans feel uptäckja, i ty han gör Swerige, som ofta sagt är, till en liten Öö 30 miil lång, der likwäl hon så stor är, som Tyskland, Frankrike och Spanien, |621| och huru han der igenom har satt en stor del af de Swenska i Rysland, Påland, Island och Jutland. Altså af detta tilfälle wilja wi låta se, hwilka han hafwer satt i Tyskland: nembligen, först dessa Longobarder som sees på hans Tafla. Men hans egna ord och beskrifning wisa hans feel; ty så säger han lib. 2. cap. 11. fol. 53. 'De Folcken som bo längre bort (i Germanheim) och äre mitt up i landet, äro Swenske Angleboar, hwilka bo mera öster än de Longibarder, sträckjandes sig i norr alt mot Alfvans medlesta. Sedan boo de Swenska Semnar åfwan Alfven mot öster in til Sveaån.' Först måste alla Lärda kännas wid att ingen Svea åå är i Tyskland, utan några gissa henne wara floden Oder, andra Veser, sombliga Veisel: andra mena henne wara Spri, andra Pen, som sees af Ortelio. Men de fara will, ty denne Sweaåån, hon är i wåra Sagor mechta namnkunnig, efter hon skiljer Upsvearna, Semnesvearna eller de Yfwerborne, ifrån de andra wästerlanden, som sees af Byrger Jarlz Förtal för UplandsLagen: där han så talar: 'Byrgir son Magnusa, Kunungr, allum them är byggia millum hafs och Sævu ströms, och Ödmorda.' Äfwen så gör Ptolomæus henne til Semnnas eller Upsvearnas Landsända, allenast han far der i will, att han sätter Semne-Svearna på wästresidan, der de äro på öster. Men är intet undrandes, ty han är bedragen af Alvens namn, hwilket är ett allgement namn som kommer alla stora Floder till, men serdeles kalla wåra Sagor den som löper i Tyskland till Hamburg Ælfvan, så och den som löper utur den stora Siön Venner till Göteborg i hafwet, den Adam: Brem: kallar Elfvan, och sedan den som fly-|622|ter genom Dalarna och Elfvar-Carleby, men på det åtskilnat skal wara emellan

dem, så nämnes i wåra Sagor Tysklands Älfwan Bemers Älfwan, och den andra Giöta Älfwan, och den tridie Dala-Elfwan. De andra alla Folken som Ptolomæus räknar ibland de Swenska och på Taflan sin, sätter i Tyskland, skall jag spara till annat rum, och fara fort i Tacito, hwilken hafwer under Longobarderna infattat alla 3 slagen, som synes der af att han inga flera nämner.

34. Sedan upräknar han åtskilliga Folk, men gifwer dem intet wist ställe, såsom är de *Reudingar*. Hwilket är ReudingeHundari i WesterGötland, och Reudveden den allmänne bekante Skogen, som och nämnes i WestGöteLagen, hwilka äro belägne strax ofwan de Longobarder som sades wara i Småland under 58 h. gr. 6 Tafl. Där är oc Reudinge hund. i Södermanland. Reurid i Kindhund. Reude i Ascemans hundari. Reudin i Gauthems hund. Ruda i Kollans hundari. Reuda i Warmans-land.

35. Nämner han *Abiones* eller *Aviones* hwilket är Åby Hundari in wid Awiikan wid ChristianStad under den 56 h. gr. 36. mid. elljest är Avio-vari Norr åt, under den 69. h. gr. 44. m. See Scheff. Lapp. f. 27. 127. men det ligger intet i samma ordning eller gräntzar efter Taciti upräkning.

36. Wid Aby hundari sätter Tacitus *Ænglarna,* hwilka äro Ængla-Hundari i Småland under den 60. h. gr. 34. mid. strax in wed Longovarid Hund. hwilka Ptolomæus och så sätter wid Longibarderna i indragne rum och äro åtskillige orter där kring, hwilka så-|623|danna Namn bära och icke flerestädes i Swerige, såsom Anglarid i Småland, Anglatorp, Anglistada Hundari, Ængelholm i Skåne, Engelsru, Angeltofta, Engelzbeck, Angulsa, Ængelbeck, Ængelmen, Engleholm. Såsom nu Engeländerna erkänna sin släkt utur Swerige, så finna de nu Angeland och Saxeland rätt igen, och sina Vitar utur Vitland nu kallat Iutland: om hwilket widare skall talas när wi komma till wåras uttåg.

37. *Wæringarna* sätter Tacitus der näst som är Wærindz Förstendöme i Smål. de och Ziglerus f: 491. nämner under den 57. h. 36 1/2. mid. 6. Tafl. sedan hela Varimans land under 59 högds gr. 35. mid. och der in mot liggjande orter. Værintuna, Værnemo, Væringe.

38. Där effter sätter han *Eudosiö,* hwilka äre Eudosiö Hund. i Östergötland, under 58 h. gr. 37. middagslinie.

39. Sedan *Swartorna,* hwilka boo i SvartöHundari i Södermanland, under 59 h. gr. 40 midd. lin. Svartö Skeran, Svartsiö i Upland.

40. Härtils hafwer Tacitus temmeligen hållit sig alt wid wästersidan, som hans sätt hafwer warit att skrifwa om medelpunkten af Swerige, som war Semnewald: och serdeles effter Ptolomei och de gamblestas afritning på Swe-

rige i det de draga det mera från wäster i öster, än från söder i norr, men här kommer Tacitus och lägger *Niuthonger* til dessa som alla hafwa warit i wäster: men man måste intet undra detta; Ty man skal finna mycket större fel på deras Taflor som för 30 eller 40 åhr äro utgångne, det gunstige Läsaren kan sielf efterse. Niuthongers Hundari ligger under 62 högds grad och 40 mid. |624|

41. Sedan nu Tacitus så hafwer alla dessa Swenska slags Folken upräknat, talar han om offret och Julehelgen, och säger detta 'skee hoos de Swenska som långt bort boo i Germanheim': och begynner så sedan af Öster i Germanheim, nembligen wid Donau, der han sätter *Hermundurerna* emillan Donau och Elfwans Källor. Hwar och i dag wid des ursprung i Bemen och Slesien in til Donau finnas *Hermunsdorf*, *Hartmans dorf*, *Hermensdorf*, *Hermsdorf*, *Hermunitz*, *Harmonsdorf*, *Hermunslag* oc många som kallas *Hermsdorf*. Der näst sätter han de *Noriske*, hwilka äro *Nordlingen* oc *Norenberg* och flera kan jag ey finna efter dem: sedan sätter han *Marcomennen*, hwilka äro uti Landet Mæren, der som orterna *Marcauski*, *Marcishe triba*, *Marcovitz*, *Markartz*, *Markau*, *Mark* och *Markbek* emellan Donau och Floden Skren. Der hos sätter han de *Quader*, hwilkas namn finnas från Donau alt up till Prützen wid Siökanten, som är *Quadz*, *Quadtzendorp*, *Quatan*, *Quedlingborg*, *Quaditen*, *Quade*, *Quadendorf*, *Quazitz*, *Quadou*, *Quedzou*. Dessa alla säger han liggja framför Donau och bakföre sluta dem (moot Österhafwet) dhe *Marsigner*, och *Burer*, hwilka till Språk och Seder äro Swenska. *Marsignerna* äro hela det låga och Morasiga Landet wid Östersiön, som är *gamble Mark* och *Nye Mark* med Pommeren och Meklenburg, och en del i Prützen, der alla desse Orter finnas *Marsingvise*, *Mæsendorp*, *Morin*, *Margenburg*, *Marienveden*, *Marsingau*, *Margenfelt*, *Maring*, *Marsvalde*, *Marsinge*, *Moringa*, *Marsenou*, *Marvitzen*. *Burarna* kan jag där inga finna, utan uti Swerige under 64 h. gr. 40 mid. 6. Tafla är Burehundari, Boretræsk, Bureflod, Bureklubben, Bureö, Boreby, Bureudden. |625|

42. Ther hoos sätter han *Giötungar*, hwilka han säger brå in på de Kallers språk, och bruka arbeta i Berg och Grufwor: således kallas hoos oss alla som boo i Bergen, nemligen Gietungar, Jettar, Resar, Berg-Resar, Troll, hwilcka äro starcka och stora til att arbeta: såsom sees af Helsingarnas Jettewiisa och Ol: Petri Chron: Förtal: dädan är hela det Bergugaste landet i Swerige kalladt Giötungheim eller Jötunheim, som sees af Herw. S. c. 1. ther som Jetteland (Jempteland), Giotteholmarna, Jettendal, Jettenborg wid 66 h. gr. 40 midd: liggia. De Kallers språk är wåra Norlänningars, Dalkarars och Norskas, hwilcket uti uthtalet något skillies

ifrån dhe Swenskas, som wiisas skal när wi komma til the Kaller som kommo här ifrån in i Frankrike, Italien och Asien. Uti Tyskland har man allenast *Gotingen* wid Weser floden, ther ock grufwor äro, hwilka Blaus Atlas fol. 109 säger wara 'aflefwor af de Giöther, som längst Nordan ifrån, sex gånger hafwa giordt uttåg till Italien, och ther (i Tyskland wid Weser) några lemnadt efter sig, som hafwa bygdt *Gotham*, *Gotleben* och *Alten-Goten*.' Men det är skiljandes, som förr är sagdt, emillan Gautar (Giötar), och Giottar, Jettar och Jottungar. Ty Jotunheim och Giötunheim kallas hela den norske delen i Swerige ther the höga bergen äro. Men Götar och Gautar de som beboo slätten in moth öster och wästerhafwet, om hwilka och Tacitus kommer sedan att tala. *Osios* säger Tacitus, bruka det Panoniske språket, och intet wara Germanner. En dehl af Panonien talar Slaweska, och kallas therföre Slavonia söder om Donaw, och altså synes dessa Oser wara *Ausi* wid Bemen, |626| *Ossauna* i Pryssen, *Ossitz* i Påland, och flera sådana på den orten ther Slawiska talas, emädan Tacitus des förutan säger, 'at desse gifwa skatt en del åth Sarmaterna (Pålackarna och Slawerna) och en deel åth Qwaderna.' Sedan sluter Tacitus dhesse Folckslagens Lands beskrifning med dhessa ord: 'at the till en dehl beboo släta Fälten, men the andra Skogar och höga Berg; ty Swerige skiftas och delas i tu med en mächta hög och stadiglöpande lång Bergsrygg, hwar bort åth många slags Folck boo. Af hwilka alla han de mächtiga wil upräkna, såsom Arios, Heliconen, etc.' Här af seer man att Tacitus åter kommer i öster till Swerige, och skiljer Swerige och Tyskland genom dessa tre teckn: 1. Bergen, och 2. det släta Fälte, och 3. Skogarna. Ty Mark, Pryssen, Pomeren, Osau eller Påland är allt slätt land, ther Hermundernas och Markers eller Morawers och Norenbergers är skogugt och något backugt. Men Swerige har den långa Bergsryggen, till hwilkas östre Folck i Swerige wi nu komma willia.

43. *Gietarna* eller *Giotungarna* som Tacitus sade bruka att arbeta i Berg, de äro reda upnämde, så och *Burarna;* nu följa *Lugomennen* 'hwilka han säger wara folkrijkaste och starkaste och i många landskaper delade': hwilket instämmer med wåras Sagor: ty Laugen kallas hela Mälaren; see Snorr: f. 184. och K. Sag: f. 22. så ock hela Skiären in moth Småland och alt Nordan ther hela Konungens macht stod til siös: therföre säger Zigler fol: 941. 'Laugen han är Folckrikast bebygd.' Och äro åtskillige Härader af Lugumennen nämde, såsom Lugo-Hundari i Sörmanland, Lugudun Sockn, Lugens Hundari i Westmanland under den 59 högds gr. 40 midd: Luge Hundari i Upland.|627|

44. Dhe Tacitus kallar *Arios* ibland Lugumennen är Aroshundari, och

Staden Aros, den nu heter Westra-Aros, och ther hoos Kung-Åra och Arihundari. dessa kallar Jornandes 1: de Reb: Getic: cap: 3. f. 112. *Aroshiranni* hwilcket måtte wara förderfwat af Arosheradt under den 59 ½ h. grad. 38 ½ midd: lin: 43 Tafla och liggia som Tacitus säger wid Lougen: sedan är Arshundari i Södermanland. Arlinge hundari i Upland.

45. *Helviconer* sätter Tacitus der näst, hwilka Plinius kallar *Hilleviones*, uttryckeligen sättiandes them på Sweriges stora Öö, och Ptolomeus kallar *Ælvones:* äro de som boo under 62 h. grad. 39 middaglin. och kallas Hillesingeland eller Hellesingeland, där Hellevihundari är, Hilleby, de 3 Hellekons fiell, Helleåå, Hilleboda, Hilleward och Hillesiöö.

45. Ther effter följer *Manneheim* som borde stå föråth, hwilket nu är Wesmanland, Sörmanland och Normanland, emillan 58 och 66 högds gr. och 34 och 41 midd. 43 Taf. ther elljest många orter äro såsom Mannehundari, Mantuna, Manby, Mansta etc. hwilka äro nu emillan 59 högds gr. 41 middagslinien.

47. Ther näst sätter Tacitus *Elysios*, hwilka boo i Glysiswald, som beskrifwen är i wåras, dhe Grekers och Latiners Sagor, som wiist är cap: 12. och ligger under den 63 h. grad. 40 midd. ther som Glisholmarna, Glisudden, Glisåån, (Liusnan) Glisöö liggia.

48. *Naharvala* sätter han ther näst, som än kallas Naarwala och Sörwala under den 61 ½ h. gr. 40 m. hwar flera orter ännu af det namnet finnas: såsom Wala, Walbo, Suns-|628|Vala, Valeby, Narvala hundari. Men om den Lunden han där beskrifwer kan jag ingen wiss rättelse hafwa, ther the twänne Gudar af lika betydelse som Castor och Pollux hoos de Romarer, skulle wara dyrckade; hwilcka wi therföre spara til thes man därutinnan något större lius kan få: doch wil jag gifwa androm anledning som där norr åth boo widare efftersökia utaf thet jag förnummit hafwer. Castor och Pollux the kallas *Tyndarides* af Grekerna och sades wara dräffelige Siökrigsmän, och hafwa ödelagdt Siöröfwarna, woro och med Orpheo och dhe Argonauter här i Swerige, och af wåras Sagor säyas dhe nu synas genom en Eld stå kring Masterna, then ena om morgenen, then andre om qwällen, när starck storm wäntas. Det är till förende wiist, att wåra Fäder woro skräckelige Siöröfware och serdeles Botnkararne, ibland hwilka dessa *Narvaler* boo strax in wid Siön, och kallades therföre Wargar, som wiist är c. 20. war och wid dheras landsända Wargöön, som ligger 15 miil ofwan Narvala, under dhen 62 ½ h. gr. 40 ½ midd: lin. Tafl. 43, ligger Tynderåd och des Öö Tyndaröö, som sees af Blaus Atl. fol. 3. och intet sådant namn finner jag mera i Swerige: om nu Castor och Pollux hafwa fått wedernamn af denna Öön eller Öön af dem, kan jag

ingen underrättelse finna, |629| utan så mycket som nu Tacitus och de Grekers gifne anledning om deras resa.

49. Nu kommer Tacitus tilbaka mot wäster och säger: 'på andra sidan om Lagumennen (under hwilka han alla förberörda Folk räknadt hafwer, hwilka och alla wid Siöar och hafwet boo) hafwa Giötharna sit regemente, hwilka äro något mera fria än de andra alla Germennens Folk, doch icke heller heel fri.' Af detta rum är klart, som förr är wist, at alla Germennen mot Swearna, som Tacitus talar, hafwa räknats för trälar och underhafwande; emädan han här säger att Giötharna hafwa något mera att säya än alla de andra. Se hwad för en mächta tilsammanstämning åter här faller med den frågan som Alhäriars Tinget hade för händer at wälja Konung af Ol: SkottKonungs sönner (indragen c. 7. §. 5. f. 283 [= s. 178]) ther Giötarna wille taga en Konung af en annan slächt, och Upswearna wille thet ey tillstädia: Tå sade Freiwid, 'så tycker mig om dessa höga ährender skola gå för sig att taga Olof Erickson af riket, att wi Upswear komma till att stå för saken. Thet hafwer så gemenligen warit, att thet Upswear Höfdingar hafwa sin emillan stadfäst, ther effter hafwer hela landet gått. Intet behöfde wåra Fäder tiggia råd af WästGötarna om landsens styrsel.' Af detta seer man som Tacitus säger, att Giötharna woro nogot friare, och hade mera at säya än de andra af Germennen. Dessa Götar beboo nu ÖsterGötland och WesterGötland, hwar många orter äro wid sådant namn, som Gotarum, Gottala, Götheim, Götarij, Gautstorp, Götsta, Götmala, Giötrup, Gautarum etc. hwadan de det namnet bära är wiist i 17 Capitlet. Här ifrån kommer Tacitus til dem som boo lika som in i Hafwet, och sätter så först *Rugerna*, säyandes: |630|

50. Strax in wid hafstranden äro *Rugerna* och *Limoverna*. Rugerna boo på landet Rügen under den 55 h. gr. 35 midd: 6 T. så ock uti Norje wid det stora näset Lytarnæs, under den 59 h. gr. 28 midd. Lemoverna finner jag inga andra än Lemofiord och Lemosland i Jutland, hwilka i Snorrone, Konungsagorna och alla wåra Sagor är mycket bekant för den sköna hamn för Siöröfware, och att achta dem up som wille fara utur Westersiön i Östersiön, liggiandes under 57 h. gr. 31 midd: ther Lemovins stad är Söderlemovick, Lemmo och Lems fiord är.

51. 'I sielfwa Hafwet liggia dhe Swenskas Städer, säger Tacitus, hwilcka äro mächtiga till Lands och Siös, och rika på många Skiepp. Skapnan på Skieppen skilljas ifrån andra därutinnan, att bakstammen och framstammen äro lika, så att the kunna fara med hwilkendera Stammen dhe willia till stranden. De bruka inga Segel, icke heller äro åhrarna mot hwar andra, och detta derföre, på thet the i Strömarna skola kunna wigt (utan wändning) fara up och ner,

twärt eller snedt före.' Här kommer nu Tacitus till at skillja emillan Swearna och Upswearna eller Swenska, äfwen såsom wåra egna Historier och dhe Norske dhet giöra: ty här tils hafwer han talt om hela Swearna; nu kommer han talandes om dhe Swenska egenteligen så kallade, eller Upswearna. Äfwen som dhe Norskas Kungssagor indragne c. 7. n. 53. fol: 203 [= s. 130] tala: Sviaveldi ligger i margum lutum, Vastergautland, Vermaland, Marker, Eista Gautland, Gotland, Eiland. Sedan tala de: Sviþiod Sialfvi är Sudermanland, Westmanland, Fiardrundaland, Tiundaland, Attundaland, Sioland (Lugland). Lika så giör och Jornandes de Reb: Get: cap: 3. fol: 612. åthskilnad emillan *Svetans* (Svear) och *Svethidi* (Svethiod, Swenske) och såsom wåra Lagar giöra åthskillnad emillan *Gautar* (Goter) och *Gutar*, *Giotunnar* (Jettar) som wiist är cap: 12. §. 2. fol: 453 [= s. 283]. |631| så hafwer och Tacitus giordt emillan *Gothones* och *Gotingos*, och äfwen så Jornandes emillan *Gaute* och *Gote*, hwilcka ord i somliga Exemplaren äro ihop tryckte, för ett ord *Gauti-Gote*.

51. Dessas Städer som Tacitus egenteligen kallar Swenska, de liggia och i sielfwa Hafwet, som sees af den 43 Taflan, ther Upswearnas Land skiuter sig uth i Hafwet som en Öö: hwilket land är intet annat än som Holmar blandat med Lougen: hwarföre och större delen kallas Siöland (Lougland) och ther uti liggia de tre fordom mächtige gamle hufwudstäder Upsala, Sigtuna och Biörköö.

52. Tacitus för alla dhe 63 slags Folck han upräknadt hafwer, gifwer han ingen den machten och styrckian såsom dhessa Upswear, nemligen at the woro mächtige till Lands och till Siös. Huru starck flotta derföre Upswearnas Konung har haft, är wiist cap: 7. n. 90. f. 274 [= s. 172] af wåra Lagar, som samma ord hafwa som Plato, att 4 Skiepp skulle hwart Hundari utgiöra; så att Konungens Flotta war 1200 Skiep. Se detta instämmer med Adami Bremensis indragne ord, som sade att the Swenska äro starke till Rytteri och Skiepp. Och kan man see af the Norskas egna Sagor §. 151. fol. 168. att Kung Anund i Swerige undsatte Kung Oluf i Norige 420 Skiepp, ther han sielf allenast hade sex. Skieppens skapnad sees af den 11 Taflan 41 Fig: om hwilcket wi tänkie något mera en annan gång skrifwa.

53. Widare säger Tacitus: 'Hoos de Swenska äro rikedomar och så i ähra, en Enwalds Konung regerar ther, som ther till ey wäljes, utan arfweligen bekommer den ähran, icke heller äro Riksens wapen och wärjor ther i gemene mans händer, utan i ett Wapnhus (Rustkammar) under en Marskalk (Kungens tienare) förwarade: ty the fruchta intet för hastigt infall af Fienden, emädan Hafwet och Östersiön är them en trygg graf. Ingen Atling boren eller fri be-

troos att förwara wapnen; ty thet är intet Konungen till nytta. Utom dessa Swenska är thet döda och stillastående Iishafwet.'| |632|

Hwad är här åter för en dräffelig tilsammans stämning med Platonis, Herodoti, Plutarchi och the andras skriffter: som är först om Upswearnas Rikedomar, som läses c. 7. n. 71. fol: 239. cap: 9. n. 11. fol: 407, 408 [= s. 152, 255]. Detta och Adamus Bremensis de situ Dan: f. 5, 12. Sedan at hoos Upswearna eller Semnerna hafwer settat den Enwalds Kungen som hafwer allt Regemente, som Tacitus säger i förra indragna ord, dem alla the andra skulle wara underdånige: hwilket förr af Platone c. 7. n. 53. f. 201 [= s. 128] och Snorro n. 54. f. 207, 208 [= s. 133] och Kungsagorna fol: 209 [= s. 134] wiist är, att fast offta Landet gick i delning, war alltid Upsala och Upsvearnas Kung Öfwerkung. Utaf detta som Tacitus här talar, att i Swerige satt thenna Enwalds-Konungen, och af thet att han intet förmäler i synnerheet hwad alla the andra folken som han under hela Germanheim räknar, hade för Öfwerheet: utan hwad han talar om dhem alla i gemen cap: 7, 11 och 14. att the hade Förstar eller Förståndarer, kan man nu nog klarligen see, at the woro, som han säger, i anseende mot the Swenska, des underhafwande; så att fast hwart slags folck stundom gnabbades sin emillan, såsom nu Förstarna i Tyskland, hwilka wähl föra små krig då och då sin emillan: men när hela Romerska Riket något angår, skola the wara under Keysarens högsta rådande. Altså skiedde och tå, att i saker angående hela Germanheim måtte the komma til Upswearna och taga råd af EnwaldsKungen hwad giöras skulle. Therföre fruchtade och Keysaren Julius att Swearna som kommo in moth Rhen, skulle draga öfwer, dem andra til hielp, som läses l. 1. c. 8. f. 10. och är nu nästan de Romerska Keysarens Regemente med Förstarna sådant som Swearnas Enwålds |633| Konung med alla Förstar och Jarlar hade i hela Europa i äldsta tijderna.

54. Swearnas nampn, både deras som inom Swerige bodde, och dheras som drogo utom lands, menar Cluverius uti sin 3 books 24 cap: f. 99. wara af wåra Fiellar, som kallas Seva Fiell, eller Åån Seva, som skiljer Upswearna från de andra: men han träffar intet sanningen, ty man måste sökia uhrsprungs orden gemenligen, af dhem, som någon gierning betyda. Svea eller Svidia, dhet är, bränna: Dädan Svidioland, där man Skog bränner att såå uti. Hwilket ord brukas ock lämpas til andra ting, såsom när en är för hård att all ting straffa, säges han wilja swea alt det som ludit är. Äfwen så ock den, som förer ett swårt Krig, han säges att Swea. Hwar af mächtiga krigs män kallas Svidur, Brennur, Hillebrandur, FiolSvidur, Svidudur, Svidris, ty gafs Oden såsom den största Krigshielten sådana namn af Skalderna, såsom sees i Edda uti Odens kienningar: dädan siunges i en gammal wijsa, med

Svear Svear Svidur, det är, med de Swenska bränner Oden all Land. Der af kallas wärjor Odens eld, lius, linild, stierna, brandur, see Edda i Sverds kienning. Örlig kallas Eld, Brand, Krigs-brand, Krigslåga. Wij finna nu intet af wåra, de Nordskas och Isländskas Sagor, icke heller af dhe Grekers eller Latiners, att någon Konung här norr, icke heller Folket wara kallade Swear, förr än mot Christi tiid, som nu är wiist af Cæsare och Tacito, och andra: utan dhet förmäles af wåras Sagor, att den Oden hetat egenteligen Svidur |634| för sin stridsbarhet (see Snorr: f. 2) som kom tilbaka ifrån Göterna, hwilka sutto wid Mœotiske Träsket, hwilcket instämmer med tiden och de Lärdas skrifter; och af honom kallades sedan wåra Fäder Svear det är Krigsmän, som alt wilia swea. Landets namn och Folkets skrifwes åtskilligt til händelserna. Uti Hervar: Saga c. 20. skrifwes på samma blad fol: 181. Sviþiod, Sviar, Svenska, Sviariki. I KungSagorna Svea-veldi: Sviavildi, Sveidiot, Sveja-land. Det äro eliest åtskilliga orter nämde af Svea, såsom Sveahundari i Westmanland och Socknen Svevi, där 3 stora Högar äro såsom Fyrings eller Kungs högarna här i Upsala (see 16 Tafl. 77 Fig:) under hwilka dhet menas dhenna Svidur liggia begrafwen. Sedan finnes Svista, Svedby, Svedery, Sveatorp och flera, de här woro för långt att upräkna.

55. Är således wiist Sweriges namn och säte af åtskillige oryggelige kiennetecken, serdeles af des stadiglöpande höga bergsrygg, som Tacitus talar, hwilket ordsätt och Plato brukar c. 7. f. 155 och 158 [= 99, 101]. Max: Tyrius med Plinio och Adamo Bremense beskrifwa denna Bergsryggen omhwerwa hela Swerige. Nu wilja wij komma till åtskilliga andra ting, såsom är Lagar, Seder, Klädedrägter, och sådant mera, de Tacitus säger wäl komma dhe Germaner till i gemen: men jag finner litet eller intet utaf de Lärdas anteckningar, som öfwer Tacitum skrifwa att dhe kunna bewisa det af deras Sagor, eller än i dag uti bruk wara |635| i Tyskland behållit, men här kunde man det widlyfteligen giöra, der omträngia skulle af wåra skrifter och än i dag seder: men såsom jag tänker, genom Guds hielp det spara til annan tiid, så wil jag allenast korteligen det nu här giöra efter min lofwen, på det den gunstige Läsaren må någon smak dher af hafwa.

§. IV. n. 1. Tacitus säger att wåra Fäders Bedrifter och gierningar dhe äro genom Skaldeqwäd eller Skaldewijsor anteknade: Detta kan sees uti Edda, Konunga-Sagorna, Hervara, Olofs Saga, som har 160 Skalder och många andra, af hwilka wij inga aflefwor finna i Tyskland. Den lärda Taubmannus han menar, att wåra Wijsor skulle sådanna warit, som han en införer i sitt Förtal till Virgilii Culicem fol: 6: skrifwen för 500 åhr sedan, hwar af jag wil allenast en wers inhämta:

'Ein wiser Man hatt einen Sun,
Der was ihm lieb, als manigem ist,
Den wolt er lehren rechte tun,
Undt sprach altso: Mein sun, du bist,
Mir Lieb ohn allen valsken list;
Bin ich dir sam du selbe dir,
So Volge mir ze dirre frist:
Die weile du lebest, ess ist dir gut,
Ob dich ein frömbder Ziehen sol,
Du weist nicht wie er ist gemut.'

Den som någon Tyska kan, och sedt någon wers, så kan han wäl förstå huru gammal denna qwädeart kan wara, men jag wil ändå gifwa dhet äldre är af 800 Åhr. nemligen af Othfridi Euangelier, där som Judarna gissa hwem wår Herre och Frelsare Christus skulle wara l. 3. f. 253.

'Sume quadun duent sie uvis,
Thas thu Hieremias sis.
Johannem sume ouch nennent,
Ioh thih Zithiu gizellent.
Qwedent sum Giu varo,
Helias sis ther maro.'

Här äro wäl orden gambla, men Skaldearten af dhe senare tiider, hwarföre wil jag indraga allenast ett exempel af wåra, som finnas |636| uti Cl. Verelii notis til Hervara Saga f. 4.

[6] Lätur [2] sa [3] er [4] Hakon [5] heitir
[14] Han [15] räkir [16] lid, [7] bannat
[13] Jord [11] kan [12] frelsa [20] firdum
[8] Frid-rofz [1] Kongur [9] ofza:
[22] Sialfur [18] rädr [23] alt [17] och [25] Elfar
[19] Eirn [21] stillir [24] a-milli
[29] Gramur [30] ofgift [26] ad [31] fremri
[27] Gandwikz [10] Jofur [28] landi.

Här är både Språket, Bandet och Qwäde gammalt. Här får man intet binda det ena ordet med det andra, som finnes i samma rad eller i den näst följande, utan en måste begynna i den fierde och så til den första, alt såsom man seer räkningen stå till ifrån 1 till 2, 3, 4, 5 etc. och dhetta äro dhe rätta Skaldearter som Tacitus talar, hwilka innehålla wåra Förfäders bedrifter. Om hwilkas ålder man kan lätteligen döma, när man besinner att ingen Greks eller Latins Skald så gammal finnes, den man icke til det ringesta något så när kan uplösa til bandet emillan orden, fast det intet kan skie till Gåtan: men ibland wåras Skaldewisor finnas dhe som hwarken til orden, bandet eller Gåtan kunna uplösas; hwarföre äro många än i dag ouplöste; och altsåledes inga gambla Skaldewisor, de Tacitus nämner, ännu ur Tyskland wiste, men många hundrade kunna här framtees, förutan tusendtaals mot sådanna som Ottofridus, och Taubeman framställa, om de skulle wara de rätte.

2. Om Tysse och hans Son Man och Sonesonen Ingve, Hermioder och Oeisten, så och de andra |637| Tacitus upräknar, skal jag tala uti Capitlen om Gudarna och i chronologien.

3. Så ock hwad Herculer, Mercurs madur: Ys eller Disa, och Mader woro för Gudar och Konungar, skal i samma Capittel förmälas: så wäl som om Druiterna. Om Ulysses warande i Tyskland, som Tacitus säger, skal sparas till hans serdeles Capittel som ofta lofwat är.

4. Tacitus säger i sitt 3 Cap: 'Att när de gingo til slags, så sungo de ett Bardequæd, hwar igenom de uptände deras sinne och mod som gingo til strids etc.' huru detta ordet *Bardiquæd* plågadt de Lärda, kan läsas i deras anteckningar: i det somblige mena dhet komma af Tyska ordet *Wort*, som är på Swenska *ord*. Andra af Grekiskan βαρδίστου den som är Laat och Tröger, andra af ett Latinskt ord *Barire*, det wi säya Böra, Bola, Bräka. Men intet dera kommer öfwerens med sielfwa saken, ty Tacitus talar om sielfwa quædetz siungande och intet härskriet: sedan säger han, dem sielf kalla på sitt språk denna sången *Barde-don* eller *Barde-quæd*, hwilket har sitt ursprung af *Barda*, som wist är §. 3. n. 33. f. 619 [= s. 388] betyda Fächta, Slås och Kriga, och Dån, Liud, Qwäd, Sång, och dädan Bardeqwäd, det är en slags wijsa, Kiempewijsa, den som sångs af de bästa Barderna eller Kiempar och Skalderna.

5. Tacitus säger: at de Germaner hafwa mäst gult Hår, hwilket enkannerligen skal förstås om dhe Swenska, såsom tilförende c. 22. §. 2. n. 6. fol. 549 [= s. 344] är wiist af Homero, Claudiano och Lucano, hwilken bekienner at ifrån det yttersta nordeska landet komma de gulhåriga Swenska: detta medgifwer och sielfwa naturen, ty ingen af |638| gemene man är, som icke här i Swerige seendes någon med swart hår, icke strax uthropar honom för en Tysk,

emedan de intet wetta stort af Italianer och Fransoser, och man seer än i dag hela Tyskland igenom, att de mera äro swart och brunhårade än gulhårade.

6. Dhe Germaners Kroppar säger Tacitus, wara dreffelig stora och starka til att arbeta. Keysaren Julius i sin 2 Books 8. c. bekienner sielf, 'att Fransoserna föraktade hans Romerska Krigsfolck, för dhes ringa wäxt': mot hwilka åter han förmäler lib. 1. cap: 39. 'att Tyskarna woro så långa och stora, att Fransoserna icke en gång tordes see uppå dhem.' Ännu åter större hafwa fordom wåra Swenska warit: derföre den Norre bergachtiga delen af Swerige kallades Jotunheim, Risaland, 'och af deras blandning med dem som söder i Swerige bodde och de Gothar (Tyrkar och Asianer) som kommo in med den Atin som lefde widh Alexandri Magni tiid, blefwo Folcket sedan mindre,' som läses uthi Cl. Verelii Hervarar Saga c. 1. och ännu märkes det, att gemenligen äro alla Helsingar, Giestrikar och Angermän större än dhe som boo neder i Swerige, hwilket jag prowadt hafwer för 3 eller 6 åhr sedan, både af dhen myckla ungdom som här studerar, så ock af dhes Soldater som här igenom marcheradt hafwa, at när jag hade 30 eller 40, som woro 3 aln: 3 1/6, 3 1/5, 3 1/4 långa, så woro där ey mera än 6 eller 10 som woro mindre än 3 aln: twert om, när af Östgiöterna, Westgiöterna eller andra Söderlänningar i Swerige 10 eller 12. woro öfwer 3 alnar, så woro 30 och 40 mindre. Eljest hafwer jag fliteligen ransakadt alla stora Ättebackar, där som funnits hafwer Hufwudskålar och hela |639| Benragel antingen halfbrända eller hela nederlagde, så hafwa de största warit på 5 a 6 alnar, dock icke många, men otaliga har jag funnit af 4 aln längd och der in wed. Det är af alla Skribenter bekant, att ju länger man kommer Norr alt in till den 68 graden, så är Folket och längre, men sedan mindre, serdeles Lapparna. Hwilka både deras Slächt, afkomne och orts lägenhet giörer, at de ey stora wäxa. Och såsom jag wiiste att Boskapen utan från förskrifwen, blifwer här alt mindre oc mindre i hwar afling, altså twert om kan jag wiisa af 10 Familier eller Slächter der det tiena skulle, hwilkas Föräldrar utur Italien, Frankrike och Tyskland komne äro, och des Barn och Barnabarn här alt blifwit större, och twert om, deras som härifrån hafwa rest utom lands och där sig satt hafwa, alt blifwit mindre och swagare til styrkian, som alla Historier wiisa.

7. Boskapen säger Tacitus wara merendels smärre än som större. Dhe smärre förstås om dhe Swenskas, som wist är §. 3. n. 9. f. 595 [= s. 372] af Cæsare och ortens lägenhet och natur än i dag behållen: men de större komma Tyskarna til.

8. 'Hela Tyskland, säger han, wara antingen låg och Träskachtig, serdeles mot Frankrike, som är Holland, Frisland och de orter, men det som ligger

mot Norelingen (Norenberg) och Panonien, något högre.' Hwar af man seer honom klarligen skilia Tysklands Fälte från Swerige, det han säger 'wara skiftadt i twå delar genom en stadiglöpande Bergsrygg.'

9. Hwad han talar om wåras art til föra krig, det är nu alt aflagt, men om landets utdelning till Hundari och att dhen som Hundari förestår, hwilken kallas Hundari-Höfding, säger han c. 12. fol. 671. utwäljes af Allmogen. Om Hundari utdelning är tilförenne af Platone och wåras |640| handlingar wiist c. 7. §. 5. n. 5. fol. 265 [= s. 167]. Om Hundaris Höfdingewalet kan läsas wåra gamble Lagar och Landslagen c. 2. där så står: 'Tå skal Härade (Hundari) nämna 12 man, slika tee willia, och Lagman wari trettonde. The tretton skula Konung tree i waal leggia, af tem i Herade boo. Ter taki Konungen en af (til Hundarihöfding).'

10. Tacitus förmäler widare 'att det war en stor skam för en att lembna efter sig sin Skiöld i Krig, där han fly skulle; och att mången som hade lidit nederlag, tyckte det en sådan skam wara, att han hängde sig.' Se sådant läses om Sweriges K. Hagen uti Snorro f. 17. 'hwilken, fast han war Segerwinnare öfwer Jorund, likwäl emedan han war så swag af de många Sår han fått hade, att han såg sig ey länge kunna lefwa, tyckte han wara skam att han skulle döö på Sängen, ty lät han lasta sitt Skiepp fullt af Wapn och döda Män och torr Wed, och lät sig läggia där uti halfdöd. Och stack Seglet up och lade Roret i loof, och for ut kring i Skiären och stack sielf Eld på Skieppet. Winden blåste från Landet, och Kung Hagen gick brinnande til Siös, och Hafwet begrof honom. Den gierning blef wida spord och mycket rosad.' Intet blåste de sig i handen den tiden när Jernet war hett.

11. Uti 7 Capitlet säger Tacitus 'att Konungen han waldes af Kunglig stam' (Atlingarna). Detta är wiist af Platone, Diodoro Siculo och wåras skriffter cap: 7. n. 70. f. 238. och c. 9. n. 30. fol. 420 [= s. 152 och 263].

12. 'Konungarna, säger han, hade intet ett olageligit wälde.' Detta är ock af Platone c. 7. n. 95. fol. 279 [= s. 175] och wåra Lagar bewist; at Konungen skulle swärja sig till Lagen, och om han något olagligit giorde eller dhet Alheriars Tinget (Riksdagen) beslöt, ey fullbordade, kunde Alhäriars Tinget honom der til förmå, som widlyfteligen läses af KungSagor §. 73. f. 72.

13. Tacitus säger 'at de hade inga Tempel till sina Gudar, icke heller Bäleten effter Menniskio-skapnadt giorde, ty dhe tyckte, dhet intet tiena dem, som äro större än Himmelen och Jorden, att dhe skulle inom några wäggiar slutas och sådanna Träbäleten.' Dhetta talar |641| Tacitus wäl i gemen; men dhet är wiist af hans egna ord här §. 3. n. 9. fol. 599 [= s. 375]. att mitt i Swerige war både Tempel och afgudabälete, men detta tilläts intet allom under-

Konungom att hafwa, såsom sees af Joh: Magno på dhet att Enewalds Kungens myndigheet skulle icke der igenom falla, ty tilläts detta intet något annat land utan för serdeles ordsaker skuld: såsom man läs af Taciti Annal: l. 1. att Fanens Tempel war hos de Marser, som Cluv: menar sutto wid Floden Ems. Eljest nämnes intet något Tempel i hela Tyskland. Annars kan jag och intet finna af Saxone eller dhe andra Norskas och Danskas Sagor, att något Tempel hafwer i äldsta tider warit i dhe Riken, men Afguda-bäleten hafwa dhe stundom haft i senare tiider, när Norie och Danmark fingo Enwälds-Kungar, som läses i K. Sagorna, där Tors bälete bars på Tinget. Hafwa och Giötarna haft ett Tempel, där 100 Gudar hafwa stått uti, men först uti dessa sensta tider, näst för Christendomen begyntes wid 800 åhr efter Christum. ty både af Platone, Diodoro Siculo, Tacito, alla Norskas, Danskas, och wåras, Sagor finna wi intet mera Tempel warit nampnkunnigt än detta Upsala.

14. 'De bruka och mycket (säger Tacitus) att kasta lott, och då skiära dhe qwistar af ett fruchtbart Trä, och där uppå skiära dhe märken, hwilka de kasta på ett hwitt kläde. Går detta någon allmän sak an, måste Drotten (Lagmannen) wara tillstädes, men går det allenast ett hus an, så tilbeder Husbonden Gudarna, seendes up i himmelen och 3 gånger uplyfter kaflarna eller stickorna och uttyder så märken.'

Om detta kan wåra ÖstGiöta och WestGiöta så ock Uplands gamla Lagar läsas; serdeles dennas ErfdaBalk 11 Fl. §. 7. |642| 'I detta måhl må Mödernes Fränder märkia Lottkaflarna och Fäderne dem hålla i skiöthe, och Möderne Fränder taga så lottin.'

15. Wårt Alheriars Ting beskrifwer Tacitus härligen, så wäl som Lagmans och Hundari Tingen, säjandes: 'Om de ringare saker döma och handla Lagmän eller Hundari Höfdingarna, men om angelägna saker Alheriars Tinget.' Om bägge desse är förr af Platone c. 7. n. 101. f. 282 [= s. 178] och sedan af de andra Grekerna ock wåras Hist: wiist.

16. 'Dhenna tillsammankomst säger han, skal skie widh Nytänning eller Fullmåne.' Detta är nogsamt wiist c. 5. och serdeles den 6 §. f. 105, 106 [= s. 69, 70] af wår Disting, som än i dag hålles rätt i Fylle: eljest hålla gemene man än detta, at ingen må gifta sig, hålla Bröllop, bryggia, baka eller twetta utan emillan Ny och Fylle.

Tacitus säger widare 'at wi räkna intet Tiderna effter Dagarna, utan Nättren.' Dhetta kan sees af wåra gamla Lagar, så och det som af wåra Göters utomlands skrifter och Isländingarne är indragit cap: 5. §. 2. n. 5. f. 93. 94 [= s. 62, 63]. dädan ordeformen i Lagen och Rättegångs processerna kommen är: 'Innan Natt och Åhr'.

17. 'När Ting hålles och Allmogen bullrar, så klappa Drotterna eller Prästerna (Lagmännen) Liud och neder tysta Folcket' säger Tacitus cap: 11. fol: 619. äfwen så talar han cap. 7. fol. 607. 'Ingen agas, bindes eller straffas utan af Drotterna.' Af Snorro är wiist att de som woro Präster och höllo offret, de kallades Drotter och Domare, skiftandes Folcken Lag och Rätt, afstraffandes dhe brotsliga. Kallades derföre, sedan |643| våra blefwo Christne, Kyrkiowärderna, som Kyrkians goda skulle förestå, Kyrkiu-drotnar, see gambla West. 11. Kyrk. Balk. 24 Flock. Klubban som liud klappades med, är afritad Tafl. 18. Fig. *AA*, den som är ett gammalt efterdömme af metall här på Rådstugun förwarad. Och hafwer Äplet inne uti warit blått måladt, som än synes af den qwarlemnade färgan emillan Fingren, där hon intet haar kunnat bortnötas: hwilken hafwer warit Sweriges Konungars, Herrars och Domares färg, som wiist är af Platone och wåras handlingar c. 7. §. 5. n. 99. fol: 280 [= s. 176]. Liud-klappning på Tinget sees af det som wår K. Oluf Skottkon. hölt när Konung Oluf af Norje frijade efter hans Dotter uti Kung Sag. c. 72. f. 71.

18. Tacitus talar widare cap. 11. fol. 619. 'Att dher någon mening på Alheriars Ting talas, som intet behagas, då murra gemene man, men behagas hon, så skier där ett Wapne brak', dhet är, dhe stöta tillsammans med Skiölderna och sina Wapn. See dhetta läses i samma rum af KungSagorna, när Torgnys Lagman hade uttalt til K. Oluf Skottkon. att han skulle äntligen gifwa sin Dotter åth K. Oluf i Norje, hwilken mening behagade allmogen: 'Tå giorde hela menigheten strax ett stort wapnbrak och mycket gny.'

19. 'Dhe som woro Förrädare eller Öfwerlöpare, dhe hängdes': Detta seer man af wåras Sagor, så ock af Lagarna, att Tyfwar hängdes. UplandsL. Manhelg. Balk. 49. W. G. ll. Ost. G. l. etc.

20. 'Men dhe, säger Tacitus, som woro äländige, odugse, eller för grofwa missgierningar berychtade, de grofwos neder i Jorden och kastades Steen uppå, eller dränktes i Träsk.' Dhetta, att dhe |644| älendige och odugse skulle hafwa dränkts, hålla de Lärde, som anteckningar till dessa Taciti ord och gjordt hafwa, för osanning: hwilcket och synes för groft af dessa Norska Folcket giordt, som höllos för de rättferdigaste. Hwarföre kan jag intet annat see än at Tacitus här förstår, det Plinius och Solinus här c. 19. §. 2. n. 35. f. 422 [= s. 264] och wåra Sagor tala, att när wåras Fäder blefwo mächta gambla och wanföre, gingo de sielfkräfjandes uppå Ättstapulen och störte sig neder i diupa Siöar, Kierr eller andra hålar och gofwo sig Oden, menandes då lefwandes fara till Valhal och där ewinnerligen lefwa. Men det är sant som Tacitus säger, att dhe som grofwa missgierningar giorde de grofwos neder i Jorden,

såsom Uplandslagen och HelsingeLagen ManhelgBalk 32 Fl. talar. 'Tå skal Kona i jord qwicka grafwa: ey må Kuna stegla eller hängia.'

21. Ytterligare kommer Tacitus at säja: 'att när straffet går ey ut på Liif utan Böter, så skiftas dhet i tre delar, en deel får Konungen, den andra Staden eller Hundari, den tridie Målsäganden.' På stan tror jag wist at Tacitus hafwer läst alla wåra Lagar, ty detta finner man alt för ofta uti dem upräknadt i åtskilliga mål och händelser, och at ey giöra Läsaren ledsen, förer jag en allenast in af UplandsL: Tingm: Balk. 2 Flocken, där som bötes för Tings försummelse 3 marker. 'Taki ena Konungen, andra Hundarit, tridie Målsäganden.'

22. 'Lagmännen (Drotterna), Prästerna (Domarna) förmäler Tacit: utwäljas på Tingen, hwilka skola uti Hundari skifta lag oc rätt.' Om detta läses i Uplands Lagen Tingmåla Balken 1. Flocken: 'Nu skulo Dommara takas, tha skal Landsmader upstanda och Tolfmän nämna af Hundare, the tolf aghu twa Män til Do-|645|mara nämna: Kununger a them dom i händer sättia: The Domarar aghu thing sökia a hwarium Tingxdag.'

23. Cap. 15. förtäljer Tacitus 'at landet det gifwer Konungen och sina Lagmän Boskap och Säd til skatt.' Detta läses af Messenii Skådetorn, hwilken det tagit hafwer af Botero, säjandes: 'at Konungens åhrliga inkomst är Tijonde af Fisk, Boskap, Skinnwaror och andra sådanna saker. Och att Konungen undertiiden bekommer 18000 Nöt förutan annat.' Hwad en Lagman får, läses i WestGiötLagen Tingm. Balk 1. Fl. 'Lagmader äger Lansskyld af Mohärad, thet är fem tiog Nöt hwart fierde år.'

24. Widare talar han uti dhet 16 Capittel, säjandes: 'Det är nogsampt bekant, att uthi hela Germanheim så bruka dhe intet att boo i några Städer: ja dhe lida icke en gång, att knut står i knut, utan hwar och en boor för sig från hwar annan, där någon Kiälla, wacker Äng eller Skog finnes. Byar hafwa dhe wäl, men intet på de Romarers sätt, att huus är bygdt wid huus, utan hwar och en omgiordar sitt huus antingen för Eldfahra, eller att dhe ey förstå bätter att byggia.' See således hafwer fordom hela Tyskland och Swerige sedt ut: men nu har Tyskland andra ögon. I Swerige hafwer fordom warit 10 Hufwudbyar eller Städer af den ordsak, att där hölts deras stora Tings- och Marknads platser, och derföre måste Gårdarna warit tilsammans att härbärga allmogen: men om de hafwa warit af naturen eller med någre gråstensmurar befäste, dhet spara wi til annat rum, allenast det Tacitus talar, är ännu på Landet öfwer hela Swerige i bruk.

25. Gropar till att förwara Fruchten, såsom Rofwor, Morötter och annan Frucht och Säd, brukas ännu här i Swerige på några orter. Och Lunsfisk up i Dalarna.

26. Uti 17 c. säger Tacitus, 'Att deras Kläder är Sockor med Ringar ihopsnörda eller med Stickor': Detta wises uti Cl. Verelii Göthriks Saga c. 2. f. 12. 'där Snotra med sina Syskon togo sig wadmal och med stickor spetade det kring om sig.|646|

27. 'De rikare säger han hafwa kläden, men nätta åth Kroppen, (dhet är Tröja och Brackor) så att hwar Led synes, och icke några wida hängiande Kläden (Rockar eller Kiortlar) såsom dhe Perser eller Polackar bruka.' See denna drägten brukas än i Swerige och Tyskland, hwar igenom de och än i dag skiljas från Ryssar, Polackar, Turkar och Persianer.

28. 'Några af dem som boo på andra sidan in till Rhen, bruka stundom Pälsar; men dhe som länger bort boo, offtare, emädan de ingen handel med andra öfwa, hwilcka utwälja sköna Skinn och giöra dem brokotta med fläckar eller andra Skinn (Hermelin, Sablar och Mordar) hwilcka dhe bekomma längst bort in wid det obekanta Hafwet.' Dhetta förra talas om Tyskland, och detta senare om Swerige; hwilket ligger wid dhet för dem Rommarom obekante Iishafwet, ty in emot Norige kommo de Romaner som tilförenne wiist är.

29. Af det 18 Capitlet wiisar Tacitus, 'att wåra Fäder hafwa warit mästedelen förnögde med en Hustru, undantagandes få, som dhet intet giorde för någon kiettia, utan att dhe wilja gierna wara gifte i Atlingarnas Slächt.' Men af Adamo Bremensi synes att det hafwer warit gemenligare, hwilken de situ Danorum f. 18 säger, 'Hwar och en hafwer så många Hustrur som han hafwer råd till, 2, 3 eller flera. Förstarna och dhe rika hafwa otaliga; men om en belägrar ens annars Hustru, eller wåldtager en Jungfru, eller röfwar ens annars goda, och giör wåld, det är alt Liifssaak.' Hwilket och Tacitus bewittnar, säjandes 'at de hålla mycket och ährligit ächtenskap.' Dhetta bekräftas af Giftermåla Balken i alla wåra Lagar. Att Konungar och Förstar hafwa haft många Hustrur, läses om K. Erik Wäderhatt, Oluf SkottKonung i Swerige, och andra af wåras Sagor; om Harald Harfager i Norige af KungSagorna och flera.

30. 'Morgongåfwor gifwer icke Hustrun Mannen, utan Mannen Hustrun', säger Tacitus: Detta läses i UplandsL. Gifterm. B. 4. Fl. 'Hindra dagx vm morgin, Tha agher bonde husfru sine hedhra, ock henne morghingiäf giwa etc.' Huru mycket gifwas skulle efter hwars och ens stånd läses i Landslag Kung.|647|Balk 10 Cap: etc. GiftermålaB. 10 Capittel.

32. 'När Morgongåfwa gifwes, äro Föräldrarna eller Slächten tilstädes såsom witnen (säger Tacitus) hwilka skola gilla Morgongåfwan. Hwilken intet består i några leckra ting, uti en Kamb och Puderask, där med hon sig smyckia skal, utan uti ett par Oxar, en sadlad qwickan Häst, med Skiöld och

Wärja prydd. Med sådan gåfwa tages Hustru. Hon skiänker ock honom några wapen igen. Detta är det första Äktenskapsbandet, hwilket hafwer serdeles betyda: nemligen, att Hustrun må intet tänkia sig wara stängd ifrån, att kunna sig wärfwa framsteg genom manlig Dygd, utan hon snarare förmanas här igenom nu stiga till ett lika ook i motgång och medgång, och måste här efter undergå med sin Man dhet honom öfwergår i Frid och Krig, dhetta betyder dhe twå Oxar under ett ook, och dhen sadlade och bewäpnade Hästen, och den skänkte Skiöld och Wärja.' Ehuruwäl jag nu i många rum hafwer wiist att dhe äldsta Historie-Skribenter så ock Skalder, hafwa närmare träffadt sanningen än dhe senare, likwäl hafwer jag warit nästan halfwägs i den meningen, dhem alla hafwa farit will där uti, att de så enhälligen hafwa skrifwit om wåra Amaisonar eller Nordeska Qwinfolk, hwilka skulle låtit bruka sig i Krig, der icke Tacitus den wid Christi tiid lefde, och så mycket hade erfarit om wåras Lagar och Seder, och wåra egna Lagar än behållne, dhetta bewitnade. Ty att Mannen gaf sin Hustru Häst, Sadel, Skiöld och Wärja, war fuller intet i den mening, att Hustrun skulle låta baka Hästen i ett Pastei. Så talar LandsL. Gift: 7 Cap: 'Ey må Brudgumme flere Föringa föra Brud sine, än en Gångare, Sadul, Betzel, Ermakappo och Hätto.' Skiöld och Wärja nämnes intet här, ty detta är i dhen Christeliga här och där något ombytte Lagen aflagt, men i de gamblas stycker och wåras Sägner finnes dhet klarligen, såsom ock sees af dhen Wiisan som är giord i Danmark och där tryckt i Kiöpenhafn i dhen uthgångne Wiisebook Anno 1632. och åter An. 1655. öfwer K. Erik af Swerige, som dhe mena friade til Fröken Rikissa |648| Kung Waldemars af Danmarks Dotter, där som alla werser slutas med dessa ordstad: Det hielper så litet att qwida. Ordsaken hwarföre Fröken hon qwidde, war det, att hon skulle efter dhe Swenska Amaizoners seed sittia til Häst och rida, när hon kom till Swerige, där hon mente sig få åka som hon war wahn i wagn uti Danmark. Jag wil allenast indraga dhe förnämste werser:

16. — — — — — — — — — —
Så ledde de frem de herlige Örs,
Der waare med Sölf och Gul beströd.
Dät hielper så litet att qwide.

17. De herlige Örs, de waare med
Sölf och Guld beströdd:
I sätter eder upp och hwiles har paa,
Stolte Jomfru j skulle icke langre gaa:
Det hielper så etc.

18. Hwiles har påa Stolte Jomfru
I skulle icke langre gaa.
War jag i min Faders land,
Då fick jag karm och kiöreswend,
Det hielper så litet att qwida.

19. Min Faders land daa fick ieg
Karm och Köreswend.
Der til swarade dee Swenske Fruer,
I före oss hid ingen Judska seder.
Det hielper så etc.

20. De Swenske Fruer,
I före oss hid ingen Judske Säder:
Sadel af Sölf och förgyldenne mile,
Der med pläge Swenske Junfruer at ride.
Det hielper så etc.

21. Förgyldene Mile, der med pleje
Swenske Jömfrur att ride:
Sadel af Sölf, och langen Spangemile,
Så ride wij Swenske Fruer til gilde.
Det hielper så etc.

22. Langen Spangemile, så rider wi
Swenske Frur til gillde:
Och dät hafwer warit gamell säd,
Så länge wij lefwa wij blifwe der wid.
Det hielper ey längre etc.

23. Gammel Seed, så lenge wij lefwe
Wij blifwe der wed,
Ridder och Swenne de ride til Herredag
Fruer och Jumfruer de age med mag.
Det hielper så etc.

24. Til Herredage Fruer och Jumfruur de
age med mag.
Wore Skioldemör bäre for sig den priis
Som rede i Krig efter fordom wiis.
Det hielper ey etc.

25. For sig den priis, som rede i Krig
Efter fordom wiis:
Naar Danska och Swenske fåa Tyd-
ske mans seed,
Så wee dem begge landskaf wed.
Det hielper ey länger att qwide.

Såsom wåra Amaizor eller |649| Skiöldemöer för deras stora bedrifter och manliga mod, äro wärde ett serdeles Capittel. Altså skal jag spara det til denna Books tilläggning, emedan wärket wäxer öfwer förmodan.

33. Det Tacitus sade, 'at Föräldrar eller Slächten skola wara witne til Morgongåfwan': det läses af HelsingLag. Ärfd. B. 4 Flock. 'Gifwer han Morgongif i jordum, ta giwi med fastum och fullum skiälum: Gifwer han i Lösörin, tå gifwe med witnum, sum Lag sigia.' Nemligen med 12 witnen som LandsL. talar.

34. At Hustrun tilstods, och sin man något gifwa, efter Taciti ord; det bewitnar och samma Lag så och UplL. Ärfd. B. 4 Fl. 'Så mycket som Morgongiäf är, sua mycket ma Hussfru Bonda sinum återgiwa.'

35. 'Där skier sällan hor, säger Tacitus, ty horkonan straffas strax, och står det i Mannens wåld'. Detta wises af Sudermanna Lagen GiptB. 4. Fl. 'Kan Mader taka annan i säng med hussfru sinni. Dräper ten man bada samman kunu och man, tan dömes badin ogild.'

35. 'Mannen må skiära Hårlåckarna af henne, säger och Tacitus, och kiöra henne nakug ifrån sig kring hela Byn i Slächtens närwaro.' Detta läses i UplL. ÄrfdB. 6 Fl. 'Tha miste (Horkona) locke sine, ock örun sin, ock näsar, ock hete å horstacka.' Och det som i andra rum läses, at hon och miste sina Hederskläden och måste bära Stadsens Stenar kring hela Byn, när hon utdrefs.

37. Widare säger Tacitus i 20 Capittel 'at Barnen ärfwa sina Föräldrar, och intet brukas något Testamente at giöra, är där inga Barn, ärfwa Fädernes Syskon, eller går det i Sidoarf eller Bakarf.' Om Barns Arf läser LandsLag. Erfda Balk. 1 Capit. Om Bakarf och Sidoarf läses 2, 3, och 4 Capitlen, efter de äro för widlöftiga att införa. Af denna märkeliga tilsammansstämning emellan wåra gambla Landslagar |650| som äro uhrsprunget till Stadslagen, och desse Taciti ord, kan man see att i Stadslagen är först infört om Testamenten, sedan Christendomen inkom af dhe Romerskas Lagar, så och uthi dhen förnyade UplandsLagen.

38. Uti 21 Capitlet förmäler Tacitus, 'att wåra Fäder de äro intet oförliiklige. Utan töra och taga böter i liifssaker, af Fä och Boskap, hwilket skiftas til

huset eller Arwingarna.' Detta läses i alla gambla Lagar, och indrager jag så allenast af UplandsLagen detta uti Manhelg Balk 10 Flocken. 'Där som en dräper och rymmer undan, och Arwingarna wilja taga förlikning och böte, så tages det af hans boo, hwad som Rätten medgifwer. Det är af Fä och Boskap eller Fasta, der intet annat är.'

Men hade han intet i Penningar eller Boskap at böta, så står i 9 Fl. 'Hafwer han inga penningar at böta, så gånge liif för liif.'

Af denna tilsammans stämning emillan Taciti ord och wåra gambla Lagar, kan man åter see, att uthi Christendomen är i dhe senare Lagar infördt att Liif skal för Liif gifwas och ingalunda böte.

39. Där hoos förmäler Tacitus, 'att wåra Fäder dhe öfwergingo andra Folck uti Frikostighet moth Fremmande och att dem herbergera. Hållandes för största skam att neka någon Huus; utan snarare alla som kommo, så gofwo de mat och dricka efter sin förmågo.' Dhetta kunde af wåras Sagor widlyffteligen bewisas, men wij wilja allenast indraga Adami Bremensis ord de S. D. f. 18. som säger: 'Fast alla de Norske äro kostfrie och goda Giästgifware, så öfwergå doch dem alla dhe Swenska, hwilka hålla för stoor odygd neka någon Huus. Ja de träta sin emillan hwilken som först skal få dhe Fremmande undfägna och herbergera.' Med dhetta jemför UplandsLL. Köpm. B. 11. Fl. och K. Magni Ladulås bref bak för WestGötL.

40. Uti dhet 22 Capitlet säger Tacitus, 'att de gå ofta i warma Badstugur, emedan Winteren |651| är tämmelig lång hoos dem', detta är förr af Platone bewist c. 7. §. 5. n. 81. f. 263 [= s. 166].

41. 'Att wåra Fäder förliikte dhem som owänskap hade: Slöto om giftermål och förbund; utwalde Furstar och Jarlar; Rådslogo om Frid och Krig, då, när dhe höllo sina största Giästebod och sammankomster.' Dhet är alt bewist af Platone och wåras Sagor cap. 7. §. 5: n. 98. och 99. fol. 280 [= s. 176]. Nemligen om Julen, då det största Julegästebod war, efter hwilket hölts Alheriars tinget och marknan.

42. Uti 23 Capitel säger han: 'Att wåra Fäder bryggia utaf Malt en dryck som är nästan som Wiin till smaken.' Dhetta är dhet samma Winet som Plato uti wårt c. 7. §. 8. fol. 291 [= s. 183] talar om, och wåra Skalder kalla Wiin.

43. Tacitus förmäler uthi 24 Capitlet: 'At wåra Fäder de woro så snabba och enwetna i Tärningspelande, at när de mången gång hade speladt bort Löst och Fast, torde de och sättia sin frihet och Kropp i spelet.' Uti 22. c. §. 2. n. 9. fol. 559 [= s. 349] är af Herodoto wiist, att Rampsinites Kungen i Egypten hafwer här speladt Tärning medh Frigga. Utaf den näst för indragne

Danske Wisas 10, 11, 12 vers sees, att den Riddaren som K. Erich sände till Danmark att frija för sig efter Konungens Dotter, han måste henne med Tärning winna. Uti K. Sag. §. 90. f. 93 förmäles att K. Oluf Skotkonung af Swerige och K. Oluf af Norige spelade Tärning om den öön Hisingen. Dhetta hafwa och wåra Giöther utom lands brukadt, som sees af Sidonio l. 1. Ep. 2, hwilken så talar om wår stora Tioderik Konung i Rom. 'Du skal tänkia han wiste och wisa sin Krigskonst uti Tärning, ty han slog sig intet annat på än att winna.' Hwarföre, emedan wåra Fäder woro alt för enwetna här uti, och kommo hwar annan på obestånd: ty blef dhetta wid Christendomen aflagdt genom de senare Lagar, som synes af Dublare Balken i StadsLagen. |652|

44. Åkren bruka de i Säde och Träde hwart annat åhr: detta är förr wiist af Cæsare och förstås och detta om wåra Fäder i Swerige: ty af Cæsare är wiist, och kan dhet samma läsas af Strabone att Tyskarna fingo intet för dhe Swenska bruka någon Åker. Ty säger och Tacitus c. 31. fol. 665. om Catterna som innehade större delen af Tyskland at de brukade ingen Åker. Huru länge wåra hafwa Åker brukadt, är wiist af Platone cap. 7. §. 5. n. 85. fol. 264 [= s. 167].

45. 'Åhret skifta de, säger Tacitus widare, intet uti fyra delar, (som dhe Rommare) utan uti tre, Winteren, Wåren och Sommaren.' Dhetta kan man nogsamt taga af de tre Hufwudblott som hölles, och läses uti Olufs Saga c. 109. och wåras Sägner. 'Att ett skiedde fägna Winteren, det andra att fägna Wåhren, och tridie att fägna Sommaren.' Detta kan och inhämtas af dhe tre allmänne Frider som nämnes i Helsing.L. Ting.B. 14. Flocken, nembligen: Julfrid, Wårfrid och Andfrid.

46. 'Deras Begrafningar, säger Tacitus, skier intet med stort prål, utan det achtas att dhe som hafwa warit manhaftiga Män, så brännas dheras Kroppar upp med serdeles slags Trän; sielfwa Bålen prydes intet med några wälluchtande Krydder, eller kåstbara Kläden, utan hans Wapn läggias där wid och stundom Hästen. Grafwen täckes sedan med en stor Jordhög.' Detta behöfwes intet bewisas, ty alla wåra Sagor äro fulla med sådant, och äro ännu allenast här kring Upsala öfwer några 1000 behållne, hwarutinnan funnits dhe Dödas, serdeles med Ekekol brända Ben, antingen emellan några Stenar lagde, som synnes af 3 Tafl. 4 Figur eller i Krukor inlagde, af hwilka en är uti 39 Tafl. 142 F. och 3 T. 5 Fig. afmålad. Och äro de med sådanna sina Wapn brände, såsom dhe Ämbetet beklädt hafwa medan de lefde. En Riddare med Spårar, en Skytte med Piil, hwars åthskilliga skapnad sees af *A. H. K.* uti 7 Tafl. 15 Fig. En Saxe |653| med en Sax, som wij nu kalla Enbake (Wärja) hwar af jag ett stycke fan i en dödas Kruka (see bokstafwen *G* i samma Tafla) en Askeman, Lougman, eller Siöman med Skieppsnaglar, ty dhe brändes med

sit Skiepp som sees af Balder och Domalder. Sådanna Naglar fann jagoändeliga i Högarna wid Ultuna och stå målade i samma Tafla under Bokstafwen *F*. Allehanda sådanna Wapn äro i samma Tafla afmålade, de jag uti åthskilliga Krukor och Högar funnit hafwer, såsom *B* är en Swärdsknapp af Steen. *E* är en blå ihålig Steen som dhe hafwa (många tilsammans på ett band) burit på sina Halsar, där med och Kungen S. Erich står på gambla Kyrkionnes Tapet wäfwin. *G* är en Knif. *I* är en Hwettiesteen. *M* är ett stycke af ett Jernfäste, som hafwer warit öfwerdragit på något annat ämne, emedan widh *c*, *p*, *n* woro små Jernnaglar behållne. Uti 19 Fig: wiises en Koppar-spada som dhe fordom hafwa brukadt att slås med förr än Jernet war upfunnit. Den som nu utan afwugheet wil rätteligen läsa Taciti ord, och dhem jempnföra med alla de Lärdas anteckningar, såsom Lipsii, Cluverii, Coleri, Kirkmejeri, Gronovii, Pichenæ, Conringii, Rhenani och fleras, så ock dhessa mina ringa anteckningar, så skal han snart finna, antingen de seder, ordningar, Lagar och mera sådant, som Tacitus beskrifwer, komma dhe Swenska till eller Tyskarna. Ty intet är af något wärde dhet Tacitus hafwer framdragit, det jag icke kortteligen af dhe Grekers, Latiners, Nordskas, Danskas och Isländskas, och dhet som nu |654| här mäst gäller af wåra egnas Lagar, Ordningar och Sagor bewist hafwer, oss tilkomma. Hwilket ännu intet är skiedt af alla dhe upnämde Lärda, att kunna wisa af Tyskarnas Sagor, Lagar, Skaldeqwäd och Skrifter, dem tilkomma: ehuru att (såsom bewiist är) dheras första Fädernesland och ursprung Swerige är, och altså synes dhe rätteligen samma seder och ordningar diit ut med sig fördt, der dhe dem wid macht hållit hafwa. Såsom nu af hela Wärket är wiist, att wåra Upswear hafwa haft förmånnen för alla andra Swear innomlands, så och utomlands, för dhe Norska, Danska, Tyskar, Sarmater eller Slawer och Thracer, i anseende, at här wid Upsala war hela dhetta Folkslagets uhrsprung, så och tagne herradöme öfwer dhe Sarmater och andra i Asia, Europa och Africa, som Plato och de andra förmäla; så och i anseende til den stora afgudatiensten dhe höllo, så att hela Europa som Adamus talar litte hiit. så och i anseende til deras macht och styrkia, i dhet Tyskarna sielf bekiende för Keysaren Julio ingen kunna med de Swenska jemnföras. Så oc i anseende till deras Lagar och rättegånger, att hwad alla de andras Landslagar ey kunde afdöma, det skulle efter Uplandslagen eller wid dhes Alheriars Ting dömas eller rättas, som K. Sagorna och Plato tala; Så ock i anseende till den |655| förmån att effter alla wåra gambla Lagar, så hade de macht först nämna Enwalds Konungen. I anseende, säger jag, til alt detta och mera sådant, som i hela detta wärket förmäles, så bekräfta Tyskarnas egna senare skrifter, att Svearne eller Upsvearne måtte hafwa haft den förmånnen för andra af dhe

Swenskas privilegier, som de hade i Tyskland af samma art och Natur, den de inom Swea Riket åtnöte, ännu wid Keyser Hinrici 4 tiid; wid hwilkens tiid (något förr och efter) dhes stora macht och myndigheet mäst aftog. Så skrifwer här om Lazius de Migrat. Gent. lib. 8. f. 453. 'De Swenska hafwa haft ett mächta gammalt privilegium eller förmån för andra, i dhet dhe i den Romerska Krigshären måste för alla andra Folck hafwa förträde. Lambertus Skafnaburgensis han i hugkommer detta i K. Henrici den fierdes Saga således. Emedan hwarken rummets trängsel eller myckenheten af Krigsfolcket tillät, att alla kunde komma fram att fächta och strida, ty gafs Hertig Rudolf tilstånd att han med sina skulle först träffa, effter en uhrminnes gammal häfd och förmån som dhe Swenska hade, att uti dhe Tyskars Krig skulle dhe Swenska gå främst uti Hären, och wara dhe första som träffade.' Detta är än i dag bland de Swenska behållit, att Konungens LiifRegemente äro Upsvearnas som egenteligen kallas Svear hwilka främst marchera, och först måtte falla an.

Cap. XXV.

Om Riphellarna eller Rifsbergen.

§. I.

Wij hafwa några gånger lofwadt att tala om de Riphelske Bergen, hwilcka dessa tiiders endels Lärda Män mena wara af dhe gambla Skribenter opdichtade, emedan dhe intet finnas på den Orten som Ptolomeus dem sätter, nembligen mitt i Ryssland; andra hålla sig fast med Ptolomeo. Hwarföre |656| wilia wij framdraga dhessa Berg och dhem af dhe gamblas skrifter förklara, och först taga oss Ptolomæum före, den de Lärda merendels följa, för hans Taflor skuld. Ptolomeus lib. 3. c. 5. f. 73. och den 8 Taflan sätter dem wid Floden Tanais begynnelse, 57 högds grad. 63 midd. som är i Ryssland. Men honom hafwa farit will, wisar först Herodotus, som långt för honom lefde, och säger, 'Hela landet ofwan Mœotiske träsket wara ett flatt och slätt Land', som wiist är cap. X. §. 2. n. 15. fol. 430 [= s. 269]. der till med skrifwer Herodotus lib. 4 fol. 106. uttryckeligen 'att floden Tanais hafwer sitt uhrsprung af en Insiö, och löper in i en annan Insiö, som mycket större är, wid namn Mœotis'. Hwilket sig än i denna dag så förhåller, som strax wisas skal af dhe Ryskas Sagor. Om landets flathet säger och Strabo lib. 7. f. 306. således: 'Så wida wij nåntzin

kunskap fått hafwa, så är hela det Nordiska Landet emillan Germanheim (Swerige) in til det Caspiske Hafwet ett slätt land.' Rysslands Skribenterna Paulus Jovius talar således fol. 124. 'Dhe stora Träsken äro ursprungen till alla Strömmar (i Ryssland) i ställe för Berg: ty uti hela detta Landet är intet Berg, det och alla fremmande som det hafwa bewandradt bewitna. Derföre förmenes at de Riphelske och Yfwerbornas Berg, som dhe gambla Skribenter intet wetta nogsamt att berömma och beskrifwa, äro af dem updichtade. Men utaf desse Kiärren hafwer Floden Dvina, Occa, Mosca, Volga, Tanais och Borystenes sitt ursrpung.' Detta sees och af Hebersteins bägge Taflor, så och af min 2 Tafl. 2 Fig. Mån då Ptolomæus aldeles hafwer farit will? ja, så wida at han hafwer satt dem i Ryssland. Men han är bedragen af floden Tanais nampn; ty i Swerige äro twå Floder som samma namn bära, och är tilförenne wiist, att han alla Sweriges berg och des många Länder hafwer flytt in på Ryssland, och när således hans Rifels-berg föras till Swerige under den 32 högds grad 34 midd. där de än stå qwara oup-|657|smälte, med samma ström och twå stora Riphelsiöar samt Idra Landskap, och andra som Ptolomeus där in wid beskrifwer, see c. 9. f. 398 [= s. 249]. så hafwa wij frälst Ptolomeum från osanning: men desse Ptolomei Riphellar äro intet dhe som Plinius beskrifwer och dhe andra gamla, ty deras liggia ifrån Kimmernäs alt in emot Åbo i Finland. Hwilcka wi nu wilia oss företaga.

§. II. Sedan Plinius i sin hela 3 Book, så ock 4 Book alt in til 13 Capitlet f. 229 hafwer upräknadt alla Land, Rijken och Öjar i Europa, så säger han: 'Nu wilie wi komma til Europæ yttersta delar och stiga öfwer de Riphelske Bergen, och fölia hela hafwets norre strand i wäster, in till des wi komma till Spanska sundet.' Åter säger Plinius i sin 6 Book 13 Cap: således: 'Sedan jag nu hafwer upräknadt alla de Orter som äro uti Asia, så will jag stiga öfwer de Riphelske Bergen, och gå Hafstranden igenom på höger. Hwilket Haf omhwerwer Asiam på tree sidor, Nordan till det Skytiske, Öster til det Eoiske och Söder till det Indiske. Ifrån den yttersta udd i nordan äro Skytarna, sträckiandes sig in moth Solens nordost upgång om Sommaren. Utom hwilkas norre udd de Yfwerborne säyas boo, men större delen skrifwa dem boo i Europa. På deras land är udden Lytarnes mot de Celter, och Cranwiken, där som dhe Riphelske Bergen lychtas.' Af desse Plinii ord är klarligen att igenfinna, hwar RiphelsBergen de äro: ty han wiisar först uttryckeligen, hwar hans wenstra hand och högra hand hon räknas. När man tager den första eller andra Taflan för sig, och betänker Plinium som war en Italian, där född och där död, seendes mot Norr, stå i en middags linie med Swerige, ty emillan den 30 och 40 middagslin. ligger Italien, och emillan den 30 och 40 ligger och

Swerige, så blifwer alt sant, såsom Plinius säger, att när han stiger öfwer RiphelsBergen till dhen längsta Norska udd, som är Skytingsberg eller Kimmernäs, så får han just på wänstre handen heela Europæ wästre sida in till Spanska Sundet, och åter på högre det Sky-|658|tiske Hafwet som begynnes wid Skytingsberg och hela Asien. Hwar af man klarligen seer att intet annat Berg kan wara RiphelsBergen, fast hela Ryssland och Tartariet woro fulla med Berg, än detta, som in wid Sweriges yttersta Kimmernäs är. Ty wäster sidan af Europa på wänster, och norre sidan af Asia på högre, (efter Plinii ord) skola stöta i den längsta udd i Norr moth Hafwet tilsammans, och det uti en middagslinie med Italien, hwilket intet annat är än wår Rifels-Bergs udd, mot Cimmernäs.

2. säger Plinius, att mot Celtiam, som wiist är c. 3. §. 11. f. 58 [= s. 42] af alla Greker wara fordom kalladt Spanien, Frankerike och Tyskland, är udden af de Yfwerbornes Land, kalladt *Lytarmis*, hwilket än i dag heter Lytarnæs och Lindesnæs af Loon, Vagenar, P. Clas. och andra, under 57 h. gr. 30 midd. see 1 T. 1. Fig. och 6. T. 14. Fig.

3. Dhen andra ändan på Swerige beskrifwer han genom Granwikan, där än Cranö ligger, den Hervarar Saga kallar Gandwikan, såsom sees af Cl. Verel: notis c. 1. f. 5. under 65 h. gr. 60 middagslin: 2 Taf: 2 Figur. Wid hwilken Wiik, han säger att dessa Riphelska Bergen lyckta, hwilket ögonskienligen sees af samma Taflor och här med åter stadfästes Herodoti, Strabonis och de Ryska Skribenters ord, at inga berg äro i Ryssland.

4. Plinius följer och dhe Grekers skrifter efter, och wisar just under hwad middagslinia dessa Bergen skola igensökias, säyandes l. 4 c. 12. f. [227]. 'Ifrån Floden Buge öfwer Mœotiske Träsket, boo de Sarmader och Estar, och bakom dem Arimennen, och sedan Riphelske Bergen': uti 2. T. 2 Figur ligger Bug under 50 högds grad. 50 middagslinien, öfwer henne i samma middagslinie liggia Estarna |659| under 57 h. gr. och öfwer dem äre Arimennen, under 60 högds gr. där de Riphelske Bergen begynnas, och lycktas moth 70 högdsgraden, alt uti den 50 middagslin. hwad wil klarare begiäras? hwilket och sees uti 2 T. 2 F.

5. Dhetta bekräftar ock Damastes; läggiandes till twenne andra kienneteckn, säyandes: 'Öfwer Skytharna (wid Mäotiske Träsket) boo Estarna, och öfwer dem Arimennen. Öfwer dem äro de Riphelske Bergen, dädan Nordanwädret blås; Aldrig fattas där Snö; Ofwan dessa Bergen begynna dhe Yfwerbornas berg som sträcka sig till det andra Hafwet.' Här följer Damastes samma middagslinie, ty om Nordan skal blåsa ifrån Rifelsbergen till Grekelanden, så måste de liggia i samma middagslinie som är här den 50.

6. Det andra märkeliga kiennetecknet, är dhet han säger: 'att där Rifelsbergen lychta, där taga dhe Yfwerbornas Bergh widh, och sträckia sig till dhet andra Hafwet', som är söder åt til Östersiön; hwilket bäst sees af 6 T. 14 Fig. där Riphelsbergen begynnandes mot Åbo i söder under 61 $^1/_2$ h. grad. 44 midd. stiga up i norr til Rifzbotn, Rifznæs och Kimmernæs under 70 h. gr. 44. midd. där de Yfwerbornas berg twert mot i norr begynna, där dhessa lychta och sträckia sig i söder från dhet Nordiska Cronhafwet till dhet södra Österhafwet in til 58 h. graden 34 middagslinien.

7. Dionysius v. 314. fol. 42. lägger ännu fyra andra kiennemärken till, som dhessa Rifelsbergs rum uthwisa, säyandes: 'Där wid Aldesko Siön så fräsa där många strömar in wid Riphels Bergen. In wid dem är Iishafwet; och där finnes dhet sköna Gliset så och lysande Demanter.' Siön Aldesco som ock kallas Ladesco in wid den gamla Staden Aldejoborg, som läses i wåra gambla Sagor och Hervara, han ligger under 60 h. gr. 53. midd. 6. T. hwilken rätteligare skrifwes Aldesco, ty *Al-*|660|*da*, är en Siö som gifwer stora wågar, see Edda i hafskienningar, men *Laa* är det watn som gifwer inga wågar. Til denna Siö flyter en stor Elf benämd Woxen, hwilken genom oändeliga Strömar til sig tager alt watnet som i Ostsöder kommer utaf Riphelsbergen. Detta bewitnar och Festus Avienus f. [402] säyandes: 'Af de blå Riphelsbergs kullarne som ligga under den isuga Norstiernan, flyta strömarna i Adelski siön.' Så ock Priscianus Grammaticus: 'af de Riphelske Bergen löpa serskilts de strömar som falla i Adelski siön så ock i Botn, där som Glys finnes'.

8. Beskrifwer och Dionysius Riphelsbergen af Iishafwet, om hwilkets lägenheet ofwan Sweriges yttersta udd Kimmernäs, är ofta i detta wärket omtalt; hwarigenom wij hafwa detta Rifelsbergets norre gränsor igen.

9. Til det tridie, beskrifwer han des södre ända af Östersiön, där Gliset finnes: om hwilket wi talt hafwa c. 14. f. 462 [= s. 289]. Oster sidan hafwer Dionysius och än klarare Priscianus beskrifwit af siön Aldesko, och wäster sidan af Botns floder, hwilka intet äro dhe watn som löpa i Euxiniske Botn, fast de ock på Grekiska kallas *Panticapæ* (eller kan skie rättare *Ponticapæ*) hwilket och Cluverius wisar lib. 1. cap. 1. fol. 52. ehuru han far will om dessa Bergens rätta rum, sättiandes dem norr i Ryssland.

10. Till det fierde, beskrifwer Dionysius dhem af dhe lysande Demanter, hwilka så stora där uppe finnas (fast de äro intet så fina som Orientaliske, utan mera Chrystalachtige) att ingen skulle det kunna tro. I dessa dagar äro mig där ifrån sände genom Dn. Samuel Otto där uppe födder, en stor hoper, som äro $^1/_2$, $^1/_3$, $^1/_4$ foot |661| store, så ock mindre. Hans Excellentz Riks Cantzeleren hade dem der ifrån en Foot till längden. Skrifwer derföre

rätteligen Solinus cap. 22. om Sweriges Glysisswall, att hon gifwer Glys och Crystall.

11. Af Pomp. Mela lib. 1. cap. 19. f. [24] seer man Tana floden komma af dessa Bergen, der de andra Lärda säya Botens floder och Aldejo strömar utflyta: hwilkas meningar bägge äro sanna, när man sanningen tillseer, allenast man förstår de rätta floderna. Uti den 2 Fig. 6 Taflan seer man, att af dessa Riphelsbergen utflyta floderna til 3 stora watn, 1. Norr åth flyter in i Ishafwet den stora floden Tanais som än i dag kallas af Engeländerna och Holländerna Tana flod, och des hamn Tanabaj, löpandes genom landet Tanaby under den 70 och 71. h. gr. 48 midd. Sedan den store floden Kallenaa utur Anara Träsk, och sedan Kimenaa under 68 h. gr. 44. midd. och några flere, hwilka alla löpa i Norska Hafwet Ishafwet eller Cronhafwet. 2. Ostsöder flyta alla från Riphelsbergen genom Woxen i Aldeio siön. 3. Wester flyter Kemiflod, Jo, Cajaneflod, Kyroa, Kumæå, och flera, hwar af man seer huru de hafwa farit will, som hafwa tagit den Tana floden som faller i Mäotiske Träsket, för denna up i Lapmarken. Och således äro alla de Lärdas skrifter förlikte, i det att Tanafloden löper af Riphelsbergen som Mela och andra tala, så ock serskilt Botn floderna och Aldesko floderna, som Priscianus talar.

12. Adamus Bremensis de situ Dan. fol. 17. wijsar Sweriges gränsor i Nordost wid sin tiid in |662| wid Rifels-Bergen således: 'Om Swerige tiga intet de gambla Skribenter, Solinus nembligen och Orosius, hwilka säya att dhe Swenska innehafwa större delen af Germanheim, så ock des Berg alt in til Rifelske Bergen.' Sedan fol. 22. 'På det wij måge giöra en kort beskrifwelse af Swealand eller Swethiod, så hafwer dät uti öster Gotarna, och staden Skara: norr åth Wermeland, med Skide Finnarna, hwars förnämsta land är Helsingeland. Söderföre är det Baltiska hafwet, om hwilket wij förr hafwa talt, där dhen stora staden Siktona är; Öster så sträcker det sig till Riphels bergen.' fol. 27. 'Normanland begynner af dhe höga Bergen som sträckia sig in moth Beltiska Sundet: hwilka med sin höga Bergsrygg, krökandes sig mot norr, sedan det hafwer omhwerwat wästerhafwets inwik (Östersiön) lyktar uti Riphels Bergen, där werlden hafwer sin yttersta ända.' fol: 36. 'Där äro många andra öjar uti westerhafwet, af hwilka intet dhen minsta är Grönland, liggiandes långt bort i Hafwet, mitt moth Sweriges Berg eller Riphelsbergen.'

13. Crantzius han bewitnar det samma i Sweriges Förtal fol. 203. säyandes: 'Swerige hafwer Giötarna och Staden Skara i wester, i norr Wermaneland, SkideFinnarna och Helsingarna, i söder Skåne och östersiön eller Baltiska hafwet, och i öster dhe Riphelske Bergen.' Litet der efter säger han: 'Strax på andra sidan om Riphelske Bergen boo Ryssarna som fordom sträckte

sig in till det Mœotiska Träsket, men nu måste boo något trängre, sedan Tartarna hafwa intagit en stor deel af deras land.' Dessa Adami Bremensis oc Crantzii ord finner man af Blaus, Jansons och allas Taflor sannas. Ty strax öster om Riphels-bergen, begynnas Ryssarnas Lapmark under den 67 och 28 midd. och sträckia sig in til Granwikan.

14. Dhet Damastes, Eustathius med de andra skrifwa, 'att på Riphels bergen ligger Snö Winter och Sommar', det behöfwes intet bewisas, ty den detta intet wil tro, han kan pröfwat.

15. Af Athenæo l. 6. c. 4. läser man at desse bergen kallades Alf och Olf, genom hwilka ord någre hafwa kommit i den willfarelsen at de mente bergen som ligga emillan Italien, Frankrike och Tyskland, som oc kallas Alf, skulle wara de Rifelske bergen, äfwen så bedragne som Ptolom: af floden Tana, intet wetandes att *Alf*, *Olf* är ett gammalt Götiskt ord, som kommer alla Berg till i gemen, |663| äfwen som *Don*, *Dan*, *Dun* är liud som kommer af stort wäder eller watn: och dädan Donau, en Åå, som strömar starkt, Alf-aar, större Åar, som öfwer Berg och Klippor falla. Tordon, Hafsdon när Liung-elden fräser eller Hafwet, hwilcket är Gemene Man bekant. Dherföre kallas *Danubius* Donau, *Borystenes* Dana strom, så wäl som Tanais, den ock Don kallas; see Ortelium.

16. Namnet Riphella bära dessa Bergen i wåra äldsta sagor, såsom sees af Edda Mythologia 2. där som förmäles om K. Gylfwes resa öfwer dem; så ock kallas än i dag de delar af Hafwet, som wid desse Bergs norre ända äro belägne Rifsbotn, och udden af Bergen nämnes och Rifsnäs under 71 h. gr. 43 mid. 6 Tafl. sedan och en stoor Sockn eller Landskap kalladt Riphella, där öfwerfarten är under 64 h. gr. 50 midd. och Ryssarna åhrligen med wåra handla, hwar som Berget är lägst. Uti Burei tafla står Repella, i P. Clas. Riphella. I Janssonii menar jag Ropolla. De skräckeliga många Foglar som inkom yngla uti dessa Bergen, och skocketals där finnas, hwilkas skapnad är afmålat i Cl. Scheff: Lapp: c. 30. f. 552. kallas Ripor.

17. Ordets ursprung synes antingen wara ordet Rifwa, hwilket säges om all ting som sönderdelas. Dädan Bergsripor, Bergsskrefwor dhe sönder-klufna Berg: eller will man dhet hafwa af dhet gamla Giöteska ordet *Rivitz* (see Ulfvil. Matt. 6. 23.) som betyder mörker, dädan Rivz-hellar det är mörka Berg, hwilket wäl nog instämmer med de gamblas Grekers och Latiners skrifter, som säja at desse Rifels berg äro under mörkret och de swarta molnen belägne, |664| såsom sees af Pl. lib. 4. c. 12. och Festo Avieno. Af alla dessa klara och oemotsäyeliga tecken seer man nu klarligen, at de Bergen äro intet de Riphelska, som liggia emot Floden Obium under den 50 och 60 högds grad. 90 midd.

1 Tafl. såsom Gvagninus fol. 167 menar, sträckiandes sig från Norr i Söder, men några andra mena, att de skulle wara Imaus: icke heller de updiktade Cluverii Berg emillan Obium och Granwijkan som sees af hans 1. Books första Tafla: ty af Martinier och dhe Holländskas, Ängeländares och Ryssars egna Böcker ser man där inga wara: och om dhe än woro där, så äro där ändock intet dessa rätta Riphelsbergen, ty först giöra dhe intet dhen Bergsudden, som effter Plinii ord skal wara där werldennes wästre deel och des norre deel tilsammans stöta.

2. Icke heller liggia dhe i den middagzlinia som alla Lärda tilsammans stämma, stiga öfwer Italien, Grecien, floden Bug och Estarna.

3. Icke heller faller af dessa någon flod benämd Tana.

4. Icke heller Strömmarna som flyta i Aldesco Siön.

5. Icke heller de många Strömar in uti Botn, särskilts ifrån de andra.

6. Icke heller finnes in wid des siöar och haf Glys.

7. Icke heller Demanter eller Crystaller.

8. Icke heller kan Nordanwädret från dem blåsa i Grecien.

9. Icke heller kunna dhe wara gräntzen emillan Ryssland och Swerige.

10. Icke heller bära de det Rifelska namnet, hwarken fordom eller än i denne dag. Är således fåfängt att sökia andra Rifelsberg än wåra Swenska. |665|

Cap. XXVI.

Om Orphei och de Argonauters widtbekante Reesa.

§. I.

Allom Lärdom är kunnigt den Reesa som de Argonauter med Orpheo sig företogo, nemligen att heela Europam besegla. Och hafwer denna resan ingen bättre beskrifwit än Orpheus sielf: ty de som några 100 åhr der effter lefde, såsom Apollonius Rhodius och Wallerius Flaccus, dhe hafwa allenast effter sägn deras resa beskrifwit och mycket där utinnan farit will. Hwarföre hålla wij oss effter wanan, hällst wid de äldsta, som gemenligen bättre sanningen träffa. Hornius i sin gamla Atlante han hafwer willjat afmåla genom en Landtafla deras resa, hwilken jag hafwer och låtit afsticka, som finnes T. 4. F. 8. hafwer och där utinnan rätt satt, att de kommo med sit skiep uti Norska Hafwet,

men han far will om alla wåra Orter, och intet seer på Orphei ord, att dhe först kommo i Östersiön, och så öfwer Riphelsbergen in i Granwijken, hwarföre seer man och af Hornio, att han inga lands namn antecknadt af dhe Orpheus här Norr nämner, mera än Kimmern, det han sätter nästan för långt öster i Finland in mot Ryssland. Men man undrar på detta intet, effter han hafwer warit obekant om wåra Landsändar. Ty wilje wij komma till Orpheum, den wij här heel och hållen intet indraga, utan Summan af resan och dhet förnämsta angående wåra Orter: hwarföre hafwe wij uti den 2 Tafl. 2. Figur |666| med stora runda puncter . . . . . uthsatt hans reesa med dhe Argonauter, först ifrån Jolcos som ligger in moth 40 h. gr. och 49 midd: dädan dhe seglade Troja förbi under den 42 h. gr. 54 midd: och så up i dhen Euxiniske Botn (*Pontus Axenis*) hållandes alt på högre handen in til des de kommo til Colchos, som ligger under 45 h. gr. 70 midd: lin: hwarest de röfwade Konung Ætas Dotter Medeam, och dhet gyllende Skinnet, hwilket dhe Lärda mena hafwa warit en stoor skatt med Guld i Skinsäckar förwarad: andra att det skulle hafwa warit den konstiga den Lärdas Steen, hwar med man kan giöra Guld: andra mena något annat; hwilket alt man förtijger. När detta war skiedt, bekiänner Orpheus i den 1033 versen: 'att dhen högsta Guden Tor som all ting seer han förtörnades skräckeligen öfwer denna giärningen, så att de blefwo wäderdrefne alt mer och mer wästernorr ifrån Colkos och kunde så intet finna wägen heem, utan foro Gymnos och Bunomas förbi' under 47 högds gr. 67 midd: sedan up til Sintos under 57 högds gr. 63 midd: och kommo så up til det Mœotiske Träsket alt up til Asoph, och de Saurmater som liggia under den 49 högds gr. 67 och 70 midd. Widare säger Orpheus i 1061 versen: 'Men sedan (till allt detta onda) Gudarna så mycket straff oss hade påbördadt, och wi genom långt bort belägna trånga strömar hade farit, kom oss uppå det som än swårare war, att wij måste släpa wårt tämeliga stora Skiep, så at det gnislade i Skogen, til thes wi genom en trång Ström och Oos kommo in i ett Haf under de Nordiska Landsändar.' Orpheus nämner här intet Strömmarnas namn som de foro igenom, hwarföre wilja wij tillsee hwad Diodorus Siculus märkeligen talar i sina gamla handlingar l. 5. c. 3. f. 119. hwilken så säger: 'Det äro många både af de äldsta Skribenter så och yngre, ibland hwilka en Timæus är, hwilken bekiänner at de Argonauter sedan de hade röfwat det Gyllende Skinnet, och de rest hade öfwer den Euxiniske Botn, togo de sig en mächta underlig och dristig giärning före, den wärd är i allas Historier ihogkommas. Ty de foro Floden Tanaim upföre alt in till des Kiällor, hwarest de släpade |667| sit Skiep öfwer ett stycke land i en annan flod, och kommo så i det Norska hafwet. Sedan höllo dhe landet på wänster, och foro så genom Spanska Sundet in uti wårt Medelländska Haf,

och så hem uti sitt fädernesland.' Denna flod Tanais som är emillan 49 och 54 högds gr. och 65 och 79 midd: 'hon kan seglas på 200 Tyska miil upföre', som läses uti Heberstein f. 48. 'och hafwer sit ursprung intet aff Riphelska Bergen, som förmenas, utan af en insiö som heter Iwanosero (under 53 h. gr. 67 midd:) liggiandes i en stor Skog benämd Okonidtzkilier, (såsom sees fol: 49.) ifrån hwilken Siö och en annan Flod benämd Skat flyter in uti Occa Reca Floden, hwilken faller in i Volga (under den 67 h. gr. 72 midd). In uti denna floden Occa så flyter en annan benämd Moska, som löper staden Moskau förbi (under den 55 högds gr. 60 midd.) hwilcken Flod såsom Heberstenius fol: 45 talar, kan 6 mijl reda öfwer Moskou beseglas.' Denna Moska Ström hafwer och sina Kiällor in moth dhe många Träsk som kallas Fronovo, under den 56 h. gr. 59 middagslin. där som Volga floden begynnes, som förr är wiist aff Paulo Jovio, så och kan läsas i Heberstein fol: 53. hwilken med stora Skiepp af 3 Master alt in uti det Caspiske hafwet på 400 miil långt kan beseglas, som den Holstenska Legaten Olearius märkeligen sielf profwat hafwer; hwilken och des flods hela afritning bäst giordt hafwer, och Blau i sin Atlante har infört. Man kan och komma utur Tana floden in i Volga genom den grafwen, som wåra Fäder fordom hafwa låtit gräfwa, under den 52 h. gr. 78 m. linie, och än i dag brukas af Tartarne. Ty hafwer jag ifrån henne giordt puncter . . . . både på Tana flodens gren upp till Ivanoossero, dädan genom Skat i Occa, och dädan i Moska flod; så och från Occa i Volga, så och från Tana i Volga. Ty hwilkendera man far, kan man komma till det träsket Frenovo, och dädan genom floden Lova och Volchova i östersiön: men dhen gemenare och lättare farten är genom Volga, hwarföre synnes lijkast att |668| Orpheus som Diodorus säger har farit genom Tanain in i Volga alt up til Frenovu, der som de öfwer Träsken och Morasen hafwa släpat Skiepet.

2. Det Orpheus säger, att de hafwa slepat skieppet öfwer en mekta stor skog, den tillstår och Hornius i sin gambla Atlante hafwa warit Hartzwald (*Hercynia filva*) som sträcker sig alt ifrån Tyskland up genom Ryssland in til floden Obium, från 45 h. gr. 30. m. in til 70 h. gr. 80 m. säyandes f. 142. 'Några tillstå de Argonauters resa hafwa warit mäckta widt omkring Werlden, förr än dhe tillbaka kommo, hwilka säya dem flytt ifrån Colchos på högra sidan upp genom Bosphorum Cimmerium in i dhet Mœotiska Träsket, och så Tana strömen upföre, hwar dhe upp till des Kiällor komne, drogo skieppet genom en oändeligh Skogh, som Orpheus kallar ἄσπετον ὕλην, men Dionysius Afer ἀπείριτον, hwilcken är den största Skog i hela Werlden, och i sennare tiider kallad Orcynia eller Hercynia, och dädan in i Cronhafwet eller Iishafwet, där Carlwagnen, säger Seneca, så högt på Himmelen går, at han intet kommer

att stiga under Hafwet eller Horizonten. Och när dhe hade då segladt öfwer det Atlantiske Hafwet, äro dhe komne genom Spanska Sundet in i det Medelländska Hafwet in til sit Fädernesland, hafwandes således hela Europam rundt om beseglådt.' Detta sättet att släpa Skieppen måste ingen falla underligit, ty alla wåras, och de Ryskas Historier bewitna sådant än i dag ske, såsom Heberstein f. 62 talar. 'De som resa utur Biarmia in uti Ustyug dhe fara Floden Viscora upföre och des grenar, dragandes sina Skiepp öfwer ett stycke land in uti andra Floder, och komma så omsider till Ustiug, som ligger 300 mijl ifrån Biarmia.' f. 59. 'Ifrån floden Piesscoiu släpa de Skieppen öfwer fem Werst (en mijl) i twå Siöar, dädan dhe komma i Floden Rubico (Rubeus Ptolemeo) och så i floden Chircho' fol: 60. 'Andra bruka en annan kortare wäg släpandes sina Skiepp ifrån Siön strax in til Chircho.' Uti Snor: Sturl: Chron: f. 294. läses om K. Olof i Norige, 'att han drog med sin Hähr igenom öde skogar och öfwer Insiöar, där dhe boro och släpade med sig Båtar och Färjor.' fol. 363. läses om Kung Harald, 'att han tog wid Kungahella (som ligger wid 58 högds. gr. 34 midd:) små Skiepp, Jagter, Skutor och Båtar, och for up i Elfwen, och lät draga dem up kring Fossen, och up i siön Wänner.' Hwilket war mycket swårare än dät Argonautæ hade att giöra allenast med ett Skiep, emedan |669| här en heel Flotta war tilsamman, och Wattnet Wenner ligger högre än Älfwen på 120 foot, som sees af Herbinii ny utgångne Book de Cataract: lib: 4. cap. 17. fol: 244. men dhe Argonauter foro öfwer et slätt land och träsk. Detta hafwer och K. Magnus med de Norska giordt och dragit sina skiep i Skotland öfwer Satris eid, som läses uti K. Sagorna och Snor: f. 394. och fol: 504 läses om K. Swerre, 'att han tog alla Roorskiep och Jagter i Siön Raund, och lät draga dhem fem miil öfwer land, in up i den stora Siön Mios, der af wägen blef kallad Kiölwägen.' Eljest huru Ryssarna än i dag bära sina Båtar från ena Strömmen i den andra, kan man see af des afmålning i Olao Magno.

3. Huru långt stycke Argonautæ släpade Skieppet, eller och buro, såsom Hornius wil af Pindaro och Trogo, sees af samma Hornii rum, nemligen på CCCC Stadier eller 50000 steg, och det (som Hornius säger) uti tolf dagar: hwilken Ort somblige hafwa gissadt warit emillan Donaw strömen och in uti Adriatiske Siön, emedan de hafwa ment dem farit Donau upföre. Andre åter uti Lybia i Africa. Men alt sådant är fåfängt emot Orphei och dhe äldstas skriffter; der till med kan hwart Barn see dhes orimligheet, ty hwad trängde dhem så färdas fram på de orter, där hela medelländska Hafwet war dem bekant. Dessa tolf dagars arbete och 400 Stadier stämma mächta wähl in med den Morassige Orten, som är emillan Volgas och Tanais uhrsprung och Lovat Strömen, den som löper genom Siön Ilmen; och dhen stora Staden Nougård

förbij, in i Aldejo (Ladasco) Siön, under 55 h. gr. 55. midd: ty efter allas Landskort så är emillan Fronova Siön 12 a 13 Tyska mijl hwilka giöra 400 stadier, och floden Lovat, den som i alla tiider |670| är beségladt, som sees af Olearii resa, Kung-Sagorna, Snorro, Herwar:Saga, Heberstein och andra, hwilken flod och Ryssarna uthi Heberstein fol: 53 berömma sig aff i sina Historier: i ty, 'Att Andreas Apostelen kommandes ifrån Grekeland upföre Floden Borystenem in upp i Volga (Fronovo) Siön, där Borystenis har sitt ursprung, skal hafwa sedan farit genom denna floden Lovat i Ilmer och så genom Floden Wolchovo Novogord förbij, in uti Ladoga Siön, dädan in i Östersiön (Varescomori) som och kallas Germanne Siön emillan Finland och Lifland, och omsider till Rom.' Detta bewittnar och Paulus Jovius fol: 172. Antingen man wil hålla dhenna Apostelens Andreæ reesa för sann eller osann, så är detta nog, att man weet dessa Strömmar således beseglas utur Græcien in i wårt haf: nu tilstår Heberstein fol. 13. att både Borystenes och Volga komma af Siön Fronovo, så att Ryssarnas wahror ifrån Moskou och Clopigård föras genom dessa floder in i Lithowen. Men om Lovat begynner af Siön Fronovo eller intet twikar han. Hwarföre när man går till Orphei och dhe andras skriffter sampt Pascharti Landtafla och Jansonii, kan man sluta att de intet komma af samma Siö Fronovo, utan på 400 stadier ifrån hwar andra, elliest hade Argonautæ intet haft behof att släpa sitt skiepp. Jag hafwer och af förwettenheet försökt om dhe tolf dagars arbete skulle wara emot dessa 12 miil, så finner jag dhet träffar. Ty när man seer till deras Skieps storleek, så hafwer dhet intet längre warit än en Fyratiugsessa, dhet är, en Jagt om ottatijo åhrar eller fyratijo paar. Ty så många woro de i alles som rodde, hwars nampn Ortelius hafwer antecknadt; och det kunde giöra en Jagt af 100 eller 120 foot, hwilket war ett stort skiep den tiiden. Nu hafwer jag låtit byggia 3 Jagter af 50 foot långa, ifrån Siön wid pass 2400 foot, och den ena lät jag bära neder till Siön af 80 män, den andra lät |671| jag släpa öfwer smörda Luner af 50 män allenast, och den tridie lät jag gå öfwer Rullor och så af 50 män. För dem som boro gik swårast, och behöfde tre timar mot en, att släpas: så att effter denna uträkningen kunde intet Argonautæ uti 40 Dygn hafwa kommit på 400 Stadier emellan Fronovo och Lovat, men med släpande hafwer det gått an att kasta alt Lunor för sig: ty på 1 $^1/_2$ Tima släpade 50 man Jagten 2400 foth: och altså kunde 80 Argonautæ wäl hinna en Tysk mijl om dagen, emedan på 10 Timar om Dagen (så länge som troligit är att dhe kunde arbeta) löper widh pass 19200 Foot, och i tolf Dygn giör dhet 230400 Foot, hwilcket är något mindre än 400 Stadier, hwilcka giöra 250000 Foot, så att lätteligen stod dhetta Skiep, den wäg på tolf dygn öfwer så stort land at släpa.

4. Sedan Orpheus hafwer förmält, 'att dhe genom den stora Skogen sit Skiepp hafwa släpat, säger han dem kommit i det Norska Hafwet, genom en Flod', men nämner intet des namn, icke heller Diodorus Siculus, hwilken gaf oss anledning om Tanai in til Skogen där släpningen skiedde; hwarföre kunna wij ingen annan finna denna Flod warit, än såsom Lovat Floden, som med Ilmensiön och Volchova ström löpa in i Aldesco Siön, under 55 och 60 h. g. 55. midd: emedan såsom wiist är, genom dhem wara den wanlige öfwerfarten, hwilket och intet ringa bekräftar detta, at denna Aldesco Siön hoos dhe Greker och Latiner är mächta namnkunnig, så att dhe hafwa ment honom hängia ihop med Tanai. Där in wid ligger och den gamla widtbekante Staden Aldejoborg, til hwilken wåra alltid seglat hafwa såsom läses i K. Sagorna, Snorr: Herwara Saga etc. Sedan den |672| berömmelige och gamle Handelstaden Neugard, genom hwilcken Handelen utur Grekeland, Persien och Asien genom Tanaim, Borysthenem och Volga hafwer gått in i Östersiön och Swerige i långa tiider, som allom bekant är. Hwarföre de gamla hafwa ment, såsom Plinius lib: 2. cap: 67. fol: 78. uthtryckeligen talar: 'att dhet Mœotiske Träsket hafwer warit en Inwijk af dhet Norska Hafwet, såsom många dhet troo, eller en mächta ringa Landsmon där emillan som kan öfwerfaras.' Dhetta sees och af Helmoldi Slav: Cron: l. 1. c. 1. f. 1. 'Den stora hafswiken som kommer utur Wästersiön och löper i öster, kallas det Beltiske Hafwet, emädan det som ett Belte mächta långt genom de Skytiske länder löper alt in till Grekland.' Huru wåra och de Norske hafwa samma strömmar städse igenom segladt, läses mächta klart af K. Harald uti K. Sag. fol. 252 och 284. hwilcken länge tiente under Monomacum Keysaren i Constantinopel, och sedan for up genom swartta Hafwet (Euxiniske Bottn) och widare genom Tana floden in uti floden Edela Potta (Ædel potamos) som af Tartarne kallas Ædel, af Ryssarne Volga, och Ptol: Rha, alt til thes han kom til Holmgard och sedan Swerige och Norje. Äfwen så läses om Oluf Tryggesson i Snorro f. 125. K. S. och de gamla Wiisorna. Af denna wåra Fäders Siöfart, som så lätt foro med sina Skiep in i Grecien, genom dhesse upnämde wägar, Floder och Strömmar, och åter tilbaka hiit up, såsom de Argonauter, K. Harald och andra; så hafwa dhe gamla Skribenter fattadt den meningen, att icke allenast Mœotiske Träsket hafwer haft sin ypnad i wårt Norska Haf, som nu wiist är utaf Plinio och andra; utan och dhet Caspiske Hafwet, om hwilket widlöffteligen är talt uti c. 8. §. 1. n. 23. f. 324 [= s. 204].

5. Att nu Orpheus kom först |673| i detta wårt Haaf, utwijsar alla Lands namnen där in wid belägne, de wij nu wilja upräkna: så talar Orpheus: 'Uti nijo dagar och nätter så fore wij hiit och diit i Siön förbi dhessa Nordska

Landskap, som war Pacto, Leulo, och Skytharna som sina Bågar boro Odens trogna tienare, och Tornæs boarne som offra Disa Menniskio-offer, så och de Yfwerbornes folk som flyttia hiit och diit; och sedan Casby Landsändar.' Om icke Orpheus hade lefwat 3000 åhr för Bureum, så hade jag sagt att han hade läst hans book: ty i samma ordning som han fol: 45 i Sweriges beskrifning sätter dessa Folcken, och de än finnas i dag belägne, så och på Blaus och Janssonii taflor afritade, så upräknar dem Orpheus. Ty först emillan den 65 och 56 h. g. emillan 35 och 41 midd: T. 2 och 6 liggia de *Pactar* som wi kalla Packar, Baggar, Paicter, Baggeboar, Pitar och Medelpactar, och Engeländerna nämna Peictar, dädan dhe bekienna dheras Pictoner wara komne in i Engeland och Frankriike: om hwilket skal wijsas i deras uttåg. Hwilket Landskap förutan Medelpacta, och dhe som i Norje boo, är 56 Tyska miilar långt och 15 bredt. Dessa tillika med de andra kallar och Orpheus dhet Norska (*Arcteos*) folket, såsom de gemenligen af alla Greker och Latiner kallas. Sedan upräknar han *Lelios*, de wi kalla Leular, Lular, och Loular, under dhen 66 och 67 h. gr. emillan 36 och 41 midd. hwars land är 60 Tyska miil långt och 18 bredt. Skytarna som han där näst beskrifwer, äro i dhet 10 Capittlet beskrefne, så och de Torner uti c. 9. §. 2. n. 6. fol: 394 [= s. 247] och cap: 24. §. 3. n. 15. fol: 605 [= s. 379]. De Yfwerborne äro uti det 9 Capitlet förklarade, och des Folk som flyttia af och an äro alla de som boo uppe i Normanland, Dalarna, Helsingeland, Wäster- och Österbotn och Lapland, hwilka med sin boskap flyttia om Sommaren långt up i Skogarna och winteren neder |674| till dheras säten igen. Om hwilket kan och läsas Cl. Scheff. Lapp. c. 16. f. 189. De yttersta wid dhetta wårt Norska Haf eller Norska Botn räknar Orpheus *Casby*, hwilket ligger på öster sidan om siön under den 63. och 65. h. grad. emillan 42 och 47 mid. der som Cascio, Cascarara, Casingojervi, Kassa Træsc och Kaspisiö i Nærpis, liggia. Elliest ligger och på wäster sidan Kassaby i Grundsund, Casby bäck i Hosiö, Kassamark i Umo, så och Kassiön, Kassamark i Skelefte, Kasby i Leulea.

6. När Orpheus med dhe andra Argonauter hafwer dessa lands orter beseet, säger han uthi dhen 1074 wersen: 'När nu på den 10 dagen oss den liufliga morgonrodnan upran, kommo wij till dhe Riphelska Bergen genom en trång Flod, och där ifrån i den Botn som de Norske Yfwerborne kalla Cranwijken och det döda stillastående Iishafwet.' Här utaf seer man och klarligen att han intet kom först i Cranwijken och ijshafwet som Hornius menar; uthan först i Norbotten, och sedan öfwer Riphelssbergen i Cranwijkan. ty Orpheus nämner uttryckeligen 2 gånger siöarna som han kom uti så och deras stranders Landskap. Här nämner åter intet Orpheus hwad den floden heet som han

for up mot Riphelsbergen, icke heller dhen dhe foro utföre. Hwarföre hafwer jag med flijt igenom dhem som här studera ifrån Cajania födde wid dhe orter, så och egenteligen igenom Adjunct. Mathes. Murik, låtit förfråga (hwilken heela Wester- och Österbotn i Sommars runt om reste) om alla dhe strömmar, som pläga upfaras och sträckia sig tillsamman med andra strömmar som falla i Cronhafwet eller Cranwijkan och nederfaras. Hwilken denna underrättelse mig gaf, instämmandes medh andras åthskilligas berättelser: att utur Kallisflod under den 68 h. gr. 41 midd. far man med Båtar litet stycke öfwer land, och så i en annan |675| flod in i westerhafwet; sedan kan man och fara up genom Kimmiflod 67. h. gr. 44. mid. in uthi Norska hafwet; men båtarna måste och då släpas öfwer ett stycke land. Sedan till dhet tridie, kan man och komma genom Io flod under 67. h. g. 45. mid. som kommer utur alt ett Träsk med Kolaflod under den 68. h. graden 47. midd. der som Båtarna likwäl måste på $^1/_{12}$ miihl släpas. Den fierde öfwerfarten är en allmän som Ryssarna och wåra än i denna dag åhrligen bruka och försällja allahanda kryddewaror från Holland til Archangel komne, så och Skinwahror från Siberien och Biermia, till heela Norbotn. Nembligen den som går upp genom Ula Tresk, och Ula ström igenom Riphella Sockn der Riphelska Bergen giöra en swank under den 64. h. gr. 49. mid. der som af een insiöö denna Ulaflod har sitt ursprung löpandes in i Norbotn, och af samma insiöö een annan benemd flod Kasinge kommer, löpandes i Cranvijkan: så att man intet behöfwer, när icke des torrare sommar är, att släpa båtarna öfwer lands. Bureus, Jansonius och Blau giöra een mächta liten på $^1/_4$ mil åtskillnad emellan dessa floder, såsom dee icke rätt just skulle komma utur alt een insiöö, såsom utur min 2. Tafla sees kan: men såsom D. Murik effter M. Laurent: Littovii Kaplans i Limninge egen bekiännelse, som nyligen de Strömarne igenom farit hafwer, så kan man dhet han så säkert betygar, ey neka. Genom dessa strömmar hafwa nu Argonautæ farit, hwilket wiises först der af, att Orpheus nämner *Casby* näst för öfwerfarten, hwilket ligger söder om denna Ula flod: sedan nämner han |678| ingen släpning här hafwa brukats; hwilken måste skie i alla dhe andra förbenämde floder. 3. Är här den allmänna leden genom Rifelsbergen och Rifella Sockn än brukelig. 4. går och denna lilla ström up til Rifella berget och Casinge strömen utföre i Cranwikan, diit de sedan först kommo; men de andra flyta i stora Hafwet. 5. om Argonautæ hade farit genom Kimi flod eller Jo, så hade Orpheus nämt Kimmernas landskap förr än han kom i Cronwiken och i det Döda Iishafwet, ty the hade tå farit igenom Kimmernas land. Men nu beskrifwer han Kimmernas landskap, sedan han kom utur Cronwikan och på wäster sidan up till Kimmernæs udden, som strax i hans nästföljande ord wisas skal. Om Cran-

wikan som kallas och af Plinio *mare mortuum*, och af oss Morimarusa, af Ryssarna Moremannskoi more, är ofta här och där i detta wärket talt.

7. Der efter beskrifwer Orpheus wåra fäders stora ålder i gemen wara 100 åhr, och efter Skaldernas art til 1000 åhr, så och deras rättfärdiga lefwerne, hwilka ord äro förr i c. 9. n. 36. f. 423 [= s. 264] indragne.

8. 'Sedan, säger Orpheus uti 1119 wersen, gingo wij till foot in wid stranderna, och drefwe wårt snabba skiepp till Kimmernäs landskap. Dhessa äro de som intet ofta få see den klara skinande Solen, ty de Riphelska Bergen och des högsta Kalf afwärja morgon Solen, och står som en rök för middags Solen, men aftonSolen bortgiömma de höga Alf och Fiällar. Dessa menniskior hafwa alltiid mörker.' Dessa orden äro förklarade c. 21. n. 3. f. 522 [= s. 326]. Hwem kunde, eller hwem hafwer af alla Lärda bättre beskrifwit Kimmernas Landskap och Kimmernäs än Orpheus, som just emillan dessa Bergen är än i dag beläget: ty under 68 h. graden 44. |679| midd: är Kimi-flod, Kimi-Träsk, Kimelandskap, och på höger moth morgonsolen äro Riphelske bergen under 47 midd: och på wäster mot aftonsolen wåra Fiällar och Alfar emillan 33 och 43 midd: som och Adamus Bremensis kallar *Alpes Hyperboreas:* Orpheus kallar och högsta kullen af Riphellarna *Kalf*, hwilket är ett Götiskt ord, som betyder det högsta på en ting; såsom det högsta och tiockesta på Benen kallas Ben-kalfwar: de långa och spitziga jernen som sluta låsen kallas kolfwar, och den högsta oc tiockaste ändan på Pijlen kallas Kålf. Och många spitziga berg i Norige och Swerige kallas Kalf, såsom i Norige uti allas Siökort finnes Kalf och Koo under 57 h. grad. 28 midd: i Dalarna Bispes-Kalfven och Klacken etc.

9. Ifrån Kimmernäs landskap wiisar sedan Orpheus, huru dhe kommo till Malströmmen eller Agrunden, hwilka ord äro förklarade c. 8. fol. 308 [= s. 194]. hwilken ligger under 67 1/2 högds graden 31 midd:

10. När nu Argonautæ hade kommit till thenna ort, talar Orpheus om deras tilbaka resa, och huru Ancæus giorde ett wackert taal til Folket, om denna underliga och mächta swåra resa; tröstandes dem att de nu kommo på återresan, och hoppas att de snart skulle wara uti dheras Fädernesland; införandes uthi dhen 1154 wersen efter Skaldernas art huru skieppet swarar, hwilket alt där widlyfteligen läsas kan. När då Ancæus hade dem alla tröstat och befalt dem stiga til skieps, foro de til Irland liggiandes under 52 högds graden 10 midd: och så til Engeland som då kallas *Peucessa*, hwilket sees af de Lärdas skrifter, diit Pluto förde först Proserpinam när han henne röfwadt hade på Sicilien, som somlige mena. Dädan ifrå kommo de til Spanien, som då kalllades *Termesia*, och en flod där sammestädes af samma namn, under 35 h. gr. 15 m. |680|

11. Sedan säger Orpheus uti den 1240 versen: 'Strax der efter kommo wij til Herculis Stöttor', dhe nemligen som förmentes wara i Spanska Sundet under 34 högd: gr. 12 midd: dädan fore wi, säger han, till Sardinien, under 38 h. gr. 31 midd. och så til Ausoniæ och de Tyrrheniske Hafsstrander, som nu kallas Italièn. Sedan säger han dem kommit til Trinacriam under 37 h. gr. 38 midd. som nu kallas Sicilien och dhes brinnande berg Ætna. Hwar ifrån de drogo Grekelands Nääs förbij och hem til Jolcos, som widlöfteligare kan i Orpheo läsas.

12. Utaf denna resa och alla des orters beskrifning, kan man nu see hwad förmån Sweriges landsorter hafwa för dhe andra, wissheten och sanningen till styrckio, i ty alla dhe orters namn som Orpheus upräknar, äro än behållne, så att förutan Ortens lägenheet beskrifwen aff 'Solens länge borttawarande och der af följande mörka dagar och nätter, Iishafwets stillastående, dhe Riphelske Bergen som i öster liggia och Fiällarna i Wäster etc.' så äro och alla lands namn behållna. Men att Engeland har hetat *Peucessa*, Spanien *Thermesia*, Italien *Ausonia*, Sicilien *Trinacria* etc. måste wi allenast tro Skribenterna.

13. Det finnas wäl af dhe Lärda, som mena at Orphei reesa med dhe Argonauter är allenast een dicht eller dröm. Sannerlig jag skulle sielf önska detta sant wara: ty då skattade jag Orphei skriffter än mycket mera, i ty att han som war en Horpare, eller Spelman, |681| skulle kunna haft så sanna drömmar om Sweriges Landskap och dhes Berg, ty således will jag häller troo dhenna Harponistens drömmar, än den stora Mathematicum Ptolomæum, som med hela sin Mathematiske konst intet har kunnat finna Sweriges Berg, Landskap, Mörker och Ishafwet igen, icke heller des längd, utan giort det allenast till en liten Öö, 30 miil lång: hwilken osanning en blind kan kiänna med en kiäpp. Jag wil alt således behålla häller de sanna drömmare, än de osanna skrifware.

Cap. XXVII.

Om Gudarnas och Konungarnas namns ursprung och härkomst.

§. I.

Wij hafwe nu genom Guds nåd wiist Sweriges åthskilliga namn, hurudanna de uti äldsta tiider warit hafwa, och hwad de hafwa betydt: nembligen, at denna

stora Öö hafwer kallats Gudarnas, Konungarnas, Atlingarnas, Yfwerbornes, Heligas, Lycksaligas, land och säte, hwar af nogsamt kan förstås hwadan Gudarna oc Konungarna till the andra |682| werldennes delar äro ifrån komne; Och särdeles om man wil med detta som reda skrifwit är, jämnföra dhe Lärdas gamlas skrifter. Men kan skie dhet skulle falla den Gunstige Läsaren beswärligit att sådant allt efftersökja. Ty wil jag honom til tienst dhet kortteligen här giöra, emedan såsom wärket hafwer wäxt öfwer förmodan, och twert om Pungen smalare blifwen än jagh kunde trodt. Ty dessa 26 Capittel woro åhrnade att blifwa allenast fierdedelen af hela Wärcket, och tryckias på ett A B C D, hwilket nu hafwer intagit fyra. Doch skal jag, der Gud den Högsta wil mig lifwet och hälsan förunna, och Månan wil åter stiiga till fylle, dhet mehra förklara uthi en tillägning eller annan Book. Dhe Romare eller Latiner förmena merendels dheras Gudar och Konungar kommit ifrån Græcien och Troja; de Greker mena sina Gudar kommit ifrån Egypten eller och ifrån dhenna Atlantiske öö. Men wi wilia först sättia den bästa och orörligaste Grunsten som är Guds ord, hwilket så talas af Noach i 1 Mose Books 9. Cap: 27 wers: 'Gud förwidge Japheth och låte honom boo i Sems hyddor, och Canaan ware hans träl.' Hwilcka kåsteliga ord Syncellus i sin Chronolog: f. 50 och uttyder, 'at Japhet skulle bo i Sems hyddor som war Asia.' Men tycker och liikt, att genom samma ord kan förstås Evangelium, som uthspridas skulle till Japhets effterkommande. Men det är twärt mot orden, ty tå skulle prophetien warit, att Sem skulle boo både i Japhets och Chams hyddor, hwilket hade intet trälachtigt regemente medh sig, ty then härliga |683| Wiindrufwan Jesus han strilar sit Wiin öfwer hela Werlden, ingen uteslutandes; men af alla historier ifrån första werldennes tider in till ändan, see wi klarligen att alla stora Krigh och uttågh äro skiedde af Japhets afkomne, hwars lummuga och stora Träd hafwer skakadt sina Äpplen kring hela Werlden. Derföre rätteligen sagt af Poeten Horatio l. 1. Od: 3. 'Det dristiga och manhaftiga Japhets slächte.' Men såsom hwarken Syncellus, eller någon annan, det jag än weet, hafwer tagit sig dhen mödan uppå, att förklara denna härliga prophetian af alla dhe Lärdas Historier. Altså tänker jag nu det genom Guds nåd giöra, dock kortteligen, som sagdt är. Af Guds ord är klart, att Japhet fick Öarna, hwilka äro Swerige, Engeland och Irland, med de små där omliggiande. Nu är här mächta tänkwärdigt, att Guds ord hafwer antecknadt heela Sems Slächtregister in til wår Frälsare Christum, men Japhets och Chams Slächtregister, till så långa tiider, nämnas icke. Åter wetta wåras och Hedningarnas skrifter intet af Sems slächte, men Japhets finna wij igen, som wiisas skal af wåras och dhe Grekers skrifter. Ty Hesiodus och de andra nämna

uttryckeligen wår Atle wara Japhets Son, som wiist är Cap. 8. §. 4. n. 5. fol. 358 [= s. 226]. men om Cham tiga allas skrifter, hwarutinnan en nog stoor förbannelse redan sig sticker, och är som en Nässla i en Kryddegård, hwars frö intet många inhämta: och såsom af Sems stamm upran det andeliga Riket och ståndet i hela werlden; så upran af Japhet det werldsliga i hela werlden, och af Cham dhet trälachtiga. Wij wilje så betrakta Gudarnas och Konungarnas nampn, först i gemeen, så och deras härkomst, sedan hwars och ens i synnerheet, och der efter hela |684| deras Slächtregister. Utaf Apollodoro, som inkom hafwer skrifwit om Gudarnas Slächt, erkiennes ingen warit hemföding i Grekeland, mera än Cecrops, men om Pelasgo twikar han: alla dhe andra kallar han Fremlingar såsom Saturnus, Jupiter, Mars, Mercurius, hwilka dhe Greker så högt wärderade, att dhe dem efter döden dyrckade. Men Cecrops och Pelasgus nöto intet den ähran. Hwarföre är det märkeligit dhet Herodotus skrifwer i sin 2 Book f. 48. om de Grekers första Afguderi således: 'Af alla Greker äro de Athenienser de första som lärde afguderi af de Pelasger, hwilcka giorde Mercurs Maders beläte. Men dessa Pelasgi de offrade ock i förstone allehanda till Gudarna (såsom jag säger Herodotus förnam wid Dodona) då dhe intet hwarken hade namn eller tillnamn på dem, ty de hafwa intet hördt af någon Afgud eller des namn. Men sedan de fingo kunskap om dem, gofwo de dem tillnamn af det, att de alla Riken och landskap hade ställt til rätta och i ordning. Men en mächta lång tiid der effter fingo de kundskap om andra Gudarnas namn ifrån Egypten. Efter hwilka de åter en lång tiid der efter fingo kundskap om Dionysio. En tiid der efter rådfrågade dhe sin Afgud i Dodona, hwilken war den aldraälsta hoos dhe Greker, och war allena den tiiden som swar utgaf. Hwarföre när Pelasgi rådfrågade widh Dodonam dhenna Afguden, om de skulle nämna Gudarna med dhe namn som Bor barnen dhem kallade (eller dhe Egyptier och Greker) så swarades dhem att dhe skulle bruka Bore-barnens namn, och ifrån den tiiden offrade de dem, kallandes dem wid sina namn, och ifrån Pelasgis kom sedan afguderiet till dhe Greker. Hwadan nu hwar och en Afgud är kommen, eller om dhe alla tillika alltid hafwa warit, eller under hwad skapnad och art, dhet är här tills nog obekandt, med mindre man må icke säya som man plägar att nyligen eller i går och förgår, hafwer man der af hördt. Ty Hesiodus och Homerus (hwilka jag menar, säger Herodotus, intet hafwa mera än 400 åhr lefwadt för mig) dhe äro dhe första som till dhe Greker indrogo kundskap om Gudarna, hwilcka beskrefwo dheras Nampn, Skickelse och Heder.' Af detta härliga rum seer man nu fuller, att Gudarna hoos dhe Greker woro fremmande, och fingo intet nämpnas med Grekers och Egyptiers nampn, och att dhe namnen som

dhe Egyptier dhem gofwo, woro långt efter inkomne. Derföre och den wiise Plato rätteligen i sin Cratylo fol: 409. där |685| han med största fliit wil upsökia Gudarnas uhrsprung, men finnandes dhem intet rätt instämma med dhet Grekiske Språket, således sluter sitt tal: 'att de Greker många namn (Gudarna angående) hafwa tagit aff Borssbarnen: ty om en wil draga deras ords ursprung till Grekiskan och dhes reglor, och intet till det Språket hwar det sit uhrsprång hafwer, skal man ändteligen finna i hwad swårheet en sig skal inwickla': af Platonis bekiennelse c. 7. §. 5. f. 192 [= s. 122] seer man: 'att Egyptierna hafwa förwändt Gudarnas nampn som woro på wår Atles Öö, till Egyptiska språken, och Solon igen af det Egyptiska til det Grekiska.' Men Diodorus Siculus talar än mycket klarare, att Gudarna äro här ifrån komne, säyandes l. 3. f. 132 'Effter jag hafwer talt om Atlingarna, så tycker mig intet wara aff wägen att här förmäla, hwad som dhe i sina Sagor förtälja om Gudarnas upkomst, emedan dhet intet långt skiljer ifrån dhet som Grekerna där om förmäla. Atlingarna dhe bodde widh Wästerhafwet och uti dhet Lycksaliga Landet, hwilka alla menniskior öfwergingo uti fromheet att undfägna fremmande. Dessa de berömma sig af det at Gudarna hafwa där sin begynnelse. Och denna deras mening säya dhe dhen förnämsta aff alla Grekiska Poeter (Hesiodum) bifalla, hwilcken och införer Gudinnan Junonem så tala: 'Jag reser til Yttersta Werldenes Ändar att besökia Westerhafwet, Tysse eller Tetys som war alla Gudars Fader och Gudarnas Moder'. Dhe säya att Bore hafwer warit dheras första Konung, hwilcken hafwer lärdt Folcket, som hiit och diit förströdde woro, boo tillsammans i Byar och Städer, bruka och besåå landet, och annat som tienar till det dageliga uppehället. Denna Bore han hade regementet öfwer större delen aff Werlden, men serdeles bodde han och rådde öfwer dhem som äro i wester-norr.' Dessa ord äro så klara at de ingen utläggning behöfwa, ty dhessa kienneteckn 'westernorr af werlden, de lycksaligas öö, Inbyggiarnas gifmildhet, Werldennes ända, Tysse Gudarnas Fader och Jorden des Moder', äro af alla Greker och Latiner gifne wårt Land och Fäder, som nogsamt wiist är i alla föregående Capittel, men serdeles det 7 och 24. Det Gudinnan Juno hon kallar Swerige Tysses eller Tetis yttersta werldennes rike och ända, det bewisar och Orpheus med Argonautis i 1101 |686| versen, när dhe ey längre komma kunde för Iisen, säyandes: 'Där är det stillastående Iishafwet och är ändan på den Heliga öön och Tetis yttersta Rike.' Och kallas än i dag Tetysfiord hela Westerhafwet ifrån Malströmen under 68 högds gr. 33 midd: lin: alt up til Varanger eller Kimmernæs, som sees i Blaus Atlant: så ock af det Fredsfördrag som skiedde emillan dhen stora Konung Gustaf Adolf, och Konung Christian dhen Fierde, Anno 1613, i den tridie punckten där orden så

lyda: 'Derföre och till Naboerlig god wilie och wänskap, afstå wij all det jus, höghet och Dominio Maris, emellan Tetis Fiorden och Varanger.' Här utaf kan man nu förstå, hwarföre att Homerus och Hesiodus skulle stå sitt straff, som Pythagoras förmäler, här i Swerige, som wiist är cap: 22. §. 1. fol. 559 [= s. 350]. emedan dhe alla dhes Gudars och Konungars hemligheter uppenbarade, hwilcket, hwad det bestod uti, och hwad straff det war, spares till annan lägenhet. Om Gudarnas uthgång utur Swerige talar och Herodotus med klara ord i sin 4 Book fol: 103. där han förmäler om dhet första Baldurs afguderii, som fördes uth til Græcien, säjandes: 'att de twänne Yfwerborne Norske Jungfrur Opis och Argis de woro de första (lång tiid för dhe andra twänne Jungfruer Hyperoche och Laodice, som och norr ifrån foro till de Greker) hwilka kommo til Delum med sielfwa Gudarna.' Hwilcken Afgud högst dyrckades hoos Grekerna i Delos är allom bekant, nemligen dhen Yfwerborne Norskas Baldur, om hwilken i sitt Capittel skal talas. Dhet är och heela Werlden kunnigt af alla Lärdas skriffter, serdeles Hesiodi, Apollodori och Diodori Siculi, att Bure elleer Uranos (Cœlum) hade till Son Saturnum, som kallades alla Gudars Fader, hwars tre förnämsta Sönner war först Tor, Jupiter, 2. Necken, Neptunus, 3. Oden, |687| Pluto. så ock att Tor han tog regementet ifrån sin Fader, honom snöpte, bandt och fängslade. Detta alt skiedt här i Swerige, wiisar Plutarchus i sin Book de Fac: in Orb. Lun: fol. 941. hwilkas ord äro mäst c. 8. §. 2. fol. 339 [= s. 214] förklarade, säyandes: 'Uppå denna Ogs Öö, säya Borsbarnen, att Sadur han är fängslad af Thor, och denna Thor hans Son, han regerar nu denna Öö och omliggiande Öar och det Hafwet som kallas Cronhafwet (Iishafwet) hwar in wid eller strax nedan för det, han (Thor) hafwer sitt säte.' När dhen Gunstige Läsaren här wet hwar alla Konungars och Gudars Far, Farfar, och Farfaders Far bodde, så tror jag han gifwer sig till freds, om hwad wi om dem i gemen nu här talat hafwe, till thes man kommer til hwar och en i synnerhet.

§. II. Om jag skulle för mig taga Hesiodum, Apollodorum och Diodorum Siculum, som inkom om Gudarna skrifwit hafwa, så skulle jag wiisa, att alt det de hafwa, är tagit af wåra Skalder och Edda, men det allena fordrar dubbelt så mycket Papper som här til är skrifwit: hwarföre der Gud och tiiden så behaga, wil jag dhet sökia en annan gång giöra, allenast nu till en försmak förklara dhe förnämste Gudars nampn, sparandes Himmelens och Jordennes Skapelse, och alla dhe fördolda Gåtor, som tala om Gudarnas eller Konungarnas fordom regemente och hemligheter, till den tiiden. Wi wilje så komma till Satur. |688|

Cap. XXVIII.

Om Sadur eller Bore.

§. I.

Förr än wi komma till att tala om Gudarnas och Konungarnas nampn i synherheet, måste wij påminna det som wi tilförenne och något hafwe omrördt, att dheras nampn gifwes och tillägnas den ena för den andra, allenast att något egenteligit som den personen dhe willia förstå, tillägges, antingen af hans Fädernes land, egenteliga Rike, slächt, synnerlig tienst, eller bedrifter etc. såsom till exempel, dhet än i dag brukeligit är, en Konung kallas Gud den högsta; en Konung kallas en herre öfwer sitt land och Rike; en Konung kallas och en Fiskare. Nu til at förstå hwilken person som dhe igenom Konungs namn wilia skal förstås, så tillägges, när man menar Gud, Himmelens nampn, och säges så Himmelske Konung, och til en Regent Jordisk Konung, och till en Fiskare Notkung. Såsom Jordiske Konungarna nu många äro, så lägges deras Rikes nampn till, såsom Sweriges Konung, Danmarks Konung: och detta hafwa Skalderna mycket brukadt, såsom Awiserna giöra än i dag; hwilcka sällan eller aldrig nämna Konungarnas egentelige namn. Hwarigenom dhen willan är kommen i alla tiider, att Konungarnas gierningar äro mächta blandade, icke allenast sin emellan, utan och Gudarnas och Konungarnas. Ty alla Konungar kallas och Gudar, hwilcken tyttel dhen rätta Guden dem gifwer, säyandes i Psalmen: 'Jag hafwer eder till Gudar satt.' Hwarföre många af dhe senare Skribenter, intet förståendes wåra Skalder och Gåtor, dädan de Greker, Latiner och Egyptier alt sitt hafwa, som endels nu här, och |689| där widare, der Gud behagar mig tiden och hälsan unna, här efter wisas skal, hafwa tillägnadt Konungar, Hieltar, Herrar och andra det som kommer antingen den rätta Guden till, eller Afgudarna, eller de första Menniskior och Konungar som lefde. Det Saxo ofta giör uti wåras handlingar, tagandes wåras och de Norskas handlingar och tillägnar deras Konungar i Danmark, som här och där skal framdragas: men i ett serdeles wärk fullkomligare.

2. Många gånger händer dhet och, at Skalden han wil berömma en Konung, och liknar honom wid en af dhem som widtberömligast hafwa warit i werlden: som Herculi den wid de Trojaners tid lefde, tillägnas allt dhet som dhe förre Herculler hafwa giordt. Den som är en skön Poët, han kallas strax Homerus, Hesiodus etc.

3. Dhetta hafwer ock warit i bruk hoos wåra Skalder, att dhe hafwa gifwit

Konungarna serdeles namn, af de ting, som i första tider äro hände, och lika såsom dem dhe händelser och gierningar tillägnat; på det at när Skaldwisorna sungos, skulle åhörarna påminnas alla dhe gambla handlingar: såsom wår första Konung Bure som bar Himmelens nampn, tillägnas Skapelsen, hans Son Bore werldernes förökning, och hans Sonsönner, Attin, Vili och Vei Regementens uprättande och skapelse, som endels är wiist c. 22. §. 5. n. 5. f. 543 [= s. 340] och klarare i sin tiid wiisas skal. Af sådanna orsaker och flera, äro dhe många willor inkomne uti de gambla handlingars utläggiande och förstånd, menandes det komma den Konungen till, det Skalden förstog om den rätta Guden eller Naturen, eller någon annan. Såsom nu ock skal wiisas, när wi först hafwe förklaradt Sadurs Barbariske nampns ursprung, effter såsom Dodonæ |690| oraculi ord, Herodoti och Platonis bewittna, at Gudarna skulle nämnas med dheras Barbariske namn, dädan dhe kommo från. Saa är hoos oss uthkasta Säd uthi Jorden, hwilcket och tages för alla Menniskiors, Diurs, Foglars och Fiskars Säd och Slächte, såsom läses uti första Mosis Book. 3 Capit: 15 versen: 'Och jag skal sättia fiendskap emellan tig och Qwinnona, och emillan tina Sæd och hennes Sæd.' Och Lucæ 8. 'Sædesman gick uth till att Saa sin Sæd.' Här är ordets uhrsprung Saa, som är en gierning; och der af flytande Embets namn Sadur, och Fröet Sæd. Nu kallades hoos oss wår andra Konung Bore, Attin, Alfader, Sadur, Gro, Frö eller Frei, som läses i Attins Kienningar; så ock i wåra Skalder och Wisor, hwilka alla namn hafwa en betydelse, nemblig, att genom sin kraft föröka alt Menniskio slächte, och derföre betyder en Fader för alla efterkommande. Således är igenom dessas Konungars namn afmåladt hela Naturen. Ty gafs samma nampn den rätte Guden, så ock Adam, Noak: Sedan alla hufwuden till stora Slächter; såsom Japhet, Sem, Cham, Abraham etc. sedan alla fredliga Konungar, som Land och Rike genom Menniskiors, Boskaps förökande och Lands besående förmera. See, att dhetta är Sadurs ords rätta förstånd, wiisar härligen Orpheus, som hafwer bekient sig mången fördold wiisdom och kundskap här i Swerige bekommit, säyandes i 12 versen: 'Sadur hafwer förökt Werlden igenom sin mångahanda Säds krafft.' Utaf detta ordet Saa äro många andra ord komne, såsom Saten (*Virga Virilis*), Sædning (*satio*), Sädes-|691|tyg (*Instrumenta satoria*), Sädsligt, Säde, Säddsboo, Sädsgierde, Sådar, Sädserla.

2. Att Bore hafwer samma at betyda som Sadur, är förr wiist c. 9. §. 2. n. 3. fol: 365 [= s. 230]. allenast wilja wi här tilläggia dhet wij där försummade, nembligen att såsom aff samma Bore, som Diod: bekienner hela Slächten fick heta Bores ætt, *Boreades*, och de förnämsta i Riket Yfverborne, Hafwet

Bores-haf, Wädret *Boreas*, Österhafwet det Barbariske Hafwet, ens Farbroder Borban hos wåra Longobarder, som ock Bore sielf Burbor (dhet är Bures Son, see Edda i tridie Atins kienning) Bores söner kallades åter Borbarn, och dädan hela detta Skytiska slächtet kallades Borbarn det är *Barbari*. Ty när man läs allas Sagor skal man finna att dhe Schyter och dheras afkomne dhe Trojaner och Perser kallades serdeles wid det namnet, men kom sedan i misbruk hoos de Latiner och Greker, att ock andra i anseende till sig med detta ordet stundom nämdes. Wii wiljom allenast 2 exempel indraga, det ena af Platone här framfört c. 7. §. 5. n. 45. fol: 192 [= 122]: att 'wåra Borbarns Gudars namn dhe woro aff Egyptierna wända in på Egyptiska språket, och dädan in på Grekiska'. Det andra är i näst föregående Capitel infördt af Dodone Oraculi swar att 'Gudarna skulle intet nämnas wid dhe Grekers eller Egyptiers namn, utan wid de Borbarns namn'. Är så här uttryckeligen wåra Atlingar och Schyter kallade *Barbari*. Hwarföre må man rätteligen säya med Platone, at de som wilja sökia dhetta namns ursprung i något annat, än i wårt Borbarns språk, de wickla sig i stor willfarelse. Ty intet ursprungs |692| ord hafwa dhe hwarken i Grekeskan och Latinskan, icke eller lämpas dät till några andra ting hoos dem, utan til det som af de Barbarer giöres. Derföre och Vossius i sin Etymol. rätteligen leer åt de kortwilliga utgrundingar några framföra, nembligen, i ty sombliga mena det komma af *Barba* Skiägg och *Rure* Bygd, lika såsom ingen mera hade Skiägg än dhe som boo på Bygden och alla Greker woro Skiägglösa: andra mena af *Barrire* dhen som bölar som en Oxe.

iij. Atta, Atle och Atin är och Sadur, det bekiänner Edda i Atins 8. kenning, och hafwer samma att betyda, som wijst är cap. 7. §. 5. n. 55. fol. 211.212 [= s. 135, 136].

4. Alfader som war och Sadurs första nampn, see Edda i samma rum, hafwer och lika att betyda, ty Föda är afla barn; se 1 Mosis books cap: 3. v. 3. dädan Fosterbarn, och Fader den som aflar: dädan kallas och Konungar Landsens Faar, Fur, Fader, Fudur och Fæder, see Runstenarna och Sagorna.

5. Gro det är wäxa, Gro och Grom är Frö, Gröda är åhrsens Säd och Frucht, dädan är Sadur Gro och Groder kallad; Hafwa och dhe gambla Saxer kalladt honom Grodur, som sees af Vossii lib: 2. Idol: cap: 33. fol: 243: hwilken det bewisar af Crantzii Saxonia c. 12. och Saxone l. 1. och Georgio Fabricio, hwilken säger: 'Hans bälete hafwa warit med en Lija i handen, och i högra handen haft ett Käril fullt med Rosor, och i wenstra ett Hiul och med föttren stått på en Fisk som kallas Abbor.'

6. Fro det är ock wäxa, dädan Frö Säd, Frodig wäl wäxt, Fruct. Dädan

kallas Jorden Freia, Fro, Frau, och alla gifta Qwinnor Fruar och Frear, som Snorro f. 10 talar. Huusfrear och Huusfroar som läses i WestGöt L. Arfd:Balk 12 Fl. *Fraiu* har Ulfil: Marc: 4: 3. och 27. Joh: 8: 33 och 37. Alla dessa hans namn, som så endrägteligen |693| klarligen tillsammans stämma med Orphei märckeliga bewittnande, så ock hans Beläte, att han inkom betyder en Fruchtsam Fader, som sit Rike med Barn och Blomma föröker, wilja wij widare af des gierningar beskrifwa.

7. Frei han tillbads derföre, at han skaffade god åhrswäxt, Rikedomar och Frid; som läses uthi Edd: 22 Myth: och utaf 66 Myth: seer man, att under Frodes tiid war 'en sådan roligheet, att ingen togs lifwet af fast han hade slagit sin Fader eller Broder ihiel, och at Frode han hade en Qwarn, på hwilken han kunde mala sig hwad han önskade, serdeles Frid, Guld och Lycksalighet.' Hwilcket alt afmålar den gyllende tiden som war både för och efter Noæ flod, under dhen första Konung Sadur, Bore eller Frö, förr än Krig och Örlig begynte i werlden. Hwilken Saxo med Resenii Edda giör til en Konung i Danmark, in mot Christi tiid, men alt mot det gamblaste Eddæ Mss: som här förwaras, såsom ock sielfwa saken utwisar. Här af hafwer Hesiodus tagit dhet han skrifwer i sin Erga v. 120: 'dhen gyllende tiiden giorde gudarna då när Sadur regerade. Hwilka lefde som Gudarna sielfwa i mächta god fred, utan arbete och beswär, alltiid lika friska på foten, och giorde sig goda dagar i wällust och gästebod. Ingen giorde hwarannan ondt. De dödde bort såsom i en sömn. All ting war godt. Åhrsens gröda wäxte af sig sielf.'

8. Äfwen så, af wår gambla sägn och ordspråk, at 'Gro öfwerwinner Sigge med gullklubban', det är, Frid och Ro närer, Krig förtärer, giör Saxo sig en Kong i Danmark och wänder Gro i *Gram*, hwilken skulle hafwa öfwerwunnit en Swensk Kung Sigitrug (rättare |694| Sigetrud) och tagit hans Dotter Gro til Hustru; där hela wår Saga talar om Gro som är Sadur, och Gröa hans Hustru Jorden, hwilka när de sin fruchtsamhet framtee, öfwerwinna dhe med dhes gyllenne Klubba, det är den gyllende Freden, Sigge, dhet är Hercul, Mars, hwilcken betyder Krig och Örlig. Många sådanna konster har Saxo brukadt som i sin tiid skal framwisas.

ix. Sadur han beskrifwes med åtskillige band i våra Sagor: nembligen at han mot Winteren bindes med Ullband, hwilket efter Julen uplöses. Ullbandet är snön, hwilken i wåras Sagor kallas Ull, Fiedrar, Dun, som wiist är c. 10. f. 433 [= s. 271]. det ock Herodotus bewittnar. Och Sadur, betyder här Jorden med Sæden som ligger nu frusen, men efter Julen när Solen kommer tilbaka, uplöser hon det bandet. Detta bewitnar och Macrob: Saturn: l. 1. c. 8. f. 223. säyandes: 'Apollodorus säger Saturen bindas med ett Ylleband

en gång om åhret, hwilket uplöses på den tiid som hans Helg hålles, det är uti Decembris månad. dädan ordspråket att Sadur haar Yllende Fötter, hwilket skal betyda att Säden i moderlifwet på den tijonde månan är mogen att födas.' Men see här strax huru orätt Macrobius har förstått Gåtan, som hwarken wiste att Ullen betydde Snön, icke heller Sadurs rätta namn, icke heller achtade att detta skiedde allenast i Decembri när Solen wände om.

x. När Man och Qwinna lefwa kiärligt tilsammans, kallas de Såta; och hans hemliga, Saten, och Fröet Sæd. Hwarföre Sadur |695| han och afmålades med Saten, hwar igenom hans fruchtsamheet betydas skulle. Detta bewitnar och Macrobius fol. 224. 'Wåra kalla Saturnum utaf det Grekiska ordet Satan som är det hemliga'. At detta Grekiska ordet är Götiskt, är reda wiist, och hos dhe Greker fremmande, sees der af, att dhet hoos dhem intet är i bruuk, utan kalla Saten *Priapum*, och Sad *Sperma*. Utaf allt dhetta sees nu hwad ordet Sadur, Gro, Fro, Freia, Atin, Alfader hafwer at betyda, och at der igenom förstås både Gud, Naturen och Jorden, men gafs dhen andra Konungen i Swerige och alla dhe andra till ähretyttel, in till des Tor begynte regera medh sitt Åskedunder, som är krig och örlig: och at igenom Sadurs nampn skulle ihogkommas den gyllende tiiden, då de första Konungar lefde. Äfwen såsom den Helga Skrift Cron: 1. book 1. Capittel 19 wersen säger, at Peleg fick det namnet derföre, att i hans tiid war landet deladt.

§. II. n. 1. Fast inga skiäl behöfdes flera än de i det näst föregående Capitlet och detta äro indragne, att Sadur war här den andra Konungen: doch wilja wij än af flere wiisa, huru hans Guds tienst, så ock huru wåra Konungar wid de första tiider med den äretyttel nämde, äro komne utom lands. Det är hwart barn bekant, fast det intet til den widskepelsen nu brukas at bränna Jul-lius om Julnatten, och att det giöres af 3 Lius, mitt uppå sammanhäfftade: hwilcket betydde, att Solen, hwilken ock kallas Sadur, emedan hon uplöser Ullbandet och gifwer alt Frö |696| liif och war såsom Jordenes Man, kom nu tilbaka, och wände wåra mörcka Dagar til liusa, som är wiist af Procop: c. 5. f. 96. hwarföre wille dhe henne med lius fägna. Dhetta war fremmande hoos dhe Latiner, och inkom långt efter hos dem, som Macrobius witnar, nembligen efter dhen tiiden Satur kom diit seglandes och undfägnades af Jano; så talar Macrob: l. 1. c. 7. och 11. 'Ifrån den tiiden begynte dhe hålla Sadurs fäst, och sände hwar andra Jul-lius.'

2. Wåra Fäder, at afmåla den lycksaliga första tiiden, då inga Trätor, ingen Ähregirighet, ingen Högferd war, alla räknade sig för hwars och ens Broder och Wän, brukade då, som än i denne stund brukas, att hålla Julegiästebod och spela Kungs Lekar, där som hwar och en tager sin Sedel eller lott, hwilken

skal wara Kung och dhe andre hans Rådgifware, eller Tienare, eller något annat embete hafwa; och då får Drängar och Pigor leka med, alla plägas då i samma Huus och Bord. Hwilket och dhen stormächtige wår Drotning Christina hölt An: 1651. här i Upsala, då Hennes Majestet beklädde en Kammarpigas tienst, och Hans Kongl: May:tt Glorwyrdigaste Carl Gustaf medh alla Riiksens Herrar och Adel åtskilliga tienster förträdde; då jag och den ähran hade att wara en Herde medh en Skallmeya. Men hos de Greker och Latiner war dhet en skam att Trälar och Drängar skulle nånsin äta eller plägas med sina Husbönder, som läses i Macrobio och andra; ty erkienner Macrob: af en |697| annan gammal Skribent Lucio Accio att dhenne Gudstienst war fremmande hoos dhem, säyandes 'större delen aff dhe Greker och serdeles dhe Athenienser hålla en Fäst hwart åhr Gro till ähra; då den dagen firas, så pläga Husböndren både i Städer och på Landet sitt Legofolck: och denna sed är fremmande diit kommen, at Drängiarna få äta med Husbonden.' See här kan man förstå, hwarföre Diodorus Siculus i indragne rum cap. 9. fol. 419 [= s. 262] säger 'att Grekerna men serdeles dhe Athenienser hade en öfwermåttan wänskap med dhe Yfwerborne Norska.' Simplicius bekienner att de Athenienser fordom begynte sit år af Sommaren, men sedan hafwa dhe af dhenna Julefäst begynt åhret om Winteren, såsom wåra Fäder.

3. Om Julen uthblåses Julefred som wiist är c. 24. §. 3. f. 606 [= s. 380] och af Helsing: LL. att ingen motte då en gång föra sin trätebroder till rätta. Och af wåras Sagor och Tacito, att ingen fick då något krig begynna, utan alla wapen och wärjor woro inlästa. Se detta bewittnar och Macrobius lib: 1. cap. 10. fol. 438 säyandes: 'Uti Sadurs Fäst eller Julehelgen är olofligit något krig begynna. Ja det är olofligit at gå til rätta med den brottsliga, eller begära att han då skal straffas.'

4. Atin Solens eller Sadurs Hustru war F r e i a, D i s a, A f i a, G r o eller Jorden, och hölts hennes Fäst Disting samma tiid som wiist är cap: 5. §. 6. f. 106 [= s. 69]. Denna fäst war utkommen tillika med Sadur til de Greker i Cecropis tiid, witnar Macrobius l. 1. c. 20. f. 461. således: 'Den Gudinnan Äfia trodde de Greker wara Sadurs Hustru och dherföre i den Månaden när Sadurs Fäst hölts, höllo dhe ock Äfias helg (Disting) emedan hon war hans Hustru, och dhe trodde att dhe hade funnit på all Säd och Frucht. Denna Gudinnan önska de lycka och wälsignelse sittiandes; då taga de inkom med handen på Jorden eller Äfian, gifwandes der med tillkienna att hon är allas Moder. Philochorus bekienner at Cecrops war dhen första i Grekeland som lät byggia Altare til Sadur och Äfian. Och dyrkade dhem för Guden Tor och Jorden: Och då först giorde den lagen, att Husböndren när dhe hade

uttröskadt sin Säd och all Frucht insambladt, skulle giöra gästebod för sina Drängiar och Legofolck, med hwilka de |698| hafwa dragit dagsens tunga att Jorden bruka. Ty dhenna Guden Sadur han behagar att Trälarna må och någon roo och lust hafwa aff sitt arbete. Och är dhenna lag och Gudstiänst från fremmande land inkommen, hwarföre wi och dhenna Gudstiänst förrätta med bart Hufwud.' Att dhenna Gudstienst war fremmande, wisar och detta, att mången aff dhe Greker förtröt att Trälarna skulle äta med Husbonden, såsom Macrob. uti l. 1. c. 11. f. 292. talar, säyandes: 'att dheras Höfdinge förachtade och log åth dhenna Guds-tiensten, lika som någon Gud skulle hafwa ett serdeles bekymmer om Trälarna. Eller någon wiis och förståndig man wille en sådan skam läggia på sitt huus, att Trälarna skulle wara lika med Husbonden.' Här wittnar och Macrobius dhet samma med Herodoto som uttryckeligen sade, 'att de Norskas Yfwerborne Jungfru Äfia hon kom uth med Gudarna, bland hwilka Sadur och war.' Plato talar om samma Æfia här indragen cap. 22. n. 5. f. 536 [= s. 335] 'som utförde med sig dhe Yfwerborne Norskas Koppartafla, der all deras Gudstienst war påskrifwen.' Hwad tiid detta skiedde, skal wiisas i Chronologien.

5. Sadur eller Gro han kallades Jolfader uti 73 hans kienning af Edda, så och i dhen 2 kienning. Aldafaudur: begge betyda tiidsens och åhrets fader: hwarigenom åter afmålades Solen, som giör åhret: ty hwilfwa och hwelfwa det är kasta rundt om; dädan ordspråket: Åhret hwilwer om. Watnhwilfwel, Wäderhwilfwel. Och dädan Wil och Jul alla runda ting, hwadan ock Solen kallas Vil och Jul som sees af Ulfila Marc. 1. v. 32. och 13. 24. och sättes *u* för *i* många gånger i sådanna ord, ty aff Liudet kunna intet alla märkia om *i* uttalas för *u* eller ey såsom i Wicka, Jucka, Witar, Jutar, Wika, Juge, eller Uge (*Septimana*). Står derföre Gro |699| Julfader eller Atin, som wiist är af Vossio med ett hiul i wenster handen och på wåra äldsta Runstafwar ett hiul wid Årets begynnelse, när Solen hwelfwer sig til oss.

6. Af Tacito och wåra Lagar c. 5. §. 2. n. 5. f. 93 [= 62] och cap: 24. §. 4. n. 17. f. 642 [= s. 402] är wiist, att wåra begynte Åhret och tidernas räkning af natten: derföre denna stora Julefäst med Åhrets begynnelse af natten begyntes, men de Grekers och Latiners af Dagen; men likwäl måste de denna Sadur till ähra, sedan han til dem utkom, hans fäst af Natten begynna, dädan är kommit, som Macrob: l. 1. Sat: c. 4 säger, det ordspråket: 'att Sadurs Julelekar och Giästebod skola skie i natt och i morgon.'

7. Att Fro eller Sadur offrade menniskio-offer här i Swerige, och honom sedan detta stadigt til åminnelse i 3000 Åhr brukat, är widlyfteligen af alla Grekers, Latiners och wåras skrifter wiist Cap. 24. §. 3. n. 15. fol: 603, 604

[= s. 378]. så ock att denne Seden med honom war utförder, men allestädes wederstygdes, som i samma rum läses, och kan der om widare sees af Macrobio lib. 1. c. 7. f. 212, 220, 221. 'Att i ställe för Menniskiohufwuden giorde de Träbeläten, eller och offrade Walmogs-hufwuden, eller Lök-hufwuden.'

8. Förutan dhet, Diodori Siculi, Herodoti, Platonis, Hesiodi klara indragne ord wiisa, Satur eller Bore kommit ifrån wår Atlantiske Öö, så bekienner och Jornandes de Reb: Get: c. 2. det samma att Berik (Bor-rek, *Saturnus Rex*) war den, som det första uttog giorde til siös med skiepp ifrån Swerige; Hwilket och är bekräfftadt cap: 8. §. 3. n. 5. fol: 351 [= s. 221] och kan widare stadfästas af dhe klara Macrobii ordh Cap: 7. lib: 1. fol: 217. där han säger: |700| 'Denna Janus när han hade tagit Sadur til giäst, som kom till Italien seglandes, lärde han af honom att föra gemene man ifrån det willa lefwerne, och att nu bruka landet och det beså, ty gaf han honom derföre halfwa Riket med sig.' Hwarföre är dhet klart som Cl. Resenii Edda har, att Satur han kallade sig Niord, när han kom til Italien, af ingen annan ordsak, än att han wille låta heela werlden förstå sig kommit Nordan ifrån utur Swerige. Ty wåra Historier bekienna med Edda och dhe Isländskas, at Niord war och den första wår Konungs nampn. War altsåledes Sadur fremmande hoos dhe Greker, fremmande hoos dhe Latiner och Romarer, och de Egyptier wiste intet af honom i de äldsta tider, såsom läses i Macrobio lib: 1. cap. 7. fol. 215. 'De Egyptier dhe hade intet infördt i sina heliga Tempel hwarken Saduren eller Seraphim, förr än efter Alexandri Magni död, ty tå wordo dhe twungne af Tyrannen Ptolomæo att emottaga hans Gudstienst. Ty emedan det war aldrig lofligit hoos dhe Egyptier med Boskap eller Blod offra, utan allena med Böner och Rökwärk, men til desse twå fremmande Gudar (Saturno och Serapi) skulle offras efter deras sedwana: så satte dhe deras Tempel utom Staden, att deras offer måtte där med blods blottande förrättas, och icke deras Stads Tempel och Kyrkior med sådant besmittas. Derföre är intet Saturs eller Serapis Tempel innan för någon Stadsmur i Egypten.' Wi hafwa och af Guds ord, at Boskap war en styggelse för dhe Egyptier, och så mycket mera at den offra til sina afgudar.

§. III. Nu wilje wij kortteligen förklara de Gåtor, som wåra sagor och sägner, Hesiodi, Diod: Siculi och Apollodori skrifter hafwa, om wåra första Gudar, nembligen att Bure (Himmelen) han blef giälder af sin son Bore eller Sadur, och ifrån honom hans regemente tagit. Och åter tog Thor regementet ifrån Bore, giälde honom och bandt honom i ett diupt fängelse. |701|

1. Här är denna förklaringen: Himmelen hade Jorden til hustru, och genom dhes bägges kraft trodde wåra Fäder Hedningarna, att alla diur, Fiskar och

Foglar, Örter och Gräs, så wäl som Menniskian, de blefwo först födde. När nu alla dhesse begynte genom Säden föröka sig, då sades att Säden giälde Himmelen, ty att de genom sitt eget Frö och Säd, grodde och förökades så, att Himmelen och Jorden intet widare gofwo sielfkräfiandes från sig Menniskior och Diur. Denna förökning skiedde en lång tiid i god fred och roo. Men omsider när menniskiorna i Swerige mächta sig förökte, och födan begynte tryta: då kom den dristige Thor, som giälde denna fredeliga Sadurs tiden, och tog dunder och liungeld i handen (Krig och örlig) och brukade mera Wärjan än Plogen och Säden, då han förde det stora kriget med alla Tiod-Kungar och dem sig underlade. Hwilcket skal i sit rum widare wisas. Denna första gåtan om Bure och Bore utlägger Macrob: nästan lika c. 9. f. 224. säyandes: 'att sedan Himmelen hade gifwit sin kraft til all Säd och Frö uti Elementerna: och werlden war all upfylld och fullkomnadt: då war des tiid fullbordad, och sedan skiedde förökningen genom Säden'. Men den andra Gåtan om Thor och Bore eller Sadur, kan jag mig intet påminna någon hafwa här tils utlagdt.

2. Nu wilje wij förklara dhet andra bandet som Plutarchus uttryckeligen säger, indragit här cap: 8. §. 2. f. 339 [= s. 214]. att Thore han har bundit Sadur eller Bore här i Swerige på en Öö, och där honom giäldt. Det är intet barn i Swerige, som icke weet tala om Gilbor och hans band, som skiedde på Wisingsö med en Runstaf, den Kættil |702| Runske honom band med, hwilkens skapnad afmålat med dhes beskrifning, fins uti Olao Magn: lib. 3. c. 2. f. 177. så och Messenii Skådetorn cap: 24. och här uti 11 Tafla 43 Figuren, där han afmålas med 2 Runstafwar; men effter Olai Magni egna ord och Messenii war den allenast en, wid hwilken munnen, föttren och händren fastnade, såsom där om honom läsas kan, men widlyftigare förtäljes om dhetta i Sagorna, med allehanda omständigheter, särdeles huru han giäldes, och at han ligger på en Oxehud att utryckia ett hår för hwart åhr, och när dhe lyktade äro, skulle han slippa. Först är nu wiist hwad Bore är, sedan är giella (snöpa) dädan fick och Kung Harald Gille i Norje dhetta namnet bära, för det han lät giella sin broder Kung Magnum, och utstinga hans ögon, som läses i Snorr: f. 428. Gilt är en Skiära eller Lija Ulfil: Marc: 4. v. 29. Galt ett snöpt Swin. Är så Gilbor den Gielda Börden, Säden eller Fadren. Att han war bunden med Runstaf, betyder tiden, ty allas wåras Almnacker fordom äro på Runstafwar skrefne, derföre utlägger Macrobius rätteligen dhetta bandet, säyandes cap: 8. fol: 225. 'Bandet betyder att med en wiss ordning och lag hänger den ena tiden ihopa som en Kied med den andra.' Mon tro Macrobius, Plutarchus och flera skulle icke bättre hafwa förstått detta bandet, om de hafwa wettat att det

hafwer warit en Runstaf, och att han skulle ett hår utplåcka för hwart åhr, då skulle intet Verrius Flaccus, som Macrobius näst för i samma Capittel skrifwer, sagdt sig 'intet kunnat någon kundskap bekomma om det band som är slagit om Saturni Ben och Händer.' Är så klarligen bewiist af dhe Grekers och Latiners bekiännelse, Saturnum |703| Här födder, här honom regerat, här hans Säte och haf, här honom bundin, här hans Son efter honom regerat, hans afgudadyrkan och seder till dhem kommit. Hans namn serdeles betyda en Fader eller Sädesman, som sitt Rike genom Säd och afwel i fred och roo föröker; och igenom denna Konungen afmålat werldennes första roliga och fredliga tiid, så ock alla Diurs och Örters första genom Säden förökning. Är så fåfengt att sökia hans namns ursprung i det Hebreiska och Egyptiska språket, där hans namn eller dyrkan ey brukades, icke heller komma dhe Hebreiska orden öfwerens med hans embete, som några gissa skulle wara ursprungs ordet *Sater*, dhet är wara fördold, eller *Cronos* af *Keren* horn, som skulle betyda Styrkia, som sees af Vossio och Guiccardo: utan *Cronos* som skrifwes hos Grekerna både med K och X är af Gro, wäxa och fröas, som wiist är. Eljest erkienner Vossius att hos Latinerna war Saturs namn fremmande och allenast först hoos Tuscerna i Italien bekant och det rätteligen. Ty dhe äro dhe första som kommo till Italien utur Swerige, som af deras Språk, Seder, Lag och Rätter skal i ett egenteligit Capitel wisas.

3. Till slut är dhet betänkeligit att bägge denna Gudens namn Sadur och Gro, hafwa sitt ursprung af *Sa* och *Gro*, som äro monosyllaba eller enfaldige ord, hwilka intet finnas i dhe andra språken, och betyda egenteligen den gierning som dhenna Guden eller Konungen tillägnas. Derföre och det ordet *Sad* som betyder slächt och afkomne, allestädes i wår Bibel brukas, wisandes den närmaste grunden till Latinernas *Saturnum*, ty huru långt *Saturni* ord går ifrån de andra språkens ord, som näm-|704|nas i samma rum kan sees af 1. Mos: Book 3 Cap: v. 15. hwarest wårt språk hafwer Sæd, Tyskarna *Samen*, Latinerna *Semen*, Grekerna *Sperma*, Hebreerna *Sara*. Sedan wisar och dhetta, att om detta ordet hade warit i dhe andra språken infödt, hade det wisserligen flera andra ord af sig födt, och till åtskillige ting i sådan eller annan måtto, kunnat lämpas. Hwarföre såsom Sadur hafwer warit fremmande hoos dem, efter de Egyptiers, Grekers och Latiners egen bekiennelse, så måste och ordet dhem warit obekant och medh honom sielf först utkommit. Detta nampnet *Satur* skrifwes på 322 Runsten *Satar*. Dhet landskapet som ligger på östre sidan om Botn i Swerige, kallas Sata-gunda, det är alldeles som Plutarchus i wår Ogs-ey dem kallar, det Saturniske Folket (see c. 8. §. 2. fol. 339 [= s.

214]). Ty *Gunni* är Folck, Menniskior. Herv: S. c. 17. *Gun Fani*, Folketz Herre eller Kung. Herv. c. 19. Flera sådana ord sees uti Cl. Verelii Indice Scandico: och ware så nogsamt sagt denna gång om Bore, Gro och Sadur.

Cap. XXIX.

Om Jo-fur, Jo-mala eller Jo-pitter, som och kallas Thor, och Tyss.

§. I.

Såsom wåra Fäder genom den första Konungens nampn Bure wille beteckna Himmelens och Jordennes skapelse, och huru dhe ifrån sig gofwo allehanda Diur, Fiskar, Foglar och örter. Och sedan genom hans Son Bore eller Satur, huru Menniskian och alla dhe andra sig genom Säden förökte, så wille dhe åter genom |705| Jofur eller Thoor wisa huru Regementen, Ächtenskapen, Hushållet, Lag och Rätt, Krig och örlig begyntes. Derföre Edda i 19 Mytholog: beskrifwer först hans Wagn och Hästar, som woro twå Gietebockar, den ena heet Tannegniostur och den andra Tanngrisner: see detta bewitnar Hesiodus som åtskilligestädes kallar honom *Agiocon*, ihopsatt af dessa Grekiska orden *Aix* som är en Bock, och *Okeo* Oka, och *Okos* Ook, Wagn, Åketyg, äfwen som på Swenska; hwarföre kallas Toor hos oss än i dag Oke Thor. Hade de lärde Greker och Latiner som efter Hesiodum lefde, förstått och bättre läst wåra gamblas Skalder, så hade dhe intet så farit will om detta OkeTors ords ursprung, i det somblige mena honom hafwa warit upfostrad med gietemiölk, andra at han didde en Giet, andra att han hafwer burit Gieteskins kläder, andra att han skulle brukadt sin Skiöld af Gieteskinn, men han finnes intet således guten på någon af de gamlas penningar, utan såsom dhen 15 Tafl. 68 Figur af du Choul utwisar, att han rider på en Bock: Hwar af man seer hwad stort lius åter dhe Grekiskas skrifter böra hafwa af wåras. Och är så Gåtan förståendes att Tor han sades föra sitt Krig öfwer Berg och Dalar: och såsom alla Skyttar och goda Soldater kallas i Skalderna hafwa Gietafötter, som intet äro rädda i Buskan, som wiist är c. 10. f. 435 [= s. 272]. hwarföre och Tor sades åka med Bockar, det är, at inga berg, klippor, eller Skog de woro så swåra, att han war rädd eller fruchtade, att den |706| öfwerwinna eller öfwerfara. Sedan kallas bägge Bockarna af *Tann*, hwilket betyder både Tänder i munnen

hwar med Bockarna de gnisla, så ock *Tan* don, ett starkt dunder. dädan hans krigsliud kallas Torsdan, Torsdon och Torsdunder. Detta *Tan* lämpas ock till Liungelden, när naturen dundrar.

2. Sedan beskrifwer Edda i samma Myth: Toor af sina wapn, som äro först, Hammaren eller Klubban, hwar med han alla Hrymtussar eller Jättar öfwerwan. Det andra hans giördel, hwarutinnan hans hela macht består. Det tridie hans Stålhanska, med hwilcken han fattar Klubban. Om detta Jette-kriget läses och i Apollod: lib: 1. fol. 4. och 6. så ock Hesiodus, där han uti den 820 vers: säger 'att Tor utkiörde alla Tiodekungar eller Tyssar utur Riket.'

3. Att Tor war högste domare är wiist af wåras skrifter, de Grekers och Latiners c. 22. §. 2. n. 7. fol. 553 [= s. 346].

4. Tor han kallas i Edda genom sina kienningar, *WerSiffiar*, dhet är, Hustrurs förswar eller wård. Derföre sades han wara Äktenskaps stiktare och förswar, hwilket ock bekräfftas genom Servium till 8 Virgil: Eclog: lib: 2. cap: 1. säyandes: 'Varro säger att Nötter kastas ut ibland Giästebodsfolket, emedan Jofur han skulle ächtenskapet wälsigna, att Hustrun måtte wara som en trogen Jona.'

5. Han säges och i våra Wisor och Sagor alt förskaffa, som til ett Regemente eller Huushåld behöfwes. Derföre Theophilus til Autolycum lib. 2. fol. 86. således talar om honom, af Arato: 'Af Jofur wilje wij begynna, och intet låta något förbigå att uttyda det hans förmågo angår. Alla Gator och Torg äro fulla med hans gåfwor. Allestädes niuta wi hans goda. Af honom äro wij födde. Allom är han god och from. Folcket upwäcker han til arbete, påminnandes dem hwad de äro. Han påminner när Jorden är beqwäm att plöjas och när tiden är lyckosam. När Örter skola planteras. Och när Säden skall såås.' |707| Hwarigenom hela Jordenes natur afmålas, så ock en Konungs rätta Regemente.

6. Thor han sades hafwa Jorden eller Gio til sin moder, och Atin eller Sadur till Fader, som sees af 19 Mythol: så ock i Thors och Jordens kienningar. Jorden hon kallas uti den 38 kienningen Froon, hwilcket är alt ett med Freia, dhet är, en feet och fruchtsam Jord, derföre sades hon wara Sadurs hustru; ty Säden wäxer intet i en torr och ofruchtsam Jord eller moder. Detta bewitnar Servius til Æneid: XI. 'Efian eller Jorden är Sadurs Hustru, dhen Grekerna kalla Freja'. Derföre kallades och Jorden för sin fruchtsamheet både Man och Qwinna; såsom sees af Varrone hoos Augustin: de Civ. Dei c. 23. 'Den ena samma Jorden hafwer twänne naturer och krafter. Mans kraft, i det hon gifwer Säd, och Qwinnors, i det hon emottager och föder.'

§. 11. När man dhetta alt betraktar, så lärer intet wara ondt att igenfinna, hwad Jofur, Jomala och Jupiter hafwa att betyda, den ock kallas hoos oss Dys, hoos Grekerna skrefs hans namn och åthskilligt, nembligen *Zevs*, *Zdevs*, *Devs*, *Dis*, *Zas*, och hoos Latinerna kallades han *Jovis* och *Jupiter*, så ock *Dispiter*. Men huru dessa 2 namn hafwa giordt dhe Lärda omak, kan man see i Vossii Etymologia, Guiccardo och andra. Vossius de Idol: l. 2. c. 26. f. 219. han ogillar *Jovis* namn komma af *juvando*, hielpa: äfwen så wäl som *Junonis* namn. Ty han seer at ordet swarar hwarken moth Jovis och Junonis embete; icke heller at det är bögdt och hopsatt effter den Latinske arten. Dhet Grekiska ordet mena somblige wara af *Zæn*, det är, lefwa, andra af *Deos* fruchta, andra af *Zeo* bränna eller hetta. Andra af *Deæstai* see; och mera sådant. Men det är intet undrandes att de så owissa gissningar där om hade, emedan Tor han war fremmande hos |708| dem, som nu ofta wiist är. Hwarföre wilje wii tillsee hans namns uhrsprung. Tacitus instämmer med wåra Skalder, säyandes: 'wår första fader Tuystonem wara födder af Jorden.' Somlige skrifwa detta ordet *Tuisconem*, andra *Teutonem*, men rättast *Tiussonem*. Tacitus med sina uttryckeliga ord uttyder ordets ursprung: ty *Dy* är Jorden, och *Son* är den som födes. *Dys* uhrsprung är Dia, föda en. Deut: 14: 21. Deggia upföda en, Gen: 21, v. 7. Deia, Dia en Amma. Re-deja Matmor, Kokerska, Skaffare. Dis Bröst. Ditte warta. Dädan kallades Jorden Disa, Dita, och Deja. och afmålades med många bröst och der hos allehanda diur och örter som hon föder, som sees af Romanernas och wåras bälete T. 10 och 11. Fig: 30, 35. Dysur, Deior kallas Gudinnor, Gudar, Konungar, Drotningar, Förstar och Präster, som alla föda och spisa, (see Snorro f. 2.) såsom Gud den högste sielf dhem kallar hoos Esai. c. 49. hwarföre och K. Albrecht kallar Drotning Margreta i Danmark Munk-deja, emedan hon fostrade Munkarna wäl, och gaf dem sköna gods, see Heldvader f. 298. Thyssar och Rhimtyssar heta de första Menniskior som af jorden föddes, som läses i Edd: Myth: 3. Är altså effter wår Edda och Taciti ord, *Tysson* en Menniskia af Jorden född. Och kallades sedan alla menniskior, serdeles de som äro girige att sig föda Tyssar, så ock andra willdiur som af rof sig nära, Thyssar, see Ulfil: Marc: 1. v. 13. derföre kallas och Thor och andra mächtiga Konungar Thiussar, Tiussar, Thyssar, Deior, Diar, eme-|709|dan de äro af Jorden födde, de föda sig af jorden, de måste och sina Undersåtare föda. Dhetta ordet skrifwes med wårt *þ* hwilcket uttalas såsom *ths*, derföre seer man de Greker det skrifwa mäst med z som hafwer lika liud, ok *iu* effter en consonant wända dhe antingen uti en vocal såsom *e* eller *i*, eller sättia de *e* framför *u*, och utnämna både, som wiist är c. 2. f. 32 [= s. 26]. uti andra lika ord:

ty dem fremmandom är mächta swårt uttala med ett liud *Thiu*. Af detta ordet *Thius* är nu hoos Latinerne *Deus* och hos Grekerne *Theos* utkommit som betyder Gud, den alla föder.

2. Det andra ordet *Jovis* och *Jopiter* hafwer äfwen af wårt språk sit ursprung och alt samma att betyda. Ty Gio är jorden, i hwilket ord de Latiner utkasta *G*, för des starka och swåra uttalande, och behålla *io*, ehuru hoos oss skrifwes många ord med *I* allenast, men uttalas som *Gi*. Ursprunget til Gio är Gioda, dhet är, föda en, Giod feet och wäl wäxt. Utaf *Gio* eller *Jo* är och Jordens namn, så ock Gudinnan Gio, som elliest kallas Disa, hwadan och den Månan näst Torsmånad kallas Göjemånad, efter hon war Thors hustru, see Ol: S. och Verelii notas til Hervar: Utaf *Jo* kallas de första fäder eller Brud och Brudgumme Jonelag, Jo och Juna, och sedan alt Folk Jon; som Tienstejon, Legejon, der af kallade de Greker Jorden *Jo*, och dhe Latiner *Juno*, och hennes man *Jovem*, betydandes Jorden och dhe första som Äktenskapet sticktade.

3. *Jofur* han kallades hoos oss Thor, det är dristig och mächtig, hwars ursprung är ordet Töras, det är wåga och drista en swår saak at uträtta. Herv: Sag: c. 1. *Thoran* dristighet, Orm: Snorro 65. see Cl. Verel: Index Scand: Detta hans namn är och utkommit till de Egyptier, Latiner och Greker, |710| fast det intet så ofta brukades, såsom sees af Lucano lib. 1. säyandes: 'På dhe Schyters Gud Tores Altare blottas intet mindre än på Disas.' Vossius erkienner ock Idol: l. 1. c. 35. f. 312. att denna Guden som Lucanus kallar *Taranis* eller *Tharanis*, är den Adamus Brem: om de Swenska talandes, säger dem kalla *Thor:* 'hwilcken de hålla före regera Luften, Dunder och Liungeld, regn och storm, och gifwa god årswäxt'. Uti Rom finnes hans namn på en Sten, som är afritad uti Jano Grutero pag. 2. där han så nämnes Gudarnas och Gudinnornas Fader är Swearikes Thoor. Denna inskrift sees af 31 Tafl. 116 Fig. Uti Egypten skrefs hans namn äfwen som hoos oss, nemblig *Thor* med θ (som är wårt dubbla Φ) som läses uthi Eusebii Præp: Euang: l. 2. c. 1. f. 46. Uti Goltzii Siggelejars gamble handlingar fol: 292. beskrifwes en Stad 'byggd af Thore Neckens son, hwilken stad nämnes efter honom Toretuna och floden Torea, och at han sielf af dem med sit dunder och blixster dyrckas.' Här hielper intet sökia hwarcken hans namn *Tore*, Stadsens namn *Tuna*, och Strömens namn *Aa* af Grekiska språket igen. At hans fader war Necken stämmer in med wåra och Platonis skriffter, som wiist är c. 7. §. 5. n. 55. fol: 210 [= s. 134]. Det är ock märkeligit, att uppå Toretunas mynt på Siggels-öö fundne, som aftryckte äro i Goltzio Tafla 32. num. 1. sitter Thor öfwer en Hwalfisk, där han kallas *Tor-as*, dhet är Tor högsta Gud.

Ty As war alltid Gudarnas stora tyttel, som förr är wiist: hwalfisken betyder att han war Neckens Son, och at han hade utfördt sin makt til siös: som wiisas skal i wåras första uttåg, det här och där af Platonis och andras skriffter redan ofta är omrördt. I wenstre handen hafwer han 2 Pilar, betydandes at han war en Skytte, och uti |711| hans sköld står namnet hans *Jo*, betydandes at han och bar det namnet som nu är omtalt, hwilket innebärer det, at han så wäl kan bruka jorden och wara en huushåldsman, så wäl som en god Krigsman, det som betyder Thor. Hwarföre han uti den 33 Tafl: 3. Fig. i Goltzio står afritad på en Hwalfisk, med Thors Klubba i ena handen och en Wiindrufwa i den andra, och det som mächta märkeligit är, uti den fierde Penningen, står han medh samma namn *Tor-as*, hafwandes en Klubba i handen och brede wid sig wåra Nordlänningars gambla Wapn, nembligen en Skyttboga med en Klubba igenom, där ifrån Dalekarlarnas ey långt skiljer, med en Boga och Yxa igenom, och ett Leyon som han dräper, Göternas wapn: men dhet som aldramärkeligast är, står wårt dubbla Φ Þors bokstaf emellan hans Ben, äfwen såsom hoos oss detta dubbla Φ Thors skrifwes och alltiid hans namn betyder, hwilken bokstaf ock så efter honom nämnes, såsom sees af Cl. Verelii Runogr. f. 26. och Vormii Antiq:

4. Till dhe Cretenser, hwilka som Diod: Siculus skrifwer l. 5. f. 230. wara nämde af deras första Konung Crete, kom ock Thor, förandes Krig på Jättarna och dem ödelade. Somblige mena honom flydt diit undan sin Fader, som där sammastädes läses: hwarföre liknas hans regements begynnelse utomlands wid Barndomen, såsom han där skulle hafwa upfostrats, hwarom widare uthi hans uthtåg af Swerige talas skal; men här wilja wi allenast wiisa honom ock hoos dhe Creter burit namnet *Thor*, *Astor*, *Assur* och *As*. Ty uti Diodoro läses at han hölt bröllop wid en Flod *Thorea*, hwilken nämnes wid hans namn. Sedan wiisar Vossius Idol: l. 1. c. 14. fol. 61. af Lactantio, at *Thor* på Creta kallades *As-tor*, såsom han kallas af |712| Edda i 19 Mythol: och än i dag af gemene man: efter hwilken många Menniskior i alla tiider och ännu nämnas. Efter hans namn *Assur* och *Asser* äro och många kallade. *Aser* fins på 125 Runsten och hoos Snorro f. 248. *Assur*. I K.sagor. f. 141. *Asur*, så ock på den 71 R. 207 och 376 Run. Så kallas ock Thor eller Jopiter hoos dhe Romare, som sees af Keyser Augusti Penning uti Goltzio fol. 94. där somblige mena dhet ordet wara af Grekiska *Anev syru*, det är, utan Rakeknif, effter han hafwer aldrig rakadt sit skiägg. Andre af *Assyron* den som är skiägge-lös, men Goltzius kullslår dhet af Myntets beläte, där Thor står med ett stort skiägg. Men när

man ser på wårt språk och penningen, så står det *Agthur*, det är en förskräckelig och dristig Gud; eller om han skrifwes som andra willia med *Assur* och *Assir*, så är det Gudarnas Herre. Den Gunstige Läsaren kan nu see hwilket dera bättre träffar in med en Konungs eller Guds namn, som hoos dem war fremmande, antingen en Skäggelös Man, eller den ingen Rakeknif egde, eller den som war Gudarnas Herre. Här af kan man och see, huru olikmätigt och med studiernas skada, somblige giöra, i det strax de höra ett fremmande ord, som hafwer någon liikmätighet med et Grekiskt, Hebreiskt eller Latinskt ord, allenast til liudet och bokstafwen, wilja de hafwa strax där des ursprung, lika såsom dhe andra Språken wore intet så wäl språk som de, och det som wärre är at när de den mödan sig giordt hafwa, kommer icke ordet mera öfwerens med sielfwa saken, än watnwälling och Soolskiin. Wi wilia så åter komma til wårt förehafwande. Uppå öön Creta kallades han sielf |713| som Stephan: de Urbibus skrifwer *Asius*, *Asator*, och hans Stad *Axus* eller *Assus*, eller *Oaxus* som Herod: l. 4. talar, där Thor dyrkades, och *Asutors* äldsta Tempel war.

5. Sedan Thor hade underlagt sig alla TiodeKungarna, så blef han kallad Enwalds-Konung. hwar af sedan alla Upsala Konungarna kallades Enwalds Kungar, som ofta är wiist. Således blef han och kallad wid Babylon, nemblig Enwalds Thor, diit han en fremling kom, såsom Josephus bewittnar l. 1. Antiq: c. 5. Detta ordet har jag än ingen funnit, som det hafwer welat draga till Grekiskan, Latin, Hebreiskan eller annat språk.

6. Thor så wäl som Atin han kallades hoos oss Har, Jafnhar och Tridie, det är Triwäldig, derföre, som wiist är cap. 22. fol. 542 [= s. 339]. gick Eddas Mythol: Gåta där uth på, som talar om Bores 3 Söner, Atin, Wile och Wei, som skapade en man, at genom detta betecknades

i. Att en Konung skulle sit Rike genom Lag och Rätt, Åkerbruk och alla dhe ting som lände ett land till upkomst och nytta, och bäst i fredliga tider idkas kunde, styra.

ij. Genom Krig och Örlig sitt Land förswara.

iij. Hålla Gudstiensten widh macht, och wara bekymrad om dhe dödas siälar. Hwarföre bar en Konung detta namnet, att han kallas Tridie och Triwäldig. Således kallar och Lactantius wår Tor som där ut kom och dyrkades, Triveldig, det är hafwandes desse tre wälden öfwer sit Rike: hwilket om man wil draga det til Grekiska och Latinska språket, skal det betyda en som hafwer 3 blad, såsom Blåsippor och |714| Harsyra, hwilken kallas på Grekiska och Latin *Triphyllon*, emedan deras blad bestå af 3 blad ihopsatte wid en stielk.

7. At Tors namn betydde (som af wårt språk wiist är) en dristig och dierf Man, sees och af Plutarchi Theseo, där han f. 6. kallar honom en krigs Anfö-

rare, och efter Marsamii uttolkning i Cron. f. 278. en dierf och dristig man. de Greker och Latiner hafwa och skrifwit hans namn med ω, *o*, *a* så ock *au*, äfwen som hoos oss. Ty *au* uttalas hoos oss som *o*. Sedan hafwa de, som Plutarchus af Euripide wiisar, afmåladt honom med en Tiurs Horn och Menniskios Ansikte, hwar af han kallades *Minnathyr*, *Mannatiur* och *Mannatoor*, *Veratyr*, som sees af Plutarcho i samma rum, af wår Edda i Atins kienning, så ock af Pignorio, hwars skapnad fins af 15 T. 66 Fig. af den orsak är Thors kienneteckn och Wapn en Thiur, och af honom fick han namnet, derföre i hans wapn målades en Tiurs hufwud, som ock sees af Slavernas Afgud T. 10. F. 28. hwar som Örn sitter ofwan på hans hufwud, betydandes att han war en Krigsman. Ty Örn som är en Rof-Fogel, hafwer sit namn af örlig och Krigs-guds namne *Aurman* (see c. 9. n. 10. fol. 406 [= s. 254]). Tiurhufwet betydde honom wara der til med en god Huushåldsman och Åkerman. Hade och gemenligen Diuren som offrades, sina namn af Gudarna. Såsom G r o d a af G r o, emedan hon mächta Fröfull är, och war dherföre Grodan G r o s t e r n a |715| kalla[der,] som höres i Sägnerna. T i u r och T o r d y f w e l af Thor; hwarföre kallades den Tors Kiörswen och blef så högt ährad af Egyptierna, att han dyrkades för en Afgud, hwars skapnad står uti 15 Tafla 75 Figur. Af M a d e r, M a r s k, M a n och K a m p e, som tages för en Krigshielte, kallades Hästen den honom mäst tienar och med deras Liik upoffrades, M a r och K a m p e. Af K a m p e kallas det Träsket i nya Upsala in wid Cl. Verelii gård (see 34 T. 128 Fig. a) K a m p e h a f, där Konungarnas Hästar skiöllgdes, liggiande strax in wid Kungstallet. Om wår Kung Atles Häst K a m p e, hafwa dhe Greker och fått wetenskap, som sees i des skrifter. Wi wilie åter komma til wår M a n n a t h y r eller M a n n a t h o r, som desförutan skrifwes T h o r m u n d e r, T h o r - m i n n e r, såsom än höres i de gamblas Eder, så ock sees af Runstenarna, där som står på den 189 Runstenen, T h o r m u n d e r, och på den 308 T h a u r - m i n d e r.

8. Om Thor seer man, att Jorden sades wara hans Moder, hans Hustru, och hans Dotter. Detta är fuller naturligen otroligit och ogiörligit; serdeles att wara ens Moder och Dotter: men det är en gåta, under hwilken både en Konung, så ock Naturen afmålas. En Konung han kallas af Skalderna *Jo-fur*, det är en Fader för sitt Land. Ty *Jo* och *Gio* är Jorden och Landet, och *Far*, *Fur*, *Fadur* är den som drager försorg för sit Rike, såsom en Fader för sin Dotter; och dädan är Latinernas *Jovis*. Således kallades serdeles Upsala-Kungen, som sees i den märkelige gamble Skalden uti Cl. Verelii Herv. Saga c. 5. f. 71. 'Dricka hoos Kongen många stora Herrar och giöra sig glade i Uppsala Stad.' *Jofur* läses och i den förre indrag-|716|ne Skalden c. 8. så ock

på 30, 70, och 194 Runsten. På 20, 24, 25, 36 läses *Jufur*. På den 201 *Jufudur*. Til det andra kallades han *Juppis*, *Juppi*, *Jupiter*, *Jopiter*, uppå den 176 Runsten läses *Juppi*, så ock i wisorna *Juppis* och *Juppe*, men ey så ofta. Detta betyder en Konung wara Jordennes Son, ty han är född af Jorden och Jorden måste och honom föda. *Pitta*, *Pyttia*, *Pilt*, är en Son och ung Karl både på Swenska och Finska såsom sees i des Lexico. Sådant nampn bar och Vitr-Gutz son af Atins slächt, som läses i Stephanii notis til Saxonem f. 136. med detta ordet äro andra och ihopsatte, såsom *Asapitter*, Guds son: *Agapitter* Neckens Son: *Dispitter* Jordens Son, som ock war Thors eller Jofurs kienning, som läses i Voss: Idol: lib: 2. fol. 365. Til det tridie wart han kallad *Jomala*, *Hamala*, *Jormunder*, det är Jordennes man och herre, ty *Ha* är Jord, såsom sees af Cl: Verel. Ind: Scand: *Mal* hafwer hundrade betydelser som där kan läsas. Betyder och på gambla Swenskan en gift Man, (såsom sees af Kiliani Lexicon) den som talar för sin Hustru och Barn. Dädan är Målsman, och Tyskarnas *Gemal*. Af *Hamala* räknade ÖstGiötarne sin Slächt, som läses i Jornand: Rer: Getic: cap: 14. fol: 630. där och Tiodriks dotter kallas *AmaleSventa*, det är Jordenes Herres Dotter. Sven är en yngling, och Sventa en dotter eller piga. *Jomala* behålla Finnarna än i dag, som alla sina förnämsta Gudars namn hafwa utur Swerige, och kalla nu den rätta Guden *Jumala*. *Jormunder* det är Jordennes Herre eller Förmyndare. Så kallas Atin i den 71 kienningen. På 129 Runstenen läses *Jormunder*, och på 110 *Hamunder*. War altså en Konungs rätta namn *Jomala*, *Hamala* och *Jormunder*, det är den som med sitt Rike |717| är bunden som en Man med sin hustru, att lefwa i nöd och lust, och in i döden. Af detta seer man en Konungs 3 namn, Jofur, Jopiter och Jomala, och at han är Jordens och sit Rikes Son, des Fader oc Målsman: åter Riket hans Moder, Hustru och Dotter.

9. Huru Naturen och Jorden är Thors Moder, Dotter och Hustru, utlägges wackert af Cl. Verelio i sine notis til Götriks S. c. 7. f. 42. nembligen i anseende til dunsterna som upstiga af Jorden och förorsaka Tordön, så kallas Jorden des Moder. I anseende at Tor-ellen utaf sig föder dunsternas upsteg, är Jorden Dottren. I anseende til fruchtsamheten som på Tordon och Regnet följer, är Jorden Tordons Hustru. Om man wille här giöra liknelser, såsom Cluverius giör, menandes at wåra Fäder hafwa haft någon kunskap af den Helga Trefaldighet, uti wårt stygga Hedniske mörker, af det de hade 3 Gudar, Thor, Oden och Frigga, så kunde man snarare få en liknelse om wår Frälsare Christo aff Thors gåta, i ty at Christus hafwer skapadt Jorden, och altså är hon hans Dotter, och i anseende att Christus tog på sig det menniskliga Kiöttet, så war jorden hans Moder, och i anseende han älskade så werlden, att han dog för henne,

så må hon wäl kallas hans Hustru: men wi wilja komma till wårt igen. Denna gåta hafwa och de Egyptier fått till sig genom wår Thors stora uttåg, hwilkens beläte hafwer stått uti staden Thebæ (Teppa och Tompt är på Swenska en instängd Ort och Stad) uti Minnurs Tempel, om hwilken är talt c. 22. f. 544 [= s. 341]. och in wed honom denna öfwerskrift, som läses hos Diod: Sicul: Antiq: l. 1. f. 31. 'Jag är Osmunder alla Kungars Kung. Där in hos står hans Moders beläte 20 armbogar högt, på hwilkens hufwud stå tre små Drotningar, betydandes at hon war Kungens Moder, Dotter och Hustru.' |718| Här får jag ingen uttolkare, hwarcken i Hebreiskan, Grekiskan, Latinskan eller andra Språk öfwer *Osmunds* nampn. Men wår Thor som allestädes kallas Asmunder och Osmunder wisar sig detta beteckna, som hela skriften innehåller. Ty Os och As war högsta Gudarnas ähretyttel, och Munder, Man, Minnur alla Kungars. Om Mand, Minur, Man och Mader läses här i det 22. c. f. 544 [= s. 341]. om As läses Cl. Verel: not: til Herv: Götriks och Bose sagor. Derföre står hans grafskrift rätt: *Osymander* alla Kungars Gud eller högsta Kung: Uti Diod: Exemplar och des uttolkares, skrifwes han *Asmundis, Asimundous, Osymandis, Osimanduas:* och i Grekiskan både med ϐ och θ. På wåra Runstenar skrifwes hans namn *Odsmunder*, see 1. R. *Asmuntr* på den 9. 399. *Osmunder* på 164, 178, 184. och på Giestriklands Sten 1, 2, 3, 12. *Asmander* på den 18, 24. och bindes dhetta Kungenamnet *Munder* med alla Gudars namn såsom *Jormunder*, Jordenes Kung 29. 115. Runst. *Ismunder* Jordennes och Hafwets Kung 120. *Hamunder* Jordenes Kung 130 Runstenen, *Armunder* örligs eller krigs Kung 133. *Thormunder* dristig Kung 189 Runstenen.

10. Det är och märkeligit att såsom Jovis och Juno de räknades för Man och Hustru, äktenskaps instiktare; så finnas bägge deras namn på en Runsten bland de som af gamla Bureo i koppar äro stuckne, och af Cl. Verelio utgångne liggiandes i Ärentuna, des skrift sådan är. *Jofur lit rita stain yftir sun sin Yring uk Jo fæstu Kunu sin.* det är, Jo fader lät rita Sten effter sin Son Yring och Jo sin trolofwade Qwinna. |719|

11. När nu wår Konung Thor blef dyrkad först för en Gud, sees af Euseb: Præp. Euang: l. 10. cap. 9. f. 486. säyandes: 'Cecrops (som war den första af dhe Grekers Fader där infödd, som sees af Apollodoro och dhe andra Grekers skrifter) han kallade Jofur först Gud, och giorde honom i Athen altare.'

Cap. XXX.

Om Necken.

§. I.

Såsom nu är wiist i nästföregående Capitel, at en Konungslig myndighet och embete stod i de 3 förnämsta syslor, 1. att wara en Fader för sit rike, hwilket egenteligen bestod där uti, at hans rike och undersåtare i fred och roo, genom Lag, Rätt, Åkerbruk, Handel och Wandel förökas måtte, till des wälmågo; hwarföre han och bar det namnet Jofur, det är Landsens Fader: Wei det är Helig: och Wejofur, det är Helige landsens Fader. Nu wilje wi komma till det andra hans embete, at han och genom Krig och Örlig till Lands och Watten borde förswara sit Rike: hwilket afmålades genom hans andra namn, Necken, Nicudur eller Neftuner.

1. Wi hafwe uti 7. Capitlet wiist huru egenteligen dhe Greker hafwa kalladt wår tridie Konung Necken, och huru han, eller snarare hans Söner, som til regemente stego både til lands och watn hafwa förmerat sin Flotta och Krigsfolk, som läses i 7. c. n. 88. f. 272 [= s. 171]. Ty tillägnades Necken bägge gierningar, så wäl til lands att upbyggia murar och Fästen; såsom til siös med Skiepp sig förswara. Derföre ärkienner Vossius l. 1. c. 16. fol. 64. af de gamlas skrifter, att Nicudur med Baldur dhe upbyggde Trojæ |720| murar, såsom och af Servii notis till Virg: 2. Æneid: v. 610. läses.

2. Honom tilägnades ock till lands at murarna kullkasta, såsom sees af samma rum, där Virgilius så talar: 'Necken med sin trehornige gaffel han skakade murens grund, och kastade staden af sit rum oc säte.'

3. Han öfwade och Skiute eller Hästen til lands och til siös, såsom sees af Diod: Sicul: l. 5. p. 233. 'De Cretenser tillstå ibland annat, at Necken som war född af Bore (Atin, Sadur) och Freja han war den första som begynte segla till siös, och bygde en Skiepsflotta, hwilken myndighet han bekom af Sadur. Hwarföre kom sedan genom rychtet, att alt hwad som til siös drefs det stod i hans wåld: ty offrade alle siömän till honom; de läggia och det till, at af honom äro och Hästarne tillredne och öfwade till krigs, hwarföre han på Grekiska kallades Hippius, det är Ryttmästare.' I desse orden få wi igen af hwad slächt Necken war; nemligen Bores, Sadurs eller Atins son, som wiist är c. 7. fol. 196 [= s. 125]. till det andra, at Atin han gaf honom den machten, hwilket instämmer med det förr wiist är, at Atin Vili och Vei de skapade en Man det är, de gifwa en Konung de 3 Konungsliga myndigheter. Och i det Diodorus

här intet nämner mera än den ena Brodren Atin, som är egenteligen Sadurs nampn, så wiisar han sig intet rätt fattadt wåra Skalder och Gåtors art, ty Sadur kunde intet säjas gifwa Necken denne machten, hwilken efter wåras och alla Grekers och Latiners bewitnande och ordets betydande stod der uti att lefwa i fred och roo; utan Bores son, som egenteligen kallades Nicudur, men til ähretyttel bar sin faders Atins nampn, han sades genom Gåta gifwa enom Konung som bestod i en man, den machten att wara Herre til siös och lands. Neckens Hästs framman deel målades som en häst, och bakdel som en Fisk, hwarigenom betydes honom regera til siös och lands.

§. II. Nu hafwe wi sedt, hwar utinnan Neckens ämbete hafwer bestått, wij wilja nu tilsee hwadan han kommen är, om hwilket är intet att |721| twika, emedan de Greker så wäl som de Cretenser erkienna honom af Sadurs Slächt och Afkomne. Men des förutan, kiennes hans härkomst utaf ett särdeles kiennemärke, som gäller ibland de förnämsta skiälen. Servius i sine notis til Virgil: Georg: 1. v. 12. där han talar om att Necken skapade sig i en fräsande Häst, säger Servius honom hetat *Skiute.* Här tiga alla lärda så mångas skrifter jag hafwer kommit öfwer. Hwarföre wilja wi gå til wåras Sagor och se det Edda talar i Skieps kienningar. Skep (säger Edda) heter Hester, Diur, Skyd Sækunga, sedan uti Skeps kienningar kallas Skiep Skuta, såsom det än i dag af hwart Barn nämnes. Skute är Stammen som tages för hela Skeppet Gretl. c. 47. Skutstafn Bergvinfam. c. 2. Skiut kallas och en Mär eller Hors så wäl som Hästen, såsom Helsing LL. Kungs. 11 Fl. witnar. Skiutagærd Hels: 11. Fl. Söderm. LL. Köp. 15. Fl. Skiuzning, Skiutzferd, Skiutzpoike. Hwarföre såsom man til lands far med Häst och til Siös med träredskap, ty kallades Neckens fartyg till siös så wäl som til lands Skiuta, Skyta, Skuta. Hade derföre den lärde Vossius haft en smak af wårt Språk och Skalder, så hade han uti sin 2 Book de Idol: c. 80. f. 357. wisserligen strax råkadt på, hwarföre Neckens Häst heet Skiut, som war rätteligen hans Skep, der han nu med twikan säger. 'Jag törs lätteligen falla till den mening som somliga Lärda hafwa, att genom Neckens Häst måtte förstås hans Skiepp'. Hwar före kan man nu igenfinna af Hästens nampn, hwad för en Man Neptunus eller Necken war. War Hästen god Swensk, så war fuller Kusken af samma landskap buren.

§. III. Uti Edda ibland Hwalfiskens åthskilliga namn, ser man Hwalfisken kallas Widblindes Svin, det är Neckens Swin. Ty såsom Walfisken är det största diur i haf-|722|wet, kastar och sprutar Watnet framföre och öfwer sig; altså är Skieppet det största Fartyg i hafwet och drifwer wågen så, att hon kastar sig fram och öfwer skieppet. Och såsom Swinet gräfwer i

jorden med Tryne och kastar alt mullen för sig, så går ock Skieppet, gräfwandes i watnet och hafwer wågen för sig som ett Swin. Derföre seer man på de gamla mynt att Hwalfiskar stå på Neckens penningar, så och på hans yppna Saal, see 41 Tafl. 154 Fig.

§. IV. Neckens namn skrifwes på wårt mål, Necker, Nikur, Nicudur, Niftuner, Niptuner, Niflunger, Oggur såsom endels wist är c. 7. och 8. På Runsten läses *Nifz* 131. *Nifr* 383. *Naikain* 335. Skiepp kallas *Nokva* som sees af Edda i Skiepskienningar. Nicka är det som går upp och neder, såsom Skieppet och wågen: dädan synes detta namnet hafwa sit ursprung. Ty gör och Resenius det på Latin *inconstans*, dhet är dhen som ostadig är som wågen. Detta hans namn är ock til de fremmande kommit, som sees af L. Gyrald: Hist: Deor: S. X. f. 270 säyandes: 'Acitani ett slags Folk i Hispanien (såsom och Macrobius Satur. lib. 1. cap. 19. f. 292. bewitnar.) dhe dyrka Odens beläte kallandes honom Necyn eller Nicon, sannerlig de Lärda hafwa märkt af Empedocle att han hoos honom kallas Necken.' Hwad wil man klarligare begiära än det wi i 7 Capitlet hafwe wiist, att Atin och Necken är alt en.

2. Latinerna skrifwa hans nampn *Neptunus*, hwilkens ords uhrsrpung några Lärda, såsom Varro och af honom Arnob: mena betyda att han Jorden täcker, men detta ogillar Vossius sielf idol: l. 2. c. 77. fol. 353. och menar att han skulle heta af Grekiska ordet *Niptein*, det är twetta sig. Men då tiente hans namn bättre för alla Badare och Twetterskor; der till med bruka Grekerna sielfwa intet |723| att kalla honom *Neptunum* utan *Possidonum;* hwarföre seer man af Platone dem fara will som sökia dhe fremmande Gudars namn i deras språk. Nepsa i wårt Språk är Straffa Regera och Styra. Næfst Styrelse och Straf Uplandz LL. Pref. Tun, är en stengsel, mur, berg, och alt det som omgiordar en annan ting, se Clar. Ver. Ind. Scand. och Edda. Derföre kallas Tun en mur, så och hafwet, efter det omgiordar jorden, såsom sees af Edda i hafz-kenning. Af Luc. 8. och Marc. 4. står att Jesus nepste hafwet när det stormade. Hwaraf man ser at Neptunr är den som styrer och regerar Hafwet och Landet, Watnet och Murarna, hwilket ord upfyller hans ämbete och med det meckta instemmer. Hwaraf åter den gunstiga Läsaren kan se hwilka ord likare komma til en Konungz Styrelse och Regemente, antingen detta eller de andras gissningar, att han skulle bada och twetta sig, eller giffta sig med jorden och henne öfwertäckia.

3. Neckens namn *Possidonos* så som det på Grekeska skrifwes, bryr de Lärda än mera, emedan de intet ord igenfinna hans ämbete likmetigt, ty såsom af Gyrald. Hist. Deor. l. 5. f. 139. läses, så wilia somliga hafwa det af *Pus* foot, *seio* stampa, och *dæ* eller *gæ* jorden, det är, 'att han stampade med föttren

Jorden.' Socrates uthi Platonis Cratylo menar honom heta af *posidesmon*, det är, bundin om föttren. Men hwad Plato tycker sielf om detta är wist af hans egna ord indragne c. 27. §. 1. f. 685 [= s. 430]. Andra wilia draga hans namn, af *Polla-Eidon* den som många ting seer: andra wilia hafwat af *Posis* det är, en drick, men detta tiente sannerlig likare Baccho. Andra wilia hafft af *Poson eidæn* det är, den som giör Conterfei, hwilket namn Apelles snarare bära skulle. Sij, så inwekla de sig i stor widlyfftighet, som |724| Plato säger, de som wilia draga de fremmandes namn och ord til sina språk. Hwarföre wilia wij åter komma til Neckens Fäders bygds moders-mål, och se om hans namn *Possedonos* icke skal finnas igen med hans ämbetes betydelse. Uti 11. Cap. f. 447 [= s. 280] är wijst hwad Basa är, nembligen styra, regera, aga: och dedan Basse, Biesse, Besse, Buse, Bose, Passe, Pose, der är en mächtig och hård Kung. Don är ett stormande waten som och nyligen wijst är: och altsåledes är Posse-don en Konung som regerar det stormande Haaf. Jag tror detta skal bättre instämma med Neckens ämbete, än han skulle wara en Conterfeijare.

4. Uti c. 8. §. 1. n. 11. f. 315 [= s. 199] är wijst hans namn Oggur, Aggur, Yggur, och kallades han och Aggatyr, hwilket innehåller hans begge ämbetes namn: ty Agga är Neckens mackt til Siös och Thyr är Ödens eller Sigges til Landz. Af detta namnet äro Siömennen eller de som näst in til Österhafwet bodde och brukade sioröfweriet, kallade *Aggathyrsi*, som sees af Plinio l. 4. c. 12. f. 227. hwilken strax sätter dem in wed de Kongliga skyttar, kallandes dem 'Agathyrsos som bära det blå håret.' Förståendes der igenom wåra Båtzmen och Siömäns blå mössor och kläden, så wäl som hela Rijketz blå färg, som wijst är af wåra och Platonis skrifter c. 7. §. 5. n. 99. fol. 280 [= s. 176]. dessa setter Jornandes emillan Grenna hundari och Wexio hund. i Swerige; kallandes dem *Agganzirios* och i andra Exemplar *Aganzios*. Utaf detta Plinii rum, seer man uttryckeligen att Aggur war Neckens rätta tilnamn, emedan han beskrifwes af sitt blå hår. Virgilius 7. Æneid. kallar och honom wid begge Namnen v. 74. *Neptunum Ægeum*.

5. Necken kallas och derföre af wåra Blåkulle, som sees af Vormii Monum. Dan. l. 1. f. 18. det tagit af Joh. Vastovii præfa-|725|tion ad vit. Sanct. Ordetz ursprung är kulle, kolle hufwud, som allom kunnigt är. der om man ser i Cl. Verel. Lex: blå är Himmelens och hafwetz färg. dedan kallas Necken Blåkulle det är den som bär däd blå färgade hufwud eller mössan, det Plinius liknade wid blåt hår. Hwarföre och Homerus i sin wijsa öfwer Neptunum, hälsar honom säjandes: 'häll säll du blåhårade Necker.' Äfwen så siunger och Orpheus öfwer honom. 'Hör min goda Necker du som hafwer de blå håren.'

Cap. XXXI.

Om Auden, Oden eller Blut-mader.

§. I.

Twenne, en Konungz eller Regentz myndigheter äro wijste, och den tridie står igen att förklara, nemligen att förestå Ofret eller Blotandet. Detta sees i Snorro K. Sagorna, Messenij Cronica om alla wåra Kungar, blef och Olof Skottkonung förkastat att han sleckte offerbollerna. Ty blef derföre Oden kallat en mechta Blotmand. Se Snorro f. 2. detta ämbetet hade och Konungarne utomlandz, som sees af Taubm. notis til Virgil. Æn. 3. f. 499. och 80. vers. hwilken det af Plutarcho och Platone wijsar.

2. Under detta Blotande reknades alt det som sådant wäsende angick, såsom war, antingen med brennande, dränkande, hängiande, höjande, (det är at askan och benen uptoges efter branden och lades i krukor, och sedan kastade stora högar öfwer dem, eller och lade hela in uti högarna). Detta alt tillegnades Auden att först hafwa begynt, som synes af Snorro f. 6. 7. så och Messen. Crön. detta bewitnar och härligen om samma |726| wår Blotmader eller Auden Diod. Sicul. l. 5. p. 233. 'Blut-mader den de Gräker kalla Auden sade (Atlingarna) att han hade påfunnit den seden, huru dhe döda skulle begrafwas och hwad mera det wäsende angeck, emedan tillförenne ingen Ordning war der med.'

3. Auden sades af Snor. f. 8. 'att han ägnade sig alla döda män, som föllo i Strid: dem wille han herbergera effter döden, och sade sig boo uti Gudheim (Skyttia) och taga wäl mot sina wänner.' Detta bewitnar och Diod. Siculus i samma rum sejandes: 'detta war orsaken att alla som dödde sades komma i hans wåld, och att han blef derföre en Konung och Regent ytterst wid nedersta werdenes ända.' Om detta finge och de Phænicer kunskap, så at han derföre kallades Döden och Blutmader, som sees af Euseb. de præp. Evang. lib. 1. f. 38. men ingen kommer än då nermare til wåras Skalder och Snorros bewitnande att han särdeles tog mot dem och deras Siälar som fölle i strid, än Homerus som älst är och talar i det Trojaniska Krigetz Skaldeqwed åtskillig städes således A. 3. versen: 'Auden han skickade förut många starka Hieltars Siälar', nemligen genom Pestilentia. Uti den 645 v. E. säger Tlepolemus til Sarpedon, 'när iag dräper dig, så far tu til Oden.' Äfwen, så swarar Sarpedon i den 654. versen 'sig wilia wäl så laga att han den ähran måtte hafwa att Tlepolemi siäl skulle fara til Oden.' Så talar och Åkethors hustru til sin man:

versen 421. Z. 'Achilles som drap mina siu bröder, de foro till Oden alla på en dag.'

4. Uti dageligit ordspråk hafwe wij att Oden eller Ode är oundwikeligit, och kan på intet sätt blidkas; detta bewitnar och Homerus uti samma Bok I. 157. v. sejandes: 'Oden han kan på intet sätt blidkas eller underkufwas.' Ty Öde eller Döden kan ingen undfly.

§. II. Utaf alt detta ser man nu at genom detta tridie Konungens wälde och namn, som bestod i dätt att han förestod offren, och hade mackt öfwer lif och död, att de, som antingen, genom skyldigt straff, eller lott, eller af fångar til offers |727| ärnade woro, sades då wara i Konungens wåld, och nåd: så och alla som föllo i Krijg, sades wara såsom honom upofrade hwar genom och Döden afmålades. Ty beskrefz och denna Konungen i anseende til detta hans Embete och namn, att han inga Barn ägde; ty Döden förtärer och intet aflar. Hwarföre och Odens hustru ofrades een galko eller ofruchtsam, som sees af Virg. 6. Æneid. seyandes 'tig Proserpina ofras en ofrucktsam koo.' Hwilket Vossius rätteligen lib. 9. Idol. Gent. c. 29. f. 277. utlägger. 'att detta offer henne skedde, emedan hon och förstod dhe döda, af hwilka inga barn wäntas.'

§. III. Utaf Odens ämbete är nu intet swårt sökia igen hans namns ursprung. Och såsom de Gräker ärkiänna honom wara wår Sadurs Son, så måste wij wäl här igensöka hans namn: här hafwa Gräkerna nästan intet förwanskat hans namn til Bookstäfwerna, utan såsom han skrifwes af Edda i sin 3. kenning, *Auden*, så skrifwes han och allestädes af Homero och de andra *Aides*. Ursprångz ordet är *Auda*, öda, föröda, meckta härligen hans gerningar treffandes. Dedan kallas döden ett Öde, såsom siunges i Psalmen öfwer Matth. 20. 'Nu kommer Döden, som allom är öden.' Ödeby, en Stad, by eller torp, der ingen bor. LandzL. Byg. 41. cap. Odebool Westg: LL. Ting. 10. fl. Ödsmala, en del af åkren ödelagdt Östg. LL. bygn. 9. och 28. fl. dedan ordspråket, kriget öder och bloden flöder. Hwarföre skal man grant skilia emillan Atins, Audens, Odens och Odains namn; ty *Atin* betyder fader, och *Oden* den som gifwer godz och ägodelar, som wijst är c. 7. f. 210 [= s. 134]. *Odain* den, som är odödelig, hwilket wijst är c. 23. n. 16. f. 572 [= s. 358]. Men *Auden* eller *Ödan*, den som dödar ok dräper. Hwilka ord offta wåra, så wäl som Grekerna haf-|728|wa blandat, som widare en annan gång wijsas skal. Ty tilägnas detta namnet *Auden* en Konung i ansende til hans myndigheet, i straffande, Offrande, Dödande och sådant slijkt; så och sielfwa Döden. Huru långt Gräkerna fara wil om detta ordetz ursrpung, kan man se af Platone sielf i hans Cratylo fol. 403. der han såsom i ett Samtal framförer åtskilliga meningar, antingen *Auden* skall wara af *Aeides*, det är, 'det, som intet synes,

hwilket skulle kanske wara såsom mörkret, eller aff *Eidenai*, den som skulle kiänna och see, och således mentes han wara den, som skulle känna och se alt det som wackert är'. Men hwarken skrifwer Plato ordet där, såsom det skrifwes aff Homero, icke heller kommer det öfwerens med hans ämbete, utan Plato håller i sit slut, som för wijst är, at Gudarnas namn äro främmande, och böra af deras språk ordens grund och betydelse utletas.

2. Äfwen så mena de, att *Pluto* säjes af *Pluto*, som skall betyda rikedomar och att han dem gifwer: hwilket stämmer longt ifrån denna gärning att en döda: men på wårt språk är blota, såra en, dräpa, ofra: uti Ulfyla står Marc. 77. Blota, offra, så och i Herv. Saga c. 13. uti Gautr. S. Olofz Sag. Olof Trygg. S. allestädes. Blot, ett offer, som skier genom mycken blodz utgiutande. Herv. Blothus, Offerhuus Ol. S. c. 22. Blotfagnat, Offers Gästebod Trojoman. S. p. 45. Blotville, den som är alt för trägen at offra Olof Tryg. c. 16. Blot koppa, offerskäril Ol. Tryg. c. 66. Blot-Scap. offer, Troj. S. p. 34. Blod wet hwart barn hwad det är. Blodrefil, Swerd eller hwad hwast är, som stinger en att bloden rinner Herv. S. c. 5. Blodras, blodlop Vilkin Sag. p. 64. Blodvite Östg. LL. Eds. 1. fl. Blodtrie, kallas Odens beläte Herv. S. c. 20. flera sådana ord af Blota ursprungne, som alla utgå på såra och döda, läses i Cl. |729| Verel. jnd. Scandico. hwadan alla Konungar kallades Blotar och Blotmen som mächta trägna woro att offra. Ty blef och Sven, som utkiörde wår K. Inge (se Herv. S. c. 20. f. 182.) och uprättade åter Afguderij, offrandes mäckta flitigt, kallat Blot Sven. Altså ser man hwad rikedomar det gifwer när Knifwen sättes i strupen.

CAP. XXXII.

Om Heimtaler, Hermoder, As och Merckurs Madur.

§. I.

Wij hafwom korteligen talt om wår första Kung Bure, och hans Son Bore, så och tree hans Söner Atin, Vili och Vei, hwilka til en gåtas anseende kallas Necken, Öden, och Jofur som skulle hafwa skapat en Man, det är en Konung hwilkens macht och wälde i trenne förnähme ämbeten bestodo. I samma korthet wilia wij nu några af Atins eller Neckens söners namn och ämbeten före-

taga, och de andra spara til tilläggningen aff wärket, hwilka med sina fäder och förfäder äro c. 7. fol. [200] [= s. 128] upsätte.

1. Den 9. af Atins Söner han kallades af Platone *As*, ok af Edda *Hwite As*, och *Heimdalur* dät är, den som bör uttala det hemliga honom anförtrodt til den han sändt warder. Genom denna Konungens son, ok hans namn warder uti Mythol., Sagorna och Wisorna afmålat, den förnämsta man i Rijket näst Konungen som alt det Konungen hade att befalla både när och fiärran, och den Konungens högsta bodskap uträttade, och bar derföre hans märke til större myndigheet och wyrdnat. Derföre han och kallades *Mercursmadur* och *Mercismader* som sees i Norske Hirdaskrå, och der widlyffteligen kan läsas cap. 22. Hwar aff |730| dhe Gräkeska Scalder kalla honom Gudarnas och Konungarnas bodskap och sänningebod. Såsom Orpheus uti Mercursmadurs wijsa 3. versen siunger, så och Homerus uti sitt Skaldeqwäd öfwer honom i den 392. versen. Diod. Sicul. l. 5. p. 236. säger: 'att han war Gudarnas tolk och bodskap och alt hwad han i befalning hade, skulle han klarligen uttala.'

2. Af Hirdskrå seer man och 'att han måste föra hären ann, och ställa sitt märke framföre hela hären, och war Slachtningen til Siös, skulle han sätta det i framstammen.' Ty kallar Arvid hwijtfäldt (cap. 51) honom rätteligen Fæltförare. Af Tacito, som i sin Germ. cap. 9. f. 612. säger: 'wåra Germän de dyrkade högst Mercurs mannen och det med menniskio blotande', kan man uttryckeligen see att han war en af de förämsta Gudarna, ty Menniskian war altid det högsta offret, Ty sades och Mercursmannen wara den som ansticktade feckte och kempe Scholar, såsom ses af Diod. Siculo i samma rum.

3. Han skulle och åtskillia 'alla trätor, Slagmål, upror, och sådant eller dem afdöma, och när det icke skedde med goda, så skulle han wijsa fram Konungens märcke', som sees af Cl. Resen: anteckningar til samma 22. Capitel af Hirdskrå. detta bekräftar och Diodorus Siculus säijandes: 'Mercursmannen tillägna de detta att han hafwer upfunnit Merke, att det bära för sig när han förer bodskap, i krig och upror, så och att giöra fred och fördrag: ty är han säker och trygg i framfärd och bakfärd när han det med sig hafwer.' Hwarföre säger och rätteligen Gyraldus af Phurnuto S. D. 9. f. 263. 'att han icke allenast hade mackt at befalla hwad som giöras skulle, utan och förbiuda hwad som olofligit war.'

4. Af alt detta kallades han 'Gudarnas eller Konungarnas wechtare och des Slotz och fästens förswar, ty han måtte uti all ting wara wakande' såsom sees af Edd. Mythol: 22. |731| derföre när stor fara war på färde woro de twå, at när den ena ey war för handen, måtte Konungen hafwa den andra tilstäädes som ses af Hirdskrås antekningar. Detta peka de gambla Grekers skrifter uppå,

i det de kallade honom huus, byars och dörars förswarare, som läses i Gyraldo af Phurnuto och andra utdragit.

5. Hwarföre i anseende til hans klokhet och snällhet, att han måste hafwa Konungens befallningar om händer, de som med bref och bodskap utgingo, och med Konungens Merke bekräftade, och at hafwa ett wakande öga öfwer hela Riket, ty säger Edda at hans häst war en Gulltopp, det som hoos dhe Lärda betyder en wakenheet i bokliga konster och alla andra wiktiga ärender: derföre hade han fordom en Cancellers ämbete, så wäl som Feldtherres och Admirals och Skattmästares, emedan i första tider intet mera än twänne stora ämbeten woro näst Konungen, nembligen, 'Drotzen som uti Konungens ställe afgiorde alla domsaker på Landet och i Städerna, och förestod offren; och Marsken eller Merkursmannen som alla Konungens bref och bod fattade, förde krigshären til siös och lands, och upbar Konungens ränta'. såsom man seer af Hirdskråt och des anteckningar til det 20 och 21 Capitel, så och af wåra handlingar med K. Erick af Pomeren Anno 1435. som läses i Riksens bref i RimKrönik: 2 deel fol. 94, 104, 120. hwar igenom nogsamt sees de tre Konungens myndigheter, som bekläddes här genom Konungen, Marscen och Drotten. At Mercursmadr war högsta Canceller eller Skrifware, betygar och Diodor: Siculus lib. 1. p. 10. säyandes, 'Mercusmader han är Asirs (högsta Konungens) Skrifware, med hwilken As rådgiorde i alla saker och handlingar.' Desse tre Embeten eller myndigheter afmålas härligen i wåras gambla handlingar genom |732| de tre Gudarna som stå målade i Edda och införde af Cl. Verelio uti Goth. Saga not. f. 47. och här uti 10 Tab. 29. Figuren. Och betyda intet annat de 3 Sweriges Cronor fundna på ett gammalt trä skurne och Tab. 7. fig. 16. *D.* afritade med dessa 3 bookstäfwer ᚼ Har. | Iafnhar. ᛏ Tridi, än dessa Konungens och Gudarnas 3 Cronor och myndigheter som äro i den 29 fig. målade: (om hwilket wi mera en annan gång tala skole) hwilket och i den 32 Figuren beteknas, tagen af Stephani notis till Saxonem och den 81 Fig. 17 T. af de Romarers Antiq. utur de Choul. fol. 21. afritad, ther Konungen Jofur eller Thor med sin Juna (hustru) sitter på en stool och fram för honom dhe 3 ämbeterna, Atin eller Necken med sin trehakade gaffel, Vei eller Mercursmader med sitt märke, och Oden, Vili eller Blotmader, med sin Blodkoppe i handen.

6. Med Tuppen (som Edda säger honom brukat til Häst, betydandes hans waksamheet, och snabbhet i uträttande, att som en Tupp springa och flyga) finnes han afmålad, hos de Romare uti Jan. Gruter. f. 51. och här Tab. 15. f. 60. så och med Tuphufwud af Pignorii Mensa Isiac. fol. 92. och här Tab. 14. f. 53. Tupwingar målas och wid hans öron och fötter som sees af T. 17. Fig. 81.

7. Edda säger och att han hade icke allenast Gulltupp, utan och Gulltand, det är, att alt hans taal och gierningar skulle wara utsmyckiade, rena och obesmittade, som Guld. Der af de Greker kallade hans märke det gyllende märke, see Homerum uti den 527 versen honom til ära skrifwen: och hans ansikte och öga af guld, som sees af Gyraldo fol. 258. det uttaget af Athenæo och Pindaro. Så och hans Skoor af Gull, som sees af Virgilio Æneid. 4. |733|

8. Till att utwisa hans stora fliit i ämbete, att alt hwad han befalte och bebodade, skulle strax allom wara kring hela landet kunnigt, säger Edda at han hade ett Horn wid nampn Giallar Horn, uti hwilket när han blåste, hördes det kring hela werlden och alla riken. Detta betygar och Homerus uti den 509 versen säjandes: 'Han lagade så att hans pipor de hördes mächta långt.'

9. Af Edda kallades han den hwita As. Detta ses och af Pausania l. Bœotic. hwilken ferg samma betydning hade som Gullet.

10. Ett lägger Edda wår till som betydde hans höga förstånd oc skarpsinnighet, nembligen: att han kunde höra när gräset på jorden och ullen på Fåren wäxte, och hwad som än högre liud hade än desse ting. Hwilket wist måste warit skuggan. Hwarigenom förstods att intet måtte hända och skie uti Riket utom eller inom lands, som det til förderf eller gagn kunde lända, det han icke borde wetta. Denna Gåtan har jag ey kunnat finna hoos de Greker.

11. Han förde Siälarna till och från Helwete, som ses af Edd: 44 Mythologie när han for efter Baldur: hwilket allestädes de Latiners och Grekers Skalder stadfästa, och kan sees af Gyraldo f. 26. som sit af Laertio och Ambrosio tagit hafwer. Hwilken märkeliga gåta wi uti detta wärkets tilläggning för dhes widlyftighet skull wilja förklara:

§. II. Af hwad Slächt denna Mercusmadur war är wist af wåras skrifter och Platon: c. 7. f. 200 [= s. 127] men sees widare af Virg. 8. Æn. der han säger: 'Eder Fäders ursprung är Mercursmader, den som den hwite Möen födde uppå den isuga kiölen. denna möö födde Atle. (ja hören detta, om j någon ting wilia tro sant wara) den samma Atle som boor in wid Norre Wändepunkten och hafwer Stiernorna kring Hufwude'. |734| utaf denne Atles slächt äro twänne Mercurs män födde wid det namnet; den ena som aldrig kom ut, och den andra som förmenes rest till Egypten i det första uttog. Om hwilken en annan gång widare förmälas skall, alenast korteligen kan detta ses af den Cronologiske tafla.

2. Men här wilje wi framdraga det som märkeligast är, och uttryckeligen wisar, att Mercursman han war här i Swerige både til slächt, namn och ämbete först födder: så och at Orpheus, Hesiodus och Homerus, fast de hade utsökt

som Pythagoras förmäler, all den kundskap, som de kunde bekomma här ifrån, om Gudarna och deras hemligheter, och wordo derföre här straffade för det de sådant uppenbarade; hafwa likwäl desse höglärde männen, intet utsupit grundsoppan af wåra förfäders lärdom, och icke heller wäl läst öfwer wår Swenskas Grammatica, icke heller wäl förstått wåra skalder. så talar Edda af en gammal wår Skald om Mercursman 'Jag är nyo mödrarnas son och nio systrars Son.' Detta kom underligit för Grekerna. Ty gemenligen plägar man säya att det finnes stundom barn som förmenas hafwa många farar men intet mera än en moder; oc här säges twert om, en hafwa haft 9 mödrar och intet mera än en fader. Hwar af wises at de Greker intet förstodo gåtan. Först förstodo de intet språket, ty Homerus, Hesiodus, Virgilius och Orpheus som kalla Mercurii moder *Maja* är här pluralis numeri, talandes om många, men i singulari, der som talas om en person, kallas dhe *Mær;* och hafwer ingen af alla Greker råkadt det rätt skrifwa, mera än den endaste Pausanias l. 8. f. 476. der han kallar henne *Mær Atlas dotter*, men han wet åter |735| intet nämna denna gåta at hon hade Mercursmader til son. Sedan hade desse lärde män intet råkadt på gåtan. Af wåras och de Grekers Skalder är allom kunnigt at Majorna woro nio stycken, hwilka de tilägnade at hafwa upfunnit alla bokliga konster, som af wåras sagor läses, så och af deras äreskrift af Virgilio giord. Ty sade wåra skalder at Mercursman som war Konungens högsta och förnämsta rådgifware i Riket, och borde hafwa alla konsters kunskap han war desse 9 Majors son, hwar af man ser at alla både gambla och yngre Lärda behöfwa lära wårt språk, wåra Skalder, och wår gambla regements skeppelse, om de skola rätt förstå de lärdas gambla skrifter och gåtor.

§. III. Förutan att Mercursmadur war af Grekerne erkiänd för fremmande och af Atles slächt, så betygar och Plato, att han war fremmande hos de Egyptier, och nämner honom med de andra wåra Konungars äretyttel, som war Tiudan oc Thor, hwilkens tytlars åtskilliga skrifning Vossius Idol. l. 1. c. 37. f. 140. af lärdas skrifter har utdragit, som är *Thoyt*, *Thoit*, *Thout*, *Theuth*, *Thein*, *Thot*, det är Tiudan en Konung, och sedan *Thear*, *Their*, det är Thor en dristig Konung, om hwilken Plato warandes sielf i Egypten i sin Phæd. f. 274. så talar: 'Jag hörde (säger Plato) wed den Egyptiske Staden Neckertuna att där war en gud som dyrkades och honom war den fogelen Ibis helig: Afgudens namn war Thiudan. denna hafwer påfunnit räknekonsten, Landtmäteri och Stiernekonsten, så och leka med tärning och tafel. Så och de bokliga konster. Wid den tiden war då en konung öfwer hela Egypten som heet Thamur, och bodde i den mächta stora staden som Grekerna kalla Teppan, och war stadsens gynnare och Afgud, Asmun. Till denna Konung kom Thiudan re-

sandes och wiiste honom sina konster, och befallte att dhe meddelas skulle kring hela Egypten.' Hwad tid detta skedde, skal wisas i Chronolog:

§. IV. När nu hans Embete så klarligen är beskrifwit så är intet ondt igenfinna des namns ur-|736|sprung. Af Gyraldo loc. cit. och Vossii Etymol: ser man at det gissas om hans namn skal wara af det han drog bekymber för köpslagningen, emedan den kallas på Latin *Mercimonia.* Men detta war intet hans endeste embete, icke heller upfyller detta köpmans wäsende hans mångahanda ämbeten, serdeles det, at han war den som war uti alla bokliga konster förfaren. Festus oc Arnobius wilia det hafwa af twenne Latinske ord *medio currendo,* emedan talet som emillan twänne talas, löper af och an. Men hwar man ser hwad för likmätighet detta är: icke heller upfyller detta alla hans embetz syslor. Hwarföre wilja wij komma till hans fädernes bygd, och tilsee om icke hans namns ursprungs ord, skal upfylla alla embeten och konster, som honom nånsin tilägnades: så och at samma hans ursprungs ord af sig födt hafwer alla ordsätt hwilka i alla hans embeten oc konster (öfwer hwilka han satter war) äro brukade, och ännu öfwas.

1. Är ursprungs ordet Merkia, hwilket är uthugga i Steen och skiära i Trä, bokstäfwer och andra märkien, så och skrifwa, anteckna, höra uppå, taga i akt, förkunna, uträkna, utmäta, utwäga etc.

2. Här af sades Christi Apostlar, som wisserligen äro de glada bodskapen och Merkusmennen, af honom oss til tröst sände, *Merkia* Evangelium, det är förkunna och predika, som läses i Ulfil. Matth: 11. v. 1. Marc. 5. 20. Luc. 4. 19. *vaila merkiam,* goda tidender Luc. 1: 19. 4: 43. *Merida* rykte, nymerkie, nymere Marc. 4: 26. [Luc.] 4: 14. hwarföre hade Mercursmader rätteligen sit namn af Merkia, emedan han på sin Konungs wägna i landet alt skulle beboda det som skie skulle och andra Konungar såsom wänner eller fiender, frid eller krig förkunna.

3. Merkie kallas Konungens |737| wapn Signete och Fana, emedan där uppå stod hans namn, wapn, eller annat teckn utmärkt: såsom läses i Herv. Sag: c. 9. 11. Gaut: Saga cap. 31. Olofs Saga cap. 195. der af kallas Fältherre ock så Mercisman som wiist är. Ty är och wäl nog träffat hans beläte ibland Slavernas afgudar, där han står T. 10. f. 28. med en Krona, betydandes at han war näst Konungen. 2. i wenstre handen Märket (Fanan) ty han förde Hären. 3. sedan stora Åsne-öron, hwilka han wäl behöfde, om han skulle höra Gräset på marcken och ullen på Fåren wäxa. 4. och skiölden i högra handen full med ögon, ty han war Gudarnas wäktare och förswar.

4. Uti Konungens wälde står att låta slå mynt och penningar i Riket och des pris sättia, ty slogs altid hans Märkie der uppå, och detta uträttades genom

Mercursmaders flit; ty är alt mynts wärde räknadt genom Marker och Örtiger, som fins allestädes i alla wåra lagar, och will allenast ett rum för dhe Greker, Latiner och Hebreer indraga af WestGötL. Manh. Balk 9 Flock: 'Dräper Mader Swenskan man eller Smålenskan inan Konungrikz, men ey Westgötskan: böta fir Otta ortoger och trettan marker. Dräper Mader Danskan man eller Norran man, böta nyu markum.' Af detta sade de Greker och Latiner at Marcursmannen war myntets Gud, och målades medh en pung i handen, såsom sees af 15. Tafl. 60 Fig. och Cæsaris lib. 6. Bel. Gal. uti Götriks och Bosesag: fol. 59. och i dhe andra, skrifwes *Markur* i Plurali alltid *Merkur*.

5. Uti Konungens macht stod och att all wicht i landet rätta och henne utmärkia, derföre än i dag all wicht med Marker utdelas och med Cronans Merkie erkiennes för rätt. Ty kallas och den gemena wigten som i all handel brukas Bys-marke, det är stadsens märkie och wigt, men nu är förderf-|738| wat til ordet Bessmark och Bisman, hwilket är skiftat i 20, 40, och högst 60 marker. Sedan hafwer Konungen genom lagen låtit Städerna sit eget Merkie hafwa, som läses StadsL. K.Balk. 16. c. 'Twå goda män skola te wälia som all stadsens Merkie skolla hafwa och med them skullo merkia, såsom Span, Pundara, Skål, Aam och Bissman, och til hwario te torfftoge äro hälst i mått eller wickt. Och hwar stade hafwe sit Merkie.' Att hwar del i pundet kallas mark, sees af Uplands L. Kung Balken 11 Flocken. 'Om Roda rät. Atta marker Smörs, hwar ten sitt egit Bröd äter.' Här af kommo Grekerna att säya som ses af Diod. Siculo l. 5. p. 236. att Mercusmannen hade funnit på mått och wigt. Än tro de hafwa wettat af wårt Swenska Märkie, Marker och Bissmark; hwad stor uplysning skulle de då hafwa bekommit. Derföre säger och Pollux lib. 9. f. 257 uti Gyrald. 'att kiöttet skifftades och delades i wissa stycken, hwar af Merkursmader en deel tillkom.' Intet förståendes at alla delar när kiött utwäges räknas effter marktalet.

6. Uti Konungens macht stod och at gifwa ett wist mått på aln oc stång, som brukades til at utmäta jorden och annat, ty är och den med Cronans Merke märkter. Hwilken wid hwar Rådstugdör hänges, att hwar och en får diit gå, att sit märke rätta, hwilket än i dag är hos oss i bruk. Och är all jorden i hela Swerige utdelt genom markland som wiist är af wåra lagar och Platone här c. 7. §. 5. n. 85. f. 266 [= 168]. och för hundrade rum man kunde af wåra lagar framdraga, wil jag för de fremmande skull alenast ett indraga af Upl. LL. KunB. 10. Fl. hwad som hwart merkland af hela Upland skulle uti Skepwist utgiöra, där så lagen sluter: 'Tessa Skipwistie skulu ivir al thry fulkland at gånga: slikt af Markland jordur'. Där af sades Merkursmannen

hafwa funnit på at mäta Jorden, såsom läses af Platone af näst förr indragne rum. |739|

7. Uti Konungens macht stod och att allmänne wägar utmerkia; så och merkien låta utställa, hwilka allmänne woro eller ey, på det den resande ey skulle fara will. Hwilka kallas wägmerken. Wägarna som skilja land och socknar åth, kallas Markwägar, och broar Markabroar, som läses i WestGötlagen Bygn. Balk 3 Fl. Derföre och de Greker och Latiner satte hans bälete, som Vossius bekienner Idol: l. 2. c. 32. fol. 239. på en stolpa uti wägskilnan, att utwiisa wägarna och kallades derföre Markursman, af Hesychio *Hodios*, det är, den wägarna förstår.

8. Uti Konungens macht stod och, att efter lag, när åboerne träta om Jord, dem rätt utdela och Rådmerken låta läggia, eller döma hwilka rätta äro: såsom läses i Landslag. Byg. Balcken 25 Capitel §. 2. Nu dela män om Rådmerke etc. wari te Råmerki gild som synamän gilda. Huru många stenar uti hwart Råmercke skulle wara förmäler 26 Capitel 'Röör är det som fäm stenar ära, fyra utan och en innan: fyra eller tre stenar mågo ey Råå heta.' Dädan *Markos* landsskilnad, som läses i Ulfil: Matth: 8: 34. Marc: 5: 17. 7: 24. och 31. 10: 1. och i Westgötlagen Byg. B. 3. Flock. Markerskial landsskilnad. Uti denna ena saken hafwa och dhe fremmande genom wåra wåra fäders uttåg fått kundskap at sådana stenar kallas Merken, såsom sees af Isidoro, som de Göters handlingar och skrifwit hafwer. säyandes: 'Merken kallas stenar som sättias tilsamman uppå högar'. Så och hoos de Hebreer, såsom sees af Voss: 10. c. cit. f. 240. hwilcka doch twika om des ords rätta skriffter, antingen det skal heta *Mercolis* eller *Margemah*, hwilcken twikan wårt språk skal strax afdöma, emädan de säya dem sättias på högar, såsom gemenligen skier, på det man må bättre see, om det ena röret pekar på |740| det andra. Ty skrifwes det rätteligen *Merkol*, emädan Kolle är en backa på hwilken merket står. Kolla läses i W.Lagens Lagmäns anteknelse. Huru Råmärkien lades af Konungarnas uthskickade emillan WestGiötland och Danmark, läses af des handling tryckt efter i WestGiötLagen.

9. Af det at mästedelen all ting som till kiöpstad föres, det utmätes med Merkt aln eller med Marker till wigt, eller med Marker i penningar, såsom wiist är af Lagarna. Ty kallas och denne handeln Marknader, hwilcken huru ofta och på hwad orter den stå skal, Konungen serdeles, eller efter lagen förkunnade; der om jag allenast et exempel nämner af Stads L. Kiöpm: Balck 22 Capitel 'Um marknada i Helsingalande och hwar marknada skulle hållas i landena.' Här af sade de Greker, som läses hoos Diod: Sic: lib: 5. pag: 236. att Mercursman hade påfunnit konsten at kiöpslaga. och här af hafwa de

Latiner fått det endesta ordet effter wår Marcusman, att de kalla Kiöpmans godset *Merces*, och Kiöpman *Mercatorem*. Men ursprungs ordet Merkia, och der af flytande Merkisstock, Merkiur i Penninga, och Marck i wigt, genom hwilcket godset och Kiöpman hafwer namnet fått, wetta de intet af.

10. Ingen i Swerige är som icke weet hwad Merkesticka är, hwilcken gemene man bruka när de föra någon stoor myckenhet af Säd, Kåhl och andra wahror: då han som lefwererar och han som mothtager skiära ett streck på en Sticka för hwar tunna han emottager, hwilken Sticka sedan i tu skiäres, och hwar behåller sin del, så att om någondera wille räkningen förfalska kan det intet skie, ty när Stickorna jemnföras och tillhopa sättias, då swara intet merkiena. Elljest när Böndren föra något till Kronans behof, taga de uth merkien |741| på Näfwerlappar slagna som några tusende här wid Slottet äro utgifne: detta är den wissaste och enfaldigaste räkning för Bonden, som merkien kallas. Ty säger Plato rätteligen i sin Phædro pag: 274. att wår Merkursman han fann upp merkien, och huru de skola räknas tilsamman.

11. Wi wele nu komma och wiisa huru detta ordet brukas i alla andra handlingar, såsom hoos Smederna, hwilka måste låta sitt Jern merkia; såsom läses i Stadslag: Kiöp:Balken 21 Capittel om dhet Jern som genom Westerarose föres: 'kiöper nåckor jern fattat etc. merckes det med Stadsens mercke, tå thet wägit är.'

12. Tunnebindare måste och bruka, som läses i samma Capitel, 4 §. 'hwar Tunnebindare skal hafwa ett mercke.'

13. Hoos Skräddaren kallas merckiesnöre det han mercker kläden med.

14. Hoos Skomakaren kallas en merckia skoor, när han sin merkekafla brukar.

15. Hoos Timberkararna säges merckia neder en byggning när han hugger 1. 2. 3. 4. 5. 6. etc. merkien på hwar stock i ordning. Och woro alt för långt att indraga detta wårt ädla ords bruk i alla konster.

16. Merckie kallas en bokstaf och alt hwad en annan ting betyda skal; ty wetta än många af gemene man intet hwad det ordet *skrifwa* är, hwilket först med Christendomen och dhe Latiniske bokstäfwerne inkom: utan när han wil att man skal något för honom upskrifwa, säger han, mercken eller tecknen för mig in uti Hatten. Hwilken är mången Bondes skriftafla. Ingen Bonde finnes heller, som icke kallar sitt |742| namn, antingen det ihopbundet är eller eljest skrifwit, än i denna dag Bomerkie. Af Runstenarna läses och på dhen 58 Runst. Osmund Markadi stein, dhet är, Osmund han högg uth Bookstäfwerna på sten. På den 137. Osmunder gladi Merkadi. På den 162. Frysten lit Merka steen. Uppå den 230 Ybbir risti Runar. Uppå den

231 Gialmsten lat rista Merki. På den andra Giestriklands Runsten Osmunder kera sun Merkadi Runar. Dädan kallas Skaldernas Bokeliga Konst Merkiskaldum, see Edda loc: cit: och Merkismadur en klok och förståndig man, Olofs S. c. 18, 62, 136. och än i denna dag alla Lärda Män Merkeliga män. Här af hade nu Grekerna och Latinerna att the sade Merkursmannen hafwa funnit på bookstäfwerna, som Diod. Siculus l. 1. p. 10. och Plato i sin Phædro f. 274. talar. Men likwäl hafwa hwarken de Greker, Latiner eller Hebreer brukadt thetta ordet, att kalla bokstafwen Merke, eller den dem brukar, Merkesman. Hwar af uthtryckeligen sees att han war hoos dem fremmande.

17. Merkia betyder at lära och höra till, hwilcket är booklige konsters rätta beskaffenhet. Derföre står Merkeligen i Syrachs 39 cap. att den som wil lära wiisdom, han måste merkia uppå merkeliga mäns bedref, och achta på dem hwad de betyda och lära. Uti alla de andra språken som dhetta Syrachs rum uthtolka, finnes intet detta ordets likmätighet, hwilcket likwäl ther borde finnas, om dhe wilia draga Merkusmannens namn i anseende til Bokliga konster af sina språk. |743|

18. Uppå himmelen kallas the åthskilliga Stiernornas tillsammans stämmande merken, och uti åhrstidernas uträknande, merkedagar, de dagar som inkastas hwart Skottåhr: så ock de 12 dagar som falla effter Solens omwändning om winteren, effter hwilcka de döma dhe tolff månaders wäderlek, och flera andra, hwar efter dhe see när rätta tiden är att såå, skiära, eller annat giöra; som en del wiist är cap: 5. fol. 91 [= s. 61]. Här af sades och, att denna wår Merkursmannen hade funnit på Stiernekonsten, som sees af Plat. Phæd. fol. 274. Nu hade wäl alla Lärda orsak att glädias som i dessa 4000 åhr hafwa lefwat, och nu liggia och sofwa i ro, der de alla lefde, efter de wilia wara Merkursmannens barn, i lärdom och förstånd, at de hafwa här i Swerige igenfunnit Merkursmannens nijo Mödrar, hans Förfäder, hans Fädernesland, och huru hans ord brukas i alla konster som någonsin nämnas eller finnas kunna, der alla andra Folck och Språk i hela werlden intet kunna berömma sig af.

Cap. XXXIII.

Om Herkulle.

§ I.

En Konung eller Hertug den manhaftig war och starck, och hafwer anfördt någon Krigshär, och stora saker bedrifwit, han kallades af wåra Fäder, som

allestädes läses i Sagorna och Skalderna, Herkulle, Hertuger, Herakled, Hereker, Herikr, Hermadr, Herfader etc. Detta bewitna och de Greker och Latiner, som allenast dhe twänne och äldsta namnen till sig hafwa bekommit, nemligen Herkulr och Herakled, säyandes af Diod: Siculo l. 1. p. 10. 'Af As blef Hercul satt till en Regent öfwer alt landet, dhet att förswara, för sin starckheet och manlighet skull.' lib. 4. p. 158. 'Herculr när han hade satt öfwer Spanien Förstar, for han in i Franckrike med hela sin Krigshär, och ödelade Folckets grofhet och tyranni, som de brukade emot fremmande.' lib. 5. |744| pag. 236. 'Herculer som war Thors son, men modren obekandt, öfwergick alla menniskior på jorden uti styrckia och mandom; han underlade sig alla Land och Rijken.' Derföre han hoos oss så wäl som hoos de Greker målades Herklädder med en Klubba, Wärja, eller Boga, Piil och Skiut, som och sees på många gamla Mynt och Stoder, som läses i Voss: de orig: Idol: l. 9. c. 33. f. 280.

§. 2. Af hwad slächte den aldraäldsta Herculer war, bewittnar wår Edda, kallandes honom Thors Son, det ock Homerus betygar i sin Skald honom til ähra giord, säyandes: 'Jag wil dickta en wijsa Herkul Thors son till beröm, som war den starckaste för alla menniskior på jorden, född af Alcmena i de skiöna Länder, och des Stad Teppa där Satur boor, under det mörcka landet; hwilcken giorde uttog kring hela werlden effter Oerustu (Krigsgudens) befallning. Mycket ondt bedref han då, mycket godt uträttade han och. Nu boor han åter i det skiöna Landet, wid de alltid med Sniö beliggiande Bergen.' Här nämner Homerus både hans Fader och Farfader, beskrifwandes och Landet af twänne teckn, des stora mörcker om Winteren, och stadigt öfwertäckte Fiellar med Sniö; som alt widlyfteligen wiist är i förra rum. Derföre säger Tacitus mächta härligen om wåra Förfäders Hercul uti sin Germania cap: 2. f: 593. 'De bekienna att Hercul hafwer warit hoos dem, hwilcken de för andra Krigshieltar siunga wijsor till ähra när de stiga till slags.'

2. Utaf alla gamla Skalder så Grekiska som wåra, willia wi än widare betyga honom både til gierningarna och namnen warit utaf Swerige först kommen, så wäl som det af hans Fäderne och Fäderneslands serdeles kienneteckn är reda wiist. Pomponius Mela c. 5. l. 2. f. 38 säger 'at han förde krig med Neckens söner Alff och Berg, och när Herculi fattades skott och pijlar, ropade han till Thor sin fader att han wille honom hielpa, då lät han regna stenar af Himmelen.' Nu kan en lätteligen utan glasögon dömma, utaf hwad landskap detta Krigsfolcket, des wapen och wärjor, och des Anförare woro, när man seer til namnen: ty de Lär-|745|da måste här erkienna, at the äro hwarcken Grekeska, Hebreiska, Chaldeiska, Latinska, eller något annat, icke heller förstå the gåtan,

emädan orden äro fremmande. Ty måste den Lärda Vossius bekienna Idol: l. 1. c. 35. f. 136. 'att Bergion är berg och klippor. Alf måste och wara berg; dädan Bergen liggiandes emillan Italien och Frankrike äro kallade Alpes: doch måtte wara ett gammalt Celtiskt ord, såsom synes aff Servio till Virgilii 3. Georg. och X. Æneid. Isidor. L. XIV Origin. c. 8. men i denna dagen (säger Vossius) är ingen som weet des betydelse, eller det ordet bruka.' Jo: hade den lärda Vossius warit här i Swerige så skulle han hördt hwar murmästare kalla Alf och Klapur den gråsten de kasta uppå Pörtes och badstugugnen, så och, att Böndren alla Berg och Bergskrefwor kalla Alf. Här utaf kan åter gunstige Läsaren märkia, hwar han alla gamla gåtor och mythologier måste igenhämta: nemligen här i Swerige hwadan de med sielfwa Gudarna och Konungarna äro utkomne. Ty är och ingen lärd man än funnen, det jag wet, som denne Gåtan hafwer kunnat förklara, hwilket intet är undrandes, emädan alla personers namn äro Giötiska. Hwarföre wele wi den förklara af wåras Sagor: 'Necken och Herkul de hade en split sin emillan, hwilcken större förmån skulle hafwa för hwar annan, och om ett rijke nyttigare woro att föra sina wapen till lands eller siös: ty satte de dag och rum hwar de med lika mycket Folck och lika många Skytt och Pilar (nemligen tre tolffter Skyt (see Helsing. L. Ärfd. Balk. 14 Capit.) på hwar Person) skulle komma tillsamman. Necken han lastade alla sina Skiepp fulla med Alff och Berg (sten) hwilka kallades hans barn, såsom sees af Platone och wåras Sagor c. 7. §. 5. n. 37. f. 183. n. 88. f. 272 [= s. 117 och 171]. The möttes åth wid en Strand, och begynte Herkul med sina skiuta af landet in på skieppen, och Necken swarade som en man. När nu kolfwarna för dhem bägge blefwo alla förskutna, nappade Necken till sina barn Alfwen och Bergen, hwilka Herckul med sitt Krigsfolck intet kunde till lands med sig föra, för des swårheet. Ty måste han wiika, och ropa så Thor sin Fader om hielp, att han wille låta rägna Stenar aff himmelen, det är att han fick och bruka samma wapen der lägenhet så fans.' Är så Gåtans rätta förstånd, att den som blifwer herre till siös, han är och herre till lands; |746| dhet wåra förfäder fordom hafwa tagit i grann akt, som ofta wiist är, oc Grekerna måste och sedan bewitna.

3. Äfwen så kunna Grekerna och alla de andra Lärda intet förstå den gåtan, som Grekiska Skalderna hafwa om Leyonen och Swinen, som slogos; utan de förstått wåra Skalder: ty Leyon är Herkuls merckie, och Swin Neckens, efter hans skiepp kallas Widblinde Swin, som wiist är i cap: 30. §. 3. fol. 721 [= s. 452].

4. Utaf wåras Skalder kan man nu och förstå, hwarföre Odder, dhet är en Krigsman, nämder af Od swärdsägg, och öda dräpa, den Græci kalla *Adra-*

stum, see Idol: Vossii l. 9. f. 280. intet wettandes ordets ursprung, gaf sin ena dotter åt ett Leyon och den andra ett Wildswin. Hwilcket betyder, at alt krig utföres till lands och siös.

5. Grekerna hafwa och kalladt Herculem Thors son trænættig, det är, den som war ey mera än tree nätter gammal, som sees af Gyrald. S. X. fol: 285. men han hafwer hwarcken Gåtans tilsammanhängning, icke heller des uthtydning. Hwarföre wil jag allenast summan indraga af Edda 52. mytholog: emädan hon widlyftig är: 'Oden han red up till Jotunheim och råkade ther Jätten Hrungner, ther the wäddes både om, hwilken bättre häst skulle hafwa. Redo så både till kamps, till thes the både kommo till Asgard, ther the andra Gudarna woro; hwarest the satte hwar annan en kamp före på en Steenplats (ther Alff och Berg war) och giorde Jätten Hrugner en man nijo alnar hög och tre bred, och hade Hrugner sielf ett trekantigt hierta af Steen, så och Hufwud och Skiöld af Steen. När Thor kom, sändandes förut dunder och liungeld slog han till med klubban, och Hrugner satte före med Stenbrynian, hwilken sprang sönder i tusende stycken af klubbans slag, ther af alla slipstens berg uti werlden blefwo, men en del föll i hufwudet på Thor, hwar aff han föll omkull; men aff det hans klubba råkade Hrugners hufwud, föll han och stalp öfwer Thor, så att foten fastnade på Thors axel, hwilcken hwarken Tialfe, eller alla Gudarna tillsammans, kunde afhielpa, utan allena Hercol Magne Thors Son, hwilcken då war tre nätter gammal. Hwar aff hans Fader sig gladde, säyandes att han skulle wäl medh tiden blifwa starck och mächtig'. |747| Denna gåtans förstånd hafwer jag ännu intet kunnat af wåras Skalder och Sagor igenfinna, mycket mindre af de Grekers och Latiners, utan det at hon stämmer något in med den förra, i ty at Hrugners hierta, hufwud och Skiöld war af Berg och Alf giord, och slachtningen stod på Grytuna gård, thet är ther Alf och Berg äro. Men desse tu ting äro här märkeliga, att man igenfinner, hwarföre Hercul sades wara allenast tre nätter gammal, när han hielpte sin fader, och at han heet Magne, thet är starck och mächtig, uthsprunget af ordet Ma, tädan mågen, förmåga etc. som sees i Cl. Verel: Lex. Scand: och här c. 22. f. 544 [= s. 341]. hade den lärda Vossius här om haft kundskap, så skulle han strax råkadt uppå, hwarföre hans namn uppå en Sten uthugget, funnen uti Holland uppå Zeland, skrifwes *HERCULI MAGUSANO*, som läses i hans Idol: l. 9. c. 32. f. 280. ther han rätteligen kullkastar Goropii gissningar, hwilken hafwer ment att ordet *Magusan* skulle skrifwas *Markusan*, och betyda *Mark*, thet är lands skilnad. Men hwad hafwer *Mark* med Herculs styrkia att beställa?

6. Den örten som wäxer i trägårdar och på gårdarna benämd Kattost och Sigmarsört, hon hafwer sitt namn af Sigge, som war Herkuls och Odens

tilnamn, som sees i Edda: ty Sigge är af Segra, det är winna; tädan Seger, Winning, see Verel: Ind: Scand. Är så Siggemar en Segerkonung. Denne örten hafwa de Greker sedan tilägnat As (see Vossii Idol: l. 5. f. 95.) men ey egenteligen; utan så wida han war ock Hercul, och wiiste sig manligen i strid.

§. III. Hercul han kiennes ock af sina wedernamn igen, att han war af Swearnas blod, i thet han kallas Rekare, thet är en Konung, om hwilket ords ursprung är tilfö-|748|rende talt c. 14. §. 2. f. 465 [= s. 291]. hwilket och Vossius betygar lib. 1. c. 12. f. 46. men erkienner detta ordet wara mächta fremmande. Men oss är thet helt och hållit intet fremmande. Ty hela Swearnas land rundt kring Laugen eller Mälaren, kallas Rekarebygden, skiftadt i wästre, Norre, Södre och Östre-Rekarna, emädan Kungarna och alla dess förnämsta Slächtingar, hade ther sitt säte: och ligger Hercelberga i Norre-Rekarna, under 59 1/2 h. gr. 39 1/2 midd. l. 43 T. 149 Fig. detta ordet brukade och Giöterna utomlands, som sees af Ulfil: Matth: 9: 18. Joh. 12, 31. 17, 11. *Reikz*, Förste. Joh: 7: 26. tee *Reiks*, te Förstarna. *Reike* och *Rike*, en Konungs och Förstes land; så ock af Joh: Abbate en Hispanior, talandes i sin Book f. 14 'Lowegild Giötarnas Konung, sedan han hade öfwerwunnit alla Tyranner och mördare uti Hispanien, bygde han en Stad ther i landet, kallandes then Recare-bole.' Sonen hans hetat Recare läses fol: 15. hwilcken fadren öfwerlät regementet.

2. Han kallades och uti Phænicia, som sees Euseb: Chron: n. ccccxc. *Desanaus*, hwilcket af andra skrifwes *Desanas*, *Desinaas*, *Desines*, *Desinas*, *Dasinaus*, som sees af Vossii lib: 1. c. 22. fol: 87. hwilken menar at thet är orätt skrifwit, och bör effter Hesychii anledning skrifwas *Hercul Thorson* som for til Indien. Men det behöfwes intet ändras, ty the äro bägge rätt, fast the intet wetta hwad de af dessa orden giöra skola, och de effter Latinernas art äro något förderfwade. Af wåras skrifter kallas han Thorsson så ock Tiasseson, Tiasseas, Thysseas; ty Tyys är och Thors ähretyttel, som wiist är.

3. Vossius l. 1. c. 35. fol: 135. säger att the Kaller nämna honom med tilnamnet *Ogmin*, men wet intet hwad detta skal betyda. Hos oss kallades alla Siökonungar Oggur som wiist är c. 8. f. 315 [= 199]. och när en |749| Konung war man för sig både till Siös och Lands, kallades han Aggatyr, hwilket är alt ett med Hercul och Ogmir, det är, en förskräckelig Kung till lands och siös.

§. IV. Nu är nogsamt wiist, hwad Herculs egenteliga embete war, nemligen at en krigshär anföra: och altså lärer intet wara ondt igenfinna hans namns uhrsprung. Men jag fruchtar detta ordet har flera grå hår satt i hufwuden på somliga Lärda, än alla de andra namnen. Grekerna gissa som sees af Platonis

Cratylo och Voss: l. 2. c. 15. pag: 194. att han skulle kallas *Heracles*, af *Hera* som war Juno Jofurs eller Tors hustru, och *Kleos*, det är, Beröm och Heder; lika såsom Junonis ähra. Junonis namn *Hera* mena de wara förwändt af *Aer* det är wäder; lika som Juno betydde wäder: men det sträfwar mot alla deras skrifter; ty hennes namn betydde Jorden, som wisas skal när jag kommer til Gudinnorna: följer så den ena fåfängheten af den andra. Des förutan witna alla Grekerna säyandes att Juno war alltid Herculs största owän. Hade han warit en Courtisan, så hade detta ordet tient till hans embetes namns uhrsprung. Temporarius i sin Chronolog: f. 24 wil äntelig at det skal wara ett Götiskt ord, och hafwa samma att betyda som Sadurs namn, det är, den som är fruchtsam och rijk på Säd; säyandes: *Her* betyder dhet som allom kommer till, och *Cul* är en Knöp (med förlof) och skal ordet betyda att han hade knöpar dem allom stod til att bruka. Men detta är icke allenast Junoni ingen ähra, uthan och skamligit och orimligit. Vossius lib: 1. cap: 37. fol: 139. säger således: 'Jag kan intet tänkia, fast Hercul war en Krigsman hoos Germennen, att hans namn på wårt språk war Hercul.' Äfwen så talar Cluver. i sin Germ: l. 1. c. 28. fol: 244. 'hwad Herculs namn war på Tyska, kan jag helt och hållit intet förstå.' |750| Jo, wille de Lärda komma til wårt Swenska språk, och följa Platonis råd och Dodonæi oraculi swar, at de alla Gudars namn skola igensökia i wårt Borebarns språk, som är grunden till Tyskan så ock många ord uti de Grekers språk, som Plato uttryckeligen bekienner, så skal man finna icke allenast dessa tu ord Hercul och Herakleds, som allenast the Greker och Latiner fingo ut til sig, utan och otaliga andra af dem uthsprungne. Hade Herculs ordet warit hoos dem infödt och modermåls ord, hade de wisserligen det brukadt till allehanda ord som tiena i krig, men nu kan man uttryckeligen see detta ordet hos dem fremmande, emädan det intet hafwer af någon krigsgierning sit ursprung, icke heller äro andra ord i deras språk krigsgierningar angående, utsprungne efter den reglan som wiist är här c. 2. §. 7. f. 27 [= s. 23]. Hoos oss är

Heria förstöra land och rike. Olof Saga c. 21. Herw. S. c. 3.

Herska regera.

Herskar, den hårdt och swårt regerar. Troiom: S. p. 36.

Her, Krigshär, läses allestädes. Wesm. L. Manh. B. 70 Fl.

Hargis Himminagundis, den himmelska hären. Ulfil: Luc: 2: 13. 8: 30.

Her-raur, bodkafla som kallar en till krigs. Ol: S. c. 91, 112, 121, 151.

Herbod krigsförkunnande. Herw. S. c. 19. Ol: S. c. 111. Vilk. 104.

Herdibrog, krigspuss. Ol: S. c. 6.

Herblæste Trumpeteblåsning til krigs eller med lur som fordom skiedde Ol: S. c. 44. 153.
Herbudir, krigstält. Gautr. S. c. 24. Herv. c. 19.
Herbunad, Krigsskiöld och wapn. Vilkin. S. p. 66.
Herdvergar, krigstygs-Smeder. Herw. S. c. 2.
Hergangur, krigs-anfall. Ol. S. c. 201.
Her-fær, beqwäm til krigs. Herw. c. 18. |751|
Her-fang, krigsrof. Herw. S. c. 13. Gautr. S. c. 4. Herauds S. c. 7.
Her-faur, Krigs uttog. Ol: c. 75. p. 189.
Her-færd, Krigs-färd. Hels. LL. KungsBalcken 20 Flocken.
Her-fader, Krigsförste. Edda i Odens kienning. Voluspa.
Hers-Höfding, Krigs-Öfwerste eller hufwud. Genes. 21.
Herclede kallas wapen och wärjor, stålhatt, harnesk och alla krigstyg, tyg, uti hwilcka en sig kläder.
Herkledas, ikläda sig Krigswapn. Gaut. c. 26. Ol. c. 112.
Herkledder, Krigsklädder. Edda.
Her-Konger, Krigskung. Ol. S. c. 6. 155.
Her-kumbl, Krigsteckn. Ol. S. c. 193.
Her-hlååp, Krigs-infall. Orm Sn. p. 84.
Herleding, i krig fången: Ol. Trygg. c. 4.
Herleidi Krigsfång. Esai. 5.
Her-Lid Krigs folck. Herw. c. 18.
Her-madur kallas både en Krigs Anförare, såsom och en gemen Krigsman som sig wäl håller. Herw. c. 1. Ol. c. 13, 102, 106, 156, 189.
Her-manligur, den sig manlig i krig håller. Herw. c. 5.
Hermanliga, det som på krigsmaner skier. Gautr. c. 31.
Her-nadur, siökrig och sioröfweri. Herw. c. 1. Ol. c. 28. Gaut. c. 7.
Her-nam, krigsrof. Spec. Reg. c. 84.
Her-numit lid, trälar i krig tagne.
Herneskia, *harnisk*, Krigskläden. Thom. 5. Vilkin. p. 27.
Her-saga, Krigsförkunning. Vilkin. Sag. p. 104.
Her-Soglis-visor, Krigs och Kiempewisor. Ol. S. 221.
Her-skæt, Rike som är underkufwadt genom krig att giöra skatt.
Her-rop, Krigsrop, när fienden kommer, eller när Hären faller an. Upl: L. Kong. B. 12 Fl.
Her-skip, Siöröfwareskiepp. Ol. S. c. 21. Herw. c. 5.
Her-skioldur, Krigsskiöld, Ol. S. c. 133, 151.
Her-skildifara, röfwa och härja ett land. Ol. S. c. 9. 133.
Her-skrud, Härkläde. Ol. Trygg. c. 7.
Her-sporar, Krigs-fotanglar. K. S. p. 167.
Her-stiorn, den som styrer krigshären. Knitl. S.
Her-sviter, krigsfölje, krigsfolck. Psal. 103. |752|

Her-tekin, fången i krig. Ol. S. c. 83. UplL. Arf: 16 Fl.
Her-turn, Krigs-torn Slott och Fästen. Ol. Trygg: c. 69.
Her-vikingur, Siöröfware, Trojom: p. 47.
Her-virki, Lands förödning. Gautr. S. c. 4. Ulf. ugg. c. 2. Ol: S. c. 14.
Her-vopn, Krigs-wapn. Herw. c. 14.
Her-culle Krigs-hufwud och anförare. Herculs wijsa.

Flera kunna än läsas i Cl. Verelii Indice Scandico där dessa äro utdragna. Eljest äro dessa efterföljande ock bekante, såsom

Herpukor, de Pukor som i krig brukas.
Her-hold, den som krig förkunnar.
Her-merki, Fahna, Standart.
Hertog, *Hertig*, Krigsförste.
Herstelle, där Krigshären sig lägrar.

Kulle och Kolle är Hufwud, med hwilket namn en Konung och hährs Anförare behedras, såsom sees af Erico Olai cap. 2. l. 3. fol: 53. att Kung Knut S. Eriks son ihielslog Konungarna Kol och Burislev, och är wiist uti c. 30. §. 4. f. 724 [= s. 454]. at Necken kallades Blåkulle, det är, Konung öfwer hafwet. Wår Frälsare Christus kallas i en gammal Julewijsa Fridkulle, Fridförste. Uti Cons: L. Loccen: Hist: Sv. l. 2. f. 74. läses att Drotning Margreta nämnes Fridkulle, emädan hon war hufwudorsaken till freden emillan Swerige och Norige: och kalla Dalkarlarna än i dag Sweriges Drotningar Kullor, så ock sina Hustrur, såsom Husets Förstånderskor. Fækulla kallas en Herde och Herdarinna, som skiöter Boskapen. Är således af Her och Kulle, Herkul och Herkol ihopsatt, som är en anförare och Hufwud för en Krigshär, såsom siunges i hans wiisa, den wi i ett annat rum indraga skole. Är således detta hans namn til Latinerna utkommit, och altsåledes han rätteligen af Tacito betygat, warit wåra Förfäders Krigsanfö-|753|rare, och hans rätta och äldsta Herculs stabbar wid Sweriges bägge ändar satte, de Drusus wille upsökia; som och Tacitus bewittnar indragit c. 7. §. 5. n. 59. f. 227 [= s. 145]. Grekerna åter som skrifwa hans namn *Heracleem*, hafwa tagit det af wårt andra ord Heracleder, thet är, then som står klädder icke allenast med sin skiöld, harnesk och krigswapen, utan ock med hela sin krigshär, den han anförer, prydd och utstofferad, therföre talar Edda mächta wackert af wåra gamla Skalder säyandes: 'Herklede skal kenna til orustu, Odins, walmeia och alla Herkunga', det är, alt örlig, Oidin, Skiöldmöer eller Amaisor, Herkungar och Hertugar de nämnas med det namnet Herkleder. Hade Hesiodus wäl förstått wårt språk, så hade han intet behöft uti tyttelen för den boken han skrifwer om Herkuls Skiöld, nämdt Herakleds Skiöld, ty uti thet ordet Herakled

inbegripes Skiöld och alla hans wapn med hans ämbete. Efter Christi tiid på en 600 eller 700 åhr hafwa och de fremmande fått kundskap af Herkonungs namnet Hermader, men thet är intet kommit uthi Latinska Språkets bruk. Såsom sees af Lazio lib: X. Migr: G. fol: 716. talandes om Götharna i Hispanien: 'Ett möte höllt och Ariomarus (andra Ariomirus) Giötharnas Kung, den dhe och på sitt språk kalla Hermader, thet är en Krigsförste och hährs anförare.' Detta rum är märkeligit, ty här finnes och igen thet gamla namnet som Grekerna bruka att kalla wåra Skyttar, *Arimen*, *Armader*, *Arimaspos* och *Arimastes* see c. 9. §. 2. n. 10. f. 405 [= s. 254]. Hereker och Eoreker är och en Krigsförstes namn, ihopsatt af ordet Her, som är Krigsfolcket, eller ordet Eör, thet är örlig och krig, och ordet Reka, thet är anföra, regera, styra och drifwa, som wiist är. Om hwilket Cluverius l. 1. Germ: c. 28. f. 242. har fått liten uplysning, men icke fullwiss; säyandes: 'det är ingen fåfäng |754| gissning att wåra Förfäder hafwa kallat Martem den som anförer kriget Erik.' Wår Kung S. Erik som skrifwes i Krönikorna utan *H*, han står med *H* på gamla Tapeten i Kyrkian, så ock mäst allestädes kallas Erik af Adamo Bremensi Heriker. Och här af få wi lius, hwarföre Adamus Bremensis säger i sin Hist: Eccl: lib. 4. cap: 15. 'I Swerige blef Stenkil den Christna Konungen död, och sedan slogos twå Hereker om riket, i hwilcket krig alla de förnämsta i riket föllo, så ock sedan bägge Konungarna. Och blef den Kunglige slächten då all, och rikets stat ombytt, så och Christendomen wänd i Afguderi.' Öfwer dessa ord säger Severinus, at inga Konungar i Swerige woro then tiden widh namn Erik, hwilcket nogsamt dhe Isländskas, Norskas och wåras Sagor bewitna; utan K. Inge och Blotswen, the togos om riket, och Inge blef först utkiörd efter han ey wille offra, och Blotswen uprättade afgudaoffret, hwilcken Kung Inge omsider med sin krigshär berände och upbrände tillika med Kungsgården och Templet, som sees af Herw. S. c. 20. f. 182. och Caroli Episcopi skrifter, hwilcka mächta instämma här med Adami Bremensis så och Crantzii Hist: Svec: l. 5. c. 13. 308. och blef uti den tiden Ynglinga-ätten all, som sees af Herw. Ty Stenkil war allenast K. Edmunds måg, och blef denna Kung Inge åter dräpen om en natt på sin säng i Skåne: see Mess. Chron: c. 35. f. 58. Af detta seer man nu, att bägge desse Kungar boro till ähretyttel thetta namnet Hereker, efter de förde swåra krig sin emillan. Hertug är ursprunget af Her och Toga, det är anföra; dä-|755|[dan dra]ga på tåg, det är, draga till Krig. Och således Hertog en krigs Anförare. Är således Hercol, Herhöfding, Hertog, Hereker, Eoreker, den wi kalla nu Herik och Erik, Hermadr, Herminur, Hermunder, Herman, alt ett till att betyda. Om alla de andra språken i hela werlden wille nu tilsamman stiga, så kunna de

intet frambära så många namn angående Herculs betydande, att the ther af kunde skapa en fot åth honom, mycket mindre en heel Herculle. Synes och af dhetta hwad wåra Förfäder mäst hafwa lagdt sig uppå och sig mäst öfwadt uti, ty så många ord skal man intet gierna igenfinna angående dheras Gudstienst.

CAP. XXXIV.

Om Bal eller Boldur.

§. 1.

Uti 7. cap: §. 5. n. 52. fol: 200 [= s. 127] är af Platone och wåras Sagor wiist, at Baldur war den tridie Atins eller Neckens son, hwilcken Edda uthi 20 Mytholog: tillägnar den förnämsta dygden, att ingen kunde bryta hans domar, emädan de så rättfärdiga woro, ty sades hans Sal så ren wara, att ther icke en gång fans stoft, betecknandes hans macht och rättwishet som obefläckiad war. Ty kallades derföre alla rättrådiga Konungar i Swerige Bol och Baldur, dhe som honom i dommar effterfölgde. Och dädan fick Swerige heta Baldurs Öö, som wiist är cap: 12. Rätteligen är dherföre Christus som den rättfärdigaste Domaren är, således kallad i wår |756| Julpsalm Wi lofwom Christ en Konung Bold. Der af hafwa de Lärda giordt honom såsom en högste domare ibland Gudarna.

2. Såsom nu en Konungs dom bör rättfärdig wara och intet brytas, ty målades han i blå kläder sittiande på en Trefoot, dhet är, Trefotad Stool, såsom sees af wåra gamla Lagböcker på Pergament skrifna, af hwilcka en mig af min Swåger Prof: Lundio läntes, ther utur den afmålning Tafl. 25. fig. 92. *k k* är tagen. Igenom denna Trefoot betecknades Konungens tre stora ämbeten, och hwad han dömde på honom sittiandes, skulle aldrig brytas. Tädan the Latiner och Greker hafwa fattadt thet ordspråket: *ex Tripode dictum.* Hwilkets ursprung jag intet kan mig påminna någon hafwa utlagdt. Ty offrades och denna Guden allena til ähra en Trefoot, som sees af Gyraldo och Vossio.

3. Såsom detta war nu en Konungs högsta namn ibland alla Gudarna, så blef ock Solen med samma namn behedrad, såsom den förnämsta ibland stiernorna. Hwilket wi spara till annat rum.

4. Att genom hans namn förstods den högsta Konungen af Gudarna, och

alla de högsta ämbetens rättigheter, wiises af de offren som honom til ähra skiedde. Ty Virgilius 3. Æneid: säger v. [119] 'Tig aldradägeligaste Baldur offras en Oxe.' Hwilket war Thors offer, hwar igenom åkerbruket förstods. Hwita Bockar war och hans offer, som sees af Livii lib: 25. hwilcka och Thor tillkom, som sees af cap: 29. Utaf Pausan: l. 5. Eliac: pr. wiisas att en Tupp offrades honom hwilket kom Merkursmannen till. see cap: 32. n. 6. pag. 732 [= s. 459]. |757| Af Herwara Saga c. 15. fol: 152. seer man honom upflugit i en Höks hamn, derföre och Hökar, hwilka äro Roffoglar, betydandes Marskens eller Krigsmännens embete, honom offrades. I samma Höks hamn afmålar honom Homerus Iliad. O. vers. 236. Säyandes: 'Baldur han for neder i en Hööks hamn af Idra fiellar.' Uti alla wåra gamla landsmärcken hafwer Swerige fördt en Grip, såsom sees af 7 T. 16 F. C. 17, 18, och är särdeles Södermanlands wapnet, där det gamla Kungliga Slottet ligger Gripsholm. Derföre hoos alla Greker Gripen alltid kallas den Norska Fogelen, see c. 9. n. 11. f: 407 [= s. 255]. och Baldur til ähra gifwen. Hwar af nogsamt igenkiennas kan hans rätta Fädernesland. Af Voss: l. 9. Idol: c. 19. p. 252. seer man och att honom tillägnades Hwalfisken, hwilcket war Neckens Skiep. Hwar igenom afmålas Baldurs makt til siös. Flera kienneteckn spar jag till annat rum. Och äro dessa förbenämde kienneteckn nog til hans åtskilliga embetes syslor att betyga.

5. Att Baldur war Atins eller Neckens son, bewitnar och Apoll. l. 2. f. 76. som widare wisas skal i chronologien, förutan flera af det namnet, som woro af samma stam.

§. II. Förutan nu at wår Edda och Sagor witna, att denna Baldur war här födder, här ifrån utgången til the Greker, den som de och alla andra hedningar högst dyrkade af alla Gudar. Af hwilcken de förmente få de wissaste swar på sina frågor, så betyga och alla de fremmande skrifter det samma: hwarföre dhe ock kalla honom alla samteligen dhen Norska Baldur. |758|

1. När Æneas for kring werlden att sökia af Baldur beskied, hwart hans lycka skulle sig wända, och hwarest hans barn skulle blifwa Regenter, af hwilcken Ænea dhe första Romerska Konungar och Keysarer räkna sin slächt, som sees af chronolog: (om hwilkens resa wi uti wärkets tillägning skole förtälja) så säger Servius till Virg: l. 3. Æneid. 98. vers: 'att Virgilius denna wersen (som innehåller Baldurs swar) hafwer tagit af Homero, Homerus utaf Orpheo, och Orpheus utaf den Norskas Yfwerborne Baldur.'

2. Baldurs Moder kallade Grekerna *Latonam*, det de Greker uthtyda, genom dhet mörcka och fördolda landet, klarligen dher med betygandes Sweriges beliggiande under Norrstiernan med dhes mörcka Winternätter: dherföre säger Diodorus Siculus rätteligen om wåra Fäder i sin lib. 2. fol: 91. 'De

Norska bekienna att på deras Öö är Latona Baldurs moder födder, och derföre dyrcka de honom mäst för alla Gudar.'

3. Cicero uti sin 3 Book om Gudarna säger att dhen Norska Baldur som föddes af Latona han är den som kom ut til Delphos.

4. Han är icke allenast till Delphos, utan och aldraförst til Delios som bodde på öön Delos, kommen: som uttryckeligen Herodotus säger lib: 4. Melp: fol: 103. 'De twänne Norska Jungfruer Argis och Opis de woro de första som kommo uth med sielfwa Gudarna.' Och näst ofwanföre säger han hwad wäg de reste: 'De Delier förtälja att Baldurs helgedomar fördes uti en Hwetehalmskiärwa inswepte ifrån de Norska Yfwerborna in till Schyterna: och sedan ifrån dem genom det ena landskapet till thet andra alt ut i wäster, och så dädan i söder till staden Dodona, sedan till Melienses, dädan till öön Eubæam, och sedan til Carystum, hwilka förde dem till Tenum, och således till Delum.' Nu kan man see at efter han först kom till Dodona, så är intet undrandes hwarföre Dodonæ afgud war den äldsta hoos Grekerna, och hwarföre han swarade Grekerna, att alla Gudars namn |759| skulle kallas wid deras Borbarns (Swenskas) namn, och inga Grekeska eller Egyptiska, som wiist är c. 27. §. 1. p. 684 [= s. 429].

5. Baldur han blef derföre kallad Hecaergus, som sees af Gyraldo, som det utdragit af Homero och andra, af den Gudinnan som hans spådomar uthförde, hwilcket namn är Grekiskt, och betyder den som mächta wida regerar i werlden. Detta betygar och Vossius lib. 2. c. 58. af Macrobii Sat: lib. 5. c. 22. säyandes 'att Opis och Hecaerga (Herodoto Argis) hafwa först fördt till Delinge öön denna Baldurs helgedomar inswepta i halmkierwor.'

6. Derföre kallades den Guden Schytarnas Konung, som sees af Arnobio och Gyraldo f. 209. och blef sielfwa Öön kallad effter wårt språk Schyternas öö, som sees af Ortelio, så ock Delos, det är en Konungs öö eller Kungssäte. Som sees af Herw: S. c. 15. folio 146. der Baldur eller Atin sielf frågar Heidreker. 'Hwad är det för diur jag såg uti Konungens gård.' Detta läses och fol: 147 och 148.

7. Denna samma Norska Baldur dyrkade och de Athenienser, som sees af Pausanii Atticis fol. 32. derföre säger rätteligen Diodorus Siculus l. 2. p. 92. 'at alla Greker men särdeles de Athenienser och Delier hade af urminnes tider wänskap med de Norske och förde stora gåfwor til de Norskas Baldurs Tempel som där uphängdes Templet til prydnad.'

8. Vossius lib: 1. c. 33. fol. 130 wiisar och flera som samma wåras Norskas Baldur dyrkade: säyandes: 'Jag wil förtiga om de Rhodier, hwilka i högsta wyrdnad hade Solen, som war Baldurs kienneteckn, ty the Emporienser hade

Baldurs afguderi af de Masilienser, de Masilienser af de Phocenser, de Phocenser af de Athenienser, de Athenienser dyrcka den Delphiske Baldur, hwilcken war kommen Norr ifrån.'

9. Denna wår Norska Baldur wiisar och Eusebius i sin 1 chron: book fol: 14. och 17. att han war |760| den äldsta, och att de andra 2 eller 3 som ock fingo det namnet, woro intet achtandes eller en gång nämde emot honom.

10. Han kallades och uti Italien och de omliggiande orter både Baldur och Habaldur, det är, den högsta Konung, som sees af Herodiano, säyandes: 'sin afgud kalla dhe som där boo, Balen. honom mächta högt dyrckandes, säyandes honom wara Habolden (*Apollinem*).' Och är hans äldsta namn Bolder som sees af Pausan: Bœot: f. 555. Detta seer man och af gamla stenar och mynt, hwar som står: APOLLINI. BELENO AUG. IN. HONOREM. APOLLINI. BELENO. C. AQVILEJONENSIS. FELIX.

11. Han dyrckades och af dhe Babylonier och Assyrier, såsom sees af chron: Alex: f. 89. hwilken honom kallar både Tyr och Baldur, äfwen såsom han af oss kallades, och erkienner honom wara född af Freja, hwilken war Saturs hustru, men kallar *Saturen Sames*, hwilket ord Vossius wet intet hwad han skal giöra af: men om man söker det jag cap. 24. §. 3. n. 11. f. 599 [= s. 376] har wiist, så är Saturs och alla Kungars ähretyttel Samn-as, Semd-as, thet är, högsta Gud och Konung, som Satur af wåra kallades.

12. Han dyrckades och af dhe Egyptier, som sees af Macrobio l. 1. Saturn. c. 21. och kallades Oxen, den de honom offrade, Nööte. Detta ordet wetta de Lärda intet hwad de der af giöra skola, derföre menar Vossius l. 2. f: 182. at thet skal wara galet skrifwit, och böra skrifwas för Nööte, *Mnevin*. Nei? Wi behöfwe intet thetta ordet förderfwa, ty Nööt är en Oxe på god Swenska. Såsom står Genes: c. 41. v. 18. Och Pharao såg upstiga af Elfwenne siu Nööt feet och Skiön. Kallar och Edda *Naut* en Oxe. Altså wisar detta Nöteoffret nogsamt honom warit en Swensk. |761| Såsom hans Fader Necken igenkiendes af sin Häst Skutan, den han far till siös med. Jag kunde än oändeliga skiäl framdraga, de jag spar till annat rum. Men hwad behöfwer jag det giöra, emädan ett som den Helga Skrift talar giäller mera än allas.

13. Uti Mose Book Exod: c. 14. står så: 'Och Gud talade til Mosen och sade: Tala med Israels Barn, och säg at the slå theras läger twärt emot then Dalen Hyret, emillan Migdol och Hafwet: Emot Baal Zephon (den Norska Baal) Och ther twärt öfwer slå Lägret wid Hafwet.' Att thet ordet *Zephon* är på wårt måhl Norr, kan sees allestädes i Propheterna af den Hebreiske Bibel, Esai: c. 49. v. 12. Jerem: c. 1: 15. c. 4: 6. ther Gud talar om den stora Krigshär som skulle komma Nordan från. Så och af David Kimchis lexicon, Bux-

torfii, och andras. Derföre och de Lärda erkienna *Baal* här kallas den Norska Bal. Och såsom han nu hade, något för den tiiden Israels Barn utgingo utur Egypten, giordt thet stora uthtåget aff Swerige, och underlagdt sig hela nästan werlden, såsom wiisas skal i det första uttåget, och endels nu är wiist af desse indragne Skiälen, derföre synes Gud den Aldrahögste willia wiisa, att hans stora macht och wälde, som han hade i werlden intagit, war skarn och träck, emot Guds macht, som wille nu in för hans näsar låta gå Israels Barn torrskodda öfwer röda hafwet, och han Baldur skulle intet kunna hielpa Pharao en gång ther utur. Det är ock märkeligit, att ingen Norsk Bal nämnes i den helga skrift, för än i detta rummet, hwilket öfwermåttan instämmer med wåra Fäders första uttåg, som wiisas skal i dhes Capitel och uti chronologien. |762|

§. III. När af så klara oemotsägeliga skiäl wiist är, at Baldur är här ifrån kommen, så är fåfängt att sökia effter hans namns uhrsprung hoos de Greker, Latiner, och andra, hwilket huru när de träffadt, kan sees af deras skrifter, såsom Vossio och Gyraldo. och hålla wi oss wid Baldurs eget swar gifwit i Dodona, och Platonis ord. Hoos oss är ursprungs ordet Bella, det Dalekarlarna än i dag bruka, och betyder förmå och wara mächtig. Bæla, är förstöra Land och Rike. K. S. p. 122. Bol, Bold, Baal, Baldur, den som är mächtig och starck. Bal, Baldur, en Konung. Enebaldur, Enevaldur en monarch, som wiist är c. 7. §. 5. n. 54. fol. 207 [= s. 133]. Balder Odens den 2 Son, Snorr: f. 5. Boldverkur kallades Atin eller Baldur för de skräckeliga stora uttåg och krigswäsende han giorde, see Edda i Atins kienning. Baldur och hugstor, stolt och högmodig kallades Kung Rangwalder, som sees aff WestGL. Kungtalet. Kallas derföre Gud den högsta i åtskilliga wåra psalmer Bold. Ty säger Tertull: rätteligen i sin Apol: c. 24. och adv: Gent: c. 8. att den Norskas Gud kallas *Beldur*. Så och Spelmannus i sit lexico säger att detta ordet är frem-mande hoos Engeländerna, kommit ifrån de Norska. På wåra Runstenar 10. 48, 63, 94, 82. läses Bali. På den 26 Bel. 99 Belu, 144, 219. IngiBaldur. Uti Vossio Idol: l. 2. f. 198 skrifwes hans namn *Apollo*, *Abellio*, *Abelios*, *Apello*, *Bahl*, *Bal*, *Belus*, *Balles*, *Belatucader*, *Belenus*. Hwilka han af åtskilliga gamlas skrifter har utdragit. Och menar at *A* som sätties fram för *Bolder*, *Pollo*, eller *Belo*, har intet att betyda, utan att en del af Grekerna hade alle-|763|nast den wanan på somlige orter att läggia någon bokstaf framföre, såsom uti orden *Ropes*, *Bropes; Espera*, *Bespera*, *Aelios*, *Babelios:* Men uti wårt språk har den bokstafwen mycket betyda, den Græci intet hafwa rätt utfördt. Ty uti Gudarnas namn lades åthskilliga tilnamn för eller efter, när de wille en Konungs eller Guds namn än widare uphöya, såsom Tyr, thet är Krigsgudens namn, til hwilket lades för eller efter As, såsom As-Tyr, eller Tyre-as; äfwen så i

Thors namn As-Thor, Thore-as. Bal, As-bal eller Bale-as. Munder, As-munder. Äfwen så Ha, hwilket betyder hög och förnäm, brukas och att läggia framföre, Såsom Hathor, Hatyr, Hamund, Habol, Ha-fadur. Dessa ord hafwa the Greker, Egyptier och Latiner ey rätt uttalt och skrifwit; derföre hafwa de af wår Ha-boldur eller As-boldur giordt *Apollo*, af Asmund eller Hamund *Ammon*. Af Astyr eller Hatyr, *Atyr*. Af Astar-gaut, *Ater-gat* etc. Några mena at thetta ordet Bal eller Baldur skulle hafwa sitt ursprung uti Hebreiska språket hwar som herrska och regera någorstädes kallas (*Baal*) och hafwer samma att betyda som i wårt språk, och altså kunde thetta ordet både i Hebreiskan och i wårt wara behållit efter förbistringen. Men thet synes i Hebreiskan wara fremmande: emädan merendels i Guds ord kallas en Konung eller Regent hoos Hebreerna *Melek*, och ey Baldur: hwilcket ords afföden, som betyda regera, regemente, och mera sådant, och så i Hebreiskan städse brukas. Ey eller är någon af de Lärda som nekar att icke många Städers, Personers, Afgudars och andra tings namn, nämnas i thet Hebreiska |764| språket, hwilcka äro fremmande hos dem. Och denna min mening stadfäster thetta, att Moses kallar denna Norska Konungen och Guden intet *Melek* utan *Baal Zephon*, och sedan offta uti Bibelen kallas han *Bel* och *Bal*. Sedan kallas han och uti then Helga Skrifft *Balfegur;* hwilcket är ett så fremmande ord hos the Lärda, at the intet weta hwad the ther af giöra skola, utan hafwa åthskilliga gissningar, som intet instämma med Baldurs ämbete eller skieppelse. Hade the Lärda läst wåra Skalder och Edda hade the strax funnit namnet, ther så står i 1. Mytholog: 'Bal han är den bästa, och honom lofwa alla, ty han är så feger: han talar fegerst.' Ordets ursprung är Fega och Feja. thet är att giöra en ting skinande. Tädan Feger, Fegur, skinande. Feger och Fejerdag, helig dag. Feger Mær, dägelig Jungfru. Och såsom Solen och en Konung hade alt en ähretyttel, ty kallades och Solen i Skalderna och i Edda Feger, Fegur, Fegra Hvil eller Hiul. Och förstås så igenom *Bal Fegur*, en Fager Konung och den Fagra Solen. Ther af kallade Grekerna honom på sitt språk *Calos* och *Neos*, Formosus, Pulcher och Juvenis. Hwilcket är på wårt måhl Feger. Som sees af Calimacho uti Baldurs wisa 36 v. och Virgil: l. cit. At Bal Fegur (som nu är wiist af Herodoto och the andra Grekers och Latiners skriffter wara kommen ifrån Swerige til Grekeland och de andra orter som lågo kring Hellespontum) är sedan kommen derifrån til de Moabiters land, som gränsade med the Hebreers, hwar af Guds ord kallar honom theras afgud, wisar uttryckeligen Isidorus Orig: lib: 8. cap: 11. fol: 194. 'Belphegor dyrckades i Staden Lampsaco wid Hellespontum, och blef dädan drifwen och kom til the

Moabiter.' Bal |765| betyder icke allenast en Konung, utan och Solen, så och mansens hemliga. Hwilket och för afgud dyrkades; om hwilka skal talas när wi om Solen komma. Är således nogsamt talat om Baldur, och skulle nu flera Konungars namn följa, men the måste nu sparas till wärkets tilläggning för förbenämde orsaker. Dock kan den gunstige Läsaren af thet härtils är skrifwit see, huru Hedningarnas och wåras skrifter bewitna Guds ords sanning, att Japhet han måste boo i Sems hyddor, och Canan skulle wara hans träl, och att Japhets högsta och förnämsta afkomne är utur wårt Atlantiske Swerige först komne, och wördades effter deras död i hela werlden såsom Gudar, och af dem alla stora Keyserliga och Konungaslägter öfwer hela werlden skingrade, hwarföre wil jag til slut af dessa Capitlen några wichtiga ord af the äldsta Greker indraga, så och Sweriges Regements form som skola alt thetta widare fullkomligen bekräfta. Nemligen, den gamla Grekens Diodori Siculi ord som så lyda lib: 3. pag: 136. 'Ty hafwa icke allenast många af de Barbarer, utan och större delen af dhe Greker räknadt sina Konungars och Herrars slägter af denna Atles ätt. Hwar af kom att them efter theras död giordes en Guddomelig ähra.' At denna Atle war Japhets son, sees af Hesiodo förr indragen c. 8. f. 355 [= s. 224] så och af hans 505 v. säyandes, 'Japhet tog Clymene til hustru och födde Atle.' Förutan thet Hesiodus ofta utropar, 'at Japhet och Atle bodde wid yttersta werldennes ända norr uth, ther norre wändepunkten eller Norstiernan är', så bewisar och Homerus thet mächta härligen, så wäl som om Satur alla Gudarnas fader, uti sin Iliad: Θ. ther han talar om huru Juno wille utföra sina råd och stämplingar om thet Trojaniske Kriget, och hon hotade sig wilia draga hiit norr, til sitt fädernesland ifrån Thor, som tå war utom lands stadder. Efter thet |766| intet alt fick gå som hon wille, då säger Thor til henne uti den 479 v. 'Jag achtar tin wrede helt och hållet intet, fast tu wille draga till Jordenes och Hafsens yttersta ända, ther Japhet och Sadur the boo, hwilka intet så offta see Solskienet. Ther thet diupa Hafswalget är. Och om tu far nu genom willa wägar tiit, så aktar jag än tå intet tin wrede. Ty uti ingen ting är tu skamlösare än i thetta.' Här innefattar Homerus korttheligen the härliga kienneteckn, som Swerige af alla beskrifwes med; hwilcka widlyfteligen i Cap: 8, 21 och 22 äro förklarade, nemligen 1. werldenes ända. 2. där Solen i många dygn är om Winteren borta. 3. där det märkeliga Hafswalget är. 4. ther Satur och Japhet boo, af hwilka alla Konungar äro komne. Derföre instämmer detta härligen med wåra gambla Krönikor, som enhälleligen erkienna wår första fader Japhet. Det och Isländarnas Langfegdatal bejakar, som klarare förklaras skal af chronolog: så och Cl. Langehor: skrifter om Skotland. Ty kallar och rätteligen Vossius lib: 1. c. 15 wår Konung Nec-

ken eller Atin Japhet. Här af kan man nu förstå hwarföre att Orpheus allestädes i de Argonauters resas beskrifning, kallar alla Konungarna och Herrarna som hiit Norr reste *Minner*, emädan de woro af wår Minurs första Konungs slächte, som af Diod: Siculo rätt nu bekiendes och widare i chronolog: wiisas skal, och war detta ordet Man och Minnur en förnäm städse Konungs tyttel, som wiist är Cap: 22. fol: 544 [= s. 341]. Af samma Minnur erkiende Africanerna och Egyptierna sina Konungars slächtregister, hwar om och i chronolog: wisas skal widare. Ty är intet undrandes hwarföre Plato i sin Cratylo erkienner, att wåra Borsbarn de woro äldre än Grekerna, och at Egyptierna och Schyterna när de trätte om förmånen och ålderen, måste Egyptierne gifwa tapt; som läses af Justini lib: 2. c. 1. hwilcket intet måtte förstås att the icke woro lika åldrige i anseende till Noach, utan ther utinnan, att |767| wåra Fäders Regemente war thet första på Jorden, och woro the som inkräktade sig allas land, och satte sina Barn till dess Regenter och Kungar, införandes med sig Lag, Rätter, Ordningar, Afgudadyrkan, Bokliga konster, Krigsöfningar, och alt annat som tiente til ett Regements wälstånd, som widare wiisas skal endels här och större delen i wärkets tillökning. När man alt thetta betäncker, så lär man wäl grunda, att thet intet utan Guds särdeles försyn, som alltid sin hand, särdeles wid the stora Regements stånd hafwer, hwarföre Swerige enkannerlegen förer Tre Kronor, twå lika högt wid hwar andra stående, och then tridie under, hwilcket märcke ingen Potentat i hela werlden förer, utan stundom några Konungar och Furstar til en tid fördt, som hafwa warit af Swenskt blod. Hwilka 3 Kronor icke allenast betyda Konungens trenne wälden, 3 afgudar, utan att Sem och Japhet äro lika i wärde och wälsignelse, men Cham som bär den tridie Kronan som under står, är trälen. Sedan är det ock betänkeligit och intet utan Guds försyn, at i hela werlden så äro mästedelen Qwinfolcken såsom trälar: sedan stå alla regementer antingen hoos Konungen allena, eller hos Förstar, eller wissa personer. Men uti Swerige är lofligit ifrån alla tider, at alla stånd, den fattigaste som den rikaste få komma til Riksdag, och rådgiöra det Riket til nytta länder. Och qwinnorna fri, som fordom i krig sig öfwade; hwilcket alla fremmande förundra, som sees af Conring: Svec: f. 219. hwilcket allena nogsamt wiisar, at i Swerige äro the upfödde, som intet äro födde til trälar; utan at alla andra i werlden styra och regera; Derföre hafwa de gamla Greker intet utan orsak witnat, at Swerige det kallas Gudarnas, Konungarnas, Yfwerbornas och Lycksaligas öö. |768|

CAP. XXXV.

Om Gudarnas första uttåg af Swerige.

§. I.

Här tils är wiist Gudarnas eller Konungarnas första Fädernesland Swearike, som fordom åthskilliga namn burit hafwer. Nu wilja wi genom Guds nåd tilsee när deras stora uttåg äro skiedde, och huru ofta sådanna äro företagne. Men kanskie the fremmande intet allenast tro wåras skrifter här utinnan, utan wi icke här efter som här tils kunna thet wiisa af fremmandes. Hwarföre såsom åthskilliga Riken och des Folck hafwa intet lika räknadt sina åhrs tal alla tider, utan kallat stundom en dag, stundom en månad, fierdedels åhr, halft åhr, helt åhr, sex åhr och nijo åhr ett åhr. Hwarföre måste jag sådant framdraga, om man skal kunna wisa en sammanstämning af alla de gamlas skrifter. Först hafwa dhe Egyptier och Chaldeer räknadt tidernas omlopp allenast genom dagar, kallandes dem åhr: såsom sees af Palæphati Fragment. fol: 78 uti Syncelli Chron: f. 17, 18, 32, 33, 38, 39. och särdeles f. 34. Chronic: Alexand: fol: 105.

2. Sedan hafwa the Egyptier räknadt genom månader, kallandes them åhr, som läses i Sync. fol. 41. Diod: Siculo l. 1. fol: 15. räknandes 30 dagar på en månads åhr och Vossii Idol: l. 1. fol: 106. hwilken art att räkna åhret för månader, några Americaner än bruka, som sees af Blaus America f. 16.

3. The hafwa och räknadt tre månar för ett Åhr, såsom sees af Syncello fol: 40. och Vossii Idol: l. 9. f. 272. |769|

4. Sedan räknades 360, så och 365 dagar för ett Åhr, effter Solens gång, såsom sees af Vossii lib: 1. f. 106, 109. Marsh: f. 610. och af andra.

5. Sedan kallades hwar 5 Åhrs omgång, och hwar 9 åhrs omgång the stora Thors Åhren, när alla skatteKonungarna utan och innan lands måste komma till Alheriars Tinget, som ofta är omtalt och sees af Marsh: f. 612, 613.

6. Ännu en Åhrsräkning hade wåra som kallades BelgbundsÅret, som är hwar 19, som sees på Runstafwen, när Solen och Månan stämma å nyo i sina lopp tilsamman.

§. 2. Til thet andra måste jag påminna den gunstige Läsaren, det jag uti 1. cap: §. 2. f. 3 til 8 [= s. 8—12] har wiist, att then oenighet som finnes i the gamla Skribenters Sagor, är then wissaste enighet. Ty hade the så klarligen skrifwit och nämdt orterna i werlden wid des namn, som the nu kallas och them beskrifwit af alla the omständigheter som nu finnas, thet som

ogiörligit är, utan the icke skulle hafwa lefwat tre Mathusalems åldrar, så woro fåfängt thet jag och andra nu giöra, att med swårhet och stort arbete kunna utleta sanningen, och den enas skrifter genom dhen andras uplysa. Såsom jag tå i förbenämde Capitel wiiste, at många landskap hafwa wettat af Noe flod, men kallande somliga Noach Xisutrum, andra Deucalionem, andra Scytam, andra Ogygem, andra Saturnum, andra Berghielmer, hwilcket then gunstige Läsaren kan skie nu tycker intet underligit wara, när han besinnar at thet skiedde i the aldraäldsta tider, tå ingen strax fattade i pennan thet som tå hände, utan mot ett tusende Åhr och mera först efter den tiden. Men jag wil framdraga thet som är skiedt i the tider, som the Lärda mena att Boklige konster stodo i sitt högsta flor, nemligen moth |770| Christi tiid, tå ingen af them som tå skrefwo förmentes skulle så wilt kunna fara såsom the ther 1000 åhr tilförene lefde. Jo, det är allom bekandt att the Romarer redan för Christi tid, som sees af Maccabæers böckren, hade stora förbund med Judarna, som sedan blefwo dem alldeles underlagde, och på sidstonne af Tito Vespasiano förstörde, tå then mycket lärda mannen Corn: Tacitus lefde, hwilcken de Romarers och Judars handlingar beskref. Men hwem skulle nu willia tro, emädan Romarne så lång tiid sitt krigswäsende ther förde och Judarna innehade, att Tacitus skulle fara så will om Judarnas handlingar: i ty han i sin Hist: 5 Book säger först, att Judarnas första fader och ursprung är ifrån Creta och des Berg Ida, utaf hwilket namn han menar them kallas Judar. Intet bewisandes thet af theras egna skrifter, eller den Helga Skrift, icke heller af andra gamla Grekers, Latiners, Chaldeers eller Egyptiers skrifter, ey heller af några wigtiga skiähl, eller sägner, eller af ordets betydelse och uhrsprung; utan blott allenast af ordets *Idæ* liknelse med *Juda.* Hwem skulle nu kunna neka mig, eller en annan, ock så allena utaf ett löst ord kunna samma gissningar om wåra Fäders namn framföra. Men jag tror, at then thetta mitt ringa wärk läser, han skal annat spörja. Widare kallar Tacitus Mosen Hierusalem, och Aaron Judam, och mera sådant, hwar igenom han går långt ifrån then helga skrift. Äfwen far Justinus will i sin 36 Book, upräknandes Israeliternas första Fäder, Arel, Ador, Abraham och Israhel, doch |771| nämner han Mosen rätt wid sit namn, men Aaron säger han wara Mosis son, kallandes honom Arvas. Hafwa de Latiner och Romarer nu så farit ibland will om de orter och des folks kunskap som de sielf innehade och herskade, hwad skole wi tänkia at de skola giöra i sina skrifter, som tala om wåra Fäder, öfwer hwilka de aldrig herskade. Hwarföre seer dhen gunstige Läsaren hwad omak det wil wara, at jämföra de gamlas skrifter att sanningen utleta.

§. III. Wi wilja så komma till wåra Fäders första uttåg, och see hwad tiid

dhet skiedde, hwilka dhet anstichtade, af hwad orsak, hwad wäg de foro, hwar de sig först satte, och hwilka folk utom lands af dem sitt ursprung hafwa. Utaf Messenii gambla Rimkrönika seer man, at under Erich den 1. skulle och det första uttåget skiedt uti Saruch Abrahams Fader Farfaders tiid, hwilket är wid pass 1900 åhr från werldennes skapelse.

1. Lyscander sätter dhet första uthtåg i sin Danska Historia fol: 29. Anno 2264. widh pass under Abrahams tiid. Spanioren Rodericus Zantius han menar i sin Spanska Hist: 1. deel 9 Cap: att långt för Gideon Judarnas Domares tiid skulle Göterna gått utaf Swerige. Isidorus Orig: l. 5. fol. 117. som lefde efter Christum Anno 630, wiisar att det äldsta Regemente på Jorden är wåra Skytars som begynte wid Saruks tiid. Altså synnes wäl, att emillan Saruks och Abrahams tiid hafwa wåra begynt att widga sitt Regemente, och kanskie små uttåg giort, men at något stort uttåg til the widt belägne Orter, såsom Egypten, Grecien, Indien, eller dhe andra |772| orter är skiet för än efter Abrahams tiid finna wi intet hwarken af wåras eller dhe Grekers och Latiners skrifter. Ty wilja wij komma till det andra uttåget, det Joh: Mag: i sin Hist: lib. 1. c. 14 och 15. säger skulle hafwa skiet under Beric från werldennes Skapelse Åhr 2571, 1430 Åhr för Christi Födelse, under Othoniel Judarnas Domare, som lefde näst effter Josua.

2. Crantzius säger lib: 1. Svec: Histor: cap: 2. fol: 205. 'Jag hafwer en som säkert och fullwist tillstår, att under Judarnas Domare Othoniel hafwa Götharna gått af Swerige åhr 3790, 1460 för Christi födelse.' Här kommer Crantzius öfwerens medh Joh: Magno på 30 Åhr när, för Christi tiid, men intet uti räkningen från Werldennes begynnelse, hwilket hafwer intet att betyda, ty Crantzius följer deras tiideräkning som giöra werlden mycket äldre för Syndafloden, än Hebreiska Bibelen. Är altsåledes en lika tilsammans stämning, nembligen widh Othoniels tiid som är efter min Chron: Tafla wid pass dhen 2500 ålderen.

3. Plato som af alla Greker märkeligast beskrifwit hafwer Swerige effter Solonis berättelse, som dhet hade af dhe Egyptier, han säger i sin Crit: f. 108. att det war 9000 åhr förflutne ifrån den tiiden som att Atlingarna giorde uttåget och förde Kriget med dhe Greker, intagandes Europam och Africam in til Egypten. Solon han lefde under Crœsi tiid wid den tiiden Israels Barn woro i det Babyloniska Fängelset, och efter dhe Lärdas uthräkning wid pass från werldenes skapelse åhr 3300. Dhe Egyptier, som detta Solon berättade, räknade fordom sitt Åhr effter Månaderna, 30 Dagar i hwar månad beräknat. Giör således 9000 Måneåhr, 739 wid pass |773| Solens Åhr, hwilka när man drager af Solonis ålder 3300, så stannar man wid 2561 effter Skapelsen och faller så på Othoniels tiid.

4. Herodotus säger i sin fierde Book Melpom: folio 99. 'att Schytarna, som i det senaste uttåg kommo till the ödemarker wid Thracien, med sin Konung Toregöte Tors son, bekiänna sielfwa ifrån den tiiden de sig där nedersatte, in til Darii tiid, med hwilken de krig förde, hafwa förflutit 1000 åhr, och ingalunda mehra.' Darius och Herodotus de lefde bägge i den 3400 ålderen från werldennes begynnelse, såsom sees af Euseb: Chronic: Vossii vit: Græc: Script: och Vidichindi Chronol: När man nu afdrager 1000, blifwer det 2400 Åhr igen, som falla på dhen tiiden när Israels Barn woro i Egypten. Och nämner här mächta klarligen Herodotus dheras Konung *Tore-Gaute* (Tore Gud) wid samma nampn som han hoos oss kallas. Hwilken på den 66 Runsten skrifwes Torgut. 82 Thurgute. 49 Thairgaiter. på dhen 133 Thar-sir det är, Thor herren. 175 Thar-kan, Thore-stolter. 184 Thar-ger, Thor Krigsman. Tordon Marc: 3. v. 17. Hesychius säger *Hercul Torsan.* Lucanus kallar honom *Taranis*, de Sicilienser *Taras*, som wiist är c. 29. §. 2. n. 3. f. 710 [= s. 445].

5. Diod: Sicul: l. 1. c. 2. f. 10. säger att ifrån As eller Assir Saturs eller Attins Son, in til Alexandri Magni tiid räkna somliga Egyptier 23000 Åhr, hwilka äro Månars Åhr, och giöra 1900 Åhr, effter Solens gång. Alex: Magnus lefde åhr efter skapelsen 3600, som sees af Eusebio och andras Chron: När man så afdrager af 3600 1900, så blifwa 1700, hwilken tiid faller just på den As eller Wite As som war Saturs Son eller Atins rätta Son, den aldrig af Swerige utkom. Ty hafwer Diod: Sicul: |774| i samma rum en annan Tideräkning, som Egyptierna och tillstå, som är 10000 Måneåhr, hwilcka giöra 821 Solens åhr, hwilka när man drager af Alexand: Magni 3600 åhr, faller Asirs tid på 2700 in mot Jesse Kung Dawids Faders tiid, då Troja förstördes och är 200 åhr effter den första wåra Fäders uttåg. Och faller så denna tiiden på den tridie Assir eller Astor, som war Minnurs den fierdes, eller effter somligas mening den tridies son, hwilken kom tilbaka in i Swerige, och Priami Dotterson. Ännu en uträkning hafwer Diod: l. 1. c. 2. f. 11. effter Solens Åhr som han sielf bekiänner, doch uträknadt efter Måneåhren, säyandes: 'De Egyptiske Präster räkna ifrån Baldurs (eller Solens) regemente in till thes Alexander Magnus for in i Asien, 1020 åhr. De säya wäl att deras gamla Gudar hafwa regeradt mera än 1200 åhr, och dhe senare på 300 åhr, men såsom alla hålla otroligit dhem så länge lefwat, så räkna andra åhren effter Månars gång och åhr, effter som i dhe första tiider Solens gång dhem intet war rätt bekant. Ty såsom då ett Månads åhr innehåller 30 dagar, så är det möyeligit att en hafwer lefwat 1200 åhr.' Hwilcket giör wid pass 100 Solens åhr. Dessa 1020 åhr emillan Baldurs tid och Alexand: finnas i dhe Basileenske tryckte

exemplar A. C. 1548. och swara dhe emot allas Krönikor, men i Rhodomanni Hanoviske tryckte exemplar A. C. 1604. står 23000 åhr, hwilket förstås om den förra uträkningen, som är emillan den Baldurs och Alexandri Magni tiid, som ey kom utur Swerige. När man nu afdrager af Alex: Magni 3600 åhr 1020, så blifwer 2580, under Judarnas Domares tid.

6. Herodotus uti sin 2 Book 43 Capittel bekiänner, att ifrån Hercule Alcmenæ Son in till sin |775| tiid woro 900 Åhr förlupne. Herodotus som sagdt är, lefde i dhen 3400 ålderen, när man så afdrager 900, blifwa 2500 igen under Judarnas Domares tiid.

7. Vossius lib. 1. Idol: c. 27. f. 101 säger af Diodoro Siculo och Herodoto och Joseph: lib: ant: 8. c. 6. att de Egyptiers Konungars regemente in till dhe kommo under dhe Assyrier och Greker, stod i 1300 åhr, alt ifrån dhen första Konung Mannen, den Herodot: i sin Euterp: kallar Mennen, men Josephus Minnur, lib: 8. cap. 3. De Egyptiers Konungarike lyktades helt och hållit wid den 3400 ålderen, som sees af Eusebio, Joh: Vidich: och andra. När man så drager 1300 aff 3400, så blifwa 2100 qwara, som faller in på Patriarchens Jacobs tiid.

8. Georgius Syncellus indrager af den äldsta de Chaldeers Skribent Manetone i sin Chronog: fol: 256 detta, säyandes: 'In till Ochum och Nectabeum (som woro dhe ytterste Konungar i Egypten wid Judarnas fängelses tiid) hafwer Maneton i sin 3 book beskrifwit alla Egyptiska Landskonungar, som bestodo af 31 Landshöfdingedömen, under 1050 åhrs regemente.' När man drager dessa 1050 af Israeliternas fängelses tiid 3300, så blifwa 2250 qwar, och stiiger så första Egyptiernas Konungs Mannens eller Minnurs tiid in på Patriarchens Jacobs tiid.

9. Justinus lib. 1. c. 2. f. 10. säger att dhe Assyriers regemente, som lychtades wid Judarnas fängelses tiid i Sardanapalo den yttersta aff dhes Konungar, stod i 1300 åhr wid pass. Denna Sardanapalus är ingen annan, än den Propheten Daniel i sit 5 Capittel kallar Belzazer, som lefde i skörachtighet och lösachtighet och war heel qwinsk, och blef dräpen och stötter ifrån riket, det då intogs af dhe Meder, hwilcket man kan see, när man jämnförer Justin: lib: 1. c. 3. och Diodori Siculi l. 3. c. 7. där Da-|776|niels prophetia om Belzazer tämligen klar finnes, och kallas där Daniel Belsesus, såsom han af Nebucadnezar blef och kallad Belsazer. Daniel Prophetens tiid war in moth 3400 åldren, när man nu affdrager 1300 dher aff, så faller Assyriernas regements begynnelse widh 2100 moth Patriarchens Isaks tiid.

10. Cephalion en gammal Grek, den Syncell: Chron: f. 168 indrager, säyandes honom räkna ifrån Baldur som intog dhe Chaldeers land, och stichtade

de Assyriers regemente, in till Tautum 1000 år, som war den 23 Assyriers Konung, näst för Sardanapalum, då det Assyriske Regementet lychtade. Tautus lefde uti den 3300 ålderen, och när man afdrager 1000 blifwer 2300 igen, som faller moth Patriarchens Josephs tiid.

11. Vellejus Paterculus främst i sin Hist: Book säger Assyriernas regemente stått in till Sardanapalum 1070 åhr och kommer den närmast in till Cephaleonis räkning. Af alla dhessa äldsta Skribenters Sagor kan man nu see, att dhe Egyptiers och Assyriers regementz tiid, när Gudarna til them kommo och instichtade regementen, intet stiga längre tilbaka än i samma tiid som wåra dessa länder sig inkrächtade, effter Platonis, Diodori Siculi, wåras och andras skrifters ord. Ty wilja wi så kortteligen upsättia i en tafla detta, at man kan see, att alla regements åhren stiga emillan den första wåra Fäders uttågs tiid, som war under Saruk |777| Anno wid pass 1900 då Hereker eller Herculer den stora krigshielten med en ohörig krigsmacht utdrog.

1.	Johannes Magnus		2500.
2.	Crantzius		2500.
3.	Plato		2500.
4.	Herodotus		2500.
5.	Diodorus Siculus		2500.
6.	Herodotus	Sätter ålderen effter Skapelsen	2200.
7.	Josephus		2100.
8.	Manethon		2100.
9.	Justinus		2100.
10.	Cephaleon		2300.
11.	Vellejus Paterculus		2400.

Uti så gamla Tiiders Räkningar så måste ingen tänckia, att någon skillsmässa är: utan, när man uti 100 Års räkning slår en 20 öfwer eller under, och i 1000 Åhrs räkning 100 åhr öfwer eller under, och i 10000 Åhrs räkning 1000 öfwer eller under, så måste man det intet hoos de gamla för feel räkna, utan är mycket wunnit när man så när kan komma. Des förutan skal man see, at ey så stoor skilnad skal wara, när man öfwerlägger att ifrån 1900 till 2500 äro uthtågen af åtskillige personer skiedde, hwilka när man dem effter min Cronologiske Tafla anseer, så och det som i dessa twänne uthtåg och sedan i de andra, som jag i wärkets tillägning fullfölja wil, öfwerlägger, skal man finna otroliga tilsammanstämningar af tiiderna, Konungarna, och dhes krig och giftermål, såsom här till dags hafwer legat i mörkret. |778|

§. IV. En tiid måste wi än igensökia, nemligen när det Trojaniske Kriget stod, hwilcket ingen bättre giör än Diodorus Siculus, säyandes lib. 1. p. 4. att hans 40 Böcker som innehålla Historien ifrån Trojæ förstöring, in till thet kriget som Julius Cæsar förde i Frankrike, äro 1138 Åhr. Detta krig stod wid pass i den 103 ålderen för wår Frälsares Christi födelse, 3900 Åhr efter werldennes skapelse. När man nu afdrager 1138 Åhr af 3900, så blifwer 2762 åhr, hwilka falla i dhen 2700 ålderen effter skapelsen wid K. Dawids tiid.

2. Theophilus talar således til Autolicum af en gammal Grek Thallo lib. 3. f. 138. 'Thallus ihogkommer dhe Assyriers Konung Baldur, så och Cronius, hwilken Baldur förde krig med Tiodekungarna, och höll med Thoor, och de andra Gudarna som stodo på Thoors sida.' Strax där hoos säger han: 'Uti Thalli Saga läses och att samma Baldur han är 322 åhr äldre än det Trojaniske kriget.' Hwilket såsom det stod i den 2700 åhrs ålderen från skapelsen. Och man afdrager 322, så faller Baldurs tiid in på 2400 Åhrs åldren.

3. Plinius i sin 30 Book c. 1. fol. 294 säger: 'Hermippus som för alla andra alla Toroas konster hafwer flitigast beskrifwit, och förmäler att Azonas hans Lärefader lefde 5000 åhr för Trojaniske Kriget.' Dessa 5000 Månade-Åhr giöra 410 wid pass åhr, hwilcka 400 när man drager af Trojæ tiid 2700, blifwer 2300 igen, som stämmer in med Israels Barns tiid i Egypten.

4. Tatianus Assyrius i sin Oration mot dhe Greker fol: 171. säger att Salomons tiid war när in wid det Trojaniske kriget, och att Moses och Inachus dhe lefde alt en tiid, 400 Åhr wid pas för Trojæ krigstiid. Salomon han lefde i den 2800 ålderen, och Trojaniske kriget stod i 2700, när man så drager 400 af 2800, så faller Mosis och Inachi tiid rätt på 2400. fol. 172 säger Tatianus att wid Inachi och Mosis tiid lefde |779| och Ogger, under hwilken en stor flod flödde. Så och Atle, Cecrops, Jo, och strax in wid samma tiid Don-as och Thardön.

5. Marmor Arundelianum som är wisserligen utaf alla gamla efterlefwor det wissaste och märkeligaste, och är i Sten uthuggit widh pass 250 åhr för wår Frälsares Christi tiid, som sees af Humprido Prideux, utgånget först i tryck Anno Christi 1676, thet sätter Trojæ förstöring ifrån Alexandri Magni tiid otta hundrade åhr. Alexander Magnus lefde 3600, när man ther af drager 800, blifwer Trojæ förstöring widh 2800. ther ifrån sätter han Cecropis tiid 400, hwilcket instämmer med Tatiano. Seer man således att

		Ann. M.		Ann. M.
Diodorus Siculus		2700.		
Theophilus	Sätter Trojæ	2700.	Och desse Gudars	2400.
Plinius	Stads förstö-		och Konungars	2300.
Tatianus	ring på	2700.	ålder	2400.
Marm: Arund		2800.		2500.

Hwar af man åter seer att Gudarnas eller Konungarnas tiid, och deras krigs uttåg falla alt in på tiden emot 2200 och 2500 efter werldennes skapelse.

§. V. Är nu således wiist tiden när dessa stora uttåg skiedde: nu wele wi see hwilcka dem stichtade. Uti Edda läses af den 68 gåtan, att Atin, (Necken) Loke, (Sadur) och Heiner (Baldur eller Tyr) the togo sig en resa före att hela werlden besökia, och hwad som gåtan mera innehåller, spares till annan lägenheet. Uti den 58 mythol: är en mächta artig gåta den wi och måste spara fullkommeligen att förklara till Wärkets tilläggning, hwilken förmäler huru Eggier thet är Necken med sitt haf, biuder på tre månaders tiid att pläga dessa sex Gudar, Oden, Niord, Frei, Tyr, Brage, Vidar, och dessa sex Gudinnor, Frigga, Freia, Gefiona, |780| Skade, Iduna, Sifa. Hwilcka han plägade med allahanda kost, utan betalning, så att ingen wiste huru the thet fingo, och i ställe för lius, war ther bara gull. Oggers hustru heet Rån. Och blef gullet kalladt Råns dotter. Af alla wåra Lagar är klart hwad Råna är, nemligen ströfwa och röfwa. Och altså war denne gåta dhe första sex Gudars uthtåg som skiedde till siös, hwilken åhrligen skiedde på tre månars tiid, effter wåra gamla Lagar och Skieps-ordning: och såsom allt skiedde genom krig och rof, så är intet undrandes, att the fingo wählplägningar utan penningar, och att then bästa och skiönaste kosten war thet klara Gullet, hwilcket må wäl kallas Råns Dotter, och Rån Siögudens Neckens Hustru. Edda säger att Loke war buden med de andra sex Gudarna. Men wåra Sägner neka thet: ty Loke som är Sadurs ähretyttel, han war alltid mot de andra Krigsgudarnas råd, ty hans ämbete och namn betydde att föröka Land och Riken genom fred och roo, och allahanda konster och illsluga puss, therföre införer wäl Edda rätt ther utinnan, att Loke eller Sadur han trätte med alla Gudarna och Gudinnorna, och ihielslog Aggers eller Neckens dräng Finna feingur, det är dhen som röfwar Guld och Penningar, men han for intet med att röfwa och krig föra. Uti 38 mythologien läses huru Thor med Loke, Tialfe och Rostva begynte med sina Båckar sitt första uthtåg öster i Jotunheim, thet som alltid kallas Norre och Östre delen af Swerige see c. 24 f. 625 [= s. 391]. hwilcket Edda och beskrifwer strax af des mörker under Norrstiernan, och

sedan huru |781| han kom till Utgardar Loka, det är Konungen i Indien, och till then stora klippan Aorn. Hwilket och läses i de nästföljande Gåtor eller mythologier, hwilckas hela förstånd wi måste spara till en annan gång. Uti 57 Gåtan förmäles huru Loke eller Sadur för lust skull ikladde sig en Höks hamn och drog först ut til Geirodar Garden (det är *Gerionis* rike) ther han ey wille bekienna sit namn, förr än han fick swälta i tre månar och huru han lagade att Thor med sin wapen for uth och intog Geriodar Garden, dragandes öfwer Winia i Rysland öster ut och kom alt in till Indien. Hwilcken Gåtas hela förstånd jag nödgas och här afskiära, och allenast Summan och dhet förnämsta förklara. Det är nu tilförenne i alla rum nogsamt wiist, att the Greker, Latiner och Egyptier erkienna alla Gudarnas uhrsprung af Japhets stam, och att han med Satur, Atle, Thor och alla de andra hafwer haft sitt säte här i Swerige på den Atlantiske öö, som med orörliga kienneteckn är beskrifwen, och at the alla äro fremmande till them utkomme, är ock så wiist tiden. Nu hafwer jag af Edda wiist hwilcka Gudar utgingo, nemligen uti den 68 mythol: äro nämde tre, hwar ibland Satur ock war, hwilka togo sig en resa före kring hela werlden. Detta bekräftar Euseb: Præp: Evang l. 1. f. 58. berättandes af Sanchoniate den han förmenar hafwa skrifwit för Trojæ tiid, att Satur han giorde en resa kring hela werlden; och f. 39. berättar huru han kom till söder, och satte Tiudan till Konung öfwer Egypten. Kom han till söder, så war hans begynnelse af resan från norr, såsom alla de gamla Greker med Homero bewitna. Detta bekräftar och Diod: Sic: l. 1: c. 2. f. 12. om Asir Saturs son, hwilken resas beskrifwelse är funnen uthuggen på stenar i Egypten, men större delen oläs-|782|ligit, ther så står: 'Min Fader är Satur den yngsta af Gudarna. Och jag är Assir Konungen, hwilcken hafwer rest genom hela werlden alt in till Indiens ödemarker, jag war och aldralängst norr, så ock till Donaus kiellor. Så ock till många andra land in åth stora hafwet. Jag är den äldsta Saturs son, utaf en ädel slägt, hwilckens första upkomst war utan säd; Icke heller är någon ort i werlden, tiit iag icke kom, lärandes them alla mina konster.' Här är artigt Thors resa afskrifwen, fast hon något bakfram är ställd, ty han for först längst nor i Jotunheim ther mörkret war, som Edda förmäler, och så öster öfwer Vinaan, och så moth Græcien, Persien och Indien, och sedan kom han söder till Egypten, som Euseb: af Sanchoniate förmäler, hwilket och instämmer med Jornand: de R. Get. c. 4. fast han ther blandar åthskilliga Konungars uthtåg till lands och siös, hwilcket wi skole i sitt rum åthskillia. Säyandes 'Att the kommo ifrån Swerige öster till Ovim (floden Obium) och så sedan till mindre Skythiens nedersta gränsor wid Euxiniske Botn.' Detta kommer och öfwerens med Justino, som säger l. 2. c. 1. f. 32. 'at wåra Skyther

dhe instichtade dhe första regementen i werlden, och sedan de Parthers och Bactrianers, hwilcka liggia wid thet Caspiske Hafwet.' Hwar af kom at Thoreas sades wara de Bactrianers Konung, hwilcket rike ligger moth Indien och den Klippan Aorn; in wid floden Ganges begynnelse. See 1. Tafl. 1. Fig. Hwilcken Klippa Thor bestridde men ey inbekom. Uti sin 1. Book lib. 1. cap: 1. f. 5. säger han 'att the Skythers uttåg och regemente är thet äldsta, och för Nini the Assyriers Konungs tiid, då Danaus (hwilken är wår Baldurs son, som wiises af Apollod: och Diodoro, och infördt i chronol. Taflan) hwilken for in i Egypten.' Här af förstår nu den gunstige Läsaren hwarföre at Thor, som war den första Herculle, sades hafwa öfwerwunnit Gerions Gard, som hade tre hufwuden, och bortkiördt hans oxar, som allestädes läses hoos Grekerna. Hwilcken Gåta intet kan uplösas utan wåra Sagor. Hela werlden hon kallas af wåra Skalder Gard, det är hela Jor-|783|dens Rike, omstängd med Ormen Midiumgard, thet är, Hafwet, hwilket hafwer tre hufwuden, thet är Europa, Asia och Africa; hwilcka Thor med sina efterkommande intog och bortförde dhes Oxar, det är, wände den gyllende Sadurs tiid, som war Åkerbruk, i fred och roo, uti krig och örlig att ther igenom sig föda. Hwar igenom Thor afmålades snöpa sin Fader, honom binda, och att sittia och uträkna tiider, och mera sådant som förklaradt är. Utan wåra Sagor och Gåtor kunna de Greker och Latiner intet förstås, icke heller kan den trätan förlikas som de hafwa sin emillan om Gudarna som utkommo, i ty somlige mena att the skulle wara 11, andra 12, andra, att ibland dhe tolf skulle räknas halfparten Qwinfolck, och halfparten Manfolck. Men de fara alt will. Utaf wåra gamlas Skalder och Sagor hafwer det alltid warit sed, att när stora högwigtiga ährenden hades för händer sändes af Konungen Jofur, Baldur eller Sadur aldrig mera än sex af hans Underkonungar eller Råd, och sex behöfdes altid hemma wid Asagard eller hofwet. Såsom uti dessa uthtågen är wiist af Eddas mythol: 58. lika så skiedde och uti Oluf Skott-Konungs tiid, som sees af Kungs-sagorna och Snorro, att sex reste ut och tingta med landet, och sex woro qwar hos honom, när Landet wille sättia hans son till Konung, och honom från Riket. Äfwen sees och af dhen Kungliga förlikning som skiedde emillan K. i Swerige och Danmark om gränsskillnan, som tryckt är effterst i WestGöta-Lagen, at the woro ey mera än sex. Men i domsaker wore 11. och 12. förutan Förman, som annorstädes förklaras skal. Derföre Ennius rätteligen införer allenast desse sex Gudar med sex Gudinnor, som utom land i första uttåget foro, i denna wersen. |784|

Gefiona,	Sif,	Iduna,	Freja,	Skade,	Frigga,	Tyrs:
Juno,	*Vesta,*	*Minerva,*	*Ceres,*	*Diana,*	*Venus,*	*Mars:*
Brage,	Niord,	Atin,	Widar,	Frei.		
Mercurius,	*Jovis,*	*Neptunus,*	*Vulcanus,*	*Apollo.*		

Utaf denne gåta om Ogger, som är Hafwets och Neckens namn, förstås nu hwarföre Homerus Iliad: Ξ. v. 200, 300, 310. och af honom Diodorus Siculus kallar Ogger hafwet (*Oceanum*) alla Gudars fader, som indragit är cap: 27. f. 685 [= s. 430]. emedan som wijst är af c. 7 och alla de andra, att Japhet bär Neckens, Mannens, Atins, och Oggers namn till ähretytlar, och wåras största uttåg är skiedt til siös genom det stora Hafwet, som strax wiisas skal.

§. VI. Nu är korteligen wiist en del af Gudarnas uthtåg, och hwad wäg de foro, och flera skola endels här, och endels i tillökningen af wärcket följa; wi wele så höra orsaken till uttåget. Wåra gamla Sagor förmäla, huru Gro eller Sadur fick en omåttelig hunger, hwilcket och Edda pekar på, i det han säger honom tre månar måst swälta, men hon skiljer något ifrån wåras Sagor, hwilken gåta går ther ut på, att Sweriges inbyggiare genom den gyllende freden föröktes till en skräckelig myckenheet, och ther på följande dyr tiid, såsom och läses af Lyschand: Dansk. Hist. fol: 28. och wåras Sagor. Hwarföre Konungen (Minnur) genom sitt wiisa råd slöt, att ett uthtåg skie måste. Dhet är cap: 22. fol: 539 [= s. 338] af Tacito, Homero, Edda och wåras Sagor wiist, att Minnur eller Mannen war wår första fader och sedan de andra wåra fäders |785| och Konungens förnämsta ähretyttel, ty kallades både Berik, Erik, Fylkmader, och de andra af Skalderna som de stora uthtågen giorde med allahanda ähretytlar, som war Herkul, Hermader, Thor, As, Atin och flera sådana. Derföre måste man igenkienna dem särdeles wid deras Fädernesland, särdeles bedrift och särdeles slägt, som ofta wiist är af Edda. Såsom uti thetta fallet, på thet hela werlden skulle kunnigt wara, hwadan thet uthtåget skiedde, så nämnes Konungen med denne ähretyttel Man, och des orsak Hungeren. Hwilken och dhe Greker och Latiner fingo kundskap om, som sees af Dionysii Halicarnass: Romerskas gamla handlingar, säyandes l. 1. f. 16. 'Af Herodoto är skrifwit att Atin Masveri (andra tryck hafwa Manni, Mannæ, Manei, som sees af Herodoto och Marshamo) son war Tyr, och at thet stora Mennernas uthtåg, som skiedde in uti Italien (in i Tyreniam eller Hetruriam) war intet friwilliogt. Ty the säya att när Atin regerade, hade warit en stoor hunger uti Manheim, och att inbyggiarena i landet som älskade högt sitt Fädernes land, uptänkte allahanda råd mot denna hungeren, ätandes den ena dagen, och fastandes den andra. Men när de intet längre kunde uthärda, så skiftes alt Folcket

i twå delar, och kastades lott, hwilcka skulle hemma blifwa, och hwilka skulle giöra uttåg.' Nu synes wäl hwarföre sex Gudar drogo ut och sex blefwo hemma. Dionysius beskrifwer detta så nätt såsom han hade läsit Disas och wåras Historier och Gåtor, hwilcka wi alt twingas moth wår willia nu att ey framdraga och förklara. Här nämner och Dionysius allas wåra Konungars namn med sina rätta bokstäfwer. Och behöfwer intet ändras ordet *Masvei* til *Man*. Ty Masvei är en helig Konung, och Man, och war hans namn sådant hoos oss. See här får man nu förklarningen på Platonis ord cap: 7. fol: 146 och 238 [= s. 93 och 152] indragne, ther han uthtryckeligen säger att wåra Atlingar togo in Hetrurien, som af alla kallas Tyrrenia och Tuscia, i dhet första uthtåg. Men wi wele wi-|786|dare särdeles i wärkets tilläggning, gifwa hwart Landskap, såsom och dhenne Tyrrenia, sitt Capitel att wiisa af des lag, ordningar, språk, afgudar etc. dem wara Göter. Ty erkienna alla Lärda utan twikan Tyrrenos eller Tuscios fremmande i Italien och af annat Språk, som de Latiner ey förstodo. Här af sades nu at Minnur eller Mannen såsom wiist är cap: 22. fol: 539 [= s. 338] af Homero och alla Greker, kallades den yttersta werldennes landsändas Konung ther mörkret war, och war den första som intog med sin flotta hafwet, som sees af Thucyd: bell: Pelop: 1. f. 4. säyandes: 'Minnur är dhen aldraäldsta wi hafwe hördt nånsin nämnas, hwilcken uthrustade först en Flotta, och intog större delen af Hafwet.' Hwilket Diodorus Siculus tillägnar Necken, som är wiist c. 30. f. 720 [= s. 451]. men han har intet förstått, att Minnur och Necken äro alt en persons Kungeliga tyttel. Och såsom Mannen eller Minnur är den äldsta och förnämsta, och brukelig än hoos oss i dag, Kongeliga och höga Herrars tyttel, och både hoos Skalderna och Historierna merendels want är, att nämna ett Land och des Folk, wid des första Fäder, så brukar och den helga Skrift, kallandes Israels folck alt Israel, och Jude folck Juda, och Egypten Misraim af Chams sons namn, som läses i dhen Hebreiske Bibelen. Ty nämner och mächta härligen Guds ord genom Jeremiam uti det 51 Capitel 27. v. Wåra första Fäders namn Minnur och Askenas, när Propheten måste spå Babylons regements förstörning genom de Meder och Parther, hwilka woro wåra Fäders afkomne, som endels wiist är af Justino, och läsas kan Jornand: cap: 6. fol. 618. och widare skal wiisas i deras |787| serdeles uttåg. Så talar Propheten i 27 versen. 'Reser up Baner i Landena, Blåser medh Basun ibland Hedningarna, Ruster Hedningarna mot honom, kaller emot honom the Konungariiken Ararat, Meni (Mini) och Aschenas.' Om Ascenas namn är talt c. 22. f. 543 [= s. 340]. Här af kan nu förstås, det de Lärda undra öfwer, hwarföre den Heliga Skrift hotar Judarna alt med dhet onda ifrån Nordan och dhes Krigsfolk, som serdeles sees af Jerem: c. 1. v. 13, 14, 15.

c. 4. v. 6. 7. c. 46. v. 20, 24, c. 47. v. 2. c. 50. v. 3, 9, 41. c. 51. v. 11, 27, 41. och likwäl låg både dhe Chaldeers rike öster och något in på söder mot Jerusalem, så ock dhe Meder och Parter, både i anseende til de Chaldeer, så wäl som Judarna i öster. af ingen annan orsak, än att heela den Assyriska Kungeliga Slächten hwar af den Norske Baldur, som war Mannens eller Neckens Son, som satt först i Egypten wid Röda Hafwet där han af Mose kallas den Norske Baal, som wiist är, hwilken effter Diodori Siculi ord l. 1. c. 2. f. 12. sedan förde en stor hop Folck til Babel, af hwilken Baldur sedan alla des Konungar kommo, som sees af Chronologiske Taflan indragen af de äldstas skrifter, som wisas skal fullkomligen i wärkets tillökning: dher af sade och dhe Egyptier, att Mannen war den första som intog Regementet i Egypten effter dhe andra Gudarna, see Diod: l. 2. c. 1. f. 20. nembligen, som woro af Misraim Chams Slächte, efter Guds ords lofwen genom Noach att Cham skulle wara Japhets träl. Öfwer Minnurs namn talar och Marsham mächta wackert i sin Chronolog: f. 401. äfwen såsom Plato om Gudarnas fremmande namn, att det skrifwes åtskilligt hoos dhe Egyptier, och bekienner att det är mycket mörkt igensökia detta ordets Minnurs betydelse och ursprung hoos de Egyptier. Hwi |788| icke! ty Minnur war en Swensk Nordan från kommen: och f. 403. där han säger af Diodoro Siculo, som det hafwer af Hecatæo, at wid Asmundz i Egypten Bälete stod Minnur Sygnis Bälete. Hwilket ord *Sygne* han bekienner hwarken sig eller Tolken kunnat förstå. Här får man det igen. Ty Minnurs förnämsta tyttel war Siggne och Sigge, det är den som hafwer Segradt och wunnit hela werlden, såsom om honom skrifwes af alla Lärda. Af samma Mans Slächte räkna dhe Trojaner, Phryger och Lyder sit afkomme, som sees aff Origine och Herod: l. 4. Melp: fol. 105. och såsom wij intet hinna nu allas Folks utkomst af Swerige här förklara, willia wij allenast oss företaga de Trojaners, hwilcka alla lärda Greker och Latiner wetta mäst tala om de aldraäldsta tiider.

Cap. XXXVI.

Om de Trojaners eller Phrygers ursprung.

§. I.

Uti de första tiders uttog erkienna wåra Sagor, att wåra Fäder hafwa upbygt dhe Trojaners Stad och Regemente, hwarföre ock wåra Förfäder inkom hafwa

fattadt dhe Trojaners bedrifter på wårt gambla modersmål skrifwen, kallat Trojemanna Saga, hwilcken wore önskande att hon i liuset kommo, der de eljest inga andra fremmande Riikens handlingar hafwa på sit mål fattadt. Men såsom jag weet de Fremmande troo hälldre andras Skrifter och Sägner än wåras: Ty wil jag allenast summan indraga af wåras, och alt genom de fremmande förklara. Matthias Monasteriensis, som lefde för 400 åhr sedan, och den Engelska Krönikan skrifwit hafwer, där han |789| f. 183. talar om wåra Göters utgång af Swerige, under den första Berik, (Bore, Sadur) säger således: 'Giöterna de berömma sig högeligen dher af, att Trojanerna hafwa sitt ursprung af Giöterna, och at Antenor som flydde utur Troja för sitt förrädeliga stycke, kom till Germanheim i Tyskland tilbaka. De Danske erkiennas och wara komne af desse Göter.' Hwarföre siunger Claudianus som lefde A. C. 500 rätteligen i Eutrop. v. 153 'at det Phrygiske landet är upfyllt med Öst-Götar blandade med Göter.' Men wi wilia indraga korteligen summan af wåra Sagor, på det alt må blifwa klarare, om de Trojan. ursprung.

2. Af Langfegdatal som sees i Verel: Gothr: Saga f. 47. så och Diodoro Siculo l. 6. c. 12. f. 127. Apol. l. 3. f. 220. ok Homero Iliad. Y. v. 212. Så finner man klarligen, at af wår Japhet och Atle är wåra Konungars och de Trojaners ursprung (see Cron. Taflan).

3. Tors eller Torgiötes Son, som giorde det stora uttoget, den eljest kallas Hercul till äretyttel, han hade efter wåras segner Glitra sin farbroders Atlas dotter til hustru, som och Apollod: l. 3. f. 220. bewittnar: men efter Diod: Siculi ord skulle hon hafwa tagit Teucri dotter Båt till hustru. Den Apollodorus säger hans Son Tordon tog til hustru. Hwilka begge hafwa stött sig på Thors namn; ty sonen och fadren boro nästan ett namn. Men med Homero och Diodoro och Apollodoro komma wåra dock öfwerens, at Tordon war Thors son. Denna Thordon är nu den samma som war Torgötes son, den Edda och Herodotus uti indragne rum kalla Torgöte, som först intog Traciam wid floden Borystenem, och kallade hela landet efter sin son Tordonau (*Dardaniam*).

4. Denna hade nu en son benämd Erikr (eller Herekr,) hwilken ett mäkta stort uttog giorde til Siös, och är efter min mening, denna den samma, och första wid |790| det nampnet, som Joh: Magnus Hist. l. 1. c. 8. beskrifwer, hwilken skulle hafwa först sänt folk ut til Danmark och andra orter, att det låta bebyggia, An: M. 2012. wid Abrahams tid, men han blandar hans gierningar med ens annars Eriks, som wij skola annorstädes förklara. Denna Erik menar åter Ericus Olai Hist. l. 1. f. 10. hafwa lefwadt wid wår Frälsares Christi tid, bedragen af Saxone. Under hwilken Kung han beskrifwer 12 styc-

ken mäktige Siökungar som honom skulle hafwa tient. Saxo uti Dansk. Hist. 5. Book beskrifwer en wår Konung Erik, den han kallar den wise och en Dansk Konung Fro, hwilken han säger i sin Ungdom haft 12 förmyndare, och om en stoor otalig Flotta som Olimar af Rysland, bestående af 30000 Skepp, den 6 Kungar regerade, hwilken Flotta Erik och Fro bestridde. Ja han skrifwer en heel book allenast om dhenna Fro, och tilägnar honom oändeliga saker. Men när wij wilia ransaka denna hans Bok, så går det som med Æsopi Kråka, hwilken til at smycka sig, lånte fiedrar af alla Foglar, och när de sågo henne högfärdas, och togo hwar sit igen, så hade hon ingen fieder qwar at skyla sig med. Altså lärer gå med Saxonis 5 bok när KungSagorna, Vilkina saga, Olofs Saga, Snorr. Sturleson, Hervara Saga, Giötriks och flera andra få sitt der igen, utaf hwilka han har tagit många Konungars bedrifter och denna ena Fro tilägnat, äfwen såsom de Lärda tillstå Grekerna giorde den senaste Herculi, honom tilägnandes alt hwad de förre hafwa giordt. Detta Saxonis feel både i detta och flera måhl, skola wij |791| wid gifwen lägenhet bättre uptäckia, allenast den lust hafwer, kan förbenämde sagor taga som gamblare äro än Saxo, och dem jemföra, så skal han finnat. Hwarföre undrar jag intet, att Ericus Olai och Joh. Magnus äro af honom bedragne, fast Joh: Magnus i sin Hist: 4 book, öfwer samma Konung Erik och Frode, erkienner att Saxo där far mycket will, och at han skrifwer det falskt är. men Johan: Magnus wisar intet mycket, hwar uti desse feel alt stå. Hwarföre wilja wi det förnämsta indraga. Ingen Konung bar Frodes nampn til äretittel sedan krig och örlig begyntes, utan alla förriga som lefde i gyllende tiden, det wist är c. 28. §. 3. f. 701 [= s. 439]. Och war det nampnet serdeles då Upsala Konungars äretyttel. Förutan och det, att genom Frodes frid och hans gyllende qwarn, afmålades den gyllende fredelige tiden. Sedan så giör och Saxo af Fro (Sadur) en annan Kung l. 2. f. 28. i Danmark, som lät mala Guld och strö på maten mot förgift. Hwilket kienneteckn, strax wisar hwem han war. See så wäl förstod Saxo wåra gambla Skalder och Gåtor. Men det är skada att Saxo giör l. 1. en längre tiid tilbaka fol. 16. den första Fro till Konung i Swerige, som begynte menniskio offren, hwilken kallades och så Satur, Bore, Gro, Aten etc. se cap. 28. f. 690 [= s. 433]. Hade han om denna tegat, skulle man swårare haft at wisa, hwem den rätta Fro war. Widare att denna Fro, som han i sin femte Bok beskrifwer, war dhen rätta wår Satur eller Fro, wisar nog det, at såsom han af wåras skalder, så ock Grekernas, sades innehafwa nästan hela werlden, som skall wisas i ett serdeles Capittel, och alla Konungar på Jorden tiente honom, med sin Menniskio-offer. Der af giör Saxo sig en historia, at den-|792|na Danska Fro hade 170 Konungar under sig. Sannerlig der Saxo kan af en Grekisk eller

Latinisk, Norsk, Dansk, Isländsk eller wåra, som för honom hafwa lefwat, wijsa att Danmark så stort wälde hafwer haft i werlden, så skal jag gifwa honom alt efter. Sedan de 6 Kungar han talar om, som skulle tient Olimar af Rysland, hwilken med dem skulle hafwa haft en flotta om 30000 Skep, det är äfwen osanning, ty aldrig af någons Historia eller Saga kan wisas at Ryssarna hafwa warit herrar till Siös, eller nånsin in till denne dag fört någon flotta, utan twert om skal i wärketz tillägning både af de Norskas, wåras, och deras egnas, så och de Grekers och Latiners Historier wisas, at Ryssland hafwer legat under Swerige, och haft sina Kungar af wår Kunglige stam, alt in till An. Christi 1200 wid pass. Ty är dhetta Saxonis tagit af Eddas Mythol. 58. som talar om de sex Gudar som utforo wid Herikers tid, som siunges i en gammal wisa, hwilken straxt der efter utfor med en flotta af 3000 Skepp, det som troligt och bewisligt är. Jornandes han säger att wåra fäder foro första gången ut med 3 Skiepp, som sees af hans book R. Get. c. 17. Men hwad skulle 3 Skep giöra den tiden, som woro ey större än wåra skutor eller snarare Jagter, som kunna föra en 100 man, och dhesse skulle rördt hela werlden. Hwar utaf man ser, at han intet har förstått Skalden. Joh: Magnus Hist: Svec. l. 1. c. 15. säger at det war en stor Flotta, hwar af 3 Skiepp drogo allenast förut på kunskap, men detta giör Joh: Magn. allenast att fria Jornandem från sit feel, ty han såg hwad 3 skiep skulle kunna uträtta. Uti wisan och sägnen står 4 Þors Skiut. Af Cl. Verelii Runograph. c. 7. f. 24. seer |793| man att i räkningen betyder Þ 3. Nu om Þ stå för hwar annan fyra gånger således Þ Þ Þ Þ. så måste det wara 3333 eller 3000, ty dhet war det första och heligaste taal, efter de tre Gudarna, och 4. betydde, det den gamla Uplandslagen och Plato talar, at hwart Hundari skulle utgiöra 4 skiep. See c. 7. n. 88. f. 272 [= s. 171]. Men uti tideräkningen träffar Joh: Magnus mächta nätt, ställandes honom Anno M. 2430. Men där uti far Jornandes och Joh: Magnus will, att dhe ställa denna flotta under Berich, såsom han hade farit utom lands, hwilken war hemma stadder, och sände uth Erich. Nu wilja wij tilsee och förlika alt det, både Jornandes, Saxo, Ericus Olai och Johan: Magnus hafwa. Nembligen 1. om Erik. 2. om de 12 Siökungar som röfwade allestädes i werlden. 3. hwilken war Berik eller Fro. 4. om Skiepen woro 3, eller 3000 eller 30000. 5. om Johannis Magni 2430 ålders tiid träffar för dhetta uttåget.

5. Såsom nu ingen af alla Grekers och Latiners eller andras fremmande Skribenters hela skara hafwer närmare träffadt wåras egnas Sagor och Wiisor än den träffelige Skalden Homerus, som närmast in till den tiiden lefde, altså willia wij hans artiga Gåta framdraga, i Skaldeart af honom fattad i sin Iliad: Y. v. 213. där han införer Æneæ swar til Achillem, angående sitt och Tro-

janernas Fäderne och deras fäders första uttåg ifrån wår Nordiske Konung Bore eller Berik, uträttad genom Erik, säyandes: 'Om du (Achilles) will och detta förstå, och wetta hwadan min första härkomst är, så weet hwar menniskia i werlden at Tor han födde Thordön, som uprättade Thordons Rijke, då ännu intet Helium bygd war, den Staden som hade många slags Folck, aff åthskilliga Språk, uthan dhe bodde ännu under Ida Berg, som är fullt med springande Kiällor. Thordon han födde sedan Eriktun, som war aff alla Menniskior den mächtigaste. Han hade 3000 Skiut, som gingo i |794| beet in wid dhet stora Träsket, glädjandes sig aff sina små Folar: dhessa älskade och upfödde den Nordiske Konungen Bore, hwilken i en Hästs skapnad besof dessa Blåhårade Skiut och Märar, hwilka när dhe woro hafwande, födde de 12 sköna Fölsungar. Hwicka 3000 blåhårade Skiut när dhe sprungo öfwer dhe fruchtbärande åkrar, så woro dhe så lättfotade, att icke ett Halmstrå eller Ax språng aff: men sedan sprungo de öfwer Hafwets skräckeliga stora ryggar, och kommo in till Hafwets hwita Strander. Denna Erikthun födde Tros den första Trojaners Konung, aff hwilken tre Sönner föddes, Hillur, Assarager och Gunemader, hwilken då war behageligast aff alla Menniskior, dhen dhe andra Gudarna röfwade, och satte honom till Tors Skienkeswen, för hans dägelighet, at tiena de odödeliga Gudarna. Hillur han födde sedan Laomedon, hwilcken födde Tiodan och Frei. Men Assarager födde Kappin: denna födde Anchis, och Anchis födde mig (Anne-As). Frei födde Akethor. Aff detta Slächte är jag här kommen.'

I. Säger Homerus i dessa öfwermåttan märckeliga orden, att Thor födde Thordon, som först bebygde landet Tordonö, ok det gaf namn. Hwilket ligger under h. gr. 45. midd: 47. Fig: 2. Af Herodoti indragne rum, som tilsammans stämmer med Jornandis och wåras Ioh: Magn: c. 35. §. 3 n. 4. f. 773 [= s. 486]. så bekiende Schytarna för Herodoto, at Thracia war öde när Torgöte först diit kom, och kallas så Tordons Landet heela den mindre Thracien emillan Donauströmmen och Grekeland, så och Mysia och Illyria, som sees af Ortelio. Nu förutan dhetta bewittnar och alla de Städers namn, som på de Orter finnas, hwilka nämnas af Ptolomæo och Strabone, och äro ideliga Götiska och Swenska, som dhe Lärda intet biuda till att giöra til Grekeska. Såsom Apsala, hwilken finnes på 2 Tafl. och i Ptolomæo finnas desse: Byzia, Vala, Berghem, Nes, Berta, Berga, Sala, Salinge, Siggetunum, hwilcka mäst äro hela behållne, utan dhen Grekiska och Latinska arten, att lychta sina ord på *os* eller *us* är tillagd. Och at ingen må tänkia dessa orter äro af Giöterna byggde i det stora uttåget |795| som skiedde efter Christi tid, så kan man see der af, at Ptolomeus, Strabo och flere som dem nämna, lefde alle för och in wid Christi tiid, 400 åhr för Göternas uttog til Italien.

II. Sedan talar Homerus om, at de som af Thores afkomne woro och byggde Helium (*Ilium*) dhe bodde, förr än Staden blef anlagd, under *Ida* Berg, som fullt med Strömmar och springande Kiällor war. Ida Berg äro förnembligen tre, ett i Swerige, dhet andra in wid Troja, och dhet tridie på Creta, det som Gudarna bebodde, som wåra och de Grekers Skalder tala, dhet hade några märkeliga kienneteckn, de endels Diodorus Siculus Biblioth: lib: 16. pag: 565 förmäler, säyandes: 'Ida Berg dhet öfwergår alla andra Bergh widh Hellespontum medh dhes skräckeliga högd, omhwälfwandes mitt uthi en ihålig Plan, där Gudarna beqwämligen boo. Dät är ock rychte, att des Bergs Idas Smeder hafwa där först funnit Jern att smida. Men det är en serdeles underlig och sällsam beskaffenhet med dhetta Berget. Ty Midsommars tiid mot Hundsdagarna, så är öfwerst uppå Bergsklinterna en sådan Luffts stillhet, att Bergsklinterna synas wara långt öfwer Lufften. Och synes Solen midnattstiid stiga up, intet så, att hon synes hafwa Strimmor kring sig, lika såsom när hon är mitt på Himmelen, utan seer uth såsom en Eld, och uplyser Himmelen, så att kring hela Horizonten står rödna och Strimmor på Himmelen. Hwilcken när hon stiger högre upp, synnes hon alt mindre och mindre, till thes hon kommer en 300 fötter högt uppå Himmelen. Då synnes hon fullkomblig klar, och gifwer sitt rätta skien och full dag.' Pomponius Mela lib: 1. c. 18. f. 20. talar således: 'Ida Berg wiisar Solen heelt och hållit annorledes, än något Berg annorstädes på Jorden. Ty de som stiga up på högsta Berget, see Solen midnatts tiid gifwa Strimmor up åth Himmelen, som lysa nog klart, hwilcka allt mera och mera draga sig tillhopa, till thes att Solen kommer lijka som i en Elds liiknelse. Och när man en god stund hafwer således sedt såsom Strimmor och rödna, då får man see henne blifwa rund, och såsom en mächta stoor Bål. Sådan seer hon en lång stund uth, och följer lijka såsom Jorden åth ett långt stycke. Sedan synes hon blifwa mindre och mindre, och ju mindre hon blifwer, ju större blifwer Dagen, och då stiger hon alt högre, när hon så klar blifwet, att ingen kan see på henne med ögonen.' Stephanus han säger, 'att des högsta Klint kallas Fiällar'. |796| Och Horatius nämner dhet ett watnachtigt Berg, för des många Strömmar och Insiöar. Ty säger Ortelius, att dhe gambla hafwa märkt 15 stora Floder kommit där ifrån. Det är stoor skada, att detta så öfwermåttan namnkunniga Gudarnas och Gudinnornas Berg skulle hafwa så långt legat Söder in widh Troja, så att des 15 stora Floder reda wid Plinii tiid, skulle hafwa så torkads ut, att man då reda intet hafwer funnit dem igen, såsom man seer af Plin: l. 5. c. 30. och Ortelio, och att desse floder med Berget, woro uti större rychte, än det fans wara i naturen. Till äfwentyrs måste ock berget hafwa smält och förswunnit, ty om det in wid Troja, som ligger under

42 högds gr. skulle hafwa warit så högt, att Solen strax effter midnatt skulle hafwa synts uppå Berget; så måtte det warit så högt, at des Tupp eller Kulle hafwer och kunnat synas hiit till Swerige på 300 miil, och måste efter den tiiden tämmeligen bortsmält, emedan alla som wid denne tiiden lefwa, så wäl de som wid Plinii tiid lefde, hafwa intet funnit där något Berg wid namn Ida af den högd, som de gamble hafwa skrifwit. Hwarföre menar Vossius rätteligen i sina notis öfwer P: Melam f. 90. att om än Ida Berg wid Troja woro högre än alla andra Berg, så kunde man där ändå intet see rödnan af Solen för Klockan 2 om natten. Och altså mycket mindre midnatts tiid, här seer man åter huru lätt Plinius och andra den tiiden hafwa warit att troo det rätta Ida Berg skulle hafwa warit wid Troja, och att den meningen förswara, updiktadt att stora Strömmarna skulle hafwa warit uttorkade och att de med Berget intet så stora och höga woro, såsom de gamble hafwa dem beskrifwit och utropadt. Hwarföre wilia wij åter |797| låta see huru dhe äldsta gamla bättre hafwa hafft kundskap om Jorden och des Berg än dhe yngre, och att dhet rätta Ida Berg är uti Swerige, och intet hwarken wid Troja, Creta, eller någon annan Ort i werlden:

i. Är Ida ett Berg på wårt språk, och intet på Grekiskan eller Latin. Idun kallas stora Hällar, där på wåra Fäder hafwa huggit sina Runor, såsom synes af Runsten T. 31. F. 105. Jubern uk Juno riti Idun. 178 Runsten: Juk Idun. Ide kallas de Bergskrefwor och boningar, som Menniskiorna fordom hade in i Bergen, som allom bekant är.

ij. Sedan kallas Ida Berg egenteligen dhet som ligger i Idra Sockn widh Ptolomæi Riphels berg, och kallas Idra stigen.

iij. Til det 3 det som Diodorus och Pomponius Mela förmäla om des egenteliga kienneteckn af Solen, är så wäl träffadt, att man dhet intet kan utan med förundran läsa. Hwilket kienneteckn intet Berg, som ligger i söder, kan på något sätt tillägnas, ty först är hon på dessa wåra Ida Fiällar, om Sommaren allenast en liiten stund under, och så när under Horizonten, at Strimorna synas alltid stå up mot Himmelen. Ja hela Landet har liusa nätter, mycket mera bergen som wiist är c. 9. f. 411 [= s. 257] och de som längre Norr äro, hafwa och Solen stadigt uppe på många nätter. Sedan, emedan Swerige ligger långt Norr, så weet hwar och en som den ringaste smak hafwer af Mathesi, eller warit här i Swerige, att Solen hon går oss mächta snedt upp, så att hon synes som Diod: och Pomp. förmäla lika som följa skogen åth ett långt stycke in wid Horizonten. Hwilcka bägge kienneteckn ingalunda kunna lämpas till Ida wid Troja, det alla Lärda, ja oförståndiga måste eftergifwa. Eljest at Solen här synes |798| om Sommaren in wid uppgången och nedergången såsom en Eld,

och mächta stoor, är allom bekant, hwilket och de gambla hafwa märkt om Månans skepelse här i Swerige, såsom wiist är c. 9. §. 2. f. 410 [= s. 257].

iv. Wårt Ida, så wida som hela wåra Fiällar och kallas Ida, fullgiörer märckeligen det kiennneteckn som de gamle hafwa skrifwit, att det omhwälwer en ihålig Plan där Gudarna bodde. See dhetta instämmer med Platonis, Plinii och Maximi Tyrii skriffter, indragne cap. 8. §. 3. fol. 348 [= s. 220]. Där emoth är Ida widh Troja så litet, att det ey på Landkorten kan införas, utan de icke äro des större, och jag fruchtar at de ändå giöra dem större än de äro. Ty på de nyaste och rättaste Landkort finnas de intet en gång. Ptolomæus som har giordt de äldsta Landkorten de wij hafwa, hafwer på alla sina Taflor intet mindre Berg i hela werlden afmåladt. Ja, allenast i en liten Kulles eller Backes liknelse, där han alla andra Berg giör till 10, 20, 30, 100, och flere ihopahängiande stora kullar. Blaus Asiæ minoris Tafla, som likwäl uti större form utkastad är, hafwer icke en gång en Backe, där som Idæ förskräckelige höge Berg skulle stå. Du Val giör det till sin längd 1 1/2 Swensk miil.

Men Laurenbergius, som gierna wil hielpa Antiquiteterna, på det detta Berget måtte någon liknelse hafwa mot den förskräckeliga stoorleek och högd dhe gambla hafwa det beskrifwit, giör dhet 5 miil långt.

Men hwem af de äldsta hafwer welat räkna ett fem miils Berg, ja, icke 10 miils Berg, för sådant det wärdt woro att ihugkommas, mycket mindre det som war allenast en eller 1 1/2 miil långt. Här af kan dhen något förstånd hafwer, uttryckeligen see, att detta Ida Berg wid Troja, inte är det, de gam-|799|ble hafwa beskrifwit: ty man wil gifwa det 5 miils längd som aldrig är, så bör det hafwa 2 1/2 miil wägs slutning. Nu ligger dhet under 42 högds graden, där dhe stora Alpes som räknas för de högsta och största af alla Berg i Tyskland, Frankrike, Italien och Hispanien, faras på twå eller tre dagar upföre, förr än man kommer öfwerst uppå dem, som alla Resande bekant är, och liggia under den 45 högds grad: likwäl kan man där intet see Solen midnatts tiid eller strax efter upgå.

Wårt Ida Fiäll egenteligen så kalladt, liggiandes emellan 62 och 63 högds grad: hafwer jag igenom Hr. Samuel Otto och dhe andre förbenämde Personer, låtit afwäga alt in till Österhafwet, följandes alt den stora Daleälfwen åth, att finna dhes rätta högd, så är ifrån högsta ryggen, Sylifiell, til Sala-fiell 500 aln. från Sala til Riphel siön 200 aln. där ifrån till mindre Riphel-siön 1660. därifrån till Yda siön 640. där ifrån til Särna 50. till Elfdal 1020. där ifrån till Silian wid Mora 790. där ifrån till Run 256. Sedan är Run öfwer Älfkarleby där älfwen löper i östersiön 2285 aln. så at hela Idæ bergs högd är 9135 öfwer hafwet i en lod-rätt linie. Hwilket nogsamt wisar det

wara ibland de högsta berg i werlden, och hafwer fullkomligen alla de kienneteckn, som de gambla dhet beskrifwit med, icke allenast för högden skull, utan för des så långt norr ut mot Norrstiernan liggiande, hwilcket gifwer, att Solen straxt effter midnatten upgår och hela Natten ut åth dhes Strålar synas, och sedan des sneda upgång.

v. De 15 stora Floder, som de äldsta hafwa skrifwit af Ida Berg flyta, de äro än i dag här behållne och intet uttorckade, utan til samma taal behållne. Såsom wi wilia begynna dhem ifrån Söder till |800| Norr upteckna, och är först Miors flod emellan 59 och 62 högds grad. 32 mid. 6. T. 14. Fig.

II. Den andra är Glammen emillan 59 och 63 h. gr. 33 midd.
III. Den tridie Gautalfven emillan 58 och 63 h. gr. 33 och 36 m.
IV. Den fierde Dala-älfven emillan 60 och 63 h. gr. 33 och 40 midd: lin.
V. Den femte Lyds-åå emillan 61 och 63 h. gr. 34 och 40 mid. l.
VI. är Indal fl. emellan 62 och 64 h. gr. 34 och 40 mid. lin.
VII. är Rymne fl. emellan 63 och 64 h. gr. 36 och 40 midd: l.
VIII. är Yma eller Vinila fl. emellan 63 och 65 högds gr. 35 och 41 midd: lin.
IX. Sedan är Bore-flod emellan 64 och 66 h. gr. 35 oc 41 mid: lin:
X. Den tijonde är Paicto eller Gerra flod emellan 65 och 66 h. gr. 35 och 42 mid: lin.
XI. Den ellofte är Laulo-flod emellan 65 och 68 h. gr. 36 och 42 midd: lin:
XII. är Kallis flod emellan 65 och 70 h. gr. 36 och 42 midd: lin:
XIII. är Torne flod emellan 65 och 70 högds gr: 37 och 43 midd: lin.
XIV. är Kimmi flod emellan 65 och 69 h. gr. och 43 och 44 mid: lin.
XV. Den femtonde är Quena flod emellan 64 och 65 h. grad. och 43 och 50 midd: lin.

Dessa alla hafwa sit uhrsprung af dhen stora Ida, som inhwälwer Swerige lika som en ihålig Daal effter Grekernas bewittnande, och til det ringaste löpa på 40, 50, och 60 Swenska miil med många skräckeliga fall, och må rätteligen kallas Floder. Där som in wed Trojanernas förmente och |801| updichtade Ida 4 små Bäckar allenast finnas efter Ptolomæi Taflor, som äro allenast tre och högst fyra miil långa. Som är Simios, Scamander, Gronis, Æsipus. Men Laurenbergius hafwer tre. Tab. Peutingerianæ inga. Men Blaus Asia twänne små Bäckar.

vi. Dhet Homerus och Horatius kalla Ida ett wattnachtigt och strömfullt Berg, det kan man see af den 6 och 43 Taflan, ty här i Swerige är intet hundra-

tals Siöar emillan Bergen, utan tusende taals, såsom wii annorstädes wiisa skole.

vij. Att Ida Berg hoos oss är fullt med Jernmalm, är nu intet Barn i werlden obekant från alla tiider, hwilket föder heela werlden med Jern, men Idas Jern widh Troja finner jag ingen än berömma sig af.

III. Sedan är öfwermåtton märkiandes alla Homeri ord, i det han säger, att de bodde förr under Ida Berg, de som med sin stora Flotta beståendes af 3000 Skiep, kommo att byggia Helium eller Troja. Nu såsom af alla Geographis bekant är, både af Ptolomæo, Blau och Laurenbergio, att Troja låg fyra Swenska miil wid pass från Siön, wid ändan på Ida Berg, som låg östan före, så behöfde de intet bygga Skiep uppå Berget, at segla up i Skogen emellan skatorna af Trän, åt wästre ändan af berget, och byggia Staden, utan de skulle wäl kunna gått ohwilade diit. Sedan låg Berget öster före, och Homerus säger dem kommit Nordan ifrån. Ty mena somlige af de gambla, att de foro ifrån Thracien, öfwer Hellesponti Sund, som är intet bredare öfwer än en |802| laglig flod, hwar til icke heller behöfdes 3000 Skiep, emedan emillan Thracien och Troja intet öfwer 8 miil äro. Der til med beskrifwer Homerus dhem segladt öfwer det stora Hafwets wågar, som ingen Menniskia nånsin hafwer kalladt Hellesponti Sund. Hwar af nu uttryckeligen sees, att Ida Berg som Homerus talar om, är wårt Ida Berg, emillan hwilket och Troja, det stora hafwet ligger, nemligen Westerhafwet, och sedan Mediterraneum; hwilcka till öfwerfara med en stoor Krigsmacht, behöfdes wäl 3000 skiepp, at dem öfwerföra som Troja byggia skulle. Wi wilja så komma åter til Homeri artiga Gåta.

IV. Homerus säger *Erichton* war den mächtigaste Konung, sådan som wij beskrifwa wår första Erick. Edda kallar honom *Erikun*, men wij behålla Homeri ord, ty *Eriktun* är den som förer och regerar en stoor Krigsmacht til siös. Thun är Hafwet, som läses c. 30 f. 722 [= s. 453]. och Herek den som regerar Hären, see c. 33. f. 753 [= s. 474].

V. Homerus säger honom haft 3000 Skiut. Att Skiut är Neckens skiep, är wiist c. 30. f. 721 [= s. 452]. och synes här, att Homerus än bättre har förstått wårt språk än andra af Grekerna. Ty hoos oss tages alltiid Skiut hoos Gemene Man gemenligare för Stoo och intet Hästen. Dessa 3000 Skiut säger han hafwa gått in wid det stora Träsket. Dhe gambla hafwa artigt kalladt Östersiön Träsk, för de outsäjeliga många klippor, skärar och wiikar, som wiist är. Ty säger Adamus Bremensis rätteligen de situ Dan: f. 16. att de gamla Romarer hafwa kallat Östersiön det Skytiska Träsket. Derföre Pomponius Mela säger det wara likare Åar än Haf, och Aristoteles medh Herodoto en Flod,

den Glis fins uti, hwilken de hafwa kalladt *Oeridon*, det är ett Haf fullt med Klippor. |803| De Skiutens små Folar äro Jullar och små Fartyg.

VI. Skiuten, säger han, den Norske Konungen Bore hafwa upfödt: här nämner han wår Konung som då lefde, effter Skaldernas art, med ett egenteligit kienneteckn och namn efter den första wår Konungs namn och äretyttel. Såsom alla wåra Sagor med Edda kalla honom Bore Burborsson, som wiist är c. 9. f. 365 [= s. 230]. Och det Diod: Sic: bewitnar, att effter honom fingo alla Konungarna heta *Bore* eller *Bore-as*.

VII. Homerus säger, att dessa 3000 Skiut de woro blåhårade, det är, de hade blå Flaggor, som Swerige alltiid dragit hafwer, ty i Wisorna kallas Flaggorna Blå-Hästmaan. Derföre säger Euripides rätteligen om wår Necker och hans Skiepp i sin Andromache v. 1010. 'och du Necker som åker med de blå Skiuten och Hästarna, genom det stormande Haf': och altså rätteligen af Plinio wår Necker, och hans Folck *Aggatyrrar* kallade blåhårige af sina blå mössor, see c. 30 f. 724 [= s. 454]. och af Platone hela Riksens förnämsta Herrar afmålade med blå Kiortlar, läs c. 7. n. 99. f. 280 [= 176].

VIII. Homerus säger att wår Norske Kung Bore han besof 3000 Märar at de wordo hafwande och födde 12 sköna Fölsungar, det är, han lastade dessa skiep med allehanda Krigstyg, serdeles med Neckens Söner som woro Alf och Berg, och satte 12 Siökungar dem til at styra. Här hafwe wi igen Erici Olai 12 widt namnkunnige siöröfware, som tiente Kung Erik. Och afmålas icke allenast desse 12 Ammiraler här igenom, utan ock den Regements skieppelse som war ställter uti Troja och des landskap, som icke allenast sees aff Edda i Præf: som säger 'at i Trojåborg thar woru 12 Kongdomar och en Yfer-Konung', utan och Homerus pe-|804|kar och der på uti sin Iliad: Z. vers: 248. där han talar om Priami Söner och Döttrar, säyandes: 'där woro 12 sköna Sängiar af huggen Sten'. Det är 12 Kungasäten och Domstolar: så ock af den 175 vers: Ψ. säyandes: 'De offrade af de Trojaners Kungeliga Barn 12 starcka och frimodiga Söner.'

IX. Homerus säger, att dessa 3000 Märar woro så lättfotade at när dhe sprungo öfwer den fruchtbärande Åkren, så gick icke et halmstrå af. De fruchtbärande Åkrar är Sweriges Träsk och Östersiös Säfwuge Wiikar, där Fisken dreffeligen trifwes och sig ökar, om hwilken Östersiös Fiskrikheet mot andre Haf endels är talt c. 4. f. 82 [= s. 56]. Säfwen och Hwassen, är den Halmen, som intet går af när man genom honom seglar eller roor, utan han buckar sig undan och åter reser sig up, hwilken man och i halmställe brukar at täckia taken, såsom är ock wiist af Herodoto c. 10. f. 429 [= s. 269].

X. Sedan beskrifwer Homerus wår Eriks resa, at när han kom utur detta

Träsket, for han öfwer hafwets stora ryggar med sina märar eller Skiut, dhet är Westerhafwets Böljor, och kom til de hwita Strander, det är Westerhafwet och det Medelländske hafwets strander, hwilcka äro hwita af hafsens Wågars fragga, effter storm och Owäder.

XI. *Boreas* som utsände *Eriktun* effter Homeri ord, är den samma som Jornandes med wåra kalla Bore, Borek, Berik, Fro, Man etc. hwilcken uthsände Erik med 3000 Skiep, de Jornandes giör till 3 och Saxo til 30000. Är således wiist en otrolig tilsammans stämning emillan wåras, Engeländernas och de Grekers Sagor, huru wåra Fäder hafwa först bebygt Troja.' |805|

6. Tiiden som Johan: Magnus sätter för denna wår första Erik, hwilken ock är dhen första Erik af hela den Kungeliga slächten effter Homeri egna ord, war An: 2430. Troja blef förstörd uti 2700 åhrs åldren, som wiist är, och Erik war uti 6 leden ifrån Paridis och Trojæ tids förstöring: altså efter Chronologiæ Taflans anledning, hwars grund skal i sit Capittel wiisas, träffar Eriks tiid moth A. M. 2500 och således på 50 åhr stämmer Joh: Magnus med Grekernas tiideräkning tillsamman.

§. III. Såsom nu är wiist af Konunga slächten, och af wåras uttåg, deras Regements form, så och sielfwe orterne hwadan de Trojaner äro komne, och hwarest de hafwa sig satt: altså will man nu af Språket dem widare wiisa wara Göter, emedan de Lärde mächta högt stå uppå dhet kiennetecknet som tages af Språket. Tu eller tre ord som de Lärde hafwa funnit igen af de Trojaners och Phrygers språk, erkienna de för Götiske, men de andre wetta de intet hwar de skola taga igen. Desse erkiende de för Götiske, såsom är först, *Becka*, som Trojanerna kallade Bröd (see Herod: l. 2. f. 40) det wi än i dag kalla Baka, och Brödet Bakbulla, och den som det bakar Bagare och Beckare.

2. Stadsens Borg kallar Homerus Iliad: A. v. 505 *Bergamum*, såsom det än hos oss kallas, Berg, Burg, Borg, Berghem. Men efterföljande orden kunna de Lärda intet igenfinna, såsom:

3. Ordet *Pyr*, hwilket alla Greker än i dag hålla för Grekiskt, men Plato som war sielf en Grek och dhen lärdaste ibland dhem, han erkienner sig i sin Cratylo f. 410. intet kunna finna des ursprung i sit Språk, utan säger det wara de |806| Phrygiers. Fyra är på wårt Språk bränna, Fyr, Fur är eld etc. see Edda i Elds kienningar. Tädan Fyru och Furutræ, efter den är feet och gierna brinner. Och här skal man märkia det som förr är talt c. 2. f. 33 [= s. 26]. at de Greker wända gierna wårt *f* och *v* uti *p* och *b*, såsom Fan *Pan*, fader *pater*, fot *pos*. Såsom och strax skal wiisas i flere ord.

4. Ordet *Phryges* det säger Herodotus lib. 7. fol. 178 skrifwas *Bryges*. Hwilcket namn Trojanerna boro af Gudinnan Frigga, som Edda i Förtalet wiisar.

5. Solinus Polyh. c. 2. säger att Trojanernas Kiärleksgudinna *Venadis* kallades och *Frutis*. Detta wetta de Lärde intet hwar de skola giöra af, som sees af Salmasii Notis til samma rum serdeles efter hon af Augustino och andra kallas *Frutiseia*. Här skola dhe Lärde strax finna wår Fru Disa. Ty Fru, Freia, är både Gudinnornas, Jungfrurnas och Hustrurnas tyttel, som Edda och Snorro f. 10. tala. Och Tis, Disa, Deia är en Moder som alla föder, som endels wiist är c. 29. f. 708 [= s. 444]. men alt detta skal klarare giöras i Capitlet om Gudinnorna.

6. Äfwen så wetta de intet hwar dhe skola giöra af ordet *Frutin-al* som Festus säger Trojanerna hafwa kalladt hennes Tempel. *Al* och *Hal* är Tempel som wiist är af Ulfila, Edda och wåras Sagor. Och war så *Frutinsal* Fru Disas Tempel. see c. 7. f. 244 [= s. 155].

7. Stephanus säger at Sifs piga som henne tiente, kallades *Ma* hoos Trojanerna: Ma är en Piga och Jungfru, som wiist är tilförenne c. 32. f. 733 [= s. 460].

8. Trojanerna kallade dhe tre Gudarna *Kappir* och *Kappar*, som |807| sees af Strabo l. X. f. 324. hwilcket ord skulle betyda starka och mächtiga: således kallades wåra Gudar och Konungar och andra som stridsbare woro af ordet Keppas och Kippas, see cap: 21. f. 531 [= s. 326].

9. Af Hesychio seer man, att Trojanerna kallade Gullet *Gler* och *Glyr*. Glisa är skina, som wiist är c. 14. f. 466 [= s. 292]. derföre kallades hos oss Gullet Glys, Gles och Bar Glæses, som sees af Edda i Gulz kienningar.

10. Phrygerna kallade sina wisor *Lytversus*, som sees af Bochardi Ænea fol. 42. Liuda är siunga. Liud, Lyd, Sång. Liod Rim och Wiisor. Islendare S. pag: 1002. Liodabok wiisebook. see Cl. Verel: Ind: Scand:

11. *Arman* säger Bochard, att det hoos Phrygerna betydde Krig, Arman är hos oss Krigsman, Aur piil, och Aurustu Krigrustning, see cap. 9. fol: 406 [= s. 254].

12. Dhe Troianers namn *Siggin* wetta de intet hwad det skal betyda, hwilcket hoos oss är Kungars och Hertogars namn, af Segra, winna. Sigge en Segerwinnare, see cap: 33. f. 747 [= s. 470].

13. Clem: Alexandrinus, som Bochard bewitnar, säger att *Bedu* skulle betyda wattn eller något sådant hoos Phrygerna. Hoos oss är Bada twätta sig. Wäta giöra wåt. Dädan Watn, Bad, Wåt, Wetter Siöars nampn, och kalla Engländerna Hafswikar *Bai*.

14. *Selg* af Hesychio är Örter och gräs, äfwen så hos oss är Selg Salat, Sawa, Säw.

15. *Azanu* är en Stad i Phrygia där Gudarna offrade. As är i wårt Språk

Gud, och Asaner, Asir, Gudar, Asynior Gudinnor, som |808| sees af Edda, och c. 14. f. 464 [= s. 291], och *Asan-au* Gudarnas säte och rum.

16. En Konung säger Hesych: kallas hos de Phrygier *Baldur*, äfwen som hos oss, som wiist är c. 34.

17. Plutarchus i sin Iside fol: 360 säger, at det som manhafteligen bedrifwes uthi Krig och andra ting, kallas af Phrygerna manliga bedrifter. Detta sätt at tala brukas hos oss än i dag. Ordets ursprung see c. 13. f. 457 och c. 22 f. 539 [= s. 287 och 338].

18. Af Valerio Flacco Argon: l. 1. v. 9. kallas de Phrygiers Båtar *Jullar*, så kallar hwart Barn dem än i Swerige.

19. *Soccor* hos Phrygerna war det som kläddes på Benen och Föttren. Än i dag kallas hos oss lång-soccor, Dalcars-soccor, Foot-soccor, det som täcker Benen och Föttren.

20. Homer: Iliad: Λ. v. 725. säger, att Phrygi hade en Ström som de kalla *Alfen*. Så kallas än hos oss alla stora Strömmar.

21. Ortelius af Dicty Cretensi säger, att Phrygerna kallade Holman som låg uti Siön mot Troia *Oen*, så kallas alla holmar och öar än i dag i Swerige Oe, Ej, Eia, Oen, see Edda.

22. *Troos* hette han som war Erikz Son, som bygde Troja. Tros war hos oss Atins ähretyttel, som sees af hans 124 kienning i Edda. Det är den som är trofast, beståndig. Truin Trogen, see LL. Förtal. Dädan Drotte, Drutte, Herre, och således kallas och Gud den högsta i en wår Psalm: 'Tu äst Tro som skriften säger'.

23. *Troja* kallades Phrygernas befästa Stad, som utstod 10 åhrs Krig och belägring. Træggia är ett rum wäl bewaradt. Up LL. |809| Widerb. 11 Fl. 13 Fl. Traka är Staket, Hakelwärke, K. Sag: c. 228. Trygger den som sitter fri för skott och annan fara. Troja och Trojenborg ett fast och beständigt Fäste, Slott eller Berg. Tröja är kläden som omgiorda lifwet, Pantzer Tröja Harnisk. Det woro för långt att igensökia flera ord, så ock alla dheras Konungars namn förklara, hwilcka större delen äro Göteska. Dock skola en del komma fram när wij komma att tala om Afgudarna, hwilcka samma dhe Trojaner dyrckade som wåra Fäder, nemligen Thor, Atin och Frigga, af hwilcken Frigga de kallades Phrygier. Är således nogsamt taladt om dhe Trojaners ursprung, och rätteligen sagdt af Vestmonasteriensi, 'at Göterna berömma sig der af at de äro de Trojaners Fäder'.

Cap. XXXVII.

Om det andra stora uttåget som de Kaller giorde.

§. I.

Wi hafwe fuller uthi dhet 18 Capitlet wiist, att Swerige fordom kallades Kalleö, (serdeles dhes Norre deel) af Solino, Diodoro och wåras Sägner, nu wilje wij företaga oss widare det bewiisa både af Ortens lägenheet, och des Folcks uttåg.

1. Plutarchus i sin Camillo talar således f. 134. 'Galli som äro komne ifrån Celtia, när deras Fädernesland intet dem kunde alla föda, för deras skräckeliga myckenheet aff Folk, så sökte de att giöra uttåg, at sig annat land förskaffa. Det woro många tusende stridsbara Ynglingar, förutan Qwinnor och Poikar som än flera woro till talet. En deel af dessa när dhe hade farit öfwer de Riphelske Bergen, satte de sig ytterst i Europa, den andre delen satte sig i Franckriike emillan de Pyrenæiske Bergen, (liggiandes wid 42 h. gr. 20 midd. Tafl. 2. Figura 2.) och Alpes (45 högds. grad: 30 middagslin.) och bodde en långan tiid in widh Sennones |810| [och] Celtiberios. Men när de fingo smaken på det liufliga och söta Winet, som fördes sedan in i Celtiam (Franckrike) ifrån Italien, blefwo de der aff så betagne och galne, att de alla togo till Wapn och Wärjor, dragandes sina gambla Fäder med sig, och foro upp till Alpes, wiljandes upsökia dhet sköna Landhet, som sådan skön Frucht bar, mot dhet ofruchtsamma som de bebodde.' Plutarchus säger, att Kallerna hafwa kommit ifrån dhe Celter, hwarest han förstår genom Celtiam hela Europæ wästre deel, såsom de gambla henne kallade, in til dhes dhe fingo bättre kundskap och åtskilnad på de Folk i hwar sit land, såsom Strabo bekienner libro 1. fol: 33. säyandes: 'Alla desse Folk som bodde Norr åth, kallades Scyther, och de som Wäster åth bodde när dhe bekante blefwo, nämdes dhe Celter, Iberar, och Celtiberar, och Celtoscyther, hwilka fordom alle tilsammans boro ett namn, emedan de ingen wiss kundskap om dhem hade.' Och libro 4. fol. 189 säger han: 'Jag menar, att aff de Caller som boo wid Narbona, och fordom kallades Celter, hafwa Grekerna kalladt alla Kaller Celter.' At Tyskland, Frankrike och Spanien äro fordom kallade Celtia, är wiist c. 3. §. 11. f. 57 [= s. 41]. och egenteligen blefwo de så kallade som bodde i Franckrike emillan Ligurim och Matronam. Af hwilka Celter eller Celtiæ deel desse Kaller kommo, wiisar Plutarchus med effterföljande ord, i det han säger, att dhe foro öfwer Riphelske bergen. Hwar Riphelske Bergen äro, och hwar rätta wägen öfwer

dem är ut och in i Swerige, är wiist cap. 25. nembligen wid Riphella Sockn, där Argonautæ foro öfwer, och än dageligen öfwerfarten är. Orsaken war til uttåget att sökia andra land för Folkets myckenhet skull, och födan, hwarföre såsom de den tiden som war wid Roms första begynnelse och strax effter Alex: Magni tiid, förnummo af Söderlänningarnas rikedomar och deras fruchtbare land, altså foro de intet in i Swerige öfwer RiphelsBergen, utan utöfwer och utom dem; och satte sig en deel, som Plutarchus säger, ytterst i Europa, nembligen i Tyskland och Ryssland, som sees af Liv: Dec: lib. 5. f: 138. som talar om |811| samma uttåg. Säyandes 'at Sigge-as med then ena delen satte sig i then Hercyniske skogen', hwilken wiist är cap: 24. §. 2. n. 6. f. 581 [= s. 363] sträckia sig genom hela Tyskland och Rysland upföre. Then andre delen satte sig i Franckrike, hwilken for sedan i Italien efter Plutarchi ord, hwilket Livius och bekräftar. Säyandes 'Balle-as for med then andra hopen in i Italien'. Altså woro the utur Swerige komne öfwer Riphelsbergen, hwilcket Plutarchus och i sin Mario bekienner f. 410 säyandes 'att the Kallers land begynnes längst under nordan, och lychtar in moth thet Mœotiske träsket'. Och strax ther efter säger han: 'hwilkets inbyggiare boo in mot Norrstiernan, hwilken dem synes stå nästan mitt öfwer hufwudet. Hwar af Homerus hafwer fått orsak för deras mörka land skuld skrifwa om werldennes yttersta ända'. Dessa märkeliga ord behöfwa ingen widare utläggning.

2. Heraclides Ponticus en Grek, som lefde in wid samma tiid, när thetta uttåget skiedde, han införes uti Camillo af Plutarcho fol: 102 således: 'Staden Roms stora undergång genom de Kaller som dhen intogo blef berychtad strax in i Grekeland. Ty Heraclides Ponticus som in wid then tiden lefde, berättar att en fremmande krigsmacht ifrån de Yfwerborne Norske, hafwa intagit Rom, som kommo längst ifrån stora wästerhafwet. Men jag undrar intet att Heraclides sådan fåfäng skrytning framförer, at the Yfwerborne Norske och the som boo långt bort in wid wästerhafwet skulle denna manliga gierning bedrifwit, på thet allt skal synas hafwa stort anseende.' Plutarchus giör redan then tiden, såsom Cluverius och andra giöra thenna tiden, att the afwundas wid wåre Norskas stora ähro, och kunde intet med godt hierta höra, att så många stora manliga bedrifter äro i werlden skiedde af wåre Yfwerborne Norske Fäder. Men jag wil |812| fråga hwem man här utinnan skal mera tro än Heraclidi som lefde wid samma tiid när thet skiedde, och war en opartisk man, ty intet war han en Romare, icke heller en Norsk, utan en Grek. Men Plutarchus war en god Romersk man. Sedan undrar jag på Plutarchum, hwi han här synes neka thet han för hafwer i andre rum bejakadt, att the woro komne öfwer Riphelsbergen? jo, jag märcker hwarutinnan Plutarchus stöter

sig. Såsom han lefde 300 åhr effter Heraclidem, i the senare tider, så far han will med the senare lärda som jag alltid wiist hafwer, hafwa ringare kundskap haft om de gamlas handlingar; i ty han menar dhe Yfwerborne skulle hafwa legat antingen på andra sidan om Norrstiernan, eller mitt under, eller aldrig warit till, stötandes sig på ordet Yfwerborne, som wiist är c. 9. f. 366, 367 [= s. 230, 231]. Hwarföre blifwe wi wid Heraclidem, som lefde i samma tiid och bättre kundskap hade, emädan hans ord instämma med Plutarchi förra ord och Livii.

3. Nicephorus Gregoras, som lefde för 900 åhr sedan, han skrifwer således i sin Romerska Histories andra Book folio 14. hwars Summa wi indraga wele: 'Schyterna äro mächta folkrika boendes längst norr af alla de orter som finnas i hela werlden. Och fast the icke äro rätt under Norrstiernan, så äro the doch henne närmast för alla andra. Hwilcket icke allenast alla gamla och äldsta Skribenter bewittna, utan och wi sielfwe genom en lång förfarenhet hafwe thetta erfarit. Dhessa äro de Homerus förmäler äta miölckmat, och inga rikedomar achta, och wara för alla menniskior de rätträdigaste. The gamla hafwa gifwit them åthskilliga namn. Homerus kallar dem och Kiempar; Herodotus Schytar; Plutarchus Germen, Kiempar och Tiodar. De som gifwa dem Grekiska namn, de nämna dem med åtskilliga namn, hwar och en effter sit behag: |813| dessa Norska Folcken hafwa som en stor flod farit öfwer wåras land och andras. Och såsom Gud den högsta utaf himmelen menniskian förskräcker med dunder, liungeld och stora floder, och af Jorden genom stora Jordbäfningar, och genom wäder med hiskeliga wäderhwirflar och storm. Altså äro dessa Norska och Yfwerborne intet annat giorde till, än att när Gud behagar straffa land och riken, så utsänder han dem. Af dessa Yfwerborne Schytar uthforo en stoor hoop aff sitt Fädernesland, och underkufwade sig många rijken, och dhes Folck giorde till sina Trälar och skattskyldiga. Lika såsom ett stort Haff det allt öfwerflödar och bortsköljer. Och de som närmast sig nedersatte (i Finland och Esthland) in till deras Fädernesland den gamla Schytien Swerige, the behöllo theras gamla namn, i thet the kallade sig Schyter, och landet Scythia. Hwilcka sutto långt ofwan för Tana strömmens kiällor (Finland) och så sedan in wid Tanaim (Rysland) hwilcka sedan spridde sig wida kring i Europa och togo Landet in allt till Mœotiske Träsket (Tartariet). Sedan många hundrade åhr ther effter for åter en annan mächtig hoop uth aff den första och äldsta stora Scythia (Swerige) hwilcka delade sig i twå delar, den ene delen drog åter till the Sarmatiske Asianer, (Rysland och stora Tartariet) och kastade theras regemente öfwer ända in till Caspiske Hafwet, hwilcka förgiätandes sitt Fädernes namn, kallade sig Sarmader, Mesagiötar,

Swertungar (Melanchleni) och Amaizoner, (dessa alla liggia emillan 40 och 70 h. gr. 70 och 120 midd. 1. T.) och sådana namn som de Folken gafs hwilcka de underkufwade, samma namn behöllo de ock sielf. Den andre delen aff dessa rätta Schyter som uthforo, följde hela Hafsens Strander åth, och intogo hela Påland (Sarmatiam) och Tyskland. Omsider foro the in i Frankrike, och den sig underläggiandes, kallades då Celter och Kaller. Undantagandes thetta uttåget, kommo ock Kiemparna och Tiodarna ther ifrån, hwilka en lång tiid ther effter med en otalig hoop Krigsfolck så ock Hustrur och Barn drogo in i Italien, men the, doch knapt nog, blefwo slagne aff den Romerska Krigshären, under Borgmästarens Caji Marii och Luctatii Catulli anförande. Hwad skal jag säya? the drogo och offta in i Africam, dragandes öfwer Narwa Sund, och offta lade Spaniorerna under sig. Ty öfwer hwilka Konungariken de hafwa sina wapn fördt, dem hafwa de ock mäst wunnit, och herskade öfwer alla andras land. Men deras land Scythia (Gudi wari lof) hafwer än ingen ifrån werldennes begynnelse sig underkufwat. Orsaken är thet att the wåla intet skiämma sina tänder på Hwetekakan, icke heller läskia sin torst med win.' Öfwermåtton kosteliga ord hafwer den Greken talat om wåra Fäder, och äro hans ord så klara, att the intet behöfwa uttolkas, ty hwilcket land längst norr är, och hwilket egenteligen kallas Scythia, är i c. 10. fol. 424 [= s. 265] och alla de andra |814| klarligen bewist, och när man efter hans egna ord uthdrager alla de land som wåra Schyter hafwa intagit, som är Rysland, Tatariet, Asien, Påland, Tyskland, Frankrike, Hispanien, Italien, Africam, så blifwer intet mera igen än wår rätta Scythia som aldrig war af fremmande inkrächtad, för hwilket wi aldrig kunne nogsampt lofwa och prisa then Ewiga Guden. Ibland alla dessa uttågen seer man honom och nämna när wåra Kaller utdrogo och intogo Frankrike, då och dhet först fick heta af Kallerna Kallia, som wiist är c. 18. fol: 499 [= s. 312]. Ty förr kallades thet alltid Celtia, som klarare skal wiisas när uttågs tiden framdrages af chronologien.

4. Diodorus Siculus wiisar att Kallerna och Kiemparna som lågo längst moth werldennes ända, som wiist är under 67 h. g. 40 m. 2 T. där Kallis och Kimme-landet än sina namn behålla, woro alt ett Folck som intogo Rom, säyandes således lib: 6. cap. f: 141. 'Nu wil jag skrifwa thet som mångom obekandt är. The som boo norr om Massilien' under 42 h. gr. 24 m. 2. T. 2. F. 'uthi Franckrike emillan Bergen Alpes och Pyrenæiske Bergen, de kallas Celter. Men de som boo länger bort in mot Hafwet och de stora Hercyniske Bergen alt in till Scythiam, dhe kallas Kaller, hwilka alla tilsammans de Romarer med ett namn kalla Kaller. Deras Qwinfolck de äro icke allenast lijka till storleken med sina Män, utan och lijka starcka. Barnen äro alle hwithårade, men när

the blifwa äldre, så få de sådan hårsfärg såsom Fäderna, nemligen litet mörkare.' Här tils har nu Diodorus kalladt Frankrijke Celtiam, och Sweriges Inwånare med Tyskland, Kaller, men här effter talar han om dhe Swenskas Kaller allenast, som och kallades Kimrar och Kimpar, de som intogo Rom, säyandes: 'De Kaller som boo nästan under Norrstiernan och äro närmast Schyterna, de äro hårdare än annat Folck, af hwilcka en del säyas äta Menniskiokiött: Såsom det och säyes om dem som boo på Irland näst Engeland. Dessa Kallers grymheet och manligheet, beryktas allestädes, ty de säya dem fordom farit hela nästan Asien igenom, och då kallades de Kimrar, men nu är thet något ombytt, och kallas |815| Kiempar. The giöra effter sin gamla wahna att ströfwa i alla land, tagandes bort dheras ägodelar, och allt annat förachta de. Desse äro de som intogo Rom, och när the hade skiöfladt Baldurs tempel i Delphis, så giorde the större delen aff hela Asien och hela Europa sig skattskyldige, intagandes deras åker och land. Och the som aff dem foro in i Grecien kallades Grekiska Kaller. På sidstonne slogo the många och stora Romerska krigshärar och dem ödelade.'

5. Florus lib: 3. c. 3. kallar och Kallerna Kiempar, beskrifwandes deras Fädernes land och så aff Sweriges yttersta landskaps ända mot norr, säyandes: 'Kiemparna, Tiodarna och Ligarna, som foro af yttersta Kallernas landsändar, när hafwet öfwerflödde theras land, så sökte the nya land i hela werlden att beboo.'

6. Den Greken Pausanias som lefde i thet andra hundrade åhret efter wår Frälsare Christum, och för alla mächta flitig hafwer warit att sielf Grekeland igenom fara, och upsökia allehanda gamla handlingar och dem efterfråga: han skrifwer således i sin Attic: fol: 6. 'Dhe Kaller om hwilcka jag nu kommer att skrifwa, dhe boo 1. wid Europæ yttersta ända. 2. wid ett stort Haaf, till hwilcket det förmäles ingen kunna med Skiepp komma. 3. ty ther är ett stort Hafsswalg 4. skräckeliga Klippor, 5. och fahrliga många willdiur. 6. och för dessa orsaker är dhet Hafwet swårare att besegla än alla andra. 7. Dheras land omflyter Oredon (Österhafwet), wid hwilckets Strander thet säges att Phaetons Systrar de begråta Solens fall. Men at desse kallade sig Kaller, är skiedt i senare tider, ty fordom så hafwa de sig kalladt Celter, så och andra dem det namnet gifwit. Dessa drogo en mächta stoor Krigshähr till samman, och wände sig til thet Grekiska hafwet, och inkrächtade sig hela Illyrien och alla andra Folck, alt in till Grecien, ja och de Macedoner undertryckte the.' Widare säger Pausanias fol. 66. 'De Kaller eller Celter som boo 1. ytterst wid werldennes ända, 2. Närmast till Norrstiernan eller dhe land som för kiöld och ijs skuld intet kunna beboos, dhe kallas Kieppar. Hwars kropps

storlek jag intet förundrar. Ty deras Benragel äro intet större än hwilka de Egyptier wiisa.'

Att Pausanias nu intet förstår Franckrike, som uthi hans tiid wäl kallades Kalland af wåra Kaller fordom diit komne, wiisa nogsamt desse här åthskilliga öfwermåtton klara kienneteckn. desförutan war Franckrike reda uti |816| 300 åhr för honom allom Grekom och Romarom bekandt, ty såsom Keysaren Julius, som af hans egna Böcker klart är, lade icke allenast hela Franckrike under sig, utan och for öfwer siön til Engeland, altså war ther intet werldenes ända. Intet war heller ther någon kiöld så stor att hans krigsmacht till döds frös: icke heller är ther något hafswalg: icke heller Klippor och willdiur i hafwet att the icke kommo wäl öfwer. Sedan war Octavius Augustus med sin krigshär alt in till Elfwen i Tyskland, som sees af Sveton: lib: 2. §. 21. f. 141. sedan förde och Keyser Tiberius, Caligula, Drusus, Nero, Vitellius, Vespasianus, krig i Tyskland, som läses alt i Svetonio. Och om Antonino Pio säger Pausanias sielf l. 8. fol: 526. 'Att han tog en stor del af landet ifrån Engeländerna, efter thet the stor skada hade giordt på the Romarers Krigshärar. Hwilcken Antoninus lemnade en son effter sig, som the grymma Tyskar och underkufwade.' Af alla dessa Keysarers resor och krig uti 300 åhr wid pass förde, seer man klarare än Solen, att både Tyskland och Franckrijke med thes omliggiande haaf, war allom then tiden bekandt, och intet af alla de kienneteckn som Pausanias framställer, någondera aff dessa riken tilkom. Ty först kom dem intet Europæ och werldennes ända til, utan allena Swerige, som ligger längre norr än de alla: oc war mycket mindre Franckrike the äldstas Gallia, ty öster om det ligger Grekeland, wäster om Engeland, söder om Spanien, norr om Tyskland, och altså war ther intet werldennes ända. 2. Icke eller ther thet hafwet som för klippor ijs och willdiur intet beseglas kan, ty theras Keysare seglade icke allenast offta till Engeland, utan och alt under Norje, ther Tacitus sielf säger att hafwet stod Druso emot, och altså woro här i Swerige the |817| Klippor och Willdiur som Drusum mötte: hwad Klipporna anlangar, så läs hwad som öfwer Platonis ord är förklaradt c. 7. f. 164 [= s. 105]. och hafwer jag af allas förnämstas Siökort uthdragit huru många Klippor och Holmar äro kring Swerige, nemligen ifrån Sundet och in till Nova Zembla äro 1360 och i Östersiön 2821 stycken. Hwad Willdiuren anlangar, så läs man det Herodotus hafwer skrifwit, och framdragit är c. 10. §. 2. n. 11. f. 429 [= s. 268]. Och widare kan läsas dhe Holländskas resor til Novam Zemblam, ther en får see huru offta the woro i fahra för siöbiörnar och andra hafs willdiur, hwilka offta wille klifwa up i Skieppen och Båtarna för them, och mången af deras Båtsmän dödade och sargade. Icke heller är wid Franckrike, icke heller Enge-

land eller Tyskland något Haf, som icke widare beseglas kan, men wid Sweriges norre ända kan man intet widare komma för Iis, hwarcken i wäster, norr eller öster, såsom kan sees af Holländernas, Engländernas och andras Reseböcker, som offta hafwa försökt at kunna komma til OstIndien en kortare wäg än neder om Africam och des udd Caput Bonæ Spei, men de måste hafwa wändt om för Iis och Kiöld skuld, och mist både Folck och Skiep mången gång.

Icke heller gränsar Franckrike med något Land, icke heller Tyskland och Engeland, thet icke för kiöld skull kan beboos, men Sweriges yttersta land Kallia och Kimmimark gränsar med Iishafwet, öfwer hwilcket ingen menniskia länger bort åth boor: ty fast Holländerna segla stundom om Sommaren till Spitsbergen, som är allenast en liten Öö, strax ofwan Swerige, at fånga Hwalfiskar, så boor ther doch ingen menniskia, utan några som hafwa |818| försökt att wara qwar om Winteren på Spitsbergen, hafwa dödt af kiöld. Icke heller är wid Frankrike, icke heller Tyskland eller Engeland, thet i alla tider namnkunniga hafswalget Malströmen, utan thet ligger strax moth thetta Sweriges Kallia, som Pausanias säger under den 67 h. gr. 31 m. som wiist är c. 8. f. 305 [= s. 192]. Icke heller är Frankrikes Haf så swårt att besegla som wårt, för dhes många klippor. Icke heller är wid Frankrike *Oredon* eller Östersiön, som gifwer Phaëtontis Systrars tårar, thet är Glis, som alla gamla Greker thet kalla. Utan denne Oredon ligger här emillan Swerige och Tyskland. Phaetons Gåta skole wi annorstädes förklara. Eljest af alla Greker är ingen som skrifwer närmare Kiemparnas namns ursprung af Kieppas, än Pausanias, kallandes them *Kebares*, såsom ock theras yttersta Landsända kallas Kibarnäs under 71 h. g. 50 m. T. 6. F. 14. Hwad han talar om wåra Fäders storlek, att the intet hafwa warit större än the dödas Benragel som äro wiiste i Egypten, så är thet sant, ty wåra Fäder som kommo in i Canaans land, i Sicilien, Africam och Egypten, woro af Jettearten, som woro på 4 och 5 alnar och högst sex långa, som förr är wiist.

7. Polybius uti sin hist: lib: 4. fol: 313 wiisar att Kallia ther thessa Kaller kommo ifrån, är wårt yttersta lands ända, som ock kallades Tule som wiist är c. 19. så lyda hans ord: 'Sedan åter när Kallerna kommo till sin förra wana att ströfwa under dheras Konung Gunmunder, så kommo the Byzantier (Constantinopel) i allehanda swårigheter. Desse Kaller woro en del af them, hwilcka med sin Konung Brander drogo ut af sitt fädernesland. Hwilka när the hade afbrändt och röfwadt Baldurs Tempel wid Delphos, och the kommo tilbaka til Hellespontum, så drogo the intet öfwer in i Asien: utan lockade af thet skiöna Landet, in wid Byzantium satte the sig ther. Sedan lade the under sig hela Thracien, hafwandes på Tulo sitt Kungliga säte och rätta |817 bis| rege-

mente, men de Byzantier tillskyndade dhe mycken swårhet. Ty i begynnelsen när deras Konung Gunmunder for och ströfwade in på deras gränsor, så måste dhe åhrligen gifwa skatt till the Kaller tre eller fem tusende Gyllen: ja stundom tijo tusende Gyllen i Brandskatt. På sidstonne måste de gifwa åhrligen ottatijo pund Guld.' Hwad tiid detta skiedde, skole wii rätt nu wiisa uti Chronologien. Är således wiist af så många förnämliga gambla och säkra Lärda Män, hwar den rätta Gallia är, som än i dag det namnet bär, och hwadan dhe Kaller in i Frankrike och i Asien och andra orter äro komne.

§. II. Nu wilja wi wiisa af deras första Fäder, Afguderi, seder och annat, att dhe äro här ifrån komne.

1. Cæsar bewitnar i sin 6 Book f. 56. 'att Kallerna sade sig wara ursprungne af des första fader Tysse: hwilka Drotterna dem hafwa förtälgt.' Tysse och Thor är alt ett, som wiist är cap 29. fol: 707 [= s. 444]. och war Mannens Fader, dädan Swerige het Manheim. Af hwilken Tysse och hans Son Man alla wåra Fäder äro ursprungne.

2. Cæsar säger på samma rum, att Drotterna förestå offren och Gudstiensten hoos dem, Dhetta giorde dhe och hoos wåra fäder som wiist är cap: 24. fol: 642 [= s. 403] och af Snorro fol: 2. Hwadan i wåra lagar Kyıkiowärderna kallas Kyrkiodrotter.

3. I samma rum säger Cæsar 'at de begynna Åhret af Natten': Detta giorde och wåra Fäder, som wiist är cap: 5 och 24. f. 93 och 642 [= s. 62 och 402]. och sees mächta wackert af dhen 8 Edd: Mythol: indragen c. 7. §. 5. n. 47. p. 198 [= s. 126]. där som Natten afmålas rida för Dagen med sin häst.

4. Uti samma rum säger och Cæsar, 'att de tro Siälarnas odödeligheet, och att Siälen hon åter kommer igen i en annan Kropp, som upwäxer: hwilket mycket giör till att upwäckia dhem till manligheet och Dygd, i det de förakta Döden. |818 bis| Ammianus Marcellinus lib: 15 fol: 63 säger, 'at Drotterna inbilla dhem alla att Siälarna äro odödeliga, derföre förachta de allt werldsligit.' Pomponius Mela lib: 3. c. 2. f. 50. 'Ett är dhet, som Drotterna predika för Gemene Man, på dhet dhe skola wara manliga i striden: nembligen att theras Siälar äro odödeliga, och att dhe komma effter döden i annat liif.' Diodorus Siculus lib: 6. fol: 140. 'Dhen meningen som Pytagoras hade att Siälarna äro odödeliga, den hafwa dhe och, menandes fullkomligen att Siälarna effter en wiss tiid komma igen uthi andra Kroppar.' Dhetta trodde wåra Fäder Hedningarna fullkomligen, såsom sees af wåra Sägner och det Edd: Mytholog: 35 pekar på, indragen cap: 22. §. 2. fol: 554 [= s. 347]. där som talas om 'huru Kiemparna de fächta och hwar annan dräpa, och stiga åter upp igen.' Men klarligen af den 49 Myth: där som talas om den Oden som kom

tillbaka in wid Alexandri Magni tiid, med dhe andra Gudarna, 'att dhe gofwo sig de förra Gudars namn, på dhet att Gemene Man skulle fullkomligen troo dhem wara dhe samma som för många 100 åhr utreste i krig.' Hwilcket wi flerestädes i wärkets tillökning wiisa skole. Att Siälarna skulle aldrig döö, läses och i 3 mythologien. Utaf denne wåra Förfäders stadige tancka om deras egen odödelighet, så följde och det omdömet om Thors omgänge med Niobe, dhen han uthi fremmande land besof, at hon den första utaf alla dödeliga menniskior war, som af en odödelig Gud sådan wänskap åthnöt.

5. Pomponius Mela säger och 'att Kallerna brände sina Döda', see detta giorde wåra Fäder, som wiist är c. 24. fol: 652 [= s. 410]. och läses i Edda Mythol:

6. Vallerius Maximus lib: 2. folio 75 säger, 'att dhet är en gammal seed hoos Kallerna, att om någon är skyldig dhen andra penningar, hwilcka om de intet blifwa betalte, så lära de blifwa betalte aff honom i det andra lifwet.' Dhetta trod-|819|de wåra Fäder, derföre läto dhe mycket Silfwer och Guld med sina Döda i dheras begrafnings högar inläggias, såsom sees af K. Yngwe Frej uti Snorr: Sturl: Krönika f. 10. 'hwilcken Drotterna inbillade gemene man lefwa, och låto i tre åhrs tid föra all skatten af landet i hans hög.' Och dhetta bruka än Lapparna som boo up i Skogarna af wårt äldsta Kalland, hwilka låta giömma förr än de döö alla sina Penningar, Silwer och Guld, i Jorden, så att ingen kan den finna, och låta läggia Yxa, flinta, fnöske, Boga och Piil wid sin döda kropp i Kistan, menandes sig snart åter få bruka samma Penningar, så ock Bogan, Yxan och Piilen i ett annat lif, såsom endels läses uti Cl. Schefferi Lappon: cap: 27. fol: 315, 319. Hwarföre, såsom wåra Fäder (allena ibland alla i werlden) i gemen trodde Siälarnas odödeligheet, och inbillade sig och allena hafwa kundskap om Gudarna och Naturens skapnad och alla naturliga ting. Ty bewittnar Lucanus Bello Civili mächta klarligen alt dhetta allenast om wåra Fäder, libro 1. v. 444. 'I Mennskior, som med Menniskioblodh blidka eder Gud Tiodan, och dhen grymma Guden As, så och eder Schytiska Thor och Disa, dhe som med intet mindre offer willia försonas.' Och uti den 452 versen: 'I Drottar som allena gifwit är att hafwa kundskap om Gudarna och de Himmelska tingen.' Och uti den 458 versen sluter Lucanus alt detta med dessa orden: 'Sannerlig dhe Folcken, som boo under Norrstiernan, dhe äro lyckelige uti sin willfarande troo, att de genom den intet fruchta för Döden, eller aldrastörsta fahra.'

7. Strabo libro 4. folio 197. säger: 'Dessa Kaller, så och andra af dem troo at Siälarna, så och werlden alldrig skola förgås. Likwäl mena de att werlden skal en gång undergå Eld och watn.' Denna wåra Fäders tro och lära, som

Kallerna med sig utförde, läses märkeligen uti |820| Edda 48 Mytholog: att effter dhet kriget som Gudarna wid werldennes ända föra skulle, så lärer Surtur slängia eld öfwer Jorden och upbränna alla Rijken. Och uti 49 Mythol: talar Edda om hwad sedan skulle skie. Nemligen, att Jorden skulle åter på nytt skiuta sig up utur Hafwet, då hon skal grön och härlig wara och så fruchtsam, at ingen åker skal mera behöfwas att såås.

8. Kallerna dyrkade och Merkursmannen som wåra Fäder giorde som Cæsar lib. 6. fol: 56 bewitnar, säyandes: 'Merkursmannen dyrka de högst, honom afmåla de på allahanda sätt, och i åthskilliga skapnader. Honom säya dhe hafwa upfunnit alla Konster. Honom säya de wiisa uth wägarna. Honom mena de hafwa mynt och penningar om händer, och kiöphandelen. De dyrka och Baldur, Marsken (eller Tyr) Toor och Atin.' Den som nu detta jämförer med cap: 32. fol. 729 [= s. 457] han behöfwer ingen utläggning.

9. De Kaller offrade och Menniskior, som sees af Cæsare l. 6. f. 56. Detta giorde och wåra Fäder, som wiist är c. 24. f. 603 [= s. 378].

10. Ett af det förnämsta skiälet som wiisar att de Kaller woro här ifrån komne, och deras Enwalds Konung här i Swerige hade sitt säte, och att dhe en städse wyrdnad sitt Fädernesland skyldige woro, är det, at dhe som alla andra Konungar utomlands måtte komma til det hwar femte åhrs Alherjars tinget och offret, som Plato talar om här cap. 7. §. 5. n. 80. f. 262 [= s. 165] och Herodotus betygade att Schyterna in wid Pontum Euxinum måtte och hwart femte åhr giöra, se här c. 24. f. 602 [= s. 377]. hwilket D. Sicul. lib. 5. bewittnar, säyandes: 'De kaller förwara de brottsliga i fem åhr (i fängelse) då dhe dem upoffra, antingen hängiandes dem eller kastandes dem på törne och stakar, eller bränna de dem.' Flera kienneteckn at de Kaller äro här ifrån komne, behöfwes intet indraga, ty the öfrige som af mindre wärde äro, spara wi til en annan gång. |821|

III. Nu wilja wi komma till Språket som the med sig utförde och der af wiisa dem wara wåra fäders afkomne.

1. Cæsar lib: 3. fol. 28. säger: 'Att dhe hafwa ett slags Tienare, hwilka de på sitt Språk kalla Solder eller Soldater, hwilcka äro så högt förbundne, att dhe, så länge de lefwa, niuta samma goda med sina Herrar. Men går och något olycksamt så är ingen af dem som icke wågar sitt liif och dör för dem, eller tänker att lefwa effter dem.' Fast Keysar Julius intet hafwer förstått wårt språk, så uttyder han sielf ordet så klart, såsom han hade warit en Swensk född. S æ l i a är hoos oss borthandla, som läses allestädes i LL. S o l d e r, bortsåld. S o l d a t, en wärfwad Knecht, och kallas märkeligen wår Frälsare Christus S o l d e r uti Matthæi 27 Capittel 10 vers. O c h t h e h a f w a t a g i t

trettiio Silfpenningar, ther then Solde med betalat war. Ty han wiiste rätteligen at han i döden war sina trogen.

2. Cæsar lib. 6. fol: 56. säger: 'Att de af Ridderskapet, såsom dhe äro mächtiga till, så hafwa de många tienare och Ämbetsmän.' Festus Pomp: f. [11] säger af Ennio, at på Kallernas språk är *Ambact* en tienare. Ambat, Ambot är Tienarinna på wårt mål, Ol: Saga cap: 6. WestG. L. Gifft. 6 Fl. och *Andbakt* eller *Ambakt* Tienare, see Ulfila.

3. Plutarchus i sin Marcell. f. 299. skrifwer: att de Kaller hade et slags Krigsmän som de kallade *Kæsater*. Hesychius säger 'at Kesia uttyda somlige wara ett Spiut af Järn, andra säya det betyda såld, och andra ett Kastespiut.' Pollux lib. 7. cap: 33 säger, 'att Kesia är en heel Järnspetz, och är ett Lybiskt ord.' Så twehogse äro Grekerna och Latinerna om detta fremmande ordet. Och wil Cluv: i sin Germ: lib: 1. cap. 44. f. 354. att för *Lybij* skal man läsa *Celtas*. Nei; dhetta behöfwes intet, ty Cluverius weet intet hwar dhet rätta Lybia är, |822| nembligen wårt, som wiist är cap: 8. fol. 342 [= s. 216]. som ligger strax in wid wår Kallia, där dhe ännu wetta hwad Kesia är, och är uhrsprungs ordet kasta hwart barn bekant, och Kesia är ett kastespiut, som läses i Ol: S. c. 198. Ol: Trygg: c. 46. och i Trojomanna Saga står p. 15. 'Skyter han Kesiane at Aiaxe.' dhet är, Schyten han skiöt eller kastade till Ajacem med Kesian. I dhenna gambla Trojomanna Saga har man igen både Schytarnas rätta ursprungs ord så wäl som Kiesaternas och Kesians.

4. Pausanias in Phoc: där han talar om wår Atins Soneson Kung Bronder, som utförde Kallerna, säger at dhe kallade Hästen *Mæran*. Således kallas Hästen af oss än i dag och sees kan af c. 7. n. 85. f: 270 [= s. 170]. där den gamla Skalden i Hervara säger 12 hundra Märar.

5. Virgilius lib: 11. Æneid: f. 995. och Festus Pompejus fol: 233 kallar ett slags wapn, som de Kaller bruka, *Sparrar*. Sparre är hoos oss dhe långa och smala Trän som uppehålla taken, så och den långa stången, som Riddare rida till Spers med. Edda i Spiuts kienningar hafwer *Spior*, *Spara*, *Kesia*, *Fraka* etc.

6. Isidor: Orig: l. 19. f. 471. de Kaller hafwa ett slags fyrdubbelt kläde som de kalla *Sockor*. Om Sockor är wiist i näst föregående cap:

7. Isidorus lib. 19. c. 23. fol: 470. säger, att *Rhenpelsar* äro af skin, och föga längre än att de nåå ifrån Axlarna och nedan Buken. Och af Varrone lib: 4. seer man at det war de Kallers Kiortlar. Men Isidorus menar, att de skulle heta Rhenpelsar af floden Rhenströmmen, och att dhe som där bodde skulle dem brukadt. Om de hafwa kunnat giordt dem af Rhenflodens wattn, så hade dhet warit likt att de hade kalladt dem Rena Watnpelsar. Men see

här, om |823| intet annat skulle finnas, at wiisa dhe Kallers första fädernesland, så wore thetta nog, ty i wårt Kalland finnas Renarna många tusendtals; och där uppe än i dag giöras Renpelsarna till den storleken som dhe gambla Latiner dhem här beskrifwa. Och måste Cluverius i sin Germ: l. 1. c. 16. fol: 135 erkienna, att Renpelsarna hafwa sit namn af wåra Renar.

8. Isidorus l. 19. c. 23. f. 470. säger att Kallerna nämna ett slags kläder *Linna*, och dhe äro miuka. Plautus säger att dhe Kaller bruka dessa *Lindar* att giöra. Cluv: lib: 1. c. 16. fol. 136 bekienner sig intet wetta hwad han skal giöra aff dhetta ordet. Hoos oss är allom bekant, att linna, linda är omweckla och en ting bekläda. Lucæ cap: 2. v. 12 står: I skolen finna Barnet swept i Linnakläder.

9. Strabo lib. 4. fol. 196 säger att dhe Kaller hade och ett slags kläden af ull som dhe kallade *Lenas*. Hwar och en aff wåra är bekant hwad lent är, nembligen miukt. Der aff kallas dhe miukare Kläden af Ull och Silke, Lenakläder, som står Matthæi 11 Capittel vers: 8. willien i see en Menniskia i Lena kläder.

10. Polyb: l. 2. Men (*maniacæ*) äro Gullkedar som de Kaller bruka att bära kring Halsen och Armarna. Om dhetta ordet hafwer hwarken Vossius eller Cluverius något att skrifwa: men på wårt Språk kallas Gullkedar Menior och Malior, såsom sees aff Herrauds Saga cap. 7. f. 33. där Bose röfwade aff Afguden Jomala 'ett Men, þad som kostadi Þrin hundrud marker Gull'. Herw: Saga c. 17. f. 163. 'Men spenne eg | Manni ad Halse.'

11. Af Strabone l. 4. och Polybii samma rum seer man och, att Kallerna nämna sina armband |824| (*armillas*) Armelior. Hwars ursprung dhe Lärda ey heller finna. Arm är hoos Latinerna *brachium* och Melia är bandet eller ringen öfwer armen. Melior kallas och de stora Silfwer-ringarna som dhe gambla några än bruka i sina Snörlif.

12. Festus Pompejus fol: 26. sägar att Kallerna kalla *Belgen* de säckiar som hängia wid skiortan. Nonnius Marcellus säger *Belgi* kallas en Possa eller Säck som hänger wid armen. Belg på wårt mål är sielfwa Buken, så och skinnet, såsom sees af Herrauds Saga cap. 7. fol. 31. 'Herraudur ledde efter sier Mosa-Belgin.' Dädan Mat-bælg, Matsæck, som Göterna utom lands och brukade, see Ulfila Lucæ 9. v. 3. Balg Flaska. Lucæ 5: 37. Matthæi 9: 17. Belgen kallas dhe stora armarna som wåra Fäder brukade, alldeles som Festus och Nonnius, som wid Christi tiid lefde, dem här beskrifwa, och stå i wåra gamla Lagar afmålade, see Tafl: 26. Fig: 93. *NN*, *MM*, och må wäl kallas Belgar, ty jag tror mången Smed ingen större Smedbelg eger.

13. Diodorus Siculus lib: 5. p. 213 säger at Kallerna kalla sina byxor Brackor, det är ingen i Swerige, som icke wet hwad Brackor är.

14. Quintilianus lib: 1. cap: 9. säger, att hoos Kallerna heter en Wagn *Rheda.* Uthi wår Edda kallas Fru Disas eller Frejas wagn således: 'Freja takur Kottum tveimur och sittur i Reid', det är, Fru Disa hon spänner twå Kattor för sin wagn och åker så till wägs. See Göthriks Saga c. 29. f. 169. så och Herwarar Saga c. 7. 'Med Hialmi och Bryniu | Och hwessi Swerdi | Raud och Reida.'

Flera ord indraga behöfwes intet, uthan dhessa synnas wara nog att wiisa Kallerna som i dag heta Fransoser, wara här ifrån komne, de som |825| wid Roms begynnelse utdrogo och manligen underkufwade sig dhe Celter, som förr Frankrike bebodde, och sedan intogo Rom.

IV. Nu wele wi tilsee tiden när Kallerna foro utaf Swerige, oc hwad namn deras anförare hade. Utaf Isländernas, de Danskas, Norskas, och wåras Sagor är offta påmint, såsom särdeles aff Herw: Saga, Snorro Sturlæson och Edda, att en mächtig wår Konung benämd Atin (Auden) kom tilbaka ifrån Mœotiske träsket med en stor hoop af dhe Konungabarn och Giöter som hade farit utom lands med honom, hwilken satte sina Söner til Konungar öfwer Danmark, Tyskland, Rysland och Påland. Men sielf satte han sig neder i Swerige ey långt ifrån Upsala, och bygde en Stad den han kallade Siggetuna, som sees af Snorro Sturlæson fol: 4. Denna förde krig med de Waner som bodde wid floden Donau, uti riket Wanaheim, hwilket Plinius nämner klarligen l. 4. c. 12. fol. 223. liggia wid floden Donau, som och kallas Ister, som sees af Ortelio och alla Lärda. Dhenna Auden eller Ate-as är den samma som Strabo i sin 7 Book fol: 307 ther han talar om Giöterna, säger: 'Ateas som förde krig med Philippo Amyntæ son, (andra Alexandri son som war Alexandri Magni Farfader) han war Konung öfwer många land.' Justinus lib: 9. cap. 2. han förmäler 'om samma Krig som Auden hade med the Waner, huru han begiärade hielp aff Philippo och lofwade honom att få ärfwa Rijket effter sig. Men när Wanernas Konung dog, så blef intet af kriget, och Auden sände the Macedoner tillbaka, och lät säya Philippo att han hade ingen hielp begiärdt, och intet behöfde han någon arfwinge så länge han någon Son hade. Ther aff blef Philippus förtörnad, och förde krig på wår Konung Auden, hwilcken han wann (säger Iustinus) mera genom räfstrek än macht och kraft. Och blefwo 20000 Qwinfolck och Barn fångade.' Jornandes säger lib. R. Get: 'att Giötharnas Konung Atin Reker (Autriregir, den Iohan, Magn. kallar Antin) förde krig med Dario Hystaspis son och Xerxe. Och Gotilas Giötarnas |826| Konung han hade en Dotter Medoppa benämd, den som Philippus Alexandri

Magni Fader fick till Hustru.' Plutarchus lib. Apophteg: fol. 174. skrifwer om samma 'Auden att han skref bref till Philippum och berömde hans Macedoner för thet the kunde wähl strida, men sade sina Schyter kunna ändå mera, nemligen strida med Hunger och Törst.' Såsom nu ibland dessa Lärda någon oenighet finnes, så wilja wi tilsee dem förlika. Utaf Audens slächts register i chronolog: Taflan seer man ingen Gaute eller Gothilas hafwa warit in wid Audens tiid, utan aff hans Förfäder ifrån honom tilbaka räknade i femte leden, war en benämd Geate, Gaute och Gautil och hans Son Gotulf, hwilken träffar in wid Darii Hystaspis tiid, och wid samma tiid war twärt om ingen som het Auden: ty förmenar jag, att såsom Plutarchus, Justinus, Langfegdetalen och andra alla wåra instämma, att han heet Aten, Audin, Atin och Metatin, dhen som med Philippo hade att giöra. Ty tror jag Jornandem namnen förwäxladt, emädan när man dem i sina rätta rum förer, blifwa här strax twänne märckeliga tiiders tilsammans stämningar. Nemligen Gotil med Dario, och Atin med Philippo, och effter Justinus förmäler att Atin lofwade honom få ärfwa Riket, så hafwer han warit Medoppæ Fader, den Jornandes säger Philippus hafwa tagit till Hustru. Ty att Philippus skulle hafwa lefwat under Atin och sedan Gothila hans Sons tiid, och under Gothilæ Dotters tiid Medoppas, den han skulle tagit till hustru; är intet likt, emedan han allenast lefde 47 åhr, (see Justin: c. 8. f. 167.) hwilken kunde intet räknas manlig förr än han war 15 åhr, och altså mächta orimligit att the resterande 32 åhren skulle swara moth tre leder, som widare wiisas skal i annat rum. Sedan är nu här att achta orsaken, hwi Atin drog tilbaka i Swerige: det Snorro me-|827|nar wara att Atin fruchtade för Romarnas mächtigheet, men man seer aff alla historier, att Romarna begynte först 100 åhr wid pass efter Alexandri Magni tiid föra krig in i Macedonien eller Grecien; utan här gifwes nog klarligen tilkienna, att Auden hafwer tappadt en stoor slachtning genom Philippi krigspuss, hwilcket hafwer förorsakat honom at draga sig tilbaka. Hwilket Audins sönner och sonasönner hämnade märkeligen. Ty en Audins son war Beldeg, den andra Sigge (Sigurlami). Beldegs Son war Brandur, och uti dessas tiid lefde Gudmunder hin gamble, den till 300 åhrs ålder kom, som Herwarar talar om, och flera wåra Sagor, hwilcken war en mächtig och stridbar Konung, så att många Konungabarn tiente honom att öfwa sig i krig. Dessa Konungars Fäder och Band sees i den 2 Chronol: Taflan. Denna Auden är den Saxo beskrifwer lib: 1. fol: 12. 13. blandandes hans gierningar med then äldsta Othens eller Atins och Methotins, dem wi här wele skilja. Denna Auden som lefde wid Philippi tiid, han kallas *Madrotin*, den Johannes Magnus kallar *Methotin*, men Saxo *Mitotin*, andra *Matatin*, och såsom sees af the Lärdas notis till Justinum, så är han och

af dhe Latiner och Greker så worden kallad, nemligen *Meteas* och *Matheas*, dhet wi uthnämna Metatin och Matheras, ty As är Atins största ähretyttel. Sedan stämmer och det in med dhe Grekers och Latiners indragne rum, att thenna Atin han for uth och förde sina krig wid Byzantium och Hellespontum med the Vaner som bodde wid Istrum, men är intet den samma, hwars bälete som Saxo säger giordes af guld och sändes till Byzantium, ty det war den förstas Atins, som uthfor för Troiæ tiid, af hwilkens Hustru Frigga dhe Phrygger fin-|828|go sitt namn. Til thet tridie träffar och Saxo rätt ther uti, att denna kom tilbaka, men intet med en annan som heet *Methotin*, ty han war sielf then samma som bar detta namnet *Metotin*. Utaf Livii decade 1. lib: 5. fol: 138. ser man att Sigge (*Siggovesus*) satte sig med sin Krigsmacht uti Skogen Hercinia, then som går igenom Rysland och Tyskland, och Beldeg eller Beldas (*Bellovesus*) drog in i Italien. Men Justinus l. 24. c. 5. fol: 333. wil att Beldeg slog the Macedoner och drog in i Grecien. Diodor: Siculus af indragne rum nämner intet dhessa Anförares namn, utan tilstår att the intogo Grecien, och sedan kallades Kalle-Greker. Pausanias, som sees af hans indragne ord, nämner icke heller anförarenas namn, utan allenast att the underkufwade the Macedonier. Men Jornandes nämner en benämd *Sitalcer* (Siggejolker) som strax efter Alex: Magni död hämnades på Perdiccam, thet som Giötherna eller Kallerna ledo af Philippo. Si, när man jämnförer dessa alla tilsammans så seer man en träflig tidens tilsammans stämning. Ty Perdiccas lefde ännu efter Alexand: Magnum, som Jornandes med andra förmäler. Och Ptolemeus den Justinus nämner, war i samma hundrade åhrs ålderen the Macedoniers Konung, och intogs Rom af de Kaller i samma tiid, som sees af Eusebio. Joh: Vidichindi och the andras Grekers och Latiners historier. Hwar af klarligen sees, att dhen Jornandes kallar *Sitalcer*, är den Livius nämner *Siggovesum*, och wåra Seggurlami, Sigge, Siggejolker: Och den som Justinus kallar *Belgion*, är dhen Livius kallar *Bellovesum*, men wåra Beldegs, Beldveg, Baldur och Baldeas, hwars Son Brenner eller Brondur, den Justinus cap: 6. lib: 24. säger hafwa farit sedan in i Macedo-|829|nien och så i Asien; skiöflandes Apollinis tempel. Kunmunder som lefde samma tider, han for och in till Græciam och ther skiöflade, hwilcken Polybius säger lefwat wid Hannibals tiid Olymp: 140. hwilcket instämmer dreflig med alla dessas tiider, som sees af Eusebio och de andra Chronologis. Äro således här fem härliga tiders tilsammans stämningar, emillan wåra Fäders Konungar och the Grekers och Romares, tå the intogo Rom och underlade sig Græcien och Asien. Nemligen Geates eller Gothilas uti 1 Chronol: Taflan Anno Mundi 3500. som hade att beställa med Dario Hystaspi. Sedan Auden och hans sönner Sigge och Bel-

degs, och Soneson Brenner, samt Gundmunder som alla lefde in wid 3600 och 3700 åhrs ålderen. Hwilkas bedrifter wi här korteligen allenast hafwe fattadt. Hafwer så ingen för Alexandri Magni tiid hördt dessa Folck Kaller utom lands, som wiist är både cap: 3. §. 11. så ock nu här, hwilka då foro öfwer hela Europam, Rysland, Tyskland, Frankrike, Grecien, Italien och in i Asiam, och woro de samma som då underkufwade sig dhe Celter; hwar af icke allenast hela Swerige med Rysland, Tyskland och Franckrike blef kalladt *Gallatia*, som wiist är af Diodoro, utan särdeles Franckrike blef sedan kalladt *Gallia*, så och *Gallatæ* i Asia dhe Paulus Apostelen ställte sin Epistel till; sedan i Grekeland *Gallo-Græcia* så och *Gallia Cis-Alpina*, om hwilcka widare en annan gång talas skal.

5. De Kallers namns ursprung mena de Lärda, som sees af Cluv: |830| Germ: l. 1. c. 9. f. 77. och Vossii Etymol: fol: 230 och 231. wara antingen af en Flod, som kallas *Gallus*, eller af Wanderen, förbytt uti Wandelen, och sedan i Wallen, och sidst i Kallen. Eller af det att Atins deras Guds präster woro Gielda, hwilcka och kallades Kaller, eller af det Grekiska ordet *Gala*, det är miölk, menandes dem wara hwita som miölk; see, så fara de willa. Kalle är på wårt språk en manhafftig Man, och tages offtare för Jettar och Krigsmän, såsom wiist är c. 18. Ty boro de rätteligen det namnet, emädan dhe så manhaffteligen många Länder sig underkufwade, innan de sig nedersatte i Frankrike, såsom och altsedan in til denna dag sig wiist hafwa någon blod äga qwar af sina första fäder, fast de äro blandade med de Celter, hwilka de sig underkufwade, och hwars språk dhe mäst hafwa insupit, doch mächta många Giöthiska ord äro uti des språk behållne, dem wi flera en annan gång skole införa. Hafwe wi således korteligen utfördt dessa 2 förnämsta uthtåg af Swerige, som är de Trojaners och Kallers, hwilka wi widlyftigare skole förklara i wärkets tilökning, ther wi och alla de andras uttåg skole framdraga, som äro de senare, Giöthers, Germanners, Tussars, Kiempars, Meders och Parthers, Libyers, Maurers, Barbarns, Massagieters, Herulers, Longobarders etc. Och här med skynda wi oss till the Boklige Konsters uttåg. |831|

Cap. XXXVIII.

Om wåra Runabokstäfwers ålder, och huru Græci hafwa dem bekommit ifrån oss.

§. I.

Huru såsom the Lärda i werlden hafwa haft åtskilliga meningar om bokstäfwernas ålder, och huru thet ena slags Folcket har förment sig för andra dem

upfunnit, och de ifrån den ena till then andra äro förde, det kan man hoos åtskilliga läsa. Särdeles om the Hebreers, Chaldeers, Arabers, Syrers, Pheniciers, Egyptiers, Sinesers, Grekers och Latiners, så och dhe Giöters bookstäfwer, som woro utom lands och bodde in wid Grecien. Men om wåras, hafwa de intet heller mächta litet talt; utan hwad nu Herr Verelius uti sin Runographia om dem märckeligen talar, och O. Vormius uti Danmark, den som första lärespån der om bekom af Herr Bureo Sweriges Antiquario, i sina monumentis Danicis omrörer. Hwad wåra bokstäfwer anlangar, som wi nu bruka, så är ingen som icke erkienner dem wara de Latiners, inkomne för en tre eller 400 åhr sedan, när såsom Christendomen med alwar antogs i Swerige, då Prästerskapet och Munkarna begynte något att skrifwa hwad som tänkwärdigast war. Ty tänker jag om dhem intet att röra. Men hwad Runebokstäfwernas ålder anlangar, ther om har jag tänkt något att framdraga

2. Uti thet siette Capitlet seer den Gunstige Läsaren, huru jag alla Grafbackars ålder, hafwer genom en ny förfarenheet igenfunnit, och om des wissheet genom mera än tolf tusende profwer giordt mig försäkrad. Nemligen |832| af den swarta myllan, som åhrligen sätter sig uppå Sanden eller annan Jord, som omrörder är, förorsakad af Damb, Sniöns och watnens orenlighet, Gräs och Löfs förrutnande. Hwilcken Swartmylla hwar Bonde weet omtala, och den kallar Matjorden, efter hon är feet och fruchtsam at såå uti. Denna ju tiockare hon är, ju längre tiid dömmer man hafwa förluppit, sedan Jorden, som under Swartmyllan ligger, rörder är. Huru mycket hon sig sätter på hwart hundrade åhr wid pass, seer man af samma Capitel. Wid dessa begrafnings plassar finner man och stundom Runestenar satta. Hwilka the gamla wåra Fäder hafwa på sådant sätt nedersatt. Först hafwa dhe upgräfwit en grop och stundom först i gropen lagdt andra stora stenar, och ther ofwan uppå rest up Runstenen, på det han ey skulle siunka, men stundom hafwa de det förgiätit. Derföre och många Runstenar hafwa sig sänkt. Men ther hård Klapurjord eller Alf hafwer warit, hafwa de stundom intet någon Sten underlagdt. Sedan när Runstenen är worden uprest, hafwa de rundt om honom lagdt små Sten, at han intet skulle luta. Och med sådan Sten fyllt gropen jämnt med Jorden, såsom man kan see af Burei Runsten den 134. ther han en hafwer låtit med sådana små stenar afrita. Stundom hafwa de och fyllt Jord eller Sand emillan dessa Stenar.

Nu sedan Stenen är således nedersatt, hafwer uppå dhessa små stenar och sand rundt omkring Runstenen lagde, satt sig en swartmylla på samma sätt, som det skier uppå all annor jord, och ättebackar omrörde: hwilken ju tiockare hon är, ju längre tid tilbaka är stenen satter. Och är hon mächta klar till att

see, där Ättebackarna äro upkastade af bara hwita Sand, eller annor grof |833| Sand, eller och skarpa Leran, och där stenarna äro uti äfwen samma slags Jord nedsatte, ty hon skiljes som Dag och Natt ifrån den swarta Matjorden som sedan där ofwan på hafwer sig satt. Ja den som wil prowa detta upfundne sätt om Stenarnas ålder, kan det lätteligen göra. Nemligen om en i sin Barndom wil låta upkasta en flat Sandhög, serdeles af hwit sand eller hwit och blå Lera, och där uti upresa en Sten, och den låta stå orörd, så skal en see, om Gud spar en lifwet till 70, 80, 90 eller 100 åhr huru mächta liten Swartmylla där ofwan på sedan sig hafwer satt, när man med en Spada skiär twärt igenom den swarta Mullen, med Sanden eller Leran. Widare här om läs c. 6. f. 125 [= s. 81]. Att detta må klarare wara för ens ögon, hafwer jag låtit afrita en Sten af gammal ålder med des Ättebacka, Swartmylla, Sand och kringlagde Stenar, såsom hela Backan war då twärt nedergrafwen på en sida Taf. 31. Fig: 110. *p p* är Sand och Gräs, emellan *p* och *p* är Stenar lagde kring Runsten, *n n* är öfwersta Swartmyllans släta plan, emellan *n n* och *i i* är Swartmyllan, som hafwer sig satt ifrån Noachs flods tiid. *n n o o* är Swartmyllan som hafwer satt sig sedan Stenen är rörder ofwan på Sanden, och de små Stenar som äro lagde kring Runsten. När man nu afdrager Swartmyllans högd *o o i i* af Swartmyllans högd *n n i i*, så finner man Runstenens ålder. Nu, huru mycket Swartmyllan hafwer sig satt sedan Noæ flod, är wiist cap: 6. Af den 108 Figuren seer man klarare åthskillnan, emedan den Stenen är mycket yngre. Genom detta ofelbarliga profwet, som wissare är än allas Historier och Skrifter, hafwer jag funnit, att wåra Runstenar äro så åldrige, att de stiga til en 400 eller 500 åhr effter Noachs tiid eller Syndefloden. |834|

3. Huru många wåra Runebokstäfwer hafwa warit, wiisar för alla bäst Herr Verelius uti sin Runographia, utdragne af fast många Stenar, så ock af andra gambla Documenter. Der om bäst läsas kan hans Skriffter, hwaruti-nnan han klarligen bewiiser dem ey flera wara än 16 Bokstäfwer.

Herr Conring dhen som tänkte wåra Götiska Bokstäfwer wara komne af dhe Göter som woro utom lands, wederlägger Herr Verelius mächta wackert, serdeles med desse ord capite 3. folio 11. 'Skulle nu wåra Runor wara tagne aff dhen Springkiällan (nembligen Ulfilæ Götarnas Biskops Bokstäfwer) som D: Conring: menar, skulle wij icke allenast hafft ett fullkombligit Runa A B C D, utan och lijka skipadt medh Ulfilæ Runor, till Radsättningen, Talet, Mynderna, Märkelsen och Stafwenamnen.' Af dessa Hr. Verelii ord seer man alla kiennemärcken som böra achtas, när man wil döma hwilka Folk hafwa tagit sin skrift och konst af andra. Serdeles i det att ingen utdrager och giör sig en ofullkomlig skrifft, af en fullkomlig, utan den som tager en ofullkomlig, han

lägger mera till at henne fullkomna, utaf andra eller sin egen updichtan. Derföres wiises twärt om at Göterne som giorde uttåg till Thraciam, effter Christi tiid wid pass 400 åhr, hafwa tillökt våra Runor, som woro ey mera än 16 med dhe Grekers och Latiners, så att de blefwo 25. hwilket man kan see af Junii Alphabeto Runico in Ulphil: så ock Herr Verelii Run: cap. XIII fol. 69. När man jemnförer Ulfilæ bookstäfwer mot wåra Runstenar, finner man att icke allenast Ulfilæ äro fullkombligare, utan och, att han har behållit till sin skapnad desse tijo som finnas uti 27 Tafl. 99 Figuren hwilcka nu skrifwas *a*, *b*, *d*, *e*, *f*, *i*, *k*, *t*, *ths*, *u*, och dhe andra öfriga in til 25 tagit af dhe Grekers och Latiners, dher wåra ey hade mehr än 16, dhen öfriga raden i |835| 99 Figuren är Ulfilæ eller wåra Göters utomlands. Men den undre raden innehåller de som finnas på wåra Runstenar.

IV. När jag uti mit wärks skrifwande om alla de Folks mål som bodde i Europa, eftersökte de ord som nästan woro hwar annan liika, uti åthskilliga Tungomål, och jag såg uti Prisciano hwad Bokstäfwer hoos dhe Latiner mästedelen pläga förbytas, så kom mig före hans ord lib: 1. c. 2. f. 5. där han säger, 'at Græci hafwa ey heller i äldsta tider mera haft än 16 bokstäfwer.' Hwarföre jag sökte strax andra af dhe gamble Skribenter, om de der om något skulle tala. Fan så först Plinium för mig, den Natur: Hist: libro 7. capite 56 fol: 575 således talar: 'Jag menar, att dhe Assyrier hafwa funnit på Bookstäfwerna. Men andra såsom Gellius menar att Merkesmannen hafwer dhem påfunnit hoos dhe Egyptier. Andra mena dem wara hoos de Syrer upfundne, och att dhe äro ifrån Phænicia förde med Cadmo 16 till talet. Och sedan wid dhet Trojaniske Kriget, lade Palamedes dhessa fyra till: Θ Ξ Φ Χ och effter honom Simonides Melieus Ζ Η Υ Ω hwilka alla till sin skapnad och liud igenkiennas i wåras Bokstäfwer. Nembligen dhe Latiners och Romarers.' Sedan fan jag hoos andra dhet samma, såsom Plutarchus Sympos: libro 9. folio 738 talar: 'Först äro 16 Bokstäfwer påfundne, hwilka kallas dhe Phenicers effter Cadmum. Der effter lade Palamedes 4 till och Simonides 4.' Det wiisar ock Irenæus, indragen aff Scaligero till Eusebii Cron: folio 121. Marii Victorini ord hoos Scaligerum i samma rum lyda sålunda: 'Jag hafwer eder tillskrifwit, att wåra hafwa fordom, såsom dhe Greker, allenast brukadt sexton Bookstäfwer. Och hwilcka aff dhem, hafwa warit sielf-liudande Bookstäfwer. Och att de Bookstäfwer som sedan lades till aff Palamede och Simonide, giorde talet fyllest til tiugu fyra. Aff de som tillades, hade wåra allenast mottagit *X*, men *F*, *G* och *Q* dhe äro i det Grekiska ännu behållne. Men *Q* bruka de allenast för ett taal i räknande, betydandes 90. Men *F* hoos Æolos är som wårt *V* när dhet skrifwes i ställe för en medliudande Bookstaf, och wara

såsom dubbelt *BB*. Jag hafwer ock gifwit tilkienna, att förr än Grekerna funno *æ* (η) och *oo* (ω) så hafwa i dheras ställe både hoos dem och oss |836| brukas E och O och för O hafwa dhe och OY. men E för æta och jota.'

Harpocration i Scaligero folio 111 säger, 'att Demostenes brukade dhe Attiske Bokstäfwer, emedan de woro de äldsta. Men 24 Bokstäfwer woro sedan upfundne aff de Ioner. Men Theopompus i sin Philipp: 24 Book säger, att det förbund som giordes med dhe Barbarer, woro skrefne på Ioniska och ey Attiska.' Tzetzes talar således i sin Hist: Chil: 5. fol: 352. v. 804. 'Palamedes Nauplii och Clymenæ Son, säges hoos de Greker hafwa upfunnit dhe 16 Bokstäfwer. Och sedan äro andra upfundne aff Simonide, Eta nembligen och Omega: hwilka kallas de långliudande. Aff Epicharmo äro dhe dubbla fundne, såsom Zita, Csi och Psi, aff Cadmo äro dhe tre som med blåsande uttalas, nembligen Theta, Phi och Chi. Och hafwa sannerlig tre Personer dessa åtta Bokstäfwer påfunnit. Men jag skal intet fördölja, att dhe 16 Bokstäfwer hafwer hwarcken Palamedes, eller Phenix, eller Cadmus, icke heller den Merkessman som kom utur Arcadia, hwilcka lefde alt en tiid, utan dhe woro som Tzetzes tig wiisar, för Cadmi tiid.' Af alla dessa hafwer ingen klarare skrifwit än Plinius, ty han låter see huru många Bookstäfwer äro tilkomne, och wid hwad tiid, och hwilka de woro. När man nu afdrager dhessa 8 Palamedis och Simonidis af de 24 Grekiska, blifwa dessa 16 igen. Eller om man effter Tzetzem afdrager Simonidis η och ω, Epicharmi Z Ξ Ψ, och Cadmi Θ Φ X, som äro de samma otta som Plinius nämner wara sedan upfundne, så blifwa de samma 16 igen:|

A	B	Γ	Δ	E	I	K	Λ	M	N	O	Π	P	Σ	T	Υ
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16

Plinius sade att wid Trojanernas krigstid woro redan de Grekers bokstäfwer 24, dhet klarligen bewiises af Herodoto libro 5. folio 309. 'Jag såg, säger han, sielf widh Teppa Staden i Bœotia uti Baldurs Ismans Tempel dhe Cadmiske Bookstäfwer inskurne på en Trifoot, hwilcka woro större delen lika de Ioniske Bookstäfwer, och stod på dhen ena Trifoten dhetta. Mig hafwer Amphitryon utaf Telleboærna hiit till Templet skiänkt. Detta skiedde wid Lais tiid, som war Labdaci Son, Polydori Sonson, Cadmi Sonson Son.' Cadmus han igenfinnes uti 2580 åhrs åldern uti Inachi Slächt under Bokstafwen *Ff* i den 1 Chronol: Tafl. war så Am-|837|phitryon i fierde leden från honom, som skal wiisas i des fullkomligare Slächts Tafla i Wärkets tillägning, emedan omöyeligen alla kunna infattas på denna. Och den leden faller på de Trojaners krigstiid.

'På den andra Trefoten stod detta: Scæus som i fächtande alltiid wan, han skiäncker till Balldur dhenna härliga Gåfwa. Dhenna Scæus han war Hippocontis Son, emedan han är den, som gaf denna Trifoten, och ingen annan war Hippocontis Son wid dhet namnet den tiid, som Oedipus Lai Son lefde. Den tridie Trifoot hade dhetta Skaldeqwäd: Laōdamus som är ÖfwerKung i sin Stad, han skiänker till Baldur denna gåfwa. Under den Laodamante Etoclis Son, som war en allena regerande Herre, blefwo de Cadmer utdrefne af Argivis, och drogo til de Eucheser.'

Nu seer man af dhessa inscriptioner eller skrifter, att uti dhem finnas φ, ω, ϑ, η, χ: ϑ och η hade dhe Phenicer, men φ, ω, och χ war af Grekernas eget upfund. Sedan så lefde dessa alla, som sades hafwa de 8 Bokstäfwer funnit, alt en tiid, såsom Tzetzes förmäler, hwilka mächta instämmer med min utdragne Chronol: Slächtsstams 1 Tafla, hwar dhe finnas igen uthi åldren emellan 2460 och 2540. Mercusmannen under Bokstafwen *V*. Och Cadmus under bokstafwen *Ff*. hwars bror Phenix war. Och Palamedes under Bokstafwen *K k*. Simonidis Slächt haar jag ey än funnit. Om nu Grekerna som alt med en munn bekienna sig hafwa för Trojanernas tiid haft 16, så kan Cadmus intet hafwa fördt dem ifrån de Phenicer, ty de Phenicers woro 22, som man kan see af Scaligeri annot: in Eusebium och Boscard: Geog: Sacr: lib. 1. capite 20. folio 491. Ja, af Herodoti ord kan man uttryckeligen see, at Græci hafwa haft Bokstäfwerna förr än Cadmus dem införde. Ty han säger |838| af indragne rum at Cadmi Bookstäfwer de äro till större delen lika med de Ioners; altså woro de Ioners Bookstäfwer annorledes än de Phœnicers. Sedan säger han i några ord tillförende, således om de Ioner: 'Att dhe Bokstäfwer dhe fingo ifrån de Phenicer, dem lade dhe till sina fåå Bokstäfwer de tillförenne hade och så brukade dem.' Hwar af är klart att Ionerna hade Bokstäfwer förr än de fingo de Phœnicers. Hwarföre kunde mycket mindre Palamedes hafwa infördt 16, huru skal man då kunna förliika alla dhe gambla lärda som här om skrifwa, emedan större delen säya att dhe Greker hafwa först haft 16 och sedan 4 af Palamede tilllagde, och sedan 4 af Simonide. Andra att Cadmus haar infördt dhe Phænicers som woro 22. och dhe andra 2 sedan tillkomne. Jag kan intet annat see än effter såsom Herodotus uttryckeligen talar att Iones hafwa haft andra Bookstäfwer än de Phænicer, måtte de haft dhesse Plinii 16 literas medh några andra Grekiska Folck, hwilcka 16 hoos en deel i Græcia sedan tillöktes genom Palamedem och Simonidem, men Cadmus som kom aff Phænicia hafwer allenast till Bœotiam och Argivos först fördt sina Pheniciska bokstäfwer, dädan hans Slächte blef sedan utkiördt som Herodotus säger. Och blef så dhe Grekers gambla Bokstäfwer sedan uttalte effter dhe Phenicers sätt och art, och i

samma ordning förde, hwilcken ordning och uttaal omsider uptogs i hela Græcia, som och Diod: Sic: lib. 6. f. 56. bewittnar, säyandes 'Maisorna tillstadde Thor deras Fader att de måtte upfinna Bokstäfwerna och Skaldeqwäd. Ty de som säya att Phenicerna hade de Bokstäfwer, som de fingo aff Maisorna, fördt til |839| de Greker, dhe äro dhe som Cadmus förde ifrån Phænicia till Europam, af hwilken de Grekers bookstäfwer blefwo kallade Phœniciska. Men dhe willia att de Phœnicer inga bookstäfwer hade upfunnit, utan de gamblas något ombytt till sin skapnad. Och effter många slags Folck dem sedan begynte att bruka, ty kallades dhe sedan dhe Phœnicers.' Af detta ädla rum seer man uttryckeligen, att Grekerna allenast hafwa någon tillökning till sina Bokstäfwer bekommit, serdeles till radsättningen och uttalande. Det Grekerne sielf erkienna, som man seer af Boch: Geo: Sac: lib: 1. c. 20. fol: 491. säyandes: 'När den wiisa Läraren Crates ställte den Grammatiske frågan fram, hwarföre icke Grekerna för Alpha uttalade alphatos, och gramma gramtos. Då swarade dhe andra Grekerna, att dhessa Bokstäfwer och ords uttaal äro Barbariske, det är, Phœniciske.' Sedan när man af samma Bochards rum jemnförer de Grekers och Phenicers ordning, så seer man dem lika wara, men hwad skapnaden på de Phenicers och Grekers Bokstäfwer anlangar, så är där någon åtskilnad, hwar om jag bättre fram strax omröra skal. Seer man altså, att för Trojaniske Kriget eller Cadmi tiid, hafwa Græci hafft 16 Bokstäfwer allenast, och efter samma tiid 24. Skulle nu wåra Förfäder hafft sina Bokstäfwer af dhe Greker effter dhet Trojaniska Kriget, så skulle dhe äfwen hafft till talet 24, till ordningen dhe samma, och till uttalet. Men här finnes dhet intet. Hwarföre när jag såg, att wåra hafwa warit 16, de Grekers och så 16, öfwerlade jag först om dhe woro samma Bookstäfwer till sit liud eller ey. Fan så först desse 13 lika, som finnas på den 27 Tafl. 98 Figur: hwars öfwersta rad äro wåra Runor, den andra de Grekers, och den tridie dhe Latiners. Men de 3 Bokstäfwer som stodo igen af de sexton, giorde mig mer bryderi än alt annat. Doch genom träget arbete, att jemnföra de Swenska ord som betydde samma ting med de ord som finnas i Gre-|840|kiska språket, giorde det mig detta Bryderiet qwitt. Ty ᛅ som wij uttala *au*, *ay*, *oo*, *ei* fan jag wara Grekernas *E*, *Ei* af desse ord:

Gautæ	*Getæ*	Γέται
Lauli	*Lelii*	Λέλιος
Scandau	*Scandeia*	Σκανδεία
Euling	*Eulix*	Εἵλιξ, ἕλιξ
Bauk	*Bekæ*	Βήκη
Eitikia	*Eidos*	Ἔιδος

Sedan wårt ᚼ som wij i gambla tiiden hafwe uttaladt genom *g*, *gh* eller *kh*, war Grekernas κ χ som sees af Verelii Runogr: cap: VII. fol: 18.

Rahnvaldr	*Ragnvalder*
Vihmundr	*Vigmundr*
Vihnildr	*Vignildr*
Sihnildr	*Signildr*
Sihbiarn	*Sigbiarn*
Sihdirf	*Sigdirf*
Illuhi	*Illugi*
Tiehu	*Tieku*
Fuluhi	*Fuluki*

Dhet ock Giöterna utom lands hafwa giordt, som sees af

Ulfila Joh: 19. v. 4.	*Attiuha*	
Marc: 15: 22.	*Attiugha*	
Matth: 6: 30.	*Auhn*	*Ungn*
Matth: 9: 23.	*Auhgen*	*Auggia, Aggia*
Matth: 10: 25.	*Ganah*	*Genog*

Hwilket och wisar wåra Swenska ord mot Grekiska jemnförde, hwilka betyda samma ting, såsom:

Hollug	*Koelos*	Κοῖλος
Hora, Hure	*Koræ*	Κόρη, Κούρη
Hund, Hynda	*Kynidion*	Κυνίδιον
Håår	*Kura*	Κουρὰ
Herska	*Kerknein*	Κέρκνεῖν
Hiarta	*Kardia*	Καρδία

Ytterst fan jag och wårt ᚠ swara mot Grekernas π af desse ord:

Fan	*Pan*	Πὰν
Fader	*Pater*	Πατὴρ
Fyr	*Pyr*	Πύρ
Rifella	*Ripaja*	Ριπαῖα
Yfer	*Hyper*	ὑπὲρ
Flat	*Plates*	Πλατὺς
Flöda	*Pladon*	Πλάδον
Fut	*Pus*	Πούς
Fempte	*Pemptos*	Πέμπτος
Trifot	*Tripos*	Τρίπους
Af	*Apo*	Απὸ

Ja, att wårt *h* som uttalades *kh* eller *gh*, war lika mot Grekernas *K* och wårt *F* mot deras *P*, wiises mächta wackert af Mario Victorino säyandes (see Scalig: in Euseb: fol. 121.) 'desse bokstäfwer Θ, Φ, X för än de woro upfundne af Simonide, så uttalade dhe Greker wid *T* och wid *P* och wid *K* Bokstafwen *H*.' Fattas så intet att icke wåras och Grekernas 16 Bokstäfwer äro |841| allesammans ett slag, allenast står igen, hwilkendera skal hafwa haft skriften af hwar annan. När jag kommer ihog hwad Diodorus Siculus lib. 3. Antiquit. c. 11. f. 61. skrifwer för Trojanernas tid wara passerat och säger desse ord. 'Det hafwa många Greker reest till dhe Yfwerborne, och hängt up i dheras Tempel dyrbare gåfwor med Grekiska bokstäfwer ristade.' Så war intet ringa som bewekte mig att tänkia oss hafwa dhesse 16 bokstäfwer af Grekerna. Men så kunde jag intet det lätteligen tro, för än jag öfwerwägade hwad som i alla konster är til at besinna, nemligen först är med alla konster, ja Naturen sielf så beskaffat, att alla, (som ordspråket lyder) äro Barn i börjande. Och äfwen så är med Bokstäfwerna, att de enfaldigaste, äro för de Bokstäfwer upfundne, hwilka med zirligheter skrifwas. Såsom till exempel wårt ᚬ och dhet Grekiska lilla α är ey så zirligit som dhet stora A, hwilket är efter quadraturen, Cirkelen och winkelen giord som alla Lärda, ja Stenhuggarna wetta.

2. Sedan äro och de Bokstäfwer senare i bruk som hafwa en större wighet med sig att skrifwa eller rita, på det at man må winna tiden. Hwilket wij wilja af Bokstäfwernas skapnad wiisa, och dem här sättia emillan Latinen och Swenskan på det en bokstaf kan dem bägge till pass komma. Såsom till exempel: dhe äro swårare uti hwilka man skal uplyffta Pennan, Pensilen, eller griffelen flera gånger, såsom i wårt ᛡ där jag först begynner wid ändan 1. och lyktar wid ändan 2. Åter begynner wid 3. lyktar wid 4. begynner åter wid 5. lyktar widh 6. så att man där hafwer 6 ändar eller terminos. |842| Der man uti det ziratliga Grekiska K allenast har 4. begynner wid 1. lyktar wid 2. begynner wid 3. krökandes sedan pennan, lyktar wid 4.

Och i dhet lilla Grekernas κ har alenast 2 ändar wid 1. och 4. begynnandes wid 1. och kröker pennan till 2. far fort til 3. och krökandes pennan, lyktar wid 4. Huru såsom pennan, penselen eller greffelen af de gamla är förder til denna wigheten, kan man grant märkia af Bokstäfwernas skapnadt, hwilka fast de äro fundna i steen uthuggna, eller nu gutna till tryck, så äro de dock alla tilförende giorde af Skrifwaren med Griffel, Knif eller Pren, i Trä eller Bark, Bly eller annat, eller med Pensel och Penna på skinn, Pergament etc. och der efter i steen hugna, eller i koppar och messing stuckna, eller gutna; såsom M begynnes af 1. och såsom man förer

Pennan baklänges upföre in till 2. eller Penselen, då stiger handen mera från Paperet, och lättar sig. Ty blifwer och linien från 1. till 2. smal, men när man drager pennan, penselen eller prenen från 2. till 3. tryckes han mera och mer, och blifwer så bredare, hwarföre blifwer och bredare streck. från 3. til 4. går hon åter baklänges upföre, dherföre är linien åter smal: från 4. til 5. går man neder, blir derföre åter streket bredt. Nu wilie wij gå til och ransaka hwar och en bokstaf af de Grekers och wåra, och tillsee hwilka äro enfaldigare och swårare, eller zirligare och wigare.

Wårt ᚼ (*a*) är begynt af en staf från 1. till 2. och sedan från 3. till 4. hafwandes fyra ändar. Grekerna til at wigare det giöra, |843| hafwa begynt sitt α wid 4., och strax när dhe hafwa kommit till 3. krökt med ett omak pennan till 2. och lyktadt wid 1. hafwandes 2 ändar. Att de hafwa begynt wid 4., kan man see af α ihopbundit med andra bokstäfwer, såsom αι.

Wårt långa eller dubbla ᚼ *a* som hafwer 6 ändar, hafwa dhe strax giordt till fyra α.

Af wårt enfaldiga ᚼ med 4 ändar hafwa de och giordt ett zirligit efter quadraturen och Cirkelen med 2 ändar, begynnandes wid 1 fortfarandes med pennan till 2. men såsom detta föll lika i quadraturen, med Lamda Λ, hwarföre till åthskilnadt och en regular skapnad lade de ett strek twert öfwer, från 3 till 4 A.

Eljest finnes hoos dhe Romerska gambla monumenter hoos Gruter. fol: 545 ett quadrat Λ som swarar mot wårt dubbla ᚼ. Effter wij nu jämnföra de Grekers medh wåra, wilje wij och jämnföra dhe Phenicers, emedan såsom wåra hafwa hafft 3 slags art til skrifwa; nembligen med räta Runor, medh wändrunor, och stuprunor. Och när wi tillsee de Phenicers, äro de mäst alla intet annat än wåre Wändrunor. Och hwad öfriga bokstäfwer dhe mer hafwa än wåra sexton, hafwa de af de Chaldeer eller Hebreer tagit, så och dem som ey lika äro med wåra till skapnan, eller sielf dem updiktadt.

Phenicernas ✗ (*a*) är intet annat än wårt ᚼ (*a*) långa, men wigare skrifwit, emedan de ey mera hafwa än 4 ändar.

Det zirachtiga dheras N (*a*) är stupat och ett streck tillagdt.

2. Wårt B *b* hafwa wi giordt med 4 ändar, begynnandes från 1 til 2. och åter från 3. till 4. hwilket Græci sedan uptänkiandes wigare att giöra, hafwa antingen |844| begynt nedan för 1. och lycktadt wid 2. β eller ofwan från 1. och lycktadt nedan wid 2. β ϐ oc i det zirliga B begynt öfwerst wid 1. så ock där lycktadt med en fortfarande penna till 2. Phænicernas 9 (*B*) är wår wändruna 8 allenast deras wigare skrifwit begynnandes från 1 till 2.

3. Wårt *g* ᚴ som hafwer 4 ändar hafwa Græci med en wighet begynt wid 1. oc lycktadt wid 2. med 2 ändar : och än wigare i det andra deras gamma så och i det zirligare efter quadraturen från 1. till 2. .

dhe Phænicers är åter efter wår wändruna och för wigheten skull hafwa de giordt med ett strek från 1 till 2.

4. Wårt þ hafwa Græci för wighet giordt med 2 ändar från 1. till 2. effter wår wändruna. men deras zirliga hafwa de giort med ett omlop det ena widöppet Δ det andra rätt *D*. Phænicerna hafwa giort efter wändrunan med 2 ändar från 1. till 2.

5. Wårt *ei* eller *au* med fyra ändar hafwa Græci giordt med 2 .

Men det zirligare således .

de Phænicer hafwa giordt en wändruna .

6. Wårt |, såsom det ey mera hafwer än 2 ändar, kunde derutinnan ingen större wighet finnas, ty behölts hans skapnad hoos de Greker i det lilla ι, så wäl som stora I. men de Phænicers *i* är sådant hwilket långt går från wårt och de Grekers, så at och Scaliger in Eusebium f. 113. intet kan see att Grekerna hafwa efterfölgdt dhe Phenicer i denne bokstafwen, eller hwar Phenicerna hafwa henne fåt, emedan hon med andra språks bokstäfwer ingen liknelse hafwer. |845|

7. Wårt ᚼ *h* eller *gh* seer man hafwa 6 ändar. derföre Græci det hafwa gjordt till en wigare med 2 således ifrån 1. till 2. och de store quadrat med 4 ändar.

Här går åter Phenicernas *k* mycket från och kan jag intet see någon wighet utan största owighet uti. Ty de 2 uddar 1, 2. mitt på bogarna kunna intet giöras, utan serdeles omak och beswär. Ty seer jag intet huru här åter Græci skola hafwa af Phenicerna deras κ.

8. Wårt ᛚ hafwa Græci giordt med lika swårhet allenast deras öfra krok är längre, således λ, men i deras quadrat äro dhe lika Λ, de Phenicers är intet dera mycket likt.

9. Wårt ᛘ *m* som består af fyra ändar, 1. till 2. och 3. til 4. hafwa Græci strax giort til wigare således i det de hafwa af den långa stierten 2. strax begynt at skrifwa och fogat honom till 3. och således fortfarit med en stadigt gående penna til 4. Men deras quadrat M hafwa de giordt af wår stupruna borttagandes stierten 3. och med en större wighet fortfarit från 1. til 2. . De Phenic. är en wändruna med wighet giord.

10. Wårt ᚾ *n* med 4 ändar hafwa de Greker giort wigare med en gående penna således från 1. til 2. och är likare wår stupruna, men

i det quadrat ₁N² hafwa de tillagdt ett strek up åt 2., på det att han icke skulle blifwa lik lamda Λ icke heller hafwa de kunnat borttaga första streket 1. på dhet bokstafwen skulle icke lik blifwa υ Ypsilon. De Phenicers är en wändruna ²ч₁.

11. Wårt ǂ *o* eller dubbla *aa* som hafwer haft 6 ändar, hafwa Græci wändt för wigheten skull med en stadig gående penna, först til en fyrkantig skapnad från 1. til |846| 2., som man ser af de gamble inscriptioner, (see Scalig. in Euseb. fol. 111. och Gruterum) men sedermera med större wighet giordt den heel rund O. Den stafwen från 1. til 2. som uti wårt *o* är, behöfdes intet sedan, emedan ingen bokstaf i hela a b c d hade en fyrkantig eller rund skapnad.

De Phenicers är femkantigt. Om den hwassa udden som neder åt stiger skulle bemärkia stafwen 1. 2. som hoos oss står twert igenom, må hwar och en tyckia som han behagar. Man kan och af andre bokstäfwer hwilka hafwa warit med månge ändar eller fyrkantige giorde, see, huru Græci hafwa wändt dem för wigheten skull til runda, såsom af den marmorstenen wid Apuliam upgräfwen; see Gruterum f. 145. där tæta således finnes ⌶ som sedan är giort til rund Θ, äfwen så sees af Scalig. Inscriptioner som han indrager öfwer Euseb. fol. 119 där som ⊟ □ Φ äro giorde till Θ O Φ.

12. Wårt ᚠ (*f*) eller (*ph*) som har åter 6 ändar, hafwa Græci giordt till 4 således π. Eller och till en sådan ϖ. Men det stora med 2 ändar Π. De Phenicer hafwa giordt till en wändruna med lika wighet och alenast 2 ändar.

13. Wårt R (*r*) hafwa de gamla Greker skrifwit lika, således ₁R₂, men de senare för en större wigheet skull efter ingen sådan bokstaf i a b c d mera fans, ritat således ϱ ρ. Phenicerna åter giordt der af en wändruna ٩.

14. Wårt ᛋ (*s*) hafwa och de gamble Greker så likt behållit efter den hade ey mera än 2 ändar och skrefs med en stadig gående penna från 1. till 2. som man kan see af dhe gambla Columner i Rom, i Via Appia |847|. see Grut. p. 27. De samma Greker hafwa sitt lilla σ ς giordt rundare. Men i det stora för ziratet skull tillagt en krok således Σ. De Phœnicers är widöppen W.

15. Wårt ↑ (*t*) med fyra ändar ritat, och som är märkiandes kallas Tyr hwilken är Mars, afmålat efter hans Skiechta, det hafwa Græci lika giordt allenast litet wijgare, således τ, och det stora i quadrat T. wårt andra ᛏ med 2 ändar ritat för des wighet hafwa Græci just lika ⅂ behållit. Men dhe Phenicers är lijkare Grekernas N, ty kan jag ey see åter här huru Græci skulle hafwa följdt deras skapnad.

¹ᚢ³ ²⁴ 16. Wårt ᚢ *u* som hafwer fyra ändar, och uthtalas såsom Latinernas *u* och *y*, det hafwa Grekerna giort af wår stupruna ¹ᛘ² således υ med en wigare art, att det hade allenast 2 ändar, och blefwo Grekerna häller wid stuprunan, på dhet hon uthi hastigt skrifwande, icke måtte blifwa liikt Λ lamda. Phenicerna hade intet *V*, derföre undrar jag huru Græci hafwa hafft sina bokstäfwer af dem, när ibland de första 16 en är bortta, och många helt olika och der til med Phenicerna haft 7 andra, som ey woro ibland dhe Grekers, förr än efter Cadmi tiid. Derföre den nu utan ilwilja wil döma antingen wi hafwa haft af de Greker bokstäwerna eller Græci af oss, eller af de Phenicer, han kan det giöra lätteligen utan möda. Hwarföre till att jemnföra alla dessa 16 bokstäfwer, både wåras innom lands, dhe Göters utom lands, de gambla Grekers, de nyares, och de Phenicers mot hwar andra, så hafwer jag alle satt dem uti den 27 T. 97 Figur, der Phenicernas är på wenstre handen, der näst Grekernas gambla och nyare, der näst |848| våra Runor, och ytterst Göternas utomlands som kallas Ulfilæ. Är således wiist att efter wåre 16 bokstäwer äro enfaldige och owige til att komma fort med uti skrifwande, altså äro de Modren till de Grekers 16. hwilka hafwa dem förbättradt både til wigheten och beqwämligheten, så och till des zirning i de större. Om man oc wil rätt collationera och jemnföra de gambla Grekers bokstäfwer mot wåra, skal man besee columnam Appianam i Grutero och ey Jos: Scaligers skrift, den nog är åtskillig från originalet.

3. Sedan wisar sig och detta att wåra Runor äro grunden till dhe Grekers och Phenicers, när man grant märker och i acht tager att alla wåra Runor de äro på en bokstaf grundade som är ᛁ, och uttalas Is, hwilken kallades derföre stafwen, och alla krokarna kallas Kne, som äro bögde till denne stafwen ᛁ, till att skapa de andre bokstäfwer, och dheras betydelse. hwilken staf Grekerna hafwa förglömt, och sedan för wigheten skull honom utlåtit eller förbytt; ty fruchtar jag och emedan Phenicerna helt och hållit uthi ᛁ Stafwens ställe, hafwa satt ett tredubbelt ᚿᛏ lika såsom hopbundit at de hafwa der igenom welat förwilla de effterkommande, på det dhe intet skulle synas hafwa haft Runorne eller Bokstäwerne ifrån wårt Fädernesland, derföre och brukadt alt wändrunor, hwilka ey så ofta hoos wåra Fäder i bruk hafwa warit, och såsom wändrunorne skrifwes och tilbaka efter Hebreiske arten, hafwa de dem litet ombytt, och gifwit dem de Hebreers uttal. |849|

4. Widare wilje wi sökia dhe Grekers egna skriffter här om. Diodorus, som rätt nu sades, han säger, att Græci, dhe offrade Apollini til ähra hos wåra Fäder de Yfwerborne Norske, hwilkas skiänck med deras skrift stofferad war. Hwilket måste wara skedt efter den tiden de fingo Apollinem eller Baldur

ifrån oss til sig: Förty, förr hade de ingen kunskap om den Afguden. Dheras Apollo war det äldsta Oraculum som de bekiände och dyrckade hoos Delphos, Delphici fingo honom ifrån Delios, Delii ifrån oss, som Græci sielfwe bekänna, som wist är c. 34. f. 758, 759 [= s. 476, 477]. hans Tempel bygdes hoos dhem, moth Anno Mundi 2500, som ses af Eusebio. Synes så klarligen at de efter den tiiden, emellan 2500, och dhet Trojaniske Kriget, som stod 2700 sände sina offer hiit till wåre Yfwerborne såsom til ett tacksamhetz teckn, erkiännandes Apollinem här ifrån kommen. Nu hafwer jag tillförende wiist af dhen sättiande swartmyllan at wåre äldste Runstenar äro wid pass Anno Mundi 2000 ritade, och des förinnan, det som aldramärkeligast är, att Plato den alla erkänner för den sanneste och wiseste Grek, bekänner således i sin Axiocho T. 3. f. 371. om Gobria den lärde Mannen, hwad han för honom sielf har talat säyandes: 'Denne Gobrias sade att hans Farfader wid samma nampn, som war med i det märkeliga uttåg Xerxes giorde till Grekeland, han blef sänd till öön Delum, att han den skulle i acht taga, hwilken Öö är berömd af de twenne Gudar (Diana och Apollo) där sade han sig hafwa läst en Koppartafla, som war förd ifrån de Norske Yfwerborne med Opi och Hecaergo etc.' Hwad Gobriæ Farfader hafwer läst på desse Koppartaflor, förde här norr ifrån, är wiist cap. 22. fol. 536 [= s. 335]. nu säger Plato att Opis och Hecaerge de förde desse taflor ut. Af Hesiodo och Apollodoro kan man see att Thor eller Jupiter han aflade med Latona |850| Baldur och Disa (Apollo och Diana,) hwilken Thor somblige wilia skal wara Atles son, som sees af Cron. 1 Tafl. under bokstafwen *R*. Andra, at Belus som är Baldur och Apollo skulle wara Neckens, Atins eller Oceani son, (se under Bokstafwen *Dd. Ll.*) hwilket intet är så mycket emot hwart annat, utan kan wäl wara likt at Atin, Atle, Neptunus och Oceanus är alt en, fast här giöres trenne, emedan som wiist är at Gudarna hade många äretittlar, oc tiderne blifwa här lika ense. Ty som wiist är c. 35. f. 777, 779 [= s. 488, 490] war Apollo eller Baldur s. Belus uti första uttåget; men det är lika, antingen Atle och Necken eller Oceanus är alt ett eller ey, medan det sträfwer intet mot Baldurs tid och uttåg: sedan förmäler Apollodorus lib. 1. fol. 15. at Orion war Neckens son af Eurinte född, see bokstafwen *Bb*, hwilken wille belägra den Norske Yfwerbornes Jungfrun Opin, men Diana Baldurs syster sköt honom til döds. Sedan trätte Latona och Opis hwilckendera skulle wara fruktsammare. Bewitnar ok Herodotus som wiist är cap. 34. fol. 758 [= s. 477] mechta klarligen at Opis kom ut til Delos med sielwe Gudarna; altså hafwa desse alle lefwadt alt en tid, nembligen emillan 2340 och 2460. då deras uttåg här ifrån skedde tillika med Opi, som den Koppartaflan som Plato omtalar med wåra Runor skrifwen, då utfört.

5. I samma ålder 2460 for och Merkesman ut, som war Atles dotters son, såsom Apollo war Atles soneson. Hwar af Grekerne fingo orsak att säja honom hafwa Merkiena eller Bokstäfwerna upfunnit och med sig utfört först till Arcadien, och sedan till Egypten. Hwilken war den andre Merkesman, ty den förste som rätteligen hade först hoos wåra Fäder brukat Bokstäfwerne eller |851| Merkiana, kom aldrig ut, om hwilken strax talas skall.

Palamedes som war Baldurs Sonesons Soneson, och Cadmus och Phenix som woro Neckens Sonesöners Sonesons söner; och Simonides, hwilka alla ökte wåra 16 Bokstäfwer, de lefde i senare tider som ses af Cronol. 1. Tafl. under bokstafwen *Ff. Kk.*

War altsåledes wåra 16 bokstäfwer på Koppartaflor stuckne och genom Opin till dhe Greker utförd, för än alla desse förbenemde lefde, och 100 År tilförende, än någon Grekisk gåfwa war insänd til wåra Norska Yfwerborne med deras bokstäfwer skrifna, som wisas skal i wärketz tillägning, der som talas skal om Persei, Herculis, Thesei, Ulyssis och andra Grekers och Trojaners resor hiit norr åt.

6. Det är och märkiandes att fast wåra Fäder reste, och foro kring hela werlden, både til Grecien, Chaldeen, Phenicien, Italien, Egypten, Indien, och flerestädes, hwilke alle folk altid hafwa sina bokstäfwer endels ombyt, endels ökt, som synes när man jemnförer alla deras gamblare och yngre skrifter, och i steen hugna bokstäfwer, mot de äldre. Och fast Grekerne sänt hafwa gåfwor hiit till wåra Norska med deras Bookstäfwer huggne, såsom Diodorus Siculus bewitnar, så och sedermera Göterna wid Ulfilæ tiid hafft handel med de Göter som då ute woro i Thracia, hwilka redan flera Bookstäfwer hade till talet, än de Greker, likwäl hafwa wåra intet ändradt sina Runor, för än Christendomen begyntes med alwaret, för 400 eller 500 åhr. Efter hwilken tid på några stenar finnes några bokstäfwer med en punct igenom stungne. *B*, *I*, och *G:* hwilket intet gifwer ringa orsak att tänkia om icke detta är en serdeles Guds för-|852| syn, at där som desse 16 bokstäfwer äro först fundna, där skulle de och blifwa oombytte, i så många 1000 Åhr. Ty eljest hade wåra Fäder wäl orsak och tillfälle ofta at dem ombyta och fullkombligare giöra til sit uttal, och til sådana såsom wij nu dem hafwa.

7. Det är och märkeligit, och kan göra allenast tilfyllest till att bewisa Bokstäfwerna här ifrån komne, emedan Bookstäfwerna kallas hoos oss Merkie, och han som fann dem Mercursman, som wist är i 32 Capitlet effter de Egyptiers, Grekers och Latiners enhällige bekännelse, och at han war fremmande kommen til de Egyptier och Greker, och war wår Kung Atles doterson. Der twert om de Hebreer kalla Merkien *Sepher*, Grekerna *Gramma*, Latinerna

literas, Spaniorerna *Letre*, Fransos: *lettres*, Italianerne *Lettere*. Tyskarna *Bukstab*. Holländerne *Letter*, Ungrar *Bow*, Engeländer *Letter*. Polackar *Littera*. Och altså hwarken Merkia (det är skrifwa) eller Merkie (det är bokstafwen) eller Merkesman (det är den som skrifwer och all ting uthmärker) någon af alla dessa upteknade folken til betydelsen bekant, fast dhe fingo kunskap at Merkursmannen war Merkernas upfinnare. Äro altsåledes de Grekers 16 bokstäfwer af wåra utsprungne, men af Simonide och Palamede förökte til 24, och af Cadmo något förbytte, och efter den Hebreiske arten til ordningen satte och til ord och liudet uttalade, och sedan af de Greker med tiden sirateligare efter Cirkelen och winkelen ritade.

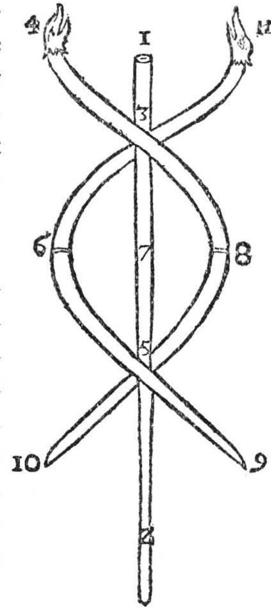
§. 8. Nu wilje wi komma til den som skulle hafwa upfunnit Bokstäfwerne. En stor del af de Lärda erkänna, som sagdt är, den Merkesman som war Atles dotterson, och for här ifrån med dhe andra Gudarna til Arcadien eller Græcien, och från Arcadia till Egy-|853|pten som är och wist c. 32. f. 733. ok 735 [= s. 460, 461] skulle dem upfunnit. Hwilket är wäl sant, så wida at han förde dem först in i Arcadiam och sedan til Egypten. Men såsom de woro här för i bruk, så kunde den Merkusmannen ey dem först upfunnit, emedan såsom Opis tiid är något äldre än Merkesmans, och om de än woro af lika ålder, så måste de ändå hafwa warit en rund tiid i bruk, för än de sådant hade strax med andra folk i werlden meddelt. emedan de då hölles för helige: såsom Plut: här c. 8. f. 339 [= s. 214] förmäler. Ty säger Tzetzes rätteligen, att hwarken Merkesman af Arcadien, Cadmus, Phœnix, Palamedes eller Simonides äro des första dichtare, utan de woro för dem. Plinius i samma rum talar, att Anticledes säger att Mannen 15 år (Marsham wil hafwa 15 mans åldrar) för Phoronei tiid skulle dem upfunnit i Egypten. Phoroneus lefde A. M. wid pass 2420. se Chronol. Tab. bokstafwen *Dd* och Manen den som uti första wåra uttåg kom til Egypten, lefde wid pass Anno Mundi 2260. see bokstafwen *R*, hwilkens tiid kan något så när instämma mot Plinii ord. Men om Marshams tilsätning at han war 15 mans åldrar för Phoronei tiid, så lär han komma in på wår första Minurs tid, som lefde wid pass 1800. hwilken några af wåra kalla Frei den som drunknade i Miödkaret, hwars tid och Gåta wi spara till wärketz tilläggning. Och altså lefde han 200 år wid pass för än den åldren som jag märkt hafwer af de äldste Runstenarnas swartmylla, och wid den tiden som wår första Merkesman Heimdaler war i lifwet, hwilka twänne personer om de woro alt en eller ey, wilja wi till det rummet spara. Och komma til de öfwermåttan märkeliga ord Euseb. indrager af den aldraäldste lärde Mannen Sanconiate i sin |854| Evang: ppt. l. 1. c. 10. f. 39. der han talar om huru Satur kom Nordan ifrån, och for Söder åt i Egypten, och ibland hans följe war en

som heet Is, (Isiris) 'som hade påfunnit tre Bokstäfwer och hans Broder het Cnæ, hwilcken en tiid dher effter blef kalladt Phenix.' Hwad lius skulle Sanchuniaton gifwit hela werlden, om han hade bättre förstått wår Runekonst. Is heter merket eller stafwen *I*, som är grunden til alla bokstäfwer, och Kne kallas stafwens böjelse och tilsätning, och således rätte broder, ty af Knæt som ihopbinder sig med stafwen blifwa alla bokstäwer giorde, som reda wiist är. Dhe 3 bokstäfwer som Isis fan, äro de 3, som först på stafwen skapas, och äro åter grunden til de andra: efter hwilka 3, de 3 ätterna äro uprundne, ᚠ Frejs ætt, ᚼ Hagels ætt och ᛏ Tyrs ætt, som läses i Cl. Verelii Runogr. c. 7. och Vormii. Eller och äro desse dhe 3 Bokstäfwerna som bemärkia de 3 Gudarna ᚼ, ᛁ, ᛏ som sees af 7 Tafl. 16 F. *D.* oc tilsammansatte, skapa Merkismans staf, der om strax skal talas: hwilka för de 13 äro upfundne. Ty ᛁ som betyder Iafnhar, är Frei, som wisas skal i hans Cap. Hwarföre nu wåra Fäder hafwa kallat stafwen *I*, is är intet ondt att efterfråga. Ty wåra Fäder hafwa ment 'att Isen eller watnet är rätta elementet, ämbnet eller ursprunget till Menniskiorna, Diuren, Örter och Gräset', som läsas kan uti Edda 4 Mythol: 'Huru såsom Isen war nordan till och ifrån sunnan kom en wärma som smälte Isen, att han kom till att drypa; hwar af en man wäxte som heet Ymer.' Hwarföre och af Edda alla de första Menniskior kallas Rimtyssar, dhet är, Istyssar. Af hwad orsak wåra Fäder togo så |855| Watnet eller Isen til ämne, war det, at af all ting i hela werlden sågo de ingen ting som i sådan hast wäxte, såsom Isen, och den som så snart smelta kan: och när han wäxer, giwer han först et rät strek som en staf, hwilket man kan see uppå watnet, så och i den grannaste snö som faller, men i den stora stiernsnön är altid bokstafwen ᚼ den just finnes med 6 ändar. Sedan när på watnet sig utskutit hafwer den rätta stafwen ᛁ, sättia sig Knæn til stafwen, hwar af han åthskilliga skapnader får. Hwad Merkesmans staf anlangar, så hafwa de Lärda gissadt, at genom de 2 drakarna som slängia sig kring stafwen, skulle förstås hans försiktighet, efter han war Gudarnas sänningebod, men sannerlig det behöfwes wäl så stor försiktighet i den som honom åstadsänder, och än större i den som skal taga moot sänningebodet, til at kunna swara rätt på ens ärender. Ty större konst är at strax försikteligen swara på ens frågan, emedan han ingen tid har der på sig at bereda, såsom den som frågan eller talet först framförer. Wi wilia här annat wisa. Såsom nu ofelbarligen wiist är, at Merkesman både den förre och senare til slächt och afkomne war här nordan i Swerige född, så är och hans staf här i Swerige updiktad, hwilken hela wår Runskrift och des bokstäfwer innehåller. Först så målas han med 2 ormar eller drakar, ty så äro mäst alla wåra Runstenar hugna, innom hwilka Drakars sidor eller kropp stå alla Runorna.

Derföre är märkeligit til at läsa det som står på den stenen af Cl. Verel. Runogr. c. 5. f. 19 indragen. |856|

ᛚᛁᚠᛋᛏᛅᛁᚿ · ᚱᛁᛋᛏᛁ × ᚱᚢᚿᛁ · ᛁᚠᛏᛁ · ᚠᛅᚦᚱᚠᛅ · ᛏᚢᛅ · ᚴᚢᚦᛅ · ᚦᚱᛅᚠᛅ ×

Lifstain riti Runi ifti Fäþrga tua guda þraka.

Jag skal öfwer 100 stenar med sådana 2 Drakar ritade wiisa uti wärkets tilläggning, men här kan man see en sten införd Tab. 33. F. 127. där man seer 2 drakar bita i hwars annars stiert. Sedan achtar man uti Merkesmans märcke (hwilket jag här nu införer, utdelat genom sifror, på det man kan see huru alla wåra Runor derutinnan finnas) at först äro de 3 bokstäfwer, som Isis föder af sig, som är först ᛁ sielfwa Stafwen från 1 till 2. Den Merkesmannen altid fattar med handen, hwilken betyder Jafnhars nampn, den andra Cronan, och Konungens myndighet. Andra Bokstafwen är ᚼ från 1. til 7, 11 til 6 och 4 til 8, hwilka betyda Hars namn den första Cronan, högsta och första Kungens myndigheet. Den tredie är ᛏ från 2 til 5 och 9 til 10 betydandes dhen tridie Cronan som under står, och tridie Guden och dhen tridie myndigheten, som alt förr wist är. Sedan af desse tre Bokstäfwers delande, utkomma alla de andra, såsom ᚠ af 1. 2. 3. 11. 5. 8. ᚢ af af 7. 3. 8. ᚦ af 1. 2. 3. 8. 5. ᚼ af 1. 2. 4. 8. 6. 9. ᚱ af 3. 2. 3. 8. 5. 9. ᚴ af 1. 7. 3. 11. ᚽ 7. 2. 5. 9. ᛅ af 7. 2. 5. 10. ᛋ är af twå halfwa stafwar giordt, ty de Gamblas eller de Wisas märkie ᛋ hafwer allenast warit en half Staf såsom sees af Vormio. och är alenast ifrån 1 til 7. ᛒ är af 1. 2. 11. och 9. hopbundit mot hwar |857| andra och 3. 8. 5. ᛏ aff 2. 5. 10. ᛘ aff 1. 2. 11. 3. 4. ᛦ aff 1. 7. 8. 3. 6. Om man nu wil gå till alla språks bookstäfwer i hela Werlden, så kan man intet uthlösa deras bokstäfwer aff Merkesmannens staf, så klart som wåra Runor, emädan dhe äro alla antingen förderfwade eller zirligare giorde. Sedan om man will fara kring heela Werlden, till dhe Egyptier och Chaldeer, till dhe Greker och Araber, till Romarer och Indianer, til de Parter och Meder, ja hela Werlden omkring, så får man intet på några dheras Monument och Stenar igen, denna Merkesmans Merkie med sina Ormar och där uti infattade Merken oc Bokstäfwer. Derföre dhen som uti Rom Merkesmans beläte i Steen uthuggit, hafwer wäl dhen med 2. Drakar och stafwar giort som finnes på 15. Tafl. 60.

Fig. och något hermat wår Merkesmans Staf, runor och stenar, i det han giör en hoop med streck i Ormarna men han hafwer intet förstått hwad dessa strecken hade att betyda. Nembligen stafven jis och des påbygde Runor. Altså om wi intet hade mera än detta ena skälet, så wore det nog att wisa Merkesman med sitt Merke, Ijs eller Stafwen med sin broder Knæ och des Drakar, samt infattade Merkien eller bokstäfwer först i Swerige updichtade och sedan til andra land utförde, nemligen til de Land som föresagde bokstäfwer bruka, ty Egyptierna hade ännu ett slags bokstäfwer, som hade skapnad af allehanda diur, de som allena brukades af de wijsa och uti deras Gudstienst och fördolda kundskap om Afgudarna, om hwilka wi i wärkets tilläggning något tala skole. |858|

Cap. XXXIX.

Om de Gyllende Äpplen.

§ I.

Af Apollodoro så och wår Edda är wiist c. 8. f. 346 [= s. 218]. huru såsom dhe Gyllende Äpplen här i Swerige woro förwarade af Iduna, och att de af Hercul från henne röfwades, hwarföre han för det stycke skull, blef kallat Loke och Iduns Epple Typh. Dhessa Äpplen hafwa satt mången Lärd man att giöra, menandes att dhe antingen skulle wara ett slags gula Fåhr: andra meente Stiernorna på Himmelen: andra mena dhem warit Pomerantser, som sees aff Varone lib: 2 de R. R. c. 1. Vos. Idol. l. 2. c. 15. fol. 195. Salmas. notis till Solin. fol. 955. och andra. Jag må bekiänna att för Hercul som räknades för dhen käckaste Krigsman som på jorden lefwat hafwer, att han icke ringa ähra inlade i det han skulle 3. stycken Fåhr, eller 3 Pomerantser hafwa röfwat. Hade han kunnat nedertagit 3 stiernor af himmelen så hade dät warit en sak. Se, i sådant mörker måste alla Lärda Greker, Latiner, Egyptier och Chaldeer fara, när dhe intet hafwa fått den rätta kunskapen om wåra Norska Yfwerbornas diupsinnige Lärdom, Förstånd och Gåtor. Hwarföre willia wi tillse om wi kunna här af wåras Sagor och Skriffter gifwa dhem det rätta liuset, och tillse först hwad både Grekerna och wåra om dhem förmäla, och sedan hwad som för Grekerna om dhem har warit fördolt. Der i äro wi ense at 1. de Gyllende Äpplen woro här norr. 2. att de woro tre. 3. att Iduna eller Minerva skulle dem förwara. 4. att Iduna eller Minerva blef wänd i en Swala.

Men när, och af hwad orsak, förmäla intet Grekerna. Men det som alldraförnämst är, nemligen 1. deras nytta, wiste Gre-|859|kerna intet att tala om; utan wår Edda uthi 52 Mytholog: hon wiisar att när Gudarna blefwo åldriga, så fingo dhe nytt lif, när de af dessa Äpplen åto, och skaffade dhem Odödeligheten. 2. Att Äpplet sitter under Swalans hals. Hwad är som Menniskian giör odödelig här på Jorden (wi tala här intet om Siälens odödelighet) utan en dygds Odödelighet. Om en Konung aldrig så mächtig hafwer warit, att han hade hela Jordennes krets sig underkufwat, och om det än woro flere jordar til, såsom det säges att Alexander Magnus hade önskadt, hwilka han mente sig och skulle hafwa underkufwadt; och intet Bokstafwen eller Merkien warit upfundne; så hade Alexand: Magnus dödt så obekandt, såsom den aldrig hade warit född. Om Aristoteles som war Alexandri Magni Lärefader hade insupit allas lärdom som för och effter sig hade lefwat, och icke Bokstafwen hade warit, så hade han dödt, med sin wiisdom så obekandt som den aldrig såg Liuset. Men nu lefwer Alexandri Magni Hieltemod, och Aristotelis Wiisheet, så länge Werlden står. Wåra Sagor förmäla wäl att de Gyllende Äpplen äro tre, nembligen Minne, Målet och Merkie: ty dhen som skal ens annars Dygd odödelig giöra, han måste minnas hwad han bedrifwit hafwer; han skal genom Måle dhet förkunna. Men såsom bägge dessa äro mächta wanskelige och ombytelige, så att innan det kommer til den man, så lägges något till eller förminskas, eller alldeles bortglömmes. Hwarföre blefwo desse twänne Äplen bundne tilsamman med det tridie, och i dhe tre Äpplen (det är de tre Bokstäfwer hwar igenom alla förstås) förbytte, och Iduna öfwerantwardade, det är, uti Stenar huggne (see cap: 36. fol: 797 [= s. 501]) nembligen |860| en mans nampn, herkomst och dygdige lefwerne, hwilka til många tusende åhr enom odödeligheten förskaffa. Hwarföre och Stenarna sielfwa, som Runorna äro på hugna, kallas Äpplen. Som sees af Edda i Stens-kienningar. Och Draken som af Apollodoro, wåra och andra säges dhem förwara, hwilka dhe Greker doch intet förstodo hwad dhe woro eller betydde, äro dhe 2 drakar som huggas på alla Runstenarna innom hwilkas skinn eller huud alla bokstäfwer huggas. Hwarföre han och af Apollodoro kallas odödelig. Derföre Hercol, 'när han hade de 10 stora och ohörliga swåra tåg och bedriffter utstått uti otta åhrs tid och en månad, som Apollod. l. 2. f. 126. förmäler, så stog twenne igen, om han wille förskaffa sig odödeligheten; nembligen att få smaka dhessa Äpplen, så och få Gudarnas omdöme om sin förtienst och alla ondas förtal winna.' Hwarföre lade Orustu, dät är Krigsguden, honom på att han skulle tillsee att winna dessa äpplen, och säger Apollodorus att han drap draken. Dräpa draken (som likwäl intet kan döö) dät är, om man wil läsa Märkierna

eller bokstäfwerna, och komma genom dem till wiisdom och Bokliga konster, moste han skillia draken från bokstafwen, ty wåra Runor hängia heelt och hållit ihopa med drakeskinnet, och om han intet det wet åtskillia från bokstafwen kan han ingen ting läsa. När nu Hercul hade wunnit sina bedriffter i skriffter fattade, lefwererade han dhem först till Orustus omdöme, ty Konungarna står det an att döma om sina Marskers och Krigshieltars förtienst, hwilken Orustu dhem lefwererade Minervæ. Hwar af nogsampt allena kan förstås hwad de gyllende äpplen betyda, nemligen intet annat än boklige konster. Ty hoos Krigsbussarna kan intet gierna bokstafwen |861| handteras, utan hoos Minerva, hwilken egenteligen kallas de Boklige konsters Gudinna; der af kommer dhet ordspråket, att den för höflighet skull intet wil skräppa af sin wiisdom och skrifter, han säger sig det hafwa giort eller skrifwit *rudi Minerva* det är med ett måtteligit minne och förstånd. Huru de Lärda igensökia Minervæ ords ursprung, och tyckia sig ändå intet det finna, kan man see af Voss: Idol: Gent: Men wi behöfwa intet om hennes ursprungs ord wida sökia: Ty Minnas är all ting fatta och behålla. Minning, gamla Konungars handlingar som ihugkommas uti Historier, Ol: Tryggw: c. 45. Minnugur, förståndig och wiis man Ol: Sag: c. 177. Minni wettenskap och förstånd, Edda i wettenskaps kienning. Minni kallas och Skålarna som druckos Gudarna til åminnelse, Ol: S. c. 107. Herauds Sag: c. 11. flera kan läsas i Cl: Vere: Ind: Scand: och skal klarare giöras när wii komma til att egenteligen tala om Minerva uti wärkets tilläggning. Att Iduna eller Minerva wardt wänd i en Swala, hafwer intet Apollodorus, icke heller andra, mera än Agatarchides i Photii Biblioth: som sees af Vossii Idol: l. 9. c. 24. fol: 262. men han weet intet denna orsaken och tilfälle, utan 'att hon skulle blifwa af räddhoga wänd i en Swala när Gudarna förde krig med Thypohne.' Agatharchides hade allenast genom en dröm fått weeta af hela Gåtan, hwarföre oc han intet förstår hwad Typhons namn är, eller har betyda, ey heller huru hela saken hängde tilhopa: hwarföre och de Lärda om hans namns ursprung fara will. Typh kallas den än i wårt Fädernesland som stiäl. Ty är ock en Balck både i Stads och Landslagen som kallas Typha Balker, hwarföre war intet *Typho* och Hercul twänne åtskillige personer utan alt en, men han fick heeta |862| Idunas Äpple-Tyf, för dhet han staal och röfwade dhem af henne. Hwarföre att Idun eller Minerva nu säges wara wändt i en Swala betyder dhetta, att Bookliga Konster dhe fara såsom en fogel kring hela werden; ty bär och Merkesman som sagt är c. 32. f. 732 [= s. 459] wingar på hufwudet och föttren. Sedan af alla Foglar i heela werden, är ingen som sielfkräfwiandes bygger sitt boo in uti Menniskiornas huus der hon slipper in, och fönstren stå öppne, mera än denna Swalan,

som hafwer dhen långa saxen, och röda äpplet under halsen, och så mycket hafwer att sqwatra och språka. Ty dhe andra byggia uthom Huusen, under Taaken, hwarföre afmålas här igenom att Wiisdom, Förstånd, och bookliga konster böra boo hoos Menniskiorna. Den röda fläcken hon under Halsen hafwer, betyder det gyllende Äpplet, hwar igenom förstås, att fast de Boklige Konster bäst förwaras genom Bokstäfwerna innom dhen odödelige Draken, på den hårda oförwanskeliga Stenen, så är dock det fåfängt, emedan han intet tala kan, der icke Tungan genom Strupans tilhielp som Målet giör, alla ens Dygder för werlden utropar. Såsom för dhe lärda Greker och Latiner hela denna Gåtan hafwer warit fördold, så hafwer och dhet ordet Måå le obekant warit, hwilcket kommer af Mäla, det är, utropa, förmäla och förkunna. Och altså ment dhet wara dheras Grekeska *Mæle*, som på dheras språk betyder både Äpplen och Fåhr. Af detta Liuset, om wåra 3 gyllende Äpplen, kan nu förstås det Homerus om wår Merkessman siunger i sin dicht honom till Ära skrifwen v. 526 dher Baldur införes så tala till Merkissman, dher han förmäler om Odödeligheeten: 'Jag skal gifwa dig en Rikedoms och Lycksalighets blomstrande gyllende Qwist, med tre härlige och grönskande Blad, hwilken skal dig från dödelig-|863|heten bewara. Dessa äro de som giöra alla Gudar fullkombliga både till råd och dåd.' Se här äro de tre gyllende bokstäfwer som wiist är i förra Capitlet stå på Merkesmannens staf, såsom trenne Blad på en Qwist, hwilka ursprunget äro til alla dhe andra Bokstäfwer och Bokliga Konster. Ytterst säger Apollodorus, att Minerva när hon fick dessa gyllende Äpplen som Hercul hoos wåra Yfwerborne Norske röfwat hade, så förde hon dem hiit tilbaka, emädan det war mot Gudarnas willia olofligit och oheligt att dhe annorstädes skulle förwaras än hoos de Norske. Hwarföre och Plutarchus kallar dem dhe Norskas heliga Bookstäfwer se c. 8. f. 339 [= s. 214]. O hwilka kostelige ord, som wäl wärde äro i Guld fattas. Och om dhe nu kunde tillika med Guldbookstäfwer tryckias skulle iag sannerligen det giöra låta. Dhessa ädla ord wiisa nogsamt att der bokstäfwerna äro först upfundne, där böra de och med rätta giömas. Om jag inga skiäl hade i det förra Capitlet framfördt om bokstäfwernas ursprung, att dhe här i Swerige hafwa sit rätta Fädernesland, så wore detta nog och giör mera än tilfyllest. Och är sannerlig dessa Apollodori ord såsom en liten spådom: ty med wåra Fäders första uttåg så foro Boklige Konster och ut med dem, och hafwa de och wisserligen kommit tilbaka med Minerva, men jag fruchtar, at om wi icke des bättre hålla dem med knäpte händer fast, ty de komma tämmelig i förakt, så räds jag, att hon wänder sig åter i en Swala och med andra Höstfoglar drager af. |864|

CAP. XL.

Om Tideräkningen, och om Wåra Konungars, med de Hebreers, Chaldeers, Egyptiers, Latiners och andras Regenters tilsammans-stämning i tiderna.

§. I.

Hwar och en Skribent han må hafwa så gambla handlingar och skriffter som man will i werlden, angående ett Lands Konungars taal, och bedriffter, och dhem framföra, och så sanna som dhe kunna begäras, likwäl tro andra dhem intet gerna, med mindre dhe icke kunna bewijsa deras Konungar antingen genom gifftermål och Slächts band, eller genom Krig och örlig, eller några andra besynnerliga gerningar, hafft någon beställning eller tids tillsamman-stämning medh andra Lands Konungar. Fast ingen kan wissare och klarare och i längre tiid tillbaka Skriffter finna, än den Helga Skrift, likwäl hafwa de lärda männen högeligen beflitat sig att kunna af de Grekers, Latiners, Egyptiers och Chaldeers skriffter bewijsa Konungars tilsammansstämningar med den Helga Skrift, att der igenom wiisa Judarnas skriffters ålder för Hedningarnas, så ock dem genom deras egna skriffter winna. Huru af dhe gambla Eusebius, Syncellus, Africanus, Chronic: Alex: hafwa derutinnan arbetat, kan sees aff dheras skriffter; serdeles Eusebii; men huru många tilsammans stämningar han wunnit hafwer, kan man see af hans märkeliga ord, de han införer uti Chron: f. 125. där han kommer at tala om Judarnas Konung Josia Anno Mundi 3420. säyandes: 'Det är ett mächta under, huru såsom at dessa twänne Konungars tider, Josiæ |865| Judarnas, och Nechaos Egyptiernas, hwilken den heliga Skrift kallar Pharao Nechao, tilsammans stämma.' Af hwilka ord Eusebius klarligen wisar sig förr ingen tids tilsammanstämning hafwa funnit. Äfwen så bekiänner Svaningius i sin Cronologia den han giort hafwer öfwer Danmarck och Swerige, begynnandes ey långt från Noæ flod, när han kommer in mot 500 Åhr efter Christi tid A. M. 4500. säger han: 'Där är en mechta tilsammansstämning i tideräkningen emillan dhe Swenske och Danske, och ingen tillförenne, dhet jag mechta undrar.' Men sannerlig jag undrar intet stort, när jag wäl öfwerlägger det, på hwilket deras tidräkningar äro grundade. Ty först hafwa dhe aldraäldsta Sagor sällan eller aldrig antecknadt någon wiss tiid, huru länge de första Fäder och Konungar i Rijken regeradt hafwa, och mycket mindre tagit någon wiss tid an, at räkna ifrån: derföre de som senare skrefwo fattade det rådet och gofwo hwar Konung så många åhrs

regemente, som de tyckte möjeligit wara, att der igenom winna någon wiss Rikes ålder. Och altså, om en Konung hafwer haft 10 Söner, hafwa de satt dem alla regeradt, och gifwit hwardera en 20 eller 30 åhrs regemente, ty faller på en led 300 åhr som är mot all sanning. Sedan hafwa och i många land, många Konungar tillika regerat under en öfwerkung, eller och utan, hwilkas Kungetal sombliga hafwa satt det ena efter det andra. Hwar igenom är händt, att effter des regering är werlden några 1000 åhr gamlare worden än hon är. Såsom sees af dhe Egyptiers Dynastier, eller åthskilliga lands Kungetal, hwilka alla föras hwar efter annan; som sees i |866| Scal. Can. Isag. l. 2. f. 128. så ock Syncello. Hwar af Egyptiernas tideräkning stiger några 1000 åhr mera än de Hebreers, och utan någon tilsammanstämning med deras, eller andras Konungars eller Personers gierningar och tider. Skulle och wi äfwen det samma giöra, och sättia alla wåra underkungars taal tillsamman, så skulle wi icke allenast komma lika med dhe Egyptiers, utan widt öfwer. hwarföre såsom jag hafwer sedt mig intet kunna uträtta på detta sättet, emedan de äldste sagor intet hafwa utmärkt wåra Konungars regements tider, och äfwen så är skett i de äldsta Grekers, Chaldeers och Egyptiers, ehuruwäl sombligas Konungars tider äro hos dem anteknade, dock hafwer den ena Skribenten gifwit den eller den Konungen flera åhr, den mindre: den satt flera Konungar i talet, den mindre: giörandes hwar och en efter sitt behag, att winna någon likhet med Historierna, och doch likwäl intet wunnit (som wist är af Eusebio) några wissa tilsammans stemningar med andra Rikens Konungar och dhes tijder. Sombliga hafwa, när de sågo detta stora felet, giordt ett nytt Kungetal i Egypten, och tagit några Konungar utur den ena Dynastien, och lappadt tilhopa med en annan. Hwilket alt här att uptäckia, nu intet tiden tillåter, utan spares til wärketz tillägning. Hwarföre, såsom jag på dhetta sättet såg ogiörligit wara, att någon wissheet finna, Så gick jag åstad, och sökte allenast att igenfinna några wissa Konungars och Herrars slächter, om hwilkas Fäder ingen tiid står antecknadt, |867| huru länge de hwarken lefwat eller regeradt hafwa, eller kan skie intet settat i Regementet, hwilka jag mehra trodde wara sanna till talet, emedan ingen hafwer bygt på dem någon tideräkning, och derföre intet deras Slächtstam förfalskade effter hwars och ens sinne; sedan tilsåg jag ock om de hade någre band sin emillan, antingen genom Giftermål, eller Krig och sådant, och gaf således hwar och en i de sennare tiider, ifrån Audens tiid Anno M. 3700. som lefde wid Alexandri Magni tiid, in til denne dag 30 åhr, som sees af den 2 Chronol. Taf: och i de förra tider tilbaka från Auden, gaf jag hwar led 40 Åhr, som sees af den 1 Chronol. Taflan. Hwilken är alt utskiftad i 40, och den andra i 30. Jag försökte och straxt om dhetta skulle gifwa någon

tillsammans stämning med någon wiss Histories tideräkning. Och såsom ingen wissare och längre slächts stam fans i den Helga Skrift, än wår Frälsares Jesu Christi, ty tog jag den före, och gaf således hwar och en led ifrån Noach in til Anno M. 3700 som faller wid Alex. Magni tiid 40 åhr, och sedan hwardera 30. På det en må nu see, huru när detta sättet träffar de Hebreers wanliga tideräkning, utdragen af den Helga Skrifft, ty står min tideräkning i den första raden under Bokstafwen *B*, och deras under *C*, där man kan see huru de gå ifrån hwar andra, och åter komma tilhopa. Först begynnes dhe både wid Anno M. 1600. af Sem och Japhet och stämma alt tillsammans in till Abraham, Anno M. 2020. sedan skillias dhe något från hwarandra och komma åter ihop An: mundi 3420 i Zorobabel. Om de personer som föllia effter Zorobabel in till Christum nämnes intet af någon huru länge dhe lefwat hafwa i dhen Helga skrifft, doch effter dhe andra Lärdas uträkning |868| stämmer heela Stammen An: M. 4000. tillsamman i Christo. Till hwilken min och lychtar. Nu såsom wåra Konungars taal och Slächtstam uthi första tiderna har någon owissheet, emellan An: M. 1820 och 2180, så att man seer i taflan att der några fattas: och om man än kunde upfylla talet, som wisas skal i wärkets tillägning, genom åtskilligas wåras Ms. och Isländernas, och Ängeländarnas skriffter, som dock ey aldeles säkre äro, så är der dock intet mera än bara namnen ock ingen tilsamman-stämning med andra lands Konungar, emedan dhe lefde den gyllende tiden, som werden sig förökte, inga Örlig och Krig woro. hwarföre war alt såsom dödt. Ty gick iag till och upsökte ifrån dessa tider tilbaka wåra Öfwerkungars Slächte stam, alt ifrån wår nu Aldranådigaste Regerande Konung CARL alt in til Anno M. 2140. hwilkas rätta grund och wissheet iag skal wijsa i wärckets tilläggning, allenast dhen gunstige Läsaren må nu wetta, af hwilkas skrifter hon är tagen, nembligen af Edda, Langfegdetalen, Isländarenas och wåras, Erico Olai, Johan: Magno, Messenio och aff Engländernas skrifter som är Beda, Matthia Vestmonasteriensi, Langhornio och andra flera, de i sina rum skola ihugkommas. Men dhet är märkeligit att ifrån dhenna wår Atle, af hwilcken heela dhet Trojaniske Slächtet afkom, som finnes i första Taflan under Bokstaf. *R*. An: M. 2380. ock in til den Atle som lefde An: Christi 110, af hwilken och heela Engelska Konunga stammerna, och dhe Göterna som effter Christum foro ut till Rom, hafwa sitt ursprung, äro 46. leder, hwilket och den Grekeska Skalden Tzetzes uti sin Hist: Chil. V. om Atle v. 275. bewittnar. Hwars ord, såsom de ibland något mörka äro, ty har iag effter |869| Apollodori och andra Grekers och wåras Sagor dem något liusare giordt, och således lyda. 'Atle Japhets Son, som war 4 leder för Pelopis tiid, och war dhenna Atle för den sennare 46 leder, och 2 eller 3 för Hercul.' Så-

ledes talar han ock Chil: l. 12. v. 175. 'Den gamla Atle war för den sennare Atle 46 leder. Och 3 leder för Hercul.' (nembligen den första Hercul.) Af dessa hans märkeliga ord seer man

1. Att emillan Atle den äldre och yngre äro 46 leder.

2. Sedan war Pelops Tantali son som röfwade Ganymedem. Ganymedes war Ili Broder och den 5 från Atle, altså war Atle 4 leder för Pelopis tiid. Atle war ock 3 leder för Hercul, hwilcken är dhen som kallas Heric eller Ericton, som for ut med de 3000 Skieppen och Homerus kallar dhen Mächtigaste Konung på Jorden. Fast Tzetzes nu kallar denna Atle Japhetz Son, som dock intet är den äldsta utan den andra, är doch rätt, ty han talar som wanligit är, såsom Christus kallas Dawids son, fast många Fäder i stammen där emellan woro. Alla dhessa wåra Konungar ifrån nu wår Allernådigste regerande Konung Carl in til Auden som lefde A. M. 3700. hafwer jag ock gifwit 30 åhr, och de äldre in til Japhet 40 åhr. Här uppå är nu hela tideräkningen grundad.

3. Sedan såsom nu är wiist att alla Greker med en mun instämma med wåras Sagor, att af Japhets slächte här Nordan ifrån är Konungarnas och Gudarnas slächte komne, så hafwer jag och af Eusebio, Syncello, och Africano utdragit dhe Egyptiers förnämsta Dynastier, och effter de erkiennas hafwa endels warit af Mannens slächte som utkom til de Egyptier, och både Voss. Idol. 1. c. 28. så ock Scalig. sielf Can. Isag. 3. fol. 319. och serdeles Marsham, måste bekienna at änteligen flera Dynastier |870| hafwa regerat tillijka, altså hafwer iag dem fördt till An. M. 2300. efter de förnämsta hufwuden til deras Kongeliga släckter ärkännas wara af Manni afkomme och alla de andra Konungars Släckters hufwuden, såsom Atle, finnes under Bokstaf: *R.* hwadan dhe Trojaners och Romarers Konungar hade sit ursprung. Enachim under *Dd.* hwars Barn mäst komme til Phænicien, och des Jätteart hade sin härkomst. Baldur under bokstafwen *Ll.* hwars afkomne foro in i Egypten, Assyrien och Chaldeen, dädan Alexandri Magni slächt, och Ptolomeorum i Egypten, så ock de Chaldeers Konungar. Dessa äro alla utdragna af Hesiodo, Apollodoro, Homero, Herodoto, Syncello, Dionys: Halicarnasseo, Josepho och andra Greker och Latiner. Hwar om jag en grundelig underrättelse skal giöra uti wärkets tilläggning, och där wiisa öfwer några och hundrade tilsammansstämningar i tiderna, men här dhe förnämsta. Allenast skal den gunstige Läsaren här achta och see hwad jag på dhessa 2 grunder wunnit hafwer, som äro

1. Denna art af min tideräkning.

2. Och af det jag hafwer alla Konungar af wår Japhets stamm utsprungne, och i det stora uttåget utgångne, bewist: som skiedde under patriarchernas tiid emellan Anno M. 2100. och Anno M. 2500, see cap: 35. f. 777 [= s. 488].

II. Nu förr än wi här til komma skal jag tre ting påminna: Först efter som denna tideräkningen gifwer alla lika ålder, så måste dhen Gunstige Läsaren tänkia att det är stort wunnit när man finner den ena Konungen som hafwer att med den andra att giöra, antingen til Äktenskap, Krig eller annat, at fast de bägge icke finnas på en rad och |871| ett åhrtal, alenast de komma inom 120 åhrs tid. Ty det är alt möjeligit att en Fader han seer sina barnabarn, ja och barnbarns barn och när den ena lefwer något längre, så har den andra en kortare lifstid, och likwäl komma deras leder mot andras leder tilsamman som wiist är.

2. Effter Egyptiernas Konungar äro anteknade huru länge de hafwa regeradt, men intet just om de äro son effter son. Ty har jag behållit des tal och regements ålder, som fins i Syncello: men alla de andra äro satte efter slächte stam, son efter son, och efter min gifna tideräkning.

3. Det är och märkeligit som Tatianus Assyr. talar i sin Oration fol. 173. moth Grekerna: 'At många ting som hoos Judarna och andra hafwa händt, hafwa dee genom Gåtor beskrifwit och Personerna wid andra namn nämt och mången gång sinas Förstar eller Folk tilägnadt.' Wi wilja så nu komma till tidernas tilsammans stemningar.

III. 1. Uti 7 c. f. 146. 293 [= s. 93, 185] är af Platone wiist at han genom en gåta säger wår Atlantiske öö, 'hafwa warit af en stoor Watnflod såsom dränkt och des Folk fört ett stort krig med de Greker, hwars hufwud war staden Athen, som det mästa der utinnan giorde, och att dessa Atlingar intogo Asiam, Europam och Africam in till Egypten.' Äfwen såsom Florus och Strabo beskrifwa wåra Kiempars sennare uthtog genom Watnens flödande öfwer deras land. Detta stora uttoget är det som kallas Neckens, Mannens eller Oggers Watnflod, hwilket är det första och för hwilketz tid alt war fredeligit, som instemmer mechta härligen medh Apollodori ord l. 3. f. 236. hwilka nogsamt uttyda watnflodens förstånd, och wåre Atlingars krig med staden Athen, säjandes: 'Uti Cecrops tid wart aldraförst slutit af Gudarna, at den som hade lust at försökia sin lycka och winna |872| stort namn och heder, han skulle så begynna örlig och Krig, och intaga Slott och Fästen. Ty kom Necken aldraförst in i Græcien (Atticam) och stötte medh sin trehörniga gaffel in på Slottetz Athens murar, och rörde hela stranden. Det rummet blef kallat Erichtons dunder.' Och strax der efter säger han: 'Necken han war öfwer måttan ond och sticken, och derföre dränkte med en flod hela Græcien.' Detta skedde efter Eusebii och Tatiani och andras uthräkning, wid Cecropis tiid, hwilken efter min 1. Tafl. är Anno Mundi 2260. och 2300 och Cecropis 2380. hwilket swarar mot Eusebii ord Chron. l. 2. fol. 67. som sätter Cecropis

tiid wid Patriarchens Josephs tid, 260 åhr efter Abraham. så att skillnan på min och hans räkning är just 20 Åhr.

2. Mannens Soneson war Atin, Necken eller Ogger, hwilken efter min Tafla faller A. M. 2340 under bokst. *R. Dd.* Den gambla Grekiska uthuggna Marmortaflan sätter Neckens tiid 1168 Åhr för Alex. Magni tiid, som är 100 Åhr wid pass för den tiid som denne taflan är uthuggen, och faller så på Anno Mundi 2390. är så allenast 50 Åhrs skilnad.

3. Baldur hans Son faller på A. M. 2380. Moses nämner wår Norska Baldur som wiist är c. 34. fol. 761 [= s. 478] wid pass 2460. är så 80 Åhrs skillnad; hwilket för intet aktas, som sagt är i så många 1000 Åhrs räkning.

4. Wår Atles dotterson Merkesman hade Herse Cecropis Sonedotter till hustru, som sees under bokst. *R. X.* An. M. 2460. lefde altså Cecrops Anno Mundi 2380. Marm. Arund. sätter 2382.

5. Erik den 7. från Mannen som nämdes i förra Cap. och utfor A. M. 2500. han sättes af Marm. Arundel. 2453.

6. Memnon eller Minnur den 11 från Mannen hafwandes Priami |873| dotter som war Thors fader, hwilken Thor kom tilbaka i Swerige, (see Edda) faller på Trojæ tiids förstöring ann: M. 2740. marmor Arund: sätter anno M: 2746.

7. Mader eller Fylmader den 17 från Mannen den som slogs med Sesach Konung i Egypten; denna kallar Eusebius Susachim och Africanus Sesostrim, hwilken Jeroboam flydde till undan Salomon, (3 Reg: c. XI.) den sedan sköflade Jerusalem (3 Reg: cap. 14.) hwilket effter Hebreiska räkningen faller in på 2975, och efter min 2940. See här äro tre slags Folks och Konungars märkeliga tilsammans stämning, Judarnas, Egyptiernas och wåras.

8. Den 26 ifrån Mannen så är Mader eller Hermader, den som slog Kiemparna, som hade satt sig wid Mœotiske Träsket, och intog Asiam och stridde med Cyaxare, som läses i Herodoto lib: 1. fol: 44. och for in i Judæam, som Eusebius förmäler, han lefde efter min räkning 3300, effter Eusebii 3400. Vidicind. 3310.

9. Geata, och hans Son Gotylfer den 32 ifrån Mannen som lefde i Darii Hystaspis tid, han faller efter min räkning på ann: M. 3500, efter marm: Arund: 3428.

10. Auden den som wij cap: 37 fol: 825 [= s. 521] talte om, den 37 från Mannen, han faller anno M. 3700, som slogs med Philippo, den marm: Arund: sätter anno M. 3607.

11. Thor som utfor (see under bokst: *L*) och sades af Grekerna att Niobe war den första Qwinnan som han utom lands besof, af hwilken Pelasgus

föddes, som Apollodorus förmäler, faller efter min räkning på anno M. 2300, och effter |874| Eusebii Chr. lib. 2. f. 65. ann: M. 2230. med hwilken Niobe han skulle och aflat Apin effter Eusebii och andra Grekers mening, så och Argum, hwilket faller på 2460. etthundrade år längre ut, se bokst. *Dd.*

12. Teleph som war Auges son den nijonde ifrån Thor efter Apollodori mening (under bokst. *L.*) men Jornandes R. G. c. 9. säger wara Auges son, Priami systers soneson (bokst. *R.*) men wåra, Baldurs son Bores sonson (see bokst. *R.*) hwilkendera slächten man tager, är lika, ty han erkennes af alla lefwat i Trojaniske Kriget och faller efter min räkning af Thors ätt på anno mundi 2620. och af Atles ätt på 2700.

13. Deucalion Promethei Son, som war Atles Broder (see Bokst: *N.*) under honom sades den andra Floden skiedt i Græcien, hwilcket war dhet andra stora Krigståget under Erichton eller Erik, och efter min räkning 2420. Erich lefde anno M. 2500. marmor Arund: sätter Deucal: 2435. och Erik 2453.

14. Phaeton som war Merkesmans Sonesons son, och den femte från Atle (under Bokst. *V.*) han faller efter min räkning 2580. hwilken tilskrifwes hafwa så galit regerat Solen, att hon kom utur sit lopp, detta infaller den tiden som Solen och Månan stodo stilla för Josua, hwilken faller efter Hebreernas räkning anno M. 2500.

15. Helena Tyndarei Dotter (under Bokst. *A a.*) hwilken war den 8 från Taigete Atles Dotter och af des slächt, som war orsaken til det Trojaniske Kriget, hennes tiid faller just in led effter led til ann: mundi 2700. |875|

16. Penelope Icarions dotter af samma slächt, led effter led, som Ullysses fick til Hustru, lefde samma tiid.

17. Epaphus Konung i Egypten, Jos eller Isis Son, den 4 ifrån Necken, han faller Anno M. 2460. under hwilken Moses lefde, som sees af Euseb: Chron. l. 2. f. 76. den Syncellus kallar Apophin. Moses lefde effter Hebreernas räkning emillan 2460 och 2580.

18. Hans Dotter Lybia aflade med wår Necker Aggenor eller Ogger, som satte sig i Canaans lande, hwars tiid faller in effter min räkning A. M. 2540. Og blef slagen af Israeliterna och Mose (see 4 Mosis Book c. 21.) efter Hebreers räkning wid pass 2580.

19. Aggenors Söner woro Cadmus och Phenix, af hwilken Phenix Landet Canaan blef kalladt Phenicia, hwilka wåra wändrunor brukade, och genom de Hebreers bokstäfwer förökte och effter deras sätt i ordning ställte och til liudet uttalte, förandes dem til Grecien som wiist är c. 38. dessa lefde A. M. 2580. Detta stämmer ock in med Mosis tid, som först Judarnas handlingar i bokstafwen fattat hade.

20. Iphigenia Agamemnonis dotter, den siunde ifrån Ogger och den 12 ifrån wår Necker som först utfor, hwilcken Homerus skrifwer skulle offras af sin Fader, och infaller effter min räkning 2780. hwilken Saga Vossius l. 1. c. 23. fol. 91. wackert wiisar Grekerna hafwa dragit til sig, och der igenom afmåladt Jeptes historia, som läses Judic: 11: 39, 40. och så mycket sannare synnes dhetta wara, som detta åter just infaller med de Hebreers räkning A. M. 2760. |876|

21. Cranaos som hade wår Konungs Mannens Dotter Pediadem til Hustru (under bokstafwen *K*) han lefde effter min räkning Anno M. 2340, effter marmor Arund: 2332.

22. Eriktonius Cranai Sonesons Son, Regent i Athen, lefde efter min räkning A. M. 2460, efter marmor Arund: 2453.

23. Pandion hans Son lefde 2500, efter marm: Arund: 2532.

24. Erecteus Erictonii Sonson lefde Regent i Athen A. M. 2540. effter marm: Arund: 2555.

25. Pandion Cecropis den andras Son och Erectei sonson, han lefde Regent i Athen efter min räkning 2620, effter marm: Arundelian: 2638.

26. Theseus Pandionis Sonson den 10 ifrån Cranao, och 12 ifrån wår Kung Manner, han lefde Anno M. 2700, effter marmor Arundelianum 2705. Af desse Stadens Athens tijo Regenter som hafwa regerat Son efter son, mot 400 åhr, från Anno Mundi 2300. til 2700. hwilka jag led från led hafwer gifwit 40 åhr, kan nu den gunstige Läsaren see en öfwermåttan träffning mot det aldraälsta och endaste Grekiska witnesbörd i Marmor hugget 90 åhr efter Alexandri Magni tiid, och huru när jag träffadt hafwer, genom det jag 40 åhr til hwar led tagit hafwer. Der Herodotus och de andra Greker i sina Skrifter, när de någon slächt hafwa bekommit att räkna af, hafwa stundom giordt förslag, men ey högre hwardera leden än 33 åhr. så at 3 leder hafwa giordt 100 åhr. Ja Herod: l. 1. c. 7. f. 4. haar allenast gifwit hwar 23 åhr, så att 22 leder giör 505 åhr. Hwilket om jag hade efterfölgdt, hade inga tillsammans stämningar uthi hela |877| min tideräkning skiedt, hwarken ibland wåra Konungar och Slächter, moth dhe Grekers och Egyptiers, eller wåras och Egyptiers eller några andras Konungar och deras bedrifter. Och undrar jag ändå mera der öfwer, att jag hade råkadt dhet 40 åhrs talet allena af en händelse, hwilket jag tog derföre an, at det gick jämnt och wigt at räkna. Ty marmor Arundelianum fick jag först Anno 1678 till kiöps, som är först i Tryck utgångit 1676, der min Tafla reda war giord Anno 1673, dher till med hafwer hon allenast endesta dhessa Athens Kungar efter hwar annan, der jag nu alla förnämsta Lands

Konungaslächter på alt en grund bygdt hafwer, och sedan många och otroliga tilsammans stämningar funnit.

27. Såsom här finnas skal emillan många Personer tillika af åtskilliga första hufwuden i den 10 och 12 leden födda, såsom Zetes och Kalaes af Orytia som är aff Cranai slächt aflade med wår Bore, som är af Atles ätt (under bokst. *K R*) hwilken lefde 2670. Cepheus och hans Son Alceus af Pelasgi slächt (under bokst. *L.*) Jason, Admetus, Argus, Adrastus, Melisteus af Promethei slächt wår Atles Broder. (under bokst: *N*) Telamon, Peleus, Acastus af Asopz slächt (under bokst. *Q*) Lynceus och Idas, Castor och Pollux af wår Atles slächt (under bokst. *R* och *Y. Bb.*) Phanus, Staphilus, Meleager, Tydeus, Iphiclus af Enachim Oghers sons slächt (under bokst. *Dd. Gg. Ll.*) Hercules utaf Baldurs slächt (under bokst. *K*) hwilka alla woro dhe Argonauter som hiit Norr foro, som läses af Orpheo cap: 26. fol: 665 [= s. 418] och Apollodoro och andra, och falla alla in i Taflan emillan 2600 och 2700.

28. De som jagade det Caledoniska Wildswinet som Apollod: l. 1. f. 32 förmäler, stämma ock in en |878| tiid såsom Theseus af Cranai slächt. Anceus af Pelasgi, Eurition och Admetus af Promethei, Telamon och Peleus af Asops. Lynceus, Idas och Pollux af wår Atles, Meleager af Inachi, Iphicles af Baldurs; alla inom Anno Mundi 2600 och 2700.

29. De som bestridde Staden Teppan som Apollodorus talar, nembligen Tyrius och Diomedes af Inachi slächt, Adrastes, Hyppomedes, Lycurgus, Mesisteus och Euripilus af Promethei, falla och alt en tiid emillan 2600 och 2700.

30. Helena som war af wår Atles slächt, och hennes Friare som war Agapenor aff Pelasgi slächt, Theseus af Cranai, Talpius och Antilochus af Promethei. Teucher och Ajax af Asops, Diomedes och Protesialus af Inachi. De swara alla i en tiid emellan Ann. M. 2600 och 2700.

31. Amynome Danai Dotter Baldurs Sonedotter som fick wår Necker til Man (under Bokst: *Kk*) hon lefde Anno Mundi 2420. den marmor Arundelian: sätter 2453. hwar af man åter seer en stoor tilsammans stämning emillan detta Grekiska marmors bewittnande, Mosis ord och wåra om dhenna wår Norska Baldurs tiid; nembligen emillan Anno mundi 2340 och 2380.

32. Af denna wår Baldur äro de Grekiske Hieltar komne, såsom Leutychides den 30 ifrån Baldur, hwars Fäder Apollodorus och Herodot: lib. 8. fol. 506 upräkna, hwilcka, som en seer, hwardera äro gifne 40 åhr, så att Leutychides ålder som slogs med Xerxe til siös, faller Anno 3500. Marmor |879| Arund: sätter 3475. Hwem skulle nånsin troo att min räkning i 30 Leder på 1200 åhr skulle så just träffa.

33. Leonides som af samma Baldurs slächt kommen är, och förde de Lacedæmoniers Flotta an mot Xerxem, faller ock i 30 leden, just mot Leutychidem, fast han i 16 Leder hafwer andra Fäder än Leutychides, och lefde så uti samma tiid.

34. Alexander Magnus som i 34 leden hafwer sitt ursprung af wår Baldur, han faller in ann: M. 3660, der marmor Arundel: sätter 3609. när han blef födder.

35. Ptolomæus Philadephus den 35 Egyptiske Konung utaf samma Baldurs slächt, hwars Fäder jag ifrån Amynta in til Cleodatem hafwer satt dubbelt (under Bokst: *Gg* ok *Ii*) på det den gunstige Läsaren kan see emillan Grekerna sielfwa åtskillnan i ordens skrifwande, så ock liten ombytning i talet. Denna Ptolom: Philad: faller in anno M. 3700. den Euseb: Cron: l. 2. fol: 140 sätter 3750.

36. Ifrån Baldur in til Attadas (Altede) äro 13 leder, hwilken infaller Ann. M. 2700. David lefde effter Hebreernas räkning 2800, hwilken slogs med denna Konung, den somblige kalla Hadad Eser, andra Adar-Ezerem, (2 Reg: 8.)

37. Under Alyate som war dhen 25 ifrån Baldur, skrifwer Herodotus, att af Dagen hafwer hastigt blifwit Natt, hwilcket somblige mena skulle hafwa händt af Solens förmörkelse; men det är omöyeligit, att fast än heela Solen förmörktes naturligen af Månan, blifwer ändå hwarken ha-|880|stigt mörkt; mycket mindre någon natt, utan då säges blifwa natt, om Solen hade upstigit på Himmelen om Morgonen ett stycke, och hon hastigt stego åter tilbaka under Horizonten. Detta faller in anno M. 3340. Hischia lefde effter Hebreernas räkning ann: M. 3250. då Solen hastigt steg tilbaka genom Guds stora krafft, 10. strek. Altså om hon då stog mit på Himmelen, hafwer hon stigit åter under Jorden.

38. Cræsus war Alyattis son och af honom tog Cyrus Riket, hwilken lefde anno M. 3420, och Cræsus 3381. Cyrus den och Kores kallas, lefde under Propheten Daniel effter Hebreers räkning 3435. effter marm: Arundelian: 3422.

39. Sardanapalus som är af samma slächt, dock i siunde leden skillder från Lampride (som sees under bokstafwen *Zz*) han faller uti 3340. Denne är Belzazar som wiist är c. 35 och faller in i Daniel Prophetens tiid och Hebreiska räkningen 3430.

40. Af wår Atles ätt är och de Romares Kungars och Keysarers upkomst (under Bokst: *R. X.*) Æneas den 10 ifrån Atle han faller A. M. 2700. hwilken war med i det Trojaniske Kriget. Hwilket marm: Arund: sätter 2746.

41. Romulus som byggde Rom, han är den 23 ifrån Atle, lefde an: M. 3220. Eusebius sätter an: M. 3280.

42. Tarquinius Superbus den 28 från Atle, lefde effter min räkning anno mundi 3420. effter Euseb: 3420.

43. Nu wilja wij komma till de Egyptiers Konungar af wår Konung Manno ursprungna, där man först aktar, att Eratostenis Konungataal öfwer Theppans (*Thebarum*) Dynastia under bokst. *H*. är det samma talet och enahanda Konungar som Maneton och Africanus hafwer under Bokst: *G*, fast |881| namnen äro åtskilliga; ty Eratostenes, som Syncellus fol. 147 bekienner: 'hafwer wändt dheras namn som de i Egypten boro, in på Grekiskan, äfwen som Plato bewittnar om wåras första Konungars namn, wara större delen wände på Egyptiske namn och sedan in på Grekiska.'

II. Hwilken man och kan see der af, att effter Herodoti, Dionysii Halic: och några wåras, så war Atin Gautes son Manni sonson, den Egyptierne kalla Atheum och somblige Athotem Athotis (Gautis) son och Mennis (Minis eller Manni) sonson. Samma Atin, som widlyfteligen wiist är cap: 7. kallades af wåra Necker, kallar och Manethon Nekerophes efter deras uttal.

III. Talet på Kungarna in till Nitocrin, äro uti Eratostene 21. uti Manethone 23, som ey giör stor åtskilnad.

IV. Den Eratostenes kallar näst för Nitocrin Acheseum ok skulle hafwa regerat 1 åhr, den kallar Maneton Mentesuphin, och säger honom ey heller mera än ett åhr regerat.

V. Dennas fader kallas af Eratostene Agapus, och skulle regerat 100 åhr, dhen kallar Manethon Phiops, och tilägnar honom 100 år.

44. Necerophes faller in A. M. 2340. och in wid hans tiid säges Månan hafwa ombytt sitt lopp. Josuæ tiid faller in efter Hebreiska räkningen moth 2500, då Solen och Månan stodo stilla.

45. Mencheres den 13 från Necerophes, honom tilägna Egyptierna offradt sin Dotter, som Grekerna förmäla om Agamemnone. Han lefde 2660. Jephte som offrade sin Dotter lefde 2740.

46. Nitocris den 23 ifrån Necerophes, den Josephus lib. 8. fol. 213. kallar Nicaulis, den infaller A. M. 2940. dhenna säger Josephus farit til Salomon Jud: Konung. |882| Salomon lefde efter Hebreernas räkning 2900.

47. Effter henne sätter jag den 8 Dynastien, hwar som dhe inga Konungars namn nämna, utan att hon skulle hafwa stått 146 år under 17 Kungar. Och sedan sätter jag den 7 Dynastien, om hwilken intet mera skrifwes, än att 70 Konungar hafwa allenast på en dag regerat. Och faller efter min räkning A. M. 3140. Uti 4 Reg: c. 10. förmäles, att Jehu drap 70 Kungasöner på en dag.

Och faller effter de Hebreers räkning 3060. Dessa 3 eller 4 tilsammans stämningar ser man åthskilnan wara emillan min och de Hebreers räkning på 40 åhr och högst 160 åhr. Om man nu wil allenast af Eratostene dhe twå Kungar som han mer i sitt tahl hafwer in til Nitocrin än Maneton insättia, så lärer desse 4 tider falla närmare.

48. Amosis den första af de Diospolitaners regemente under bokst. *E.* och Misphragmutosis den 6. hwilken faller på 2460. hafwa med de 5 som emillan dessa 2 upräknas, regeradt effter hwar annan, doch alla tilsammans ey längre än i 107 åhr. Moses war 120 åhr gammal. Hwarföre må de Lärda nu förlikas som träta om, under hwilken af de 6 han lefde, emedan han är födder under Amosi och död under Misphragmutosi eller Tutmosi som näst följde. Moses dog efter Hebreernas räkning 2493.

49. Amenophis dhen 8 faller in 2500, under hwilken Egyptierna skrifwa at stenar hafwa talat. Mosis Stentaflor de talade under samma tiid emillan A. M. 2400 och 2500. och gofwo oss lagen. 2380. drog Opis ut med wåra Koppartaflor som talte. Merkesman som utfor lefde 2460. A. 2540 lefde Cadmus |883| och Phœnix. Palamedes 2500. See här hwad för en märckelig tillsammans stämning är innan 150 åhrs omgång, angående Märkienas eller Bookstäfwernas upkomst och utgång.

50. Ifrån Amosis är Thuoris dhen 22. under hwilckens tiid Syncellus säger Troja warit förstörd. Thuoris faller in 2780. under 2700 är Troja förstörd, som wiist är.

51. Sesostris, den som slogs med Rehabeam Judarnas Konung, och wår Konung Fylmader, lefde 2940. Rehabeam efter Hebr: räkning lefde 2975.

52. Den andra wår Atins son och Manni (som instichtade Regementet i Egypten) Soneson, heet Venephes (see bokstafwen *I*) under hwilcken förmäles en ohörlig dyr tiid warit i Egypten, han infaller 2380. Under Joseph war den siu åhrs dyra tiiden, som effter de Hebreers räkning sätties 2310.

53. Under Semempsi den 6 ifrån Atin, så skrifwes sig hafwa tilldragit skräckeliga stora under ok en ohörlig Pestilentzia. Han infaller Ann: 2460. Efter Hebreernas räkning begyntes wid Anno M. 2453 och effterföljande åhr alla de stora Mirakel och den stora Pestilentia, som Mose med Guds finger förrättade i Egypten.

54. Den 8 i ordningen är Bochus, wid hwilkens tiid skrifwes att Jorden har sig öpnadt och många upswälgdt. Och infaller Anno M. 2540. Choram, Datam och Abiram upswälgdes af Jorden wid pass efter Hebr: räkning 2470 eller 2480.

55. Dhen 9 är Ceachos, då Oxen eller kalfwen Apis säges hafwa dyrkats;

och infaller 2580 efter |884| Hebreernas räkning dyrkades Kalwen som Aaron giorde 2480 widh pass.

56. Dhen 10 är Benochris, wid hwilkens tid säges at en Qwinna regerat, och infaller A. M. 2620. Qwinnan Debora (Judic: 4.) regerade Judarna An. M. efter Hebr. räkning 2632.

57. Den 14 är Nephercheres, då floden Nilus säges hafwa flödat af idelig Honung. Nilus den största floden af alla de i werlden finnas, hon afmålas genom ett Leyon, emedan hon röfwar med sig åhrligen en skräckelig Jord, hwilcken hon förer in i Hafwet, och af des sättiande Egyptiske Landet mäst består. Nepherceres infaller Anno M. 2780. Simson som slog Leyonet, hwilcket effter sin död gaf Honing, lefde efter dhe Hebreers räkning 2800.

58. Den 21 är Susennes, den några mena skal wara Sesostris eller Sesak, som for in i Judalandet moth Rehabeam. Hwilken faller in 2980. och Rehabeam 2940.

59. Den 25 i ordningen är Zet, som faller under Ann. M. 3180. den Herod: l. 2. c. 141. fol. 144. kallar Zeton och säger hafwa haft beställa med Senacherib de Arabers och Assyriers Konung. Denna Senacherib hade och giöra medh Hischia Judarnas Konung effter Hebr. räkning 3240. (4. Reg. 19.) och nämnes Zoe Egyptiernas Konung wid samma tiid (4 Reg: c. 17.) dhen somblige Greker kalla Sua, Araber Sau, Syrerna Sau, och effter Hebreernas räkning lefde 3232.

60. Bonchoris, som instiktade Saitarum Dynasti, (under bokst. *F.*) uti hans tiid eller näst efter säges ett Lamb hafwa talt. Infaller Anno M. 2340. Påskalambet som war afmålning till dhet rätta Lambet, som lofwade på sig taga alla Menniskiors synder, hwilket är det liufligaste och trösteligaste taal för alla |885| bedröfwade och sorgfulle Menniskior: Detta instichtades efter Hebreernas räkning 2454.

61. Effter denne Bonchoris så upräknas inga Konungar til namnen, eller några märkeliga händelser: utan säges des effterkommandes Regemente stått i 990 åhr, då Stephinates tog wid, och den fierde från honom heet Psamniticus uti hwilkens tiid som Herodot: l. 1. cap. 104. fol: 44. talar, Mader eller Hermader Oddermans eller Ittermans Son, dhen Herodotus kallar Mader Protothers Son, 'hwilcken med en ohörlig Krigsmacht dref uth först Kiemparna som bodde wid Mœotiske Träsket och Pontum, och for sedan in i Asien, och de Meders Land, intagandes hela Asien, och for så in i Judæam och så till Egypten, hwilcken dhenna Psamnitichus mötte medh gåfwor, bediandes att han ey wille länger fara, och stannade så Skyterna wid Ascalon.' Psamnitichus infaller 3340. wår Konung Mader infaller 3300. Eusebius fol. 122. be-

kienner at wåra Schyter kommo in i Judeen An. M. 3400, och wid samma tiid som Tarquinius Priscus lefde, och det instämmer med Livii ord att wåra Schyter och Kaller då uthforo: men då togs intet Rom in, utan wid Alex: Magni tiid af Audens Son och Soneson, som wiist är.

62. Strax efter denna Psamniticum kom Nechao til Regementet. Den är som Eusebius undrar öfwer att han genom honom hafwer fått en tillsammansstämning med den Helga Skrifft. Huru många jag nu wiist hafwer kan den gunstige Läsaren sielf upräkna. Dennas tiid infaller A. M. 3380 då han drog mot Josia Jud. K. see 4 R. c. 23. Jerem: c. 46. och kallas Necho, efter Hebr. räkning 3344.

63. Den 3 effter honom heet Vaphris eller Vaphra (Haphra, Apries) hwilken infaller A. M. 3420. Till denna flydde Judarna och han nämnes af Jeremia Propheten c. 44. 30. och såsom Jeremias nämner både Nechao och Vaphrin under hwilka han lefde, så stämmer och |886| Hebreernas räkning mächta wackert in mot 3461.

Jag hafwer således wiist 63 märkeliga tilsammans-stämningar, förutan öfwer 200, som jag sparer til wärkets tilläggning, emillan så många slags Folck, och allenast grundade uppå desse 2 stöder, att alla Konungar öfwer hela werlden dhe äro utkomne af wåra Konungar som uthforo wid Patriarchernas tiid, det som nu bewist är af alla Chaldeers, Egyptiers, Grekers, Latiners och wåras skriffter, och altså märkeligen sagdt af Diodoro Siculo, at af det Atlantiske slächtet räkna icke allenast dhe Grekiske Konungar och Hieltar, utan ock många andra Folcks Konungar, sin härkomst. Sedan af det jag allenast har upsökt des alla stammar och gifwit hwardera 40 åhr, undantagandes de Egyptiers, efter de hafwa sit åhrtaal antecknat. Och seer den gunstige Läsaren, at om detta icke hade warit grundadt enkannerligen på wåras skriffter, och på wåra Konungars uttåg, så hade man här icke fått dhen tilsammans-stämning. Nu seer han att Egyptiernas Konungar af hwilka de Lärda föra en deel tilbaka förr än werlden war skapad, och en deel för Noæ flod, de äro nu så rätt inkomne i sina rum, att icke ett ord, ja icke en bokstaf, dheras gierningar eller andra händelser wid deras Regementen skiedde, angående, och af de gamla beskrefne, hwilka nu icke här få en märkelig tilsammans stämning med Judarnas Sagor, dhe Grekers, Latiners och wåras. Och är nu fullkomligen wiist, att Japhet skulle boo i Sems hyddor, och Chanaan skulle wara hans Träl: Hwilcket mächta härligen afmålas genom wår Atle, som bärer hela Himmelen och Jorden på sina Axlar, det är, hela werldennes Rikens Regemente genom sina Kungelige barn; så ock de 3 Kronor som Swerige förer. |887|

(Jag) [*några ord bortfallna i originaltextens båda upplagor*] gången detta

mit ringa Wärk, och hade wäl förmodat att kunna tient mitt Fädernesland och dhe Lärda, hwilka mig offta behedradt hafwa med sina Bref både ifrån Frankrike, Engeland, Tyskland och Holland, och wentadt andra skrifter af mig, de saker angående som jag af Ungdomen handteradt hafwer, men jag måste, efter gemenliga sättet att tala, skylla på tiiden, som ibland är afwundsfull.

IV. Denna Bygningen som jag då nu framförer, hon består af tre delar, 1. Grunden. 2. Wäggiar och Tak. 3. Målningar och Zirater. Zirater och Målningar behaga intet alla lika, ty när den ena wil hafwa grönt, will den andra hafwa grått, när den ena wil hafwa Doric, wil den andra hafwa Jonic. Härigenom så förstår jag sielfwa Stylen och Ordens ursprung, ty kan skie dhen ena behagar häller, att Neptunus han har sitt ursprung aff Bada eller Conterfeya, än regera Hafwet, och Hercules hällre aff det han är Junonis (Wädrets) ähra, eller (etc.) än han skal wara en Krigs anförare.

Wäggiar och Taak till denna Byggningen kallar jag alla de äldstas skriffter, genom hwilcka Byggningen är ihopasatt, tala de intet sannt, så lärer jag intet heller giörat. Ty jag hafwer intet lefwat wed Trojæ tiid, ey heller för.

Grunden kallar jag Sweriges Land, Siöar, Berg, Strömmar och mera sådant, genom hwilcket dhe gambla Sweriges wissa lägenheter beskrifwit hafwa, hwilcka alla kienneteckn stå orörda, in till des den Stenen som Daniel omtalar, hwilcken dem sielff planteradt hafwer, aff Himmelen faller och alt sönderkrossar. Imedlertiid har ännu ingen kunnat

1. Fatta Carlwagnens eller Biörnens på Himmelen Fot med sin hand och dragit honom bättre neder, att han skulle twätta sina Fötter i Hafwet, utan de stå ännu öfwer Swerige otwättade, som Homerus honom beskrifwer öfwer wårt Swealand (see c. 8. f. 303 [= s. 191]).

2. Ingen Skräddare hafwer så stoor Sax funnit, att han med henne hafwer kunnat afklippa Swerige, att dhet ännu icke behåller 5000 Stadier effter Platonis metning (se c. 7. f. 152 [= s. 97]). |888|

3. Ännu hafwer ingen Konung i Swerige behagat flyttia gambla Upsala från sitt säte, och gifwit någon Stad gambla Upsalas nampn, utan såsom det war 2000 stadier ifrån Torne, och 3000 stadier ifrån Sundet, 1000 åhr för Platonis tiid, så är det än i dag. (see cap: 7. f. 155 [= s. 99].)

4. Ingen hafwer än haft så wälskodda Skiepp, att han ännu har kunnat segla öfwer andra wåra oändeliga klippor och Holmar som giöra wårt haaf likare åar, älfwar och Drakar, än Haaf. utan så är det än fatt, som Plato, Pomponius Mela, Solinus och Aristoteles det beskrifwa c. 7. f. 161 [= s. 103].

5. Fast Gyttian öfwermåttan flöder hwart åhr utföre med wår Fyris åå till Siön, likwäl haar hon än intet kunnat fyllt honom: utan såsom utaff Platonis

ord 50 stadier woro från Gambla Upsalas kriss in till Siön, så är än i dag. f. 167 [= s. 107].

6. Fast många urwäder och stora Rägnskurar i 4000 åhr äro fallne, doch hafwa de intet kunnat afskölgt den Backan, på hwilken gambla Upsalas Hedniska Tempel med Kungsgården stå at han är stäckre worden än Plato honom beskrifwer, nembligen 5 stadier. f. 167 [= s. 107].

7. Icke heller hafwer des Rännarban af rägn och storm kunnat förderwas, utan en stadie bredt, som Plato dhet förmäler, behåller det än i dag. f. 180 [= s. 115].

8. Ida Berg gifwer ännu ohörlig myckenhet af Jern. c. 36. f. 801 [= s. 504].

9. Falun oändelig Koppar, som Plato, Diodorus Siculus och Pomponius Mela skrifwa. c. 7. f. 189 [= s. 121].

10. Ingen hafwer kunnat genom Archimedis Sneckia skrufwa Solen utur sin gång, att hon icke blifwer 23 timmar uppe om Sommaren wid Torne, som Plutarchus förmäler. c. 8. f. 304 [= s. 192].

11. Ingen hafwer än funnit så stoor stopp, att han hafwer kunnat tilstoppa Malströmen, den Homerus, Socrates, Plato, Aristoteles, P. Diaconus, Heberstenius hafwa beskrifwit brusa wid Sweriges Norska haaf. c. 8. f. 306, 357 [= s. 193, 225].

12. Det hielper intet, fast wi nu begynna giöra Pomeranshuus i Swerige, att öfwer Winteren förwara Träna för köld, så hinna de ändå intet til att täckia wåra Furuträn och Granar, at icke deras barr och skägg stå fulla med Snö och Iis om Winteren, som Virgilius förmäler c. 8. f. 359 [= s. 226]. |889|

13. Wi kunna intet wända om werlden, så att icke hennes ända blifwer ännu Norr, där ingen kan längre komma att boo. Som Euripides, Tacitus, Hesiodus och de andra förmäla. f. 357. 361 [= s. 225, 227].

14. Ingen har med Josuæ bön förmått Solen ett annat säte få, utan hon giör om Sommaren Glysiswall, det är, stadigt liusande Nätter. Och om Winteren Kim och Mörker genom 90 dygns bortawarande längst i Swerige, som Homerus talar. f. 358. 521 [= 226, 326].

15. Fast Holländerna, Hamburgarna, Engländarna och andra segla Norr utom Sweriges udd 2 a 300 Skiepp och Farkostar, så nekar ännu Necken dem med sitt Ishaf segla länger, som Euripides talar: f. 357 [= s. 225].

16. Göta Skärens krokuga längd till 6000 stadier, som Pytheas talar, har ingen kunnat förminska. c. 12. f. 449 [= s. 281].

17. Intet heller hafwa de Engelska, Hamburgska, Norska, wåra och Holländska Fiskare än kunnat skaffa sig så många Nät och så starcka tillsammans,

att de hafwa kunnat utfiska de många Siöbiörnar, Siöhästar, Siälar, Uttrar och flera Willdiur, som Pausanias, Herodotus, och Festus förmäla. c. 15. f. 477. c. 37. f. 815 [= s. 299, 513].

18. Fiällarna stå ännu osmälta och omhwerfwa ännu Swerige som en mur och ett Theater, effter Platonis, Maximi Tyrii, Taciti och Adami B. ord. c. 7. f. 158. c. 8. f. 349 [= s. 101, 220].

19. Ännu behåller Swerige 600000 steg ifrån Rhenströmmen, som den stora Keysaren Julius förmäler c. 24. p. 595 [= s. 373].

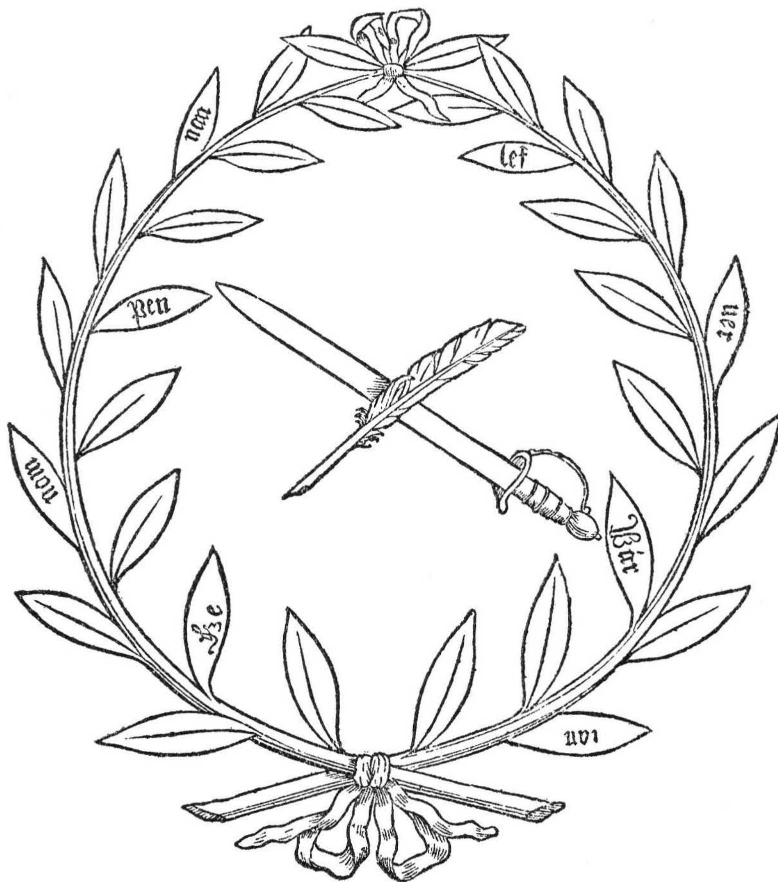
20. Fast tusende gånger här äro införde Holländska Koor, Frisiska Hästar, Engelska och Persianiske Får, så är ännu ingen Stutewachtare eller FårDeya funnin, som kan laga att de blifwa wid sin art, utan de följa Sweriges natur åt, och blifwa i 3 och fierde leden små, som Keysaren Julius förmäler. f. 596 [= s. 373].

21. Icke heller hafwer någon kunnat upryckia de Riphelska och Yfwerbornas Berg, och kastadt de Riphelske i wäster om Swerige och de Yfwerbornes Fiällar i Öster: utan de stå ännu qwar, som Orpheus dem beskrifwer. Jag trötnar flera teckn, som Sweriges ofelbarliga lägenheter beskrifwa, upräkna, dhe dhen gunstige Läsaren warder allestädes i wärket finnandes: bediandes allenast att der han |890| några fel finner i mitt wärck, som antingen i hastighet eller eljest äro förfallne, att han antingen sielf dem ändrar, eller der jag om dhem blifwer påmint, gierna ändra skal; ty att utan fel wara, eller intet kiennas wid dem, är en stor swaghet hos en menniskia, och jag will intet gierna få det omdöme om mig, såsom Hippocrates säger i sin Aphor. 6. S. 2. 'Att den Menniskia hwilkens lem hafwer ondt, och hon det intet kienner, henne är reda alt sinne och förstånd bortta eller mächta siukt', utan jag will heller önska med den Bonden, som fick en farlig siukdom aff inbilning (som stundom händer) i det han tyckte sig hafwa så stor näsa, att alla de han mötte, stötte han öfwer ända och till döds. Läkiarena hade mycket göra med honom förr än de genom tienliga medel kunde honom der ifrån hielpa, omsider när han blef god, och han förnam att i Utrecht skulle en Menniskia upskiäras, så bad han Medicos att de wille med det samma wisa uti den dödas Kropp, hwar hans kortwilliga siukdom hade stått. När han kom upp, framtedde Anatomicus allehanda nya saker, nembligen huru bloden lopp kring i Kroppen, och huru safften aff Maten gick up genom hwita Miölkådrar, och mera sådant, hwilcket alla Menniskior som där woro, med förundran klarligen sågo, och måste bejaka sant wara, undantagandes några gambla Doct. Medicinæ, hwilcka intet wille tro dessa unga Doctorers wissa förfarenhet, fast det teddes dem under ögonen, att Bloden han stannade i Ådrarna under bandet från Hiertat; då sade de det skie af

wärk, lika såsom Ådren intet wärkte så wäl nedan som ofwan bandet: Äfwen hade de sådanna inwändningar mot alt annat, som hela werlden nu erkienner för sanning. När Bonden gick ut tackade han Gud, att han hade intet blifwit sprängliärd, eljest sade han, hade jag farit will med dessa gambla, nu förstår jag hwad jag ser, hörer, kienner och smakar. Altså säger jag mig önska med den Bonden, att jag intet måtte nånsin få den siukan att inbilla mig wara spränglärd, utan alltid ihugkomma, hwad som den Holländska Trägårdsmästaren skref främst uti sin bok. Hwilcket således tillkom.

Sedan såsom hela Europa begynte at segla i Ost- och WestIndien och där [891] ifrån fördes allehanda wälluchtande Krydder, Diur och Foglar, och de som där ifrån kommo berättade som gemenligen skier, om flera och underligare ting än som där funnos. Många Lärda, hwilckom detta berättades, smyckade det härligen ut med sin wältalande tunga. En enfaldig Trägårdsmästare seendes desse Krydder, hade lust att resa och bese det landet som sådant gaf. Reste ut. Kom igen. Skref sielf en Bok uti sin enfaldighet, såsom han sielf förfarit hade. När de Lärda, som förr hade desse Land beskrifwit, det förnummo, förtrytandes att en gemen Trägårdsmästares arbete skulle i liuset komma; Klagade så för Apolline och de andra Gudarna, och bodo han wille des arbete inhämta och ey utsprida låta. Apollo kallade Trägårdsmästaren up, och bad han wille sit wärck ifrån sig lefwerera: När de andra Gudarna togo mot wärcket och wille det förbränna, ropade Apollo med hast: Ey! låter mig see ett exemplar der aff. När Apollo det fick och upkastade första bladet, stog där uppå: ET NOS HOMINES. Apollo häpnade där wid och sade, Trägårdsmästaren tör mena att wi ock kunna fara will. Hwarföre sade Apollo till Gudarna, wi wilia för lust skull resa till Indien, och see hwem sanningen träffadt hafwer. Apollo med de andre foro åstad. Kommo igen. Funno Trägårdsmästaren med sin egen förfarenhet och enfaldiga skrift, bättre träffadt sanningen, än de som på en annars berättelse något utsmycka, ty sade han till Gudarna och de Lärda som klagade, att alla effter den dagen skulle skrifwa på sina naglar, det de stadeligen kunde för ögonen bära, och sig påminna:

ET VOS HOMINES.

EFTERSKRIFT.

Då OLAUS RUDBECKS[1] *Atland* eller *Atlantica* första gången (1679—1702) utkom av trycket[2], åtföljdes den svenska originaltexten av en jämnlöpande latinsk översättning. Denna översättning, som icke medtages i föreliggande edition, härrörde icke från Rudbeck själv, utan var på hans uppdrag verkställd av andra.

Av dedikationen till O. VERELIUS (s. 3 f. ovan) framgår, att ett första manuskriptutkast förelåg år 1673, men att Rudbeck före och under tryckläggningen omarbetat och tillökat detsamma. Sedan såväl regeringen som Uppsala universitets kansler Magnus Gabriel De la Gardie lämnat bidrag till tryckningen, hade Rudbeck för avsikt[3] att påbörja tryckningen i februari 1675; i själva verket kunde han dock ej börja förrän två år senare, då han den 25 mars 1677 rapporterar[4] till kanslern: »Mit ringa wärk är nu kommit på trycket, och i dagh $^1/_2$ ark sätt, hoppas så att i andra wickan senda prof der aff.» Tryckningen tog två år i anspråk, och i ett brev till kanslern den 20 mars 1679 anmäler[5] Rudbeck, att han just då fått från bokbindaren det för kanslern avsedda exemplaret av det färdigtryckta arbetet.

Första upplagan[6], som således färdigtrycktes år 1679, har varken å titelbladet eller annorstädes någon uppgift om tryckår. Ett par år senare omtrycktes titelarket, varvid en del av arken falskeligen försågs med tryckåret 1675 och en del med tryckåret 1679 och uppgiften »Editio secunda»; bägge dessa variantupplagor innehålla f. ö. samma texttryck som 1:a upplagan.

---

1 Genom verkställd undersökning har utrönts, att Olaus Rudbeck är den av både Rudbeck själv och hans samtida oftast använda namnformen i såväl skrift som tryck, i svensk text såväl som latinsk.

2 Atlantica-verket består av 4 textdelar i folioformat och ett band Taflor (Tabulae) i stor folio; 1:a delen liksom planschbandet utkom 1679, 2:a delen 1689, 3:e delen 1698, och av 4:e delen voro vid Uppsalabranden 1702 rentryckta pag. 1—210, vilka äro de enda kända återstoderna av denna del.

3 O. RUDBECK, Bref rörande Upsala universitet. Utg. af C. ANNERSTEDT (Upsala 1893—1905), s. 98.

4 A. a. s. 143.

5 A. a. s. 164.

6 Uttömmande bibliografiska redogörelser för de olika upplagorna, antalet bevarade exemplar m. m. finner man hos J. RUDBECK, Bibliotheca Rudbeckiana (Stockholm 1918).

Under år 1696[1] färdigtrycktes en edition utan utsatt tryckår av endast den latinska översättningen. Under åren 1695—1700[2] trycktes en helt ny (d. v. s. 2:a) upplaga av både den svenska och den latinska texten med samma sido- och ofta samma radslut som 1:a upplagans. Till denna upplaga trycktes icke något nytt titelark, utan några av de bevarade 13 exemplaren av denna edition äro försedda med titelark av det nyss nämnda omtrycket antingen med årtalet 1675 eller 1679, medan andra alldeles sakna titelark; i de bevarade exemplaren förekomma understundom textark av 1:a upplagans tryck.

Efter de ovan omtalade, av Rudbeck själv ombesörjda upplagorna av 1:a delen av Atlantican har denna del icke förr än nu blivit av trycket ånyo utgiven. Vid ett par tillfällen, med ungefär hundra års mellanrum, ha planer på en ny upplaga varit å bane, men måst övergivas. År 1726 utgav bokhandlaren J. HOFHOUT i Rotterdam[3] ett latinskt prospekt till en av honom tilltänkt ny upplaga av den latinska texten av delarna 1—3; ett hundra år senare inbjöd J. F. JONSON i Stockholm år 1823 genom ett på franska avfattat prospekt till subskription å en edition av den latinska texten av alla delarna 1—4.[4] Då nu efter ytterligare ett hundra års förlopp en ny upplaga av Rudbecks Atlantica står inför sitt förverkligande, är det icke som i de tidigare projekten fråga om den latinska utan om den svenska texten.

Rudbeck själv säger i sin dedikation till Verelius (s. 4), att han har »tänckt det (ɔ: werket) allenast låta utgå på wårt Modersmål, såsom många andra Lärda giort hafwa i de saker som deras Fädernesland hafwer angådt, och om det woro af något wärde skulle wäl sedan finnas de, som det på Latin, Fransyska, eller annat språk

[1] O. RUDBECK, Bref etc., s. 356.

[2] J. RUDBECK, a. a., s. 230.

[3] G. E. KLEMMING, Anteckningar om Rudbecks Atland (Stockholm 1863), s. 33 uppger Amsterdam, förmodligen med orätt, enär såväl C. G. WARMHOLTZ, a. a., s. 11 som J. J. BJÖRNSTÅHL, Resa, D. 4 (Stockholm 1782), s. 338 f. ange Rotterdam. Björnståhl berättar från sitt besök i Rotterdam år 1775, huru han träffade samman med den då 70-årige lutherske pastorn därstädes hr Smith, och fortsätter: »Hr Smith skänkte mig sit exemplar af en Prospectus på Latin, som blifvit utgifven af Bokhandlaren Joh. Hofhout i Rotterdam, som ärnade låta trycka härstädes 1726 den namnkunniga Atlantican af Olof Rudbeck, men endast på Latin utan den Svenska Texten, i 2 Band in fol. Detta förslag blef likväl utan verkställighet i brist på Subscriptioner; ty han ville hafva 600 Subscribenter och hvart exemplar i litet format skulle komma at kosta 28 Fl. men i större, 40.» Notisen om det avsedda priset och det väntade, men uteblifva antalet subskribenter är intressant ur förlagshistorisk synpunkt.

[4] Då F. A. EBERT, Allgemeines Bibliographisches Lexikon, Bd 2 (Leipzig 1830), sp. 658 meddelar, att av Rudbecks Atlantica en »neue Ausg. ist jetzt im Werke», avser han sannolikt den av J. F. Jonson planerade, varom han förmodligen erhållit underrättelse genom det utsända prospektet eller möjligen genom förhastat meddelande från sin korrespondent, bibliotekarien J. H. Schröder i Uppsala.

skulle tolka, såsom det är skedt med andra mäns böcker». Det är således i full samklang med Rudbecks egen uttalade mening, som den nya editionen avser att omfatta endast den svenska texten. Härtill kommer, att en edition av även den latinska texten skulle ha fördubblat kostnaderna, vilket hade omöjliggjort hela utgivningsföretaget. En faksimileedition förbjöds likaledes av de därigenom ökade framställningskostnaderna; att i faksimile utgiva de å Rudbecks frände H. CURIOS officin i Uppsala med slitna och dåliga typer tryckta originalfolianterna skulle för övrigt icke ha berett en nutida läsare den bekvämlighet vid läsningen, som det nu valda oktavformatet och goda typmaterialet medföra.

Den latinska översättningen av verkets 1:a del har, som Rudbeck uppger i sin dedikation till Verelius (s. 5), gjorts av »en god wän», som varken där eller annorstädes av Rudbeck namngives. Enligt en anteckning[1] av en Rudbecks yngre samtida, Uppsalabibliotekarien ERIC BENZELIUS, var översättaren professor ANDREAS NORCOPENSIS (sedan adlad NORDENHIELM).

Som skäl för sin underlåtenhet att själv verkställa den latinska översättning, som Rudbeck ändock till sist på sina vänners tillrådan lät åtfölja den svenska texten, anför han i dedikationen till Verelius (s. 4 f.), att en sådan skulle ha dragit en lång tid, enär han på många år ej odlat latinet och därtill ej särskilt värderade att »länge bry sit hufwud med de Grammatiske curiositeter»; desto lyckligare var det därför för Rudbeck, att den gode vän, som påtog sig »största omaket», eloquentiae-professorn ANDREAS NORCOPENSIS, på ett så utomordentligt sätt skiljde sig från den ingalunda lätta uppgiften. Andreas Norcopensis' tolkning är avfattad på ett synnerligen elegant och korrekt latin, som väl återger meningen av Rudbecks stundom rätt självsvåldiga och underfundiga ord och vändningar. Rudbecks otaliga citat från klassiska författare torde ha berett Andreas Norcopensis icke ringa huvudbry, enär Rudbeck nästan undantagslöst underlåtit att angiva, till vilken eller vilka editioner hans sidhänvisningar hänföra sig; härtill komma icke sällan skriv- (eller tryck-)fel i citatsiffrorna. I många fall har Andreas Norcopensis kunnat rätta begångna fel, i andra har han måst resignera.

Vid sina synnerligen omfattande litteraturstudier använde Rudbeck i en ut-

[1] C. G. WARMHOLTZ, Bibliotheca historica Sveo-Gothica, D. 3 (Stockholm 1787), s. 5 meddelar, att E. Benzelius anmärkt i ett exemplar av J. SCHEFFERI Suecia Literata p. 226, att översättningen av 1:a delen av Rudbecks Atlantica verkställts av ANDR. NORCOPENSIS. Samma uppgift lämnas också av C. H. BRAAD († 1781) i »Ostrogothia literata» (koncept i Upps. Univ. Bibl. Westin 609; renskrift i Link. Stiftsbibl.). Huruvida det ifrågavarande exemplaret finnes bevarat i någon offentlig eller enskild samling, är okänt. I varje fall finnes det icke i Linköpings Stiftsbibliotek, där f. ö. E. Benzelius' efterlämnade bok- och handskriftssamling förvaras och där det ännu fanns kvar, då Warmholtz ur detsamma i ett litet tunt häfte (nu i Upps. Univ. Bibl. U 240) excerperade Benzelius' annotationer.

sträckning, som är utan motstycke i äldre tid, universitetsbibliotekets samlingar (särskilt de böcker, som härrörde från hans beskyddare Magnus Gabriel De la Gardies bibliotek), varom ett antal bevarade förteckningar[1] över Rudbecks boklån samt direkta anteckningar i bibliotekets kataloger tillfyllest vittna. Då man för att kontrollera ett citat söker att återfinna det åsyftade arbetet, måste man ej sällan konstatera, att arbetet antingen gått förlorat vid Uppsalabranden år 1702 eller på annat sätt förkommit. Enär Rudbeck hade den vanan att strecka för eller skriva anteckningar i kanterna på även de lånade böckerna, äro sådana exemplar — i den mån de äro bevarade — synnerligen viktiga bevismedel i frågan, till vilken grad Rudbecks litteraturkännedom berodde på egen genomarbetning[2] av materialet eller på citat hos andra författare. Då man ser, huru nedklottrade de böcker, som varit lånade av Rudbeck, kunna vara, förstår man, att lockelsen låg nära för en senare tids bibliotekarier att utsöndra och utbyta dessa mot andra sedermera ev. förvärvade exemplar av ifrågavarande arbeten. Betydelsen av Andreas Norcopensis' latinska översättning ligger även däri, att den i tvivelsfall är ett vittnesbörd om, huru en Rudbecks nära vän och förtrogne uppfattade Rudbecks svenska originaltext. I de härnedan följande textkritiska anmärkningarna finnes därför, där så synts lämpligt, den latinska översättningen (*lat. övers.*, *lat. text*) anförd.

Vid utgivandet av denna upplaga av den svenska texten har, där i de textkritiska anmärkningarna icke annat angives, 2:a upplagan[3] blivit följd. Då bägge upplagorna utgivits genom Rudbecks egen försorg, har det synts naturligast att lägga till grund den upplaga, som av honom senast utgivits. Denna gör på det hela taget ett sorgfälligare intryck än den först utgivna, som uppvisar (jfr Rudbecks ord i dedikationen till Verelius (s. 5), att tryckarna kunna vittna, att »mången gång hafwer jag intet hint att dem lefwerera rena Copier») otaliga vårdslösheter och oregelbundenheter i ord- och böjningsformer och därmed sammanhängande stavningssätt. Understundom förekommer emellertid, att — förmodligen genom godtycke av sät-

[1] En sådan är tryckt av C. ANNERSTEDT, Upsala universitetsbiblioteks historia intill år 1702 (K. Vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademiens handlingar. Ny följd. 12: 2; Stockholm 1894), s. 100 ff.

[2] Av största intresse är, att den samling av J. Bureus' tryckta Runstensavbildningar, som tillhörde Rudbeck och av honom citeras i Atlantican, efter skiftande öden hamnat i universitetsbiblioteket i Uppsala, där den förvaras under sign. Rar. 10: 283. Rudbeck har försett avbildningarna med egna läsningar och givit dem nummer, under vilka åtminstone några av runstenarna anföras i Atlantican. Ytterligare några med Rudbecks läsningar försedda runstensteckningar finnas i UUB:s handskr. R 552. Andra materialsamlingar eller förarbeten till Atlantican finnas i UUB:s handskr. R 551 och U 143.

[3] Alldenstund 2:a upplagan gick till spillo vid 1702 års brand, innan den hunnit spridas, är den vida sällsyntare än den 1:a. J. RUDBECK, a. a., s. 230 känner till endast 13 bevarade exem-

taren — 2:a upplagan företer »sämre» former än 1:a upplagan. Skiljaktigheter av angiven art förekomma dussinvis å varje sida, vadan de naturligtvis icke kunna i det följande anmärkas; som prov äro dock några antecknade. Då skiljaktigheterna hänföra sig till annat ordaval eller ändring i sak, har detta angivits. Likaså har anmärkts, då den i denna edition tryckta texten på grund av tryckfel i 2:a upplagan måst återgå till 1:a upplagan.

I 1:a upplagan förekommande fel, som blivit rättade i 2:a upplagan, ha oftast anmärkts. Då bägge upplagorna synts erbjuda en felaktig text har detta angivits. Rudbecks av honom själv erkända bristande filologiska skolning och färdighet komma ofta tillsynes både i hans översättningar av textställen hos klassiska författare och icke minst i citerade utländska (t. ex. gotiska, grekiska) ords skrivning; allt sådant har lämnats orört.

Under det att i originalet den svenska texten är satt med frakturstil, har i lättlästhetens intresse i föreliggande edition använts antikva. Originalets f. ö. mycket brokiga stilblandning har icke heller bibehållits, utan en viss typografisk förenkling har vidtagits. Den vid de ofta förekommande citaten brukade petitstilen har ersatts med den vanliga stilgraden, varjämte enkelt citationstecken ' ' satts kring de i originalet med petit satta textstyckena. Som framhävningsstil förekommer i originalet dels fet fraktur, dels kursiv och dels antikva; i denna edition användes i allmänhet för svenska (nordiska) ord och uttryck spärrad antikva och för främmande ord kursiv. De i fortlöpande text förekommande utländska orden, som i originalet äro satta med antikva eller kursiv, äro här vanligen — då intet särskilt skäl till avvikelse föreligger — återgivna med antikva.

Originalupplagornas pagineringssiffror hava i denna edition satts i själva texten med petitstil inom | |; Rudbecks egna hänvisningar till ställen i hans arbete hava försetts med en inom [ ] satt identifiering med motsvarande sida av den här tryckta texten.

Titelplanschen[1], figurerna å s. 446 och 541, slutvignetten å s. 564[2] samt initial-

plar av 2:a upplagan emot 111 exemplar av 1:a upplagan. (Till de av J. Rudbeck kända 111 exemplaren av 1:a upplagan kan läggas ett ex. med beteckningen »Editio secunda» och årtalet 1679 i en unik kondition på grovt tryckpapper med oskurna kanter, vilket bl. a. tillhört den slesvigske bibliofilen C. F. S. de Cronstern — om denne se Aarbog for Bogvenner, 2. 1918, s. 144 — och numera äges av adv. I. Morssing, Stocksund.)

[1] Titelplanschen är en illustration till Rudbecks uttalanden å s. 428 om »then härliga Wiindrufwan Jesus», som »strilar sit Wiin öfwer hela Werlden», och om »Japhets afkomne, hwars lummuga och stora Träd hafwer skakadt sina Äpplen kring hela Werlden».

[2] Slutvignetten med sentensen »Genom Pennan lefwer Wärian» illustrerar Rudbecks tes (uttryckt bl. a. å s. 39) om historikernas betydelse för ryktbarheten. I ett brev av den 13 jan. 1697 till kanslern Bengt Oxenstierna utvecklar Rudbeck vidare sentensens innebörd, då han

bokstaven *A* å s. 7, hava, samtliga — utom fig. å s. 446 — med någon förminskning, hämtats från exemplar av 1:a upplagan; efter samma upplaga äro de å s. 532—536 förekommande alfabethistoriska bilderna ritade.

Då 2:a delen av Atlantican år 1689 utgavs, försågs den med en rättelselista »Emendanda» till den latinska översättningen av 1:a delen. En i denna lista förekommande rättelse av ett svenskt citat i den latinska texten har i denna edition s. 132 r. 31 iakttagits och i de textkritiska anmärkningarna angivits som *Emend. 1689*.

Närmast efter denna första del av Atlantican skall utgivas en faksimileedition av det till verket hörande planschbandet. Överallt i Atlantican, men särskilt i 1:a delen hänvisas till de Taflor eller Tabulae (d. v. s. kartor, avbildningar, tabeller m. m.) som Rudbeck låtit under förarbetena till Atlantican utföra i kopparstick eller träsnitt och vilka han år 1679 sammanförde i ett stort folioband.[1] Av dessa planscher trycktes mot slutet av 1690-talet (se O. RUDBECK, Bref etc., s. 356) en ny upplaga.

Litteraturen om Atlantican är ganska stor och har utförligt förtecknats av J. RUDBECK.[2] Som inledning till studiet av verket och personen lämpar sig bäst P. D. A. ATTERBOMS i Svenska Akademien år 1847 föredragna minnesteckning[3], som strävar efter att på alla punkter göra rättvisa åt den storvulna personligheten och snillrike författaren. Atlanticans vetenskapshistoriska ställning har på ett fängslande och klargörande sätt behandlats av J. NORDSTRÖM i hans till Olaus Rudbecks-jubiléet 1930 publicerade uppsats »De yverbornes ö. Bidrag till Atlanticans förhistoria.»[4]

---

skriver (Bref etc., s. 354 f.): »iagh påminner migh den divisen som står i Atl. T. 1. aldra efterst, der en penna ligger i korss öfver en väria ok runt om skrivit att genom pennan lefver värian, ty först moste pennan förordna alt hvadh värian giöra skal, sedan så voro alt dödt dätt värian giorde, om icke pennan giorde henne odödeligh. Likvel så kostar en penna inthet mera än et öre kopparmynt, ok der emot värian en rigsdaler eller 2., hoppas derföre att pennan lärer nogot dyrare blifva ok komma i bättre priss.»

[1] På första bladet av detta planschband läses i kapitalskrift ET NOS HOMINES 'Även vi äro människor'; när Rudbeck å s. 563 låter just denna sentens stå på första bladet av den »enfaldige trädgårdsmästarens» arbete, vilket väckt sådan anstöt bland de lärde, har han därmed velat angiva, att den trädgårdsmästaren är han själv.

[2] J. RUDBECK, a. a., s. 255 ff.

[3] Tryckt i Svenska Akademiens handlingar ifrån år 1796, D. 23—24 (Stockholm 1850—1851); omtryckt i förf:s Samlade skrifter i obunden stil, 6: 1 (Örebro 1869).

[4] Tryckt i Rudbecks-studier. Festskrift vid Uppsala universitets minnesfest . . . Uppsala 1930, även utg. som Upplands fornminnesförenings tidskrift, 44: Bil.; omtryckt i förf:s bok De yverbornes ö (Stockholm 1934).

I de följande textkritiska anmärkningarna angiva siffrorna sida och rad i denna edition; den här tryckta texten åtföljes av]; 1:a upplagans text betecknas som *A*, 2:a upplagans som *B*.

1 7 styra,] *A* styra *B* 10 Tussar] *A* Tnssar *B* 12 Paiktar] *B* Paitar *A* **4** 20 nijt] *A* nije *B* **5** 5 tridie] *A* tride *B* 12 effter arke] *B* effter ark *A* 16 warit] *A* warrit *B* 25 flaterning] *B* flatering *A* **7** 29 Historier] *B* Historer *A* **8** 23 *framför* rätt afskrifwas *synes ett* ey, *som saknas i A och B, hava utfallit på grund av dissimilation* aliquid accedit aut deteritur *lat. övers.* (*B*) 28 lefwat?] *A* lefwat. *B* **9** 2 sielfwa] *A* siefwa *B* 5 Holländernas] *B* Hollendares *A* föra] *B* förer *A* 22 hufwudstycket] *A* hufwudstycker *B* 26 bortglömtz] *B* bortglöms *A* **10** 21 menniskio slächte] *B* menniskios Slächte *A* 37 Norländska] *B* Nordländska *A* **11** 1 mycken] *B* mycket *A* 18 af andras] *B* andras *A* 30 kullen] *B* kullan *A* 32 hafwer skrifwit] *B* skrifwer *A* **12** 4 Historia] *B* Historie *A* 19 åtskilliga] *B* åtskilligas *A* 29 Norrstiernans] *B* Nordstiernans *A* dagens] *A* dagars *B* **13** 2 fördrefwos] *A* fördrefwes *B* **14** 33 förmäla?] *B* förmähla! *A* 38 Mythologierna] *B* Mytheologierna *A* **15** 11 till finnandes] *B* till synandes *A* **16** 6 Slächter] *B* Slechten *A* 20 mindre] *B* minder *A* 25 Lib. I. Cap. 26] *A* lib. Cap. 20 *B* **17** 5 moste och tillses] *B* moste man och tillse *A* 26 RePte] *B* RPtee *A* **18** 9 Krambyk] *B* Kranbyk *A* **20** 38 stackoga] *B* stäckoga *A* **21** 38 öfwermåttan] *B* öfwermåtton *A* **22** 8 affkomne] *B* affkomme *A* 12 så stoor] *B* alt förstoor *A* 13 Seder och Rätter] *B* Seder, Rätter *A* 17. 18. 20. 21 Göther] *B* Gother *A* 38 Göthiska] *B* Götheska *A* **23** 4 är dyrkadt] *B* är dyrkats *A* 14 förderfwad] *B* fördärfwa *A* **24** 17 mångom] *B* mångan *A* **25** 10 cap. 12.] *lat. övers.* cap. 8. *A B* 13 Månaden] *B* månen *A* **26** 16 Fransoser och] *B* Fransoszer eller *A* **29** 13 nu woro] *B* woro nu *A* **30** 28 Sems, Hams och Japhets] *B* Sem, Ham, och Japhets *A* **31** 6 Månan] *B* Månen A 31 Bergsmannen] *B* Bärgzmännen *A* **32** 2 ingen handel] *B* eller Handel *A* 5 andra?] andra. *A* andra, *B* 28 komme] *A* komne *B* 29 åtskilliga] *A* åtskilligit *B* **33** 1 10 Cap. v. 5 i 1. Moses Bok] *B* 5 Capit. i 1. Moses book *A* 9 Indianska] *B* Indianiska *A* etc. ord] *A* ord &c. *B* 23 Italianskan] *B* Italienskan *A* **34** 13 gemenligen] *B* gemenliga *A* 27 fruchtsamligare] *A* fruchesamligare *B* 38 gemenligen] *A* gemenlige *B* **36** 4 78732] *A* 72732 *B* 24 19683] *A* 196083 *B* **37** 24 spisade dem doch underligen] *B* spisade Gudh dem underligen *A* **38** 8 Österländska] *B* Österländiska *A* 17 liten] *A* littn *B* 22 Sems, Hams och Japhets] *B* Sem, Ham och Japhetz *A* 38 uppå] *B* ut på *A* **39** 14 företalde] *B* förtälgde *A* 26 gränsor] *B* gränser *A* **40** 1 bygdt] *A* bygtd *B* 5 puls-ådrarna] *B* puls-ådrorna *A* 6 hinnorna] *B* hinnarna *A* 19 ey wida] *B* ey än wida *A* 24 Skeps-byggerii] skips-byggerii *A* Skeps-byggerie *B* **42** 10 Donau] *B* Dona *A* 13 flutit] *A* slutit *B* **43** 22 Jalle] *B* Kalle *A* **45** 5 Borystenem] *A* Borystenen *B* **49** 26 XV.] *A* V. *B* 34 Götiska] *B* Gotiska *A* **50** 10 och Slawer] och och Slawer *A B* 31 är än uti] *A* är uti *B* 36 Göthiske] *B* Gothiske *A* **51** 25 grunda sig] *B* grundas *A* 37 Tyskland och] *B* Tyskland, *A* **52** 26 för besitter] *B* förbesitter *A* 33 infödt] infördt *A B* **53** 8 Göther] *B* Gother *A* 22 lära] *A* ära *B* 31 gambla] *A* gamdla *B* 36 komna] *A* komma *B* **54** 3 kortan] *A* korttan *B* 7 Gothiska] *B* Göthiska *A* **56** 3 den södre sidan] *B* den södersidan *A* **57** 2 warma] *B* wärma *A* 4 warmare] *B* wärmare *A* 18 der] *B* det *A* **58** 23 öfwerwägar] *B* öfwerwäger *A* **59** 3 Göthiska] *B* Gothiska *A* **60** 4 än i dagh] *B* än uthi dag *A* 6 Solens] *A* Solen *B* **61** 5 Wåren] *A* Wåreñ *B* 28 handtaget] *B* handlaget *A* 29 handlaget] *A B* **62** 8 skienke] *A* skienkte *B* 23 *De av utg. inom* [ ] *tillagda* wetra, wetur 'vintrar' *äro hämtade från den i orig. bredvid tryckta isländska texten.* **64** 2 stadbragde] *B* starbragde *A* 15 Åhret] åhret *A* Åhhret *B* 21 eller i dalarna] *B* eller dalarna *A* 27 slags] *A* slogs *B* 37 rät] *A* rätt *B* 38 rätt] *B* rät *A* **65** 8 Nortkin] *A*

Nortkim *B* Taflans] *B* Taflan *A* 16 måste] *A* måtte *B* 18 det] *A* der *B* 22 bortta] *B* borto *A* **66** 19 Tornäs] *A* Tornås *B* **67** 19 Hedniskt] *B* Hednisk *A* **69** 6 han] *A* hon *B* 9 Thormånad] *B* Thors-månat *A* 28 fylles] *B* fulle *A* **70** 4 Hwilcketz] Hwilketz *A* Hwilcket *B* **71** 8 1668.] *A* 1688. *B* **72** 15 Solens] *B* Solans *A* (*somliga ex.*) 25 Der] Dder *A* Oder *B* 31 bortta] *B* bårto *A* **73** 10 finnes] *B* ställes *A* 21 hon] han *A B* 37 en fierdedels] *B* enfierdedeels *A* **74** 22 bekommer] *A* bkommer *B* 27 inskiutes] *A* inskiuter *B* 35 han wore] han woro *A* hon wore *B* **75** 23 dem] *B* den *A* 31 våra] *B* våras *A* 33 19] *A* 10 *B* **76** 6 andra som] *B* andra lärda som *A* 33 korttaste] *B* steckesta *A* **77** 26 lefde] *A* lefed *B* **78** 5 den] *A* dem *B* 6 Swerige] *B* Sweriget *A* **79** 35 warman] *B* werman *A* **80** 8 tijden] *A* tljden *B* 10 han] *B* hon *A* 12 lustig] *B* lu-|lustig *A* 33 ett Juul] *B* ett Juul ⊕ *A* 38 tiid i] *B* tijd om *A* **82** 1 Lagårdens] *A* Lagärdens *B* 30 warma] *B* wärma *A* 33 all] *B* alt *A* **83** 2 ofwan på] *B* ofwanuppå *A* **84** 2 Löf-trän] *B* löff trän *A* 29 håll] *B* hållar *A* **85** 24 somligstädes] *B* somliges *A* **86** 23 de] *A* be *B* **88** 6 104] *B* 32 *A* 16 orutin, somt] *A* orutin, som *B* **90** 4 Spadorna] *B* spadarna *A* 16 in uthi] *B* in *A* **93** 12 inom] *B* innan om *A* det] *A* dee *B* 13 smal och] *A* smal och och *B* 21 propriè] *B* propria *A* **94** 31 konsten] *A* konstē *B* **95** 21 dhet dickt] *B* det en dickt *A* **96** 34 hwart ut hon ifrån Græcien ligger] *B* hwart ut Græcien hon ligger *A* *Några av de i tabellerna å sid. 97 och 98 förekommande breddgradssiffrorna äro i uppl. A angivna med bråktal.* **97** 25 komma] *B* kommo *A* 34 wäster förudden] *B* wästersörudden *A* **98** 5 Du-Vals] *A* Dn. Vals *B* 30 Anon.] Anom. *A B* **99** 31 högsta[1]] *B* öfwerste *A* **100** 7 Sanson] *A* Samson *B* **101** 6. 8 Gautälwen] *B* Gautalwen, Gautalfwen *A* 33 skräckeligen] *B* skreckeligit *A* **102** 21 serdeles] särdeles *A* serdteles *B* 30 tiit] *B* tijt *A* **103** 28 skärarna] *B* skiärarna *A* **104** 3 diit] dijt *A* dilt *B* 20 tokug] *B* tokot *A* **105** 28 alnar] *A* al- *B* **107** 35 där nya Upsala är, som] *B* det nya Upsala som *A* **108** 8 24] *A* 20 *B* 25 113] *A* 123 *B* **110** 8 rätt och nätt] *B* nätt och rätt *A* 14 Scal] *A* Scaal *B* **111** 22 84] 85 *A B* **112** 4 Samnaån] Samnaan *A B* 6 stort] *A* siort *B* **113** 16 34] 37 *A B* 25 Detta] *B* Deras *A* **116** 29 öfwerst] *A* öfwerfl *B* 31 wår] *A* war *B* 36 400] *B* 500 *A* 38 140] *A* 148 *B* **117** 11 förbi] *A* forbi *B* 19 Fig. 15. F.] *B* Fig. 15 *A* **118** 32 hade] *A* ha- *B* **119** 36 part.] pag. *A B* **120** 35 teckn] *B* ting *A* **123** 20 sitt] sit *A* sin *B* **124** 5 Mythologiska] *B* Mythiologiska *A* **125** 15 kommo] *B* komma *A* **126** 4 säger] *A* säegr *B* 5 begynnelsen] bebegynnelsen *A B* **127** 31 känningsnamn] *B* Kenningzmann *A* 33 känningar] *B* kennigar *A* 36 bokstäfwer] *B* boobstäfwer *A* **128** 6 införa i en] *B* införa en *A* **129** 6 Stenii] *A* Srenii *B* **130** 1 Lybyfiel] *A* Lybefiel *B* 2 Waldö] *B* Waloo *A* 15 Landskaper] *B* Landskap] *A* 20 numror] *B* numrar *A* 34 der är] *B* det är *A* **131** 1 och en] *A* ech en *B* **132** 8 omrördtz] *A* omrörde *B* 31 dö af Aunisot] *Emend. 1689* dö Auni sot *A B* **133** 3 de medlestas] *A* den medlestas *B* 16 hafwa] *B* ha *A* 24 Swerige] *B* Sweriget *A* 30 in til] *B* ok indt til *A* 36 tijd, som war] *A* tijd, war *B* **134** 21 afkomne] *B* afkomme *A* 25 acktede] *A* acktedt *B* **135** 25 Academiæ Mss.] *B* Acad. M. S. *A* **136** 34 honom] *B* hanom *A* **137** 28 Holmgard] *A* Hslmgard *B* 31 närmast] *B* nemmest *A* 32 närmast] *B* nemmast *A* 35 updiktade] *B* updicktades *A* således 3] *A* således i *B* **138** 4 war sådan] *A* war war sådan *B* 26 Dolski] *A* Dollki *B* 28 Jägare] *A* Jagare *B* **139** 11 ?] *A* . *B* 25 thet] *A* thee *B* 28 Alhärjars] *B* Alzhärgarz *A* 32 them] *B* then *A* 36 Konunger] *B* Konungen *A* **140** 14 intet] *A* tntet *B* 27 tacksäjelse] tacksäijelse *A* tacksäselse *B* 30 Hwilcka] Hwilka *A* Hwiicka *B* 34 råd giorde] *B* rådgiorde *A* **141** 7 Pergament] Perg. *A* Per,gament *B* 13 Atla-Skalm] *A* Ätla-Skalm *B* 15 egenteliga] *A* egenttliga *B* 23 34] *A* 35 *B* 27 Adle] *B* Ädle *A* Odalsman] *B* Adalzman *A* 28 köpas] *A* köpat *B* **142** 4 Gulatings] Gulatingz *A* Gulatlngs *B* 13 sin] *A* sit *B* 24 Landskaper] *A*

Landskapen *B* 28 Oggehundari] *B* Ogge hundani *A* 33 sedt] *A* sed *B* **143** 9 ett] *B* en *A* 10 alla wåra] *B* wåra alla *A* 20 de] *A* det *B* 30 Atlesta] *A* Atlecta *B* **144** 33 þin] *A* din *B* Smæcka] *A* Smacka *B* **145** 38 170] *lat. övers.* 107 *A B* **146** 33 Landaskiftet och Landamäret] *B* Landaskifter och Landamärer *A* **147** 15 Gades] *A* Gaded *B* 32 culis] lis *A B* **149** 7 och stått] le och (sch *A*) stått *A B* 37 Excellents] Excell.tz *A* Exeellents *B* **151** 3 65] *A* 75 *B* 9 Hwilken] *A* Hwilsken *B* **152** 1 war] *B* som war *A* 13 äldre Sons] *B* äldres Sons *A* 22 några] *B* någon *A* 23 infördes] *A* utfördes *B* 30 Kädor] *B* Kedar *A* **153** 23 lyder dhen 15] *B* lyder det i 15. *A* **154** 2 Gudarna] *A* Sudarna *B* 19 Salotto] *A* Saletto *B* 23 uti] *B* i *A* 32 ädla] Edla *A* ädia *B* **155** 16 Uppen Saal] *B* en Uppen Saal *A* 23 huarboda] *A* huarhoda *B* 24 *om Rudbecks läsning* Ubizali *se v. Friesen-Grape, Om Codex Argenteus (1928), s. 153 f.* **156** 8 Porticus] *A* Borticus *B* 18 mång annorstädes] *B* monge annorstädes *A* 33 en den] *A* ne den *B* **157** 16 76] *A* 6 *B* 18 pelarens] *B* pelarenas *A* **158** 10 Antonii] *A* Antpnii *B* 33 47 Fig. 13 Tafla.] *lat. övers.* 13 Fig. 47 Tafla. *A B* **159** 9 D] C *A B* 14 Choul.] *A* Coul. *B* 33 pelarer] *A* palarer *B* 36 C] D *A B* **160** 16 öfwermåtan] *B* öfwermotton *A* 26 dock] *A* dock dock *B* 28 Konungars] *A* Konungens *B* 30 alle mans] *B* alla mäns *A* **161** 13 Gudmunders] *B* Gunmunders *A* **163** 3 länge] *B* långe *A* 4 Platonis] *A* Planis *B* 14 mång] *B* mången *A* annorstädes] *A* annorslädes *B* 24 Grekers] Gräkers *A* Srekers *B* Romarers] *B* Romaners *A* 33 dyrbare] *A* dydbare *B* **164** 12 beprydt] *A* beprytd *B* 20 suto] *B* såtto *A* 32 Törnwal] *lat. övers.* Tornwal *A B* **165** 12 A 19.] *A B; 19 är möjligen tryckfel för* uti 22 S S] *lat. övers.* s s *A B* **166** 30 fig: 21. Taf: 8 G.] fol. 92. Taf. 7. G *A* fig: 21. Taf. 8. C. *B* **167** 13 södre länderna] *B* söländerna *A* 36 tijo gånger] 10 gånger *A* tijo *B* **168** 15 welat laga] *B* wela lagat *A* 23 hon] *B* han *A* 24 Thet] *B* Ther *A* **169** 11 2.] *A* 1. *B* **170** 7 tiugu] *A* tugu *B* **171** 12 ett [hundra] tusend sex hundrade ottatijo otta] *B* [hundra] *tillagt av utg.* CCCIↃↃↃ . IↃC . LXXXVIII. (100688.) *A* **172** 28 Jarls] *A* Jars *B* **173** 2 tydeligare] *A* tydeligart *B* 32 skiliachtig] skiliacktig *A* skilachtig *B* **174** 8 f. 217] f. 27 *A B* 30 altaret] *A* altare *B* **175** 1 att] *A* ate *B* 19 utgräfwen] *A* utgrafwen *B* 20 dhem] dem *A* dhen *B* **176** 24 kiedlene] *A* kiediene *B* **177** 20 156 Fig:] 56 Fig: *A B* **177** 23 Brackor] *B* brackar *A* **177** 24 25.] 22. *A B* **178** 21 afkomne] *B* afkomme *A* **180** 4 woro] *A* worr *B* **181** 6 borger] *B* borgar *A* **182** 17 wara] *B* woro *A* **183** 18 åthskillige] *B* åtskilligt *A* 24 källor] *B* källar *A* 32 planterat] *A* planteras *B* **184** 4 Hannog] *B* Hannong *A* 33 förtärer] *B* förtär *A* 34 stridbara] *B* stridsbara *A* **185** 12 upswälgdt] upswelgdt *A* upswälgde *B* 13 mera såg till henne] *B* såg henne mera til *A* 14 Dyen] *B* Dyan *A* 24 förwaras] *B* förwaratz *A* 30 beblandade] *A* belandade *B* 31 watnflod] *B* wateflod *A* **186** 9 sees i] *B* sees *A* 12 v. 18] *B* c. 18 *A* 30 hwicken] *B* hwilken *A* **187** 2 någorstädes] *A* någorflädes *B* 6 torde] *B* tordes *A* 33 på hiertat] *B* på hierta *A* **188** 6 begiärelser] begärelser *A* begiärelse *B* **189** 10 förmågon] *B* förmågen *A* 13 Regementens] *B* Regementers *A* **190** 3 alt landet] *A* at landet *B* 4 yttre] *A* yrtre *B* 11 wårt afguda-tempels beprydnad] *B* wår Afgudatemplets beprydnat *A* 19 feigde] *B* feide *A* 25 Atheniensers] *B* Athenienseas *A* **191** 13 Nafla] *B* nafle *A* **192** 12 Carlwagnen] *B* Callwagnen *A* **193** 3 ut] *B* åt *A* 4 ut] *B* åt *A* 6 uth] *B* åth *A* 9 så] *B* så så *A* 12 grad:] *B* gra- *A* 14 dagresor] *B* dagzresor *A* 24 linia] *B* linie *A* **194** 21 pröfwat] *B* bepröfwat *A* **195** 2 watnhwirfwelarna] *B* watnhwärfwilana *A* 35 Watnhwirfwel] *B* Watnhwirflar *A* 37 Grekiska] Gräkeska *A* Grekrska *B* **196** 4 Hebreiska] Hebraiska *A* Hekreiska *B* 5 Grekiskan] *B* Gräkekeskan *A* 17 ihogkommit] *B* ihogkommer *A* **197** 3 inkommit] *A* in kommit *B* 22 man kan skie] *B* mankanske *A* 25 hafsswalget] hafzswalget *A* halfsswalget *B* **198** 18 152] 151 *A B* **199** 20 265] 275 *A B* 33 beskrefna] *B* beskrifwa *A* **200** 26 ögnesichtet] *B* ögon sichtet *A* 36 altså] *B* allt så *A* **201** 1 ost-] *B* öst *A* 14 kiänneteckn]

kenneteckn *A* kiänneckn *B* 30 upbygda] *B* nybygda *A* **202** 5 hwarken] *B* hwarkn *A* åhrar] *B* ådrar *A* 20 bälete] *B* beläte *A* 36 55] *A* 95 *B* 38 äro] *B* är *A* **203** 38 7] 5 *A B* **204** 25 nästföljande] nästfölliande *A* näföljande *B* 37 sielft] *B* sielf *A* **205** 4 7. cap. 5] 8. f. *A B lat. övers.* **206** 7 Caspiske] *B* Caspisket *A* 21 hon] *A* han *B* 31 Frenovo] *B* Frenono *A* **207** 1 Medlenske] *B* Medlendske *A* **208** 20 den] *A* det *B* 21 kommo] *B* komne *A* 23 305] 105 *A B* **209** 20 Finske Skiären] *B* finske Skäran *A* 32 Swerige] *B* Swierige *A* **210** 3 hade fördt en wissare kundskap] *B* hade förr, en wiss kundskap *A* 35 the] *B* det *A* **211** 2 283] *lat. övers.* 183 *A B* 7 wane] *B* wänte *A* 12 qwar] *B* quarre *A* 19 thet] det *A* then *B* **212** 11 bewitnar] *B* bewinar *A* 26 sedan i] *A* sedan *B* **213** 5 ther intet] *B* intet där *A* 10 i drömmar] *B* i drömmer *A* Thor] *B* Þor *A* 13 på the längst] *B* på des längsta *A* 34 Girkslätt] *B* Grikslät *A* **214** 10 Kyroo] *A* Kyron *B* 13 34] 24 *A B* **215** 1 öfwersta] *A* ofwersta *B* 23 ingenthera] *B* ingendera *A* 24 wele] *B* wilia *A* 26 Ost-Indien] *B* Öst jndien *A* 28 Asiatiske] *B* Asianiske *A* 35 250] *lat. övers.* 25 *A B* 37 ware] *B* wari *A* **216** 27 Geer] *A* Ceer *B* 30 Städer och Slått] *B* städerna och slotten *A* **217** 8 omtalt] *B* ommält *A* 13 AX] *lat. övers.* Ax *A* Ar *B* 22 II] *lat. övers.* jj *A B* 25 AZ] *A* AX *B* 32 Guinesiske] *A* Cuinesiske *B* **218** 2 Berget] *B* bärg *A* 33 sielf skulle] *B* skulle sielf *A* **219** 14 Oxa] *B* okxa *A* **220** 9 wele] *B* wilia *A* 25 uthwälfdt] *A* omhwälfdt *B* 27 dhe] de *A* dht *B* 35 §. 5.] *lat. övers.* §. *A B* **221** 7 under] *A* undr *B* 10 5.] 4. *A B* 23 Europam] *B* Europen *A* **222** 6 Göter sielfwe] *B* Göter sielf *A* 9 säyas] *B* säjes *A* 24 p. 3] *A lat. övers.* p. 13 *B* 34 omtalat] *B* omtalt *A* 36 nedersatte] *B* nederstte *A* **223** 22 resa från] *A* från *B* 28 Kräfwetans] *B* Kräftans *A* 29 45] *B* 35 *A* **224** 3 hwilckets] hwilketz *A* hwilckes *B* 38 wår] *B* wåra *A* **225** 5 månaders] *B* Månars *A* 31 säll] *A* full *B* §. 2.] n. 11 *A B* 34 Jätter] *B* Jätte *A* **226** 5 tröttas] *B* trotnas *A* 10 twänne] *B* tuå *A* 18 borttawarande] *B* borto warande *A* 21 för skräckeligit] *A* förskräckeligit *B* 23 af (*2 ggr*)] *B* til *A* 24 Tafl. Fig.] *lat. övers.* Fig. Tafl. *A B* 29 Haken] haken *A* Hälen *B* 32 löfträn] *A* lösträn *B* **227** 1 ord] *A* arth *B* 13 Hakan] *B* haken *A* 16 en Siö] *B* en stor Siö *A* 23 Riphels-] *B* Riphebz- *A* 29 Euripides] *B* Euripide *A* 30 raka ditt] *B* så raka dii *A* 33 Sommar] *B* Sommor *A* **228** 2 Aspelundar] *B* Asparlundar *A* 20 östsunnan] *B* Ostsunnan *A* **229** 12 Swerge] *B* Swerige *A* 22 woro de] *A* dhe *B* **230** 28 Son] son *A* San *B* 33 rådit] *A* rådet *B* **231** 12 c. 9. f. 65] c. 8. f. 6. 5 *A B* 22 slätts] *A lat. övers.* Slotts *B* **234** 5 15 $^{3}/_{5}$] *A* 15 *B* 28 dät] *A* där *B* **235** 4 anseende] *B* ansende *A* 5 f. 141] f. 112 *A B* 142 *lat. övers.* 30 Aristmennen] *B* Aristmeunan *A* **236** 8 stycke] *B* stycket *A* 13 betiena] *A* bitiena *B* **237** 8 middaslinie] *B* middagz-linnie *A* 14 tridie] *B* tride *A* att] *A* och *B* 15 hålles] *B* hållits *A* 31 allenast] *A* allenst *B* **238** 4 en 50] *A* 50 *B* 6 Falla] *B* Falle *A* 13 grenen] *B* gren *A* 15 grenen] *B* grenan *A* 19 ter] der *A B* 24 dem] *B* den *A* 25 kallar] *B* kallas *A* 32 stad] *A* Flod *B* 34 Patzgora] *A* Patzgorc *B* 35 Pautæs] *A* Poutæs *B* 38 kallas] *B* kalla *A* **239** 1 Koof] *A* Keof *B* 3 XII.] *B* 12. *A* 4 grenen] *B* grenan *A* 12 ottonde] *B* ottande *A* 21 Obium] *B* Obi *A* 28 168] *A* 608 *B* 35 linier] *A* linien *B* **240** 5 lychtas] *A* lychtos *B* 12 Swabiske] *B* Swebiske *A* 13 middlin:] *B* midd. *A* 19 den] *B* dem *A* 28 Tartariet] *A* Tatariet *B* 35 beskrifwelser] *B* beskrifwelse *A* **241** 9 nämnas] *B* nämnes *A* 21 beskrifwes] *B* beskrifs *A* 27 Myggor] *B* myggar *A* 35 berömlige] *B* berömlig *A* **242** 6 Guagninum] *A* Guaguinum *B* 7 169] *A* 165 *B* 10 bränna] *B* bräma *A* 24 f. 198.] *A B* f. 168. *lat. övers.* **243** 17 kulle] *B* kulla *A* 25 Tartariet] *B* Tattariet *A* **244** 4 igenom] *B* egenom *A* 10 hålles] *A* höllos *B* 15 betäckt] *B* belagdt *A* **245** 34 nästan igenom heela] *B* genom hela nästan *A* **246** 17 kotorna] *A* kotarna *B* 32 Regns] Rengz *A* Rågns *B* 36 werdennes] *B* wärldens *A* 38 landsbeskrifwarer] Landzbeskrifwarer *A* lands beskrifwarer *B* **247** 5 sielfwe] *B* sielf *A* 25 Fig. 14]

f. 14 *A* fol. 14 *B* **248** 7 ihopa] *B* hoop *A* 33 landsbeskrifwarer] landzbeskrifwarer *A* lands beskrifwarer *B* **249** 2 Rhoboar] *B* Khoboar *A* 17 härade] *B* häradt *A* 18 wid den] *B* wid *A* 19 ok] *A* folk *B* **250** 7 Tanaåån] *B* Tanasån *A* 16 Galline-wald] *B* Gallins-wald *A* 30 Wik XXXVIII. Phinnarna, och til thet XXXIX. Phinske] *B* wijk Phinnarna, och til thet XXVIII. Phinske *A* 32 XL. på wäster] *B* På wäster *A* **251** 8 Tyrmes] *A* Tyrmec *B* 19 XLIX.] *B* XLVIX. *A* 37 til mig på] *B* til på *A* **252** 24 ibland] *B* bland *A* **253** 2 ögonen *B* ögonne *A* **254** 3 med de] *A* med *B* 17 tilslutandes] *A* tislutandes *B* 18 hwilket] *A* dwilket *B* 20 hade haft] *A* hade hade *B* 27 Kolfwarna] *B* kolfwana *A* **255** 1 36] *B* 37 *A* Othin] *A* Othn *B* 4 Öfwermåttan] *A* Öfwermåttar *B* 8 Schlawerna] *B* Sclaverna *A* 13 som] *A* sam *B* 16 Gripar] *A* Gripars *B* 26 den] *B* dan *A* 29 ett gammalt Kungligit] *B* gammalt kungsligit *A* 32 16 c Fig.] 17 Fig. *A B* 35 Edda] *A* ddda *B* **256** 1 Bose] *A* Bsoe *B* 2 boo] *B* bod *A* 36 bekräffta] *B* bekräftar *A* 37 Karlwagnen] *B* Kalwagnen *A* **257** 5 södre] *B* söder *A* 9. 10 han] *A* hon *B* 32 lärda] *B* lärdas *A* **258** 6 nedergång] *B* nedregång *A* 14. 15 Mart:, Martii] *B* Mars *A* 15 förskaffar] *B* för skaffar *A* 18 stadigt] *A* stadig *B* 28 Kimmi] *B* kimme *A* 31 Solinus] *B* Solinius *A* **259** 21 Yfwerbornes] *A* Yfwerborne *B* 28 lika när] *B* likanär *A* **260** 25 när här] *A* när han *B* 26 Myggorna] *B* myggarna *A* **261** 21 begiärade] *B* begiärde *A* **262** 21 c. 5] *B* c. 25 *A* **263** 1 f. 227] f. *A B* 14 Wästeråås] *B* Wäståås *A* 33 dog] *B* döö *A* 35 c. 27.] c. 21 *A B* **264** 9 Detta] *A* Detra *B* 31 Fäderna] *B* fädrarna *A* 34 n. 94.] *lat. övers.* n. 92. *A B* **265** 31 f. 62] *lat. övers.* f. 61 *A B* **266** 24 Plinius] *B* Plnius *A* 27 högds] *B* högst *A* **267** 21 middagslinien] *B* middags. *A* 37 Schyter] *B* Skythar *A* 38 hwilket] *A* hwilken *B* morassen] *A* morasstn *B* **268** 18 52] *A* 51 *B* 19 Mœotiske] Mäotiske *A* Mœtiske *B* **269** 1 beskrifwas] *B* beskrifwes *A* 5 alla] *B* allom *A* 17 l. 20] *A* l. 10 *B* 18 siunde] *B* siuende *A* 24 och en] *A* ach en *B* 25 jägeri] iägerij *A* jageri *B* **270** 25 Menniskior] *A* Menniskiar *B* **271** 3 Grankottar] *B* gränkottar *A* 6 Ostkakur] *B* ostkakor *A* 9 Granriis] *B* gränrijs *A* 15 långt borrt] *B* längre bortt *A* **272** 7 Borystene] *A* Boeystene *B* 35 Månar] *A* Måndr *B* 36 Timar] *A* Timor *B* **273** 5 Eisterbotn] *B* Eisterboten *A* **273** 18 f. 223] f. 65 *A B* 23 fol. 507.] fol. 501 *A B* **274** 7 otta grader] 8. grader *A* 8ttagrader *B* 10 satte] *B* sätte *A* 12 Cossacherne] *B* Cassacherna *A* 26. 32 Mœotiske] Mäotiske *A* Mœtiske *B* **275** 20 Agathyrsi] *B* Angathyrsi *A* **276** 24 öster] *B* äster *A* 27 Antropophagi] *B* Androphagi *A* 28 igen äro] *A* igen är *B* 36 kommer] *B* begynner *A* **277** 1 fol. 389] fol. 108 *A B* 9 Folcken] folken *A* Folcket *B* 30 Tyskars] *B* Tyskar *A* 31 Norskas] *B* Norskars *A* 35 Göthar] *B* Gotar *A* **278** 5 Finnarna, Estharna] *B* Finarnas, Æstarnas *A* 20 kalla alla Kronans Jägarer och Fogleskiutarer, sedan alla Kronans betienta, Skyttar. Skytar, som Städerna utgiöra till siöstaten, kallas] kalla alla Cronans | tar, sedan alla Cronans betien-|ta, Jägarer och Fogleskiutarer | Skytar, som städerna utgiö-|ra til siöstaten, kallas *A* kalla alla Kronans | Skyttar, sedan alla betien-|tienta, Jägarer och Fogleskiutarer | Skytar, som Städerna ut-|giöra till siöfarten, kallas *B* 25 Skytterna] *B* Skyttorna *A* 37 hafswiken] *B* haafswikan *A* **279** 13 nämner?] nämner. *A B* 17 wid] *B* in wed *A* 20 Skytings-härad] *B* Scytz-häradt *A* 26 Dalarne] *B* Dalar *A* 28 yttersta] *B* ytterst *A* 31 hög] *B* högd *A* 33 sina pikar] *B* Pikar *A* **280** 8 f. 302] *A* f. 303 *B* 11 Bernsten] *B* Bränsten *A* 15 fol: 230.] fol. 23. *A B* 17 hwarest] *B* där som *A* 25 Dädan] *A* tädan *B* **281** 4 Basilea] *B* Basilia *A* 7 Bessedal] *B* Bassadaal *A* 8 Gran] *B* Garn *A* 9 Baslinge] *B* Beslinge *A* 31 Pytheas] *B* Pythias *A* **282** 11 fruchtsammer] *B* fruchtsamme *A* **283** 18 satt] *B* sät *A* **284** 2 Giotunheim] *B* Giotumhem *A* **285** 7 första] *B* största *A* 13 Himmelens] *A* Himmelen *B* 19 Hagunda] *B* Haunda *A* **286** 11 Bane-Mana] *B* Bane-Mans *A* 35 Scythiam] Schytiam *A* Scythiom *B* 38 dagsresa] *A* dagsreresa *B* **287** 10 Mannens-gård] *A* Mannens-gard *B* 26 högder]

A hölgder *B* 27 finnas] *B* finnes *A* 33 hwilka] *B* hwika *A* **288** 6 förnäm] *B* förnämd *A* 10 ögnemåttet] *B* ögenmåttet *A* 17 hwilket] *B* hwilken *A* 28 46.] *A* 40 *B* 34 sielft] *B* sielf *A* **289** 3 kallar] *B* kalla *A* 13 Fundbo] *B* funbo *A* 17 andra] *A* anda *B* 31 närmare] *B* nämmare *A* **290** 7 kiännes] *A* kiämmes *B* 14 luchtar] *B* luftar *A* 30 Minnurs-öö] *B* Minmurs-öö *A* 32 tages] *A* tagges *B* **291** 11 ändelserna] *B* händelserna *A* 14 Æsirnerne] *A* Æsianerne *B* 20 Asva] *A* Ason *B* 34 43 T.] 49 T. *A B* **292** 29 Lexicon] *B* Lexico *A* **293** 7 talar] des talar *A B* 11 hwilket] *B* hwlket *A* 21 lefwerne] *B* lefwarne *A* **294** 22 Stiernan] Stieruan *A* Siiernan *B* ett] *A* eet *B* 25 detta] *A* detra *B* 30 gramma] *A* grymma *B* 31 Gran] *B* Grän *A* 36 Carthaginesiske] *B* Carthagenisiske *A* **295** 1 | profwat] *B* pröfwat *A* 18 c. 7 §. 4. f. 152] c. 2. § 4. f. 125 *A B* 22 å nyo] *B* å nya *A* 28 §. 2.] *A* f. 2. *B* 29 hwilket] *B* hwiket *A* **296** 22 Esterna] *A* Estrrna *B* **297** 8 och] *B* ach *A* 10 f. 319] f. 391 *A B* 13 långa] *B* lång *A* 17 färdas] *B* fälas *A* 28 giästhärbärge] *B* gästherbärg *A* 35 hwilka] *B* hwilket *A* **298** 9 som till] *B* som *A* 12 n. 33. fol: 338] n. 28. fol. 328 *A* n. 18. fol: 328 *B* 17 Sturleson] *B* Sturlson *A* 26 dagar widh] *A* dagar *B* 31 klart] *A* kart *B* **299** 29 wällusten] *B* wällustan *A* **300** 3 hwilcka] *B* gwilka *A* 15 dhe] *B* det *A* 22 ut] *A* in *B* 28 Öyar] *B* öijor *A* 31 bewitnar] *A* bewitna *B* 38 det] *B* des *A* **301** 1 Heligöön för des] *B* Heligöön *A* **302** 22 Dumnö] *B* Dumsö *A* **303** 2 19.] 30. *A B* 17 dem] *B* den *A* 26 kan sees ok skal] *B* och skal *A* 30 Isländaren] *A* Isländdaren *B* 36 upteknade] *B* upreknade *A* 37 begrafning] *B* begrafwelse *A* Fiolner] *A* Fiolmer *B* 38 honom] *B* hannem *A* **304** 14 Tafla] *B* Taflan *A* 20 20.] 32. *A B* 29 första] *B* föasta *A* **305** 1 igenfinna] *B* ingen finna *A* 5 Prægulam] *B* Prægolam *A* 9 Gutalus] *B* Gutallus *A* 33 157] *B* 156 *A* 35 det wiises] *B* wises det *A* **306** 23 Sefsurt] *A* Seffurt *B* 24 förr] för *A* fårr *B* **307** 2 & 6.] *B* c. 6. *A* 7 långs] *B* längs *A* 13 Germanheim] German heim *A* Germanheilm *B* 25 §. 5.] §. 587. *A B* 35 säger] *A* söger *B* **308** 4 Lætres] *B* Lætrrs *A* 8 f. 14.] *A* fol. 14. *B* 13 23 öjar] *A* 13 öjar *B* 15 Ælvan] ælvan *A B* **309** 7 Gothanö] *B* Gothanaö *A* 12 cap. 3.] *lat. övers.* l. c. *A* lib. 6. *B* 20 Södermanlandslagen] Södermanslagen *A* Södermanland *B* 21 WestGötland] *B* Westgotaland *A* 29 hwarest] *B* hwar *A* 35 Tioderek] *B* Tiode *A* **310** 3 Östgöte] *B* Ostgöta *A* 9 Hermångr] *B* Hermiångr *A* 19 Öresund] *B* Örasund *A* 22 hairdai] *A* bairdai *B* 25 förhanden] *B* förhänder *A* 27 Landvard] Ladnvard *A* Landnvard *B* 28 Lande vittar] *A* Landt vittar *B* 30 Danmark och] *B* Danmark med *A* 33 under] *B* wed *A* 37 Kassehagen] *A* Kossehagen *B* **311** 17 Göta-skiären] *B* Gota Skären *A* 24 Gaut-ön] *B* Gautaön *A* **312** 7 Giötherna] *B* giötarna *A* 15 Gauta-öna] *B* Gotaöna *A* 16 Oseriktau] *B* Oseriksau *A* 22 exemplar] *B* excemplar *A* **313** 19 Edvard *B* Edvards *A* 21 hwarest] *B* hwar *A* 25 §. 11.] §. 2. *A B* 28 Kallar] *B* Kaller *A* Kallarö] *B* Kallesö *A* 30 widlyftigare] *B* widlyfteligare *A* 31 beskrifwande] *B* beskrifwands *A* **314** 12 Skribenter] Scribenter *A* Skribentet *B* 13 Bochard] *B* Bozzard *A* 19—20 mitt — med] *B* med — mit *A* 20 talat] talt *A* talatt *B* 21 Götar] *B* Gotar *A* sielfwe] *B* sielf *A* 32 före Pyteam] *B* Pyteam före *A* **315** 1 Meroen] *B* Meroæ *A* 16 Giöthiska] *B* Gotheska *A* 17 mätning] *B* mäting *A* **316** 4 både] *A* bara *B* 10 hwilcket] *B* hwiket *A* 13 §. 5.] §. *A B* 20 doch] *B* straxt *A* **317** 25 f. 116] f. 1116 *A B* 33 wägen] *B* wågen *A* **318** 2 och] *A* sch *B* 13 5] *lat. övers.* 6 *A B* 18 foot] *B* fotz *A* 34 hwar] *A* hwao *B* 37 80] *A* 83 *B* **319** 13. 14 trägårds] *B* trägålz *A* 16 ia] *A* at *B* 18 såsom] *B* så *A* 19 Konungens i Danmarks Secreterare] *B* K. Dan. Secretar. *A* 21 p. 412] 412 *A* p. 12 *B* 28 såsom] *B* som *A* 31 mäst] *B* moste *A* 33 welat] *B* willat *A* 35 22. f. 42.] 35. f. *A B* 36 finnas] *B* finnes A 38 Folcket] *B* focket *A* **320** 5 l. 3] *A* l. 1 *B* 8 Taflan] *B* Tafla *A* 14—15 rödna] *B* rönna A 17 som] *B* sam *A* 24 Svenonis] *B* Svenonius *A* 27 korten] *B* Siökorten *A* lagt] *B* lagat *A* 29 fara] *B* farit *A*

31 19 1/2 timar] 19 1/2 tima *A* 19 timar *B* 34 66 1/2] *A* 66 *B* **321** 2 69 1/2] *A* 69 *B* 3 Kräwetan] *B* Kräftan *A* 4 71 1/2] *A* 71 *B* 8 n. 15.] *A* n. 11. *B* 11 11.] §. 11. *A B* 15 ifrån] *A* ifkån *B* siu] *B* 7 *A* 20 Harald] *B* Haral *A* 23 fiskekojor] *B* fiskekuior *A* 29 Ludovic:] *B* Ludouikus *A* **322** 4 wårt] *B* wåra *A* 6 gränsorna] *B* gräntzarna *A* 8 Rååstenarna] *B* råådsteenarna *A* 17 landmäret] *B* landmäre *A* 18 fig. 149] fol. 119 *A B* 19 Sätet] *B* Säte *A* 27 skiljer *B* skilliar *A* 28 landamäre *B* landamärn *A* 35 en] *B* ett *A* 36 c. 1.] *B* Cl. *A* 37 nästas] *B* nästes *A* **323** 10 eller] *B* heller *A* **324** 1 ytterst norr] *B* yttersta Nor *A* 2 som] *B* som som *A* **325** 3 Botnkarlarne] *B* Botnekarlarna *A* 5 hwar] *B* wart *A* 10 skiepwist] *B* skepswist *A* 21 Dal L. Gipt *B*.] *B* Dal. lag. gipt. bak. *A* 23 Brud kulla] *B* Brud kalla *A* missfyrnir] *B* missfyrmir *A* 28 Skiären] *B* skiäran *A* 30 61 1/2] *A* 61 *B* **326** 13 satt] *B* sattt *A* 19 Capitlet] *B* Capitel *A* 24 döda] *B* döde *A* **327** 10 Kiemparna] *B* Kiemparnas *A* 20 97] 27 *A B* 24 f. 80] f. 24 *A B* 27 fol. 227] fol. 66 *A B* 29 wickor] *B* weckor *A* 32 weckor] *B* wickor *A* **328** 4 Kimberne] *B* Cimberne *A* 7 wårt] *A* wåra *B* 8 stiger] *B* stlger *A* 9 Götha] *B* Gotha *A* 11 8.] *A lat. övers.* 1. *B* Kimrarna] *B* Kimmarna *A* 19 stackug] *B* stäckug *A* 23 Kimrer] *B* Kimrar *A* 36 att des] *B* des att *A* **329** 7 å sned] *B* å sne *A* 8 österrnorre] *B* öster nor *A* 9 41] *A* 45 *B* 15 lands namn] *B* Landznam *A* 30 Lapparna] *B* Lappana *A* 35 Kimernas näs] Kimernas-näs *A* Kimernas *B* 38 Danska] *B* Danskas *A* **330** 31 Kiempars] *B* i Kempars *A* 36 stenugt] *B* stenogt *A* **331** 10 Jernbergland] *B* jern bergaland *A* 15 61 1/2] *A* 61 *B* 16 dem] *B* de *A* 27 67] *A* 66 *B* 29 Götherna] *B* Giötarna *A* 31 ff. *Medan i B namnskrivningarna* Kimmerna, Kimmernäs, Kimme o. s. v. *äro de vanliga, skrivas dessa ord i A ofta med* Cim-. 33 Norige] *B* Norege *A* **332** 1 Kiemparnas] *B* kiæmpernas *A* 8 Kimboar] *A* Kimbrar *B* 9 Kieppa] *B* Kippa *A* **333** 12 Kräwetans Cirkel] *B* Kräftans Circel *A* 13 lodrätt] *B* lorätt *A* 23 f. 79.] f. 29. *A B* 26 södre] *B* söder *A* 27 ewigwarande] *B* ewigtwarande *A* 30 227] 66 *A B* 31 krets] *B* kritz *A* **334** 2 ewig warande] *B* ewigwarande *A* 21 bortröwade] *B* bortröfda *A* 27 siälen] *B* siälan *A* 38 förbudna] *B* förbundena *A* **335** 5 sådanne] *B* sådant *A* 11 uttryckel:] *B* uttryckeligen *A* 15 gräntzor] *B* gräntzar *A* 27 förtalde] *B* fortälde *A* 29 krigtåget] *B* krigztog *A* 31 namnkunnig] *B* namnkuanig *A* **336** 1 endels] *B* endeles *A* 2 Agrundet] *B* Agrunder *A* 5 handtering] *B* hanterning *A* 8 wald] *B* wal *A* allahanda] *B* allehanda *A* 17 tu äst] *B* du är *A* 19 Gudinnan] *B* Guduman *A* 23 törst] *B* torst *A* 25 af nyo] *B* af nya *A* 26 brännande] *B* brännende *A* 27 tyckes] *B* tycker *A* 38 Runor] *B* Runer *A* **337** 12 c. 7.] *A* c. 6. *B* 16 Medeljorden] *B* Medelgarden *A* 20 tagen] *B* tagit *A* 22 3.] *lat. övers. saknas i A B* 24 jerngaller] *B* jerngaldrar *A* 31 Kiol] *B* Kvol *A* Kuol *lat. övers.* Tigur] *B* Ylgur *A lat. övers.* 32 grindar] *A* grundar *B* **338** 2 bytas] *B* Bytes *A* 6 Sturleson] *B* Sturlison *A* 7 Mander skiold] *B* Mande-skiold *A* 8 Minniskiold] *B* Minni-skiöld *A* 14 Inge-mar] *A* Inga-mar *B* 18 myndig] *A* myndih *B* 28 lifwet] *B* lifwe *A* 32 Hlidskialf] *A* Hlidskia *B* högsätte] *B* högsäte *A* 33 landet] *B* lande *A* **339** 2 uthgångne] *B* utgågne *A* 7 Skalder,] *B* skalderz *A* 8 både] *B* bade *A* 25 hwilcket] *B* Hwiket *A* 33 dräpen] *B* dräpt *A* **340** 5 där des hängia papp] *B* des hängiande pap *A* 18 kallades] *B* kallas *A* 31 c. 26] *A* c. 2 *B* **341** 27 Lendes-män] *B* Lendermen *A* 29. 30 Minner] *B* Mimer *A* **342** 1 historia] *B* Historie *A* 3 mythol:] Mythol. *A* mythnl: *B* 4 brunnarna] *B* brurnarna *A* 16 brukeliga] *B* bruckeliga *A* 19 sutto] *B* sutte *A* 22 tingta] *B* tinckta *A* 24 hwars] *B* hwar *A* **343** 3 uptagne] *A* uptaggne *B* 16 Konungen] *A* Kånungen *B* 25 skippar] *B* skiäppar *A* 26 sutto] *B* såtto *A* 34 Lagmannen] *A* Lagmännen *B* **344** 1 325] *A* 125 *B* 4 swarthårad] *B* swartehårat *A* 5 Italian] *B* Italien *A* 10 wåras] *B* våra *A* 12 Ol. S.] *B* Ol. *A* 27 någon] *B* någen *A* **345** 3 7.] 2. *A B* 14 beliugen] *B* belugen *A* 31 dhet] *B* den *A* 37 Konungars] *B* Konnugars *A*

346 5 ther] *B* här *A* 11 regementet] *B* hans regemente *A* 14 Ormt] *A* Ormr *B* 16 betyda] *A* betydande *B* 24 Tingmåla] *B* Tingmål. *A* 28 råka] *B* råkat *A* 32 Helwetit] *B* Helwiti *A* 36 liufliga] *B* lustiga *A* 37 nijonde] *B* niende *A* **347** 38 harnesk] *B* **348** 2. 3 harnisk] *B* hardnisk *A* 3 i thet] *B* det i *A* 14 hwilken] *B* hwilke *A* med en] *B* med *A* 19 Skaldekonst] *B* Skaldakonst *A* 29 taladt] *B* talt *A* 34 de Rep:] *B* Rep *A* **349** 3 måste] *B* måtte *A* 12 genompröfwade] *B* genomprofwade *A* 22 sådane] *B* sådan *A* 25 Karlar] *B* Karrar *A* 33 kallade] *B* kalla *A* 38 34.] 24. *A B* **350** 1 339] *A* 139 *B* 6 Gudarnas] *B* Gudernas *A* 7 uti på] *A* på *B* 12 Ämbetens] *B* Embetes *A* 28 om dem] *B* om de *A* 37 äntå] *B* än då *A* **351** 8 liufligaste] *B* lustigaste *A* 13 Natali Comite] *B* Nathali Comire *A* 22 kiärlinge wällust] *B* kiäringewällust *A* **352** 5 Lycksaligas] *B* Lycksalegas *A* 10 gulhårade] *B* gålhårade *A* 29. 35 Lougemän, Lougemäns] *B* Lugemen, Lugemäns *A* 37 Wändepunkt] Wändepuncht *A* Wändepudkt *B* **353** 13 utstodo] *B* utstode *A* 17 börda] *B* byrda *A* 20 här] har *A B* 33 Asparlundarnas] *B* Aspalundarnas *A* 35 Af] *B* Aaf *A* **354** 2 Trägårdswaktare] trägårdzwachtare *A* Trägåadswaktare *B* 8 Gyllende] gdllende *A* Gollende *B* 11 hwar] *B* hwad *A* 17 mycket] *B* mysket *A* 18 Atlingarnas] *B* Atelingarnas *A* 28 Lydesnäs] *B* Lydissnäs *A* 32 Finlands] *B* Finladz *A* 33 l. 3.] *A* l. 1. *B* **355** 27 hafwer] *B* hafr *A* 30 474] *lat. övers.* 574 *A B* 38 kommom] *B* komma *A* **356** 19 tör] *B* tor *A* 32 Guddomelige] *B* Gudomelige *A* 33 Drottar] *B* drotnar *A* **357** 9 Prästerna] *B* Prästarna *A* 18 cap. 9. § 2. n. 11] cap. 8. §. 2. n. 2 *A B* 28 Tiermes] *A* Tierme *B* Thor] *B* Thoor *A* 35 än] *A* är *B* **358** 5 Thule] *B* Thyle *A* 20 Häradet] *B* härade *A* 37 Ålla] *B* Olla *A* **359** 5 bidie] *B* bädie *A* Aspelund] *B* Asperlund *A* 13 Stenar] *B* stena *A* 14 döttrars] *A* döterars *B* 28 Kimi] *B* Kime *A* 35 krokar] *B* kroker *A* klippor] *B* klippar *A* **360** 23 Indianske] *B* Indianiske *A* **361** 12 Donaw] *B* Donau *A* 29 Wiikan] wijkan *A* Wiikar *B* **362** 22 Switzer] *B* Swetzer *A* c. 5.] c. *A B* 35 Donaw] *B* Dona *A* 38 gränsor] *B* gräntzar *A* **363** 24 gränsor] *B* gräntzer *A* **364** 4 Pommeren] *B* Pomeren *A* 24 Furstendömen] *B* förstendömen *A* 31 Hwilka] *B* Hilka *A* 34 suttit] *B* sättat *A* 37 wistades] *B* wistads *A* **365** 3 Teckte] *B* Tekte *A* 6 Wirtenberg] *A* Wittenberg *B* 7 Waldeck] *B* Wald och *A* 10 hwilket] *B* hwiket *A* 12 c. 32] *B* c. f. 32 *A* 20 Pfaltz?] *B* Phaltz; *A* **366** 6 Varne] *B* Varin *A* 21 kommer] *A* kdmmer *B* 31 Walkebo] Valkebo *A* Waltebo *B* **367** 4 Slesswig] *B* Slesswiik *A* 5 Kauccerna] *B* Kaucerna *A* 7 gånger] *B* gångor *A* häfwer] *A* hafwer *B* 12 Brehmen] *B* Brämen *A* när] *A* där *B* 13 f. 670] f. 60 *A B* 15 där finnas] *B* dät finnes *A* **368** 20 Weiselfloden] Weijselfloden *A* Weisefloden *B* 26 innehafwa] *B* in hafwa *A* äro] *B* är *A* 34 likwäl] *B* lekwäl *A* **369** 5 Ostgötar] *B* Ostgotar *A* 6 Ostgötland] *B* Ostgiöttand *A* 11 Keyser] *B* Keisar *A* 18 skillier] *B* stillier *A* 21 Danawärke] *B* Danewärke *A* 22 befästade] *B* befestde *A* **370** 13 f. 3. och 4.] *lat. övers.* f. *A B* 34 förstår] *B* förståt *A* 36 både] *B* båda *A* 37 samma] *B* somma *A* **371** 1 Apenninus] *B* Apennimus *A* 15 Dio] *lat. övers.* Diod. *A B* 20 berömmet] *B* berömme *A* 27 Keysaren] *B* Kiesaren *A* 29 Jageri] *B* Jegeri *A* 30 ifrån] *B* ifaån *A* **372** 15 Usipetes] *B* Vsipetis *A* 33 1000] *B* tusende *A* **373** 6 och om] *A* och *B* 12 sittia] *B* slås *A* 14 fordrar] *B* fodrar *A* 15 tilbaka] *B* eilbakas *A* 17 kieringachtiga] *B* kierngachtiga *A* 26 besedt] *B* besitt *A* 32 oöfwerwinneliga] *B* oöfwerwinliga *A* 35 utgrundande] utgrundade *A B* **374** 5 Frankriket] *B* Frankeriiket *A* 6 wärdera] *B* werdera *A* 12 Herrehåfwen] *B* Herrhofwen *A* **375** 9 gråhårige] *B* gråherige *A* 20 Fäders] *B* faders *A* 38 upwäkies] upweckies *A* upwäktes *B* **376** 2 Germanheim] *B* Germanhem *A* 3 hafwer gåt] *A* hafwer, går *B* 22 Samràde] *B* Samrâde *A* 23 Samdurspiel] *B* Sæmdarspiel *A* 28 59 1/2, 40 1/2] *A* 59, 40 *B* 29 f. 149] *A* fol. 149 *B* **377** 11 c. 9.] c. 5. *A B* 17 Riksens] *B* rikens *A* 33 sänningebod] *B* sämningebod *A* 37 Göter] *B* Gotar *A* **378** 4 c. 22.] c. 21. *A B* **380** 13 bundos]

B bundes *A* 21 cap. 5] *lat. övers.* cap. *A B* **381** 10 alt des Folks] *B* all des folk *A* härkommet] *B* här kommen *A* 13 Niurd] *B* Niord *A* 16 Södermanland] *A* Södermanlond *B* 27 til] *A* eil *B* gamla] *A* gamia *B* **382** 7 Thracia] *B* Thrasia *A* 10 Herodotus] *B* Herodotu *A* 13 146] *A* 147 *B* 18 Götarnas] *B* Gotarnas *A* 21 serdeles] *B* sätdeles *A* 27 Nordeska] *A* Nordesea *B* **383** 8 hieltar] hiältar *A* hielar *B* 23 knokorna] *B* knokarna *A* 24 krig] *A* krig i *B* 27 Salige Herr Faders] *B* HerrFars Saligs *A* 28 nyligen] *B* nylige *A* uprundne] Uprundna *A* uprunddne *B* **384** 10 Francker] *B* Francer *A* 11 Semming] *B* Semnung *A* öfwer] *A* öfwe *B* 13 Sweriges] *A* Swereges *B* 20 det] *A* där *B* 22 Svearna] *A* Sveerna *B* 23 10.] 3. *A B* **385** 6 allestädens] *B* allestädes *A* 10 det] *A* der *B* 19 Sigurd Sir] *A* Sigurn-Sir *B* 30 Fäders] *A* Fäder *B* **386** 2 borta] *B* borto *A* 6 c. 7.] *A* c. 5. *B* 12 Qwinfolck] *B* Qwinfalk *A* 17 utwiisa] *A* uthi wiisa *B* 20 uthom] *B* utan *A* 27 Julehelgen, Jule-fred] *B* Julaheilgen, Julafreed *A* 28 storleek] *B* storleck *A* 30 c. 18.] *lat. övers.* c. 8 *A B* 35 Konungs] *B* Konugz *A* 36 XI] xi. *A* 11 *B* Ordningar] *B* Ondningar *A* **387** 6 n. 8.] *A* n. 1. *B* 7 267] *A* 262 *B* 16 Skriffter] *B* Skrifeer *A* 19 skillda] *B* skilldɐ *A* 21 mångastädes] *B* mångestädes *A* 35 Ha!] *B* Hå! *A* 37 Göterna] *B* Gioterna *A* **388** 8 uttog] *B* utog *A* 15 hwilket] *A* hwilken *B* o.] a. *A B* 17 ihopsatt] *B* ihopset *A* 20 konstiga] *B* konstega *A* 21 Gudi] *B* Gud *A* 28 Östersiön] *B* Östresiön *A* 29 lyger] *B* lygar *A* 33 Hillebard] *A* Hillebord *B* 34 Lakka] *B* Lakke *A* **389** 3 59 $^1/_2$, 40 $^1/_2$] *A* 59 40 *B* 17. 18 satt] *B* sätt *A* 29 Jarlz] *B* Jærlz *A* 31 Ödmorda] *A* Ödmörda *B* **390** 1 Bemers Älfwan] *B* Bemers Älf *A* 9 Reudveden *B* Keudveden *A* 18 36] *A* 26 *B* 20 Longibarderna] *B* longibardorna *A* 23 Ængelholm] *B* Ængleholm *A* 29 36 $^1/_2$] *A* 36 *B* 32 äre] *B* ära *A* Östergötland] *B* Ostgotland *A* **391** 18 från] *B* rå *A* 19 Quedlingborg] *A* Quedlingberg *B* 22 Marsigner] *A* Morsigner *B* 35 Jötunheim] *B* Jötumheim *A* 36 Jempteland] *B* Iemptland *A* **392** 8 Jottungar] *B* Iottungor *A* 16 desse] *B* detza *A* 21 mächtiga] *B* Mechtigaste *A* 25 Norenbergers] *B* Norenbergees *A* 28 bruka att] *B* bruka *A* 35 Lugo-] *B* Luge- *A* **393** 4 43] *A* 42 *B* 5 Arshundari] *B* Arihundari *A* 10 Hilleboda] *B* Hillebola *A* Hillesiöö] *A* Hillesi *B* 18. 19 Glis-] *B* Glys- *A* 21 61 $^1/_2$] *A* 61 *B* 31 morgenen] *B* morgonen *A* 36 sees] *B* sees och *A* 38 Pollux] *B* Pollyx *A* **394** 5 Siöar] *B* siögar *A* 14 ährender] *B* ärende *A* 16 thet] dät *A* ther *B* 23 17 Capitlet] B capite 17 *A* 31 är *som läses både i A och B synes vara fel för* och 36 dhe] *B* det *A* **395** 14 Gaute, Gote] *B* Gauti, Goti *A* 15 Gote] *B* Goti *A* 32 annan] *B* annor *A* **396** 10 207] *A* 107 *B* 17 anseende] *B* ansende *A* 25 Swearnas] *B* Sweanas *A* **397** 1 med] *B* mz *A* 3 Örlig] *B* Orlig *A* Krigslåga] *B* Krisgloga *A* 4 finna] *B* finda *A* 13 Svea-veldi, Sviavildi] *A* Svea-veldt, Sviavildt *B* 18 Svedby] *A* 8vedby *B* 20 stadiglöpande] *B* stadigt löpande *A* 29 til annan] *A* en annan *B* 33 Skaldewijsor] *B* Skaldewijsar *A* 37 skrifwen] *A* skrifwer *B* **398** 10 gemut] gemnt *A B* 18 Zithiu] *A* Zithin *B* 19 sum] *A* sinu *B* 33 rädr] *A* rådr *B* 35 stillir] *A* stilli *B* **399** 6 besinner] *B* besinnar *A* 9 finnas] *A* finnes *B* dhe] dee *A* dhet *B* 11 hundrade] *B* 100 *A* 12 tusendtaals] *B* Tusendetalz *A* 23 plågadt] *B* plågar *A* 36 det] *A* den *B* **400** 9 blandning] *B* blending *A* söder] *B* södre *A* 16 3 $^1/_6$, 3 $^1/_5$, 3 $^1/_4$] *A* 3 $^1/_2$, 3 $^1/_3$, 3 $^1/_4$ *B* 17 så] *A* som *B* 19 alnar] *B* alner *A* 25 Slächt] *B* Slätck *A* **401** 5 utdelning] *B* ukdelning *A* 11 tree] *A* trre *B* boo] *B* boa *A* 25 11.] *A* 12.] *B* 28 Konungarna] *B* Kungarna *A* 29 279] *A* 276 *B* **402** 4 sutto] *B* sutte *A* 15 qwistar] Quistar *A* qwiflar *B* fruchtbart] *B* fruwtbart *A* 16 kläde] Kläde *A* klädt *B* 22 Lottkaflarna] låtkaflarna *A* Lottkastarna *B* 29 tillsammankomst] *B* tilsammas kombst *A* 30 den 6 §.] *B* der §. 6. *A* 34 Tacitus] 17. Tacitus *A B* 37 processerna] *B* Prosesserna *A* **403** 1 17.] *A* 18. *B* 13 280] *B* 281 *A* 28 grofwos] *B* grofwes *A* 36 hålar] *A* Åar *B* 38 missgierningar] misgierningar *A* missgiernlngar *B* **404** 1 Helsinge-] *B* Hesinge- *A* 4 Böter] *B* böte *A*

9 Målsäganden] *B* Målzägandom *A* 13 tha] *B* tua *A* Hundare] *B* Hundarl *A* 14 aghu twa Män til] *B* egn twa ther man til *A* 15 hwarium] *B* hwareom *A* 28 omgiordar] *B* omgierdar *A* 38 Dalarna] *B* dalarna *A* **405** 11 bort boo] *B* boo bort *A* 18 få] *A* fåa *B* 30 Hustrun[1]] *B* Hustruu *A* 32 sine hedhra] *B* sina heder *A* henne] *B* henni *A* **406** 25 Ordsaken] *B* Orsaken *A* 26 Amaizoners] *B* Amaizonars *A* 30 herlige] heelige *A* helige *B* 31 waare] weare *A B* 36 langre] *A* langer *B* 37 hielper] *A* hielprr *B* **407** 1 Jomfru] *A* Jomftu *B* 5 så] *B* sao *A* 6 fick ieg] *A* fick *B* 18 Spangemile] Stangemile *A B* 21 Spangemile] *B* Spangemila *A* 31 Jumfruur de] *A* Jumfruur *B* **408** 5 wee] *A* wte *B* landskaf] landskas *A B* 13 Lösörin] *B* Löösärin *A* 20 säng] *B* sang *A* 24 örun] *B* örum *A* 25 hete å] *B* hete a *A* 27 Föräldrar] *A* Färäldrar *B* **409** 16 Norske] *B* Nordiska *A* 32 291] 29 *A B* **410** 9 obestånd] *B* obistånd *A* 11 Åkren] *B* Åkeren *A* 30 funnits] *B* finnas *A* 31 Dödas] *B* dödes *A* **411** 17 Nordskas] *B* Norskas *A* 27 herradöme] *B* herredöme *A* 30 anseende] *B* ansende *A* 38 den] *B* denne *A* **412** 4 453] *A* 643 *B* 7 i hugkommer] *A* begynner *B* 12 första] *A* förfla *B* 13 Regemente] *B* Regement *A* **413** 17 398] *A* 338 *B* 29 udd] *B* ndt *A* **414** 3 Kimmernäs] *B* Kimmarnäs *A* 12 §. 11.] §. 2 *A B* 13 fordom kalladt] *B* kallat fordom *A* 24 f. 227] f. *A B* **415** 3 14] 16 *A B* 4 61 $^1/_2$] *A* 61 *B* 7 Nordiska] *B* Nordeska *A* 11 där] *B* dee *A* strömar in wid] *B* strömar utur *A* 19 f. 402] f. *A B* 21 Priscianus] *B* Priscanus *A* **416** 3 19 f. 24] 20 f. *A B* 6 *efter* Fig. *bör, som av sammanhanget och den lat. övers. framgår, tilläggas* 2 Tafl. och 28 begynner] *B* begynnar *A* 36 Skåne] *B* Skane *A* 37 dhe] dee *A* där *B* **417** 7 bewisas] *B* bewijsa *A* 8 wil] *B* wijl *A* 13 Götiskt] *B* Gotiskt *A* 25 64] *A* 6. *B* 65 *lat. övers.* **419** 3 antecknadt] *B* antecknar *A* 6 wilje] willia *A* wllje *B* 9 uthsatt] *B* utsätt *A* 16 den] *B* de *A* **420** 3 ursprung] *B* ursprång *A* 6 Skat] *A* Skar *B* 10 öfwer] *B* öfwan *A* 13 Heberstein] *B* Hebersten *A* 19 Tartarne] *B* Tattarna *A* 20 Skat] *A* Ska. *B* 29 Hercynia silva] *B* Hercymia filva *A* 34 komne] *A* kommo *B* 38 han] *A* hon *B* **421** 1 att] *B* art *A* Horizonten] *B* Horizontem *A* 6 Ustyug] *B* Ustyng *A* 15 363] *A* 463 *B* 21 foro] *B* före *A* et] *B* är *A* 33 fåfängt] *A* fafängt *B* **422** 1 Ladasco] *B* Ladesco *A* 2 12] *A* 22 *B* 9 Varescomori] *A* Varescomord *B* 11 172] *B* 171 *A* 23 längre] *B* längere *A* 24 alles] *B* alz *A* 34 10] *A* 16 *B* **423** 5 warit] *B* hwarit *A* 21 Grekland] *B* Gräsien *A* 26 Potta] *B* patta *A* 27 alt] *B* att *A* 34 c. 8. § 1.] *lat. övers.* §. 8. c. 1 *A B* **424** 4 Om] *B* Gm *A* 16 h. gr.] *A* h. hr. *B* 18 §. 2.] *B* §. *A* 26 Cascarara] *B* Cascarava *A* 30 orter] *A* ortet *B* **425** 7 berättelser] *B* berättellsser *A* 20 Kasinge] *A* kasinge *B* 29 *i både A och B äro vid pagineringen siffrorna 676 och 677 överhoppade* ingen] *B* ngen *A* 32 lilla] *B* lile *A* 34 nämt] *B* most nämpt *A* **426** 3 ålder] *B* Alder *A* 6 foot] *B* footz *A* 10 bortgiömma] *B* bortgiömmtr *A* 11 mörker] *B* mörkret *A* 12 bättre] *B* bätter *A* 17 Hyperboreas] *A* Hyperboreos *B* 26 under] *A* undes *B* 33 högds] *B* högst *A* 37 sammestädes] *B* sammastädes *A* **427** 1 1240] *B* 2240 *A* 12 borttawarande] *B* bort warande *A* 15 Peucessa] *lat. övers.* Pencessa *A B* 20 kunna] *B* kunnat *A* 23 finna] *B* funnit *A* 24 Ishafwet] *B* ijshaaf *A* **428** 2 nogsamt] *B* nogsapt *A* 15 wilia] willia *A* willa *B* sättia] *A* sättla *B* 16 hwilket] *B* hwilka *A* 23 trälachtigt] *B* trälachtig *A* **429** 1 Cap. 8] *B* Cap. 7. *A* 18 tillnamn] *B* tilnampu *A* 20 tillnamn] *B* tilnam *A* 26 Bor barnen] *B* Bors-barnen *A* 27 så] *B* då *A* 28 Bore-barnens] *B* Bors-barnens *A* 35 kundskap] *B* kunskapen *A* **430** 4 Greker] Gräker *A* Grekers *B* 7 inwickla] *B* inwekla *A* 18 Poeter] *B* Poæter *A* 21. 24 Bore] *B* Bure *A* 22 hwilcken] *B* hwiiken *A* 23 landet] *B* landee *A* 24 uppehället] *B* uppehållet *A* 33 Där] *B* här *A* 36 så ock af] *B* så af *A* 38 dhen Fierde] *B* den IV. *A* **431** 1 det] *B* den *A* 16 eller] *A* ellee *B* 17 kallades] *B* kalladts *A* 19 snöpte] *B* snepte *A* 31 Skalder] Scalder *A* Skolder *B* fordrar] *A* fardrar *B* **432** 13 Jordisk] *B* Jordesk

A 23 där widare] *B* ter och widare *A* **433** 16 Mosis] *B* Mosi *A* 23 Menniskio] *B* Menniskie *A* **434** 1 Barbariske] *B* Barbareske *A* 4 kallades Borbarn] *B* kallade Barbarn *A* 8 wiljom] *B* willia *A* 18 Latinskan] *B* Latinan *A* 36 Hiul] *B* Juul *A* **435** 2 Huusfroar] *B* Huusprear *A* 6 förröker] *B* förökar *A* 21 dödde] *B* doge *A* 38 c. 8. f. 223] *lat. övers.* c. 2. f. 225 *A B* **436** 10 Macrobius] *B* Machrob. *A* fol. 224] fol. 45 *A B* 13 Sad] *A* Saa *B* 21 näst föregående] *B* nästförgående *A* 33 11.] 12. *A B* 34 Jul-lius] *B* Jule Lius *A* **437** 3 stormächtige] *B* stormecktiga *A* 4 Majestet] *B* Maytz. *A* **438** 3 behagar] *A* behagat *B* 6 wisar] *B* wijsor *A* 7 förtröt] *B* förtröte *A* 23 Ulfila Marc. 1. v.] Ulfvil. Mar. lib. *A* Ulfila Marc. cap. *B* 28 hiul] *B* Jul *A* 32 begyntes] *B* begynte *A* **439** 1 utförder] *B* utfördt *A* 9 n. 5.] n. 4. *A B* 351] *lat. övers.* 341 *A B* 10 Macrobii] *A* Mscrobii *B* 26 satte] *B* sätte *A* **440** 18 8. §. 2] *lat. övers.* 2. §. 8. *A B* 25 allenast] *B* ellenast *A* 29 snöpa] *B* snepa *A* 30 giella] *B* gilla *A* **441** 7 afgudadyrkan] *B* afgudzdyrkan *A* 12 Hebreiska] *B* Hebraiska *A* 30 Hebreerna Sara] *B* Hebrerna Særa *A* 33 kunnat lämpas] *B* kunna lämpadtz *A* 35 nampnet] namnet *A* napmnet *B* **442** 16 åtskilligestädes] *B* åtskilliga städes *A* 23 brukadt] *B* brukas *A* 30 klippor] *B* klipper *A* **443** 7 hans] *A* han *B* 12 n. 7.] n. 2. *A B* 19 wåra] *B* wåras *A* 21 Arato] *lat. övers.* Areto *A B* Jofur] *B* Gio *A* 22 äro] *B* är *A* 26 lyckosam] *B* lyksam *A* **444** 3 Zevs, Zdevs, Devs] *B* Zeus, Zdeus, Deus *A* 6 Guiccardo] *B* Gricchardo *A* 16 Tuisconem] *B* Tvisconen *A* 20 Bröst] *B* bröste *A* Disa,] *B* Disat *A* 25 kallar] *B* kalla *A* 26 Margreta] *B* Margeta *A* 32 Thor] *B* Tho *A* **445** 2 Grekerne] *B* Grekarna *A* 21 blottas] *B* blåtas *A* 29 θ] *A h B* 30 Goltzii] *B* Goltii *A* 31 nämnes] *B* nemdes *A* 36 mynt] *A* nampn *B* **446** 4 wenstre] *B* wenster *A* 15 Göternas] *B* Giötarnas *A* 21 230] *A* 250 *B* 23 ödelade] *B* ödelagde *A* 28 hölt] *B* höll *A* 35 Keyser] *B* Keysar *A* 38 Myntets] *B* myntes *A* **447** 6 olikmätigt] *A* olikkmätigt *B* 8 Grekiskt] *B* Grekest *A* Hebreiskt] Hebreist *A B* 20 welat] *B* williat *A* 36 ihopsatte] *B* ihopsetta *A* 37 dierf] *A* dief *B* **448** 14 af Gro] *A* of Gro *B* 15 terna kallader,] terna kalla- *A B* 19 Marsk] *A* Marck *B* 26 Thor-minner] *A* Thor-munner *B* 27 189] *lat. övers.* 182 *A B* 38 indrag-] *A* indra- *B* **449** 3 Detta] *A* Deta *B* 37 menniskliga] *B* Menniskeliga *A* jorden] *A* jordens *B* 38 dog] *B* doo *A* **450** 16 uttolkares] *B* uttolkarers *A* 17 Asimundous] *B* Asimandous *A* 20 Kungenamnet] *B* Kungenamne *A* 28 Jofur] *A* Joeur *B* **451** 16 7. c.] *B* 5. c. *A* 28 Hwarföre] *A* Hwatföre *B* 30 tillredne] tilredne *A* tillredde *B* **452** 11 nu tilsee] nu tilse *A* tilsee *B* 17 öfwer] *B* ofwer *A* 20 Skeppet] *B* Skeppe *A* 22 Skiutagærd] *A* Skiutagard *B* 23 Köp. 13] *A* Köp. 15 *B* 37 wågen] *B* wågan *A* **453** 2 wågen] *B* wägen *A* 4 41] 40 *A* 4 *B* 10 det] *A* der *B* 13 Satur.] *A* Sarur. *B* 14 Necyn] *B* Nocyn *A* 32 Styrelse] *B* styrsel *A* 37 f. 139] *lat. övers.* f. 319 *A B* **454** 8 draga] *A* drga *B* 9 Neckens] *A* Neekens *B* bygds] bygd *A B* 35 mössan] *A* mösmösan *B* **455** 7 sleckte] *B* sleekte *A* 8 kallat] *B* kallas *A* 12 höjande] *B* höyande *A* högande*?* 14 dem,] dem) *A B* högarna).] högarna. *A B* 15 begynt] *A* begnt *B* **456** 1 Achilles] *A* Achelles *B* 5 I.] i *A B* 11 hwar genom] *B* hwarigenom *A* 15 Hwilket] *A* Hwilcet *B* 27 Ödsmala] *A* Ödsmalo *B* åkren] *B* åkern *A* 29 betyder] *B* bttyder *A* 31 som är] *A* som är är *B* 23. n. 16.] n. 16. 23. *A B* **457** 1 Eidenai] *A* Eidænai *B* 17 Östg.] *B* Ostg. *A* 28 tree] *B* dee tree *A* **458** 2 fol. 200] fol. *A B* 3 Hwite As] *A* Hwite, As *B* 14 Diod.] *B* Di- *A* 17 framföre] *B* fram föra *A* 27 bekräftar] *B* bekräffter *A* 31 af] *A* Af *B* 38 Hirdskrås] *B* Hirdskås *A* **459** 2 Phurnuto ... utdragit] *B* Phurnuro ... autdragit *A* 13 lands] *B* land *A* 14 wåra] *B* wåras *A* 18 Mercursmadr] *B* Mercurmadr *A* 23 Saga] *B* Sagas *A* 24 fundna] *A* funda *B* trä] *A* trä- *B* 27 29] *lat. övers.* 22 *A B* **460** 15 till] *A* tell *B* 30 Wändepunkten] wändepunckten *A* Wåndepunkten *B* 31 Hufwude] *B* Hufwudt *A* 33 förmenes] *B* förmenas *A* **461** 6 Mercursman] *B* Mercusman *A* 11 ff. *den här återgivna,*

till sitt sammanhang rubbade texten är den, som läses i båda de tryckta upplagorna, och rättas enklast genom att flytta som *framför* kalla *till platsen efter* Maja 16 Mercursmader] *B* Mercusmader *A* 20 Mercursman] *B* Mercusman *A* 25 Mercurs-] *B* Mercurs, *A* 29 Thoit, Thout] *A* Thott, Theut *B* **462** 4 igenfinna] *A* igensinna *B* 16 satter] *B* sätter *A* 22 Luc.] *lat. övers.* 1 *A B* 23 tidender] *B* tiender *A* 24 Luc.] *lat. övers.; saknas i A B* Mercursmader] *A* Mercusmader *B* 28 Signete] *B* Signet *A* **463** 3 Hebreer] *B* Hebrer *A* West-GötL.] *B* westgot. *A* 23 Diod.] *B* Di. *A* 34 266] 216 *A B* **464** 4 skulle fara will] *B* will skulle fara *A* 6 WestGötlagen] *B* Westgötelagen *A* 22 Hebreer] *B* Hebræer *A* 23 l. 2.] 10. *A B* 29 Råmerkien] *B* Rådmerken *A* 31 mästedelen] *B* mestadeles *A* **465** 18 om] *A* och *B* 19 fattat] *B* fatat *A* 24 merkekafla] merckekafla *A* merketafla *B* **466** 1 lat] *B* læt *A* 8 Hebreer] *B* Hebrer *A* 11 höra till] *B* Hära till *A* 13 merkeliga] *B* merkiliga *A* 16 Merkusmannens] *B* Merkus mannen *A* 29 finnas kunna] *A* finnas *B* **467** 6 p. 158] *lat. övers.* p. 148 *A B* 7 Franckrike] *B* Fraukreke *A* 27 593] *A* 592 *B* 31 Fäderneslands] *B* Fäderneslandz *A* **468** 4 Celtiskt] *B* Celtesk *A* 5 3.] *A* 2. *B* 8 Pörtes] *A* Pörters *B* 16 annan] *B* anaan *A* 20 fulla] *B* full *A* 25 Herckul] *B* Hercul *A* 27 himmelen] *B* Hemmelen *A* 33 utan de förstått wåra Skalder] *B* utan dee icke förstå wåre Skalder *A* 37 wåras] *B* wåres *A* **469** 16 tusende] *B* tusend *A* 17 hufwudet] *B* hnfwudt *A* 21 nätter] *B* nätrer *A* gladde] *B* glädde *A* 29 uthsprunget] *B* urdsprunget *A* **470** 1 Seger, Winning] *A* Seger-winning *B* 2 Segerkonung] *B* Sigerkonung *A* 14 39 ½] *A* 39 *B* 15 Joh.] l. *A B* 17] *A B* 16? 20 15] *A* 13 *B* hwilcken] hwilken *A* hwilckom *B* 32 Siökonungar] *B* Siökoningar *A* 34 Ogmir] *B* Ogminuur *A* **471** 2 Kleos] *A* Kless *B* 17 244.] *A* 144. *B* 21 finna] *B* finnat *A* 23 uthsprungne] *B* nrsprungne *A* 35 c. 111] *A B* c. 191 *lat. övers.* **472** 1 Herblæste, Trumpeteblåsning] *A* Herblaste, Trumpeteblåning *B* kallas] *B* Kalles *A* 5 c. 19.] *lat. övers.* c. 29. *A B* 9 c. 31] *lat. övers.* c. 21. *A B* 13 c. 13] *B* c. 3 13 *A* 18 Kiempewisor] *B* kempwisor *A* **473** 7 äro] *B* ära *A* 8 efterföljande] effterföljande *A* efterfölföljande *B* 9 Hertog] *B* Heretog *A* 11 Her-merki] *B* Her-merke *A* 19 Dalkarlarna] *B* Dalkarerna *A* **474** 7 märkeligit] merkeligit *A* märkeligen *B* 15 Krönikorna] *B* Crönikerna *A* 21 Christendomen] *B* Chrestendomen *A* 31 c. 35.] *A* c. 5 *B* 34 dädan draga] de-|ga *A* dä-|ga *B* **476** 2 v. 119] v. *A B* 7 Herwara] *B* Hervare *A* 10 236] *A* 36 *B* 20 76] *A* 70 *B* **477** 7 103] *lat. övers.* 203 *A B* de woro] *B* der woro *A* 10 inswepte] *B* inswepat *A* 17 c. 27. §. 1. p. 684] *B* c. *A* 21 betyder] *B* betydar *A* 24 halmkierwor] *B* Halmkerfwar *A* 36 wiisar] *B* wiser *A* **478** 4 14] *B* 24 *A* 5 och att] *A* och *B* 6 achtandes] *A* achtande *B* 12 Beleno] *A* Belino *B* **479** 7 hans näsar] *A* han näsar *B* 21 f. 5.] *B* f. 55. A 26 sit] *B* sin *A* 28 94] *A B* 64 *lat. övers.* **480** 1 As-bal] *A* As-bol *B* 6 Hatyr, Atyr] *A* Atyr, Hatyr *B* 10 språk] *A* spårk *B* 17 stadfäster] *B* stadfästar *A* **481** 3 talat] *B* talt *A* 17 Hesiodo förr indragen] *B* Hesiod. för indragne *A* 18 355] *A* 155 *B* 28 Solskienet] *B* Solskine *A* 38 rätteligen] *B* räcteligen *A* **482** 6 544] *lat. övers.* 504 *A B* 9 Egyptierna] *B* Egypteerna *A* 15 Krigsöfningar] krigzöfningar *A* Krigsöfninrga *B* 19 Regements] *B* Regimentz *A* **483** 10 månad] *B* Måna *A* 12 framdraga] *B* först framdraga *A* sammanstämning] *B* sammans stembning *A* 15 18] *A* 11 *B* 17 månader] *B* månar *A* 19 art] *A* ari *B* 27 Alheriars] *B* Alherias *A* 613] *A* 313 *B* 35 them] *B* den *A* **484** 5 kallande] *B* kallandes *A* 9 ett tusende] *B* 1000 *A* 14 Maccabæers] *B* Macabers *A* 17 Romarne] *A* Rommarne *B* 23 Chaldeers] *B* Chalders *A* 25 Idæ] *B* Ida *A* **485** 6 Danska] *B* Danskas *A* 8 Gideon Judarnas Domares] *B* Gideons Judarnas domars *A* 10 Regemente] *B* regementet *A* 11 Saruks och] *B* Zaruk och *A* 27 ålderen] *A* ållderen *B* **486** 4 1000] *A* 1060 *B* 11 49] *A B* 149 *lat. övers.* 26 första] *B* största *A* 31 in till thes] *B* in til det *A* 33 senare] *A* sennare *B* 35

effter som] *B* effter såsom *A* 38 Basileenske] *B* Basilenske *A* **487** 14 lib: 8. cap. 3.] *B lat. övers.* l. 6. 8. c. 3 *A* 16 1300 aff 3400] *B* af 3400, 1300 *A* 22 bestodo] *B* bestodd *A* **488** 3 ålderen] Ålderen *A* ållderen *B* 5 regemente] *B* Regementet *A* 9 tiid] *B* tljd *A* 14 krigshielten] *B* Krigzhielte *A* ohörig] *B* ohörlig *A* 20 ålderen] *A* ållderen *B* 24 2300] *A* 1300 *B* **489** 4 Frankrike] *B* Franke-Rike *A* 5 ålderen] *B* ålder *A* Frälsares] *B* Frelsarens *A* 6 man nu] *B* man så *A* 10 Cronius] *B* Cronus *A* 20 Månade-Åhr] *B* Månadz år *A* giöra 410] *A* glöra 400 *B* 25 krigs tiid] *B* krigztijd *A* 26 drager 400 af 2800] *B* afdrager af 2800, 400 *A* 27. 28 Mosis] *B* Moses *A* 32 uthuggit] *A* uthuggen *B* 35 otta hundrade] *B* 800 *A* **490** 1 ff. *den första årtalskolumnen har här tryckts efter A, medan B uppvisar en rads förskjutning nedåt* 9 wele] *B* wilia *A* 14 Wärkets] *B* Werkess *A* 15 Eggier] *B* Æggier *A* 32 Aggers] *B* Äggers *A* 35 uthtåg] uttog *A* uthtåh *B* **491** 2 Hwilket och] *B* Hwilket alt *A* 4 en Höks hamn] *B* hökehambn *A* 34 c. 4] *A B* L. 1. c. 4. *lat. övers.* blandar] *B* blander *A* 37 Botn] *B* Potn *A* **493** 3 Widar, Frei] *A* Widur, Fyri *B* 7 27. f. 685. emedan som wijst är af c.] *A saknas i B* 14 omåttelig] *B* omätelig *A* 15 måst] *B* motte *A* 18 Konungen] *B* Konugen *A* 22 Berik] *B* Besik *A* **494** 6 behöfwer] *B* behöfwar *A* 25 Fäder] *B* föder *A* **495** 1 v. 11] *B* 11 *A* 9 Chronologiske] Cronologiska *A* Chtonologiske *B* indragen] *B* utdragen *A* 22 Siggne] *A B* Siggur *lat. övers.* **496** 4 hälldre] *B* heller *A* 7 183] *A B* 113 *lat. övers.* 12 Claudianus] *lat. övers.* Lucanus *A B* 31 Erikr, Herekr] *B* Eriker, Hereker *A* 33 nampnet] namnet *A* namnpet *B* 35 2012] *A* 2022 *B* blandar] blander *A* blanbar *B* **497** 4 Flotta] *B* flotte *A* 19 erkienner] erkenner *A* erkienna *B* 25 fredelige] *B* frideliga *A* 30 offren] *B* ofret *A* 38 Grekisk] *B* Gräkz *A* **498** 12 hwilken] *A* hwilket *B* 16 en] *B* än *A* 26 nätt] *B* när *A* 38 Y] *A* T *B* **499** 2 will] *A* willl *B* 3 detta] *A* dıtta *B* 12 Hwicka] *B* Hwelka *A* 14 språng] *B* sprang *A* 15 Hafwets] *B* hafsens *A* 20 och Frei] *A* Frei *B* 25 47] 17 *A B* 27 *lat. övers.* 39 Göternas] *B* Giötarnas *A* **500** 8 ihålig] *B* holig *A* 13 midnattstiid] *B* minnadztid *A* 16 kring] *B* kreng *A* rödna] *B* röna *A* 24 rödna] *B* ronna *A* 25 Sådan] *A* Sedan *B* 26 stycke] *A* flycke *B* 28 blifwet] *B* blifwer *A* 35 torkads] *B* torkas *A* **501** 3 synas] *B* syntz *A* 8 rödnan] *B* ronnan *A* 31 f. 411] *A* f. 481 *B* längre] *B* länger *A* **502** 10 giordt] *B* giord *A* intet] *A* inret *B* 11 liten] *B* lites *A* 19 welat räkna] *B* willat recknadt *A* 27 Resande] *B* resandom *A* 37 Älfkarleby] *B* Elkarby *A* älfwen] Elfwen *A* äflwen *B* 38 lod-rätt linie] *B* lorett lenie *A* **503** 8 upteckna] *B* uprekna *A* 11 33] *A* 23 B 19 65] *A* 64 *B* 29 ihålig] *B* holig *A* 31 och] *A* sch *B* 34 twänne] *B* 2 *A* **504** 1 Siöar] *B* siögar *A* tusende taals] *B* 1000.talz *A* 9 Laurenbergio] *A* Laurenvergio *B* 13 öster] *B* östre *A* 27 regerar] *A* rege- *B* 35 skärar] *B* skär *A* **505** 2 Jullar] *B* Jullor *A* 18 wordo] *B* worte *A* det] *B* der *A* 25 Z] 2 *A B* 34 Halmen] *B* halme *A* 35 buckar] *B* båckar *A* **506** 3 hwita] *B* hwitat *A* 8 Engeländernas] *B* Engelendarnas *A* 13 förstöring] *B* förstörning *A* 21 tre] try *A* tae *B* 32 Phrygiers] *B* Phrygers *A* 33 Elds kienningar] *B* Eldzkenningor *A* 34 f. 33] *A* f. 3 *B* 35 wårt] *B* wår *A* **507** 1 Polyh.] A. Polyb. *B* Trojanernas Kiärleksgudinna] *B* Trojanerna Kärlekzgudinnan *A* 18 Gudar] *A* Sudar *B* 23. 26. 32 Bochardi, Bochard] *B* Boscardi, Boscard *A* 25 Cl.] *A* Ol. *B* 36 Hesychio] *B* Hesyckio *A* **508** 2 Asan-au] *B* Asan-uu *A* 9 Valerio] *B* Vallerio *A* Jullar] *B* Jullor *A* 16 Dicty] *B* Diyct *A* 18 Oe] *B* eO *A* 22 Psalm] *B* Psalmen *A* 25 UpLL] *B* Ups. LL. *A* 27 Trojenborg] *B* Treien borg *A* beständigt] *B* beståndigt *A* 34 Göterna] *B* Götarna *A* **509** 14 Pyrenæiske] *B* Pyreniske *A* 16 och Celtiberios] *lat. övers.* Celtiberios *A B* 29 Caller] *A* Celter *B* 31 kallade] *B* kallat *A* **510** 18 hufwudet] *B* hufwud *A* 22 102] *A B* 139 *lat. övers.* 34 Heraclidi] *B* Heraclide *A* **511** 16 rätträdigaste] *B* Rätfärdigaste *A* 18 Germen] *B* Kermen *A* 22 af Jorden] *A* att Jorden *B* 27 skattskyldiga] *B* skattskyllege *A* **512** 19 andra] *A* an- *B* 26 c. 18] c. 16 *A B* **513** 1 nem-

ligen] *B* nembliga *A* 3 Kaller] *B* Kallar *A* 7 Irland] *A* Irrland *B* 11 ströfwa i] *B* ströfwa *A* 31 Systrar] *B* döttrar *A* **514** 3 förstår] *B* förstor *A* 12 Elfwen] *B* Elfwan *A* 14 Antonino] *A* Autonino *B* 17 Antoninus] *B* Antonius *A* 21 Pausanias] *B* Pausanius *A* 23 mindre] *A* minbre *B* 36 hafs willdiur] *B* hafzwildiur *A* **515** 19 Systrars] *B* döttrars *A* 24 F. 14] F. 41 *A B* 29 hist:] Hist. *A* hict: *B* 32 Byzantier] *B* Byrantier *A* 37 in wid] en wid *A B* Byzantium] *B* Byrantium *A* **516** 1 Byzantier] *A* Bysantier *B* 9 wilja wi] *B* willia *A* 27 63 *lat. övers.* 36 *A B* 36 §. 2.] *A* §. 3. *B* **517** 7 första] *B* förste *A* 15 läto] *B* låto *A* 16 högar] *B* Höjar *A* 17 Krönika] *B* Crönika *A* 23 Schefferi] *B* Skefferi *A* 30 försonas] *A* försonatz *B* **518** 17 Enwalds] *B* Endwaldz *A* 22 c. 24. f. 602] c. 12. f. 272 *A B* 37 bortsåld] *B* bortselgd *A* **519** 4 f.] *A B* (*I ed.* 1575 *av Festus står* ambactus *å f. XI.*) — 11 Lybiskt] *B* Lybisk *A* 24 n. 85.] *A* n. 55 *B* 25 Hervara] *B* Herva *A* **520** 4 c. 16.] *A* c. 10 *B* 21 marker] *B* merkur *A* 32 Mosa-Belgin] *B* Mosa Belgin *A* Mat-Bælg] *B* Mat-balg *A* 33 Ulfila] *B* Ulfvila. *A* **521** 6 Göthriks] *B* Gotrikz *A* 7 Bryniu] *B* Briniu *A* Raud] *B* Rrad *A* 23 c. 12.] *lat. övers.* c. 23. *A B* 29 ärfwa] *B* erffwa *A* 30 dog] *B* doo *A* 37 Hystaspis] *B* Hystaspi *A* **522** 30 Beldegs] *A* Beldigs *B* 31 Hervarar] *B* Hervara *A* 32 Konungabarn] *B* Konungebarn *A* 34 Chronol:] *B* Cronl. *A* 36 dem] *B* de *A* **523** 14 Macedoner] *B* Macedonier *A* 15 dhessa] *B* dessas *A* 17 anförarenas] *B* anförarnas *A* 19 Giötherna] *B* Giötharna *A* 29 Baldeas] *B* Boldeas *A* **524** 8 Gallatæ] *B* Gallaiæ *A* 9 GalloGræcia] Gallogræcia *A* GalliGræcia *B* 11 namns] *B* nams *A* 26 tilökning] *B* iillegning *A* 27 senare, Giöthers] *B* senare Giöter *A* **525** 2 Hebreers, Chaldeers] *B* Hebrers, Calders *A* 6 O.] D. *A B* Ol: *lat. övers.* 11 Prästerskapet] *B* Prästeskapet *A* 25 upgräfwit] *B* upgrafwit *A* 37 ättebackar] *B* ätebackar *A* **526** 10 Mullen] *B* Myllan *A* 19 Swartmyllans] *B* Swartmyllas *A* Runstenens] *B* Runstens *A* 22 Historier] *A* Hestorier *B* 25 Runebokstäfwer] *B* Runar bokstafwer *A* 29 Götiska] *B* Göteska *A* 35 Hr. Verelii] *B* H. Wereli *A* 38 fullkomlig] sulkomblig *A* fullkamlig *B* **527** 5 Herr] *B* Her *A* 8 uti 27.] A uti sin 27. *B* skrifwas] *B* skrifwes *A* 19 Plinium] *B* Plinius *A* 20 475 således] *A* 575 såledts *B* 24 dhessa] dessa *A* dhesta *B* 29 Palamedes] *B* Palamedis *A* 30 121] *lat. övers.* 120 *A B* 34 Simonide] *B* Simonede *A* 36 Q] *lat. text.* Z *A B* **528** 1 dubbelt BB] *B* dubbel BB *A* digamma *lat. text.* 3 OY] *lat. text.* OI *A B* jota] *B* Ioota *A* 4 Harpocration] *B* Harpacration *A* 6 24] *A B* vigesima quinta *lat. övers.* 20 Tzetzem] *B* Tretzem *A* 21 η] *B* ε *A* Epicharmi] *B* Epicharm *A* 28 Ismans] jsmans *A* Ifmans *B* 31 Telleboærna] *B* Telleboarna *A* **529** 18 Phenicers] *B* Phænictts *A* **530** 1 uttaal] *B* utal *A* 2 lib. 6. f. 56] *A B* lib. 6. p. m. 156 *lat. övers.* (*Det åsyftade stället torde vara* lib. 5 f. 235.) tillstadde] *B* tillstädde *A* 12 Boch: Geo:] *B* Bosc. Geg. *A* 13 c. 20. fol: 491.] c. 22. f. 494 *A B* 17 Bochards] Boscards *A* Bochardr *B* Phenicers] *B* Phänisers *A* 30 finnas] *B* funnes *A* 31 Bryderiet] *B* Bryerijet *A* ei] *B* ey *A* 32 E, Ei] *A* E, EI *B* 35 Scandeia] *B* Scandeju *A* **531** 12 Giöterna utom lands] *B* Gioıarna utomlandz *A* 13 Attiuha] *A* Attiaha *B* 14 Marc: 15:] *A* Marc: 25: *B* Attiugha] *A* Attingha *B* *i A och B står r. 13. 14 orden* Attiuha *och* Attiugha *på samma rad som* Marc: 15: 22 15 Matth: 6:] Matth: 5: *A B* 16 Auhgen] *A* Aubgen *B* (*De åsyftade orden torde enligt* Junius' *ed. vara Marc. 15: 22* Attauhun *och Matth. 9: 23* Auhgon.) 19 såsom] *A* såssm *B* **532** 2 Victorino] *B* Victerino *A* 3 X] *A* Φ *B* 4 uttalade] *A* uttala *B* 12 öfwerwägade] *B* öfwerwägde *A* 16 zirligheter] *B* Zirlighett *A* 21 f. *uttrycket* sättia emillan Latinen och Swenskan *hänför sig till de dubbelspråkiga upplagorna, där de förf:s alfabethistoriska resonnemang illustrerande bokstavsfigurerna äro placerade mellan de bägge texterna* 24. 25 begynner] *B* begynnar *A* 32 penselen eller greffelen] *B* pensilen eller griffelen *A* 38 förer] *B* för *A* **533** 1. 3 penselen] *B* pensilen *A* 12 till 2., wid 1.] *lat. övers.* till 1., wid 4. *A B* 27 Chaldeer, Hebreer] *B* Chalder, Hebrer *A*

37 wändruna] *B* wendrunna *A* **534** 5 skull] *B* skulle *A* 19 emedan] *A* medan *B* andra] *B* andres *A* **535** 16 marmorstenen] *B* Marmorsteen *A* 23 en] *A* el- *B* wändruna] *B* wändrune *A* 24 alenast 2] *B* 2. allenast *A* 32 således] *A* såiedes *B* 37 andra] *B* andre *A* ᛅ] *A* ᛏ *B* **536** 11 16] *A* 6 *B* 15 kallas] *B* kalles *A* 20 Scaligers] *B* Scaligeri *A* 22 3.] 2. *A B* 29 satt] *B* sett *A* 30 welat] *B* williat *A* 34 Hebreers] *B* Hebrers *A* 38 måste] *B* motte *A* **537** 3 Delii] *B* Deli *A* 8 kommen] *B* komne *A* 10 aldramärkeligast] *B* aldremerkeligaste *A* 11 erkänner] *B* erkenne *A* 24 Oceani] *B* Occeani *A* 28 777] *lat. övers.* 77 *A B* **538** 10 Ff. Kk.] *A* FF. KK. *B* 19 flerestädes] *B* flerastädes *A* 29 syn] *A* srn *B* äro] *A* yäo *B* 36 Latiners] *A* Latintrs *B* **539** 2 Bow] *B* Boiv *A* 4 Merkesman] *B* Merkissman *A* 5 uptek-nade] *B* upreknade *A* 8 Hebreiske] *B* Hebraiske *A* 14 c. 32.] c. 33. *A B* 25 2420] *lat. övers.* 2480 *A B* 28 Marshams] *B* Marshami *A* 32 200] *A* 100 *B* **540** 1 het] *A* hit *B* 11 16] *lat. övers.* 17 *A B* 30 åstadsänder] *B* stadsänder *A* 33 framförer] *A* förer *B* 38 stå] *B* står *A* Runorna] *B* runnorna *A* **541** 3 ᚱᛁᛋᛏᛁ] *B* ᚱᛁᛏᛏᛁ *A* ᚴᚢᚦᛅ] *B* ᚴᚢᛏᛅ *A* 4 Lifstain] *B* Listain *A* riti] *A B* risti*!* guda] *B* guþa *A* 18 Kungens] *B* Kongens *A* tredie] *B* tridee *A* 19 tridie] *B* tredie *A* 23 þ] *A saknas i B* 24 7. 2. 5. 10.] *A* 7. 3. 5. 10. *B* 28 ᛅ aff 2. 5. 10.] ᛚ aff 2. 5. 10 *A* 1. aff 2. 5. 10. *B* **542** 3 Nembligen] *A* Ntmbligen *B* 7 Land som] *A* som *B* 21 Salmas.] Sasmas. *A B* 27 Chaldeer] *B* Chalder *A* Norska] *A* Noska *B* 31 fördolt] *B* fördölt *A* **543** 1 Grekerna] Gräkerna *A* Grekarna *B* 25 en] *B* ens *A* 32 Hercol] *B* Hercul *A* 33 månad] *B* måna *A* 38 Märkierna] *B* Merkiena *A* **544** 20 Herauds Sag:] *B* Heraud S. *A* 28 har] *A* han *B* **545** 6 Draken] *B* drakan *A* 20. 30 Capitlet] *B* Capitel *A* 20 Merkesmannens] *B* Merkessmannen *A* **546** 3 Hebreers, Chaldeers] *B* Hebrers, Chalders *A även i det följande har A av dessa ordformer på* -ers, *medan B har former på* -eers Egyptiers] *B* Äpyptiers *A* 6 Skribent] Scribent *A* Skribene *B* 12 klarare] *A* klare *B* 15 Chaldeers] *B* Calders *A* 17 winna] *A* wittna *B* 18 Africanus] *B* Africanns *A* 22 Anno] *A* Anne *B* dessa] *B* detza *A* 29 Där] *B* här *A* **547** 9 Isag.] *B* Jsah. *A* 32 hwars] *B* hwar *A* 37 utskiftad] *B* utskifftat *A* **548** 18 Isländernas] *B* Isländarnas *A* **549** 11 Dawids] *B* Dawidhz *A* 18 hafwa] *A* hafwer *B* 20 så ock] *B* så *A* 25 Dd.] *B* Ee *A* 26 komme] *A* komne *B* 27 Ll.] Ii. *A* Il. *B* af komne] *B* af kommo *A* 28 Chaldeen] *B* Chalden *A* **550** 5 komma] *A* kommo *B* 16 dee] *A* där *B* 21 war] *A* wer *B* 25 kallas] *B* kallos *A* 28 watnflodens] *B* watnflodets *A* 32 stötte] *B* stötter *A* **551** 3 hwilken] *B* hwiken *A* 9 34.] *lat. övers.* 3 *A B* 13 2382] *A B* 2392 *lat. övers.* 14 Cap.] *B* capitle *A* 16 hafwandes] *B* hafwande *A* 18 ann:] *B* A. *A* 35 3700] *A* 3000 *B* **552** 2 874] 873 *A B* 6 L.] *B* K. *A* 18 Månan] *B* Månen *A* 23 Penelope] *lat. övers.* Pelonepes *A B* 31 Mosis] *B* Mos. *A* c. 21] *A* 5: 21 *B* 36 2580] *lat. övers.* 2510 *A B* **553** 1 Agamemnonis] *B* Agamcmnons *A* 8 Cranaos] *B* Cranaus *A* 10 Arund:] *B* Arundz *A* 32 några andras] *B* någras andra *A* 33 allena af] *B* bara af *A* **554** 30 2453] *B* 1453 *A* 36 til] *A* tll *B* **555** 10 Gg ok Ii] Kk ok Nn *A* Ll. Nn. *lat. övers.* (*A*) Rk ok Nn *B* Gg. Nn. *lat. övers.* (*B*) 31 3422] *lat. övers.* 2422 *A B* **556** 1. 3. 41. 42. *lat. övers.* 42. 41. *A B* 7 Dynastia] *B* Dynastii *A* 11 wände] *B* wend *A* 18 Nitocrin] *B* Nitocrim *A* 20 Acheseum] *B* Achescum *A* 26 Hebreiska] *A* Hebreeska *B* 29 Grekerna förmäla om Agamemnone] *B* Gräkerna Agamemnoni *A* 32 Salomon] *A* Solomon *B* 33 Hebreernas] *B* Hebrer: *A* **557** 5 närmare] *B* nämmare *A* 12 dog] *B* doo *A* 30 Pestilentzia] *B* Pestilensia *A* **558** 1 2580] *A* 2590 *B* 3 en] *A* ett *B* 6 hafwa] *B* hafwer *A* 11 Hebreers] A Hebrees *B* 16. 17 Senacherib] *B* Zenacherib *A* 23 Påskalambet] *B* Påskelambet *A* 29 Regemente] *B* Rigemente *A* 38 bekienner] *B* erkänntr *A* **559** 17 200] *B* tuhundrade *A* 35 bärer] *B* bär *A* 37 Kronor] *B* Croner *A* 38 *de före* gången *i både A och B bortfallna orden motsvara en tryckrads utrymme och kunna gissningsvis antagas hava lytt:* Jag slutar nu för denna, *vilka ord skimra bakom den latinska*

översättningen Ergo nunc huic operi finem imponimus **560** 3 skrifter] *A* skristrr *B* 4 Ungdomen] *B* ungedomen *A* 6 hon består] *A* han brstår *B* 13 wara] *A* wora *B* 15 ihopasatt] *B* ihopsatt *A* 22 Carlwagnens] *B* Carlzwagnens *A* 28 metning] *A* mening *B* 36 f. 161] *B* f. 1. 161 *A* **561** 3 Rägnskurar] *B* Regenskurar *A* 4 Backan, på hwilken] *B* Backen på hwiken *A* Upsalas] *B* Ubsalas *A* 15 timmar] *A* timmor *B* 30 bortawarande] *B* bortewarande *A* 32 Holländerna] *B* Hollendarna *A* 38 skaffa] *B* skaffat *A* **562** 3 c. 37.] c. 25. *A B* c. 27. *lat. övers.* 12 förmäler] *B* förmälar *A* 14 kunnat] *A* kunnot *B* 17 trötnar] *B* trotnar *A* lägenheter] lägenheeter *A* lägenhter *B* 28 mycket] *B* mechta *A* 34 sådant, hwilcket] *B* sådant i hwilket *A* 37 det teddes] *B* de tedd *A* 38 stannade] *B* stannande *A* **563** 4 dessa] *A* desta *B* 5 hörer] *B* hör *A*.

Uppsala den 30 november 1937.

Axel Nelson.

INNEHÅLL.